

W., 10,000—20/9/98.

Groydon Public Libraries.

CENTRAL REFERENCE LIBRARY.

Accession No. 8668

Class No. 274.2

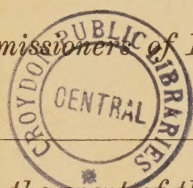
Besides the class topic, other topics treated of in this book are as follows :—

TOPIC NO.	PAGES.	TOPIC NO.	PAGES.

This Volume is presented by the
Lords Commissioners of Her Majesty's Treasury

to _____

and will, in the event of the Library being broken
up, be returned to the Controller of Her Majesty's
Stationery Office, Westminster.

(s)

BROMLEY LIBRARIES

3 0128 01988 5550

RERUM BRITANNICARUM MEDII ÆVI
SCRIPTORES,

OR

CHRONICLES AND MEMORIALS OF GREAT BRITAIN
AND IRELAND

DURING

THE MIDDLE AGES.

THE CHRONICLES AND MEMORIALS
OF
GREAT BRITAIN AND IRELAND
DURING THE MIDDLE AGES.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF HER MAJESTY'S TREASURY, UNDER
THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

ON the 26th of January 1857, the Master of the Rolls submitted to the Treasury a proposal for the publication of materials for the History of this Country from the Invasion of the Romans to the reign of Henry VIII.

The Master of the Rolls suggested that these materials should be selected for publication under competent editors without reference to periodical or chronological arrangement, without mutilation or abridgment, preference being given, in the first instance, to such materials as were most scarce and valuable.

He proposed that each chronicle or historical document to be edited should be treated in the same way as if the editor were engaged on an *Editio Princeps*; and for this purpose the most correct text should be formed from an accurate collation of the best MSS.

To render the work more generally useful, the Master of the Rolls suggested that the editor should give an account of the MSS. employed by him, of their age and their peculiarities; that he should add to the work a brief account of the life and times of the author, and any remarks necessary to explain the chronology; but no other note or comment was to be allowed, except what might be necessary to establish the correctness of the text.

The works to be published in octavo, separately, as they were finished ; the whole responsibility of the task resting upon the editors, who were to be chosen by the Master of the Rolls with the sanction of the Treasury.

The Lords of Her Majesty's Treasury, after a careful consideration of the subject, expressed their opinion in a Treasury Minute, dated February 9, 1857, that the plan recommended by the Master of the Rolls "was well calculated for the accomplishment of this important national object, in an effectual and satisfactory manner, within a reasonable time, and provided proper attention be paid to economy, in making the detailed arrangements, without unnecessary expense."

They expressed their approbation of the proposal that each Chronicle and historical document should be edited in such a manner as to represent with all possible correctness the text of each writer, derived from a collation of the best MSS., and that no notes should be added, except such as were illustrative of the various readings. They suggested, however, that the preface to each work should contain, in addition to the particulars proposed by the Master of the Rolls, a biographical account of the author, so far as authentic materials existed for that purpose, and an estimate of his historical credibility and value.

Rolls House,
December 1857.

THE HISTORIANS
OF
THE CHURCH OF YORK
AND
ITS ARCHBISHOPS.

EDITED

BY

JAMES RAINE, M.A., D.C.L.,

CANON OF YORK.

VOL. II.

PUBLISHED BY THE AUTHORITY OF THE LORDS COMMISSIONERS OF HER MAJESTY'S
TREASURY, UNDER THE DIRECTION OF THE MASTER OF THE ROLLS.

LONDON:

LONGMAN & Co., PATERNOSTER ROW; TRÜBNER & Co., LUDGATE HILL:

ALSO BY

PARKER & Co., OXFORD; AND MACMILLAN & Co., CAMBRIDGE;

A. & C. BLACK, AND DOUGLAS & FOULIS, EDINBURGH;

AND A. THOM & CO., LIMITED, DUBLIN.

1886.

q 274.2
r

8668

BROMLEY PUBLIC LIBRARIES	AL LS
CLASS L 95	
ACC. 01988 5550	

[262 . 3]

Printed by
EYRE and SPOTTISWOODE, Her Majesty's Printers.
For Her Majesty's Stationery Office.

CONTENTS.

	Page
PREFACE - - - - -	vii
VITA SANCTI OSWALDI AUCTORE EADMERO - -	1
VITA SANCTI OSWALDI AUCTORE SENATO - -	60
VITA SANCTI OSWALDI AUCTORE ANONYMO - -	489
VITA SANCTI OSWALDI A JO. CAPGRAVE CONSCRIPTA -	502
HISTORY OF FOUR ARCHBISHOPS OF YORK BY HUGH THE CHANTOR - - - - -	98
EPISTOLA RADULFI ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS -	228
EPISTOLA SIMEONIS AD HUGONEM DECANUM EBORACEN- SEM - - - - -	252
VITA THURSTINI ARCHIEPISCOPI AUCTORE ANONYMO -	259
VITA SANCTI WILLELMI AUCTORE ANONYMO - -	270
MIRACULA SANCTI WILLELMI - - - - -	531
LECTIONES IN FESTO TRANSLATIONIS SANCTI WILLELMI	544
MISCELLANEA RELATING TO ARCHBISHOP SCROPE -	292
CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIAE EBORACENSIS. PARTES TRES - - - - -	312
CHRONICÆ METRICÆ DUÆ - - - - -	446
CHRONICA DE ARCHIEPISCOPIS EBORACENSIBUS - -	513

P R E F A C E.

PREFACE.

In the preface to the First Volume of this Collection of Historians I gave a preliminary sketch of the history of the city and see of York terminating with the death of Ecgrith. To continue this, as I had intended, would occupy far more space than could be assigned to it in such a volume as this. An account of York during the momentous period between A.D. 685 and 867, followed by the more obscure but still most interesting annals of the period between 867 and the Norman Conquest, when the city was under the rule of a succession of Danish princes, cannot be hurried over and compressed into the preface of any volume of moderate size. They deserve a separate treatment of their own which I hope to be able to give them before long.

It will be seen that these two volumes of the works of the York historians may be divided into two groups of subjects, Hagiography and Controversy.

In SS. Wilfrid, John of Beverley, Oswald, and William the church of York had four remarkable rulers. The least worthy of the four was constituted her patron saint. Any one of the first three, probably, would have been chosen if York could have secured his remains. Without these relics there could be no shrine, and without a shrine there could be no concourse of worshippers which every great church endeavoured to secure for its own spiritual and temporal advantage. The body of Wilfrid had been acquired by Ripon; whilst John rested at Beverley, and Oswald at Worcester. In Thurstan, her great defender, York might have found a patron, and

the short biographies of him which I print seem to anticipate his canonization, but Thurstan's body was laid by his own request in the priory of St. John at Pontefract, and its removal to York would never have been permitted. Upon William Fitzherbert, therefore, late in the history of the church of York, devolved the honour of being her special patron and representative. The misfortunes of that good and ill-used man attracted the sympathy of the men of Yorkshire. It was the same feeling in a later day that led them to regard Archbishop Scrope as a saint, and induced the impassioned Lancastrian to bend his knee before the statue of Henry VI. The greater part of these two volumes is taken up with the Lives and Miracles of the Saints connected with York Minster.

The other subject which occupies so large a space in these volumes is a controversial one—the account, I mean, of the struggle between York and Canterbury, whether the latter should receive the allegiance of the other or not. From the seventh century to the fourteenth this contention went on with many vicissitudes, and varying success. It came to a climax, as will be seen, in the time of the four archbishops of York who came next after the conquest, of whom Thurstan was the last and most conspicuous. The narrative of Hugh Sotevagina, which is printed for the first time in this volume, gives a lifelike picture of the struggle during the archiepiscopate of Thurstan, and we can see from the writer's earnestness that the question was one almost of life and death to the church of York. The case for the church of Canterbury is very admirably put by Archbishop Ralph in his letter to Calixtus II., but there is much special pleading in it. The writer keeps in the background the injunctions of Gregory, and makes the most of the compliance with the claim which the three earliest Norman archbishops of York had undoubtedly made.

If these two subjects are taken out of these volumes the residue is little more than a portion of the chronicle of Thomas Stubbs, and its continuation. But these in themselves are works of considerable importance.

I shall now speak of the materials which constitute the text of the present volume.

I.

The volume begins with a continuation of the Lives of St. Oswald, commenced in Vol. I. We have here the Life by Eadmer, the well-known Canterbury historian (*see* preface to Vol. I, p. xlii., *et seqq.*). This is divided into two parts, the Life, and the Miracles. The Life has been printed by Henry Wharton in the *Anglia Sacra*, ii. 191–210, and in Migne's *Patrologie*, clix. 762. The Miracles are now published for the first time. Eadmer, aided by the earlier Life and the materials from Ramsey, tells his story skilfully and well, and although he sometimes writes as a partizan, still everyone must admire the gracefulness and perspicuity of his style.

Sir Thomas Hardy enumerates five MSS. Of these MS. Cotton, Claudius A v., was destroyed in the fire, and MS. Bodley, Fairfax, vi. 2, is a Life of Oswald the king, not of Oswald the archbishop.

My text is taken from the famous MS. of Eadmer's works at C. C. C., Cambridge, No. 371, f. 214. Of this there is a description in the preface to Vol. I.

With this two other MSS. are compared, viz. :

A.—This is in the library of St. John's College, Oxford, No. 96, and is a fine MS. in folio, written in single column in a hand of the 12th century. At the end are two interesting historical documents written on fly-leaves viz. : (1) A letter from the prior and monks of Marmoutier to Henry II., refusing to accede to his request to give up the body of Roger, bishop of Worcester, who seems to have died there in 1179. They were probably

wishful to secure his canonization, with its consequent advantages to themselves, and the prior says plainly to the king: "*Nec ipsa monasterii nostri eversio, nec perpetui exilii inflicta asperitas, nec proprii sanguinis generalis effusio posset extorquere quod exigitur.*" I am not aware that this fact was previously known.

Another document recorded here (2) is a list of certain chalices given to the monastery of Pershore by Henry bishop of Winchester, Hugh abbat of "Fucarmunt," "Prior Racin," Walter Hersin, "Domna Caterina de Poplint'," "God. Monachus Desaterii," "Prior Rann'," Lucas Camerarius Willelmi de Bello Monte, and Richard de Wendelby.

At the beginning of the volume is the following request: "*Orate pro anima Rogeri Ewyrtton patris Domini Symonis Ewyrtton, Vicario choralis (sic) ecclesiæ cathedralis Wellensis, et animabus fratrum, consanguineorumque ejus, et animabus omnium fidelium defunctorum. Amen.*"

B.—The other MS. is Bodley, 285, a large collection of Lives of Saints. This is a fine MS. in large folio, written in double columns by a 12th century scribe. On f. 165, after the Passion of St. Juliana, there is written: "*Perlectis itaque Passionalibus legatur Vita Sancti Martialis Episcopi. Quærat in armario, in veteri libro, spisso et parvo, qui intitulatur Diadema Monachorum.*" On f. 83, after the Life of St. Kenelm, a hymn to him is written in the margin, beginning—

" O Kenelme, martyr alme, Merciorum gloria,
" Rex sublimis, tua nimis dulcis est memoria."

It is quite possible that this MS. may have come from the library of the monastery of Winchelcombe, which was dedicated to St. Kenelm.

II.

The Life of Oswald by Eadmer is followed by another written by Senatus, prior of Worcester, sometimes called

Senatus Bravonius. According to the Annals of Worcester (*Anglia Sacra*, i. 477-8) he became prior in 1189, and resigned the office in 1196. A Bible written by him is in the library at C. C. C., Cambridge, No. 48.

The object of Senatus in compiling this Life was to add to the dignity and wealth of his own monastery, in which the bones of Oswald were enshrined. Senatus writes pleasantly enough, but his information is in the main derived from Eadmer, and what he adds is of little value.

This Life by Senatus exists in a single MS. in England, viz., B. iv., 39, in the library of the Dean and Chapter of Durham. It is very nicely written in 4to. in a hand of the 12th century.¹ Immediately after it in the MS. and in the same handwriting come the Life and Miracles of St. Wulstan of Worcester. Leland, Bale, and Pits assign to Senatus a Life of Wulstan, which might be very reasonably expected from his pen. Whether this is the work or not it is not easy to say. The association of these two Lives in the MS. at Durham is enough perhaps to account for the ascription of both of them to Senatus. Still the truth of the ascription is by no means improbable. For a further account of this MS. *see* the catalogue of the MSS. at Durham, pp. 244-5. For this Life by Senatus, *see* Surius (October 15), 229.

The *Passio S. Oswaldi* in the library of Peterborough Cathedral, D. 2, 4, is that of king, not archbishop, Oswald.

Another Life, drawn from the anonymous biography of Oswald with which Vol. I. concludes, is in the *Historia Ramseiensis*, and is printed by Gale, i. 409, and by Mabilion, *Acta SS. Ord. Ren.*, vii. 715. This cannot properly be separated from the MS., of which it is only a part. The whole work has been recently edited in this series.

¹ *Iste liber assignatur communi Domini Johannis de Rypon, monachialmario Dunelm, ex procuratione* | *chi et medici.*

III.

The most valuable biographical tract in this volume is the history of four archbishops of York, Thomas I., Gerard, Thomas II., and Thurstan, by Hugh the Chantor, or Precentor, of York, which is now printed in its entirety for the first time. The writer of the first Chronicles of the Archbishops speaks of Hugh, to whom he was greatly indebted, as "*Vir admirabilis et digne memorabilis ejusdem ecclesiæ Cantor . . . homo venerandæ ætatis et jocundæ urbanitatis, de quo vere dici potest.*"

"*Qui mores hominum multorum vidit et urbes.*"

"*Quique cum . . . Thoma seniore, et Girardo, Thoma juniore, et Turstino, necessarius tam in Divinis quam in humanis tractatibus consiliarius multo tempore conversatus est, quibusdam etiam eorum usque ad mortem comes hæsit individuus.*"

Among the muniments of the Dean and Chapter of Durham the following valuable document is happily preserved:—

"*Venerabili fratri Rogero Priori et Reverendo Sanctæ Dunelmensis ecclesiæ conventui Hugo Eboracensis ecclesiæ Cantor et Archidiaconus sic in militia Dei currere per hujus vitæ stadium ut miliciæ suæ brævium accipiant æternæ gloriæ præmium. Ex antiqua consuetudine nulla parochialis ecclesia reddebat pecuniariam consuetudinem Eboracæ metropoli nisi tantum vi. denarios quos ipsi vocabant denarios crismatis. Tempore Thomæ senioris archiepiscopi constitutum fuit dare denarios ad sinodum, maxime autem ad auxilium matricis ecclesiæ destructæ tunc et restaurandæ. Unde consultus a presbiteris suis Willelmus, qui tunc erat Dunelmensis episcopus, vir sapiens et in posterum providens, interdixit eis ne quicquam redderent nisi antiquam consuetudinem. Ita vero extiterunt inde et solutæ et quietæ. Prædictos*"

"vi. denarios remisit Turstinus archiepiscopus quia
 "emptio crismatis videbatur. Testimonium perhibui
 "veritati. Nec nos plus quæsimus nec quæremus de
 "ecclesiis vestris. Valete."

[Oval seal. A seated figure holding a staff in right hand and a book in the left, with the following uncouth line around:—

"Sottovagine cognomen cognomine Hugo."]

It will be seen from this very valuable document, omitting all mention here of its special purport, that the name of the writer was Hugh Sottovagina, chantor, or precentor, and archdeacon of York; and, as Roger was prior of Durham inter 1137-49, the testimony of Hugh must have been given within those years.

In 1130 Hugh Sottewain, canon of York, was a witness to Archbishop Thurstan's foundation-deed of the nunnery of Clementhorpe, near York (*Dugd. Mon. iv. 323*). In 1138 "Hugo Archidiaconus" was present with Thurstan at the famous Visitation of St. Mary's Abbey, which resulted in the migration of a number of the monks to Fountains. (*Memorials of Fountains, i. 23-4.*)

In 1139 "Hugo Sotevagina, Eboracensis Archidiaconus" wrote a poem on the Battle of the Standard, of which two lines only have been preserved by Richard of Hexham. The archdeacon seems to have been present at the fight. (*Memorials of Hexham, i. 90-1.*)

Here we have Hugh introduced to us as a poet. Some of his effusions are preserved in those valuable repositories of ancient verse, Cotton, Vitellius A. xii., and MS. Bodley, Digby, 65, but they are of little value. In the Cotton MS. the author is described as "Hugo Sotavagina, cantor et archidiaconus ecclesiæ S. Petri Eboraci." In one of his poems Hugo denounces the corruptions of the Cluniac order of monks. This must have been written, we may be sure, before Thurstan

gave up the archbishopric and took the cowl among the Cluniacs at Pontefract. Camden, in that curious medley of old poetry which he prints in his "Remaines" (ed. 1674, pp. 494-5), gives an epitaph by Hugh on Wulgrine the organist, whom he flatteringly compares with Orpheus.

Hugh seems to have lived longer than his patron, Archbishop Thurstan, as Osbert was archdeacon of York in 1143, and Wm. de Augo was precentor in 1144. In the obituary of the church of Durham is the following entry: "4 non. Julii. Obitus Hugonis Archidiaconi "Ebor'" (Liber Vitæ Dunelm, 144). The presence of this entry on the most sacred of the books at Durham showed the kindly feeling which existed between Hugh and the brethren of that famous house.

The name Sotovagina is evidently foreign, but I am unable to appropriate it to any particular district. It is very possible that Hugh was a Frenchman, who came into Yorkshire with Thomas of Bayeux. He seems thoroughly at home in France when he describes the exile of Thurstan, on whom he was probably in attendance. Another ecclesiastic, bearing the same surname, Ernulf Sotovagina, occurs as a canon of York in the first half of the 12th century.

The history of Hugh extends from the accession of Thomas I. to the restoration of Thurstan to England and York in 1127, after his long absence in France. It is the account of the claims of Canterbury and the resistance of York, told by an eye-witness who was a keen sympathiser with the northern primates, and had full access to all the documents and letters appertaining to the controversy. During the archiepiscopate of Thomas II. Hugh was evidently a member of the York Chapter, as he begins to use the word "nos" in speaking of it, and it is plain that he was personally engaged in the conflict between the two sees. In the struggles of Thurstan Hugh took a still closer part, and although

he delicately keeps himself in the background, the conviction cannot be avoided that Hugh and Thurstan were companions in the course of the archbishop's banishment from England. Thurstan, who had the gift of attracting others, might deem himself fortunate in possessing such a friend. The whole of Hugh's narrative is full of interest and novelty, and if he had given us what he could have done so easily and well, some farther sketches of local or general history, we should have been infinitely obliged to him. But the just claims of the see of York and the wrongs of his diocesan were burnt in upon his mind, and he almost sternly casts aside as alien and impertinent everything that diverted him from the duty of stating the truth in a single controversy which he had resolved to set forth. What charming pictures he could have given of Thurstan's life and character, of his pilgrimage to Jerusalem when his troubles were over, and of the wondrous spring of the monastic system throughout the diocese of York! He himself, Ulysses-like, had seen many men and places, but of them and of himself he tells us scarcely one word.

The narrative of Hugh terminates with the year 1127. To this are appended a few pages of additions, which end with the decease of Archbishop Murdac in 1153. These must be compared with what has been written by John of Hexham, from whom they were probably for the most part derived. The priors of Hexham were *ex officio* members of the Chapter of York, and the pages of the two literary priors show how they kept up the connexion and prized it.

The MS. of this history is to be found at the beginning of the Registrum Magnum Album of the Dean and Chapter of York. It forms an appropriate commencement to that noble repository of ancient evidences (ff. 1-33). The volume is a large and thick 4to. divided into several parts, and is written by a fourteenth-century scribe, who has not been able in every

case to decypher the original MS. when it was before him, and the transcript which he has made is frequently faulty and corrupt. Many documents out of this collection will be printed in Vol. III.

IV.

The History of Hugh the Chantor is followed by the letter which Ralph, archbishop of Canterbury, and his church addressed to Calixtus II. in 1119, complaining of the consecration of Thurstan at Rheims, without any profession of obedience to himself. The letter is a very able historical sketch of the claims of Canterbury and is already well known from the edition of it printed by Sir R. Twysden.

The text is taken from a splendid 12th century MS., Cotton, Claudius E. v., a perfect specimen of mediæval caligraphy. The only blemishes in it are where some 16th century zealot has struck out the word *papa* whenever it occurs. A finer text to print from could not possibly be found.

The letter also occurs in another MS. in the same collection, Domitian A. v. Although there is not much difference in date, it is inferior in execution to the fine MS. from which the text is drawn.

V.

The letter of Simeon, the Durham historian, to Hugh, dean of York (1130-1132) comes next in order. In itself it is of small historical value, but in a series of archiepiscopal chronicles it has an appropriate place. The tract has been printed several times.

There are three MSS. but two only are of any value.

A. MS. Cotton Titus A. XIX., which is often used in this volume and is described elsewhere. Although it is a 15th century volume it represents a MS. of

authority and merit, and on that account it constitutes the text.

B. MS. Hale at Lincoln's Inn, vol. xiii., a volume written in the 17th century, of no importance whatever.

C. MS. C. C. C. Cambridge, F. v. 139, ff. 49-51. This is a well-known MS. written in the 12th century, but it contains interpolations and additions which are absent in A., showing that A. has been copied from a MS. of better authority and age.

VI.

A short life of Archbishop Thurstan follows, compiled probably in behalf of the Cluniac Monastery of St. John at Pontefract to which Thurstan retired and in which he died and was interred in 1140. There was some hope, it may be inferred, of Thurstan being made a saint, to the honour and glory of Pontefract. The "*Ex-plicit Vita Beati Thurstini*," at the end tells its own tale.

The tract consists of a few historical memoranda by way of preface, and two poems. The first is a rambling and uninteresting account of Thurstan in 176 elegiacs, the composition of Hugh, a monk of Pontefract, of whom nothing else is known. The second poem begins with a description of an appearance of Thurstan after his decease in a dream to Geoffrey Trocope, archdeacon of Nottingham. John of Hexham (ed. Surtees Soc., p. 131) calls him Turcople and describes him as "*vir celebris peritiæ in scholari eruditione*." The vision is described in verse. The archdeacon inquires into the present condition of his late ecclesiastical chief by whose death-bed he had recently stood.

The archdeacon, released from his anxiety, then breaks

out into a long metrical panegyric on his deceased master, at the end of which are the lines—

“ Non igitur plores unum, Ponsfracte, sodalem,
 “ Sed magis exores hunc esse ter specialem.”

The privilege which was thus requested never came, and the honor which was desired for Thurstan fell upon his successor, William. There is nothing farther known of Archdeacon Geoffrey. He probably became archdeacon after a person of the name of William, who in 1129 was present at an adjudication made at York in a cause between the monks of Durham and Gisbrough (Priory of Finchale, 13).

There is only one MS. of this biographical tract, Cotton, Titus A. xix., which has just been mentioned. It is printed here for the first time.

VII.

The life of William Fitzherbert, otherwise St. William of York, is also printed for the first time, from a fine 13th century MS., Harl. 2, ff. 76-88 which belonged originally to the monastery of Thornton on Humber.¹ This is the earliest biography of St William who died in 1154, and from it the lections in the York service books were chiefly drawn. The writer would find the historical incidents which he required in the continuation of Simeon of Durham by John of Hexham, and in the York Chronicles which have gone hitherto under the name of Stubbs. The only point of importance which he records is the fire in the 12th century which was the real or alleged cause of the com-

¹ “ *Historia de gestis Pontificum* | “ *Beatæ Mariæ de Thornton super*
 “ *Anglorum. Constat monasterio* | “ *Humbream.*”

mencement of the re-construction of the minster by Archbishop Roger.

VIII.

Several papers connected with Archbishop Scrope and his execution in 1405 come next. They consist of—

i. The articles against Henry IV. promulgated by Archbishop Scrope when he was rash enough to take the field. These make a most valuable State paper detailing his causes of offence against Henry. The murder of Richard II. at Pontefract is specially mentioned after numerous cruel indignities extending over 15 days.

The archbishop also speaks of the putting to death of various clerks, among whom he might have mentioned by name two prebendaries of York. He also describes with a pathos natural to a scion of a noble house in the north, the death of Hotspur at Shrewsbury, and the cruel way in which his dead body was treated. The whole of this document was admirably adapted to bring about the end which it sought, the arousing of the spirit of revenge among the men of Yorkshire and Northumberland.

ii. A list of reasons why the archbishop was executed, drawn up in his favour, and putting him forward as a champion of liberty and religion and a defender of popular rights.

iii. An account of the execution of the archbishop, drawn up, apparently, by a person of the name of Clement Maidstone, son, as he says, of Thomas Maidstone, Esq. There is nothing in the narrative to prove that Maidstone was an eye-witness of the execution. The account of that crime, and the incidents that followed, seems to have been given by a person called Stephen Cottingham, alias Palmer, to Master Thomas Gascoigne, a well-known Yorkshireman, who loved a story and told one

remarkably well. The curious tale of the casting of the corpse of Henry IV. into the sea is the only incident which connects Maidstone personally with the subject. He heard the strange story, and, to set it off, sought for farther information about the archbishop's death, for which this was a punishment. He gathered together the state papers, and sought out Thomas Gascoigne, by whom, probably, his curiosity was chiefly satisfied. Gascoigne is known by his curious volumes, in which there are many historical anecdotes preserved, in the library of Lincoln College, Oxford, from which Professor Rogers has recently culled and printed some very curious extracts. He was son of Richard Gascoigne of Hunslet, near Leeds, a younger brother of Sir William Gascoigne, the just judge who refused to condemn Archbishop Scrope.

Thos. Gascoigne was ordained deacon at York, on June 14th, 1427, on the title of his patrimony. He was also rector of Kirkdeighton and chancellor of York. By his will, dated in 1457, the year of his death, he bequeathed his MSS. which are now at Lincoln College, to the nunnery of Sion.

These historical tracts are printed by Henry Wharton in his *Anglia Sacra*, ii. 362-372, from a MS. at C. C. C. Cambridge, No. 197, ff. 85-98, but very inaccurately. The MS., which is in the hand of Archbishop Parker, yields a much better text than Wharton makes it. I call it A. This has been compared with MS. Cotton, *Vespasian E. vii.*, ff. 94-101, a 15th century MS., and with a copy of the articles in the Lambeth Library in a Chronicle, if it may be so called, by Peter de Ickham, a work of no value, and of a late date.

IX.

We now come to the collected annals or chronicles of the see and archbishops of York. It will be seen at once

that we owe the existence of these annals to the eagerness of the York clergy to prove and show their freedom from the hateful profession, and their real independence of the see of Canterbury. This series of annals, for they must now be divided for the first time into at least three parts, has been hitherto ascribed to the pen of Thomas Stubbs, a writer of a well-ascertained date, in the middle of the 14th century.

Was Stubbs the real author of these chronicles or annals? As to the first portion of them, this is disproved by the discovery of a MS. written at least 150 years before Stubbs' time. All that Stubbs did was to continue it, and the whole work has gone erroneously under his name. The text of the first part of the chronicle is taken directly from MS. Digby, 140,¹ whilst the variations exhibited by eight later MSS. are given at the foot of each page. This appears to be the best way to show the construction of this series of archiepiscopal annals.

The question arises, Who was the writer of this first part of the chronicle, which was written in the first half of the 12th century? This can only be answered in a general way. The fact that it was written for a special object, and with a direct legal bearing, is enough to show that the writer must have been some trustworthy partizan of the church of York. The fact, also, that the writer had the use of the evidences of the minster goes far, I think, to show that he must have been a member of the cathedral body. In the statutes of the minster it is particularly stated to be one of the duties of the chancellor to write the histories; that is, of the church. It may be said that these are the lives of the local saints, or such notices of them as were necessary to serve as the lections in the choir. This may have been so, but we must remember that the connexion between hagiography

¹ A thin folio, written in double column.

and history was then exceedingly close, and that the writer of one would be qualified to undertake the other. The chancellor was *ex officio* a scholar, and it is plain that some person, as well qualified at least and with as full an access to the private evidences of the chapter as well as the old historians, must have drawn up this first chronicle.

The writer makes large use of Beda, Symeon of Durham, and Folcard. For the Lives of Kinsius and Aldred we have some original information. Between the Conquest and the death of Thurstan, where this part ends, the writer draws his materials mainly from Hugh the Chantor. There is then a manifest break in the narrative.

We now come to the second part of the chronicle to which the name of Stubbs may, I think, be reasonably assigned, although there is no MS. to which his name is actually attached. This part extends from 1147 to 1373, the year of the decease of Archbishop Thoresby. In several MSS. this part ends with the death of Archbishop Zouche, so that the account of Thoresby may be regarded as a supplement or addition by the same author. In two MSS. a different Life of Archbishop Murdac is given, which should be rather regarded as materials for a life drawn from John of Hexham and other sources.

Who was Thomas Stubbs? His biographers say that he was a Yorkshireman. For many centuries the name of Stubbs has been borne in the Forest of Knaresbrough by a race of yeomen and estatesmen, and it is possible enough that Thomas may have belonged to it. I can find no mention of him in the registers of the archbishops of York or the archdeacons of Richmond, but in a list of those who were ordained by Richard 'Bisacienc' Episcopus', in behalf of Bishop Bury of Durham, on January 13, 1343-4, in Durham Cathedral, it appears

that three Friars Minors were then admitted to the priesthood, viz., Frater Thomas de Stoubbes, Frater Johannes de Darell, Frater Johannes de Wytfeld (Reg. Palat. Dunelm. iii. 136). Whitfield is a Northumbrian, Darel a Yorkshire name. There was a distinguished house of Friars Minors, or Franciscans, at Newcastle-on-Tyne, of which Hugh of Newcastle and Duns Scotus had been members, and these three friars may have belonged to it. Bishop Bury himself was a native of Suffolk, and his vast learning would of itself be attractive to humbler and less fortunate scholars. And Bury also had been a member of the church of York, and with his large and genial sympathies would not fail to remember it with kindness.

By will dated March 28, 1381, Thomas Hatfield, bishop of Durham, made "Frater Thomas de Stubbes, "Sacrae Paginae Professor, Ordinis Fratrum Prædicatorum," one of his executors (Test. Ebor. i. 122). Hatfield was a native of Hatfield in Hertfordshire, and in his early life had been connected with the monastery of St. Albans. He had also been beneficed in York Minster, like most of the great ecclesiastics in the North, and had a great affection for it. If a Yorkshireman, as Stubbs was, needed any encouragement to write on such a theme, encouragement would not be wanting.

It will be observed that the executor of Bishop Hatfield was a Dominican, whilst the person ordained in 1343-4 was a Franciscan. It was in the power of a friar to change his order.

The chief authority for the Life of Stubbs is Bale, who states that he was a native of Yorkshire, and a friar of the Order of St. Dominic. He says also that he was a scholar of note in the English universities, and gives a schedule of various works which he ascribes to his pen. Among these is "De Eboracensibus Archiepiscopis," Lib. 1, commencing "Super statu Eboracensis ecclesiæ" (the initial words of our first chronicle). In commenting upon this list of works Bale

observes, "*Chronicon de successionibus Archiepiscoporum Eboracensium a Paulini, eorum primi, initio, usque ad annum a Christi incarnatione 1373, perduxit, in quo claruit sub Edwardo Tertio.*" Bale wrote in 1549, and his statements have subsequently appeared in a number of other biographical works, especially in those which relate to the Dominican Order. It is evident that the York Chronicle which he ascribes to Stubbs is that which appeared under Stubbs' name in Twysden's *Scriptores Decem*. And I think that Stubbs may fairly be regarded as the author of at least the middle part of that work, although his name is attached, as far as I am acquainted, to no existing manuscript.

The subject was just the theme which a learned Yorkshireman would like to take in hand, encouraged as he must have been by the heads of the Northern church, and the many great men who filled in those days the rich stalls at York. The narrative is perhaps meagre, but the writer had a model before him in the first part, and he proceeded strictly upon the same lines. No one but an ecclesiastic could have turned himself away so resolutely from secular history and restricted himself to his ecclesiastical theme. It is not so easy to say where he got his information. Every cathedral church had little chronicles of its own, and official books of various kinds, and evidences innumerable; of these Stubbs availed himself, more or less. There are one or two sentences in what he says about Melton and Zouche which seem to be expressive of the writer's own personal knowledge or sympathy. His *Life of Thoresby*, very brief although it is, is evidently the composition of an admirer, ready to give just praise, but we look in vain for much more than this. There is scarcely one of our minor historical pieces in which the writer manifests less feeling or enthusiasm, and in which he is so little seen and felt in his own work.

The two earlier parts of the chronicle were printed by Sir R. Twysden from a MS. in the Public Library at

Oxford. He publishes both together, as one work, under the name of Stubbs.

The third part of the chronicle, of which there are two MSS. in existence, carries the series of archbishops from Alexander Neville to Wolsey. This part is printed here for the first time. Although very brief and fragmentary, the narrative gives many interesting facts which may be looked for in vain elsewhere, and which no one could have known but some one who was well acquainted with York and its ecclesiastical history. If I may hazard a conjecture as to the author, I should name William Melton, chancellor of the minster, 1496–1528. He was a scholar of renown, and if he drew up this final memorial of the archbishops he was not only performing a congenial task but was fulfilling one of the statutory duties of his office. Melton was one of the most learned men that ever held the dignified office of chancellor at York. He published what is now a very rare tract, a “*Sermo cancellarii Ebor.*” which Wynkyn de Worde printed for him. In the inventory of his effects, drawn up after his decease in 1528, we have a charming picture of the home of a great scholar. Among a numerous list of books I make a few selections: “*Historia de Vita Pontificum*,” valued at 3*d.*, which might possibly be the chronicle of which I am writing. He possessed also “*Liber Vitæ Hugonis de Lincoln.*” “*Liber Roberti Gaguinii de Gestis Francorum*,” xii. *d.* “*Liber Bedæ de Gestis Anglorum*,” ii. *s.* “*Liber de Historia Ecclesiastica*,” iii. *d.* “*Liber Cronicorum Volotheren*” (*sic*) iii. *s.*; this is Volterra in Italy.

The following MSS. are made use of and make up a very good text of these Chronicles.

A. MS. Gonville and Caius, Cambridge, 390 (in cata-

logue 449), ff. 104-126. This is a 4to MS. written neatly in double column in a northern hand of the beginning of the 15th century, with some illuminated letters. The volume bears the name "Mr. William Moore, his booke." He was a member of the college and was librarian of the university 1653-9. He has written the following title in the MS. : "De Eboracensibus Archiepiscopis, auctore Thoma Stubbes Dominicano." The MS. ends with the life of Archbishop Zouche.

B. MS. Corpus Christi, Cambridge, 298, ff. 128-143. This is in small folio, in double column, and is in the same handwriting as A. The following title is inserted in a 17th century hand: "Hujus Cronicæ est auctor Thomas Stubbes, sive Stobæus, Dominicanus, qui claruit sub Edwardo 3."

On the first page of this MS. is the autograph of Cranmer "Thomas Cantuarien." Prefixed to the chronicle is "Incipit Chronica de Successionibus et gestis Eboracensium Archiepiscoporum." The MS. ends with the Life of Thoresby.

C. MS. Barlow, in Bodley's Library, Oxford, No. 27 (MS., Lincoln, 27). This is a fine MS. in 8vo., in a hand of the latter part of the 14th century, with a continuation to the time of Wolsey. I have made it the text of the third part of the chronicle.

The old title is given on a fly-leaf, "Cronica Archiepiscoporum Eboracensium a tempore Paulini usque ad tempus Johannis Thoresby et qualiter sit Ecclesia Ebor. injuriata per Cantuarienses Archiepiscopus."

The volume contains the following inscription, "Liber Thomæ Barlow e coll. Reginæ Oxon. ex dono Jac. Fayrer, artium M^{ri}, olim e coll. prædicto, ecclesiæ Sullamstadiensis in agro Bercheriano nunc rectoris, Dec. xxiiii., M. i^oc. ciiii."

D. MS. Rawlinson, in Bodley's Library, Oxford, No. 447. A nicely written MS. in 8vo., in a late 15th century hand. It, with B., bears the title, "Inscipit

"Chronica de Successionibus et gestis Eboracensium Archiepiscoporum." This MS. ends with the life of Thoresby.

E. MS. Cotton, Titus A. 19, f. 117 *b*. On paper, in 4to., and in a 15th century hand. There are in it no titles or headings to the chronicle or the chapters. On the whole it is one of the best MSS. of the second part of the chronicle. It ends with the Life of Thoresby.

F. MS. Harley, 108. This is a fine MS. in 4to., written in double columns, in a hand of the 14th century with coloured capitals. It ends with Archbishop Zouche.

G. MS. A. Y., in the possession of the Lord Mayor and Corporation of York, ff. 201-237. At the beginning is written, "Hæc Cronica de Successionibus et gestis Archiepiscoporum Eboracensium incipiendo ad Sanctum Paulinum usque ad mortem J. Thoresby conscripta per R. de B., clericum communem, in anno Domini m^o ccccxx." This is Roger de Burton, notary, who was common-clerk (town-clerk) of York, 1415-1433, who was anxious to preserve among the muniments of the city a record of the archbishops of the diocese in which he lived. The MS. is in 4to. and is a nice specimen of Burton's handwriting as well as industry.

H. MS. Harley, 357. This is a folio MS. on paper in a hand of the 16th century, and like C. contains the Lives from Paulinus to Wolsey.

X.

The prose chronicles are followed by the metrical; of these, we have two which have not been printed before.

The first is written in 512 lines, elegiacs for the most part, and occasionally rhyming. The author confines himself to the general history of the church of York. He begins with the legendary annals of Geoffrey of

Monmouth, and then goes on to the mission of Gregory, and the conversion of Northumbria by Paulinus. A slight sketch of Wilfrid and Egbert, and a mention of Athelstan and his privileges bring the writer to the Norman Conquest. He then describes the work of Thomas I. and Thurstan, and ends with an enumeration of the suffragans of York, and an appeal for the recovery of the allegiance of the Scottish sees. In the prologue the author says that he wrote his poem during the archiepiscopate of the fourth Thomas. This was Thomas Arundel (1388-97). The name of the poet is unknown, but it is possible that it was John de Allhallowgate, who wrote a portion of the second metrical chronicle, some notices of whom will soon be given. The writer states in the prologue that he drew up his poem from the archives of the Minster and then—

“Ne lateat latebris Tabula sic publice fixi.

In the second line of the poem the work is also called a *Tabulatum*. Now, the Dean and Chapter of York still possess a *Tabula* of oak with folding doors in the shape of a tryptich, to the inside of which three pieces of parchment are fastened with metal studs. Upon them this poem is written in a neat hand of the time of Archbishop Arundel. Unfortunately it has been much injured by damp and dirt. Upon a similar *Tabula* are fastened extracts from Geoffrey of Monmouth and other historians, privileges and professions, and a brief chronicle, in the form of a calendar, of northern and national events. Of these some notice will be taken in Vol. III. It may, I think, be taken as established that these *Tabulæ* contain the poem to which the writer alludes, and the materials from which it was written. The writing of the two is the same, and of the same date.

The MS. in this *Tabula* is the text which I have used, and where it is defective I rely upon two MSS., viz. :—

B. MS. Cotton, Titus A. xix., ff. 6-11.

C. MS. Cotton, Cleopatra, C. iv. This is a 4to. MS. on paper written in a northern hand of the 15th century. The poem is imperfect, commencing with line 204. At the end of this volume are a number of letters to and from a Mr. Wm. Swan, who seems to have been connected with Cardinal Kempe. The volume also contains various Papal Bulls relating to the early Scottish bishops.

The second metrical chronicle, after four short prefatory chapters, begins with Paulinus and ends with Archbishop William Booth. It gives a short account of the lives of 62 archbishops, in 608 lines, written in leonine verse, full of life and spirit.

The first lines of the prefatory remarks show that this poem is the work of two persons. The first is John de Allhallowgate, who is said to have gone as far as Wilfrid II., *i.e.*, scarcely one fourth of the whole work; the second is a priest in the same church with Allhallowgate. Now Allhallowgate is the name of a street in Ripon. We must look, therefore, to the history of that place to see if any mention of John de Allhallowgate can be found. It appears that on the 17th July 1365, the Chapter of Ripon gave their assent to the foundation of a chantry at the altar of St. John the Evangelist in their minster by John de Shirwood. Associated with the founder in his petition is John de Allhallowgate who was interested in the act, not as co-founder, but as the first chantry-priest (Memorials of Ripon, i. 160). He was instituted to that office on 22nd November 1365 (Reg. Thoresby). He had apparently been connected with Ripon for many years, as we find a person of his name witnessing two charters at Ripon in 1344 (Memorials of Ripon i. 141-144).

On October 24th, 1374, Allhallowgate is included in a commission from Archbishop Neville and is described

as one of the Vicars of Ripon Minster (Memorials of Ripon, ii. 133). It is probable that he died shortly afterwards as he is not among the six vicars who paid their obedience to the same archbishop in December 1380 (Reg. Neville, i. 9).

It is evident, therefore, that Allhallowgate was connected with Ripon. The words which begin the preface to the poem "*Reserante nobis in scriptis suis tabulatis*," show, I think, that what he wrote was, like the first metrical chronicle, affixed to a wooden board or tryptich like that in the vestry at York. This tryptich must have been intended for the vestry at Ripon. It contained what was of the greatest interest to the inhabitants of that place, and ended with the Life of Wilfrid junior, the nephew of the elder and greater Wilfrid. His main theme is, of course, the elder Wilfrid, the founder and patron of his minster, whose merits he descants upon, and whose translation by Archbishop Gray he alludes to. His information was derived probably from the lections in the service books. One of these, a MS. which seems to have been for the use of the church of Ripon itself, has been very generously purchased and deposited in the minster library there by the present Marquess of Ripon.

The poem of Allhallowgate, which ended with line 124, was continued by some other chantry-priest or vicar in the same minster of Ripon, "*simplex in eadem ecclesia presbyter succedendo*," who carried it on to the archiepiscopate of William Booth. The name of this poet has not been preserved.

The text is taken from MS. Rawlinson at Oxford, No. 446. This is in 4to. in a 16th century hand. The volume also contains some notices of the minster of Beverley and of the family of Percy.

With this another MS. (A.) has been collated, *i.e.*, MS. Cotton, Cleopatra, C. iv., of which a description has just been given.

XI.

Several biographical tracts of small value are placed in an Appendix, *i.e.* :—

i. A Life of St. Oswald from MS. Lansdowne, 436, which is described in the preface to Vol. I, p. 1. It will be seen that this is almost entirely a compilation.

ii. A Life of St. Oswald ascribed to John of Tynemouth and printed by Capgrave. This is taken from MS. Tanner, xv. Bibl. Bod., collated with A. xvi., c. i., MS. Dec. and Capit. Ebor. For an account of these MSS., see preface to Vol. I., p. 1-li.

iii. *Chronica de Archiepiscopis Eboracensibus*. This is an anonymous tract taken from MS. Dec. and Capit. Dunelm, B. ii. 35, ff. 265-281; a folio MSS. written in the 12th century. The MS. contains a number of episcopal biographies. For a description of it, see the catalogue of the Durham MS., pp. 141-4. It will be seen that nearly the whole of the chronicle is borrowed.

iv. *Miracula quædam Sancti Willelmi*, copied by Dodsworth from a table, or tryptich, in the vestry of the cathedral church of York, which has long ago disappeared. Dodsworth's copy is in the Bodleian Library among his own MSS., cxxv., f. 131. It is very carelessly transcribed. The miracles, as usual, give some curious local information. We are told that the papal indulgence printed at pp. 540-1 was obtained by Stephen de Mauley, Archdeacon of Cleveland. It was Mauley's cousin, Anthony Bek, who procured the translation of St. William's remains in 1285.

v. These lections are taken out of the MS. Breviary after the York use, which is now in the library of the Dean and Chapter of Ripon by the gift of the present Marquess of Ripon.

vi. Another set of lections for the day of the translation of St. William, taken out of the York Breviary, published by the Surtees Society.

In Vol. III. will be found a number of documents relating to York and its archbishops, some of which are mentioned or quoted in this volume. Many of these have not been printed before and are of great value. They will be followed by an index to the three volumes.

VITA SANCTI OSWALDI EBORACENSIS ARCHIEPISCOPI ET CONFESORSIS.

Incipit Prologus in Vita Sancti Oswaldi Eboracensis archiepiscopi.

SECUNDUM propositum gratiæ Dei venerandus Eboracensis antistes Oswaldus, ante sæcula a Deo electus, ingenuitatem generis sui, quo nobiliter editus in hujus mundi lucem processit, ingenuis moribus imitatus, viam vitæ præsentis incessit. Cujus quidem gesta Oswald's life has been already written, but not well. Unde iis¹ qui, sicut veraciter creditur, illum in hac vita præ cæteris sincerius diligunt, placuit, tam prece quam præcepto, me ad hoc commovere;² ut quæ multipliciter de eo scripta sunt, compendioso ac novo narrandi stilo expediam. In quo fateor non parum Eadmer's reasons for attempting it. expavescō;³ fatuitate quippe ingenioli mei penes meipsum considerata, vereor ne petentibus satisfacere in ipso opere nequeam; quia scio quod hunc quem præcipue amant lectissima exponi oratione desiderant. Non parere autem voluntati illorum nefas judico; cum⁴ ne sibi amicissimis, scilicet meis, me nolle gerere morem, tum ne læsa conscientia sua me erga Sanctum Dei nullum habere opinentur amorem. His angustiis sæptus, elegi potius rusticano eloquio amicorum meo-

¹ iis] his, B.

² The author probably alludes to the monks of Worcester.

³ expavescō] pavescō, B.

⁴ cum] tum, B.

rum voto concurrere, quam urbano silentio eos contemnendo per inobedientiæ culpam offendere. Scripturus itaque pro injuncto officio¹ vitam tanti viri, quæ illi jugiter affuit, gratiam invoco Spiritus Sancti; quatinus ea quæ per illum ad laudem Sui nominis operari dignatus est, illius meritis concedere mihi dignetur, inoffensis ecclesiæ Suæ auribus, qualicunque verborum indagine explicare.

[*Explicit Prologus. Incipit Vita Sancti Oswaldi archiepiscopi.*]²

Oswald's
youth and
piety.

Arch-
bishop Odo
was his
uncle, of
whom the
author, for
Oswald's
sake, gives
an account.

1.³ Exordium ergo nativitatis gloriosus Oswaldus nobilissima progenie nactus,⁴ eleganti forma enituit. Qui ubi infantiles annos diligenti cura nutritus excessit, puer factus pueriles ineptias devitare, ac, ut ætas illa advertere poterat, ad sanctitatis opera semetipsum cœpit informare. Proposuit enim in conspectu cernentis secreta pectoris sui se almæ⁵ cognationis suæ nullatenus fieri velle degenerem; sed quos propinquos sortitus fuerat in genere carnis, hos sequeretur passibus virtutum, instructus fide, cæterisque cælestibus armis. Bonus siquidem et unus de præcipuis patribus Anglorum, Odo nomine, frater erat patris ejus, vir præstans religione, discretione sublimis, moribus gravis, justitiæ cultor, magnus consilio, qui et in omni actione sua circumspectus auctoritate præminebat: de cujus actibus quæ nobis quidam antiquiores pleno relatu⁶ descripsere, pauca tangere non incongruum rati sumus; ut inde probetur quam imitabili, quam spectabili prosapia puer Dei Oswaldus originem duxerit.

¹ *pro injuncto officio*] per injunctum officium, B.

² The rubric is added from A. and B.

³ The figuration of the para-

graphs is guided by the breaks in the Corpus MS.

⁴ *nactus*] natus, B.

⁵ *almæ*] almea, MS.; alinea, A. aliena, B.

⁶ *relatu*] relato, A.

2. Hic, ut fertur, Æthelstano victoriosissimo regi Odo is a Anglorum valde carus erat¹ et acceptus, ac pro illius² favourite prædicabili sanctitate rex idem illum secum habere, with Athelstan.
ejusque³ consiliis magnopere inniti solebat. Qui rex Deum diligens, æquitatis legibus serviens, regnum strenue gubernabat. Is immenso paganorum exercitui quodam tempore armatus occurrens, memoratum Odonem, cujus meritis se quam maxime credebat, hostem victurum, in aciem duxit. Et commisso prælio, Odo, Goes with him to battle.
emin usa pugna stans, lumina ac manus in cælum tetendit, pro rege et suis Dominum intentius orans. Pugnatum hinc inde atrocissime, et dies ferme totus in certamine absumptus. Tandem jam sole in occasum vergente, sors lacrymabilis accidit; juxta capulum confractus est regius ensis. Quid faceret? Ut se armaret nullum de suis exarmare volebat. Quid tunc? Athelstan's sword breaks in battle.
Hostes qui jam vertere terga cœperunt, videntes regem fracto ense factum quasi inermem, animati, et in pugnam acrius reversi sunt. Insonuit clamor, Odonem citius advolare perurgens. Adest; ut opem suam prece negotio ferat, rex ipse hortatur et obsecrat. At ille: "Ope⁴ quam desideras, uti solummodo velis, præsto est. Quid agis? cur qui in latere tuo pendet gladio parcis? Cur eum a Domini tui hostibus arces? Quid formidas? Nil dubitans,⁵ arripe illum; et ecce! manus Domini erit tecum. Nec prius solis contin- Odo makes it whole, and the king wins the battle.
get⁶ occubitus, quam obsistentes adversarios tuos fuga involvat aut interitus." Dixit; et rex ad ejus verba attonitus,⁷ ilico versa dextra ad vaginam extraxit gladium fulgidum, fortem et insigne, in quo cunctos occursantes⁸ deterrens, cædens seu prosternens,

¹ erat] om. A.

² illius] sua, A.

³ ejusque] suis, A. B.

⁴ Ope . . præsto est] om. B.

⁵ dubitans] timens, B.

⁶ continget] procedet, A. B.

⁷ attonitus] A. and B. here add credulus tamen.

⁸ occursantes] incursantes, B.

ad verbum servi Dei juxta¹ factus est solis occubitus et regis triumphus.

The evil
character
of king
Edwy.

Dunstan is
banished.

Odo
banishes
the king's
mistress to
Ireland.

2. Ipse Odo, quoniam ecclesiæ Cantuariensi officio summi pontificis loco² et dignitate præsidebat, jura Christianitatis per totum regnum, ut patriæ pater,³ prudentissime administrabat. In quibus diebus Edwius, qui quartus a præfato Æthelstano regni Anglorum sceptrā tenebat,⁴ voluptatum amator magis quam Dei, luxuriæ quam sobrietatis, libidinum quam castitatis, regiam dignitatem obscœnis operibus dehonestabat; ac viros virtutum parvipendens, contra æquum exasperabat. Unde Beatus Dunstanus, tunc temporis abbas Glastoniensis, eo quod ad suggestionem et⁵ imperium sæpefati Odonis ipsum regem illicitis amplexibus violenter abstraxit, e patria pulsus⁶ est; et demum⁷ innumera per Angliam mala ab eodem rege patrata. Contra quem Odo, armatura Spiritus Sancti præcinctus, exurgens, iniquitatum illius publicus hostis effectus est; nec destitit, donec sopitis incestibus regnum ab infandæ mulieris infamia, cui rex idem ommissa conjuge sua sæpius commiscebatur, expurgaret. Eam siquidem suorum militum manu vallatus, a regali curiā in qua mansitabat vi abduxit; abductam perpetuo exilio in Hiberniam condemnavit. Erat quippe vir viribus puræ æquitatis per omnia fultus, nec alicui iniquitatis ministro favens, voluntati Dei in cunctis obsequi satagebat. Quapropter et Deus ei Sua misericordia semper aderat, ac voluntati illius aures Suas inclinabat. Verbi gratia: parietes ecclesiæ Christi Dorobernensis,⁸ suæ videlicet⁹

¹ *juxta*] om. B.

² *loco*] om. A. B.

³ *ut patriæ pater*] om. A. B.

⁴ *Edwius qui quartus a præfato Æthelstano regni Anglorum sceptrā tenebat*] Edwinus rex Anglorum, A. B.

⁵ *suggestionem et*] om. A. B.

⁶ *pulsus*] expulsus, B.

⁷ *demum*] post, A. B.

⁸ *Dorobernensis*] Doroberniæ, B.

⁹ *suæ videlicet*] om. A. B.

sedis, in altiore[m] quam erat¹ statum sublato tecto ipse pater² construere volens, ac velle suum facto adimplens,³ oravit Dominum, ut quamdiu ipsa Dei domus⁴ integritate sui⁵ careret, pluvia quæ populum a servitio Dei arceret, infra ambitum illius non descenderet. Quod et factum est. Videres etenim totam civitatem sæpe grandi pluvia circumcingi, et ipsum templum ejusdem pluviae inundatione nec contingi. Item idem pater, dum quadam vice sacrum mysterium altari⁶ præsens administraret, corpus Dominicum inter manus ejus cruentum et sanguinem distillans in calicem apparuit. Ex quo intuentium mentibus nimio pavore percussis, mox ad preces pontificis in consuetam sui formam restitutum est. Feruntur et alia de eodem viro miranda facta, quæ nos silentio præterimus, ne putemur obliiti operis quod suscepimus.

4. Hujus igitur patris nepos puer Dei Oswaldus existens, a parentibus suis ejus doctrinis imbuendus, ejus exemplis instituendus, ei commendatus est. Qui⁷ ex conversatione tanti viri sese felicem fore pronuntians, nec miraculorum, quæ nonnunquam assunt malis, sed virtutum ejus, sine quibus nemo fit bonus, imitator esse curabat. Unde et ab omnibus diligebatur; non solum quia tanta carnis propinquitate illi copulabatur, sed etiam quia versus omnes id egerant merita ejus ut a cunctis amaretur. Traditur litteris; et cujusdam viri, Frithegodi⁸ nomine, qui in Divinis ac sæcularibus disciplinis quosque sui temporis sapientes præcellere putabatur, magisterio functus, studiosius discit, et in brevi plurimum profecit. Spiritus namque sapientiæ et intellectus super eo quiescebat, inspirans ei gratiam suam, et cor intelligens ad singula

No rain falls on Canterbury cathedral whilst it is roofless.

Odo has a vision of the Real Presence.

Oswald is brought up by Odo.

Frithegode is his teacher.

¹ erat] erant, B.

² pater] om. A.

³ construere volens ac velle suum facto adimplens] construens, A. B.

⁴ Dei domus] ecclesia, A. B.

⁵ sui] om. B.

⁶ altari] altario, A.

⁷ Qui] At ille, A. B.

⁸ cujusdam viri Frithegodi] cujusdam viro Frithegodo, B.

quæ discenda audiebat. Sæcularium ergo librorum scientia ad plenum imbutus, Divinarum paginis litterarum sedula intentione animum tradit. Ex quibus sancto caritatis igne in Deum proximumque succensus, in contemptum mundi totus erigitur; et qualiter servitio Dei mereretur omni modo ascisci singulis horis meditatur.

Oswald is made a canon at Winchester.

5. Inter hæc Wintoniam a patruo suo, supra-memorato scilicet glorioso Odone, dirigitur, quatinus ibi degens, si quam forte in canonicis viam vitæ imitandæ reperiret, disceret et imitaretur. Quid amplius? Fit canonicus inter canonicos ipsos; si quæritur qualis inter quales? regularis inter irregulares. Ipse etenim quæ institutio vitæ canonicorum docet et præcipit indefessus exequebatur. Illi spreta institutione ordinis sui juxta cordium suorum desideria gradiebantur. Unde admirandus cunctis effectus ob plenitudinem gratiæ Dei, quæ in moribus ejus enitebat, decanus factus, adolescens præponitur senibus; quatinus canities sensus illius, et immaculata vita illius maculatam senum vitam emacularet, ac pueriles sensus illorum studio disciplinæ cælestis evacuaret. Sed illi magis antiqua pravæ senectutis itinera tenere volentes, licet eum bonum beneque agentem¹ blando favore debitoque honore venerarentur, tamen illum nullo pacto se in talibus audituros affirmabant. At ille de laudis ipsorum ventositate nihil curans, gemebat cotidie; et ut sibi ad salutem suam Deus consuleret,² precabatur nocte ac die. Verum ubi perpendit illos propter eum³ nequaquam velle a veteri vita emendari, seque per illos, si non absentaretur, a suo proposito posse depravari; spreta qua cingebatur pompa sæculari, spretis quoque divitiis quarum copia redundabat, relictisque ca-

Is made dean.

Is troubled at the laxity of the canons.

¹ *agentem*] operantem, A. B

ret] secundum se consuleret Deus, A. B.

² *ad salutem suam Deus consule-*

³ *propter eum*] pro se, A. B.

nonicis quorum conversatione eatenus usus fuerat, rediit ad pontificem, patrum suum, negotium salutis animæ suæ cum eo tractaturus. Quid multa? Ubi miserias vitæ mortalis cum pontifice loquens pia consideratione deflevit, ubi quam difficile sit hominem inter mundi illecebras gradientem ipsis illecebris¹ non irretiri, utrinque sermo procedens appendit; infert Christi miles Oswaldus sibi jam cecidisse in mentem se nudum sæcularibus cunctis velle amodo Christum sequi et vere monachum fieri. Ex[s]ilit² gaudio pontifex ad audita, et erumpentibus lacrymis præ júbilo cordis qua voce exprimat, quod præ se intus habet invenire minime valet. O hinc inter eos ex Divinis verbis vitæ perennis orta contemplatio! O in contemptum mundi nata suadibilis divinaque collatio! Quis ipsam edisserat?³ Hortatur deinceps senex⁴ juvenem, ne retro abeat, ne posita super aratrum manu post tergum aspiciat, ne laqueos sæculi jam evadere incipientem suis laqueis inimicus involvat. Ad quæ ille: "Ruptis vinculis voluptatum carnalium jam inspirante Deo libertati donatus sum, et iterum me traderem miserimæ captivitati sub earundem voluptatum vinculis vincendum? Non æstimabam me hoc ordine⁵ Christum sequi debere. Amorem Sui⁶ mihi concessit ex notitia Scripturarum Suarum; et nunc Eum desererem, talem videlicet fructum capiendo ex meditatione earum? Immo, pater, si placet, dic, nec dubites ubi velis perficiam quod proposui: aut certe, si tibi grave non est, ipse proponam quod disposui." Ait, "Dic." "Regulam," inquit, "Beati Benedicti servare sub obedientia volo; et ideo in Gallia apud Floriacum, ubi ipsius patris reliquiæ dicuntur haberi, monachus fieri, mente revolve. Nam juxta quod mihi mea æstimatio dicit, nusquam rectius

Oswald goes to Odo and desires a stricter life.

Odo's joy.

Oswald gives his reasons for wishing to become a monk.

And wishes to go to Fleury where St. Benedict is buried.

¹ *ipsis illecebris*] om. B.

² *Exilit*] Exiliit, B.

³ *Quis ipsam edisserat*] om. A. B.

⁴ *senex*] om. A. B.

⁵ *ordine*] modo, A. B.

⁶ *Sui*] Suum, B.

“servanda sunt, nec forte servantur quæ idem pater
 “instituit, quam in loco quem ipsemet sua corporali
 “præsentia in perpetuum honorare non desistit.” An-
 tistes ad hæc: “Idem,” inquit, “sentimus, idem sapi-
 “mus, in idem nostra intentio tendit. Monachus loci
 “illius sum. Habitum enim religionis ad onus regi-
 “minis, sub quo gemo, vocatus¹ inde suscepi; et prop-
 terea, te, quem specialius amo, monachum ibi fieri
 “potissimum opto.” Et quidem hæc patriæ demutatio
 ea re² tunc ita utriusque voluntati complacuit, quo-
 niam per id temporis religio monachici ordinis, quæ
 cum propter barbarorum frequentes irruptiones, tum
 propter quorundam malignantium turbulenta seditio-
 nes dudum³ in Anglia pæne tota obsoleverat, necdum
 sui vigoris statu reformata claruerat.⁴

Odo as-
 sents to his
 wish.

Oswald is
 sent to
 Fleury and
 becomes a
 monk.

His holy
 and ascetic
 life there.

1 Cor. xiii.
 4, etc.

Mittitur ergo juvenis Floriacum, illic floribus fulci-
 endus virtutum. Mittuntur quoque cum litteris com-
 mendatitiis dona quamplurima, juvenem et dicto et
 facto abbati ac fratribus commendantia. Suscipitur,
 et monachus habitu factus, vita quoque monachi in
 ipsis primordiis est decoratus. Qui igitur venerat ab
 aliis doceri, alios imitari, talem se illis exhibuit, ut
 satis haberent in eo quo docerentur quod imitarentur.
 Erat enim somno parcus, cibo sobrius, in loquendo
 discretus, in oratione assiduus, in aliis autem virtu-
 tibus, patientia dico, humilitate, benignitate, mansue-
 tudine, cæterisque hujusmodi quam fortis, quam sub-
 ditus, quam benevolus, quam constans extiterit, ex
 sincera caritate, qua supra humanam æstimationem ad
 omnes erat diffusus, conjici potest, Apostolo dicente,
 caritatem patientem esse, benignam esse, non æmulari,
 non inflari, non agere perperam, nec⁵ quærere sua, nec⁵
 irritari, non cogitare malum, et cætera, quæ mihi bre-
 vitati studenti exequi longum est. Hic idem Domini

¹ *ad onus . . vocatus*] om. B.

² *ea re*] *caræ*, B.

³ *dudum*] om. A. B.

⁴ *necdum . . claruerat*] om. A.

B.

⁵ *nec . . nec*] non . . non, A. B.

servus secretum in ecclesia locum ab abbate acceperat, in quo pro modo conversationis suæ Deo familiarius adhæreret. Illic igitur orationi, meditationi, contemplationi vitæ perennis remotus ab aliorum inquietudine operam dare solitus, magnum humani generis hosti fomitem livoris et odii suggererat. Ille quippe attendens, et attendendo subvertere inhians studium strenuissimi juvenis, multiplici eum versutia pulsat, pulsando terri-
tat, terrendo fatigat, fatigando proturbare loco laborat. Unde quadam vice dum se in oratione pro compunc-
tione¹ cordis Deo noctu mactaret, affuit ipse malignus, et sonos horrorificos edens hominem terrori addicere moliebatur, cum ut cæpto desisteret, tum ut aliis horis simile opus aut segnius aut nullatenus attemptaret. At Oswaldus, fidei Christianæ scuto protectus, non magis ad fremitum leonis vel ad sibilum serpentis, quam ad balatum ovis vel stridorem soricis (harum enim² et aliarum ei bestiarum improbus ille voces ingessit) exterritus est; cuncta videlicet nihili pendens, cum suo auctore cuncta deridens. Quod dæmon ad-
vens disparuit; sed in angelum lucis e vestigio transfiguratus, viro apparuit. Eum quippe jam tunc nova de se victoria usum æstimabat sibimetipsi suasurum, se scilicet, non injuria ab angelo visitandum, quem firma fretum constantia mentis nullis potuit inimicus irretire figmentis. Sed sua sibi iniquitas mentita est. Nam ad hoc monstrum famulus Christi signo fidei se signavit, sciens exinde angelum lucis non irritandum, angelum autem tenebrarum eminus effugandum. Quod et factum est. Juvenem namque hac crucis armatura munitum, statim degener angelus, qui apparuit, terri-
tus fugit. Tunc ille psallens, *A dextris est, ait, mihi Dominus, ne commovear. Propter hoc delectatum est cor meum, et exultavit lingua mea; insuper et caro*

He is tried by the devil in various shapes and ways.

But to no purpose.

The devil becomes an angel of light.

Oswald puts him to flight with the sign of the cross. Psal. xv. 8, 9.

¹ pro compunctione] per com- | ² enim] etenim, B.
punctionem, A.

mea requiescet in spe. Præterea lectioni divinæ crebro intendebat; et quæ docente Domino inde didicisset, hilari vultu, corde benigno minus scientes edocebat.

Oswald is made deacon.

Has a fine voice.

6. Hæc inter exercitia ejus, post susceptos inferiores ecclesiastici ordinis gradus, gradum suscepit diaconatus; in quo ministrans Deum obsequio humillimæ devotionis, populum vero demulcebat eo quo magnifice præminebat, concentu dulcissimæ vocis. Siquidem inter ea quæ, ut præfati sumus, in eo fulgebant virtutum insignia, etiam in exteriore homine illius emicabat multiplex quædam et supereminens gratia. In habitu enim, quem oculis intuentium præferebat, et decens et appetibilis compositio inerat, non alicui pompæ, non dissolutioni, non ostentationi, non hypocrisi serviens. In vultu nihilominus formositas ampla, non cujuslibet pravæ voluptatis incentiva, sed quæ cæterorum vultibus antestaret magna honestatis prærogativa.¹

Oswald advances in dignity and in holiness.

His haunt is a crypt called the Confessional.

7. Talibus² donorum insigniis, vir Dei Oswaldus³ ad potiores diaconatu ecclesiastici ordinis gradum conscendere dignus est comprobatus, ac demum presbyterii honore sullimatus. In quo gradu Deo sacrificans, quamque puritate cordis et corporis Christo inhæserit, quamque benignum auditum precibus ejus piis Deus accommodaverit; et ex qualitate vitæ ejus, quæ dictante rerum veritate describitur, et ex angelorum præsentia, quæ ei nonnunquam etiam visibiliter affuisse monstrata est, luculenter intelligi datur. Locus siquidem in quo, sicut diximus, juxta concessionem abbatis orare solebat, crypta quædam erat in occidentali ecclesiæ parte decenti opere facta, qui locus Confessionis nomen pro more obtinuit. Præ foribus autem cryptæ ipsius duodecim pauperes conversari ex antiquo usu consueve-

¹ *antestaret . . prærogativa*] attestaretur magnam honestatis prærogativam, B.

² This chapter is omitted in the

text, and is inserted there on a fly leaf. It is also misplaced in A.

³ *Oswaldus*] admirandus cunctus effectus, *ins.* A. B.

rant, et quotidianum victum ab ipsa ecclesia accipiebant. Qui pauperes ita fuere dispositi, ut omnes literarum socii,¹ omnes clerici essent. De his ergo reverendus² pater Oswaldus unum delegerat, ut quotiens in ipsa³ Missarum volebat solennia celebrare, ejus ope ac ministerio tanti mysterii officium celebraret. Quadam itaque die cum ipse altario præsens coeptæ Missæ officio insisteret, et post Evangelium dicta offerenda in manus panem et calicem, sicut multorum mos esse dinoscitur, sumeret, oculisque in cælum directis orationem, *Suscipe, Sancta Trinitas*, intenta mente ad Deum præmitteret; vidit præfatus minister ejus quandam reverendi vultus personam in dextra parte altaris stantem, faciem ad ipsum altare versam habentem, panem candidissimum, non tamen adeo magnum, inter manus, quas usque ad caput suum porrectas habebat, digno cum honore tenentem. Ad quod licet nimio timore perterritus obstupuisset, sustinuit tamen, nec subitam voluit invadere fugam. Verum ubi eundem panem, juxta quod sacerdos in secretis orationibus procedebat, paulatim crescere, ac insolitæ magnitudinis crescendo fieri conspexit, ultra residere non ausus, extra ostium fuga lapsus est. Remansit itaque presbyter solus, et qui videbatur in dextera stans angelus ejus. Minister vero, quem pavor abduxerat, foris prope ostium latitando subsistens, per vices ostio caput ingerebat, et quid circa altare gereretur trepidus explorabat. Cumque Dei servus *per omnia sæcula sæculorum*, et alia quæ in audientia populi dici solent, diceret in ordine Missæ, nec ullatenus respondere auderet vel accedere pro admiranda quæ sibi apparebat visione, audit angelum, quem videbat, ad singula respondentem, et ministri obsequium ei deferentem. Consumpto autem sacrificio toto, caput ex more abditus minister ostio

An incident there when he is celebrating mass.

His assistant sees an angel helping him.

And flees.

He looks in and hears the angel making the responses.

¹ socii] scii, B.

² reverendus] venerandus, B.

³ ipsa] crypta, ins. A.

He tells
Oswald
why he
fled.

Who
orders him
to conceal
what had
happened.

Odo sends
to Fleury
for Oswald.
Ps. lxxxiii.
8.

intulit, et illum quem viderat jam non vidit. Introiit ergo ad sacerdotem palpitans et tremens, ac ne animum ejus quoquomodo offendisset in eo quod ipsum quasi solum reliquerat¹ timens, et exposita causa fugæ suæ, pallens seiscitatus est, utrum et² ipse viderit et audierit quæ se vidisse ferebat et audisse. At ille: "Bene," inquit, "vidi et audiui quæ dicis; sed "benedictum sit nomen Dei Omnipotentis, quia licet "a te sim male deceptus, tamen in sacrosancto "ministerio vivifici corporis et sanguinis Ejus non "sum ab Eo desertus." Interdixit tamen ei modis quibus poterat, ne dum ipse vitæ præsentī supereset, rem quæ acciderat cuivis hominum innotesceret.

8. Postquam autem supramemoratus venerabilis pontifex Odo certo relatu cognovit nepotem suum Oswaldum in bonorum operum culmen excrevisse, immensas Omnipotenti Deo gratias agens, diebus ac noctibus Eum precabatur, quatinus illum et jugiter ad meliora proficere, et in via perfectionis consummatum³ concederet post hanc vitam se *Deum Deorum in Syon* videre. Missis præterea diversis muneribus abbati ac monachis pro suo Oswaldo, quas noverat convenire, cum precibus grates exsolvit. Indicavit etiam illis se ipsius præsentia magnopere velle potiri; tum quia senio confinis mortem sibi propinquam sciebat, tum quia regulari conversatione suæ gentis viros per eum instituere disponebat. Quæ ubi fratribus relata sunt, gravi mœrore dejecti asseruerunt se sine illo nequaquam, si fieri posset, in hac vita vivere velle, propterea quod ejus conversationem sibi et in anima et in corpore sensissent valde profuisse. Non audentes tamen voluntati antistitis obviare, parent, ac Domini servum debito cum honore ad nutum præsulis dirigunt. At ille citato itinere Angliam petens,

¹ *reliquerat*] magnopere, *ins. A.* | ² *utrum et*] utrum nam, *A. B.*
³ *consummatum*] esse, *ins. A.*

terra marique ab omni periculo protectus est. Et hilari vultu, mente jocunda Dofris¹ appulsus, extemplo ingenti est dolore percussus. Illum enim,² quem præ cæteris arctius diligebat, illum cujus dulcem faciem præ omnibus videre sitiebat, illum cui adhærere ardentissima caritate cupiebat, et a quo se tamdiu remotum fuisse non sine grandi angustia cordis recolebat, jam tunc noviter non modo sibi sed et sæculo exemptum³ audiens, nulli mirandum si dolebat. Deus meus! quos gemitus ille Tuus alumnus ad hæc nova putamus emisit? Quæ suspiria edidit? Quas lachrymas fudit? Quæ fuit, obsecro, confusio animi ejus, quando eum pro cujus amore ac reverentia a cunctis sese amplecti solere meminerat, jam in terram convertendum, a conspectibus omnium sub terra detrusum didicerat? Quis mœror inditam⁴ piissimo vultui ejus hilaritatem obduxit; quando et Angliam gravi mœrore pro ejus obitu consternatam repperit, cui nimirum impar mœroris illius causa fuit? Veniens igitur Cantuariam, sed eam inveniens patre orbatam, quid faceret, quo gressum flecteret, dubius hæsit. Auctus ad hæc lachrymabilis dolor. Illi⁵ enim qui eum prius agnoverunt,⁶ viso illo ex recordatione defuncti patris lachrymis manant.

On reaching
Dover
Oswald
hears of
Odo's
death,

His grief.

His loneliness on
reaching
Canterbury.

9. Præsidebat ea tempestate per curam officii pastoralis ecclesiæ Dorcestrensi quidam, Oschetel⁷ nomine, homo bonæ famæ, et quæ sua intererant disponere gnarus. Hunc vir Dei Oswaldus, utpote sibi et carnis consanguinitate propinquum, et quia⁸ pollebat sapientiæ luce conspicuum, ad cohabitandum adiit; volens, juxta Salomonem, gradiendo cum sapiente sapientior fieri, non ex consortio insipientium illis

Oswald goes to
stay with
his kinsman
Os-
chetel,
who was
bishop of
Dorches-
ter.
Prov. xiii.
20.

¹ *Dofris*] deforis, B.

² *enim*] etenim, A.

³ *exemptum*] ademptum, A. B.

⁴ *inditam*] inclytam, B.

⁵ *Illi*] Si, A.

⁶ *agnoverunt*] agnoverant, A. B.

⁷ *Oschetel*] Osketel, A.

⁸ *quia*] qua, A.

Oschetel
is made
archbishop
of York,
and Os-
wald goes
with him
to Rome.

Oswald
visits
Fleury,
and leaves
Germanus
there.

ipsis assimilari. Suscepit autem illum idem episcopus benignissime, ac sincere dilexit, secumque degentem sui secreti conscium fecit atque consortem. Post dies,¹ defuncto archiepiscopo Eboracensi, præfatus Osketel sedi illius subrogatur. Is pro stola archiepiscopatus Romam petens, Sanctum Oswaldum suæ viæ comitem habuit. Potitus autem desiderio suo, cum Roma digrediens in patriam remeandi iter acceleraret, Oswaldus relicto consortio ejus Floriacum divertit, clericum quendam, Germanum nomine, ætate juvenem, moribus senem, itineris sui e patria socium secum ducens. Excipiunt autem illum abbas et fratres cum summa lætitia; ac nonnullis diebus circa eum læte exactis, pro sola quam intellexerant voluntate illius, quem adduxerat² Germano sanctæ inter se conversationis habitum tribuunt. Mansit vero venerandus Oswaldus in ipso cœnobio aliquanto tempore, Deo per omnia serviens, et verbo et facto, qualiter ad cœlestia tenderent cunctis illic commanentibus exempla prætendens.

Oswald
returns to
England at
Oschetel's
request.

10. Interea memoratus antistes missis nuntiis rogat eum Angliam redire ad se; quatinus via³ sanctæ religionis, cujus eum culmen attigisse certo cognoverat, suæ gentis homines instrueret. At ille petitioni ejus mitis obtemperans, Angliam Germano relicto perrexit. Rudis enim adhuc in disciplinis regularibus erat, nec illum nisi perfecte edoctum a loco separari sinebat. Perveniens itaque ad episcopum, solito more in omni sanctitate et mansuetudine juxta eum conversabatur, et ideo a cunctis pio affectu, magno amore, summo studio amplectebatur, fovebatur, venerabatur.

Dunstan
becomes
archbishop
of Canter-
bury, and
he and

11. Inter hæc ille præclarus et gloriosus Dei amicus Dunstanus in cathedram pontificatus Cantuariensis prædicto Odoni successit, vir Dei gratia a matris utero plenus, et donec vitæ præsentī superfuit nunc cæles-

¹ dies] paucos, ins. B.

² quem adduxerat] eidem, A. B.

³ via] viam, B.

tibus secretis admixtus,¹ nunc beatorum spirituum crebra visitatione perfunctus, nunc in exhibendis miraculis celebri efficacia fretus. Hic audita eximiae sanctitatis fama, quæ Beatum Oswaldum circumquaque magnificabat, mittens eum accersivit; ex conversatione illius pleniter ediscere gestiens, vulgata opinio verave extiterit, necne. Post aliquot vero dies comperto quod investigabat, multum præstare illis quæ fama disperserat, gavisus est; et in gratiarum actiones Deo pio corde et ore solutus. Veruntamen sæpe agebat cum eo; non ut firmitudinem animi ejus quasi suspectam habens² exploraret, sed sicut³ eam in bono firmam penes se habebat, ita veraciter⁴ esse aliis comprobaret. Et revera in omni virtutum⁵ decore probatus repertus est, eoque non modo ab eo, verum et ab aliis præstanti est affectu⁶ dilectus. Unde beati patrui ejus dignitate perpensa, tam vitæ illius qualitas, quam morum probitas est in Oswaldo præter solam ætatem et pontificalem dignitatem tota pæne reperta.

12. Dum igitur vita et mores in eo imitabantur dignitatem pontificis, ratus est Beatus Dunstanus ipsam vitam et mores illius jure sullimandos dignitate pontificis. Quam ob rem adito Edgardo,⁷ quo rege per id temporis Anglia gloriabatur, venerandum Oswaldum secum adduxit, eumque pro meritis suis ipsi commendatum familiaritati⁸ illius induxit. Quid plura? Prædicatur a summo pontifice virtus animi ejus, constantia propositi ejus, integritas morum ejus, et ad hoc rex ipse tanto testimonio credens perducitur ut suo jussu atque judicio cathedram episcopalem apud Wigornam,⁹

Oswald
become
friends.

Dunstan
induces
Edgar
to make
Oswald
bishop of
Worcester.

¹ *nunc celestibus secretis admixtus*] om. B.

² *quasi suspectam habens*] om. A. B.

³ *sicut*] ut, A.

⁴ *penes se habebat ita veraciter*] om. A. B.

⁵ *virtutum*] sanctitatis, B.

⁶ *non modo . . . affectu*] præstantissime ab eo, A. B.

⁷ *Edgardo*] Eadgaro, A.

⁸ *familiaritati*] familiaritate, B.

⁹ *Wigornam*] Wigorniam, A.

The clergy and laity of the diocese assent.

Oswald becomes bishop.

cui pater idem præsidere solebat, antistes factus ascendit. Primo tamen requiritur voluntas cleri et populi super re ipsa, et cum ingenti exultatione et vociferatione fit vox omnium una. Concrepant, clamant Oswaldum dignissimum tantæ sedis episcopatu; et magna prece deprecant eum quantocius¹ in ipsum ministerium consecrari. Fit quod clerus et² plebs Wigornensis precatur; ac in summum sacerdotium felix Oswaldus a patre Dunstano sullimatur; factumque est pia Dei dispositione, ut sicut patruo Sancti Oswaldi Cantuariæ Beatus Dunstanus, ita Sancto Dunstano in episcopatu Wigorniae succederet Beatus Oswaldus.

13. Functus ergo vir Dei pontificatu, idem qui prius fuit, in bonis actibus perstitit; immo quemadmodum alios dignitate, ita seipsum supergressus est in bonitate; et licet omni fuerit virtutum nitore insignis, orationum tamen assiduitate et elemosynarum promptissima largitate summo, et ultra quam dici possit, opere præditus erat. Cœpit itaque juxta Apostolum omnibus omnia esse, et is quem nec amor nec ira cujusque posset a via justitiæ quovis pacto declinare. Discretionem tamen in hoc quam maxime ferebatur, sciens neminem a discretionem nutantem justitiæ leges omni ex parte tueri.

14. Clero igitur ac populo sub suo regimine posito pervigil insistere, et qua graderentur³ ad vitam verbo et exemplo viam demonstrare. Verum cum multitudo eorum, quos a via rectitudinis exorbitantes in viam justitiæ reducere gestiebat, mentem suam interdum fatigaret, directo in Galliam nuntio, Germanum, cujus supra meminimus, et alios timore Domini præditos viros fecit venire ad se, ipsorum videlicet ope ac religiositate illorum cupiens irreligiositatem corrigere.⁴

¹ *quantocius*] om. B.

² *clerus et*] *universa*, ins. A. B.

³ *graderentur*] *gradentur*, A.

⁴ *illorum . . corrigere*] corrigere parans quod per se non poterat, B.

1 Cor. x. 33.
His conduct as bishop.

Sends for Germanus and others to France to help him to reform

Itaque Germanus ad pontificem veniens, honorifice susceptus est. Erat enim bene religiosus, sacris literis et piis studiis apprimè imbutus.

15. Venerant præterea ad Beatum Oswaldum ante ejus adventum nonnulli ex Anglorum prosapia nati, sacro ipsius magisterio se subdentes, et eum sibi patrem ac rectorem *in via quæ ducit ad vitam* constituentes. Inter hos fuit quidam, Eadnothus nomine, qui, gradu sacerdotii functus, ob sagacitatem et industriam suam Senior ab aliis cognominabatur. Collecti itaque fratres duodenarii numeri summam complent, quos pater Oswaldus, ut juxta sancti propositi normam Domino Christo die noctuque servirent, in villa sui pontificatus quæ Westberi² dicitur collocavit; instituens eis præfatum Germanum præpositum et institutorem, necnon delegans ex suis quæ illis sufficerent ad eorum sustentationem. Degebant igitur illo in loco servorum Dei per omnia et in omnibus vitam agentes; quorum studiis sanctus vir eximie delectatus eos frequenter visitare, eis monita salutis æternæ ministrare, eos consolari, inter eos conversari, et Divinis operibus, hymnis, psalmis,³ jejuniis, vigiliis, et orationibus, sanctis quoque meditationibus solebat operam dare, seque ab exterioribus curis ac sæcularibus negotiis per internam mentis quietem magnifice recreare.

16. His ita dispositis, festum Dominicæ Resurrectionis instabat; et ad regis curiam totius regni nobilitas convolabat. Adunati principes lætos dies agunt valdeque solennes. Jam soluta curia in sua quique redibant; et ecce! de regiis militibus unus dives ac potens morti subactus plangebatur a pluribus.⁴ Hujus exequiis pius interfuit pater Oswaldus, qui et ipse curiam inter primos Angliæ proceres venerat, regi acceptus firmaque ejus amicitia fretus. Hunc Ægelwinus, qui-

the monasteries.

Scholars come to Oswald, and Eadnothus among them. S. Matt. vii. 14.

He places twelve brethren at Westbury, and Germanus over them.

At Easter the nobles, &c. are at court.

One of them dies.

¹ *Domino*] Jesu, ins. B.

² *Westberi*] Westbiri, A.; Westbyrii, B.

³ *hymnis, psalmis*] in psalmis, hymnis, B.

⁴ *pluribus*] plurimis, B.

At his funeral Egelwin observes Oswald's grief, and is drawn towards him.

Oswald tells Egelwin of his need of a place for a monastery, and asks his help.

He praises the monastic life.

dam de potentioribus regni ducibus, modesto incessu, demisso vultu funus sequentem atque psallentem attendens, in amicitiam illius erectus est. Antehac enim auditis probis ac mansuetis moribus ejus, quos magistra virtute comparatos induerat, magni eum præ se jamdudum habebat; et in hoc animum composuerat, ut si qua in re voluntati ejus obsequi posset, libens id ageret. Quam voluntatem ejus quibusdam indiciis vir Dei intelligens, inter alia quæ cum eo de vera Dei ac proximi dilectione locutus est, innotuit illi se quosdam monachos in episcopatu suo religiose viventes habere, sed locum in quo degebant illorum conversationi nimis strictitudinis esse; præsertim cum pæne quotidie in numerum eorum quidam current,¹ quos eo quod Dominum² quærebant repellendos nullo modo judicabat. Et subjunxit: "Vellem³ igitur, si religioni tuæ molestum non est, quatinus si aliquem locum sub tua dominatione monachorum habitationi accom- modum habes, eum aut solius animæ tuæ obtentu, aut alicujus muneris interventu mihi concedas, quatinus inibi monasterium construam, et per memoratos fratres monachorum conversationem Deo auctore illic constituam. Magnum enim quiddam est ante Deum vita monachi, et imitandum omni Christiano homini. Quicumque enim in hac vita ad vitam tendere et mortis laqueos cupit devitare, profecto id nullo pacto efficere prævalet, nisi vita sua vitæ monachorum quadam dispensatione concordet. Vita namque monachi, quæ vere vita monachi est, cuncta admittit quæ docet perfectio Christiana, cuncta dimittit quæ a Christi vestigiis eadem perfectio judicat esse profana. Quapropter si nos, cum possimus, super- sedemus monachos in suo proposito multiplicare, aut eorum religioni invidere, aut eam non amare vel

¹ *current*] concurrent, B.

² *Dominum*] Deum, A.

³ *Vellem*] Velle, A.

“sequi nolle, convinci poterimus. Sed hæc a nobis
 “procul arceat Omnipotens Deus.¹ Quare, fili caris-
 “sime, nulla te sæcularis ambitio teneat, quæ te ab
 “institutione et adjumento monachicæ religionis im-
 “pediat. Nam sicut ad æternam vitam quis optat
 “pervenire, ita debet conari et alios secum ad eandem
 “perducere. Illum quippe illic major honor et gloria
 “suscipiet, qui majus lucrum hic de aliorum salute
 “Christo adquirit.” Gaudio ex his dux ipse repletus,
 dicta comi vultu suscipit, et responsum ita paucis
 absolvit: “Fundus mihi est, Rameseia dictus, aquis et Egelwin
speaks of
Ramsey,
and pro-
poses a
visit
thither.
 “paludibus circumcinctus, talium hominum qualium
 “memoras conversationi, ut æstimo, congruus, in quo
 “etiam tres viri nunc² mansitant sanctæ religionis
 “amore ferventes, et sub regula Beati Benedicti vitam
 “ducere, si doctorem haberent, magnopere gestientes.
 “Hunc locum, si tibi placet, eamus inspicere; et si
 “visus fuerit rei de qua loqueris aptus existere; demus
 “operam, ut in opere Dei cælesti³ fiat habitatione præ-
 “clarus.” Hæc vir Domini mira cordis alacritate am- Oswald
visits the
place, and
gratefully
accepts it.
 plectens, ac deinde comitatus ipso duce ad locum usque
 perveniens, ubi advertit eum habitationi monachorum
 accommodum, gratias Deo, gratias quoque egit venerabili
 viro qui illum perduxit eo. Institit itaque cupito operi
 citius imponere manus, verens ne si bonum propositum
 differretur, aliqua postmodum maligni hostis versutia
 præpediretur; quod et viro consulendo suggessit, ac ut
 opem sua ingenuitate operi ferret studiosus admonuit.
 Quid plura? Credit consilio, adquiescit admonitioni;
 conducuntur operarii, instatur operi, laboratur, et fre- A church
is built and
endowed.
 tum tam multiplicibus rerum impensis sanctissimi
 patris quam et ejus instantissimis orationibus mira
 celeritate opus perficitur. Post dies sub immensa fre-
 quentia populi, divitum scilicet, mediocrium, minusque

¹ *Deus*] Dominus, B.

² *nunc*] om. B.

³ *cælesti*] cælestis, B.

And is
filled with
monks
from West-
bury.

habentium perfecta ecclesia sub patrocínio Beati Benedicti¹ Deo solenniter dedicatur; et de monachis qui apud Westberiam² morabantur, idem locus instituitur; et in brevi alii et alii illuc colliguntur, ad quorum vic- tum atque vestitum neenon ad Dei servitium celebran- dum plurimæ terrarum possèssiones, plurimæ diversorum ornamentorum donationes loco eidem ab utroque col- latæ sunt. Facta est igitur decens et habilis monacho- rum habitatio. Hinc præposito adunatis fratribus Eadnotho, cujus supra meminimus, viro prudenti et religioso, qui et Lincolnæ ecclesiæ postea pontifex fuit, ipse Wigorniam revertitur, et inter suas oves, eis et sibi superintendens, bonus pastor conversatur.

Dunstan
holds a
council,
which
orders a
reforma-
tion of the
monas-
teries.

17. Per idem temporis, ex sanctione et auctoritate Johannis Apostolicæ sedis antistitis, Beatus Dunstanus archiepiscopus Cantuariæ et primas totius Britanniæ, cujus paulo superius mentionem fecimus, coacto gene- rali concilio statuit, et statuendo decretum confirmavit; videlicet ut canonici omnes, presbyteri omnes,³ diaconi et subdiaconi omnes⁴ aut caste viverent, aut ecclesias quas tenebant una cum rebus ad eas pertinentibus perderent. Habebat autem regem Edgarum in hoc negotio fidelem fautorem, constantem adiutorem, fir- mum defensorem. Qui rex, ipsius patris consilio utens,

King Edgar
approves,
and orders
Oswald
and Ethel-
wold to
carry the
decree out.

curam exequendi decreti hujus super totum regnum duobus viris injunxit, Oswaldo scilicet episcopo Wigor- nensi, et Athelwaldo⁵ Wintoniensi. Quod illi zelo domus Dei succensi, et Divinitatis amore subnixi, et insuper prædicta auctoritate muniti, strenuissime sunt executi.

Oswald re-
forms
seven mo-
nasteries in
his own
diocese.

Nam, ut de aliis taceam, Beatus Oswaldus septem monasteria in sua diœcesi regulari disciplina, ejectis clericis feminarum⁶ consortium ecclesiis antepontenti- bus, instituit; delegato eis super ea quæ ecclesiæ prius

¹ *Benedicti*] et, ins. B.

² *Westberiam*] Westbirig, A.;
Westbyrii, B.

³ *omnes*] om. A. B.

⁴ *omnes*] om. A.

⁵ *Athelwaldo*] Ethelwaldo, B.

⁶ *feminarum*] feminarium, B.

habebant tanto ex munificentia regis et aliorum principum regni subsidio rerum, ut cohabitantibus sufficeret ad victum atque vestitum. Wincelcumbensi¹ vero monasterio, quod de septem unum erat, supra-memoratum Germanum in abbatem ordinavit; et aliis singulis singulos in religione probatos abbates præposuit. De quibus quidam, Folbertus² nomine, Perscorensi ecclesiæ, quæ una de septem abbatiis est, in abbatem prælatus est, vir moribus gravis et ferventissimus cultor monachicæ institutionis, sed in subditos, quod valde in eo reprehendebatur, nimie et indiscretæ severitatis. Is ad extrema perductus, et huic vitæ subductus,³ atque in feretro mortuorum more locatus, recepto spiritu trepidantibus cunctis erexit se. Igitur fugientibus aliis, præfatus Germanus accessit, sciscitans quo vel a quo ductus sit, quid viderit, quid illi contingerit, et ob quid reversus sit? At ille se a Beato Benedicto in visionem⁴ Dei perductum fuisse, et Deum sua peccata meritis⁵ dilectoris Sui Oswaldi sibi indulsisse, atque ad intimandam sanctitatem ipsius patris se revixisse respondit. Rursus quænam forma, qui habitus, quis patris Benedicti comitatus extiterit, percunctatus; formam ejus ultra humanam æstimationem decoram, habitum gemmarum nitore præfulgidum, comitatum innumeris millibus candidatorum monachorum, et speciosissimarum sanctimonialium respondit esse compositum.⁶ Quo dicto conticuit, et accepto viatico Dominici corporis dimidium diem supervixit, itaque vitam obitu iterato finivit.

18. Post⁷ hæc in aliis Angliæ partibus ad parochiam suam nil pertinentibus insignes ecclesias ob præfixam causam clericis evacuavit, et eas memorata auctoritate

Abbat
Folbert
dies, and
returns to
life.

Folbert
describes
what he
had seen
and heard,
and dies.

Seculars
in many
places give
way to
monks.

¹ *Wincelcumbensi*] Wincheleumbensi, B.

² *Folbertus*] Foldberhtus, A.; Flodbertus, B.

³ *subductus*] sublatus, A. B.

⁴ *visionem*] visione, B.

⁵ *meritis*] dilecti, ins. A. B.

⁶ *compositum*] compositam, A.

⁷ *Post*] Præter, A.

e.g., at St. Alban's, Ely, and Beamflete (Benfleet).

Dunstan, Oswald, and Ethelwold the chief promoters of these changes.

Oswald's care in superintending his monasteries.

Procures teachers for them, among whom is Abbo of Fleury.

subnixus viris monasticæ institutionis sullimavit. Sunt autem hæc, ecclesia pretiosi martyris Christi Albani, ecclesia Sanctæ Ætheldrithæ virginis in Heli; et illa quæ apud Beamfletam constituta honorabilis habebatur. Prælati quoque et istis per eum sunt singuli patres, Ælfricus scilicet, quem ecclesia Cantuariensis pastorem postmodum habuit, Albanensi; Britnothus¹ Helyensi; Beamflytensi² Godemannus. Cœnobium vero Ramesiense, uti descripsimus, ejus instinctu et operatione a fundamentis ædificatum est. Aucta est ergo per Angliam observantia disciplinæ regularis in tantum, ut quadraginta octo monasteria partim viris, partim feminis stabilirentur per hos viros, Dunstanum videlicet archiepiscopum Cantuariensem, Oswaldum pontificem Wigornensem, et Athelwoldum³ episcopum Wintoniensem.

Iis⁴ autem quæ Beatus Oswaldus ædificaverat, (de aliis enim scribere a proposito nostro remotum est,)⁵ ipse magna semper cura et sollicitudine invigilabat, ne *diabolus, qui sicut leo circumit*⁶ *quærens quem devoret*, ullum fratrem a professionis suæ norma deviantem inveniret quem devoraret. Unde et eadem monasteria circumire, ac in singulis, prout noverat expedire, morari consueverat; verbo simul et opere fratribus quæ saluti ejusque utilia fore advertere poterat paterno affectu subministrans.

19. Super hæc nonnullis ecclesiis, quibus ipse non eo quo superioribus modo intendebat, tam disciplinæ regularis quam et grammaticæ liberaliumque artium magistros postulatus dirigebat,⁷ qui aut in Galliis docti ac per eum in Angliam ducti, aut certe sua sagacitate in monasteriis suis imbuti, sapientes et præclari habebantur. Inter quos quidam Floriacensis

¹ *Britnothus*] Brithnodus, A.

² *Beamflytensi*] Beamfletensi, A.

³ *Athelwoldum*] Eth., Æeth., A.B.

⁴ *Iis*] His, B.

⁵ *remotum est*] iis, inquam, quæ Oswaldus ædificaverat, A. B.

⁶ *circumit*] circuit, A. B.

⁷ *dirigebat*] direxerat, A.

monachus erat Abbo vocatus, morum sanctitate præclarus, ac literarum tam sæcularium quam Divinarum scientia apprimè instructus. Hunc pater Oswaldus posuit in cœnobio Ramesiensi monachos docere, scholas regere, et quibuscunque valeret cum in diciplina regularium¹ tum in scientia literali prodesse. Quod et fecit. Hinc ergo processit, ut cum religionis augmento liberales artes, quæ prius² ob diversos casus in neglectum per Angliam venerant, quaquaversum patris Oswaldi industria et sollicitudine eventilatæ multipliciter pullularent. Præfatus vero Abbo ob multam sui dignitatem Beato quoque Dunstano familiaris valde extitit, ejusque instinctu et dispositione passionem Beati Edmundi gloriosissimi regis Anglorum stili officio posterorum memoriæ tradidit. Post hæc et alia innumera bona, quæ in Anglia fecerat, ad monasterium suum Floriacum reversus, abbas in eo factus est; et postea martyrii palma a Deo pro justitia coronatus.

Who is placed at Ramsey.

He writes a life of St. Edmund.

20. Beatus autem Oswaldus ubi se correctioni clericorum Wigornensium intromittere aggressus est; ipsi advertentes in quas, quantum suos mores attinebat, eos angustias vellet detrudere, statim verbis ejus aditum sui cordis occluserunt, nec ea sensum suum penetrare ulla ratione passi sunt. Qua de re sumpto a patre Dunstano, cui³ consueverat inniti, prudenti consilio, annuente jam sæpe-memorato glorioso rege Edgardo,⁴ monasterium infra ipsam sedem episcopalem construere cœpit; in quo quibuscum conversaretur monachos adunaret. Et jam maceries operis altius levata⁵ profecerat. Non longe vero ab opere ipso quidam lapis quadrus jacebat ad operis fabricam omnino aptus ac necessarius. Ad hunc pro jussu pontificis suo loco movendum et in structuram templi componendum artifices, qui sufficere æstimati sunt,

The clerks at Worcester will not be reformed.

Oswald therefore begins a new monastery.

¹ *regularium*] regulari, A.

² *prius*] pridem, A.

³ *cui*] B.; ejus, MS.

⁴ *Edgardo*] Eadgaro, A.

⁵ *levata*] om. B.

A large
stone can-
not be
stirred.

Oswald
sees a de-
mon seated
on it,
whom he
drives off.

Oswald
dedicates
the church
to the
Blessed
Virgin.

The secu-
lars at St.
Peter's are
gradually
drawn into
the new
system.

accesserunt. At dum illum, quasi radicitus terræ hæreret, nullo conatu vel leviter movere valerent, adjuncti sunt eis alii et alii viri, qui pari modo ad pondus lapidis nihil virium habere sunt deprehensi. Stupor ingens occupat omnes. Mandatur de negotio patri Oswaldo, qui tunc aberat; et rogatur quantocius veniat considerare quidnam monstri res ipsa præten-
dat.¹ Adest, et multitudinem circa prædicti lapidis motum casso labore sudantem aspiciens, miratus est. Et attonitus stans, Deumque silentio deprecans, aspexit in lapide illo Æthiopem quendam sedere, et obscenis nutibus laborantes subsannando deridere. Itaque vir Domini statim contra dæmonem signum sanctæ crucis intorsit, et illum e vestigio territum sibi fuga consu-
lere compulit. At lapis, quem octoginta viri ante movere nequibant, a paucis hominibus facillime statim levatus est, et in opere collocatus. Populus, qui ad hoc spectandum² undique fluxerat, considerans rei gestæ potentem virtutem, Deo super mirabilibus Suis immensas gratias retulit; patrem quoque suum atque pontificem eximia laude prædicavere, intelligentes veraciter esse amicum Dei, ad cujus nutum tam inerti pavore percussus tremens disparuit adversarius Dei.

Perfectam ecclesiam ipse in honore Sanctæ³ et perpetuæ Virginis Dei genitricis Mariæ dedicavit; ibique, ut proposuerat, monachos in sancta conversatione Christo servituros congregavit. Clerici ergo in sede episcopali, quæ sub nomine gloriosi Apostolorum principis Petri fundata antiquitus fuerat, conveniebant; et monachi in nova ecclesia sub patrocinio Sanctæ Mariæ una degebant. At plebs nunc istam, nunc illam ecclesiam vicissim aliquamdiu frequentabat. Sed post dies admirantes et admirando venerantes monachorum religiosi-
tatem, paulatim se clericorum collegio cœperunt absen-

¹ *prætendat*] prætendebat,

² *spectandum*] spectaculum, A. B. |

³ *Sanctæ*] Beatæ, A. B.

tare, et servitio Dei quod monachi faciebant præsentes adesse; propterea quod quemadmodum sibi ratio mentis suæ dicebat, decentius et Deo dignius servitio clericorum fiebat. Unde et factum est, ut sicut plebis mutatio ab una ecclesia in aliam facta est, ita et plebis oblatio mutata sit, dum igitur in eo quod illi perdunt, isti lucrantur; in quo illi deficiunt, isti multiplicantur. Quid moror? Qui major natu et honorabilior inter clericos habebatur, Wensinus¹ nomine, abjectis sæcularibus cunctis, se et omnia sua factus monachus monachis largitus est. Super quo famulus Dei mire lætatus eum elapso brevi tempore studiis cælestibus pleniter erudiendum Ramesiam dirigit, et eruditum inde reducens adunatis monachis Wigorniae morum præceptorem constituit. Quem enim in clericatu juxta mores antiquos semper amatorem honesti sciebat, hunc nihilominus in monachatu fautorem et executorem fore honesti spe certa sibi promittebat.² Unde nec falsus³ est. Bonum quippe, quod pater de eo sperabat, ipse magnopere in bonis actibus accumulabat. Quæ omnia clericorum nonnulli attendentes, et mente compuncti, consilium contra Deum non esse perpendentes, spreto sæculo, spreta omni pompa sæculari, jugo se Christi subjiunt; et inter monachos, quos paulo ante nimium execrabantur, monachi fiunt. Audires ad hæc quamplurimos hominum stupendo cantare, O vere *mutatio dexteræ Excelsi*! Hoc itaque modo a Beato Petro in Matrem Domini Salvatoris, a clericis in monachos, translata est sedes pontificalis honoris.

Oswald sends Win-
sinus to
Ramsey,
and then
places
monks at
St. Peter's,
and him at
their head.

The dedi-
cation of
Ps. lxxvi.
11.

the church
is changed
from St.
Peter to
St. Mary.
The arch-
bishop of
York dies.

21. His ita sese habentibus, præfatus Eboracæ civitatis antistes vitæ præsentī adimitur, et gravis exinde mœror Anglorum populis procreatur. Fama igitur obitus ejus agili lapsu discurrens regias pertingit ad aures, nec Beati Dunstani notitiam segnius attigit.

¹ *Wensinus*] Winſinus, A. B.

² *promittebat*] applaudebat, A.

³ *falsus*] falsatus, B.

Dunstan
procures
the elec-
tion of
Oswald.

The people
of York
desire it.

Ps. lxxviii.
7.
S. Matt.
xviii. 20.
Oswald
unwilling-
ly assents.

S. Joann.
xv. 5.

Volens autem idem pater pro suo officio viduatæ ec-
clesiæ consultum iri,¹ regem petit; et consilium, quod
salubrius sibi de substituendo pastore occurrit, regi
proponit. Prædicat dignitatem venerabilis viri Os-
waldi, quo, videlicet, quantoque parente nobilitatus,
qua religione a puero institutus, quibus virtutum præ-
rogativis fuerit insignitus. Super hæc quam strenue
cathedram pontificalem, cui eo usque præsidebat, gu-
bernarit, edisserit; ac per hoc quo jure² merito debeat
celsiorem ascendere, pandit,³ probat, asserit. Placent
regi quæ feruntur, quodque Dunstanus de Oswaldo
fieri laudat; velit solummodo clerus et populus Eborac-
ensis, vult, suadet, hortatur, jubet ut fiat. Rogatur
voluntas illorum, et voce consona simul omnes re-
spondent unum; velle se illum præ cæteris sibi præfici
concrepant, et id rupta omni mora⁴ fiat magnis pos-
tulationibus instant. Nec mora. Vir ascitus advenit;
sed petentibus suscipere regimen viduatæ ecclesiæ
non statim annuit. Intonat vox populi, ut dubio
procul attestareris scripturæ vocem populi vocem esse
Dei. Par caritas, sententia concors, una voluntas
populi in bono fuit; et Deus pacis, Qui inhabitare facit
unanimis in domo, Quique est inter duos vel tres con-
gregatos in nomine Suo, non faveret rei cui tanta
multitudo favebat, nec sentiret quod sentiebat, nec⁵
vellet quod volebat? Nolebat plane, sed esto, quod
Deus fieri vult, fiat necesse est. Vult autem quod
secundum se volunt fideles sui. Alioquin bene possent
velle sine illo; et veritas non esset veredica, quæ dicit
nilhil sine se quengquam posse? At secundum se
voluerunt fideles sui Sanctum Oswaldum fieri pontifi-
cem Eboraci: quoniam igitur hoc ipsum Deus voluit⁶

¹ *iri*] ire, A. B.

² *quo jure*] quod, B.

³ *pandit*] proponit, A. B.

⁴ *mora*] ut, *ins*, B.

⁵ *nec*] non, A.

⁶ *Sanctum . . . voluit*] Beatum
Oswaldum Eboracensem archiepi-
scopum fieri; voluit igitur hoc ip-
sum Deus, et ideo, ut fieret, etc
A. B.

ut fieret, necesse omnimodis fuit; quapropter adquievit ille Deo, adquiescendo voluntati servorum Dei.

22. Factus igitur archiepiscopus Eboracensis, Romam ^{Oswald goes to Rome for the pall.} pergit, pallium ecclesiæ suæ debitum ab Apostolica sede¹ requisiturus, plurimaque negotia regni, prout ea rex sibi delegaverat, cum ipso tractaturus. Hinc patriam egressus, transito mari, transitis terris periculorum diversitatibus plenis Romam pervenit, Romana mœnia subit. Inde Johanni Apostolico præsentatus, voti compos efficitur. Denique suscepto pallio quod petebat, functus quoque responsis regiæ legationis quam ferebat, honorifice a papa dimissus Angliam revertitur, reversus a principe regni ac regno gloriose recipitur. Post quæ reddito regi legationis suæ responso, et ipso, quod in omnibus prudenter egisset, sullimi præconio a cunctis prædicato, magna regis benevolentia fretus ad sedem suam Eboracam vadit. Ubi egregio cum honore susceptus, cum jubilo plebis, ^{Oswald's reception at York.} cum sonoris clericorum concentibus cathedram est archiepiscopalem indeptus. Quo facto, non quasi rudis et inscius, sed ut vere emeritus ac perspicax pastor ovium Dei, die illa confluentem multitudinem, tam documento vitæ manentis quam alimento vitæ labentis, copiosius pavit.

23. Exin tractans secum illud Sapientis, quia *cui* ^{S. Luc. xii. 48.} *plus committitur, plus ab eo exigitur*, omni hora sollicite curabat ita sibi commissa dispensando tractare et tractando dispensare, ut nihil a se in futuro quod detrimentum sibi gigneret exigeretur,² sed quod beata remuneratione donaretur. Quamobrem idem qui fuit ^{His great care of his diocese.} in visitatione monasteriorum quæ instituerat semper extitit, idem in consolatione fratrum inibi degentium perstitit, idem in sustentatione illorum omniumque sua ope indigentium mansit. In nullo igitur sanctitatis

¹ *Apostolica sede*] Apostolico, | ² *exigetur*] insurgeretur, B.
A.

opere defectum passus est propter¹ onus sacerdotale; sed aut idem qui fuerat² perstitit, aut seipso sullimior Ps. lxxxiii. in hujusmodi opere factus, *ad videndum Deum Deorum* 8. *in Syon* aciem suæ mentis indeficienti contemplatione Oswald re- dirigebat. Hic igitur, quamvis Eboracensi pontificatu tains the sullimatus extiterit, curam tamen episcopatus Wigor- see of se of sullimatus extiterit, curam tamen episcopatus Wigor- Worcester, nensis non amisit. Siquidem Beatus Dunstanus, quem and why. sollicitudo omnium ecclesiarum in Britannia constitutarum respiciebat, verens ne monachi in ipsa Wigornia per eum tunc noviter instituti aliqua ultra quam ferre valerent temptatione concuterentur, si pastoralis cura destituti non haberent quo munirentur, præcepit ei ex auctoritate summi pastoris quatinus ea qua solebat diligentia illis intenderet, quoad personam tantæ rei idoneam, Deo monstrante, illi substituere posset.

Oswald
visits
Ramsey.

24. Post hæc instabant dies Rogationum, et servus Dei³ Oswaldus sumpto itinere Ramesiam petit, visitare scilicet et consolari fratres, quos, ut supra meminimus, jamdudum ibi posuerat. Adest, et monachi pro more nominatorum dierum procedunt ad ecclesiam Beatæ Mariæ, quæ ob interjacentem paludem non nisi longo circuitu per siccum adiri valebat. Ubi celebrata Missa, et a pontifice solenni⁴ peracto prædicationis officio, monachi longitudinem viæ qua venerant compendio mutare volentes, navem ascendunt, ad monasterium per fluvium qui interfluit redituri. Verum dum major numerus hominum in navem fugeret quam navis ferre valeret, onerata nimis mergi cœpit. Turbantur in nave consistentes, et mori metuunt. Exclamant, opem Beati Benedicti ac sui patris Oswaldi affore sibi postulant, nam ipse pater in ripa fluminis adhuc stans, iis⁵ qui secum erant utilia quædam ac necessaria disponebat. Ut autem auribus ejus clamor

The mira-
cle of the
boat.

¹ *propter*] om. B.

² *fuerat*] fuit, A. B.

³ *servus Dei*] Beatus, A. B.

⁴ *solenni*] solenniter, B.

⁵ *iis*] his, B.

insonuit, stupore attonitus, mox illuc lumina flexit; et videns filios suos in mortis periculo positos, cor ad Deum, dextram tetendit ad illos. Quo signo beatæ crucis edito, illico navis ab aquarum profunditate emergens, quasi nihil oneris ferret, in ulteriorem fluminis ripam prosperrimo lapsu cum omnibus quæ portabat evecta est. Magno timori securitas magna succedit, ac pro re quæ acciderat, Dei laus ex corde omnium et ore procedit. Dein aliquanto tempore ibi, ut sacræ consuetudinis erat, inter monachos degens, ædificationi vitæ illorum diebus ac noctibus intendebat.

24. Et ecce! nuntius quidam a monachis Eliensibus directus adveniens, innotuit unum ex illis de maceria ecclesiæ præcipitatum subita morte occubuisse. Ad quod¹ Oswaldus vehementi mœrore dejectus, (noverat enim hominem non usquequaque vitam duxisse felicem,) confestim quod debuit officium ei caritatis impendit. Etenim monachis sub uno vocatis pandit eventum rei, subjungendo preces quibus exhortando perorat quatinus pro anima defuncti Dominum studiosius orent. Parent illi monitis ejus, et pro æterna salute fratris instant vigiliis, instant psalmis, instant lachrymis; pulsantes ad januam misericordiæ mundi Redemptoris. Super hæc quoque singulis diebus offertur pro eo id quod his omnibus antecellit, illud scilicet sacrificium laudis, quod in ara crucis Filius Dei obtulit Patri Suo pro nobis. Quæ dum fiunt, una noctium pontifici in oratione Christo apud Eboracam intendenti, defunctus idem visibiliter apparuit; a quo percunctatus quis esset, illum se pro quo et ipse per se et alii per ipsum Deum interpellabant esse respondit. At ille suspirans: "Qualiter," inquit, "frater, tibi fuit, vel qualiter nunc est?" "Hactenus," ait, "valde male, nunc autem valde bene. Tuis quippe meritis et precibus a pœnis quibus cruciabar per angelum Suum me die hes-

A monk of Ely falls from the church, and is killed.

Oswald and the brethren pray for him.

The monk appears to Oswald, and says

¹ quod] Beatus, *ins.* B.

that his
prayers
have saved
him.

“terna eripuit Deus. Quod et tibi insinuando veni
“gratias agere, quo adverteres, licet id optime scias,
“quam graciosus pro hoc aliis jure debeas Deo exis-
“tere.” His dictis, non comparuit. Vir autem Domini,
magno gaudio ad ista repletus, benedixit Deum super
ineffabili misericordia Ejus. Facto mane, quid factum
sit, quid viderit, quid audierit, suis retulit. Dehinc
exultans et gaudens in Spiritu Sancto, pro re quæ
contigerat gratias egit Deo Patri per oblationem cor-
poris et sanguinis dilectissimi Filii Sui, in quo solo, S. Matt. iii.
sicut Ipse testatur, bene complacet Sibi. Mandavit ^{17.}
etiam hoc ipsum filiis suis, monachis videlicet ¹ Rame-
siensibus simul et Wigornensibus, et quod ² pro animæ
fratris absolutione pio Deo grates exsolverent monuit ³
et hortatus est: quod ipsi diligenti studio executi
sunt.

Oswald
visits
Ripon,

25. Præterea diœcesim suam opportunis temporibus
peragrans, quicquid ediscere poterat in moribus suorum
oculos summi Dei offendere, paterna castigatione corri-
pere atque corrigere satagebat. Hæc agentem contigit
vice quadam venisse Rhipum, ⁴ ubi Beatus quondam
Wilfridus nobile construxerat templum, in quo ipse
mundo sublatus scitur fuisse sepultus. Hoc templum
ante tempus Beati Oswaldi barbarorum irruptioni
patuit; qui illud magna ex parte dirutum, non minis-
teriis Divinis sed latibulis ferinis fecerunt accommodum.
Hujus templi conseptum vir Dei subintrans, noctu
pervigil in orationibus inibi mansit. Illic ergo Divina
revelatione lustratus, didicit ipso loco Sanctorum cor-
pora condita esse, quæ investigans cum nominibus
singulorum dubio procul inveniret; facto mane suos
convocat; quid noctu acceperit, eis enarrat. Ad audita
cuncti exultant. Igitur ad jussum pontificis semirutæ
ecclesiæ pavimentum effoditur; promissus thesaurus

¹ *videlicet*] scilicet, A.

² *quod*] quo, A.

³ *monuit*] eos, *ins.* B.

⁴ *Rhipum*] Hripum, A.

sancta¹ curiositate investigatur. Sanctorum corpora and finds
cum tabula hæc continente reperiuntur : Hic requiescit the re-
Sanctus Wilfridus antistes Eboracensis, et reverendi abbates mains of
Tylbertus, Botwinus, Albertus, Sigredus, atque Wildengus. the saints
of that
church.

Ex his servus Dei Omnipotentis gaudens hilarisque
effectus, repertas reliquias loco interim apto collocavit ;
postmodum vero ad corpus Sancti Wilfridi feretro con-
venienter aptato, illud in eo magna cum reverentia
condidit, utpote quem magno Wilfrido, fundatori vide-
licet loci ipsius, consanguinitate junctum noverat ; quem

H. E. v. 23. in regimen ecclesiæ Eboracensis, sicut Venerabilis Beda
prope finem Historiæ gentis Anglorum refert, ei suc-
cessisse sciebat ; quemque uti nominis ejus consortem,
ita et vitæ morumque hæredem fuisse acceperat. Cor-

Id. v. 19. pus siquidem illius majoris Wilfridi, quod semotum ab
aliis per se in eminenti loco in ipsa ecclesia tumbam
habuerat, quam et epitaphium, ut idem Beda in eadem
Historia narrat, digniter decoraverat, a glorioso Can-
tuariorum antistite Odone, cujus in initio hujus opus-
culi paucis meminimus, translatum Cantuariam fue-
rat, quemadmodum ipsemet in prologo Vitæ ipsius
Wilfridi, quæ per eum heroico metro composita est,

attestatur, ita scribens : Igitur venerabilissimas beati con- Odo's de-
fessoris Christi Wilfridi reliquias indecenti senticosæ voraginis scription.
situ marcidas, immo quod dictu quoque meticulosum est,
prælatorum horripilatione neglectas, cum inde, favente Deo,
scilicet a loco sepulchri ejus quidam transtulissent, reveren-
ter excepi, atque intra ambitum metropolitane, cui gratia
Dei præsideo, ecclesiæ collocavi : præsertim cogente illo
Evangelistæ testimonio, meo videlicet apologetico, quia ubi-
cunque fuerit corpus, congregabuntur et aquilæ. Itaque
tantæ tamque Deo dignæ affinitatis delectatus vicinitate, et
editiore eas entheca decusare, et excerptis de libro Vitæ ejus
flosculis novo opere pretium duxi carmine venustare.

26. Levatis ergo reliquiis, et convenienter, ut dixi, How Os-
locatis, aliud ab illo quod fecerat primo par omni- wald treats
modis et æquale Beatus Oswaldus feretrum fabricavit, the relics.

¹ *sancta*] om. B.

Cf. Frid-
gode's Life
of Wilfrid,
pref., vol. i.
106.

ipsumque a se consecratum Wigorniam destinavit. In cujus consecratione rogatus ad quarumnam reliquiarum conditionem illud aptaret, hoc se ad honorem Dei respondit composuisse, et illi ejusnam reliquiæ forent in eo condendæ notissimum esse. Servatum¹ est itaque Wigornæ² feretrum idem, ac reliquiæ ipsius admirandi patris Oswaldi a terra post multos annos levatæ magno cum honore sunt in eo collocatæ.

A sick man is cured by some bread blessed by Oswald.

27. His ita dictis, cœptæ narrationi insistamus. Diffusa igitur sanctitatis fama Sancti³ Oswaldi eo prodiiit, ut languoribus variis pressi ei de longinquo id ipsum mandarent, sibi ab illo subventum iri nullo modo diffidentes. Nec fallebantur. Verbi gratia vir quidam potens regi Edgario⁴ ex ministerio, quo ei deservire solebat, notus erat. Hic valida infirmitate corporis tactus, per nuntium viro Dei se oppido infirmari simpliciter insinuavit. At ille benedicens panem eique transmittens,⁵ ut plena fide recuperandæ sanitatis inde comederet jussit.⁶ Fecit ille quod præcepit; nec unius horæ spatium prius transiit, quam se degustato pane melius habuisse percepit.

A mouse eats some crumbs and dies.

28. Alio tempore dum idem famulus Dei⁷ in multitudine suorum apud Eboracam pransurus consedisset, jamque panem sua sacratissima manu signatum consistentibus distribuisset, forte micæ decedentes sores superveniens avido simul et pavido morsu colligere cœpit. Qui dum in medium nullo eum deterrente prodisset, succubuit, nec usque progredi valuit. Benedicti etenim panis reliquias famelicus vorans suffocari subito, nec quod voraverat⁸ ullatenus evomere quibat. Remansit itaque mortuus. Quod factum ne suæ laudi quivis ascriberet, exanimem bestiam a conspectibus

¹ *Servatum*] Scrutatum, B.

² *Wigornæ*] Wigornia, A.

³ *Sancti*] Beati, A.

⁴ *Edgario*] Eadgaro, A.

⁵ *transmittens*] mandavit, ins. B.

⁶ *jussit*] om. B.

⁷ *Dei*] Domini, B.

⁸ *voraverat*] devoraverat, B.

intuentium abjici vir providentissimus jussit. Denique animadvertit nonnullos inter se inde loqui, et rem ultra quam sibi corde esset extollendo admirari. Et mihi quidem duo hæc, quæ de pane signato proxime facta retulimus, consideranti, non alienum ab admiratione esse perpendo, hoc scilicet irrationale animal præcipitasse de vita in mortem, quod animal rationale sullevavit a morte in vitam. Profecto natura panis eadem in illo quæ in isto fuit; et quemadmodum homo pane, sic et sorex alitur pane. Quod igitur homini vitalis,¹ sorici factus est exitialis; non substantiam panis, sed meritum respicit sanctissimi patris, qui ubique et in cunctis parvus et humilis² extans in oculis suis, magnus erat in oculis Dei atque sullimis. Quod inter alia eo probatur;³ quia ne dicam illi, sed, quod minus est, locis quibus per vices insistere⁴ solebat, Sua Deus protectione et correptione, ne ab indignis occuparentur, intendebat. Sed forte non credetur iis quæ dicimus, si ea declarans exemplum non subijcimus.

29. Frater quidam erat, professione et habitu monachus, nomine Ægelricus.⁵ Hic laxatis balneo membris, cum fessus quiescere opus haberet, locus quietis, vae misero!⁶ is primus occurrit, quem venerandus præsul Oswaldus sedere frequentius morem habebat. Non ergo veritus sanctitatem loci, quam fuerat ex assiduitate pontificis nactus, in eo sese dejecit, somno inibi ac dulci quiete velut sibi pollicebatur fruiturus. Et jam quiescentem lenis sopor involvit, sed absque mora eum ab ipsa quiete irruens dæmonum multitudo atrociter evolvit. Astant quippe illi plures teterrimi spiritus, et ab eo districta examinatione perquirunt, quæ-

A monk falls asleep in a place frequented by Oswald.

¹ *vitalis*] salutaris, A. B.

² *et humilis*] om. B.

³ *probatur*] probabatur, B.

⁴ *per vices insistere*] persistere, B.

⁵ *Ægelricus*] Egelrichus, B.

⁶ *quietis, vae misero*] quieti suæ miseræ, B.

and is
assaulted
by demons.

The monk
yells out,
and tells
what had
happened.

Oswald
leaves
Ramsey
for the
last time.

A great
noise heard

nam illius mentem dementia ceperit, quæ sibi ut se in loco tanti pontificis collocaret surripere potuit. Ad quod rationem quam pro sui excusatione proferret nullam habentem, invadunt, torquent, laniant, hac et illac trahant, ab imo sursum rapientes, de sursum ad ima dejicientes. Quid miser ageret? Sciebat ubi erat, nec se tanta angustia involutum vel loco avellere, vel ad subveniendum quemquam poterat interpellare. Tandem tamen violento conatu erupit in vocem, et horrido clamore infremuit. Qui circa erant ex abrupto dormientis sono perterriti accurrunt, vociferantem pulsant, pulsantes excitant, excitatum quid dormiens passus sit diligenter interrogant. At ipse pavens ac pallens, quo ausu¹ vel quid fecerit, quid aut a quibus audierit, quid pertulerit, ex ordine pandit. Ad quorumcunque ergo notitiam istud perlatum est, non soli viro sed et iis quæ sua intererant deinceps honorem ac reverentiam per omnia deferebant. De quibus licet plurima scribere fortasse possemus, tamen ne cui tædio simus, illa omittimus; intendentes videlicet brevitati, qua nos scripturos fore decrevimus. Itaque ad sacrum ipsius transitum stili officium convertamus, et opus quod paucis huc usque protraximus, suo, sicut Deus concesserit, fini subdamus.

30. Referre etenim qualiter pater ipse Oswaldus Rameseiam postremo reliquerit, quantis lachrymarum imbribus, præsis, ut autumo, illum amplius eo non rediturum, a fratribus dimissus sit, forsitan conjectando quis possit, certe autem rei veritate² neminem pronuntio posse. Discedentem vero non modo monachi quos illic adunaverat, sed et plebs hinc inde sub uno coacta deducunt, singuli se illius sanctitati commendantes, sibi ab illo benedici supplici devotione flagitantes.

31. Discessum autem illius subsecutus est in ipsa

¹ ausu] casu, B.

| ² veritate] veritatem, B.

ecclesia terribilis fragor; qui tertio intonans audientes in the
nimio pavore concussit, sagaces animos illum non multo church.
post sæculo adimendum, et ex hoc plerosque gravi tu-
multui¹ subdendos edocuit, præmonuit, præmunivit.
Denique nonnulli nosse volentes, unde qui audiebatur
sonus prodierit, e domibus prodeunt, et in ecclesiam
pervenientes, omnia sana, omnia integra, omnia suis
in locis solito consistentia mirantes inveniunt.

32. Jam quod aliquibus per visum fuit ostensum, A vision
ruinam videlicet duarum turrium factam fuisse, præ- of the fall
termitto; ne, si dixerō illarum² turrium casus Beati of two
Oswaldi et præfati ducis Æthelwini præsignasse in towers
mortem occasus, æstimer mihi futurorum scientiam,
quam non habeo, ex iis³ quæ facta scio jure deridendus
arrogasse. Illo igitur, ut diximus, prætermisso, nos
gloriosum patrem Oswaldum jam proxime cælos peti-
tutum⁴ descripturos, sua prece rogamus idem pater
tueatur et adjuvet.

33. Ut igitur⁵ famulus Christi Oswaldus⁶ Rameseiam Oswald
liquit, Wigornam⁷ adiit. Spiritus quippe caritatis, qui comes to
in eo circa Wigornenses per gratiam suam semper fer- Worcester.
ventior erat, ea re illuc eum non injuria creditur
adduxisse; quia noverat illum eo potiore æternæ vitæ
præmio debere remunerari, quo in majori veræ cari-
tatis affectu huic vitæ decedentem contingeret inveniri.
Mansit itaque ibi quamdiu in corpore mansit, diebus
ac noctibus Deo intendens, et iter suum eundi ad
Deum toto conamine purum ab omni obstaculo faciens.
Ob quæ labore et insuper senio fessus, languore corri-
pitur gravi, per quem se intellexit alias de ista vita
vocari. Aderant sacri Quadragesimæ dies, dies scilicet
in quibus diversis modis diluitur quod in aliis anni
diebus varia dæmonum illusionē delinquitur; seu bono,

¹ *tumultui*] tumultu, A.

² *illarum*] duarum, ins. B.

³ *iis*] his, B.

⁴ *petitutum*] petentem, A.

⁵ *Ut igitur*] Et, B.

⁶ *Oswaldus*] igitur, ins. B.

⁷ *liquit, Wigornam*] reliquit, et
Wigorniam, B.

quod alio tempore exercetur, diligentiori studio invigilatur. In usu¹ habebat idem antistes singulis diebus, præter alios quos quotidie innumeros alebat, duodecim pauperum pedes abluere, deosculando crine ac lintheo tergere, manibus aquam fundere, denarios præbere, et ipsis apposita mensa cibum et potum sufficienter ministrare, eosque in Pascha vestibus novis indutos per aliquot dies ipsius festivitatis in curia sua honorifice secum habere. Nulla eum infirmitas corporalis ab istis retardabat, sed quo se corpore sentiebat debiliorem, eo sibi ad serviendum eis ingessit vim validiorem.

34. Et jam Dei regnum ascendere cupidus, die quodam oratorium, quo continue in Dei servitio tenebatur, cum suis egreditur; et sub aere stans acies oculorum caelo intentissime fixit, Christum ad Quem anhelebat pio corde et ore intentius orans. Nec erecta lumina, ut fit, cito deflexit; sed quasi aliquid novi ac delectabile contempleretur, ubi ea defixerat, diutissime fixa tenebat. Unde præsentibus admodum admirati, quid tanto opere intueretur, sciscitati sunt. Quibus ipse ait: "Considero quo tendo. Quapropter, filii, sustinete, quæso, quatinus juxta quod mihi conceditur prægustem gaudia quæ expecto. Attamen quod per cunctamini, si quid sibi velit nosse vultis, eras vobis et me tacente res ipsa notabit. Salus enim æterna, pro qua hucusque laboravi in terra, instat; nec ante transibit crastina dies, quam me in eam Dominus meus, sicut est pollicitus, introducat." Dixit, et unde fuerat egressus, in oratorium reversus est. Convocatis deinde fratribus, hortatur eos impendere sibi ministerium sacræ inunctionis cum viatico Domini Corporis, quod juxta ritum ecclesiasticæ institutionis debetur Christianis de hac vita transituris. Quo illi audito in gemitus et lachrymas erumpunt, non

Announces
his death
to the
brethren.

He asks
for the
viaticum.

¹ usu] usum, B.

illius gloriæ perenni ad quam properabat invidentes, sed cum paternæ pietati qua privabantur pios affectus impendentes, tum suam desolationem quam tanto patre orbatî se passuros non dubitabant amare deflentes. Exhibent tamen illi quod petebat; et grandi mœrore consternati, sequentem noctem per multa sæcula, si fieri possit, optabant protelari. In qua nocte ipse pater, ac si languoris quo premebatur oblitus, horam nocturnæ vigiliæ præveniens, prout suæ consuetudinis jugiter esse solebat, ecclesiam petit; ibique noctis officium explens, residuum spatii quod diem usque tendebatur Divinis laudibus pro more pervigil expendit. Et tali quidem modo nocte illa suis dimensionibus terminata, fratribus illuxit metuenda dies, in qua te, reverende pater, Oswalde, susciperet felix et nullo claudenda termino quies. Hac etenim die percantato Psalterio, quod singulis diebus cum floribus inde acceptis ¹ decantare solitus erat, unicum redemptionis humanæ sacrificium coram se Deo Patri fecit offerri. Cujus dein participatione refectus, obitum suum, quem instare sciebat, ejus invicta virtute munivit. Ac demum totius diei officio in honorem Dei percelebrato, quasi convalesceret de infirmitate, surrexit; et monachis nequicquam insistentibus ut suæ parceret imbecillitati, solito more lintheo præcinctus pedes pauperum lavit, et osculans eos crine lintheoque deterisit. Quibus lotis, et quindecim graduum Psalmis, quos inter ipsum ministerium psallere semper moris habebat, percantatis, subjunxit *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*. Ad quod cum pauperes ei assurrexissent, ac solitas grates exsolvissent, ipse dicendo *Spiritui Sancto* sanctam est resolutus in mortem, emittens spiritum suum ante pauperum pedes in manus Christo, Cui in ipsis pauperibus ipse ministrarat. Ipso denique ² teste sibi fit,

How Oswald passes his last hours.

He dies after washing the poor men's feet.

S. Matt. xxv. 45.

¹ *acceptis*] *exceptis*, A. B. | ² *denique*] *quippe*, B.

S. Joann.
xii. 26.

quod uni ex minimis suis fit. Transiens itaque¹ a Christo susceptus est, quatinus, juxta verbum Illius, illic esset ubi et Ille. O vere ministerium felix, quod sui executorem sub tanta celeritate regni Dei fecit heredem! Et tu, O beatissime pater, non minus, immo multo excellentius felix, qui functus ministerio, ipso et² eodem momento quo illud fideliter peregisti, in gaudium Domini tui, Cui servisti, felici præmio remuneratus felicissimus introisti. Jam gloria, qua coronaris, innuit tuis quantum possis sibi prodesse ante Deum, si dignaris. Et quidem, inclyte pater, felix fuit vita tua, felix fuit et mors tua. Atque utinam sentiant in se alumni tui, quod sit felix memoria tua, sibi que salubris atque benefica quam ad te habent humilis devotio sua.

The brethren prepare to bury the saint.

35. Itaque fratres patrem suum jam defunctum cognoscentes, accurrunt, et complosis manibus lugubres ejulatus emittunt. Inter quos tamen trepidi ac gementes exanime corpus accipiunt, cilicio sternunt, abluunt, sacerdotalibus, uti moris est, vestibus induunt. Perciperes ad hæc pietatis officia, quam pio affectu vivens pastor a suis ovibus diligebatur; cum in extinctu³ procederet tantæ caritatis ostensio, ut nullus illi putaretur satis detulisse honoris, qui non lachrymantibus oculis manibus ejus ac pedibus devota oscula impressisset.

36. Huic superpositus feretro, fertur ad ecclesiam Beatissimæ Virginis Virginum, quam, sicut supra meminimus,⁴ a fundamento ipse construxit. Et ecce! dum in sublimi gestaretur, ac præcedentibus iis⁵ qui sonoris concentibus Deo laudes et preces offerebant, subsequente autem populo, qui amissum pastorem unacum monachis miseranda voce plangebant; apparuit gloria Dei, quæ doctas mentes docuit intelligere meri-

¹ *itaque*] ita, A. B.

² *et*] om. B.

³ *extinctu*] extinctum, B.

⁴ *meminimus*] diximus.

⁵ *iis*] his, B.

tum mortui. Viderunt etenim, qui convenerant, niveam columbam de superis venientem expansis alis lento volatu protegere corpus antistitis.¹ Igneam quoque sphæram,² ad scuti teretis instar, una cælo delapsam super feretrum intuebantur. Et admirantes unum et aliud signum rogant, ut qui non adverterent intueantur. Insonat clamor hinc et inde, fitque disruptio vocum laudationis Divinæ: laus autem ipsa, quo magis dirumpitur, magis augetur, rumpitur in canoris vocibus, augetur in jubilo cordis. Jubilant namque Deo pro gratia, quam in tanta multitudine monstrare in patre suo dignatus est; per columbam videlicet ostendens simplicitatem et innocentiam pectoris ejus, per igneam sphæram² fervens studium quo præditus erat in dilectione Dei et proximi animus ejus. Interim venerabile corpus oratorio infertur, coeptæ protectionis præfati ignis atque columbæ continuatione comitatum. At ipso deposito coram altari, visio quæ apparuit in australem ecclesiæ plagam prope altare divertit, quasi locum designans corporis sepeliendi. Quo facto intuentium oculis cælum remeans elapsa est.

A white dove and a sphere of fire seen in the church.

37. Fama igitur obitus ejus circumquaque perlabitur, et illo die ac nocte subsequente quibus a sepultura corpus suspenditur, undique parvi ac magni utriusque sexus homines advolant, eorumque clamores suspiriis atque lamentis permixti aera complent. Hos inter acerbior fletus monachos et inopes cruciabat; hos, quia pastorem, patrem et advocatum; illos, quia se in eo perdidisse adverterant totius vitæ subsidium, spem et consolationem. Fit igitur luctus omnium inæstimabilis, et adunata multitudo innumerabilis. Qua circumstante, seseque super invicem comprimente, sepeliuntur sacratissimi præsulis artus in præfata nobilissimæ Virginis æde, loco videlicet Divinitus pridem designato. Post hæc annuntiatur depositio ejus his

The grief of the people.

Oswald's funeral.

¹ antistitis] pontificis, A.

| ² sphæram] speram, A.

et illis, id est, vel quos regendo sub pastoralis cura suscepserat, vel quos a sæculari conversatione abstractos qualiter Deum in monachico habitu sequerentur instruxerat. Unde ex dulcedine recordationis ejus cunctis, qui intelligebant se fuisse filios ejus, indicitur luctus communis.

Ethelwin
also dies,
and is
buried at
Ramsey.

38. Ubi autem sæpememoratus Æthelwinus dux rescivit gloriosum Oswaldum huic vitæ modum imposuisse, præ nimia angustia cordis infirmitas corporis, quæ illum tunc forte premebat, in tantum convaluit, ut postmodicum temporis sancto fine quiescens universæ carnis viam intraret, sepultus in ecclesia quam in Rameseia ipse et pater Oswaldus de suo fabricarant. Transiit autem venerandus Deoque dilectus antistes

The date of
Oswald's
death.

Oswaldus ab hac vita ad vitam æternam pridie kalendas¹ Martii, transactis ab episcopatu, quo primo functus erat, triginta vel amplius annis; conditumque est venerabile corpus illius, uti prædiximus, Wigorniae ecclesia gloriosissimæ Dei genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ. Sane ut gratia Christi designet mortalibus Oswaldum mundo mortuum sibi vivere, qui eum non quasi penitus mortuum requirunt, vere viventis et ante se multum valentis indicia in eo reperiunt. Quod ut evidentibus probemus argumentis, quæ per eum post mortem suam facta et ad nostram notitiam sunt perlata, paucis subnectere rati sumus. Sed ne judicemur de percipiendis indigni, si invenimur de perceptis ingrati, pro iis quibus scribendis animum dedimus, et jam effectum, prout Deus dedit, nacti sumus, sit Ipsi Omnipotenti Deo, Patri, Filio, et Spiritui Sancto, laus et gratiarum actio per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

Explicit Vita Beati Oswaldi, archiepiscopi et confessoris.² Incipiunt quedam de miraculis ejusdem patris.

¹ *pridie kalendas*] ij. kal., A. | ² *et confessoris*] om. A.

MIRACULA SANCTI OSWALDI ARCHIEPISCOPI

AUCTORE

EADMERO.

Transcursis, juxta quod Deus dare dignatus est, iis¹ quæ de vita Beati Oswaldi scire potuimus, et (calamo licet vili) eorum qui legere vel audire dignantur considerationi propositis, proposui etiam illa quæ post obitum ejus Divina per eum pietas operata est, illorum ipsorum intuitui ejusdem calami vilitate proponere. Videor enim mihi videre ad firmitudinem factorum quæ in vita quis bene gessit plurimum valere, si qua post mortem Divinitus ad corpus ejusdem miracula fiunt. Siquidem homines dum non omnia quæ ab aliquo penes se conversante justeque vitam agente peraguntur animo comprobant, evenit ut illo de medio sublato varia de iis etiam quæ præclarissime fecit æstimatio surgat, maxime si quæ in sinistrum queunt torqueri, qui non bonæ mentis sunt pro bonorum, ut fit, offuscatione depromunt. Quare si Deus inter hæc arbiter non sederit, et Suo libramine quod bonum malo præponderet aliquo evidenti indicio monstret, contingit aliquando ex malitia mundi ut bonum² malo quam malum bono in hominum æstimatione succumbat. Fitque perverso ordine ut dum hos infirmitas reddit

¹ The author's introductory remarks.

² The faults and dangers of biographers.

¹ *iis*] his, B.

| ² *bonum*] potius, *ins.* B.

audaces, audacia multiloquos, multiloquium mendaces, mendacium faciat in incepto pertinaces. Quibus dum quidam ultra æquum in audiendo adquiescunt, optima siqua fuit de bonitate jam defuncti fama decurrit, et quæ in vivente signa patrata sunt, utrum a Deo coronanda an damnanda sint in dubium venit. Ex quo procedit, suggerente humani generis hoste, ut nec probi mores propriam sui dignitatem obtineant, nec qui illos imitetur, præsertim cum is qui in eis conversatus est despectui habetur, facile reperiatur. Quod quando fit, cui iudicio Dei magis ascribendum sit, difficile advertitur. Equidem multa sunt iudicia Dei, et "*iudicia ejus abyssus multa.*" Quando autem virtutes quas in vivente operatur,¹ in eodem huic vitæ exempto sive per corpus ejus, sive per aliquam memoriam ejus, sive per rem ullam quæ dum viveret fuerat ejus, aut quomodolibet aliter operatur gratia sua, profecto quamvis ipsi servo suo quem assumpsit hoc ipsum fortasse non multum conferat, tamen superstitibus suis procul dubio fructum plurimum confert. Nam et mala quæ paulo ante commemoravimus eis omnibus aufert, et bona quibus inservierat, quam sint amplectenda, quam veneranda, quam imitanda designat. Unde laus et gratiarum actio Deo redditur, et² honor et reverentia Dei famulo exhibetur, salus et remissio peccatorum comparatur eis quorum in talibus cor et caro exultant et jubilat Deo vivo. Fructuose igitur fiunt signa per suffragia defunctorum, quando per ea tot bona creantur ad opus atque profectum Christianorum. Et quidem Christianorum profectus gaudium generat coram Deo et angelis Ejus. Cum itaque ob meritum alicujus fidelis Sui pius Deus ea facit in terris, ex quibus coram Se et angelis Suis gratulatio provenit in cælis, forte probari potest eundem ipsum in sua vita magnum quod³ ac præstans obsequium

Ps. xxxv.
7.

The good
done by
the 'Life'
of a saint.

Ps. lxxxiii.
3.

¹ operatur] operabatur, B.

² et] om. A.

³ quod] aliquod, B.

Deo exhibuisse, pro quo Deus in regno Suo id illi recompensat honoris quod toti cælo ingerat causam novæ exultationis. Et istum quidem honorem Suo dilecto ac fideli dilectori Oswaldo concessit, quoniam ad comprobandum merita ejus, multa per eum virtutum insignia post obitum illius operari dignatus est. Quorum hoc primo loco ponimus quasi a sanctuario suo hinc exordium narrandi sumamus.

The miracles of a saint are a token that God has accepted his service.

1. Frater quidam Wigornensis ecclesiæ monachus acerrima febre torquebatur. Namque modo frigore, modo eum afficiens eadem febris immoderato calore, pæne singulis horis usque ad ultimi spiritus exhalationem defatigabat. Et miser, quamvis in frigore sibi calorem et in calore frigus adesse optaret, tamen transitum unius in alterum vicaria successione fieri in se summopere perhorrebat. Itaque cruciabatur utrisque permixto dolore, qui nihil substantiæ suæ vacuum a cruciatu relinquebat. Quid ageret, quem ad succurrendum anxius interpellaret, ignorabat. Medici aderant, medicamina diversa præbebant, nam pretiosus inter illos habebatur, sed nihili profecerant. Igitur uno die dum jam se præ nimia vexationis molestia ferre nequiret, ut ad tumbam beatissimi patris Oswaldi perduceretur obnixè rogavit. Quod ubi factum est, solo prostratus precibus incubuit iis,¹ videlicet, quas sibi dictabat magnitudo doloris quo vexabatur, et desiderium sanitatis recuperandæ quo raptabatur. Nec mora; nam non prius ab oratione surrexit quam se integerrimæ sanitati restitutum intellexit. Et, quod forte magis stupeas, ita pristinus vigor, et qui in pallorem versus fuerat color vultus ejus repente in integrum rediit, ut Eundem Ipsum non ambigeres ei Suam opem contulisse Quem socrum Petri novimus a simili languore eripuisse. Ast² alii fratres, intuentes in illo fratre tam subitam et integram curationem, valde læ-

A monk of Worcester has a fever.

Is cured at Oswald's tomb.

¹ iis] hiis, B.

| ² Ast] At, B.

tati sunt, et pium Deum per carissimum patrem suum mira operatum convenientes magnificant, magnificantes prædicant, prædicantes multa devotione cordis ac sullimi¹ vocis exultatione collaudant.

A foreign
penitent,
with an
iron girdle
around
him, comes
to Worces-
ter.

2. Hinc evoluta non longi temporis spatio, venit quidam homo natione Saxonicus, literis imbutus, pœnitentiæ addictus, ferro scilicet artissime vinctus, ad ecclesiam beatissimæ Matris Dei, in qua quiescebat gloriosum corpus eximii confessoris Christi Oswaldi. Hic multiplici angustia cinctus, per diversa loca levamen quæritans vagabatur. Ferrum quippe carnes illius circumcingens pæne ad ossa consumpserat, et inde cum fœtore tabes erumpens, sibi seipsum gravem exhibebat ad tolerandum. Accessit et huic aliud malum. Exsul a patria sua, communione privatus in aliena, nulli notus, nusquam tutus, victum mendicando perquirebat. Finis vel remedium pœnitentiæ hujus sola misericordia Dei, et per Ipsum Deum sine humano adminiculo facta dissolutio ferri quo vincebatur. Peragratiss ergo quampluribus locis Sanctorum, nec ullum tanti mali suffragium assecutus, tandem (ut diximus) ad prædicta piissimæ Dominæ limina errabundus accessit. Et ingressus, videt e regione sepulcrum beati patris Oswaldi, pulchrum quidem, et decenter pro gloria tanti viri adornatum. Interrogat quid hoc sit, et nomen meritumque sepulti ab iis² qui ea bene noverant discit. Tunc ille comminus tumbæ assistit, et nihil de clementia Dei, nihil de subventionem amici Dei diffusus, precibus sicut pro semetipso insistit. Agnoscit crimen admissum, seque inflictam pœnam fatetur non injuria pati, immo atrociori si infligeretur meruisse jure affligi. Orat tamen conditionem sortis humanæ in se pium patrem attendere, et ea pietate qua Deus illum servaverat inter mundi laqueos gradientem, absolvat se a reatu quem a Deo derelictus incurrerat, ipsis laqueis

He confesses his
crime at
the tomb.

¹ *sullimi*] simili, A. B.

| ² *iis*] his, B.

succumbendo. Ac ut certus de peccati venia fiat, poenam ejus sua prece perfusus lacrymis precatur amoveat. Vere pia et inæstimabilis miseratio Dei, vere præclarum atque præcipuum meritum Beati Oswaldi pontificis ante Deum! Necdum precibus modum vinculatus posuerat, necdum genæ lacrymis manare cessaverant, et ecce! colligatum ferrum dissolvitur, dissilit, decidit, oculosque cunctorum ob tantæ¹ pietatis spectaculum in se convertit. Accurrunt insuper² quique; carnes hominis jam tunc cruditate, inflatione, sanie, putredine horridas, stupentes intuentur sanissima cute obductas, vix vulneris vestigium aliquod reliquisse. Si dixerimus ad hæc ora omnium in laudem Dei atque præconium sancti viri relaxata, ridendi potius quem attendendi nostro judicio sumus. Quis enim se contineret? Homo sanus et incolumis nativum solum gratiosus repetit, prædicaturus suis et aliis, quam misericordi oculo illum Deus respexerit, quam prædicabili pietate sibi per intercessionem et meritum Beati Oswaldi salubri remedio subvenerit.

The girdle breaks, and the wound is healed.

3. Post dies paucos facti hujus adest alter unus simili poenitentiae pro scelere suo injectus. Adduxerat enim eum divulgata fama patratæ virtutis in alio, et spes qua se eandem virtutem confidebat experturum semetipso. In cujus rei expositione, nulla nobis morandi necessitas est, brevi quid actum sit exprimi potest. Qui? Adjunxit se afflictus tumulto Sancti, oravit, exauditus, liberatus est, et exultantibus cunctis, exultans et ipse discessit.

Another penitent is set free in the same way.

4. His ita tenui relatu digestis, qualiter sacri artus beatissimi patris nostri a primo sepulturæ suæ loco sumpti, et alias conditi³ sint, dirigente nos Domino depromamus. Ab illo itaque tempore quo gloriosus Christi confessor Oswaldus, præsentis vitæ cursu peracto,

The translation of Oswald's

¹ ob tantæ] optante, B.

² insuper] om. B.

³ conditi] crediti, B.

remains
twelve
years after
his death.

This is
done by
Ealdulf,
archbishop
of York.

Ealdulf's
reasons for
doing so.

gaudia vitæ perennis subierat, duodecimus aderat annus, nova lætitia sanctam¹ Wigornensem ecclesiam de ipso suo dulci advocato glorificaturus. Præsidebat illis diebus ecclesiæ Eboracensi loco summi pontificis, Ealdulfus² quidam nomine, vir strenuus, professione et habitu monachus, qui religiosis actibus pollens, Beatum Oswaldum, cui successerat in regimen ejusdem ecclesiæ, multo affectu diligebat. Quam ejus animi dilectionem superna clementia intuens, intuendo approbens, approbando perlustrans, perlustrando corroborans, per revelationem eum admonere dignatus est, quatinus sacrum dilecti sui Oswaldi corpus a sepulcri loco levaret, levatum alibi dignius collocaret. Ea siquidem tempestate cura officii pastoralis super Wigorniam³ eidem antistiti fuerat delegata, cum quia monachica religione pollebat, tum quia monachum qui novellum gregem monachorum inibi loco pontificis gubernaret, tueretur, ac defenderet, eo tempore invenire præter eum leve non erat. Ille igitur revelationi credulus, hilaris effectus est. Quod enim prius se facturum cogitarat, nunc sibi Divinitus imperatum vehementer exultabat. Ante hæc quippe considerato apud se quantis ipse Beatus Oswaldus in terra degens magnarum virtutum fulserit præconiis, quantis donorum Spiritus Sancti emicuerit prærogativis, quantis exhibendorum miraculorum enituerit signis, tractaverat secum si forte ullo modo posset inter homines gloriam defuncti amplificare, et amplificando ecclesiam Dei aliquo novæ exultationis gaudio de ipso lætificare. Noverat etiam quæ et quanta Deitatis opera quotidie per eum gerebantur, et quod plurimorum animi non parum offendeabantur propterea quod ipsum spiritu cælo degentem et in terris cælestia signa facientem profunditas humi premebat, facilisque accessus his et illis, ac fortasse minus dignis quam expediret ad eum plus

¹ *sanctam*] om. B.

² *Ealdulfus*] Aldulfus, A. B.

³ *super Wigorniam*] Wigorniam, A.; sub Wigornia, B.

æquo patebat, ac per hoc eum loco, si facultas sibi concederetur, movere animo disposuerat. At nunc cum jam cælica illum revelatio in hoc opus roborasset, nihil hæsitans diem præfixit, in quo desiderio suo satisfaceret, hoc est, ipsius patris eximios artus e terra levaret, ac in loco sæcularium personarum frequentia vacuo, irreverentique accessu remoto,¹ collocaret. Ratus tamen tantam rem minime sub silentio perpetranda, primo omnium per totam diocesis suam, necne per totam Wigornensem provinciam instituit Deum pro ipsius negotii gestione, ut Deo² digne procederet, invocandum. Deinde Wigornenses conveniens quos summa causa, quos tenor negotii præcipue respiciebat, sua et illorum voluntas atque consilium an in eodem esset, diligenter perscrutatus est. Quod ubi sic esse et ad unum tendere omnimodis vidit, directis nuntiis rem illis et illis denuntiat quos negotio interesse dignum iudicabat. Nuntios fama præcucurrit; ad diem non hi tantum qui invitantur, sed et aliorum inæstimabilis hominum numerositas currit. Et hoc de mediocribus ecclesiæ membris dictum interim accipiat. Episcopi, abbates, religiosi ordinis viri, et sublimes in populo Dei personæ coeunt, omnes non quasi sed vere Divinitatis instinctu.³ Quid plura? Instat dies, hora etiam præstituti negotii instat, et quorum operis erat demutatio tanti thesauri, parantur⁴ explere quod dispositum fuerat. Interea circa tumultum præsens erat multa turba virorum ac feminarum, nec una erat expectatio omnium. Quidam enim solam sacri corporis translationem, quidam et suorum corporum, quæ diversis infirmitatibus laborabant, præstolabantur curationem. Et illa quidem translatio condigno obsequio facta est, hæc autem curatio sibi eam affuturam sperantes nihilominus secuta est.

His procedere.

A multitudine present.

¹ remoti] om. B.

² Deo] om. B.

³ non . . . instinctu] quasi divinitatis instinctu invitati.

⁴ parantur] parant, B.

A woman
with a
paralysed
hand is
cured.

An abbat
who is
present
questions
Oswald's
merits, and
doubts the
use of the
translation.

A leper,
who is
lame in
both feet,
is cured.

Exemplum verbi. Mulier ex incolis una, diutino membrorum cruciatu afflicta, et insuper unius manus officio, quæ paralysis morbo aruerat, penitus destituta, tumbæ propior accedens fixa manebat. Hoc quippe ut ei facere liceret, partim nobilitas generis ejus, partim nota cunctis probitas ejus, partim recuperatio sanitatis ejus quam multi summopere desiderabant, comparaverat. Flexis itaque genibus ante beati viri venerabile corpus, fuisque ad Deum devoto corde humillimis precibus, medellam quam petivit recepta sanitate in præsentia omnium mox obtinuit. Ad quod sicut nonnulli in laudem Dei dignis concentibus eruperunt, ita plerique infida mente sanctis meritis sancti viri detraxerunt. Nec in his de vulgo aliquis fuit; abbatem quendam infidelitas ipsa percussit. Opinatus enim nil in pontifice sanctitatis enituisse unde tantus honor illi merito debuisset haberi, sinistris quibusdam nutibus et verbis, id eis quos in hoc sibi fautores fore putabat depromebat. Quod episcopi alique boni viri percipientes ingemuere simul tantum potuisse malignum diabolum, ut ejus instinctu de re tam sacra nasceretur et in corde abbatis tam execrabilis fama. Tunc unanimi intentione conversi ad Christum supplicant quatinus hujusmodi adhuc in conserta¹ multitudine suæ potentiae virtutem ostendat, quæ et fratri perfidiam funditus tollat, et populum omnem in Sui laudem ac in servi Sui Oswaldi glorificationem attollat. Has inter devotissimas preces, nutu Dei defertur in medium unus qui magna ope opus habebat, ærumnis plenus, hoc est, utriusque pedis officio carens et horrida lepra in toto corpore squalens. Hic talis ad corpus benignissimi patris Oswaldi deponitur, et a præsentibus supplices pro eo preces funduntur. Nulla mora, nulla subveniendipium patrem impedit hora. Siquidem pedes ægroti subito, omni debilitate sublata, integerrime solidati

¹ in conserta] in conferta, A.

restituuntur, et cuncta corporis membra contagio immundissimæ lepræ destituuntur. Fit jubilatio plebis, ista cernentis membra, multa et grandis, magnificent-This convinces the abbat and his friends, who confess their fault. que Deum in sublimi voce exultationis. At ii¹ qui de meritis inclyti patris paulo ante dubitabant, visa tanta virtute salubriter confusi sunt, et, aspersi lacrymis genas, terræ procumbunt, reatum agnoscunt, agnoscences ignosci sibi magnopere petunt. Illi ergo qui prius Deum precabantur, ut increduli de eminentia sanctitatis beati pontificis aliquo signo ad credulitatem flecterentur, nunc pro eisdem² deprecantur, ut ex signo credentes effecti a culpa incredulitatis expientur. Levata igitur ossa, nam carnem humana conditio et temporis longitudo in pulverem redegerat; levata, inquam, ossa, diligentissime lota, ac in feretro quod ipsummet^{The bones of the Saint are washed.} olim fecisse et Wigornam ad reliquias Dei scientiæ notas transmisisse supra meminimus, decenter locata sunt. Aqua vero ipsa diverso languore obsessis certam medicinam subministravit. Quicumque enim ea Some cures are wrought with the water. uti sunt, confestim liberati a malo quo gravabantur, gaudio magno gavisii sunt. Nam cæcis visus, surdis auditus, claudis incessus, et quibusque debilibus sua integritas, vigor solitus, proprius usus, restitutus est. Vere diem illam felicem et gaudio plenam, vere lucem ejus libet asserere gratam fuisse atque serenam. Qui³ etenim fieri posset, ut felix et gaudio plena non esset, quæ tantis per adeptam, qua diu caruerant, quamque diu desideraverant, sanitatem, felicia gaudia intulit? Quo etiam pacto non esset grata atque serena, quæ incredulos a diffidentiae tenebris erutos, et eis gratiam qua lucem gratiæ Dei viderent, intelligerent, amarent, contulit, et omnibus id audientibus amissam contra illos cordis serenitatem restituit? Et hæc te, pie pater quidem Oswalde, respiciunt, hæc qua sis coram Deo gratia præditus indicant, hæc nihilominus quantum

¹ ii] hi, B.² eisdem] hisdem, B.

O 575.

³ Qui] Quomodo, B.

The author
apostro-
phises
Oswald. fiduciæ in te tui certo¹ queant habere designant. Tu
etenim quondam velamine carnis opertus dæmones
territus in fugam compulisti. Tu homines terra²
marique a diversis periculis³ protexisti, tu alios et ab
hujus vitæ ærumnis, et ab alterius vitæ pœnis mise-
ratus eripuisti, ut denique in omnibus et per omnia
Deo placere studuisti, et ad Eum felici cursu felix
nimium pervenire meruisti. Ac ut de perenni vita
tua et de æterna gloria gloriosaque potentia tua nemo
ambigat, nemo cunctetur, nunc febres sedas, nunc car-
nes humanas ferro exesas sanitati condonas, nunc
membra vel paralysi dissoluta vel lepra corrupta in
statum sui reformas, tuisque per hæc immensa gaudia
præstas. Sane quid signi hoc portendere volueris, quod
Oswald's
"planeta"
is found
uninjured. absumptis in terra carnibus tuis, et solis ossibus in
substantiæ suæ qualitate relictis, planetam qua vestie-
baris intactam illibatamque servaveris, fateor sensus
mei tenuitas capere nequit. In quo id mage stupen-
dum existimo, quod cætera corporis indumenta et
ipsum corpus infra illam habebantur, et tamen cæteris
in pulverem redactis, ipsa integerrima manens pulveri
nequaquam fuit obnoxia. Casula eadem in secretario
Wigornensi servatur, et ad Missæ officium cum res
exigit subministratur. Res nota est; nemo ambigat.
Ipse eam vidi, et in manibus tenens, mirabilia Dei et
admiranda merita Beati Oswaldi amici Dei non parum
miratus expavi

This chasu-
ble is still
used at
Worcester,
and the
author has
seen and
handled it.

The trans-
lation is
followed
by many
miracles.

5. Postquam autem sacratissimæ pii patris Oswaldi
reliquiæ decenter, ut diximus, translate sunt, ipse
pater idem in exhibendis miraculis qui antea esse
solebat postea claruit, nec requisitus insitæ sibi pie-
tatis opera exercere postposuit. Quorum modus vel
numerus quantus sit, sub nullius mortalis hominis, ut
autumo, scientiam cadit, et ea re de illis aptissime
scribere vix ullus, immo nullus, stilus admittit. At si

¹ certo] pro certo, B.

² terra] terræ, B.

³ a diversis periculis] adversis
periculis, B.

illa duo, unum scilicet quod muto loquelam, alterum quod claudio duobus baculis innitenti gressum, post multum temporis a die translationis suæ reddit, eo quod in notitiam nostram pervenerunt, tacitis aliis, scripsero, utrum ea quisquam magno suscipere velit ignoro. Alia quippe majora quam minus usitata eum ^{Those} superius fecisse retulimus, et ideo hæc, licet magna, ^{wrought at} superioribus tamen non cœquanda, si post illa pro- ^{Worcester} ferimus, quo ea iudicio qui audient¹ examinare velint ^{the author} ignoramus. Verumtamen istis et aliis penes sepulcrum ^{leaves to} ejus Divinitus actis et futurorum notitiæ stili indagine ^{others to} quoque modo propositis, alias stilum vertere libet, ^{describe.} scribere videlicet² quid miri operis longe a sui cor- ^{He takes} poris loco, ejus meritis intervenientibus, Divina pietas ^{up those at} operari dignata sit. ^{a distance.}

6. Superius ergo cum in vitæ ipsius descriptione ^{A miracle} tenebamur, diximus quali modo per eum apud Rame- ^{at Ramsey.} seiam sit instituta habitatio monachorum. Ex quo locus ille, cum³ quia a tanto pontifice sæpius frequen- tabatur, tum quia in eo ab his quos ibi posuerat religiose vivebatur, a circummanentibus frequentari, venerari, et magni cœpit haberi. Unde licet solenne fuerit inter eos fere quotidie illuc orandi studio con- volare, potissimum tamen id agebant in Dominicorum dierum festivitatis, et in aliis Sanctorum solennibus festis. Hinc accedit quadam vice ut gratia festivitatis Beati Oswaldi invitante, illic omnis sexus et ætas adunata multitudinem populi innumerabilis faceret. Quidam autem ipsius cœnobii monachus cancri ulcere ^{Eadwaker,} in maxilla percussus, alios omnes ex fraterna compas- ^{a monk of} sione gravi mœroris flagello prostraverat. Erat enim ^{Ramsey,} frater idem monasterio valde utilis, moribus mitis, ^{has a} eloquio dulcis, conversatione suavis, et humilitate sub- ^{cancer in} limis; ad hæc, prudens et habilis in dispositione ^{his face.} monasterialium officiorum, gnarus et agilis in adminis-

¹ *audient*] audiant, B.

² *videlicet*] scilicet, A. B.

³ *cum*] tum, B.

tratione sæcularium negotiorum, Eadwaccher¹ vocabatur. Hunc igitur cum nominata passio de die in diem magis ac magis crescendo cruciaret, nec jam consortium fratrum pudore simul ac vultus horrore suffusus ferre valeret, in quandam parvulam² insulam prope monasterium sitam obediens abbati et fratribus sese contulit, ibique degens Dei obsequio pro posse sedulus institit, Mittebatur illi singulis diebus a monasterio victus quotidianus, unde se et ministrum suum sustentaret. Hæc inter præfata sollemnitas Beati Oswaldi aderat, et ille suo ministro comitatus, monasterium adiit, illicque in secreto ecclesiæ loco consistens diei officio quod fiebat et orationibus intendebat. Cæteri fratres illum præsentem esse scientes ac silenter sese habentem conspicientes, misericordia moti supplicant Deo, quisque apud se, quo Sua dulci gratia dignetur ei subvenire. Expleto autem sollenni officio Missæ, fratres, agnoscences eum, in insulam remeare volentem detinent, ac secum illa die familiarius indulgere quieti, dilecti quoque ac dulcissimi fratris³ inter se morem gerere movent, precantur, et obnitenti vim inferre non dubitant. Quem licet obsecenitas vultus decentius secum privatim degere posse suaderet, vicit tamen caritate confecta suorum fratrum voluntas. Inde in hospitium ducto fratres considunt, læta quædam permixta mœrore uti temporis qualitas, uti fratris esse ferebat, ad invicem verba serentes.⁴ Post quæ refecturus cum aliis, refectorium inducitur, et ei loco secretiori quemadmodum ratio suadebat diligenti cura servitur. Servabatur in ecclesia ipsa scyphus,⁵ quo sacer antistes gloriosus, videlicet pater et pastor Oswaldus, bibere usum habuerat. Hoc vase in festo nobilissimi patris post refectionem premissa, prece potum libabant omnes fratres, pia Deoque accepta simplicitate in fide tenentes

And is sent
to live by
himself on
a small
island near.

On St.
Oswald's
day Ead-
waker
comes to
Ramsey.

The monks
make him
come into
the refec-
tory.

On that
day St.
Oswald's
drinking

¹ *Eadwaccher*] Eadwaker, A.;
Eadwacher, B.

² *parvulam*] parvam, B.

³ *fratris*] fratres, B.

⁴ *serentes*] ferentes, B

⁵ *scyphus*] scifus, A. B.

hoc sibi ad optinendam tanti pontificis benedictionem non nihili profuturum. Hac itaque die a fratribus ejusdem scyphi¹ liquore pro more libato, ultimo illi qui ultimus sedebat, infirmo videlicet fratri, scyphus² ipse cum potu defertur. Quem ille inter manus suscipiens, et eum sanctissimi viri siti olim adminiculatum fuisse cognoscens, ingemuit, conversusque mente ac voce ad Deum, orat pia prece sibi per merita sancti³ patris Oswaldi misereri, ac salutari remedio miserabili morbo quo consumebatur dulci bonitate mederi. Lumina circumsedentium illo diriguntur, et corda omnium ad pietatem inflectuntur.⁴ Orant sub silentio Christum, et quo per merita intercessionisque pii Oswaldi afflicto subveniat unanimis omnium intentio clamat. Quid moror? Accepta benedictione a circumstantibus, absumpto potu, vas vacuum tabescenti maxillæ statim apposuit, appositum strictius junxit. Mira Dei pietas! Amoto post modicum vasculo a maxilla, ecce! ita totius morbi sanies atque putredo vasi adhæsit, ut redintegrata a languore maxilla nullum præteriti mali indicium deprehendi posset in illa. Huic admirabili facto attestari solitus erat venerandus et cum honore nominandus Wlstanus Wigornæ⁵ civitatis antistes, vir a pueritia sanctarum virtutum flore ornatus, ac singulari quadam serviendi Deo efficacique scientia præditus, qui eundem monachum sibi et infirmitate gravatum et sanitate donatum notissimum fuisse referre solitus erat. Dicebat etiam se vidisse, quod in tantum pestis illa faciem ipsius exederat,⁶ ut, consumpta cute et carne, nuda mandibula, nudi dentes cum gingivis apparerent. Cujus mali funesto horrore aliorum aspectum offendere cavens, maxillam contagio illi obnoxiam appenso velo contextam jugiter habebat. Quæ maxilla ubi sanitati restituta est, quamdiu monachus idem vitæ præsentī

goblet is
sent round.

The touch
of the cup
cures Ead-
waker's
cancer.

Wulstan,
bishop of
Worcester,
testified to
this cure.

The cancer
described,
and the
state of
the face
afterwards.

¹ *scyphi*] sanctifico, A. B.

² *scyphus*] scifus, B.

³ *sancti*] sui, A.

⁴ *inflectuntur*] diriguntur, B.

⁵ *Wigornæ*] Wigornia, B.

⁶ *exederat*] exeserat, B.

superfuit¹ semper (ut præfatus gloriosus antistes aiebat) aliâ maxilla paulo rubicundior erat, quod in testimonium Divinæ virtutis et meritorum Beati Oswaldi, sicut vere fas est credi, dubio procul acciderat. Quid hic dicendum? Vere magnum, et nobis enarrare difficile, gaudium creatum esse, non tantum homini tali medicina sanato, sed et illis qui rei factæ præsentibus astabant, illis qui antea eum noverant, illis qui virtutem ipsam fama vulgante tam celebri antidoto perfectam didicerant. In brevi namque longe lateque innotuit, et qui de tam horridica labe loqui audierant, audita curatione illius præcelsa Deo laude resultant.

A dumb
man at
Worcester

comes to
the tomb
on a great
festival.

When
there a
reverend
person
comes up
and touches
him with
his staff.

A clot of
blood falls

7. Adhuc supersunt qui quod dicturus sum suo tempore factum referunt. Homo quidam non ignobilis famæ Wigornæ habitabat. Is ab infantia mutus, sed mentis affectu Divinis alloquiis sæpissime functus domum Dei pro studio frequentare dulce habebat. Consistere in illa eo loci consuetudinis ipsi erat, ubi sacrorum ordinum viros maxime transituros sciebat, cupiens eis aliquid humilitatis obsequium demisso capite, quod voce nequibat, exhibere. Contigit ergo eum, cujusdam sollennitatis gratia quæ celebri honore Wigornæ colebatur, plebi admixtum, majorem ecclesiam, in qua beati corpus Oswaldi quiescebat, quadam vice subintrasse. Et solito sibi loco consistens, ac pro more transeuntibus conquiniscens, aspexit quendam ignotum sibi reverendi vultus hominem, decora canitie fulgidum, sacerdotali veste amictum, baculum² manu gestantem, quasi a loco sepulcri famuli Dei ad se properantem. Cui coram se transeunti, dum caput humiliter inclinaret, ipse levato baculo eum in collo percussit et disparuit. Ad quem ictum ille territus pæne solum usque procubuit, et illico, magna coagulati sanguinis massa ex ore illius in terram cadente, in hæc verba clamosa voce erupit: "Succurrite, quæso,

¹ *superfuit*] præfuit, B.

² *baculum*] in, ins. B.

“succurrite, et ne sanguine meo templum Domini
 “violetur, hinc me festinanter ejicite.” Eductus igitur
 a circumstantibus, et de re non parum admirantibus,
 uti cœperat ubertim sanguine manat. Deinde lotus
 aqua, modum suæ curationis eo quo eum descripsimus
 ordine percunctantes edocuit. Cujus verba facilis au-
 dientium fides ea re secuta est, quoniam usum linguæ
 quo eum pridem caruisse constiterat, certo auditu
 adeptum esse experiebantur.

8. Post hæc civitas Wigornensis ex civium incuria
 igni addicta est. Quo sæviente, fratres sibi metuentes,
 necne civium dispendio ingemiscences, ad gloriosum
 patrem,¹ certum videlicet ac tutum refugium suum
 Oswaldum, confugiunt, et ei ut se urbemque dilectam
 ab instanti periculo eruat supplices preces effundunt.
 Deinde sumpta ipsius sacratissimi corporis archa, eccle-
 siam exeunt, eo ire volentes quo vorax flamma majori
 violentia domibus incumbibat. Verum inde gressum
 flectere coacti sunt, propterea quod archam quam fere-
 bant illuc evehere nullatenus prævaluerunt. Quæ
 enim prius levissima, nunc gravissima et importabilis
 eam portantibus subito effecta est. Quod illi sen-
 tientes aliam viam invadunt, et domunculam unam
 sublatis ostiis perviam, jamque ex parte igni absump-
 tam, usque pertingunt. Stat coram incendio dominus
 domus ipsius, consumptionem ejus tristis opperiens.
 Hic in patris adventu alacrior factus, precatur et
 obsecrat illum per ardentem domum efferri, et qua
 cuncta vastabant, furentium flammarum globis inferri.
 Quod et factum est. Mox igitur ut feretrum Sancti
 flammis accessit, ignis elanguit, nec ulterius aliquid
 absumpturus in sese defecit. Tunc demum pretiosi
 pontificis ossa² per eandem domum sunt relata, per
 quam fuerant paulo ante translata. Ignis quippe qui

from his
mouth, and
he speaks.

The city of
Worcester
is on fire.

The monks
carry forth
Oswald's
shrine.

It becomes
too heavy
to carry,
and they
choose
another
route.

The shrine
is taken
through a
burning
house.

¹ *patrem*] patronum, A. B.

² *ossa*] The word in the text is
artus or arcus.

The flames die out, sicut diximus illam vorabat, ubi ad ipsam partem
 cujus e regione latores antistitis primo transierant
 domum consumendo pervenit, extinctus est; nec in ea
 sibi quicquam ultra consumere licuit. O res vere
 mira! Stabat domus, quam pauperis hominis larga
 paupertas sibi virgis intexerat et arundine texerat,¹ a
 sui medio integra et sana, altera ejus medietate quasi
 ad perpendicularum a summo usque in terram confla-
 grata.

At another fire in Worcester, 9. Item alio tempore ardebat urbs memorata, et
 scrinium Sancti pro fugando periculo contra incendium
 est elatum. Quod quidam de incolis sciens, ac domus
 suæ, quam tunc nuper magnam ædificaverat, integritati
 prospiciens, occurrit; ac monachos illud ferentes ad se
 divertere poposcit et impetravit. Quibus appropin-

The owner of a house gives it to the Saint, whose shrine he brings thither, quantibus, ille in altum voce levata dixit, "Pie pater
 " et pastor, Oswald, ecce! domum meam voracibus
 " flammis obnoxiam, tibi dono; ecce! eam a te jure
 " perpetuo possidendam sub tuum dominium pono; tu
 " eam tibi vindica; tu eam, si placet, a præsentis peri-
 " culo libera." Quibus dictis, interdixit eis qui desuper
 erant scindulas, quibus ipsa domus tegebatur, dejicere,
 quas dejiciebant, et domum a suo statu divellere in
 quo consistebat. Parent illi voci præsentis, sed super
 eam consistentes, prunas more grandinis decurrentes
 scopas deverrunt. Illatus ergo intra suam aulam poten-

The house is pre- served, whilst its neighbour is burnt, tissimus Oswaldus est. Domo itaque eminentiore, et
 vix, non dico longitudine sed latitudine, pedis hominis
 ab eadem aula distante, ita cremata est, ut nil nisi
 truncus stipitis unius ex ea remaneret inustum. Aula
 patri Oswaldo commendata et data, nec contingi ab
 igni potuit, nec ullum vestigium ignis in ea resedit.
 Scindulæ tamen quæ ab ea dejectæ fuerunt, incendio
 consumptæ sunt. Miraculum plane mirandum! Fer-
 vida æstas cuncta siccaverat, et domus magna magnis

¹ *texerat*] om. B.

lignis fabricata simul flammis tota deperibat, nec domus illi contigua, illi sublimior, sed in nullo humidior, in aliquo penitus lædebatur, licet hinc inde flammis ipsis¹ premeretur. Sed quid agam? Si cuncta quæ per hunc gloriosissimum patrem mira fiunt, atque narrantur, litterarum memoriæ tradere voluero, operi nullo claudendum termino manum imposui. Quod quale sit, forte videbit qui attenderit. Quapropter omissis innumeris, aliis unum adhuc de eo paucis referam, et sic huic operi finem imponam.

10. Sæva pestilentia Wigornensem provinciam quadam vice depopulabat,² viros ac mulieres, juvenes simul ac parvulos, interitu repentino involvens. Sæpe etenim homo sanus et alacer domi vel extra domum sedens, ambulans, aut stans, subito cadebat, et impoenitens, inconfessus, communionis Dominici corporis expers, expirabat. Quæ res multis magnæ formidini facta est. Cui malo fratres ecclesiæ Sanctæ Dei genitricis ac perpetuæ virginis Mariæ Wigornensis mederi summo-
pere desiderantes, scrinium Beati Oswaldi per circuitum urbis cum lætaniis procedentes deferunt, ipsum pontificem suas preces Deo pro sua populi que salute offerre pio affectu postulantes. Mira Dei pietas, mira et³ tremenda potestas! Extemplo pestilentia tota non solum Wigornam reliquit, sed et villas circumjacentes, de quibus incolæ sui advenerant opem sancti viri implorantes. Villas autem quarum cultores lætanas ipsas parvipendentes eis interesse supersederunt, non ita deseruit, sed aut par, aut sævitia major, super eos efferbuit. Inter quas, cum et homines Perscorenses non modica vastatione consumeret, nonnullos etiam ex monachis cœnobii loci ipsius eadem plaga percussit, et in extrema usque perduxit. Unde quidam eorum dum ipsius morbi valitudine pressus, pæne ultimum

A pestilence in the province of Worcester.

Oswald's shrine is carried around the city.

The pestilence ceases there, and wherever Oswald's help had been sought.

A monk of Pershore is attacked.

¹ *ipsis*] *ipsius*, B.

² *depopulabat*] *depopulabatur*,

B.

³ *et*] *atque*, B.

flatum traheret, a germano fratre suo, quodam videlicet monacho Wigornensi visitatus, et ne timore mortis in immensum mente consterneretur, blandis sermonibus, quantum in ipso fuit, confortatus est. Ad quæ¹ ille, prout poterat, gemebunda voce ita respondit: “Jam

He desires to be taken to the Saint's tomb at Worcester. “ nunc paulo ante unus e fratribus nostris ante oculos

“ meos mortuus hinc elatus est, et alter ecce! coram

“ me in extremis laborat, et ego eadem ipsa clade

“ prostratus non formidarem? Immo de anima mea

“ cogitate, nam de vita corporis mei, dum hic sum,

“ supervacue agitur. Attamen si de ea tantum curatis,

“ hinc precor adductum me ad patrem Oswaldum

“ Wigornam sine mora ducatis. Audivi siquidem

“ istius cladis immanitatem, ejus meritis et precibus

He is taken there, and recovers. “ id loci ubique sedatam.” His frater ejus auditis, parato vehiculo, fratrem infirmum Wigornam transtulit, ibique post aliquot dies depulsa omni languoris molestia convaluit, ac pluribus postmodum annis incolumis vixit. At eos quos languentes domi reliquit, in brevi mors cita² revisit. Sicque pia Dei dispensatione factum est, ut qui suffragium Beati Oswaldi per id temporis quæsierunt, seque illius tuitioni commendaverunt, ab ipsa clade liberati sunt; qui vero id expetere non curaverunt, aut in se aut in suis eadem clade pœnaliter multati sint. In quo credentium fides plane conjicere potest, quam certa fiducia ejus præsidium homo interior petere possit, dum tanta efficacia ejus auxilium homo exterior quærens invenit. Felices ergo sunt qui ei assistunt, et qui ejus obsequio devota mente insistunt sine dubio felices sunt. Præsto enim habent quo inter laqueos vitæ præsentis incedentes protegantur, præsto habent quo transcursis laqueis ipsis cælestibus sedibus introducantur.

The author's conclusion.

11. Jam nunc mea pollicitatione quoquo modo soluta, promissum finem ordo expostulat. In quo eos qui

¹ quæ] quem, B.

| ² cita] cito, B.

hæc forte lecturi sunt sive audituri submissa prece depono, ne mihi succenseant quod tam clara gesta tanti patris obscuro præsumpsi atque inepto stilo¹ describere. Testis enim mihi est conscientia mea, He has testis et vestra prudentia, domini mei, fratres videlicet² written at the request of the ecclesiæ Wigornensis, me nulla in hoc præsumptione ductum fuisse, sed sicut in principio dixi, sola et brethren at Worcester. et quam nullatenus scienter offendere volo vestra dilectione qui me id facere præcepistis, juxta quod eum præ cunctis mortalibus, sicut æstimo, sincerius diligitis. Vobis igitur ista scripsi, vos videritis quid inde velitis. Ego jussis vestris, prout Deus Sua gratia posse dedit, libens parui, paratus in aliis si facultas extiterit ratioque persuaserit, dispositioni vestræ parere. In omnibus autem atque per omnia voluntas Domini fiat, Cui sit honor, potestas, et imperium, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Expliciunt quædam³ miracula Sancti Oswaldi archiepiscopi.

¹ *stilo*] sermone, B.

² *videlicet*] om. B.

³ *quædam*] om. B. In A. the rubric runs, Explicit vita Sancti Oswaldi archipræsulis.

VITA SANCTI OSWALDI ARCHIEPISCOPI.

*Prologus magistri Senati Prioris Wigorniensis in
Vitam Sancti Oswaldi archiepiscopi.*

Sanctorum frequentare memoriam, actusque crebro replicare in exemplum, virtutum profectus est, defectus vitiorum. Jumentum enim Domini vestimenta calcat in via, cum quod arduum est eo fiducialius aggredimur, quo ab aliis fuerit feliciter attemptatum. Inhibita quoque propensius declinamus quo revolvitur nobis gloriosior generatio ventura, et finium terræ censura districtior. In his itaque occupari prodest plurimum, ubi profectiorum spes fovetur in præmio, et simpliciorum fides in exemplo. Proinde ecclesia, ut in ea ædificemur, prudenter colligit, recolit diligenter illustrium virorum vitam in via, quos pertransiens Belial in dolorem matris contrivit, quosque religio invida mundo sine sanguine sepelivit. Hinc flores rosarum, hinc odorans lilium convallium. Sic enim a dextris et a sinistris occurrit nobis in die belli fortitudo martyrum, a dextris triumphante tolerantia confessorum. De quorum numero normam justitiæ nobis insonuit veritatis organum Beatus Oswaldus, quem in carne agentem exaltavit Deus in ecclesia plebis, quatinus ejus mediante industria fierent prava in directa, evacuaretur morum turpitudine, mergeretur iniquitas in profundum per legem vitæ et disciplinæ. In quo etsi

The good
of studying
the Lives of
the Saints.

Of whom
Oswald is
one.

multa radiaverit signorum dignitas, parcius tamen eloqui et congestis coloribus recisius duxi ampliare negotium, ne quod nimis ab his sumpserit, veritati decidere videatur. Habet enim veritas fines suos quibus contenta, emendicato suffragio, ornatu quæsito, efferrî renuit, quoniam omnino suum non est quicquid immiscuit favor gratiosus. Ego tamen minus feror novitate signorum dum hujus viri fidem intueor, in cuius virtute de se, de mundo, de principe mundi, sub elementis mundi mirabiliter triumphavit. Inter medios hostes hostium molimina pertransivit illæsus, quia dum concupiscentiam sepelivit in se, efficaciam compescuit in hoste, quærens sibi non quæ triviatim dissultat gloria, sed gloriam conscientiae. Iccirco bonorum retributor Deus properavit educere illum de medio iniquitatis, quoniam placita erat Ei anima illius, et mundus, quod suum non erat, non odisse non potuit. Conscriptum itaque in Libro Vitæ, circumscriptum Paradisi amœnitate, inscribi etiam mentibus nostris expedit, ut hic nobis speculum, ibi patronus existat, ubi Filius in majestate Patris est, caro nostra, et frater noster. Neque enim ei quicquam denegabit Pater misericordiarum, præsertim cum suggesserit causam filiorum coheredum Jhesu Christi. Hac igitur utilitate, quamquam eum de medio fecerit conditio carnis, nobisque subtraxerit injuria temporum, memoriæ tamen hominum hominem cujus *memoria in benedictione est* stilo revocare conabor, prout parare dignabitur in dulcedine Sua pauperi Deus.

The author's reasons for writing his Life.

Eccî. xlv. 2.

Incipit Vita Sancti Oswaldi archiepiscopi.

Puer igitur Oswaldus in ipso hujus vitalis auræ vestibulo ingressus mundum, mundo non instabat, advertens nihil sub sole quietum, nihil non obnoxium vanitati; postremo quoniam *mundus transit et concupiscentia ejus*. Ab his itaque deficiens et inhians studiis æter-

1 Joh. ii.
17.

Oswald's
youthful
piety.

norum, exteriorem hominem extenuare, ædificare interiorem, levitatem hujus ætatis sociam exturbare satagebat. Nitebatur delicatus adolescens supra ætatem vivere, carnemque quam etiam natales juxta nomen magnorum qui sunt in terra splendidam reddiderant an[h]elo spiritu obsequiis animæ mancipare. Videres gravitatem viri in puero, puerumque ardua scandere, gradientem in abruptis montium, sed *gratia Domini erat cum eo*, S. Luc. ii. planum faciens iter in brachio sancto Suo. Gestabat ^{41.} tamen thesaurum in vase fictili, quem ut cautius 2 Cor. iv. 7. observaret, amplexaretur diligentius.

Is under
the charge
of Odo his
uncle.

Adhæsit cuidam de præcipuis Anglorum patribus, Odoni, Eadmer, videlicet, fratri patris ejus, ab eo doctrinis imbuendus, P. 2. instituendus exemplis, quatinus a quo mutuaverat lineam carnis, ab eodem duceret lineam sanctitatis.

Odo is an
adviser of
king
Athelstan.

Erat enim *vir potens in opere et sermone coram Deo* S. Luc. et hominibus, unde Ethelstanus rex Anglorum a latere ^{xxiv. 19.} eum frequenter habebat in eventibus rerum, ejus usus prudentia, et audito eo multa faciebat. De cujus virtutibus quasi summo digito aliqua delibare curavimus, ut in modico experimentum sumatur totius, ne prorsus ejus ignoretur sanctitas cujus sollicitudine Oswaldus noster virtutum finibus proponitur informandus.

Quodam itaque tempore cum prædictus rex insurgentes paganos debellare instituens, belloque hinc inde atrociter commisso et ipse pugnaret in gladio, inclinata jam die invaluit pondus belli, et fractus est juxta capulum Eadmer, regius ensis. Animantur hostes in pugnam, effundunt P. 3. vires, instant importune, videbaturque fuga regi imminere. Odo autem expansis in cælum manibus eminus stabat, prosperari in bello cupiens ambigua fata suorum. Tandem insonuit clamor Odonem juxta fieri, ingeminiens pugnaturum jam non in manu gladii sed in virtute spiritus sui, fusaque oratione pulsat cælum, auxilium quærens a Domino; et ecce! gladius a latere regis, quem servus Dei vibrare jubet in hostes, spon-

dens virtutem in verbo Domini quod non ante per-
veniat solis occubitus quam regis triumphus. Factumque
est ita. Fusus est exercitus, *et in ore Odonis verbum*
Domini verum est, factaque est deprecatio justī *penetra-*
bilior omni gladio ancipiti.

Iste etiam Odo, quoniam ecclesiæ Dorubernensi præ-
sidebat, jura Divinorum cultuum in regno prudenter
administrabat. Ubi enim aliquid indecorum, honestati
contrarium obvium habuisset, non parcebat oculus ejus,
sed in securi justitiæ eradicabat malignitates immissas
per angelos malos. Unde cum illis diebus Edwius rex
Anglorum, sicut erat præsumptuosus et insolens ex-
pugnator alienæ pudicitiae, negligens suæ, vaga fractus
libidine exarserit in quandam, quam sprete fide thori
subintroductam habebat, instabat antistes Odo regem
revocare ab errore viæ suæ, opportune, importune cor-
ripuit, sed minime correxit. Super eadem etiam dum
corriperetur a Beato Dunstano, tunc temporis Glestoniensi
abbate, quia rem illicitam usurpasset, ab indig-
natione spiritus *concepit dolorem et peperit iniquitatem*,
sanctumque virum e patria exulem fieri jussit. Quo
audito, venerabilis Odo, turbatus spiritu, factus est tam
nefariæ rei publicus hostis. Erat scandalum quod in
gladio Spiritus de regno Dei tollere non prævaluit,
applicata manu militum attemptavit, infandamque mu-
liorem a regali curia violenter abstraxit, abstractamque
in Hiberniam relegavit. Num quid timeret iste ubi
non esset timor, qui non trepidavit ubi erat timor?

Idem etiam antistes tecto deposito Cantuariensis ec-
clesiæ ut altius surgeret structura murorum, ne in-
terim imber influeret obtentu precum promeruit a
Domino. Videres, quod quidem mirabile visu, aerem
sæpe in nubes colligi, resolvi in imbrem, et hunc ca-
sitare circumquaque; sed virtute viri stetit unda
fluens, suspensa mole in aere quaquaversum patebat
ambitus ecclesiæ.

Quadam etiam die cum staret altario immolaturus

1 Reg.
xvii. 24.

Hebr. iv.
12.

Odo's zeal
as arch-
bishop.

He rebukes
king
Edwy.

Ps. vii. 15.

He re-
moves the
woman
from the
court, and
sends her
to Ireland.

Ps. xiii. 5.

When his
cathedral
is roofless,
no rain
falls,
through
his prayers.

He sees the sacred elements turned into flesh and blood. Dominum Suum in sacramento, corpus Dominicum inter manus ejus cruentum, sanguinemque distillans in calicem astantibus apparuit. Quod etsi terrorem incuteret, in argumentum tamen fidei pulsavit intuentes, quoniam quod conficitur veritas est corporis et sanguinis Domini, sub specie tamen panis et vini: sed mox ad preces pontificis in consuetam formam restitutum est. Eadmer, p. 5.

De pueritia Sancti Oswaldi.

Oswald is brought up by Odo. Ad hunc itaque contulit sese puer Oswaldus, ab eo formam vitæ accepturus, qui sic ambulavit in mirabilibus super se. Noverat enim quod ab ore prudentis procedit mel, et ab eruditis corde sapientia. Quam haurire plenius et infundi sibi propensius desiderabat, volutans mente quoniam sapiens filius gloria patris est. Et quamquam a primæva ætate unctionem interius magistram habuerit, hominem nihilominus elegit doctorem, ne in aliquo humilitatis negligens videretur. Ubi edoctus morum in disciplinam, virtutumque profectum, cœpit apparere manifestus quid erat in homine, et in adolescente gratia Dei vacua non videri. Ps. cxxx. 2. Ps. lxxxix. 12.

He was a pupil of Frithgode. In addiscendis autem documentis Divinis et sæcularibus, magisterio cujusdam Fridegodi nomine functus est, qui in his ea tempestate præ aliis plurimum potuisse putabatur. A quo susceptam doctrinam coegit caute, signavit prudenter, impressit memoriæ, replicavit sæpe. Sic enim oportuit ut eam usque ad canos inveniret, quoniam memoria fragilis est, et ex omnibus animi Eccl. vi. 18.

His zeal in study. partibus in quam primam offendit senectus. In omnibus his studium vitæ non defecit in illo, sed præ desiderio super votum seipsum mactabat cotidie in ara conscientiæ et carnis mortificatione, quoniam in vinea Domini opus in præmio est, non manus otiosa. Perpendit itaque doctrinam discretam propter operantem sapientiam, et virum in utroque vigilem qui non autumabat scientiam sine vita profuturam, et scire quæ

operari non contingit. Immo improbus exactor erit qui talentum credidit, si illud infoderis et non multiplicaveris in lucro. Ideo enim in lege sacerdos assu-
mebat de hostia pectusculum elevationis et armum separationis, significans sine utroque servorum Dei non esse perfectionem. In pectore enim sapientia, in armo opera intelliguntur. Et quidem pueritia Oswaldi sic erat.

Eadmer,
p. 6.

Deinde a patruo suo Odone Wintoniam dirigitur, ibique illius ecclesiæ filius effectus accepit singulariter stipendium vitæ, sicut canoniconum consuetudo habere perhibetur usque adhuc. Ubi aliquandiu degens lucerna sub modio latere non potuit, nec odor balsami præ manibus infatuari vel reprimi, sed ejus sanctitas innotuit universis, complacuitque ejus in illo. Unde etiam fieri meruit non jam quodlibet membrum Wintoniensis ecclesiæ sed oculus. Concanonicorum enim conciliante suffragio decanus factus est, et quod fortassis minus erat in ætate, supplevit privilegium sanctitatis. Neque enim abrogat legem communem quod supra legem operatur legislator. Et ecce! arridet Oswaldo gloria mundi, affluunt divitiæ, voluptas palpat, blanditur caro, sed in omnibus his animi libertatem non moveri, sed solide sibi constare videres. Perpendens autem quod spiritum hujus mundi non acceperat, cogitat quam in maligno positus sit mundus, quam nihil tutum sub principe mundi; veretur ne effundatur quod portat oleum lætitiæ, etenim non impingere inter tot scandala anfractuosæ viæ hujus vitæ difficillimum.

Odo sends
Oswald to
Winches-
ter.

Where he
becomes
dean.

He is dis-
tressed in
the midst
of his
wealth.

Cant. ii.
12.

Threnod.
iii. 27.

In hunc modum multiplicavit in animo cogitationes, expedire putans blandimenta mundanorum retroagi, et præter turbam fieri ubi vox turturis audiat; atque in abscondito cordis sui suspiria ducit in id ipsum. Legerat enim quod *bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua*, et quod in hac ætate criminum nescia, potissimum est ingredi viam vitæ; facilius est enim retrahi ab ingressu, quam ab arrepto itinere

pravæ consuetudinis revocari. Magnum enim in se consuetudo vinculum habet.

Oswald
longs for
a straiter
life.

Hæc meditatus est cum corde suo, salubriter quidem, etenim annos æternos in mente habuit, erectus in contemptum pulveris terræ, anhelans æternitates perpetuas. Verum quia rem tam arduam aggredi ex abrupto, attemptare sine consilio, levitatis notam redoleret, adiit patrum suum Odonem, ejus super his conscien-

He consults
his uncle
Odo.

tiam pulsaturus, usurus consilio. Refert propositum et causam adventus, quid intus conceperat de Spiritu Sancto, quod nudum videlicet Christum nudus sequi disposuerat, habitumque subire religionis. Antistes ad hæc lacrymatur præ gaudio, probat propositum, amplectitur hanc nuditatem, sciens quoniam hæc in paradiso ad vocem Domini non absconditur, neque enim contumeliam habet sed gloriam. Suadet perseverantiam quoniam argutiores insurgent insidiæ, hostis vehementior, copiosior stimulus, ferventiores illecebræ, caro promptior suspirare ollas carnum in Egypto. Hæc prætaxantur juveni ad cautelam, quia minus offendit quicquid impugnat pectus præmunitum. Javenis autem

Eadmer,
p. 7.

Who sends
him to
Fleury.

non surdus auditor agnoscit universa. Mittitur Floriam. cum in habitu monachili sub regula militaturus. Inde enim præfatus Odo religionis habitum susceperat, vel iccirco utrique complacuit hæc patriæ demutatio, quoniam ea tempestate barbarorum irruptionibus per Angliam religionis fervor pæne obsoleverat. Vilescit facies blanda divitiarum, juventutis flos conculcatur, non reputatur generositas, non adquiescitur carni et sanguini, sed Floriacum proficiscitur juvenis noster, desiderans fieri fructus cruceis Christi, ne in Eo otiosa esset quæ apud Deum est *copiosa redemptio*. *A Domino factum est*

Ps. cxxix.
7.

Where he
leads a
devout and
ascetic life.

istud, et hæc mutatio est *dexteræ Excelsi*. Quæ quidem omnia etsi prius Oswaldus reliquisset in animo, ad perfectionem tamen non satis ei videbatur nisi et animum ipsum reliquisset; ideoque agere sub abbate volebat, ut non servaretur sibi vel propriæ voluntatis

Id. cxvii.
23, and
lxxvi. 11.

arbitrium. O arcta via qua incedentem oportet non velle quod velit! Et revera nihil sibi retinuit qui seipsum abjecit post omnia.

S. Luc. i. 6. *Domini sine querela*, retinens avido pectore quæ audiret a senioribus monita salutis. Crescebat ætate, crescebat *sapientia et gratia apud Deum et homines*, sollicitus anticipare vigilias, meditari in lege, refici parcius, orare frequentius.

He becomes a monk.

Eadmer, p. 9. S. Luc. ii. 37. Acceperat ab abbate suo secretum in ecclesia locum ubi insistens meditationibus et *obsecrationibus die ac nocte*, hosti humani generis fomitem livoris et odii suggererat. Admiratus enim virum qui se vivum tali damnaverat sepultura, insurgit, pulsat, fatigat, fatigando exturbare loco laborat.

Quadam enim nocte cum se lacrymarum imbribus mactaret coram Domino, affuit Sathan improbus impugnator, et voces variarum bestiarum ingessit territorialiter, insonuit turbulenter, ut his territus vir Dei

Is tempted by the devil, who tries to terrify him.

Eadmer, p. 9. Gen. i. 5. tum coeptis desisteret, tum similibus horis vocem orationis non attemptaret; sed in omnibus his mansit imperterritus, perseverabat quoque orans tam mente integra quam oratione minime interrupta. Quod dæmon advertens disparuit, sed e vestigio transfiguratus in angelum lucis, viro apparuit, mentitus sub luce fidem, personam sub habitu. O discrimen belli! quam perplexus Leviatan, quam latentes insidiæ, quam anceps aggressio, quam subdolus hostis! Civem Sanctorum sub specie civis aggreditur, prætendit lucem auctor ipse tenebrarum, pollicetur præmium, mendax ab initio. Putabat virum indulgere securitati et insolentiæ; post victoriam primam putabat occupare incautum; putabat concutere blanditiis quem terroribus non dejecit: sed miles noster quod apparebat bonum in malo discrevit ab invicem, *appellavitque lucem diem, et tenebras noctem*; et in Spiritu Dei detectus est spiritus nequam in laqueis suis. Opposuit enim signum, salutiferum sig-

Satan appears afterwards as an angel of light.

num crucis, in quo noverat lætificari civem, consterni hostem, separari malum a bono. Quo opposito evanuit lux illa, et angelus nequam similiter. Tunc cecinit Israelita carmen hoc Domino: *A dextris est mihi* Ps. xv. 8-9. *Dominus ne commovear; propter hoc dilatatum est cor meum, et exultavit lingua mea; insuper et caro mea requiescet in spe.*

Præterea quam studiosus lector Divinorum extiterit, et in illis exercendis quam opportune importunus, si quis exitum præstolabitur, textus historiæ declarabit, quoniam Qui magnificaverat misericordiam Suam cum illo, in finem dilexit eum.

Quomodo per singulos gradus percurrentes promotus est in sacerdotem.

Oswald is
ordained
priest.

Post susceptos autem gradus inferiores gradum suscepit diaconatus; promotus deinde in gradum sacerdotii in tempore suo. Sublimatum in donis dignitatum dilatavit Deus in donis virtutum, in quibus prosperabatur et proficiebat de virtute in virtutem. Lætabatur in bonis Domini, deambulabat in pascuis justitiæ, ubi carpebat lilium æternitatis, et rosam Dominici corporis et sanguinis, ubi non manducans manducat, et manducans non manducat; ibi enim fons in quo non communicat alienus. Quippe hæc sunt deambulatoria sacerdotum in templo Ezechielis; unde Psalmista, *deambulabam*, inquit, *in innocentia cordis* Ps. c. 2. *mei* In hac deambulans Beatus Oswaldus, strenuus viator, solebat sibi conficere viaticum in via, corpus videlicet Dominicum, in loco designato sibi ab abbate suo, ut prædiximus, ibique Missarum sollemnia celebrare. Locus autem crypta quædam erat in occidentali parte ecclesiæ habens multum artificii, sed plurimum reverentiæ, quoniam locus Confessionis ex consuetudine dicebatur. Pro foribus autem cryptæ illius duodecim Eadmer, p. 10. pauperes, sicut in diebus antiquis, conversari consueverant,

His custom
to celebrate
in the
crypt.

et alimenta ab ipsa ecclesia ministrabantur eis; eratque id moris inter illos ut omnes clerici essent, intelligentiam habentes litterarum. Ex quibus unum sibi delegerat Oswaldus, cujus ope ac ministerio juvaretur quotiens in crypta illa sacrificaret. Quadam autem die eo celebrante, dictaque offerenda post Evangelium cum in manus panem et calicem sumeret, ut quibusdam mos esse dinoscitur, et Orationem, Suscipe, Sancta Trinitas, in desiderio cordis sui jubilaret coram Domino, contemplatus minister ejus vidit egregii vultus personam a dextris altaris stantem, panemque candidissimum manibus sursum erectis tenentem, non quidem quantitate magnum, sed reverentia dignissimum; stabatque verso vultu in propitiatorium, altare videlicet, ubi manna reponebatur, non jam in monimentum, sed in corpus Domini transiturum. Quod videns minister ad tam subitam signi novitatem obstupuit vehementer. Obriguit corpore, meditabaturque fugam, sed eam quoque pressit timor. Crevit panis in manibus angeli, crevit pavor ministri; crevit panis in immensum, et ultra modum motus minister fuga lapsus est; nam panis ille, sicut sacerdos in canone obsecrando et consecrando procedebat, crescere videbatur. Remansit itaque solus altaris minister sine ministro homine, nam homo foris ingerens certatim caput ostio, vidensque gloriam Dei, intrare non præsumpsit. O solitudo ubi absentiam hominum supplet præsentia Angelorum! Nam cum "per omnia sæcula sæculorum," et cætera, quæ in populo dici solent, pronuntiaret sacerdos, qui propter astabat Angelus in respondendo et ministrando ministri officio functus est, deferens sacrificanti et sacrificio. Immo dignitas sacrificii sanctitatem ministri prædicabat in Angelo. Nam de tot millibus Angelorum qui tempore sacrificii assistere creduntur, quippe ubi ima summis et summa imis conjunguntur, unum misit Deus visibiliter, qui in facto suo loqueretur pacem nobis, Oswaldo in securitatem præmii, nobis in gratiam exempli. Missa hostia vo-

With the
help of a
poor clerk.

An angel
stands by
the altar.

The poor
clerk flees.

The angel
responds
and assists.

Eadmer,
p. 11.

Eadmer,
p. 11.

The angel
disappears. toque quod distinxerat Oswaldus in labiis suis, illata
sunt cælestia cælestibus, et profugus minister limen
subiit, veniam postulaturus delicti. Et exposita causa Eadmer,
fugæ tremens sciscitatus est, utrumnam ipse advertisset ^{p. 12.}
Oswald quæ acciderant. At ille: "Bene," inquit. "Sed, bene-
enjoins "dictus Deus meus, Qui destitutum obsequiis homi-
silence on "num ministerio donavit Angelorum." Indixit tamen
the clerk. homini silentium, ne fama loqueretur signum quod
acceperant.

*Quomodo mandatus a patruo suo invenit eum
mortuum.*

Oswald's Sed non potuit abscondi odor vitæ, lucerna justitiæ
fame quam inflammaverat Deus in lucem gentium, sed in-
reaches his notuit etiam finibus terræ, Angliamque non latuit.
uncle Odo. Odor namque viri nares patruī sui perflarat in Anglia,
et complacuit animæ ejus in illo; desideransque in eo
refici, et odorari uberius oleum effusum, disponit Flori-
acum mittere, indeque Oswaldum revocare. Proces-
serat enim antistes in diebus suis, et ætas exitum in-
culcabat, ideoque nepotem suum, quem ab olim non
viderat et unice diligebat, redire præcepit, ut sibi esset
in ætatis subsidium et vitæ aliis in exemplum. Pro-
ficiscuntur igitur nuntii Floriacum, ferunt itineris ne-
gotium abbati et fratribus, traditoque eis Oswaldo
redire perrexerunt. A quibus autem Oswaldus reces-
serat, non modicus dolor involvit, quoniam præter ea
quæ intrinsecus erant, in exteriori homine ejus nihil
non ædificans apparebat. Hilaritatem vultus nec fus-
cavit mæror, nec levigavit risus, vultu affabilis, man-
suetus consortio, disciplinatus in verbo, quietus semper
sed nunquam otiosus. Gradiebatur autem Oswaldus
et qui missi fuerant, citatoque itinere Dofris applicuerunt. Eadmer,
In portu erant, et ecce! spiritus procellæ et rumor ^{pp. 12-13.}
pestilens applicatos urget naufragari, non jam in pe-
lago sed in sereno aere mentis. Fertur enim Beatum

He sum-
mons Os-
wald from
Fleury.

They
reach
Dover on

Odonem de medio factum, innotuitque Oswaldo; et ^{their} ^{return.} ^{When they} ^{hear of} ^{Odo's} ^{death.} ^{Their} ^{grief.} ecce! lacrymæ coacti doloris inter præcordia, et earum in oculis eruptio, neque enim vehementia doloris lacrymis temperare prævaluit. Est enim in ipsis malis quædam miserorum voluptas, et omnis adversa fortuna habet in querelis levamentum. Miraris fortassis hanc perturbationem cadere in animum iusti quem constantia tueri debuit ne concuteretur, præsertim cum

Ps. cxxvi.
3.

luctus iste usu se non ratione tueatur, *cum dederit Deus dilectis Suis somnum*. Sed etsi patrum suum in Domino obdormisse non dubitaverit, viscera tamen non poterant non moveri, utpote caro et sanguis, neque enim corpora sine confœderatione sunt animorum. Quis ergo recte succenseat Oswaldo, notamque levitatis importet, cum et Dominus Ipse Lazarum fleverit jam in pace sepultum, humanitatis assumptæ prætendens affectum, admirantibus aliis et dicentibus, *Ecce quomodo amavit eum!*

S. Joann.
xi. 36.

Veniens autem Cantuariam, invenit sedem vacantem, ^{Oswald in} ^{doubt what} ^{to do.} et reliqua, sicut audierat. Cogitabat quid faceret;

Eadmer,
p. 13.

hæsit dubius quo pedem divertisset. Præsidebat ea tempestate ecclesiæ Dorcacensi quidam, Oschetel nomine, præceptæ auctoritatis et integri fructus homo. Hunc adiit vir Dei, utpote consanguinitate sibi propinquum, et ab eo gratanter susceptus est. Interea diem functo archiepiscopo Eboracensi, prædictus Oschetel in sedem illam subrogatur, et pallium postulaturus Romam petiit,

Eadmer,
p. 14.

habens Oswaldum comitem itineris. Peractoque negotio ^{Goes to his} ^{kinsman} ^{Oschetel,} ^{bishop of} ^{Dorches-} ^{ter.} cum Roma digrediens in Angliam remeandi iter accelleraret, Oswaldus divertit Floriacum, ducens secum clericum ^{Who is} ^{made arch-} ^{bishop of} ^{York, and} ^{takes} ^{Oswald} ^{with him} ^{to Rome.} quendam itineris socium ab Anglia, Germanum nomine. Excipiuntur ab abbate et fratribus cum exultatione, manseruntque ibi per dies aliquot, ibique Germanus ^{Oswald} ^{revisits} ^{Fleury,} ^{where} ^{Germanus} ^{becomes} ^{a monk.} habitum religionis suscepit, factusque monachus servivit Domino in timore. Oswaldus autem dilatare non desiit gressus suos in plateis Jerusalem. Post ea memoratus antistes missa legatione Oswaldum revocavit,

habens in proposito religionis cultum per eum promovere per Angliam. At ille mandato obtemperans, per- Eadmer, rexit, Germano relicto: erat enim rudis adhuc in castris p. 14. Domini, novitas ei extranea, novorum traditio aliena. Ne ergo præmature uberibus matris præriperetur, præmissus est uti lacte, usus solido cibo in tempore opportuno. Veniens itaque ad archiepiscopum Oswaldus, in omni mansuetudine susceptus mansitabat a latere ejus in magnificentia dies non paucos ob sanctitatem vitæ in conscientia, et honestatem vivendi in conversatione modesta; utrumque enim profitetur religio quasi comitantia, ne aut sanctitas inofficiosa, aut conversatio sit hypocrita.

Oswald
joins
Oschtel.

Quomodo promotus fuit in episcopum.

Dunstan
becomes
archbishop
of Can-
terbury.

Cum hæc agerentur, Beatus Dunstanus Wigorniensis episcopus in cathedram viduatæ Cantuariensis ecclesiæ prædicto Odoni successit, vir gratia plenus ex utero matris Id. p. 14. suæ. Hic odoratus opinionem Beati Oswaldi stillantem dulcedinem in mirabilibus Dei super eum, desiderabat virum videre, mittensque accersivit, accitumque secum morari fecit, exploraturus si flores fructus parturiunt, si sapit odorem vita quem promulgaverat fama. Gustavit et vidit, quoniam *vas electionis* erat, et odor Act. ix. 15. *vitæ in vitam* ex aromatibus universi pulveris pig- 2 Cor. ii. 16. mentarii. Eratque spes ejus a die illa et deinceps directa in eum, dilexitque eum vehementer; et quo agnoscebantur ad invicem, eo magis intendebatur fervor dilectionis.

He
becomes
acquainted
with
Oswald.

And pre-
vails upon
Edgar to
make him
bishop of
Worcester.

Cum itaque firmitas fidei, integritas morum, conscientiae puritas Oswaldum circumquaque diffunderent, mediante Beato Dunstano innotuit Edgardo regi Anglorum, et concedit utrique ut in vacantem sedem Wigorniensis ecclesiæ promoveretur; ut autem ascenderet per ostium, significatur clero Wigornienti in quem virum complacuit archiepiscopo et regi. Clerus autem gra-

tanter inclinatur ad consensum; neque enim eos latuit sanctitas viri, sed et vota populorum colliguntur in id ipsum.

With the assent of the Worcester clergy.

Eligitur ergo Oswaldus in pontificem, erigitur in specula, sollicitus anticipare exemplo quicquid doceret verbo. Cœpitque pastor oves in pascuam cogere, cibo delinire non qui perit sed permanet, proponere viam vitæ, gloriam patriæ, incolatus miseriam, mentesque virorum in dilectionem erigere Conditoris. Et ut laboris instantia responderet effectui, effudit sese vigilem in orationibus, promptum in elemosinis quantum dirigeretur in manibus ejus salus filiorum. Germanum autem, cujus supra meminimus, directo in Galliam nuntio revocavit, et alios viros religiosos, ut eorum ope ac studio per diocesim suam religio copiosius augeretur. Venerunt ad eum præterea et alii quamplures ex Anglia, collectique sunt fratres duodecim; inter quos quidam fuit Ednotus nomine, qui gradu sacerdotii functus ob reverentiam vitæ ab aliis Senior cognominabatur. Hos fratres Oswaldus, ut juxta normam propositi invigilarent meditationibus salutis diebus ac noctibus, in villa sua quæ Westberi dicitur collocavit, præficiens illis prædictum Germanum præpositum et institutorem, eisque procurans necessaria vitæ. Cœpitque delectari in studiis eorum vehementer, seseque inter illos raptim agebat, seipsum furatus negotiis hominum ut pro eis negotiaretur cum Rege Angelorum; ita enim alternare studia satagebat, ut nunc requiesceret in contemplatione cælestium, nunc ad proventum laboraret proximorum.

Oswald's work as bishop.

He brings Germanus, &c., from France to help him.

And makes him abbot of Westbury, which he founds.

Quomodo Beatus Oswaldus cum comite Eylwi fundavit Ramese.

Interea instabat Dominicæ resurrectionis festivitas, et ad regis præceptum totius regni nobilitas convolavit; perac-

A royal council held.

Eadmer, pp. 16-17.

Eadmer, p. 17.

When
Oswald
becomes
acquainted
with
Egelwin.

tisque quæ in curia tractare venerant, cum in sua quique redire properabant, miles quidam regius dives valde in fata concessit, indeque multorum ora concussit mæror. Hujus exequiis pius pater Oswaldus interfuit, Eadmer, pp. 17-18.
qui et ipse ad curiam inter primos Angliæ venerat. Hunc Egelwinus, quidam de potentioribus regni ducibus, vultu demisso funus persequentem, agentemque misericordiæ viscera pro defuncto attendens, miratus pietatem viri, in amplexum dilectionis ejus et notitiam venire desiderabat. In hoc enim facto eum opinioni suæ consonare cognoverat, et vitam, sicut suis etiam auribus fama instillaverat, venerabilem et sanctam. Nactus itaque opportunitatem, antistitis sese ingessit colloquio, satisfaciens desiderio suo a multo tempore. Ubi cum

He tells
him that
he has
monks in
his diocese
but no
place for
them to
live in.
Egelwin
offers Ram-
sey to him.

de dilectione Dei et proximi sermo plurimus processisset, intimavit Oswaldus prædicto viro se monachos in diocesi sua religiose viventes habere, sed locum ubi debebant Eadmer, pp. 18-19.
nîmiæ strictitudinis illorum conversationi, præsertim cum in numerum eorum quotidie quidam cucurrissent. Quo audito Ælwinus loquentis voluntatem agnovit, petitionem anticipavit, et responsum ita paucis absolvit: "Fusus est mihi Rameseia dictus, talium conversationi satis idoneus, solitarius, aquis et paludibus circumcinctus; in quo etiam nunc tres viri mansitant, religionis amore ferventes, ex quibus religiosorum numerus poterit augmentari. Veniamus itaque, si placet, locum inspicere, et si congruus visus fuerit, demus operam ut construatur mature, præparetur idonee."

They visit
the place,
and Oswald
accepts it.

Hæc in alacritate cordis amplectens, Beatus Oswaldus pervenit ad locum, visumque acceptavit, judicavit accommodum, grates agens viro qui voluntatis suæ tam promptus extitit executor. Insistunt operi, fervet opus in manibus utriusque, conducuntur operarii, laboratur im-

A church
is built, and
dedicated
to St.
Benedict.

probe, et in brevi respondit opus opportune, perfecta-que ecclesia sub immensa frequentia populi, dedicatur sollemniter sub patrocinio Beati Benedicti; et de monachis qui Eadmer, pp. 19-20.
apud Westberi morabantur locus ille instituitur, aliorumque conflua turba illic colligitur; ad quorum sustentationem

plurimæ terrarum possessiones, eidemque loco ab utroque collatæ sunt; præpositoque fratribus Ednoto, cujus supra Ednotus meminimus, qui Lincolniensis ecclesiæ postea pontifex fuit, ^{is made abbat.} antistes reversus Wigorniam, ministerium quod suscep- rat devotus tenuit, exercuit indefessus. Eratque blan- dus piis et mansuetus; ad improbos autem non indul- gebat blanditiis, sed quos non erat in virga frangere, ferro mederi non differebat.

Exultavit ubique seminare semen sanctum, parare ^{Oswald founds seven mo- nasteries.} Domino plebem perfectam, ejectionibusque enormitatibus conversationis antiquæ, septem monasteria in diœcesi sua regulariter instituit; reparavit cultum quem antiquave- rat occupatio pravitatis; multaque sollicitudine ejus monasteriis prædictis quamplurima donata sunt ex muni- ficentia regis Edgari et aliorum principum, quos sanctitas ejus in dilectionem sibi inclinaverat.

Eadmer,
p. 21.

Winchelcumbensi vero monasterio, quod de septem unum ^{Germanus is made abbat of Winchel- combe. And Fol- bert of Pershore.} erat, præfatum Germanum in abbatem ordinavit, et aliis singulis singulos probatos viros abbates proposuit; de quibus quidam Folbertus nomine Persorensi ecclesiæ, quæ una de septem abbatiis erat, in abbatem prælatus est; vir moribus gravis, et ferventissimus cultor monasticæ institutionis, sed in subditos indiscretæ severitatis. Is de medio factus, cum corpus ejus exanime componeretur in feretro, astantibus qui exequiis invigilabant, erexit se, et stupor incutitur ^{Folbert dies and returns to life.} universis. Quibus fugientibus præ timore, prædictus Germanus in virtute fidei nihil hæsitans accessit, præ- cepitque spiritui in verbo Domini, ut, si ex Deo esset, ei novitatem facti et reversionis causam aperiret; et defunctus: "Acturus," inquit, "grates Beato Oswaldo ^{To testify to his being saved through Oswald's prayers.} redii, cujus dignitas meritorum in conspectu Domini, "veniam mihi impetravit delictorum. Nam a Beato Benedicto in visionem Dei perductus, cum mihi trepi- daret conscientia, accusaret vita, accepi a Domino "pro meritis Beati Oswaldi immunitatem pœnæ, se- "curitatem salutis." Quibus dictis conticuit, et accepto viatico Dominici corporis dimidium diem supervixit, sicque iterato obitu obdormivit in Domino. Quam præclara

dignitas adhuc peregrinantis in corpore, cujus a mortuo prædicatur immensitas.

Quomodo mutavit statum religionis.

Oswald is the means of introducing monks in other monasteries, e.g., St. Albans, Ely, and Benfleet.

Through Dunstan, Oswald, and Ethelwold, 48 monasteries are founded.

Oswald's great care over his monasteries.

Brings teachers to them.

Præterea præter diocesim suam in aliis Angliæ par- Eadmer, tibus insignes ecclesias inveterata pravitate dierum ma- P. 22. lorum evacuavit, et disciplinis monasticæ institutionis instauravit. Sunt autem hæ: ecclesia beati martyris Albani, ecclesia Sanctæ Ædeldridæ virginis in Heli, et illa quæ apud Beamfletam constituta honorabilis habebatur. Prælati quoque sunt et istis per eum singuli patres, Alfricus, scilicet, quem ecclesia Cantuariensis postmodum pastorem habuit, Albanensi, Brichtnotus Heliensi, Beamfletensi Godemannus. Cœnobium etiam Ramesiense, ut diximus, ejus sollicitudine et cura a fundamentis ædificatum est.

Aucta est ergo per Angliam observantia disciplinæ regularis usque adeo, ut quadraginta octo monasteria, quædam viris, quædam feminis, stabilirentur per hos viros, Dunstanum videlicet archipræsulem Cantuariensem, Oswaldum pontificem Wigornensem, et Æthelwoldum episcopum Wintoniensem. Hujus autem auctoritas potestatis emanavit ad regem Eadgarum et Anglorum populum a Johanne tunc temporis præsule sedis Apostolicæ, et ejus executio unanimi decreto regni cecidit in præclaris, in his vide- Ps. xv. 6. licet tribus viris in quibus erat fidelis devotio, ratio prudens, instantia diligens sollicitudinis pastoralis.

Specialius tamen Oswaldus sollicitudini indulgebat circa illa quæ ædificaverat ipse, ne *diabolus* qui *cir-* 1 S. Pet. *cuit quærens quem devoret* malignandi locum inveni- v. 8. ret, ideoque ea circumire, morari in singulis, excubias prætereundere pastorales satagebat. Super hæc nonnullis eorum eruditos viros direxerat, qui eos docerent scientiam pietatis, quoniam doctrina spiritus curiositatem non acuit, sed caritatem accendit. Est enim Spiritus sapientiæ et intellectus quibus dispersita labia sponsæ præbent et scientiæ gustum sine supercilio, et rationem intelligentiæ in dilectione. Unde nec ille sapit qui superbit, nec diligit qui non intel-

ligit. Artium etiam liberalium eis destinavit doctores, expedire existimans ab Ægyptis mutuari quod eluceat in tabernaculo, et spolia Ægyptorum quæstum facere pietatis. Inter hos quidam Floriacensis monachus erat, Abbo nomine, tam morum sanctitate præclarus, quam literarum scientia apprime instructus, quem pater Oswaldus in cœnobio Ramesiensi posuit, ut ex illo haurirent fratres sapientiam qua psallerent sapienter, et prudentiam in via morum qua graderentur prudenter. Iste Abbo, ob multas dotes animi in quibus eum fundavit Altissimus, Beato Dunstano familiaris valde extitit, ejusque jussu et precibus passionem Beati Eadmundi stili officio posterorum memoriæ contradidit. Post hæc ad monasterium suum Floriacum reversus, abbas in eo factus, pro lege Dei sui martyrii palmam adeptus est.

Eadmer,
p. 23.

Sends
Abbo from
Fleury to
Ramsey.

Who
wrote a
life of St.
Edmund.

Quomodo fugavit dæmonem lapide insidentem.

Beatus autem Oswaldus cum circa clericorum Wigorniensium disciplinam aliquamdiu frustra trivisset operam, et instantia voto minime responderet, monasterium infra ipsius urbis sæpta construere cœpit in habitationem monachorum, ut vel in illis fructificaret, et delectaretur anima illius.

Oswald
begins a
monastery
at Wor-
cester.

Eadmer,
p. 24.

Et jam structura operis in sublime profecerat. Non longe lapis quidam quadrus jacebat ad operis fabricam aptus omnino ac necessarius. Ad hunc movendum pro jussu pontificis, et in structuram ecclesiæ componendum, artifices, qui sufficere æstimati sunt, accesserunt. At dum illum, quasi consolidatum solo, nullo conatu movere valerent, adjuncti sunt alii et alii quorum multitudo effuso robore impellens lapidem pari modo delusa est. Obstupuerunt intuentes, et eventum rei referunt ad antistitem. Antistes autem rem contemplaturus accessit, vidensque tot virorum cassari sudores, et molem præter lapidis quantitatem, hæsit dubius intra semetipsum; et erectis in lapidem oculis aspexit Æthiopem quendam sedere super illum, rictu patulo et deformi deridentem

A large
stone for
the fabric
cannot be
moved.

Oswald
spies an
Æthiop
sitting on

the stone, and drives him off with the sign of the cross. laborantes. Tunc Sanctus indignans sibi illudi a dæmone, colligens spiritum in virtute fidei, signum crucis intorsit, fascem levavit, dæmonemque in fugam compulit. Et lapis, quem octaginta viri ante movere Eadmer, nequibant, a paucis statim levatus est, et in opere collocatus. p. 24. Populus qui ad hoc spectandum undique fluxerat, considerans potentem virtutem viri, glorificaverunt Deum, Qui dedit S. Matt. ix. 8. potestatem talem hominibus.

The church dedicated to B. M. Perfectam deinde ecclesiam in honore Beatæ Mariæ Virginis dedicavit, ibique monachos congregavit, in quibus fides haberet meritum, et religionis cultus incrementum. Fervebat opus salutis, justitiæ canticum in manibus eorum; et erant quotidie non insistentes alienis, sed citharizantes in citharis suis.

The cathedral church of St. Peter is held by seculars. Erat autem ea tempestate ecclesia Beati Petri episcopal^{Apoc. xiv. 2.}is sedes, et in ea clerici, ut diximus, victitantes singulariter. Quorum quidam, qui præcipuus reputabatur inter illos, Winsinus nomine, cum monasterium crebrius frequentaret, videns animas eorum in manibus

Winsin (their provost) leaves them. suis semper, abjecit tandem jugum putrescens a facie olei, vitam pristinam suam instituendam ducens studio meliori. Et quæ habuerat omnia assignavit monasterio, et seipsum post omnia consortio intulit monachorum. Quem Beatus Oswaldus cælestium disciplinis

Oswald sends him to Ramsey. plenius erudiendum Ramesiam dirigit, et eruditum inde revocavit, et Wigornię monachorum instituit præceptorem.

And sets him at last over the cathedral which becomes a monastery. Ipse autem, sicut in sæculo etiam fœdus pepigerat cum honesto, monachus factus, illius vehementior exstitit executor. Hujus exemplo ducti nonnulli clericorum ingressi monasterium, similem viam elegerunt. Antistes autem mutationem tam sanctam gratanter conciliavit, advertens quoniam digitus Dei erat qui hanc sic procuravit, non jam in exemplum, sed in miraculum. Hoc itaque modo a Beato Petro in Matrem Domini Salvatoris, a clericis in monachos translata est sedes pontificalis honoris.

*Quomodo factus est archiepiscopus Eboracensis non
dimisso episcopatu Wigornia.*

His ita gestis præfatus Eboracæ civitatis archiepiscopus pro conditione carnis de medio factus est. Fama obitus illius agili lapsu discurrens regias pervenit ad aures, sed etiam Beati Dunstani notitiam non latuit. Qui volens pro suo officio viduatæ ecclesiæ consultum iri, regem adiit, cum rege proponit de pastore substituendo. Prædicat sanctitatem venerabilis Oswaldi, suggerit promovendum in loco sancto ministrum sanctitatis. Et placuit sermo in conspectu regis, sed et clerus Eboracensis, et populus non detractavere negotium, amplecti properantes tanti viri patrocinium. Eorum igitur rogata voluntas. Accurrit ultronea sententia omnium consors, electio non repugnans. In Oswaldum itaque vota conferunt universi, eo quod non apparebat dignior qui episcoparetur in sede secunda. At vir Dei qui omne sublime declinabat quasi præcipitium, idoneam occasionem nactus excusandi, præterdit sponsam primam, nolens primam fidem irritam facere, nec adulterari in lege Dei Sui. Instabant cæteri, sollicitabant omnes, clamitantes quoniam a Domino egressus est sermo, nec ab eo debere proijci desideria populorum. Ille autem argumentosus ad causas, nunc hanc nunc illam, postremo se tanto oneri imparem asserebat. Perseverabant alii in voto et archiepiscopus in præcepto, intentare paratus anathema, quoniam genus idolatriæ est nolle acquiescere. His compulsus acquievit, et coegerunt eum archiepiscopatum suscipere, et episcopatum non deserere, donec alius substitueretur idonee. Verebatur enim Beatus Dunstanus, timuitque noviter institutis in sede episcopali ne concuterentur novitate pastoris, consueto præsidio destituti. Factus itaque archiepiscopus indoluit vehementer præpediri sibi otium contemplandi, orandi assiduitatem, quam jam voto magis quam actu exequi

The arch-
bishop of
York
(Oschetel)
dies.

Dunstan
urges the
election of
Oswald.

The York
people
agree.

Oswald's
hesitation.

At last he
consents.

Eadmer,
pp. 25, 26.

oportebat. Et in his omnibus sanctæ paupertatis humilitatem non abjecit, sed erat timor Domini ipse thesaurus ejus.

Goes to
Rome for
the pall.

Pallium postulaturus Romam pergit, quædam etiam Eadmer, negotia regni cum Apostolico tractaturus. Quem cum p. 27. honorifice Johannes papa excepisset, indultus quæ petere venerat, dimisit eum et abiit, Angliamque reversus est. In tanta autem turba negotiorum pristinam sollicitudinem non deposuit filiorum; sed adibat monasteria, circuibat sollicite, eo specialius quo ea a fundamentis construxerat, vel reformaverat in statum meliorem.

Quomodo salvavit a naufragio navem plenam hominibus.

On the
Rogation
days the
monks of
Ramsey
have their
procession
to St.
Mary's
church.

Post hæc instabant dies Rogationum, et Beatus Oswaldus Eadmer, Rameſeiam venit, visitare et consolari fratres, quos ibi p. 28. posuerat. Et sicut in diebus illis universalis consuetudo habere dinoscitur, processit conventus ad ecclesiam Beatæ Mariæ, quæ ob interjacentem paludem non nisi emenso circumitu per siccum adiri valebat, ubi celebrata Missa, et a pontifice peracto prædicationis officio, monachi obliquationem viæ qua venerant compendio declinare volentes, navem ascendunt, ad monasterium e regione per fluvium redituri. Verum navis onerata plus æquo quod susceperat non sustulit, sed virorum multitudine pressa mergi cœpit.

An over-
loaded boat
begins to
sink.

Et ecce! dolor et gemitus, et mors in januis, quoniam aliquam riparum non erat contingere, et fluminis erat abyssus multa. Vociferati sunt viri in angustia spiritus, nunc Beati Benedicti, nunc venerabilis Oswaldi flagitantes subsidium. Intonuit clamor in excelso, innotuitque Oswaldo qui non erat procul dubio a ripa, et illic lumina flexit, vidensque illorum interitum, cor ad Deum, ad illos manum erexit, unum quod supererat auxilium quærens a Domino. Et data est in manus ejus salus filiorum, et intorquens dextram in pericli-

Oswald
miracu-
lously
saves it.

tantes benedixit, et statim quasi quodam impulsu manus benedicens elapsa est navis a gurgite, miraque velocitate in ulteriorem ripam evecta est. Et quibus paulo ante intentabant omnia mortem, obtentu Beati Oswaldi facta est in aquis validis via sine impedimento. Videntes autem turbæ magnificantes Dominum in sua remeabant.

*Quomodo revocavit ab inferis animam monachi
Helyensis.*

Deinde aliquamdiu degens ibi inter fratres, moram eis pro dilectione panis vitæ exhibuit pro officio.

Eadmer, p. 29. Quadam autem die nuntius quidam a fratribus Eliensis ecclesiæ directus adveniens, significavit unum ex illis de maceria ecclesiæ præcipitatum, animamque subito exhalasse. Quod audiens vir Dei, effusis visceribus indoluit vehementer, quod vita fratris non satis commendabilis tam miserabili fine clauderetur; eoque dolor invaluit amplius, tum quia non potuit non compati defuncto, tum quia ab inferis nulla est redemptio. Præsumpsit autem de misericordia Dei, sobrie tamen quoniam Qui legem dedit, supra eam operandi retinuit potestatem. Contrito itaque spiritu totus in lacrymas resolutus fundit preces, misericordiæ pulsat ad januam, ne pereat pro quo Christus passus est. Dicebat enim

A monk of Ely falls from his church and is killed. He had led an indifferent life.

Oswald and the monks pray for him.

Jona. iii. 9. intra se "*Quis scit si convertatur et ignoscat Deus!*" Fratres etiam simul hortatur ad preces ut persistent juges in orando, et vigiles in Missarum sollemnia celebrando. Neque etiam præter utilitatem propriam vertitur quicquid in opus pietatis fuerit exhibitum. Ipse etiam antistes immolabat pro anima ibi, pro ea proflus in lacrymis, ubi Patri Filius immolatur. Ferrebatur enim ex more tanto imbre lacrymarum perfundi in consecrando, quod non jam in ora fluere, sed inundarent in pectus. Cujus rei argumentum usque hodie in casulis est quibus vivus utebatur.

Oswald is
at York.

The monk
appears to
him and
says that
he has
been
pardoned
through his
prayers.

Evolutis exinde diebus aliquot, cum apud Eboracam
esset, memoriam agens defuncti sui in his quæ sunt
ad Deum, apparuit ei idem defunctus, et percunctanti Eadmer,
quis esset, respondit: "Ego sum ille pro quo inter- p. 29.
pellabas Dominum, singulare sacrificium offerendo,
" salutare excubias totiens frequentando." At ille
quasi redivivo suspirans spiritu: "Qualiter," inquit,
"tibi, est frater?" Et ille: "Hoc tibi referre veni gratias
agens. Me enim die hesternæ per Angelum Suum a
pœnis eripuit Deus, absolvit, mihi securitatem quietis
collocavit. Receptum enim dum fuscarent tenebræ,
" torqueret vermis conscientiæ, turbaret locus horroris
et terra miseriæ, eluxit mihi in tenebris splendor
" gloriæ tuæ, sanctitatis meritum, ignis vulneratæ
" caritatis cinerans ligna vitiorum, vitam conferens
" sepulto, perditio remissionem." Et his dictis non com-
paruit. Vir autem Domini, ad ista repletus gaudio magno,
benedixit Dominum super ineffabili misericordia et immen-
sitate gratiæ. Vides, lector, orationem viri quandam
effractoris vicem intulisse cælestibus portis, et sacra-
mentum potens peccata consumere, debellare aerias
potestates. Hanc vim, Jhesu bone, Tu Qui pateris
facis ut diripiant violenti regnum Tuum, et in sacri-
ficio corporis Tui defunctus obtineat, quod meritum
conscientiæ non agnovit! Facto autem mane retulit Eadmer,
illis qui aderant quid servo Suo dignatus sit Deus p. 30.
revelare.

*Quomodo apud Ripon per revelationem invenit
Sanctum Wlstanum, (sic) etc., in feretrum.*

Quodam autem præterea tempore cum exiret per
diocesim suam ad prædicandum, faciendamque vindic- Ps. cxlix. 7.
tam in nationibus, increpationes in populis, Evangelio
serviens sicut constituit ei Dominus, pervenit ad locum
qui Ripum dicitur, ubi Beatus quondam Wilfridus nobile Eadmer,
construxerat templum in quo et moriens ipse accepit sepul- p. 30.

Oswald
visits
Ripon.

turam. Hoc templum ante tempus Beati Oswaldi magna ex parte dirutum a populo barbaro, non sanctuarium Domino sed speluncam præbuit latibul' bestiarum. Hujus sæpta vir Dei subintrans, virgam vigilantem seipsum exhibuit, in orationibus pervigil nocte illa. Illic ergo Divina revelatione didicit locum illum exuviis Sanctorum qui dormierant ibi venerabilem ac sanctum, quem diligenter investigans, nomina etiam singulorum præscripta invenit. Facto mane suos convocat, referens eis quid acceperat. Ad jussum itaque pontificis semirutæ ecclesiæ pavementum effoditur, promissus thesaurus sancta curiositate investigatur, Sanctorumque corpora cum tabula hæc continente reperiuntur.

And finds the relics of certain Saints of the place.

Hic requiescit¹ Wilfridus antistes Eboracensis, et reverendi abbates Tilbertus, Botwinus, Albertus, Sigridus, atque Wil-
denus. Their epitaph.

Eadmer, p. 31. Unde servus Dei gaudens hilarisque effectus, repertas reliquias loco apto collocavit. Postmodum vero corpus Beati Wilfridi, feretro convenienter aptato, in eo magna cum reverentia condidit, utpote quem magno Wilfrido fundatori loci ipsius consanguinitate junctum noverat, ejusque in regimen Eboracensis ecclesiæ successorem, sicut Venerabilis Beda prope finem Historiæ gentis Anglorum referre dinoscitur. Eratque sicut consors nominis, ita et sanctitatis ejus imitator eximius. Corpus autem illius majoris Wilfridi, quod semotum ab aliis in eadem ecclesia tumbam habuerat, temporibus Beati Odonis archiepiscopi, cujus supra meminimus, translatum fuerat Cantuariam. Fecit Beatus Oswaldus et aliud feretrum, quod mira Dei dispositione servatum est Wigornia, atque ipsius reliquiæ post multos annos in eo sunt collocatæ.

Translates the bones of Wilfrid II.

Those of Wilfrid senior had been taken to Canterbury by Odo.

Quomodo mutavit equum jumento.

Sed narrationis seriem repetamus. Habentes enim ex his quæ dicta sunt quid miremur, habeamus etiam et quid imitemur, quoniam utrinque nobis profectus est si Sanctorum gratulemur meritis, si occupemur

¹ Eadmer inserts the word *Sanctus*.

Oswald is
returning
to Ramsey
in state.

A poor
man meets
him and
is amazed
at his
pomp.

Oswald
changes
his fine
horse for a
cart-horse.

exemplis. Quodam itaque tempore cum rediret Rame-
seiam Beatus Oswaldus cum turba plurima et ornatu
venusto, sicut archiepiscopum decuit, ecce! vir quidam
obviam venit, quærens qui essent transeuntes. Et cum
accepisset quoniam Oswaldus transiret, gavisus est
valde, festinavitque virum videre quis esset, cujus fama
odore suo captarat sic universos. Archiepiscopus autem
vehebatur equo in apparatu splendido, non advertens
quicquam in his propter conscientiam. Ad quem dum
appropinquasset vir ille, videns gloriam mundi circa
eum, obstupuit, quasi in his non posset subsistere salva
sanctitas quam audierat, dixitque ad eum: "Miror,
" domine, vehementer, mihi que mens deficit ab his
" quæ audiui, quod te quem fama tam dignum loqui-
" tur inveni ita agentem in pompa sæculari." Ad quam
viri vocem antistes erubuit, conticuit, animumque de-
texit vultus, quamquam eum elatio non inflarat. Et
procedens paululum, volutans quæ audierat intra se-
metipsum, rusticum quendam non multo post obvium
habuit, equitantem in jumento. Quo viso, substitit
vir Dei donec ille suos præteriret, secretoque convenit
rusticum ut descenderet et jumentum mutaret equo.
Ille autem libenter obtemperans, accepit equum et
instrumentum, et archiepiscopus abjectissimum jumen-
tum cum instrumento, sedens in eo, suosque sequens
qui jam processerant in itinere, nihil erubescens. Gra-
diebatur itaque et quocunque loco pervenisset, quo
major circa eum frequentia populi, eo amplius gaude-
bat vilitate jumenti. Miroque modo, erubuit famulus
Dei in divitiarum facie infrunita, et non erubuit in
paupertate verecunda. In hoc itaque facto exemplum
recens veteris Moysi nobis expressit, qui ex præcepto
Domini in sede judiciaria residens familiaris Deo,
Divinorum conscius secretorum, ad vocem tamen soceri
sui alienigenæ non contempsit informari consilio sa-
niori.

Quomodo pane a se benedicto languidum curavit.

Eadmer,
p. 32.

Erat deinde vir quidam potens et carus etiam Ædgaro regi, qui adversa valetudine pressus agebat in extremis. Hic audita sanctitate Beati Oswaldi misit ad eum, A sick man seeks Oswald's help. fiduciam habens in Domino et in servo Ejus, non in ollis medicorum ubi experimentum fallax. At vir Dei, petitione illius motus pariter et devotione, panem benedixit, benedictum destinavit ægroto. Quem ægrotus lætus suscipiens gustavit, gustando virtutem benedicentis agnovit. Neque enim hora pertransiit, et infirmus a lecto ægritudinis suæ convaluit. Who blesses some bread for him which cures him.

Nec mirum si virtus benedicentis transivit ita cum pane, cum etiam loca quibus aliquando insistebat a miraculis vacua non fuerunt. Erat enim monachus A monk called Egelric quidam Egelricus nomine, qui loco sese irreverenter ingessit, ubi pater venerabilis frequenter sedere solebat. Nam quadam die cum in balneo curam cutis fortassis curiosius quam expediret procurasset, in immunditia munditias quærens, volens postea emollitis artubus pausam dare, irruit in locum quem diximus, et obdormivit. Et jam quiescentem altus sopor involvit, falls asleep in Oswald's seat.

Eadmer,
p. 32.

et, ecce! timor et tremor, et irruens multitudo dæmonum. Conferunt cum dormiente super ausu temerario, quæ temeritas, quæ mentis perditio usurpasset locum ita sanctum. Cumque districte stupidum examinassent, et ille non haberet ad hæc quid prætenderet, invadunt, torquent, laniant, ratione delicti mulctam exigentes ab insolente. Ille autem considerabat circumquaque si locum tutum ab his manibus inveniret, si aliquem ad interpellandum, ut cum eo mitius ageretur. Sed cum utrumque præclusum sibi perpendisset, et invaluisset The monk yells out and tells what has happened to those who rush to him. dolor super eum, præ angustia spiritus erupit in vocem, miserabiliter clamorem intonuit, ut audientes duceret in stuporem. Accurrunt tamen, vociferantem pulsan, pulsan- santes excitant. Excitatus non sine doloris vestigio

Eadmer,
p. 33.

omnia pandit ex ordine, quam sæva animadversione luit quod præsumpserat, quod sancto viro non detulit, indifferenter occupans locum suum.

Oswald's
other
miracles.

Multa quidem et alia signa fuerunt quibus glorificavit Deus nomen Suum in servo Suo, quæ per totum historæ textum præterimus, susceptum munus compendii meta claudere cupientes. Habet tamen ex his prudens lector et quid miretur, et quid imitetur; postremo firmamentum spei, præmium fidei, quoniam finis horum pretiosa mors est.

Quomodo post revelationem Sancto factam ante pedes pauperum exspiravit.

Oswald
leaves
Ramsey
for Wor-
cester.

Itaque ad sacrum transitum hujus patroni nostri stili repetamus officium, qualiter introduxit eum Deus in cubiculum Suum civem Sanctorum et domesticum fidei, ubi pausaturn itur in æternum. Ut igitur Rameseiam liquit, Wigorniam proficiscitur. Loquebatur enim in eo Spiritus Domini, docens eum de omnibus in quo agnovit imminere diem resolutionis suæ, et transitus ex hoc mundo ad Patrem. Unde locum quem specialiter dilexerat delegit sepulturæ. Veniens itaque Wigorniam diebus ac noctibus mentem in jubilo, spiritum labiorum suorum continuabat in cantico. Noverat enim quoniam quoad corpusculum hic requies ejus, quoad animam scivit cui credidit, quoniam justus judex est. Igitur confectus senio, attenuatus labore et ærumna et jejuniis multis, viribus corporis coepit destitui.

His
strength
fails.

It was his
daily wont
in Lent to
wash the
feet of
twelve
poor per-
sons, &c.

Aderant autem sacri Quadragesimæ dies, in quibus id Eadmer, moris habebat singulis diebus præter alios, quos alebat quo-
tidie, quorum numerus non occurrit, duodecim pauperum pedes abluere, deosculando crine et lintheo tergere quo erat præcinctus, sicque manibus aquam fundere, denarios præbere, eisque apposita mensa ministrare; illisque diebus ita peractis eosdem in Pascha vestibus novis induere, possidens animam suam in necessitatibus pauperum et con-
P. 35.

solatione miserorum. Nullaque corporis valetudo vel molestia hoc in eo retardabat obsequium, sed neque nunc, licet eum infestaret ægritudo gravior. Erat enim spiritus robustior excutere desidiam, diligentiam incutere, ministrare vires, quas non habebat caro infirma.

Et jam in desiderio animæ suspirantis ad patriam oratorium cum suis die quodam egressus est. Et sub divo stans, irreverberata oculorum acie intendens in cælum, orabat in voce exultationis et confessionis. Neque lumina superius fixa deflexit, sed quasi contemplaretur jocundum aliquid et delectabile, diutissime perseverabat ita. Astantes autem præ admiratione quid tantopere intueretur sciscitanti sunt. Quibus ille: "Sustinete, filii, quæso, ut prægustem quod mihi repositum est. Ecce venit hora mea, et meta militiæ, quia die crastina diescet mihi non vicissitudo lucis quam interpolant tenebræ, sed æternitas quam reddet mihi Dominus in illa die Jam enim nox præcessit, dies autem appropinquavit." Hæc dicens in oratorium revertitur.

✠ Convocatis deinde fratribus, jubet se sacro oleo inungi.

Ad quam patris vocem, filiorum quorum in eo erat gaudium et consolatio extrema gaudii luctus occupat, affectus extorquet gemitum, desolatio lacrymas exprimit, quod oportebat eos tam pio patre, tam necessario duce destitui. Astitere omnes, solliciti circa frequens ministerium, quoniam pater eorum in exitu erat. Ungitur, et sumpto viatico lecto decubuit. Nocte sequente quamquam invaluisset urgens ægritudo, quasi omnis expers molestiæ, horam Vigiliarum præveniens, ecclesiam petit, ibique expleto officio nocturno, residuum noctis in Divinis laudibus peregit, totus in illis. Non dormit utique amicus noster, nec temporibus torporis permittit otium, cui in manibus erat gaudium sempiternum. Nox intempesta orbisque clausus conticuit, sed impatiens amor silentium nescit, moram non patitur, ubi clamor insonuit, *Ecce! Sponsus venit.*

Eadmer,
p. 36.

He
announces
his death.

2 Tim. iv. 8.

Eadmer,
p. 37.

S. Matt.
xxv. 6.

What
happens
on Os-
wald's last
day.

Facto mane illuxit dies quem dedit Dominus Sancto Suo ad vivendum in bonitate electorum Dei, in lætitia gentis Suæ, in hereditate Christi Sui; fratribus autem dies calamitatis et miseriæ, quia in ea, sicut prædixerat, erat transiturus. Et tamen corpus emortuum, artus morbo fatiscentes utpote exitum nuntiantes in januis, diem istam non sinuntur habere feriatam. Psalterium enim modulatus est ex integro, sicut per singulos dies. Deinde singulare sacrificium redemptionis nostræ coram se fecit offerri, ejusque refectus participio, quasi abjecisset omnem languorem, explevit diei officium reliquum. Oculi reconditi, contracta labia, exinanita caro in corpore reliquo, et tamen munimen hoc in obsequium supernorum compellebat. Nimirum adhuc modicum et iste de supernis erit. Deinde erexit se, præcinxit lintheo, misit aquam in pelvim, coepit lavare pedes pauperum, sicque osculari lotos, crine lintheoque detergere, et inter agendum psallere quindecim graduum psalmos. Quibus dictis cum subjunxisset, "Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto," eique pauperes assurrexissent gratias agentes, dicendo "Spiritus Sancto" sanctam est resolutus in mortem, emittens spiritum suum in Spiritu Sancto, immo Spiritus Sanctus spiritum patris nostri exeuntem de Egypto ad Patrem spirituum evexit, dans ei locum nominatum in regno Suo, ubi ambulat non jam in spe, sed in re, in gaudium Domini humeris pauperum introductus, quibus transiens etiam ministravit. O gratum obsequium in quo revera beneplacitum est Deo, quod tam matura mercede donatum est; utique vita felix, felicior exitus, ubi occurrit mortis portus et porta vitæ, gloria perpes, miseræ finis!

Dies after
washing
the feet of
the poor.

The grief
of the
monks.

Fratres autem circumdantes jacentem ante pedes pauperum psallebant et flebant, persequentes psalmis dilectum repatriantem, exprimentes lacrymis zelum doloris. Neque enim ratio fletum reprimere, vel scientia potuit dolorem delinire, quia, etsi nossent

quod flebant qui fletum evasit, nimirum in pace factus erat locus ejus, angustia tamen spiritus perturbare potuit potius quod novit quam in cursu furoris reco- lere sapienter. Adeo in morte patris concussa sunt vis- cera filiorum, adeo tristitia prævaluit nescientibus mo- dum in motu doloris. Interim parantur exequiæ, con- summantur ex more universa cum summa devotione.

Quibus rite peractis superponitur corpus feretro, fertur ad ecclesiam Beatissimæ Virginis virginum, quam ipse, ut supra meminimus, a fundamento construxerat. Psallentibus autem et flentibus et qui præibant et qui sequebantur, ecce! in oculis omnium apparuit gloria Domini, docens intuentes scientiam quam pretiosus thesaurus in mani- bus eorum, quam gratulandum potius quam plorandum. Videbatur enim columba nivea elapsa desuper volatu lento volitare super feretrum, expansis alis non quidem verberantibus aera, sed quasi protegeret corpus exanime.

Spera etiam ignea pariter apparuit, ad scuti teretis instar super feretrum, et considerantes in admirationem duxit et stuporem. Fit interruptio in voce gemitus eorum, cantumque excludit stupor, feruntur in cælum voces, congratulantur animæ sanctæ in signo quod acceperant. Erat enim in columba innocentiae signum, in igne dilectionis, quoniam is qui ferebatur defunctus, inno- cens manibus et mundo corde, in mansuetudine spiri- tus, in fortitudine dilectionis conciliarat sese Deo, sibi- que proximum propterea Deum, ejusdemque bene- dictionis quam vivus acceperat comitata est gloria functum juxta testimonium Domini fidele, Qui Mihi ministrat, Me sequatur, ut ubi Ego sum, illic sit et minister Meus. Crediderunt ergo intuentes sermoni Jhesu quem dixerat, glorificantes Dominum in Sancto Suo, Qui sic magnificaverat misericordiam Suam in illo.

Infertur deinde oratorio venerabile corpus, utroque signo feretrum comitante. Feretro coram altari deposito, visio quæ apparuit in australem ecclesiæ plagam prope altare di- vertit, quasi locum designans corporis sepulturæ. Quo facto, ab oculis omnium elapsa est, peracto-que sacrificio, cunc-

The body is borne into the church.

A snow- white dove appears.

And a sphere of fire.

Eadmer, p. 38.

S. Joann. xii. 26.

Eadmer, p. 39.

Oswald is
buried on
prid. kal.
Martii.

tisque gestis ex ordine, in eodem loco visionis Beatus Oswaldus traditur sepulturæ pridie kalendas Martii, pontificatus sui tricesimo et eo amplius anno. Nobis autem qui relinquimur, qui residui sumus, etsi fletum suggeret desolatio, debet tamen zelum temperare scientia, dolorem consolatio spei delinire. Prævenit enim nos ad Patrem spirituum spiritus patris nostri, patronus potens, devotus intercessor, cujus ferventissima caritas oblivisci nequeat filiorum. Factus enim conviva cælestis pascuæ non jam in participio sed in plenitudine ambulans refectionis orationum instantia non desinet procurare nobis ad manducandum panem filiorum. Hoc utique nobis in morte ipsius confirmatum est testamentum, cum locum nostrum beatæ mortis ejus honorare præsentia dignatus est, et pretiosissimo corporis locupletare thesauro. Unde accessum habemus ad Eum *Qui sic magnificavit facere nobiscum*, et Ps. cxxv. 3. fiduciam in Domino *Qui retribuit abundanter facientibus* justitiam, quod ejus conciliante gratia quem Ps. xxx. 24. habuimus patrem, habebimus et ducem, cum eo pariter regnaturi per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De miraculis quæ post mortem illius pro eo Deus operatus est.

Oswald's
miracles.

Finis operis erat vita patroni nostri abscondita cum Col. iii. 3. Christo in Domino, nisi eum nobis quodam redivivo virtutum germine a superis reduxisset gratia sanitatum, frequentia miraculorum. Neque enim recalebam quod legitur cum consummatus fuerit homo, tunc incipit. Consummatus enim in brevi Beatus Oswaldus, ingressus est cubiculum Sponsi et Sponsæ, pausans cum Moyse in monte, cum Samuele in templo, ubi Sponsus loquitur et audit amicus Sponsi, *Dilectus meus mihi*, Cant. ii. 16. *et ego illi*. Et tamen inter brachia Sponsi suaviter quiescens, nobiscum virtutes signorum operari non desinit, non jam ipse, sed gratia Dei cum eo. Nimirum

reliquit reliquias suas parvulis suis, pignus dilectionis, testamentum spei, fidei firmamentum. Licet enim

Ps. lxxiii. 9. nunc signorum tempora non sint, juxta illud, *Signa nostra non vidimus, jam non est propheta*, memoriam tamen facit Deus mirabilium suorum ut peregrinantibus in via torpor excutiat, sublevetur spes, fides solidetur. Unde operæ pretium est ea stilo posteris exarare, ut cognoscat generatio altera mirabilia facta cum patribus nostris, quatinus cum hæc a parentibus postuma proles accipiat quibus computantur in semine, studeant associari in hereditatis benedictione. Decursis itaque quæ Oswaldus noster per carnem mirabiliter gessit, conflare simul et quæ postea per carnis reliquias gesta sunt ratum duximus, ut sicut ex illis gloriosius victuri, ita eum ex istis æternaliter vivere autememus. Ita enim gladius noster his acuitur in filios diffidentiae, qui videntes gloriam Dei Deo non deferunt, sed in sapientia carnis malignantes consilium, facta in spiritu Dei malitiæ nævo obfuscare non verentur. Hæc propter quosdam qui livoris dentem exacuerunt, et adversus Oswaldum aperuerunt linguam blasphemiae, abnuentes fidem miraculis, vitæ ejus eam puritatem quam astruimus. Sed eos qualiter comprehenderit Deus in astutia sua, ex subjectis liquebit, cum retexerimus seriem Translationis ipsius; et de his hactenus.

The benefit of recording miracles.

1 Cor. iii. 19.

Quomodo monachus febricitans curatus est ad tumbam Sancti.

Frater quidam, Wigorniensis ecclesiæ monachus, acerrima febre corripitur. Cujus cum exhaustus vigor corpus quasi emortuum abjecisset, ad extrema compellebat defectus naturalium. In eo enim nihil a dolore vacuum, nihil a cruciatu intactum apparebat, sed calor et frigus vicariam vicem mutuantes ab invicem miserum fatigandi, damnarant vitam tædio, corpus exina-

A monk of Worcester is ill with a fever.

Is cured at
Oswald's
tomb.

nitione. Medicorum tamen experimentum non defuit, sed non contulit quicquam. Tandem consumptis carnibus effæto corpore, cum sese jam non caperet doloris vehementia, ad tumbam Beati Oswaldi se ferri postulabat, nulli dubium quin ductus Spiritu Dei. Quo cum pervenisset, prostratus solo precibus incubuit, et orantem sopor involvit. Nec mora; et Beatus Oswaldus procurans ægroto celerem medicinam, eum tam miro modo restituit sanitati, ut omnis nocivi caloris fervor tepesceret, et naturalium rediviva virtus invalesceret. Et, quod magis stupeas, color perditus, exinanita caro, livida cutis tam subito rediere, quod Eundem non ambigeres gratiam misericorditer apposuisse, Quem socerum Petri a simili languore legimus liberasse.

Quomodo duo pœnitentes disruptis vinculis ferreis curati sunt.

A Saxon
penitent
bursts his
iron girdle
at Wor-
cester.

Dehinc revoluta tempore venit quidam Saxonum stirpe oriundus, literis quidem imbutus, sed publica damnatus pœnitentia, in exitibus viarum, in facie populorum, agebat sectam tabulam post naufragium. Itaque vagus et profugus super terram, raro tutus, quietus nunquam, ubique advena, emendicato suffragio comparabat sibi panem doloris. Et tamen initia malorum hæc. Accessit enim augmentum miseriæ quod medio vinculatus ferro, putrefacta cute, exesis carnibus, erumpente sanie in fætorem, apparebat gravis aliis, sibi gravior; neque rigor pœnitentiæ ferrum solvi manu hominis patiebatur, nisi potenti manu Dei, vel aliquo Sanctorum adminiculo. Unde urgebatur amplius peragrarè orbem terræ ad visitanda Sanctorum limina sicubi inveniret remedium pœnæ, malorum finem. Venit itaque Wigorniam, et audito nomine et gloria nominis Beati Oswaldi, tumulum ejus adiit supplex precator, fatetur delictum, reatum agnoscit, ut hinc agnoscat justitia puniens, hinc miseratio salvans. Adhuc eo orante et ferrum

dissilit, transit molestia, et ferro cutis obducta caro fætens et putrida absque omni vestigio vulneris restituitur similis carni reliquæ. Et homo ille sanus et incolumis natale solum gratosus repetit, sedulus ad currendum ubique et prædicandum merita confessoris Christi.

Nec multo post et alium similiter vinctum e transmarinis partibus adduxit divulgata fama patratae virtutis in alio, et consimilem recepit sanitatem.

Another penitent is set free.

Præterea innumeræ plebes mutorum, cæcorum, paralyticorum confluxere, sperantes in Domino et in servo Ejus, et sanabantur omnes. Quæ magis tangere quam immorari per singula curavimus, quoniam Translationis ipsius instat stilus, quam eo diligentius exarare et posteris oportet contradere, quo in ea manus Domini effulsit gloriosior, et tumultati cumulator gloria.

Many other miracles.

De translatione Sancti Oswaldi.

Beato itaque Oswaldo venerabilis Aldulfus archiepiscopus successit, vir habitu monachus et mandatorum Dei eximius executor. Gerebat etiam excubias pastoralis officii in episcopatu Wigornensi, tum propter novellum gregem monachorum, tum quia par cultus arietis non fastidire credebatur humilitatem gregis. Hic permotus signorum frequentia quæ in digito Dei circa Oswaldum tam mirabiliter coruscare cernebat, proponit thesaurum creditum in commune deducere, quatinus ex hominibus assumptus pro hominibus constituatur offerre dona et sacrificia Summo Sacerdoti in æternum. Neque enim dubium quin patrocinari sufficiat apud Patrem, cujus tam mira virtus mire viget super terram. Aderat autem duodecimus annus sepulturæ ejus, et proponitur negotium publice, rogatur auctoritas ecclesiæ, prætaxatur dies in qua Beatus Oswaldus recenseri debeat ab ecclesia in numero Sanctorum. Et

Aldulf succeeds Oswald at York and Worcester.

He resolves to translate Oswald's remains.

A woman
with a
withered
hand is
cured.

ecce! concursus populorum, religiosorum cœtus, episcopi etiam et abbates conveniunt, debiles quoque et infirmi, ut sanentur. Jam die festo mediante, erat enim Dominica dies, conveniunt omnes digna reverentia maturare negotium. Et dum sacro accinguntur operi, et manus Domini inter illos, et passim curabantur languidi. Nam mulier quædam ex incolis, diutina valetudine morborum fatigata, cui etiam emortua manus pendebat a latere impedimento potius quam usuræ, accessit ad tumultum, apposuit manum aridam et vivificatam retraxit, adepta etiam sanitate in corpore reliquo. Cujus iccirco specialiter præ cæteris fecimus mentionem, quoniam plures circumstantium infirmitatem ejus et eam noverant, utpote ex eadem urbe progenitam. Et tamen tam celebre factum, tam pia subventio, quibusdam efficitur *odor vite in vitam*, 2 Cor. ii. 16. quibusdam *mortis in mortem*. Quidam enim intonabant *Laudes in excelso*, quidam factum deprimebant, non deferentes Sancto et Spiritui qui operabatur. Neque enim invidia diaboli passa est lætitiā hanc deduci sine scandalo. Irruens enim in cor cujusdam abbatis, suscitavit in eo spiritum blasphemie, ut diceret in Oswaldo non præcessisse vitam quam talis honor comitaretur; et quod circa ejus Translationem gerebatur vocabat novitatem superstitiosam, præsumptam levitatem. Sibilavit verbum istud auribus infirmorum et ascivit complices malitiæ, quibus infidelitatis venenum propinaret. Squama squamæ conjungitur, clamabantque adversus agmina Sanctorum qui fideliter convenerant amplificare nomen Domini. Episcopi autem et religiosi viri hæc audientes indoluerunt vehementer, agnoscentes laqueos diaboli, perversitatis germina, insidias Sathanæ. Nolebant tamen in re tam seria tumultuari sermonibus, sed orationi instantes beneplacitum Dei postulavere attentius. Erat enim angustia duplex, et quia malignatus est inimicus in Sancto, et quia fratres periclitantur in scandalo.

A certain
abbot and
others are
incredulous.
And call
the Translation
superstitious.

Quæsitus illico languidus obsequentium humeris applicatur tumulo, de cujus miseria grassanti versutiæ contra mutire locus non esset. Erat enim leprosus, toto corpore exulceratus et squalidus, insuper utrorumque pedum privatus officio. Circumsteterunt illum omnes qui advenerant, quærentes votis omnibus supernæ voluntatis indicium in argumentum meritorum Beati Oswaldi. Nec mora: et consolidantur bases et plantæ languidi, et surrexit sanissimus, nullum retinens in toto corpore squalentis lepræ vestigium. Intonuit gloria in ore omnium, sed et filii diffidentiae simul laudabant, comprehensi salubriter in consiliis quæ cogitabant, seseque dederunt in terram coram hominibus, ignosci sibi postulantes super tam temerario ausu contradicendi. Declarabatur etiam multiplicius sanctitatis ejus præconium, dum quidam qui illo mutus advenerat, linguæ recepit officium.

A lame leper is cured at the tomb.

The murderers are convinced and penitent.

Ps. x. 2.

Levata itaque ossa ac diligentissime lota, in feretro reverenter locata sunt, quod ipse vivus fieri jusserat, et Wigorniam destinaverat, ut superius dictum est. Aqua autem ablutionis reliquiarum ejus ægrotantibus et obsessis efficacem medicinam hausta procurare visa est. Auxit præterea plurimum prope astantium exultationem inventa casulæ integritas, in qua sanctissimi corporis gleba originariam carnis exsolverat conditionem. Nam carne pro conditione et tempore, indumentis etiam in pulverem redactis, sola casula nescivit corporis passionem, corruptionem pulverum, detrimentum sepulcri. Ita miro modo in se habuit quo corrumpi debuit, et inviolata mansit, quia etiam intus servavit quod servari potuit, ideoque ei nec pulvis rubiginem nec sepulcrum affricuit corruptionem. Rem notam loquor, quoniam usque hodie Wigorniae custoditur, Missarum solemnitatibus satis apta. Hæc circa Translationem Beati Oswaldi succincte perstrinximus, ut cognoscat generatio ventura qua auctoritate, quibus

The Translation described.

Oswald's chasuble found whole.

præcedentibus signis eum venerabilem habent omnis ecclesia Sanctorum.

De maxilla monachi Ramesiensis curata.

A monk of Ramsey who has a cancer,

Sed ex post factis non modice crevit memoria illius et gloria in conspectu omnis carnis. Erat enim apud Rameseiam, quem locum eum fundasse prædiximus, frater quidam admodum congregationi utilis, utpote moribus mitis, suavis consortio, cujus faciem morbus ille qui cancer dicitur tam potenti horrore, tam patenti ulcere damnaverat, ut consumptis carnibus et cute, nuda mandibula, nudi dentes apparerent. Cavens autem ne tam horrida pestis aspectum offenderet aliorum, maxillam appenso velo jugiter contextam habebat, sed cum morbus indies augeretur, verens ille fieri fratribus in offensionem et scandalum, in quendam parvam insulam prope monasterium divertit, accipiens diebus singulis alimenta a monasterio, ubi aliquamdiu sibi vivens animam in amaritudine, vitam tædio possidebat. Neque ei absque dolore cessit quod fratrum consortio privabatur. Aderat autem dies Beati Oswaldi, celebris clero et populo. Ille autem interesse cupiens solemnitati, ministro suo comitante monasterium adiit, et in secreto ecclesiæ loco consistens, orandi studio invigilabat. Expleto diei officio Missæ, fratres pietate ducti in insulam remeare volentem detinuerunt, ac pariter reficere coegerunt. Introductus in refectorium sese seorsum contulit, ibique ei fratres diligenter ministrabant. Servabatur in ecclesia illa ciphus quo beatus pater Oswaldus adhuc vivens bibere usum habebat. Hoc vase in festis diebus prædicti patris, post refectionem præmissa prece potum libabant omnes fratres. Hac itaque die cum poculum istud gustassent universi, infirmo qui ultimus sedebat vas cum potu defertur, quod ille suspirando suscipiens

Drinks out of Oswald's eup, and is cured.

ingemuit. Noverat enim quoniam vas sanctum est, dedicatum tactu et labiis sacratissimi confessoris Christi, qui pro multis enituit intercessor, exauditus pro sua reverentia. Horum igitur recordatio mentis devotionem concitavit, dilatavit desiderium, animavit spem, ut jam non diffiderent de suffragio patris lacrymæ filii, ægrotantis affectus. *Erantque oculi omnium intendentes in eum.* At ille cum fiducia hausit, sicque vas vacuum tabescenti maxillæ apposit, appositumque strictius junxit. Amoto deinde vasculo a maxilla, totius morbi sanies atque putredo ita cum vase recessit, ut redintegrata cute, nihil morbi in facie penitus resideret. Quod videntes fratres eo devotius magnificabant Dominum, quo res desperata gloriosius reformari videbatur. Ferunt tamen venerabilem Wlstanum episcopum retulisse, cui monachus ille in ægritudine sua et post sanitatem notus exstitit, quoniam maxilla curata paulo rubicundior alia semper fuit, in testimonium nimirum virtutis Divinæ et meritorum Beati Oswaldi. Dicebat etiam quod Edwaker erat nomen ejus. Tanti itaque viri testimonium non perfunctorie, lector, attendas, in cujus ore nec verbum fide vacuum, nec dolus locum vindicavit.

Bishop
Wulstan
told this
tale.

The man's
name was
Edwaker.

*De adventu W[illelmi] ducis Normannice in Angliam, et successivo modo tam Cantuarienses quam Eboracenses archiepiscopos invicem consecrandi, et subjectione episcoporum Scotiæ et Insularum debita ecclesiæ, et augmento præbendarum in dignitate earum, et multiplici processu domini Thurstani Eboracensis archiepiscopi et Cantuariensium episcoporum super quadam subjectione indebite expetita et defensa potenter.*¹

Casus² adversos et infortunia acerba quæ post devictam a W[illelmo] Normannorum duce Angliam urbi Eboracæ et ecclesiæ contigerunt, si quis omnia velit enarrare, plena est dolore narratio et prolixa; verum ex his aliqua perstringere ad id quod intendimus res admovet.

Dux præfatus, Anglia debellata, in regem elevatus est, et ab Aldredo, venerabili archiepiscopo Eboracensium, consecratus et coronatus. Civitas autem Eboracæ et tota regio circa, quamquam regi datis obsidibus de pace servanda, infidelis tamen exstitit et adversa, et nequiter et violenter perniciofa; quapropter a Francigenis ferro, fame, flamma destructa est. Incensa quoque et Beati Petri metropolis ecclesia et ornamenta illius, cartæ et privilegia combusta vel perdita fuerunt. Aldredus³ archiepiscopus defunctus est. Ipse quidem

¹ Written in large red letters.

² *Casus*] The *C* is om., a space being left for an illuminated letter.

³ An erasure of several words, over which is written Aldredus.

Edward the Confessor made a grant of the church of Worcester to Aldred in 1062, on account of the poverty of the see of York. (Printed afterwards.)

de Wigornensi sede in metropolim Eboracam translatus, quendam monachum suum, nomine Wlstan, ordinavit episcopum, et duodecim villas sibi retinuit. Reliquas vero W[lstano] episcopo, tanquam vicario suo, reliquit.

Rex vero dedit archiepiscopatum cuidam capellano suo, clerico quidem eleganti et plurima scientia pol-
lenti, honesto et honestatis amico, Thomæ Baiocensis
ecclesiæ thesaurario, cujus scientiæ et honestatis, et
elegantiae præconium per omnes Galliarum provincias
et longe ultra frequens resonabat.

Thomas of
Bayeux
made arch-
bishop of
York.

Stigandus autem Cantuariensis archiepiscopus, qui
et simul Wintoniensis episcopus et cœnobiorum ali-
quot abbas erat, paulo post, propter hoc et alia sibi
objecta per legatos sedis Apostolicæ, rege volente, de-
gradatus est. Erat et ipse¹ possessionum multarum
dives plurimum, auri vero et argenti supra modum.
Quæ omnia remanentia eum copiose ditaverunt, et
confirmatum est regnum in manu ejus. Cantuariensem
archiepiscopatum dedit rex cuidam seniori, nomine
Lanfranco, scientia et religione famoso, sub cujus ma-
gisterio de Galliæ, Germaniæ, Italiæ finibus omnes fere
didicerant, inter quos et præfatus Thomas, quicumque
tunc temporis scientiæ literarum aliquantum nomen
habebat. Hunc et ideo regi placuit ad quod potuit
dignius promovere, quod eum primum abbatem fecerat
in Cadomensis monasterio Sancti Stephani, quod ipse
fundaverat. Tunc non potuit servari illa consuetudo
a papa Honorio inter Cantuariensem et Eboracensem
archiepiscopos instituta, ut altero decedente successor
ejus ab altero superstite vicissim consecraretur. Lan-
francus, licet posterius investitus, a suffraganeis suis
prius consecratus est. Thomas ab eo consecrari requi-
sivit. Ille vero renuit nisi subjectionis professionem ei
faceret. Quod ille ex jure ecclesiæ suæ se non debere

Deposition
of Stigand.

Lanfranc
made arch-
bishop of
Canter-
bury.

Thomas
refuses to
profess
obedience
to Lan-
franc.

¹ *ipse*] i. e. the king.

dicens, non consecratus di[s]cessit, rem, sicut erat, regi denuntians. Rex primo moleste accipiens, remisit eum ad archiepiscopum cum mandato ut eum professione non exacta consecraret, sed nec tunc quidem voluit. Venit igitur ad regem. Interrogatus ab eo cur Eboracensem electum non consecrasset, respondit Eboracensem ecclesiam Cantuariensi debere subjici, et electum illius ordinandum ordinatori suo profiteri:

Lanfranc's
reasons
why there
ought to
be no pri-
mate of
York.

porro utile esse ad regni integritatem et firmitatem conservandam, ut Britannia tota uni quasi primati subderetur; alioquin contingere posse, vel suo vel successorum suorum tempore, ut de Dacis, seu Norensibus, sive Scotis, qui Eboracam navigio venientes regnum infestare solebant, unus ab Eboracensi archiepiscopo et a provinciæ illius indigenis mobilibus et perfidis rex crearetur, et sic regnum turbatum scinderetur. Talis opinio de Lanfranco apud Normannos habebatur quod quicquid astrueret non aliter debere esse judicaretur. Erat quidem ipse vir bonus et sapiens, sed plus quam decebat monachum gloriæ et dignitatis appetens. Persuasionibus illius rex novus credulus, donis et pollicitationibus plurimis distractus est, sicut quidam sapiens ait, "plerumque regiæ voluntates necnon¹ mentes, sicut " sunt mobiles, sæpe ipsæ adversæ sibi."

The in-
fluence of
Lanfranc.

The king
tries to
make
Thomas
profess.

Loquens igitur rex Eboracensi electo, primo precibus, blanditiis, promissis, efficere conatus est ut consecrationem suscipiens professionem faceret, propter regni unitatem et pacem, sicut ei persuasum erat. Ille regi respondit nec debere, nec canonicum esse, regno quidem nec honestum nec utile. Iratus itaque rex dixit ei quod odium ejus perpetuo haberet; comminatus est etiam quod nec quisquam de sui generis propinquis in Anglia nec in Normannia remaneret, si non personaliter, saltem L[anfranco], profiteretur, ut Scriptura dicit, *sicut rugitus leonis, sic terror regis*. Timuit PROV. XX. 2.

The king
threatens
Thomas.

¹ *necnon*] ut nec, MS.

domini sui et regis clericus suus et familiaris odium incurrere; pertimuit non tam suum quam suorum exilium. Multi vero dissuadentes ei prius et confortantes [si] non faceret ipsi sibi modo timentes; quidam vero assentatorie regi faventes consiliabantur, suadebant, instabant ut regiae voluntati obsequeretur. Sic ergo consilio deceptus, minis territus, invitus et dolens tandem facere concessit. Multi audierunt eum postea dicentem se nullatenus hoc concessisse si sine captione putasset Angliam exire.

Who gives way.

Ventum est igitur Cantuariam ut consecraretur; ubi cum juxta morem examinationis L[anfrancus] archiepiscopus Th[omam] electum consecrari paratum interrogaret: "Vis esse subjectus sanctae Cantuariæ ecclesiæ, et mihi et successoribus meis?" paulisper attendens, flens, et suspirans sic respondit: "Tibi subjectus ero, quamdiu vixeris, successoribus tuis minime, nisi judicante summo pontifice." Cumque rogaretur ut cartam professionis a Cantuariensibus scriptam legeret, et archiepiscopo traderet, ille nec legit nec tradidit. Adhuc supersunt aliqui qui hoc et viderunt et audierunt.

He is consecrated at Canterbury, A.D. 1070.

And makes a personal profession only to Lanfranc.

A primordio Christianitatis in Eboracensi urbe semper paritas dignitatis extiterat inter Cantuariensem et Eboracensem ecclesias.

Nequam regis ecclesiæ retributio. Illa enim in regem consecrando exaltavit; ipse eam subdendo humiliavit.

Audistis immanem et superbam praelationis et elationis ambitionem. Audite monachorum, si vere monachorum, turpem et dolosam possidendi impietatem, injuste et violenter assecutam subjectionem. Monachi Cantuarienses cartam scripserunt, et regis sigillo surreptione et dolo acquisito sigillaverunt, causam scilicet ventilatam esse inter suos archiepiscopos coram rege et episcopis et primoribus Angliæ, et ostensum et cognitum esse Eboracensem archiepiscopum Cantuari-

The forged charter of profession issued by the monks of Canterbury.

ensi debere cum juramento professionem facere. Sed propter amorem regis L[anfrancus] T[homæ] sacramentum remisit, non præjudicans successoribus suis. Quod quam veri dissimile sit, quam fictitium,¹ ex hoc facile perpendi potest, quod nec abbas episcopo suo, nec episcopus metropolitano subjectionem jurejurando promittit, soli summo pontifici, ex consuetudine Romanæ ecclesiæ metropolitæ; et qui palleis utuntur, quando ipsam suscipiunt, obedientiam et fidelitatem jurant. Plurima autem cartæ illius exempla miserunt in ecclesias et monasteria ut in armariis conservarentur.

The king discovers the forgery and re-proves it.

Contigit vero post aliquot annos quod rege in Normanniam transfretare parato, ambo archiepiscopi usque ad Wectam² insulam eum persecuti sunt. Ibi dictum fuit regi cartam illam sic esse scriptam et sigillatam. Quod moleste accipiens, coram utroque archiepiscopo dixit per se factum non esse, et si T[homas] archiepiscopus aliquid propter amorem et timorem regis dispensative et personaliter, vel temporaliter fecerat, nolebat illud Eboracensi ecclesiæ præjudicium fieri. Ipsum vero T[homam] archiepiscopum blande deprecatus est ut interim patienter ferret, et, si Deus illi redire permitteret, inter duos archiepiscopos rem juste et canonice disponderet. Hoc plures audierunt, inter quos et Rann[ulphus], qui nunc usque superest,³ Dunelmensis episcopus, tunc quidem capellanus et custos sigilli regis sub Mauritio cancellario, postea Londoniensi episcopo,⁴ et Gilbertus⁵ Crispinus monachus L[anfranci] archiepiscopi, postea abbas Westmonasterii, qui ambo coram multis edixerunt, et, si quis

And promises justice to Thomas.

Ranulph now bishop of Durham and Gilbert

¹ *fictitium*] *fictiti*, MS.

² *Wectam*] The king was at the Isle of Wight in 1086, and started thence on his last visit to Normandy.

³ Raulph Flambard, bishop of

Durham, died in September 1128, so that this chronicle was written prior to that event.

⁴ Maurice became bishop of London in 1086, and died in 1107.

⁵ *Gilbertus*] Gillus, MS.

dubitaret, jurare parati cartam sic confirmatam fuisse, et regem, sicut prædictum est, inde respondisse; et quod ipse rex Gilleberto Crispino, nobili genere monacho, præceperat, ut hoc testimonium Eboracensi ecclesiæ perhiberet, quicquid de ipso contingeret. Rex non multo post in Normannia obiit, cui successerunt filii ejus, Rodbertus interventu [in] Normannia, Wilhelmus in regno Angliæ. Sed quod intendimus prosequamur.

afterwards abbat of Westminster are witnesses of this. The king dies in Normandy, Sept. A.D. 1087.

Hæc sic extorta professio ad aures Urbani summi pontificis pervenit; quod graviter accipiens T[homæ] archiepiscopo literas direxit, quarum exemplum hoc est.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio, T[homæ] Eboracensi archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Querelam non modicam habet adversum te mater tua, sancta Romana ecclesia; cum enim Beatus Gregorius, gentis Anglorum apostolus, dicat, ut inter Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos ille prior habeatur² qui prior [fuerit] ordinatus, tu [post] acceptum ab Apostolica sede pallium, post juratum, sicut mos est metropolitanis, fidelitatem, inconsulto Romano pontifice Cantuariensi [archi]episcopo tuam ecclesiam indebite³ subdidisti, et cartam ei professionis contra decretum Beati Gregorii fecisti, quod quam graviter ferre nos convenit prudentiam tuam latere non potest. Volumus igitur, et Apostolica tibi auctoritate præcipimus, quatinus nobis usque ad Pascha Domini præsentiam tuam super hoc satisfactorius exhibeas, nisi forte legatorum nostrorum R. diaconi, filii nostri, cardinalis, et confratris nostri Hereberti The[t]-

Urban II. orders Thomas to explain why he has made the profession contrary to pope Gregory's order.

¹ *successerunt*] successe in MS.

² *habeatur*] habebatur, MS. This is compared with another copy of

this letter in the Reg. Magnum Album at York, part i. 41.

³ *indebite*] cm. in R. A., pt. i. 41.

*fordensis episcopi certa permissione*¹ *remaneas. Præfatos autem legatos nostros, quibus in Angliæ regno commisimus vices nostras, vobis plurimum commendamus, et ut ope,*² *consilio, et commendatione juvetis rogamus.*

When the see of Canterbury was vacant after Lanfranc's death (A.D. 1089-1093), Thomas officiated in that province according to his right.

Circa idem tempus L[anfrancus] archiepiscopus defunctus est, et vacavit sedes aliquot annis. Ab antiquo extitit consuetudo inter duos metropolitānos Angliæ, ut altero defuncto alter in provincia defuncti archiepiscopalia faceret, utpote episcopos consecrare, regem coronare, coronato die Natalis Domini, Paschæ et Pentecostes, Missam majorem cantare. Hæc interim fecit T[homas] archiepiscopus, nec quisquam episcoporum erat qui hoc in sua ipsius diocesi archiepiscopo præsentē præsumeret. Ordinavit etiam episcopos Herbertum Norwicensem, et Radulphum Cicestrensem, et Herveum Bangornensem.³

Anselm chosen archbishop.

Thomas is asked to consecrate Anselm primate of all Britain, and refuses.

Succedente tempore dedit rex Willelmus Junior archiepiscopatum Anselmo Beccensi abbati, viro merito sanctitatis celebri. Quem cum ex decreto Honorii papæ T[homas] archiepiscopus, pontificalibus vestimentis indutus, consecrare paratus esset, sicut mos est, scripta petitione et lecta ut archiepiscopus eum in primatem totius Britanniae consecraret, T[homas] discessit, vestiarius introivit, et se pontificalibus exuit. Erant cum archiepiscopo de Eboracensi ecclesia Hugo decanus, Rann' thesaurarius, Durandus archidiaconus, Gill' cantor, et aliqui ex canonicis. Exierunt statim post eum et qui consecrari debebat et Walchelinus Wint[oniensis] episcopus, et pedibus archiepiscopi affusi humiliter deprecati sunt ne moleste acciperet. Quibus archiepiscopus: "Cum duo tantum sint metropolitæ in Britannia, alter nisi super alterum primas esse non potest. Si timore, vel amore,

¹ *permissione*] from R. A., 41; provisione, MS.

² *ope*] R. A.; eos ipse, MS.

³ *Bangornensem*] Pangorenseni, MS. These three consecrations took place in A.D. 1191 and 1192.

“ et vivendi consilio personaliter et indebite alicui
 “ me subjeci, liberatus sum. In primatem neminem
 “ consecrabo.” Et illi: “ Disponite,” inquit, “ peti-
 “ tionem pro vestra voluntate, nolumus nec in peti-
 “ tione nec in consecratione nisi quæ pacis et caritatis,
 “ et quæ Dei sint quærere.” His verbis archiepi-
 scopus placatus, pontificalibus se re-induens, ad altare
 regressus est. Quod igitur scriptum erat “ in prima-
 “ tem” minime lecto, et ex toto abraso, petitione
 correpta, ut in metropolitam Cantuariensem consecra-
 retur, assistentibus fere omnibus totius provinciæ
 coepiscopis, et abbatibus plurimis, et diversi ordinis
 clericis et laicis, Anselmus a T[homa] archiepiscopo
 solempniter, sicut tantum virum decebat, in metropo-
 litam consecratus est. Quod in conspectu tot et
 tantarum personarum actum est, mendaciter scribere
 vel nequiter negare, et apud homines turpe et apud
 Deum criminum est.

The words
are altered
and the
consecra-
tion takes
place, 4th
Dec., A.D.
1093.

In crastinum T[homas] archiepiscopus Cantuaria
 recessurus, loquens cum Anselmo archiepiscopo coram
 episcopis qui ibi aderant, interdixit ei ex parte Dei,
 et Sancti Petri, et domini papæ, et societate quam
 invicem habere debebant, ne Robertum Bloeth, Lin-
 colniensis ecclesiæ electum, Lincolniensem ordinaret
 episcopum. Non prohibebat quin eum Dorracestresem¹
 ordinaret episcopum, sicut et antecessores sui fuerant,
 verum Lincolnum oppidum, et magnam partem pro-
 vincię Lindissi dicebat fuisse et jure esse debere
 parochiam Eboracensis ecclesiæ, et injuria illi ereptam
 esse cum tribus villis, scilicet Stou, et Ludha[m],
 [et] Niuwerca, quæ propriæ fuerunt Sancti Petri
 Eboracensis, quod et ipse dirationare paratus erat si ei
 rectitudo consentiretur. Ipsi vero electo hoc calump-
 niabatur, qui et hoc audiebat. Venerat autem ad
 consecrationem archipræsulis sui, et paucis primo

Thomas
warns
Anselm
against
consecrat-
ing Robert
Bloeth
bishop of
Lincoln,

because
Lincoln is
part of the
province
of York.

¹ *Dorracestresem*] *Corracestresem*, MS.

William
Rufus
settles the
dispute
about
Lincoln.

Thomas
forbids
Remigius
to dedicate
the new
cathedral
of Lincoln.

A dispute
between
Anselm
and Tho-
mas about
the pri-
macy.

Anselm's
quarrel
with the
king about
investiture.

Is exiled
and goes
to Rome,
Oct., A.D.
1097.

Visits
Lyons.

diebus ab ipso Lincolniæ ordinandus episcopus; sed propter hanc calumniam ordinatio illius diutius dilata est donec rex Willelmus quandam concordiam¹ fecit inter illos, T[homa] quidem archiepiscopo invito, et renitente, et coacto, nec consentiente, nec consulto Eboracensis ecclesiæ capitulo. Hoc autem Anglia tota novit quod propter hanc concordiam Robertus episcopus W[illelmo] regi tres mille libras dedit. Jam antea Remigio episcopo T[homas] archiepiscopus hanc calumpniam fecerat. Et cum Remigius Lincolniensem ecclesiam dedicandam parasset, T[homas] archiepiscopus interdixit ei ne eam dedicaret; quod nequaquam dimittere volens, nocte præcedente qua eam dedicare in crastino speravit, infirmitate correptus ex qua et paulo post vitam finivit,² nec ipse eam, nec successor ejus Robertus, dedicavit. Licet sit a proposito digressio, hoc tamen de Lincolia inseruisse non incongruum visum est.

Ordinato Anselmo a T[homa] archiepiscopo, multa fuit inter eos de primatu vel subjectione quæstio vel contentio.

Post aliquot annos inter regem et archiepiscopum [Cantuariensem] discordia orta est pro eo quod archiepiscopus investituras ecclesiarum per baculum et annulum fieri prohibebat; eas enim summi pontifices Gregorius ultimus et Urbanus regibus et principibus sub anathemate interdixerant, unde rex iratus compulit eum de regno exire. Exulatus itaque Romam venit, ubi [ab] Apostolico piæ memoriæ Paschali, et cardinalibus, et cæteris Romanis benigne et honorifice pro sanctitate sua et exilii sui causa susceptus, aliquamdiu conversatus est. In Gallias reversus, Lugduni, quæ prima sedes est Galliarum, apud Hugonem reverendum archiepiscopum diutius moram fecit. Re-

¹ This Concord will be printed afterwards.

² Remigius died on May 7th, 1092.

He had been bishop of Dorchester since 1067. Bloett was consecrated bishop of Lincoln in 1194.

ligiosus incola religioso exuli omne studium humanitatis exhibuit. Similiter et canonici metropolis illius, quibus nec magis nobiles nec nobilius liberales Gallia habet.

Dumque ibi peregrinaretur, contigit regem W[illelmum] diro infortunio interemptum esse. Henricus II., Aug., vero, frater ejus, qui erat cum eo in Anglia, successit ei in regno. Robertus comes Normanniæ, qui fuerat in sancto exercitu ad expugnandam Jerusalem, non multo post in Normanniam rediit. Qualiter inter fratres convenit, et satis notum est et nostra nihil interest.

Death of William II., Aug., A.D. 1100. Is succeeded by Henry and Robert.

Audito T[homa] archiepiscopo, qui tunc erat in Ripon, de morte regis, accelerans versus Lundoniam, obtunc audivit Henricum regem esse consecratum; quod ægre ferens Lundoniam pervenit, inventoque ibi novo rege et episcopis, conquestus est injuriam sibi factam de regis consecratione, quam ex jure ecclesiæ sibi competere certum erat, cum Cantuariensis archiepiscopus non adesset. Nec auditum habebat, nec ecclesiasticæ consuetudinis erat regem nisi ab aliquo regni sui archiepiscopo consecrari debere. Quod nequaquam refellere valentes, rex et episcopi humiliter deprecati sunt eum ne gravius acciperet, dicentes festinatam esse consecrationem, ne præstolando eum qui de longe erat regnum fortasse turbaretur. Quibus verbis placatus est. Erat enim satis mansueti animi, et morbo et senio tunc plurimum debilitatus. Lundoniæ postea concilio convocato, archiepiscopus, et episcopi, principes et proceres, et alii, factis regi hominiis, et fidelitatibus juratis, regnum ei assecuraverunt. Archiepiscopus, a rege licentia accepta, domum regreditur, nec deinceps sese viderunt.

Thomas hastens from Ripon to London to crown Henry, but is too late.

The haste is satisfactorily accounted for.

De archiepiscopo breviter recapitulare volo. Quando archiepiscopatum suscepit, cuncta hostili vastatione depopulata et vastata invenit; de septem canonicis, (non enim plures fuerant,) tres in civitate et ecclesia

The state of the province,

city, and
church of
York at
Thomas's
accession.

His reforms
in the
minster,
which he
rebuilt.

Founds and
endows the
prebends
and offices
in the
minster.

Character
of Thomas.

combusta et destructa reperit. Reliqui vel mortui, vel metu et desolatione erant exulati. Ecclesiæ vero recoopertæ, et juxta facultatem suam restructæ, canonicos quos invenerat restituit; dispersos revocavit; ad Deo serviendum et ecclesiæ aliquos addidit; refectarium refecit, et dormitorium; præpositum constituit qui cæteris præesset, et eos procuraret; villas aliquas et terras et ecclesias dedit, et ab aliis ablatas reddidit; plurima de suo proprio canonicis necessaria administrabat; archidiaconos quoque sapientes et industrios per diœcesim divisit. Ipse vero dono regis aliquamdiu xij. villas habuit, quas Aldredum prædecessorem suum de Wigornensi episcopatu sibi retinuisse supradiximus; sed eas, molimine et instinctu Lanfranci archiepiscopi, idem rex ei abstulit. Annis pluribus canonicis communiter sic vescentibus, consilio quorundam placuit archiepiscopo de terra Sancti Petri, quæ multum adhuc vasta erat, singulis præbendas parti; ita ut canonicorum numerus crescere posset, et quisque, sicut per se, partem suam studiosius et ædificaret et excoleret. Quod et sic factum est. Tunc enim statuit decanum, thesaurarium, cantorem, dans cuique digne, et ecclesiæ, et suo, et personarum honore: magistrum scholarum jam antea statuerat. Ecclesiam, quæ nunc est, fundavit et fecit, et eam pro posse suo clericis, libris, ornamentis ornavit, et munivit, nec tam cujuslibet rei quam¹ bonos et honestos clericos habendi cupidus fuit.

Vixit autem in archiepiscopatu annis ferme xxx., quo nec alter episcopus tempore suo persona decentior, nec magnis et minimis magis² unanimiter dilectus, quia nec magis liberalis nec minus austerus,³ neque quibuslibet in seriis et jocis honestis magis consentaneus; postremo, in omnibus fere et amabilis, et laudabilis,

¹ *quam*] quod, MS.

² *magis*] magnis, MS.

³ *austerus*] obster', MS.

et reverendus. Henrico rege nonas Augusti consecrato, et non multo post Anselmo archiepiscopo mandato regis ab exilio revocato, T[homas] archiepiscopus, xiiij. kalendas proximi Decembris, die Dominica, M.C. anno, Eboraci obiit. Cujus epitaphium est hoc.

His death,
Nov. 18,
A.D. 1100.

*Orba pio, viduata bono pastore, patrono,
Urbs Eboraca dolet vix habitura parem.*

His
epitaph.

*Qualia vix uni persona, scientia, vita
Contigerant T[homæ] nobilis, alta, bona.*

*Canities, hilaris facies, statura venusta,
Angelici vultus splendor et instar erat.*

*Hic numero atque modo doctrinæ seu probitatis
Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.*

*Hæc domus et clerus sub tanto præsule felix,
Pæne quod est et habet muneris omne sui est.*

*Octavis Sancti Martini transiit ille,
Cui pietate Dei sit comes in requie!*

GIRARDUS.

Sede usque ad proximam Epiphaniam vacante, translatus est in eam Girardus Herefordensis episcopus, qui fuerat W[illelmi] Primi, Secundi, regum cancellarius; clericus quidem scientia et eloquentia tempore suo nulli aut paucis secundus, et qui Virgilio in metro et Tullio in prosa parum cessisset.

Gerard
bishop of
Hereford
succeeds
Thomas.
He writes
verse like
Virgil, and
prose like
Tully.

Monachi Cantuarienses, non bene cantantes Ebor, quia ab illa indebita professione liber erat, archiepiscopum suum instigaverunt et impulerunt, ut¹ agitando professionem exigeret. Eorum impulsu fortiter exegit, et literas suas ad dominum papam, quas ipse petebat, pro sua dimissione, et translatione, et pallii requisitione tradere diu negavit, nisi prius professionem faceret, aut Roma reversum se professurum promitteret. Verum Girardus, sapiens et disertus,² dicens hoc in-

Anselm
presses for
the profes-
sion, but
fails.

¹ *ut*] aut, MS.

| ² *disertus*] deservit, MS.

honestum esse, et non canonicum hac districtione professionem¹ vel promittere, tandem literas illius accepit, pollicens se reversum quicquid juste debebat ei facturum. Et scimus quia non exhibuit.

Gerard goes to Rome for the pall, and receives it.

Ad requirendum pallium Romam profectus, aliquot dies ibi moratus est, ubi in pluribus causarum actionibus scientia et facundia ejus laudata et approbata, a reverendo papa Paschali et a tota curia honoratus est et magnifice laudatus. Abierant cum eo duo episcopi, quos rex propter negotium suum miserat, cum quibus et ipse reversus est. Accepit ab Apostolica sede pallium et privilegium² quod subscriptum est.

A scene at the council at Westminster, A.D. 1102.

Postea placuit Anselmo et Girardo archiepiscopis concilium celebrare. Quo in Westmonasterio congregato, cum monachi archiepiscopo suo sedem singulariter celsum parassent, Girardus indignatus, et Dei odium ei qui sic paraverat vulgariter orans, pede subvertit, nec sedere voluit, donec sibi cum archiepiscopo sede pari parata, liquido volens ostendere, ei nullam subjectionem debere.

Anselm adheres to his protest about the investiture with Henry I.

The question is settled.

The opinion of Ivo bishop of Chartres

Sicut fecerat A[nselmus] archiepiscopus Willelmo regi, sic fecit et regi Henrico, investituras prohibendo, nec quenquam episcopum vel abbatem manu regia investitum consecrare vel benedicere solebat. Sed licet rex moderatius agens, odium patens in eum non exercuit, non eum postmodum sincere dilexit. Propter interdictum et anathema Romanæ ecclesiæ rex tandem investituras dimisit, dimissione quidem qua nihil aut parum amisit, parum quidem regiæ dignitatis, nihil prorsus potestatis quem vellet intronizandi. Credo equidem de investituris sane sensisse venerabilem Ivo-

Ivo Carnotensis, epist. lx., Opp. (ed. Juret & Souchet), ii. 27, 28.

¹ *professionem*] promissionem, MS,

² This Privilege is printed afterwards.

parum interesse qualiter investituræ fierent, sive virga, on that subject.
 sive annulo, sive manu, sive mica, seu quocunque
 modo, dum canonica electio et libera consecratio ec-
 clesiis servarentur, nec quicquam Symoniacæ conta-
 gionis inesse, cum neque dans neque accipiens intelli-
 gat sacramentum vel rem sacramenti dare vel accipere,
 sed villas, prædia, redditus quæ de munificentia regum
 et principum ecclesiis collata sunt. Sed, si fas est
 dici, adhuc habet ecclesia decimantes mentam et ane-
 thum, et colantes culicem, et deglutientes camelum, de
 manuali investitura tumultuantes, de electione et con-
 secrationis libertate nihil mutientes. Quibus scilicet
 misceri sacra prophanis ludibrio potest dici illud
 Persii,

“Ægroti veteris meditantes somnia, gigni

“De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti.”

Girardus archiepiscopus ecclesiam de Laxtona eccle- Gerard
 siæ nostræ in præbendam dari a rege obtinuit, et vj. procures
 ecclesiarum, quas de villis suis rex ei dedit, Driffeld, from the
 Chillum, Pochelinton, Pichering, Burgh,¹ Sned,² quinque king a
 Sancto Petro; sextam vero, Sneid scilicet, dedit Sancto grant of
 Germano Salebi. certain
churches,
&c.

Vixit G[irardus] in archiepiscopatu annis vij. et His death,
 mensibus fere quinque, et obiit xij. kalendas³ Junii. May 21st,
A.D. 1108.

[THOMAS SECUNDUS.]

Septima die successit ei T[homas] regis capellanus, Gerard is
 [ecclesiæ,] Sancti Johannis Beverlacensis præpositus, succeeded
 nepos T[homæ] reverendi Senioris, cui rex eadem die by Thomas
 Lundoniensem episcopatum, vel in proximo, daturus, II., nephew
 requisitione decani Hugonis et quorundam de nostris, of Tho-
mas I.

¹ *Burgh*] Broth, MS.

² Driffeld, Kilham, Pocklington,
 Pickering, Aldborough, and Snaith.
 The last of these was given to Selby,

the others to York. This grant
 will be printed afterwards.

³ *kalendas*] die, MS.

qui tunc erant ad curiam, consilium mutavit, et ei Eboracensem ecclesiam tradidit.

Thomas had been brought up at York, and was popular there.

The monks of Canterbury raise again the question of profession.

Thomas goes to see the king about the matter.

On his way the following letter on

Multorum desideriis dies ille desideratus advenit, quando in metropolitam metropolis nostra illum suscepit, quibus si antea elegisse licuisset, Thomæ Thomas, patruo nepos, quasi jure hereditario proxime successisset. Erat enim apud nos sub patruo suo amabili et amabili educatus, et decenter eruditus, moribus et conversatione gratus, ipseque archiepiscopus factus pro consanguinitate et nominis similitudine, et aliqua morum consuetudine patrum suum nobis in se ex parte reddidisse visus est, licet morte L[anfranci] archiepiscopi T[homas] ab illa indebita, et personali, et violenter extorta professione liberatus esset; quod verbo, actu ostendit, Anselmum archiepiscopum in primatem, sicut petebatur, consecrare renuens, licet postea professio illa a Girardo fuisset exacta, sed juste denegata. Monachi tamen Cantuarienses, quod injustum affectare et impudenter petere non desistunt, sed vigilando cogitantes, dormiendo computantes, de perdita professione dolore tabescunt, neque quibus modis eam reparent, dummodo obtineant quicquam attendunt. T[homa] igitur in archiepiscopum electo, monachi suo archiepiscopo suggerunt, monent, incitant quatinus modo de restituendo ecclesiæ suæ quod perdiderat cogitet, et viriliter laboret, electum nostrum consecrari Cantuariam vocet, sed illum nullatenus nisi facta professione consecret. Hujus rei jus et injuria electo nostro non erat ignota. Et nos illi ad nos misso et gratanter recepto interdicentes ne professionem faceret, consilium dedimus, ut regem consulens voluntatem ejus sentiret. Tunc ipse dixit se iturum ad curiam; necesse habebat loqui regi. Cumque jam dimidium itineris peregisset, venit ad eum qui ex nostra parte literas istas detulit.

Dilecto patri et diligendo domino, T[homæ] Dei gratia Eboracensis ecclesiæ electo archiepiscopo, capitulum ejusdem ecclesiæ eleganter semper agere, et ad id

quæ possunt servitia et orationum suffragia. Ad curiam vadis domino regi collocuturus, dixisti enim nobis; si vero ut ad præsens consecreris, istud minime nec consiliatus es nobiscum. Scimus quod in consecratione professio a te exigetur. Vide quid agas, ut quidam sapiens ait, consilium velox pœnitentia sequitur. Subjectio nostræ ecclesiæ Cantuariensi institutioni primæ Christianitatis hujus regni non concordat; quem prioratum Beatus Gregorius inter alterutram præcepit, tute nosti. Quod autem dominum nostrum T[homam] archiepiscopum Lanfranco fecisse prætendunt, ecclesiæ nostræ præjudicare non debet; juvenis erat, deceptus fuit, gravatus fuit, invitatus fecit, coactus fecit, et id quidem absque consensu et consilio ecclesiæ suæ, nec tamen legit, sed tantum legere consensit, et id quidem mæstus nimium et lacrymans. Propter hanc qualemcunque professionem quod ab Apostolico Urbano vocatus fuerit, ipse scis, et ipsas literas habens. Anselmo in Cantuariensem archiepiscopatum recepto, cum T[homas] archiepiscopus ante altare paratus esset ut eum consecraret antistitem, petitione facta ab episcopis Angliæ [ut in primatem totius]¹ Britannicæ ordinaretur, surrexit et discessit a choro, ac vestiarius ingrediens se divestivit; sed Anselmus archiepiscopus secutus est eum cum Walchelino episcopo, et prostratus pedibus ejus deprecatus est eum ne moleste acciperet, quod audierat, hujusmodi petitionem per se nec scriptam nec lectam asserens, tanquam venia postulata rogavit eum humiliter ut rediret. Redeunte T[homa] archiepiscopo, et petitione correpta ut in Cantuariensem archiepiscopum ordinaretur, ordinatus est. Hoc audierunt et viderunt decanus noster, et cantor, et alii de nostris. Denique decanus, quando fuit Romæ cum Girardo archiepiscopo, sicut ipse testatur, a cancel-

the subject from the chapter of York reaches him.

They go into the whole history of the dispute.

What happened at Anselm's consecration.

¹ The words in brackets are inserted from p. 104, to make sense.

The opinion of the court of Rome.

lario Romanæ ecclesiæ diligenter perscrutatus est de contentione harum ecclesiarum, quid inde Roma sentiret, et quid in decretis suis haberet, at ille dixit, Roma[m] nec aliud sentire, nec habere quam quod in registro Beati Gregorii scriptum est.

They bid him imitate archbishop Gerard.

Respice ad Girardum archiepiscopum! hoc probe, hoc viriliter, hoc egit egregie! Londoniæ in concilio sedere noluit quod Anselmo archiepiscopo altior sedes data erat, donec et illi æque digna parata est sedes.

Diximus quæ tacere non debuimus; tu vero age quod te et ecclesiam a Deo tibi commissam non deceat, et Roma jure arguere non possit. Respectum capere, vel longum vel etiam modicum, ad providendum multum adjuvare potest. Optimam partem consilii det tibi Deus eligere et sequi!

The king is consulted, and takes the part of York.

His in itinere lectis, ad regem perveniens, humiliter deprecatus, super hac re eum consuluit. Consultus rex benigne respondit, et parti nostræ favere promisit, et ne profiteretur prohibuit. Gavisus sumus valde. Ex alia parte Cantuarienses regem sollicitabant, ut, sicut pater suus fecerat, electum nostrum Cantuariam venire faceret consecrari, et subjectionem profiteri. Bonum regem, boni regis filium, bona facta patris sequi debere. Rex non acquievit illis, sed bene et caute stetit pro nobis, utrum vere pro nobis, an propter hoc quod non bene Anselmum archiepiscopum amabat quia investituras prohibuerat, tunc quidem incertum, postmodum evidens fuit, nisi forte rex propter aliud animum suum mutavit. Plures vero quorum consilio rex plurimum utebatur dicebant ei non esse sanum consilium ut altero alteri archiepiscopo professo totum regnum uni subiceretur. Venit ergo H[erbertus] Norwicensis episcopus ad electum nostrum, dicens quod archiepiscopus professionem dimitteret, [si] tantum in primatem eum recognosceret; sed noluit, de rege bene confidens. Circa idem tempus rex in Normanniam transivit. Expectato aliquamdiu T[homa] electo ut

Anselm says that he will be content if Thomas recognises him as primate. He refuses.

veniret consecrari, et non veniente, Anselmus archiepiscopus misit quendam clericum cum literis quibus moram consecrationis suæ redarguit, ostendens electum episcopum ultra xl. dies non consecratum esse non debere. Mandabat ergo, diem statuens illi, ut Cantuariam veniret, facere et suscipere quod debebat.¹ Ille, causas aliquas dilationis prætendens, placide respondit se Cantuariam venire quam citius posset opportune. Auditis literis et responso, iteravimus interdictum ne profiteretur consecrationem accipiendo. Nec multo post tempore electus noster misit ad archiepiscopum dominum Stephanum monachum suum cum literis subscriptis.

Anselm orders Thomas to come to him for consecration.

Dilecto domino et reverendo patri, A[nselmo] Dei gratia Cantuariensis archiepiscopo ecclesiæ, T[homas], Eboracensis ecclesiæ electus archiepiscopus, licet indignus, salutem, et quæcumque potest servitia. Ad vos, venerande pater, venire disposueram, paratis juxta facultatem meam ad iter et ad alia facienda necessariis; licentia vero accepta a capitulo nostræ ecclesiæ, et summonitis quibusdam quos mecum venire idoneum visum erat, dixerunt semper perpendisse ex literis, quas benignitas vestra mihi miserat, et ex aliis quæ audierant, quod Cantuariensis ecclesiæ subjectionem² nostræ requirebat, atque ideo se velle venire. Contradixerunt autem mihi, ex parte Dei et Sancti Petri, et ex auctoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ, ne ecclesiam mihi commissam Cantuariensi indebite subjicerem. Septima vero die post discessum meum ab illis per unum ex archidiaconis ecclesiæ contradictum istud iteraverunt, nec id eis visum est, sed literis suis hoc ipsum acriter interdicentibus usque ad Wirecestriam me persecuti sunt, asserentes se mihi nullam obedientiam exhibere, nec debere, et Apostolicam sedem

Thomas elect of York to archbishop Anselm.

His chapter have warned him about the profession.

And have forbidden him to make it.

¹ *debebat*] There is much information about this controversy in Eadmer's *Historia Novorum*, lib. iv.

² *subjectionem*] *subjicionem*, MS.

Thomas
enumerates
his diffi-
culties.

me accusare, si subjectionem hanc facere præsumpsero. Hinc igitur et inde me coartant angustiae. Turpe quidem est ad consecrationem venire, et non consecratum redire. Consecrationem autem suscipere, et contra appellationem Romanæ ecclesiæ, quibus episcopus si non habere (sic)¹ præsertim cum² sacri canones dica[n]t, "nullus invitus ordinetur episcopus," inhonestum est et formidabile. Vestræ vero dilectionis dulcedinem exacerbare timeo, si venire ad vos longius differo. Propterea, serenissime domine, injicio super vos consilium meum, ex quo maxime pendet spes mea post Deum. Beatitudinis autem et scientiæ vestræ consilium Omnipotenti præsto est, et benignum, et efficax. Circa personam meam sanctitati vestræ quantumcunque postularetis subjicere, grande mihi videtur dignitatis insigne. Optimam partem consilii det mihi Deus, et bonitas vestra, eligere et sequi!

Paucis in medium diebus, misimus et nos H. archidiaconem cum literis infrascriptis.

A letter
from the
chapter of
York to
Anselm.

Scientia et sanctitate veneranda seniori A[nselmo] Cantuariensi archiepiscopo, capitulum Eboracensis ecclesiæ, ab Eo salvari, Qui salvos facit rectos corde. Ps. vii. 11. Quod noster electus consecrationem suam tamdiu distulit, causæ fuerunt et aliæ, et quas nobis mandavit pace vestra liceat nobis loqui. Vos mandastis illi, et summonuisti eum nimis asperere, ut nobis visum est, ut termino a vobis præfixo veniret ad vos facere et suscipere quod debebat. Quid a Deo sanctarum manuumstrarum impositione suscipere debeat, scimus. Quid vero facere debeat, id nescimus. Sed fortasse dicitis, aut monachi vestri, professionem. Confidimus de sanctitate vestra vos in nullo negotio nisi quæ Dei sunt quærere. Et certe concedimus et volumus ut archiepiscopus noster sanctitati vestræ cedendo, assurgendo,

¹ A hopelessly corrupt passage, | ² cum] est, MS.
some words having been omitted.

inclinando, reverentiam et obedientiam exhibeat. Ecclesiam autem nostram vestræ subdicere contra decreta illius agit qui eas fidei fundamento fundavit, et in eis archiepiscopos ordinavit, et sua cuique privilegia dedit. Alia vero ab aliis Apostolicis de eadem re decreta. Ecclesia nostra habet Romanæ sedis institutiones: qui rescindunt, contra sacros canones agunt. Propterea omnes una voce indicimus electo nostro ne faciat subjectionem in recipiendo consecrationem. Nec de nobis quilibet ad hæc secum veniret, nisi ut contradiceret; nec revertenti quisquam ei obviam procederet; nec ut archiepiscopo obediret. Viro sapienti et religioso in multis utile est sui juris esse, suo ipsius uti consilio. Consiliarii autem quidam, et clerici et monachi, quærunt præesse quam prodesse, tendentes et tendere instigantes ad praelationem propter elationem. Certo scimus nos nihil per contentionem, nec per elationem, aut per inanem gloriam facere, sed omnia in nomine Domini, et recte pro bono. Dominus custodiat vos ab omni malo! Custodiat animam vestram Dominus!

The chapter say that they will disown Thomas if he makes the profession.

Mirari satis nequeo tam sanctæ opinionis virum si[c] obstinate petere quod nec sancti patres scriptum reliquerunt, nec ecclesiastica consuetudo tenet, cum et ipse, ut credo, bene meminerit qualiter T[homas] Primus eum consecrando egerit.

Item misit archiepiscopus ad electum duos episcopos, Ricardum Londoniensem, et Radulphum Roffensem, ut quod literæ et episcopi viva voce facerent, summonentes quatenus die ab illis statuta esset Cantuariæ facere et quod debebat et suscipere.

Anselm sends the bishops of London and Rochester to persuade Thomas to comply.

“Consecrando quam consecratura major incumbit confectionis festinatio. Et credo quod graviter illi a Deo imputatur, cujus injusta exactione vel superba refragatione diutius retardatur. Veniam gaudenter consecrari, si vos, episcopi, mihi dixeritis quod non exigam subjectionem profiteri; alioquin non

Thomas's answer to them.

“ audeo, prohibentibus illis quibus præesse debeo, ex
 “ parte Romanæ ecclesiæ, et paratis defendere loco
 “ opportuno et tempore Eboracensem ecclesiam quod
 “ exigitur tantum non debere.”

A note
 of the
 conference
 between
 Thomas
 and the
 bishops.

Persuasione loquebantur episcopi ne turbaret reg-
 num, ne divideret ecclesiam. Non erat melior quam
 patruus suus. Et ille: “Cum sit utraque ecclesia
 “ unius regni et unius coronæ, non est ecclesiam di-
 “ videre, suum cuique jus velle retinere. Culpa est
 “ homini cujus injuria turbatio venit. Et patruus
 “ meus quid et quomodo Lanf[ranco] fecerit, bene au-
 “ divi: quod vero Anselmo archiepiscopo egerit, me-
 “ lius novi. Jam tunc eram cum eo. Si quid sponte
 “ vel invitatus perperam fecisset, nihil ab eo hereditate
 “ possideo.”

The king
 says that
 he will
 end the
 difficulty.

Literis utrinque missis et remissis, nuntiis utriusque
 euntibus et redeuntibus, aliquantum temporis pro-
 cesserat, cum tandem rex de Normannia literas suas
 ad archiepiscopum misit, mandans amicabiliter ut
 ab hac summonitione et professionis exactione desis-
 teret, donec ipse in Angliam rediret. Tunc quidem,
 Deo auxiliante, illi controversiæ finem hostium [*sic*]
 imponeret. Ita electi nostri consecratio diutius in-
 duciata est.

The king
 writes to
 Rome
 approving
 of the arch-
 bishop's
 election,
 and asking
 that a
 papal
 legate may
 be sent to
 settle the
 dispute.

Interea ille, literis a capitulo de electione sua ac-
 ceptis, propter contentionem hanc monstrandam, et
 pallium requirendum Romam pergeret. Favonius no-
 bis prospere flabat, quia rex noster justitiæ nostræ
 bene favebat. Dedit ergo rex domino decano literas
 suas, [quas] ipse petebat, ad dominum papam pro
 electo nostro commendatitias, excusatorias, deprecato-
 rias, quod viro bene literato, casto, et religioso, et
 canonice, archiepiscopatum concesserat, sed quibusdam
 causis obstantibus, absque magna difficultate, Romam
 venire non posse. Quapropter paternitati suæ suppli-
 cabat, ut quemlibet a latere suo virum, justum et
 discretum, in Angliam mitteret, qui electo archiepiscopo

pallium deferret, et causam inter duos metropolitanos canonice decideret. Summus pontifex, filii sui regis precibus annuens, contentionis causa plene cognita, dominum Olricum, presbyterum-cardinalem, ortu Remensem, clericum bonum et prudentem, cum decano misit cum pallio et literis de contentionis diffinitione, sicut visum fuerat domino papæ et curiæ Romanæ. Antequam in Normaniam venisset, Anselmus archiepiscopus a sæculo migraverat. Cardinalis secum adduxerat quendam monachum, nomine Gaufridum, Dunonensis monasterii priorem, clericum bonum et sapientem. Venientes autem rex benigne suscepit, et diebus aliquot ibi moratos misit eos in Angliam præcedere eum, paulo post secuturum. De causa nostra adhuc bonam spem dabat. Fecerunt¹ ita, neque rex post eos diu moratus est.

The pope makes cardinal Ulric his legate, who brings Geoffrey prior of Dunois with him.

Death of Anselm, Apr. 21st, A.D. 1109.

The king sends the legate before him into England and is less on the side of York after Anselm's death.

Nos quidem jam audieramus quod defuncto A[nselmo] archiepiscopo regis animus mutatus erat et magis tepide parti nostræ favebat. O imprudens prælationis ambitio! O iniqua falsitatis excogitatio! Cogitaverunt² quidem et quæ nequiter confinxerant, et *iniquitatem in excelso locuti sunt*, quod A[nselmus] archiepiscopus, in infirmitate qua vitam finivit T[homam] Eboracensem electum excommunicaverat, et omnes ei communicantes, nisi Cantuariæ professionem faceret. Quod si, maligno consilio seductus, graviter excedens fecisset, occultasse debuerant. Sin autem, quod verius est, nec unquam in cor ejus ascendit, patri suo sacerdoti tantum crimen imposuisse apud homines, ignominia est apud Deum. Rege in Angliam regresso, multi de Cantuariensibus obviam illi veniunt, magna offerentes, majora pollicentes, obnixè precantes ne Cantuariensis

A story that Anselm had excommunicated Thomas.

¹ This sentence, which is repeated two or three lines later, after the word favebat, seems properly to come here.

² *Cogitaverunt*] Castigaverunt, MS.

ecclesiæ dignitatem imminui pateretur; quibus rex ad proximam Pentecosten expectare præcepit.

A great meeting at Whitsuntide at the English court.

The Canterbury men press the king to side with them.

The king's reply.

In Pentecoste ad curiam congregati sunt electus noster, episcopi, et abbates, principes et proceres, clerici et monachi, et multi alii. Cardinalis quoque mandato regis ibi venerat prima die et secunda Pentecostes. Rex electo nostro et quibuslibet de nostris loquebatur, bene promittebat. Deinde conveniunt ad regem episcopi et abbates, et monachi Cantuarienses, multa offerentes, plura quam facile quis credere velit promittentes, archiepiscopatum quoque, quamdiu vellet, in propria manu tenere sine querela eorum concedentes, ut Cantuariensem ecclesiam stare faceret sicut pater ejus reliquerat.

Coartatus rex aliquantum: "Nescio," inquit, "quomodo id facere possim, cum electo archiepiscopo et omnibus Eboracensibus bene semper promiserim non eos cogere, nec a justitia declinare, sed saltem utrique ecclesiæ ex æquo me habere. Vos autem scitis quod dominus papa propter hujus causæ decisionem, me mandante, legatum suum¹ legaverit. Qui si causam hanc suppressam viderit, forsitan me in corde suo de fraude vel levitate redarguet, et se delusum reputabit." "Bene," inquiunt, "domine, potestis facere, nec erit inhonestum nec difficile, quoniam quod pater vester, rex bonus et sapiens, in regno suo stabilivit, et carta et sigillo suo firmavit, stabile et firmum servare debetis, nec Cantuariensem ecclesiam in discrepationem trahere, unde sub regibus, patre vestro et fratre, investita fuit. Et carta quidem præsto est. Quando vobis placebit, in medium proferetur. Legato dicetis rem diligentius perscrutatam et melius conditam aliter esse quam putaveratis, neque, ut speramus, voluntati vestræ contraire conabitur.

¹ *suum*] After this in the MS. are inexplicable and, no doubt, corrupt. come the words *datam longe*, which

“ Postremo Anselmus archiepiscopus noster, in infirmitate qua defunctus est, nobis prohibendo mandavit, ne Eboracensi electo communicaremus nisi Cantuariensi ecclesiæ profiteretur; cui, ac si superstes esset, in hoc volumus obedire.”

His itaque suggestionibus, persuasionibus, instigationibus, magis autem muneribus magnis, et pollicitationibus majoribus et multimodis, rege distracto, ex occasione cartæ et communicationis prohibitionem, Favonius noster in procellosum Aquilonem conversus est. Cartam vero illam rex antea multum improbaverat, de surreptione ejus veritate per nos accepta. In crastino mandavit rex electo nostro per episcopos et per comitem de Mellent, primo blandiens, demulcens, deprecans ut ab episcopis consecrationem suscipiens ecclesiæ Cantuariensi professionem faceret, sine præjudicio ecclesiæ suæ et successoribus suis, propter amorem suum et pacem regni, et propter illam, sive prohibitionem, sive excommunicationem, quam Anselmus archiepiscopus fecisse dicebatur.

The king inclines to the side of Canterbury.

And sends the bishops and the count of Meulent to Thomas to persuade him.

Mirati sumus vehementer de tam subita et inopina[ta] mutatione. Hesterno enim bene promiserat. Audito regis mandato misit electus ad eum S., venerabilem Eboracensis monasterii abbatem, mandans, supplicans, obsecrans, ut dominum regem suum, quatinus, sicut promiserat et inceperat, sic staret, dicens de professione illa in præsentia ejus et legati in causam velle venire, et judicium canonicum subire. Aliter perfici nec velle nec debere, nec ipse rex et patronus ecclesiæ suæ debeat eum cogere, Istud vero interdictum, seu anathema, Anselmum archiepiscopum fecisse fictitium erat, et magis tacendum quam eloquendum. Quod si verum, nemini nocivum, quia irrationabiliter factum, “ De carta illa patris vestri vere scimus quod sine conscientia et assensu regis et T[homæ] archiepiscopi facta fuit, Et si placet dignitati vestræ, inquirat a Rann[ulfo] Dunelmensi episcopo, et a Gilberto West-

Thomas sends S. abbot of St. Mary's to the king wishing the case to be tried.

The Canterbury charter was fraudulent, as the bishop of Durham

and abbot of Westminster could state. “monasterii abbate (ibi tunc erat curia), et firmiter
 “præcipiat, et adjuret ut veritatem inde dicant.
 “Sciunt enim bene; et iste tunc temporis Lanfranci
 “archiepiscopi monachus et familiaris erat; et ille
 “sigillum patris vestri sub Mauritio cancellario custo-
 “diebat.”

A bishop says that Thomas professed to Anselm when he consecrated him.

The king sends to say that he will make no change in his father's statutes, and threatens Thomas.

The York people ask the advice of the cardinal.

Ad quod rex indignanter respondit non esse homines istos quibus de hoc credi deberet, præter sibi injuncta. Abbas et alia addidit, quantum ausus est, et illi visum est oportere. Paulatim fautores regi dicebant quod [non] esset bonus heres si patris statuta destitui sineret. Et quidam de episcopis, turpiter assentator, se vidisse testatus est quod nec ipse, nec alius, nec simile huic usquam viderat; scilicet quod quando T[homas] Anselmum consecravat, consecrato professionem fecit; de quo magis ridendum est quam respondendum æstimo. Sed tantum regi dictum est a nobis quod quicumque hoc dixerat, in caput suum mentitus fuerat. Misit iterum rex ad nos qui dicerent quod de statutis patris sui in disceptationem non veniret, neque quenquam duceret, sed si ¹ professionem faceret, amorem ejus haberet; si non, in finem perderet, et ipsum et omnes sibi genere propinquos de tota terra sua exterminaret. Ac si de industria rex cogitasset, sicut pater fecit patruo, filius faciet nepoti. Induciæ ad hoc respondendi ² usque mane indultæ sunt.

Nobis visum est nobis decere consilium cardinalis requirere. Missi sunt ad eum duo ex nobis, sed quasi furtim; et dixerunt ei: “Si noster electus ad Beatum Petrum vel ad dominum papam pertingere posset, pedibus eorum provolutus, consilium et auxilium, et misericordiam precaretur; quia vero non potest, quod per se non audet propter regem, et nos quidem latenter venimus, vos, qui vices Apostolicas hic habetis, per nos, vestris, tanquam Beati Petri vel domini

¹ si] per *ins.* MS.

² respondendi] quas *ins.* MS. The MS. also reads *inducias*.

“ papæ, pedibus prostratus suppliciter et lacrymabiliter
 “ requirit. Rex subito et inopinate transversus est.
 “ Hesterno sperabamus eundem habere, hodie perdi-
 “ dimus. Sic et sic mandavit, talibus et talibus mina-
 “ rum tonitribus exterret. Ipse vero nihil ignorabat.
 “ Excellentiam vestram consilium postulat quod Ro-
 “ manam ecclesiam suam non dedeceat. Et scitote
 “ quod (nec) amore nec timore quominus, nec in quo
 “ modo, nec alterius consilio vestrum derelinquet.”

Tunc paululum meditatus, satis humiliter et religiose respondit. “Ego,” inquit, “modo debeo Missam can-
 “ tare, ubi Spiritum Sanctum invocabo quatinus mihi
 “ dignetur inspirare quale melius et honestius con-
 “ silium possim dare. Ite modo, et cras revertimini.”

The car-
dinal's
answer.

Nimirum de bono homine bene promittere bona spes haberi solet. In crastinum revertentibus, nulla usus ambage, locutus est. “Ego quidem non veni
 “ consilium dare, sed contentionem unam inter duas
 “ ecclesias præcepto domini papæ definire. Quæ si in
 “ causam veniret, facerem propter quod missus sum.
 “ Deus det vobis bonum consilium.” Cæpit quoque narrare suas comminationes illi factas, de separatione etiam hujus regni ab ecclesia Romana, si literas domini papæ quas attulerat ostenderet, si in hoc regi contradiceret. “Et suo,” inquit, “modo sive in Anglia quando
 “ Deo placebit egressurus,¹ sive habeo mecum fratrem
 “ et nepotes, quibus, etsi non modo, contumeliam et
 “ injuriam inferri timeo, si regi contradixero.”

The car-
dinal
declines
to advise
them.

Imputabat decano nostro quod sæpius inquirenti ab eo de voluntate regis Eboracensem electum benevolentiam ejus habere dicebat, quod nunc in contrarium relapsum erat. Et tamen ex literis quas rex misit domino papæ, et ipse cardinalis vidit, perpendere potuit decanum nihil aliud quam quod credebat dixisse. Quicquid legatus dicebat Prior Dunonensis attesta-

The car-
dinal
blames the
dean of
York.

¹ A corrupt passage.

batur. His aliis fortasse legato ligamentis ligato, nihil consilii ab eo elicere potuerunt; nihil electo nostro reportaverunt.

Thomas's
father and
brother
urge him
to submit.

Quid ergo faceret? Quo se verteret? in angustiis erat. Consilium defecerat a quo speravit habere et debebat. Qui cum illo prius erant amodo adversus illum. Cum torrente omnes currebant; nullus obluetabatur. Sampson Wigornensis episcopus, et Ricardus Baiocensis, pater et frater illius, hic fratrem, ille filium carnaliter amantes, et regem timentes, illum archiepiscopatu carere nolebant, regem exasperare non audebant; sicque movendo, consulendo ut regis voluntatem faceret, quasi vim inferebant. De parentela ejus aliquanti probi viri, qui illic aderant nobis, qui cum eo [ex] ecclesia nostra, tres aut quatuor, et tristes et timidi, aderamus, improperebamus modicum curare si archiepiscopatum perderet, mutabantur. Quibus equidem dum possessiones retinerent professus aut liber tandem erat. A rege quoque nobis tanquam majestatis reis minæ contumeliarum et exilii nuntiabantur, ideo quod dolere vel minimum obloqui videbamur. Temptavit et Dunelmensis episcopus ex sua parte si posset regis animum pecunia revocare, pollicens ei mille marcas argenti et centum reginæ pro eo ut justitiam et iudicium canonicum Eboracensi ecclesiæ consentiret. Sed non audivit rex bene callidus quid inter pondus et pondus munerum et munerum distaret.

The bishop
of Durham
tries in vain
to bribe
the king.

Thomas,
in a great
strait, pro-
fesses.

Sic igitur angariatus et districtus, mœstus et gemens, nobis nec concedentibus nec contradicentibus, dementia enim esset, tandem facere consensit quod, ut verum aestimo, nullatenus fecisset si exilii, et fatigationis, et cæterarum incommoditatum corpus patiens haberet; sed corpulentus erat, et pinguior quam oporteret.

And is
consecra-
ted, June
27th, A.D.
1109.

Proxima die Dominica a Lundonensi episcopo et coepiscopis in ecclesia Beati Pauli consecratus est, professione facta nova et barbara, personali, sed nulli personæ (quis Cantuariensis futurus esset archiepiscopus

solī Deo notum erat,) salva obedientia et fidelitate domini papæ et regis Angliæ, et salvo jure Eboracensis ecclesiæ professio determinata est, quæ non habuit exemplum, nec puto habituram exemplar. Sed qualiscunque fuit, Cantuariæ pro maximo erat. Nil mirum si torta, quæ extorta.

Proclamatum autem fuit a Herberto Norwicensi episcopo in plena ecclesia, præcepto regis, quod hoc quod T[homas] Eboracensis hic faciebat, non iudicio, sed jussu regis et voluntate erat. Quod Dunelmensis episcopus, altius ascendens, melius supplevit, dicens: "Eboracensis electus Cantuariæ aut Eboraci consecrari debet; quod modo hic consecratur et profitetur, non iudicamento, sed voluntate regis et imperio quadam dispensatione factum est, nec vult rex Eboracensi ecclesiæ, nec successoribus T[homæ], hoc esse in præjudicium, nec Cantuariensi in exemplum. De hoc appello vos omnes qui auditis in testimonium."

The bishops of Norwich and Durham state that the king had permitted the profession for this turn only.

In hujus rei testimonium rex literas istas fieri et sigillo suo sigillari præcepit.

Henricus Dei gratia rex Anglorum, episcopis et baronibus totius regni Angliæ salutem. Sciatis quod professio illa, quam T[homas] Secundus Eboracensis archiepiscopus fecit Cantuariensi ecclesiæ, defuncto Anselmo, hoc modo facta est. Voluntas mea et consilium quorundam meorum fidelium fuit propter quasdam necessitates, quamquam ipse T[homas] Eboracensis archiepiscopus et Eboracensis ecclesia per privilegia sua parati essent dirationare¹ quod facere non deberet. Fecit igitur eam de sola persona sua, præcepto meo coactus, salva prius obedientia Romani pontificis et fidelitate mea, eo videlicet tenore, ut Eboracensis ecclesia libertatem aliquam vel privilegia, quæ ipsa juste habere debeat, per hoc scriptum meum vel ipsius factum nullo tempore perdat. Et si ali-

The king gives the same testimony.

¹ *dirationare*] *disrationare*, MS.

quando de eadem re inter illas ecclesias vel archiepiscopos earum placitum fuerit, quod, illa vice, mea voluntate et præcepto factum fuit, Eboracensi ecclesiæ vel archiepiscopis ejus ad dirationandam libertatem suam nullo modo noceret. Valet.

The news
is brought
to York.

Et ne professio illa propter præsentiam nostram plus auctoritatis habere videretur, interesse nolumus. Sed quidam amici discedentes Eboracum venerunt, capitulo, ut gestum erat, nuntiantes; qui audientes de mutatione regis mirati sunt, de professione doluerunt, sed propter angariam et districtiorem minus ei imputaverunt.

Thomas
and the
cardinal
come to
York.
He con-
secrates
Turgot
bishop of
St. An-
drews.

Consecratus archiepiscopus recessit Eboracum, adducens secum cardinalem pallium deferentem, quibus quæ decuit honorificentia susceptis, archiepiscopus accepto pallio Missam celebravit, et tunc Turgotum, qui fuerat Prior Dunelmensis ecclesiæ, episcopum Sancti Andreæ de Scotia præsentem cardinali consecravimus. Foderoc¹ vero, prædecessor ejus, quia fuerat a Scotis ordinatus, consilio et imperio regis Malcon et reginæ Margaretæ venit ad Primum T[homam] satisfacere et reconciliari, atque Eboracensi ecclesiæ et T[homæ] archiepiscopo et successoribus suis canonicam subjectionem professus est, et in Eboraco, jubente archiepiscopo, ecclesias dedicavit. Quod fortasse cum de Primo Thoma agerem dixisse debueram.

Turgot's
predecessor
made
profession
to York.

The car-
dinal
returns to
the south.

He orders
Thomas to
Rome to
answer for
making the
profession,

Post pallii susceptionem, factis ibi tribus diebus, archiepiscopus cardinalem magnifice donatum juxta facultatem suam, honorifice et accurate reduxit usque ultra flumen Treentam. Cumque digredi deberent, cardinalis præcepit archiepiscopo ex auctoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ, diem illi statuens quatinus domino papæ præsentiam suam exhiberet, super hoc satisfacturus quod contra statutum Beati Gregorii et contra sententiam curiæ Romanæ professus erat. Quod ille

¹ Foderoc] Fod hoc, MS.

ægre ferens, cum regem id se mandare dixisset, cardinalis precibus eorum qui aderant, et regis amore sive timore, tandem invitationem illam remisit, sicque valedicentes amicabiliter digrediuntur, archiepiscopus ad sua, ille ad regem, ut ab eo licentia et benedictione quam desiderabat accepta inde Romam regrederetur.

T[homas] iste Michaellem, hominem sanctum, Glesguensi ecclesiæ ordinavit episcopum, qui Eboracensi ecclesiæ et T[homæ] archiepiscopo, et successoribus suis canonicam obedientiam profitendo scriptam tradidit. Hic aliquandiu cum archiepiscopo conversatus, jussu illius in dicecesi nostra ecclesias dedicavit, et ordines fecit; in ecclesia de Morlund, in qua felici fine ad Deum migrans, sepultus requiescit. Hujus antecessores Magsuea et Johannem Kinsinus Eboracensis archiepiscopus consecravit, sicut a viris veracibus accepimus qui se hoc vidisse testabantur; sed propter hostilem impugnationem, et desolationem, et barbariem terræ, diu ecclesia sine pastore fuit, donec David comes, postea rex Scotiæ, prædictum Michaellem episcopum constituit, T[homæ] archiepiscopo consecrandum transmisit.

Radulphum vero, urbis Eboracensis presbyterum, in ecclesia Sancti Petri ab Orcadensibus electum T[homas] Orcadum insularum ordinavit episcopum, cujus prædecessores ab archiepiscopis nostris ordinati fuerant, a Primo T[homa] Radulfus; a Girardo, Rogerus Witebiensis monasterii monachus.

Ecclesiæ Sancti Petri duas præbendas fecit. Hagulstaldensem ecclesiam constituendis ibi canonicis regularibus tradidit, et aliquas circum terrulas dedit; præbendis canonicorum Sanctæ Mariæ de Sutwella eandem libertatem a rege Henrico obtinuit, quam nostræ, et Sancti Johannis Beverlacensis et Sancti Wilfridi de Ripon præbendæ habent; et, quod ad ipsum pertinebat, ab episcopali consuetudine et exactione in ecclesiis et terris liberas eas et quietas concessit et con-

but gives way.

Bishops of Glasgow, Michael, &c., subject to York, and consecrated there. Michael bishop of Glasgow is buried at Morland in Westmoreland.

Also the bishop of Orkney.

Thomas's gifts to his minsters, &c.

firmavit. Aldredus bonæ memoriæ, ultimus Angligena archiepiscopus, præbendas illas de terra exemptitia fecit, sed regias consuetudines vel exactiones ab illis emere non potuit, quibus vendere non licebat.

Death of Thomas. Feb. 24th, A.D. 1114. Vixit T[homas] junior in archiepiscopatu annos v. et menses fere ix., et obiit xi. kalendas Martii, juvenis adhuc ætate, mundus carne, quem nemo cognovit feminam cognovisse,

Ralph bishop of Rochester made archbishop of Canterbury. Apr. 26th, A.D. 1114. Post decessum Anselmi archiepiscopi non fuit usque tunc archiepiscopus Cantuariæ. Ad proximas Rogationes translatus est in eam Radulphus Rofensis episcopus, ante Sagiensis monasterii abbas, qui si tantum sanctitate profectus est quantum dignitate, novit Ille Quem nihil potest latere. Ecclesia nostra usque ad Assumptionem Sanctæ Mariæ vacavit. Dixit quidam :

O multum ante alias infelix litera Theta.

Solebant enim Gentiles frontibus damnatorum, ad notam infamiæ, figuram Θ literæ calido ferro imprimere, unde et Persius :

Et potis es nigrum¹ vitio præfigere Theta. Sat. iv. 13.

A play upon the letters Θ and T.

Apud Græcos Θ, apud Latinos elementum illud T. nuncupatur. De primo in secundum, de secundo in tertium, quorum nomina per T. literam incipiunt, propter professionem hanc tempestatis grando grandis graviter grassata est, hoc est de Thoma in Thomam, de illo in Thurstinum. Girardus enim archiepiscopus, licet in eum hujus grandinis aliquis horror intonuit, quia episcopus translatus per consecrationem coartari non potuit, facilius et sine læsione evasit, auxilio quoque regis qui Anselmo archiepiscopo contrarius erat, et prælationem ejus amplius extendi non curabat.

¹ *nigrum*] morum, MS.

THURSTINUS.

In crastino Assumptionis Sanctæ Sanctarum suscepit ecclesiam nostram Turstinus regis capellanus, Lundoniensis ecclesiæ Sancti Pauli canonicus, clericus literis admodum eruditus, in sæcularibus prudens et industrius, in providendis, et apparandis, et agendis domi et militiæ, et peregre necessariis solvendis¹ strenuus et curialiter efficax. Propter quæ regi W[illelmo] Juniori domesticus et carus fuerat, regi Henrico familiaris et acceptus et secretarius erat, et apud ipsum plurimum poterat. Per illum rex, bene credens illi, præsens et absens, in Anglia et Normannia plurima disponebat, distribuebat, et efficiebat; quæ prudenter et liberaliter agendo, infra et circum principibus et cæteris notus et dilectus habebatur. In deferendo et faciendo honorem advenis et ignotis, religiosis et sæcularibus, largus et hilaris, et benigne serviens et decenter. Et hæc quidem fuerunt illi et honori et commodo in locis pluribus, et tempore opportuno. Dimissione facta ab episcopo cujus erat canonicus, in nostrum illum suscepimus.

Turstin,
prebendary
of St.
Paul's,
succeeds
Thomas.
A.D. 1114.

His services
to the king,
and his
character.

Cogitans vero ex his quæ audierat et viderat de prædecessoribus suis quod professio ab eo exigeretur, locutus est regi, dicens incongruum esse metropolitanum duas professiones facere, alteram Romano pontifici, quam denegare non poterat, alteram alteri metropolitano, quod Beati Gregorii statutis adversatur, et in aliis regnis nusquam erat; et si contentio aliqua inter regem et Cantuariensem episcopum oriretur, illi magis eum obedire oporteret cui professione obligatus esset. Iisdem verbis cum comite de Mellent, qui erat consiliarius regis, habitis, ita rem esse, sicut dicebat, intellexit. Rex primo se non eum cogere profiteri respondit.

Turstin
speaks to
the king
about the
profession.

Also to the
count of
Meulent.

Subdiaconus erat, et in proximo Decembre a Willelmo Wintoniensi episcopo diaconus ordinatus est.

He is
ordained
deacon by

¹ *solvendis*] solverunt, MS.

the bishop
of Win-
chester.

Eodem mense rex in Normanniam transivit. Diaconus ab archiepiscopo vel a suffraganeis suis in sacerdotem ordinari refugit, ne ideo plus juris in eo posset reclamare.

Is en-
throned at
York and
visits Dur-
ham and
Hexham.

Veniens Eboracum, sicut dignitatis hujus mos exigit, in nostrum susceptus, a Roberto Cestrensi episcopo intronizatus est. Deinde placuit ei Dunelmensem episcopum et Haugustaldensem ecclesiam visitare. Eo pergens, cum prædicto episcopo et cæteris probis viris, invenit Dunelmi Turgotum, episcopum Sancti Andreae de Scotia, in infirmitate jacentem, de qua non convaluit; qui de ejus provectu atque adventu non modice gavisus, tradidit se in manus ejus, eum patrem et metropolitanum suum recognoscens, et, si Deus eum sospitati restitueret, se ei devote obediturum promittens. Diebus aliquot apud Hestoldesham factis, Eboracum reversus est, et episcopo Cestrensi ad propria regresso, in parochia sua aliquantulum conversatus.

AtDurham
he seesTur-
got, who
was on his
deathbed.

Turstin
consults
with the
chapter of
York about
the pro-
fession.

Quadam [die] in capitulo congregatis, quæsivit a nobis consilium de professione quam ab eo exigendam non dubitabat. Habito inter nos seorsum consilio contulimus, et visum est nobis nos illi profitendi vel minime nullum dare consilium. Alterum experti eramus esse contra regem et fere totam Angliam; alterum erat contra decretum Beati Gregorii et consuetudinem ecclesiasticam. Alterum erat tranquillitatis et pacis; alterum erat timoris et socordiae et prævaricationis. Utrum horum ei suaderemus quorum uterque in dubio nobis erat? Animum ejus ex¹ modica conversatione

Thechapter
leave the
matter to
Turstin
himself.

nondum cognosse poteramus. Ex² consulto igitur illi respondimus a nobis de hac re nullum habere consilium. Literatus erat; decreta legerat; canones sciebat; si cui personæ³ profiteri debeat, non ignorabat: sed si quid honestius et justius agens ab archiepiscopo violenter ejiceretur, id ei pollicebamur, nos alium nec

And pro-
mise to
stand by

¹ *ex*] est, MS.

² *Ex*] Est, MS.

³ *si cui personæ*] que cui persona, MS.

metu, nec damno, neque quo modo, nisi præcepto summi pontificis, recipere. Quod audiens, consilium suum aperuit, nolle profiteri, sed velle Romam proficisci, et domini papæ consilium et præceptum sequi. Et nos igitur, ut de nostra pollicitatione certior esset, et ad bene agendum magis animaretur, illi, licet nondum episcopo, nondum sacerdoti, subjectionem et obedientiam canonicam ultro promissimus. Nec multo post, electis quos de nostris secum ducere placuit, et de electione sua literis ad dominum papam acceptis, ad mare tendit.

him if he
refuses to
profess.

Turstin
tells them
that he is
going to
Rome.

Radulphus episcopus jam antea illi mandaverat, et in profectione hac citra mare ei colloquens dixerat quatenus Cantuariam veniret et sacerdos ordinari, et archiepiscopus consecrari. Cui, quod justum et decens videbatur, respondens, neutrum voluit. Primo Natali Domini, quod prope erat, in Normanniam transivit, licentia regis inde Romam profecturus; sed archiepiscopus misit post eum ad regem retia aurea et obices argenteas, quibus retento Romam properanti via obstrueretur. Prohibitus est igitur Romam ire.

The arch-
bishop of
Canter-
bury de-
sires him
to come
to him.
Turstin
goes to the
king in
Normandy.
A.D. 1114.

Eo tempore Cono Prænестinus episcopus, vir venerabilis, verax, et justus, et constans, in Francia et Normannia sedis Apostolicæ legatione fungebatur. Huic vero rex mandavit consilium dari sibi quid de Eboracensi electo eum agere oporteat, quem Cantuariensis archiepiscopus absque subjectionis professione consecrare nolebat, et ipse modo cum eo erat necdum quidem sacerdos ordinatus. Regi legatus remandavit ut ab aliquo suffraganeo suo, si quis illic adesset, eum presbyterum ordinari faceret, ordinatum ad ipsum mitteret, et ipse eum ad dominum papam cum literis suis, ut eum consecraret, et consecratus palleum acceptum deferret. Quorum alterum fecit, alteri¹ vero non consensit. Erat cum rege Ranulphus Dunelmensis

The king
seeks the
advice of
Cono the
legate.

Cono ad-
vises that
Turstin be
ordained
priest at
once, and
then sent
on to Rome
for conse-
cration.

¹ *alteri*] alterum, MS.

Ralph
bishop of
Durham
ordains
him priest.

episcopus ab illo præcepto regis in Pentecoste dicens se hinc [non] longe post venturum pacem inter archiepiscopum et ipsum componere, et de ejus consecratione, Deo adjuvante, bene disponere. Post Pentecosten reversus est, et rex ad proximum festum Sancti Johannis. Quia vero inter archiepiscopum et electum [de] consecratione non erat concordia, qui episcopale officium non poterat, sacerdotale devote faciebat, et juxta scientiam et facultatem suam interiora et exteriora strenue gerebat, dolens quod plene non poterat ad quod destinatus erat.

A conference
held at
London at
Michaelmas.

A.D. 1115.

Circa festum Sancti Michaelis convocavit rex apud Londoniam episcopos et abbates, principes et primores regni sui, cum eis de pace, de statu regni, de negotiis acturus. Inter quos diversi ordinis plurimi affuerunt. Ibi rex electo nostro de dilatione consecrationis suæ conquerenti, adstante comite de Mellent, et Nigello de Albaneio, consilium dedit quatenus proborum virorum testimonio archiepiscopum conveniret, et ab eo consecrari humiliter requireret. Quod si antequam faceret, aliquid quod injustum videatur exigeret, in sententiam et voluntatem domini¹ [papæ] se ponere diceret.

The king
desires
Turstin to
go to the
archbishop
and seek
consecra-
tion.

He goes
with the
archbishop
of Rouen
and others.

Lætus de consilio, et secum adhibitis Gaufrido Rotomagensi archiepiscopo, Johanne Lexoviensi episcopo, Rannulfo Dunelmensi, et multis clericis et monachis, et quibusdam laicis, archiepiscopum coram pluribus de suo numero cujusque ordinis suppliciter requisivit ut eum consecraret. Cui ille: "Libenter," inquit, "faciam, " si feceritis quod debetis." Et Eboracensis: "Ex jure " ecclesiarum nostrarum, quarum archiepiscopi sese " debent invicem consecrare, a vobis consecrari postulo. " Si quid deinde ecclesiæ vestræ, vel personæ me debere, vel canonice monstrare poteritis, exhibere non " recuso." Tunc Rotomagensis archiepiscopus: "Non est," inquit, "tantarum personarum uti duplicitate ver-

The inter-
view de-
scribed.
It is to no
purpose.

¹ domini] in, ins. MS.

“borum. Quid ab alterutro exigat, vel alterutro deneget, aperte uterque denunciaret.” “Non loquar ambigione,” ait Cantuariensis, “nisi professione prius tradita nequaquam illi manus imponam.” Ad quod electus: “De hoc in sententiam et consilium domini papæ paratus sum me ponere.” Et ille: “Non ita juvenis, non sum adeo levis, nec sic agilis, nec sic apparatus, ut modo tantum iter aggrediar.” Et addidit:¹ “Si dominus papa mihi ore ad os præciperet, ut vos, seposita professione, consecrarem, de hoc minime obedirem.” Quod multi qui aderant pensantes, nec canonicè nec sapienter dictum reputaverunt.

Electus apud archiepiscopum nihil assecutus, petitionem suam et responsum ejus, et excessum in matrem suam, sanctam Romanam ecclesiam, regi retulit. Quod ille indecenter dixisse cognoscens, tamen nec grave nimium, nec bene multum accepit. Noster electus, per se et per quoscunque poterat, regi insistebat, deprecans, supplicans, obsecrans, ut dominum et regem suum, ut ei Romam ire permitteret, ostendens ecclesiæ sibi commissæ et personæ suæ in honorum et detrimentum esse, et in periculum magnum animæ fructus archiepiscopi recipere, et officium episcopale non facere, et quod appellabatur non esse. De tanta vero dilatione, et propter quod minime mandata apud Apostolicam sedem accusari, et ex justitia redargui et graviter judicari posse, nec regem nec regnum hoc decere, [*sic*] quapropter exorabat ut eum ire, vel saltem mittere, benevole concederet, ut quid regi, quid sibi super hoc agendum esset a domino papa acciperet. Sed rex neutrum hac vice concessit, sed nec pro utraque ecclesia se missurum promisit. Sic opportune et importune electus regi insistebat; archiepiscopus vero regem interpellare et insimulare omnimodis non desistebat, nec eum abire vel mittere sineret, sed ut ad profiten-

Turstin
tries to get
leave from
the king
to go to
Rome.

But is not
allowed to
do so.

The arch-
bishop does
his best to
hinder him.

¹ *addidit*] adierunt, MS.

dum cogeret, accusans quoque eum quod rege incon-
sulto ad Apostolicam sedem illum invitaverat, quod
hujus regni consuetudo¹ non extitit, rem sic aggerando
super fratrem suum, et coepiscopum designatum aggra-
vare desiderans. Et ipse quidem ignorabat quod consilio
regis hoc fecerat, quamquam et ipse rex postmodum,
fortasse non recolens, illis etiam quibus præsentibus
sic consiliatus erat negavit, sed, si opus fuisset, testi-
monium illi non defuisset.

The letter
of the
chapter of
York, de-
scribing
the posi-
tion,
reaches
the pope.

Literæ vero quas supradiximus a nobis eum de
electione sua accepisse, non statim, sed transacto et eo
amplius toto anno ad proximum Natale tandem summo
pontifici et pio patri Paschali perlatæ sunt, paterni-
tatem et misericordiam ejus deprecantes, quatenus
electionem nostram Apostolica auctoritate confirmaret,
ostendentes quoque conquerendo quod Cantuariensis
archiepiscopus a consecrando eum manum retrahebat
pro eo quod ei professionem exhibere recusat, quia
hoc et Beati Gregorii et Honorii decretis obviat, et id
a metropolitanis soli Romano pontifici debere non ig-
norat. Id etiam apud regem obtinuit ut Apostolicam
sedem adire non permittat, et sic consecratio ejus diu-
tius justo differebatur. Auditis reverendus papa peti-
tione et querimonia, illi benigne annuens, hunc pie
condolens, pro utraque scripsit quibus debuit, et, sicut
decurrit, clero scilicet Eboracensi de electionis confir-
matione, Radulpho archiepiscopo mandando præcipient
ut electum consecraret absque professionis exactione.
Quæ literæ in Quadragesima in Angliam pervenerunt.
Quas misit clero, hæ sunt.

The pope
writes
letters on
the subject.

Paschal II.
to the
chapter of
York.

*P[aschalis] episcopus, servus servorum Dei, dilectis
filiis Eboracensis ecclesiæ clericis, salutem et Aposto-
licam benedictionem. A Beato Gregorio, qui² per
ampliores Dei gratiam gentis vestræ Apostolus
factus est, novimus institutum, ut post Augustini obi-*

¹ consuetudo] consuetudo, MS.

| ² qui] quod, MS.

Matt.
v. 3.

tum ipse inter metropolitanos Angliæ primus haberi debuisset qui prius consecrari meruisset. Si qui¹ ergo hanc institutionem conantur evertere, Dominica sunt increpatione redarguendi. Quare, inquit, transgredimini præcepta Domini propter traditionem² hominum. Nos igitur electionem quidem electi vestri actam canonice, ut a vobis accepimus, confirmamus. Cæterum subjectionis professionem quæ soli Romanæ debetur ecclesiæ, aut exigi ab eo aut reddi omnimodis prohibemus. Quod autem a Thoma quondam archiepiscopo præsumptum sive surreptum, quam graviter prædecessor noster, sanctæ memoriæ Urbanus papa, pertulerit, ex ipsius literis quas ad eum misit potest evidenter agnosci. Nos igitur ad ipsum ratum habentes electum vestrum, si Cantuariensis episcopus pro consuetudine ecclesiarum ipsarum noluerit consecrare, ab ecclesiæ vestræ suffraganeis præcipimus consecrari. Porro cum ad nos venerit, nos ei per Dei gratiam affectione debita quod nostri est officii conferemus, sed certius noverit nihil a nobis per intermissas personas nisi præsens affuerit impetrandum. Datum Laterani, nonis Januarii.³

If the
archbishop
refuses to
consecrate,
Turstin is
to be con-
secrated by
the York
suffragans.

s. xlii. 1.

s. xxvi.
4.

In ea Quadragesima, rex apud Salesbiriam de certis dignitatis et ordinis hominibus Concilium magnum convocavit. Ad quod cum electus noster et quidam ex nobis pergeremus, obviam venit qui prædictas literas attulit. Dominica qua cantatur, "*Judica me, Deus, et d[iscerne] e[ausam] m[eam] [de] [gente] n[on] s[ancta]*," quæ dicitur prima Dominicæ Passionis, Concilium sedit. Ibi de electo nostro judicium consiliatum est. Tertia die Passio [nis] Ejus fuit in qua audierat introiens ad Missam *Exspecta Dominum, viriliter age et c[on]fortetur*

A Council
is held at
Salisbury.
Lent,
A.D. 1116.

¹ qui] quod, MS.

² traditionem] traditiones, A.

³ Compared with another copy
in the Reg. Magnum Album at
York, i. 48.

- c[or] t[uum], et s[ustine] D[ominum].* Quæ secuta est Prophetica lectio, *Convenerunt Babylonii ad regem.* Sicut in Proverbiis habetur, *Vir malevolus fodit*, tantum archiepiscopus antea foderat, tantum ibi fodit, tanta dedit, tanta promisit, quod regem adversus eum aperte insurgere fecit. Mandavit ergo illi, non per ecclesiasticas personas, ut conveniens esset, sed per duos consules et duos proceres, Robertum comitem de Mellent, Willelmum comitem de Warrenna, Willelmum camerarium suum, et Nigellum de Albeneio, primo prætendens ei quod frater suus, et ipse, eum educaverat, plurimum dilexerat, privatum sibi fecerat, ad quod erat exaltaverat, fidelitatem in usus suos et consuetudines juraverat ne turbaret regnum nec ecclesiam scandalizaret; sed, sicut antecessores sui fecerant, subjectionem profitens consecrationem susceperet.
- Quibus ille ait: "Beneficia quæ enumeratis cuncta recognosco, et domino meo regi gratias habeo. Fidelitatem quam feci, Dei auxilio, bene servabo; usus et consuetudines suas non juravi, nec quicquam nisi salvo ordine meo feci. Non est regni turbatio, non est ecclesiæ scandalum, ecclesiæ cui me præesse voluit, quam nulla in regno esse debet [*sic*] et regii diadematis dimidium est, suum jus defendere; quod ipsius regis agere esset, vel saltem, ut bonum et justum advocatum, æqualiter se tenere. Qui scandalum injuste movet et facit, attendat quis est qui dicit, *Væ homini illi per quem scandalum venit.*"
- "Profiteri vero nec debeo nec audeo, quia hoc decreto Beati Gregorii et Honorii et Urbani paparum redargutionem adversari non ignoro. Si quid prædecessores mei inconsulte vel coacti fecerunt, *hereditate non possideo sanctuarium Dei.* Sed suppliciter deprecor dominum meum regem meum, ut ecclesiæ, cui me vel quam mihi tradidit, rectitudinem et iudicium justum consentiat."

The archbishop gets the king's ear.

Who sends to Turstin reminding him of his favours to him and desiring him to profess.

Turstin's reply to the messengers.

He refuses to make the required profession.

Prov. xvi. 27.

S. Matt. xviii. 7.

Ps. lxxxii. 13.

Ad regem redeunt, sic ordine rem referentes. Inimici iudices¹ nostri erant. Archiepiscopus enim et complices sui erant cum rege. Noster in capella quadam cum paucis remanserat, nec quemlibet de nostris adesse voluit, ne, si regi contradiceret, ipse illis imparet. Præmunitus fuerat ab aliquo amico talem assultum illi fieri. Qui prius venerant redeunt verbum regis abbreviatum nuntiantes, et ipsi quidem testes, quoniam illum diligebant. "Rex," inquit, "de professione causam non ingreditur, nec ingredi consentiet, sed alterum erit e duobus; aut vos professionem facere, aut regis odium incurrere; nec quenquam vobiscum [con]sanguinitate propinquum in tota terra sua remanere."

The king gives Turstin the choice of submission or loss of his favour.

In arcto res sita erat. Pauca præmeditatus, a Deo consilio accepto, sic ait: "Grave quidem mihi est regis odium sempiternum habere, gravius autem Deum et Romanam ecclesiam scienter offendere; ut vero neutrum faciam, quod rex mihi dedit, eligo potius dimittere. Ite, si vobis placet, et regi sic nuntiate." Euntes renuntiaverunt. Archiepiscopus et quidam de assistentibus non credebant. Quibus comes de Mellent ait: "Si bene novi hominem, non dixit quod facere nolit; sed, ut audiatur a pluribus ex ore ipsius, coram veniat." Mandatus² ad regem venit, et relato ab internuntiis quod detulerant, plene concessit. Manum igitur porrigenti, et ipse, manu in manum, quod ei donaverat regi dimisit. Omnes fere qui viderunt lacrymati sunt. Rex etiam, quamvis id faceret, suspiravit et flevit. Solus archiepiscopus non plorasse dicitur. Credo cor ejus induratum fuisse, sed Eboracensem clerum cœpit coram rege insinulare quod per eos archiepiscopatum dimiserat. E contra noster electus, nunc vero ejectus, illos excusare, et de scientia, et honestate, et probitate satis laudare. Et adjiciens: "Nihil," inquit, "habeo modo in Eborac-

He chooses the latter.

Turstin makes his reply to the king in person, and divests himself of the archbishopric.

The archbishop says that Turstin has acted thus to please the York clergy.

¹ *iudices*] *judici*, MS.

| ² *Mandatus*] *Mandatis*, MS.

Turstin
defends
them.

“censi ecclesia præter fraternitatis amorem, et nunc
“quidem, Dei auxilio et eorum, paratus essem causam
“illam pro defensione canonice defendere contra
“[omnes] quicumque inde vellent canonice agere.” Ad
quod nemo fuit qui responderet.

His
courage.

Qui cum eo de nostris venerant, quid et qualiter
actum esset necdum sciebant. Scientibus vero mæror,
pietas, gaudium simul oborta sunt. De amisso pastore
mæror; de angaria in quam fuerat pietas; de vigore
et constantia gaudium; et dolore, et pietate, et gaudio
amare, [*sic*] nec gestu tristitiæ signum dedit, sed more
solito jocunde et jocosè agebat, ac si nihil contrarii
contigisset; quod omnes suos modice consolabatur.

Turstin is
greatly
praised.

Verbum hoc per Angliam et Normanniam cito di-
vulgatum est. Quod plerique pensantes vehementer
admirati sunt, clericum scilicet curialem, et de mensa
regia nutritum, et sic familiarem, tantum illi resti-
tisse; quia indebitum poscebatur, tanto honori renun-
tiasse. Quibus vero bonitas et vigor mentis inerat,
eum viriliter egisse testabantur, ei et magnifice in
laudem ascribebant.

Literas domini papæ, quas supradictum est eum
paulo ante suscepisse, Radulpho archiepiscopo, cui mit-
tebantur, non tradidit; non enim modo habebat cui
consecraretur. Hæ tamen hic subscriptæ sunt.

Paschal's
letter to
the arch-
bishop of
Canterbury
forbidding
the pro-
fession.

Carta præmemorati domini papæ Paschalis.¹

[*Paschalis*] *episcopus*,² *servus servorum Dei, venerabili*
fratri, R[adulpho] Cantuariensi archiepiscopo, salutem
et Apostolicam benedictionem. Inter Cantuariensem
et Eboracensem episcopos consuetudinem a Beato Ho-
norio novimus institutam, ut alter consecratur ab
altero. Cæterum professionis exactio nec a Beato
Gregorio instituta est, nec justitiæ ratione conceditur,
unde et a prædecessoribus nostris eam prohibitam no-

¹ *Paschalis*] Pelagii, MS.

the Reg. Magnum Album at York,

² Collated with another copy in | i. f. 42.

*vimus. Nos quoque te, frater carissime, ne ab Eboracensi archiepiscopo in consecratione professionem exigas prohibemus, et illi ne faciat interdicimus.*¹ Quod si propter hoc te ab ejus consecratione subtraxeris, nos aliis ut eum consecrent præcipiemus. Etsi enim prioris locum obtineas, non tamen aut ecclesiæ tuæ suffraganeus est, aut tibi obedientiam debet.

Qui de nostris cum electo archiepiscopo venerant, The news comes to York. abjecto, licentia accepta, domum tristes regrediuntur, quomodo actum sit nuntiantes. Qualiter inde nobis visum fuerit ex subjectis literis quas paulo ante² illi misimus agnosci potest.

Literæ Capituli Eboracensis ad suum electum quia repulsus per regem.³

*Eboracæ metropolis archiepiscopo electo et dilecto, et nunc quoque dilectissimo, T[urstino], Capitulum ejusdem ecclesiæ salutem et amicitiam, et devotæ subjecti-
onis obedientiam. Egregia probitatis tuæ magnificentia tibi gloriam, amicis tuis lætitiā, adversantibus contulit confusionem, et nostrum copiosius erga te accendit amorem. Omnibus fere de providentia vestra communis est sententia in te benedictionis et laudationis. Colloquentes de te invicem gratulantur; plerique præ gaudio, alii pietate tuæ destitutionis lacrymantur; et si qua adversus eos, quod nequaquam fecisti, non facienda fecisses, pro hujus facti tui honestate de cordibus eorum diluta et penitus deleta forent. Gloriarī potes, sed in Domino gloriare. Et enim si non est in Deo gloriatio, vanitas est et elatio, et quidam sapiens ait: "Aurum magna inflatio." Qui vero de se humiliter sentiens, Divinæ efficacix ascribit quod facit, et facilius proficit quod*

The chapter of York bestow high praise on Turstin for his conduct.

¹ *interdicimus*] interdiximus, A.

² *ante*] vero, MS.

³ This rubric is placed in the MS. immediately after pope Paschal's letter.

They will accept no other archbishop during his life.

intendit, et a Deo præmium recipit, sed non aliunde requirit. Hæc autem superflue dixisse videmur, modestiam et humilitatem tuam cognoscentes. Quia ergo pro ecclesiæ libertate tuenda, vel magis pro ejecta dignitate restituenda, constanter decertasti, nihil nos separabit a tua obedientia, et spirituali, quam super nos suscepimus, paternitate. Et quidem non essemus ecclesiæ filii, sed privigni, si aliqua persuasione vel comminatione alium te vivente super nos pateremur induci, nisi forte iudicio aut præcepto cui jure non liceat refragari. Ex hoc enim tua prælatio, vel si debet dominatio, nobis est amabilis et desiderabilis. Viriliter egisti. Confortetur cor tuum, et nostrum quidem bene confortatum est. Spem enim habemus per regem Anglorum nobis cum honore et gaudio tuæ restitutionis.

Turstin asks the king to appoint some one else to the see of York.

The king says he cannot do so.

The king spends nearly five years in Normandy, and Turstin is with him.
A.D. 1117.

Turstin remembers that he

Archiepiscopus archiepiscopatum nostrum diutius vacare nolens, ne mora aliqua destitutus restitueretur, regi suggessit ut alteri daret qui patri suo et suis usibus et consuetudinibus contumaciter non refragaretur. Scriptum habebat in corde suo cui dare volebat, juste et religiose de restitutione cogitans. Cui non e recta petenti rex recte respondit: "Non sic æstimo archiepiscopatum liberum esse. Pro amore meo quod potuit mihi dimissum fecit. Aut citius aut serius aliud forsitan quam putetis audiemus."

Post modicum rex mare transiens in Normanniam, quinque annos fere continuavit. Exul noster cum eo transivit, quem satis honorifice secum habebat, nec volebat quod quilibet eum nisi archiepiscopum¹ vocaret, dissimiliter faciens et dicens, et contra quod fecerat alios dicere volens. Cumque ibi moraretur, recogitans se regi dimittere non potuisse nisi quod a rege acceperat, neque regem recepissem nisi quod dederat, et dominus papa electionem ejus literis supra-

¹ archiepiscopum] archiepiscopatum, MS.

scriptis confirmaverat, Romam eundi a rege quæsit, cui sæpe per se et alios instanti rex non acquievit. Ab Anglia longa catena retentus in Normannia quasi sub custodia detinebatur. Ille nec de itinere suo futurum facere, nec regem adhuc exasperare volebat. Exoniensis episcopus, a rege contra nos Romam transmissus, jam redierat; qui, nihil adeptus, Cantuariensi archiepiscopo consilium dando mandaverat, ut ipsemet sine dilatione dominum papam requireret. Cui acquiescens sic se facere dixit et paravit.

cannot resign what the pope had confirmed to him, and wishes to go to Rome. The archbishop of Canterbury prepares to go to Rome.

Transacto trium mensium spatio, communicato nostro comproborum virorum de provincia nostra consilio, idoneum, et factu opportunum visum est, regem archiepiscopo ab illo nobis tradito et suscepto requirere.

Duobus archidiaconis de ecclesia nostra, et uni canonico Beverlacensis ecclesiæ, et monacho uni Eboracensis monasterii obedientia hæc injuncta est. Paratis commeatibus, mari transito, pervenerunt ubi rex erat, adventu, et quod ei volebant loqui, prius per quendam de suis [nuntiatum]. Eos accusatus est quod sine licentia sua illuc transierant. At illis respondentibus non æstimare se esse hujus momenti quod de hac relicentiam quærere deberent; ille subjunxit: "Rex ad præsens non potest loqui vobis, sed jubet ut expectaris eum," usque tunc et illic, diem et locum designans. Sic ter et quater de termino in terminum, de loco in locum protrahens, audire nos protelavit. Præstolabatur eum cujus adventum præsto esse audierat, Cantuariensem archiepiscopum, de quo quæ verba aut quæ alia afferret scire volebat [ante]quam illos audiret. Interim cum illo propter quem venerant morabantur omnes, vel duo, vel unus, quibus æque liberaliter impendebat, ac si archiepiscopi reditus ei detulissent, vel sibi servari sperasset.

A deputation from York seek their archbishop from the king.

Who puts them off till the archbishop of Canterbury returns from Rome.

Adveniente archiepiscopo, et cum rege locuto, tunc demum et nostris cum rege loquendi dies certus et locus præfixus est. Ad quem venientes, præmissa

The king gives the York men an audience.

salutatione ex parte nostra et benigne reddita, sic aiunt:—

They ask
for their
archbishop.

“ Eboracensis ecclesia vos, dominum et regem
“ suum, humiliter requirit, quatenus restituatis illi
“ archiepiscopum quem dedistis. Nos illum suscipi-
“ mus, sicut de eo nobis bene promisistis, quantulum
“ inter nos conversatus est, et nos invenimus. Præ-
“ cepto nostro ecclesiæ diaconus et sacerdos ordinatus
“ est; obedientiam et subjectionem, sicut animarum
“ nostrarum præposito, illi promisimus; si inconsulte
“ vel coactus ecclesiam dimisit, quanti ponderis esse
“ debeat prudentiam vestram nosse non ambigimus.
“ Potuit autem potestati vestræ dimisisse quæ de
“ libertate regum et principum et cæterorum ecclesiæ
“ donata sunt, alia non potuit. Nemo est præter
“ summum pontificem qui nos a iugo subjectionis suæ
“ absolvere queat. Nisi per illum non possumus alium
“ recipere, utpote deinceps honore carituri et infamia
“ notandi.”

No one
but the
pope can
release
them from
their sub-
jection to
him.

Adhibuerant secum Ranulphum Dunelmensem episcopum et quosdam ecclesiæ nostræ amicos. Respondenti regi quod bene consuleret ecclesiæ nostræ et pro quo petebant; et illi subdiderunt: “ Oporteret, domine rex, et bene et celeriter, etenim nec parochia, nec diœcesis, nedum provincia sine gravi periculo diu vacare potest. Et quia in regno vestro ad nutum vestrum ¹ cuncta procedunt, ac *cor regis in manu* Prov. xxi. “ *Dei est*, et vobis magis incumbit melius providere.” ¹.

They urge
the king to
act quickly.

Bene et celeriter se provisurum pollicitante, licentia accepta discesserunt, et cum exule nostro locuti, quamcitius repatriantes ad propria reversi sunt.

Præter æmulos nostros nemo fuit qui requisitionem hanc justitiæ et honestati nobis non annumerasset. Quem Cantuariensis ² ejici fecerat, faciebat adhuc et

¹ *vestrum*] in, *ins.* MS.

² *Cantuariensis*] Cantuariensem, MS.

detineri ne Romam iret. Ipse vero paratus venerat illuc ire. Exspoliatus noster ad regem veniens dixit se nolle longius remanere, sed de statu suo et de consilio animæ suæ Apostolico consulere. Rex vero, isto constanter et diu negante et renitente, precibus, blanditiis, promissis vix obtinere potuit ut remaneret quousque archiepiscopus redisset, firmiter ei verbo paciscens quod quicquid ipse detulisset, ad nihil eum cogeret, donec et ille Romam pergens ex ore domini papæ audisset. Dixit quoque noster se audisse a familiaribus suis illum, non impetrato quod quærebat, nunquam rediturum, sed Ierosolimam adire. Cui rex ait: "Etsi ipse ierit Ierosolimam, et ego vos Romam ire permittam."

Turstin
again asks
leave to go
to Rome,
and is
refused.

Romam proficiscens, justæ orationis causa Apostolorum limina visitare desiderans, dixit se euntem cornua emere, quoniam Romæ omnia venalia erant; utrum propter cornua, vel alia, emenda. Scimus quod cum sit Cantuariensis possessio opulens¹ et redditibus fæcunda, archiepiscopus professionis hujus adipiscendæ causa de thesauro ecclesiæ aliquantum venundedit; de terris vero aliquas dedit, aliquas in vadimonium posuit. Paupertatem de paupere loco propter resistendum injuriæ nec dedit nec vendidit. Invadiavit Deo ei necessaria adminiculante.

The arch-
bishop of
Canter-
bury's
journey to
Rome.

He takes
much
money
with him.

Erant cum archiepiscopo in profectione hac Herbertus Norwicensis episcopus, et Hugo Certesiensis abbas et medicus,² et Willelmus de Corbolio Dorovernensis canonicus, postea regularis canonicus et Prior Sanctæ Osidæ, qui et Radulfo in archiepiscopatum successit. Moventibus illis interim nec adhuc multum progressis,³ archiepiscopus morbo graviter tactus in Francia in lectum decidit, unde post longum, et vix, nec bene convalescens, cæptum iter cum suis arripuit.

The arch-
bishop's
compu-
nions.

The arch-
bishop is
sick in
France.

¹ *opulens*] optilens, MS.

² *medicus*] si, ins. MS.

³ *progressis*] progressus, MS.

And Herbert bishop of Norwich in Lom-bardy.

Transcensis Alpedibus in Lumbardia Herbertus episcopus, ægritudine valida percussus, ulterius tunc ire non valuit. Fortasse de ambobus ideo Deo sic placuit, quod ambo sic cornua empturos superbe dixerant, et erecto collo, nec ignoranter, adversus justitiam esse currebant. Abbas medicus, [qua]si Deo illos pro magniloquio suo castigante, salutem servare nequivit; Deo postea miserente, de restituenda forsitan adjuvit.

The archbishop reaches Rome, and finds the pope is at Beneventum.

Episcopo diebus aliquot expectato, nec convalescente, archiepiscopus cum reliquis suis Romam venit. Cornuum venditorem nullum ibi invenit. Beneventi tunc degebat sanctus et verus pater Apostolicus, Simonis Petri vicarius, Simonis Magi adversarius. Versus Beneventum non habens archiepiscopus bonum ventum, non exhibuit suum adventum, neque quem quærebat invenit eventum. Quo si venisset, cornua venalia nulla illic invenisset. Loquens igitur ad dominum papam per internuntios sæpe missos et remissos, et temptata curia et retemptata, nec prece, nec pretio, neque quolibet modo obtinere potuit quod petebat: responsumque est illi quod pro camera sua auro et argento plena professionem ecclesiæ nostræ illi non concederet. Sed ne nihilo effecto pudibunde rediret, dedit ei dominus papa literas, quibus mandando præcipiebat, quatenus haberet quicquid juste et canonice prædecessores sui possedissee dinoscebantur; quod nullus contraibat nec calumniabatur.

The pope will not allow the profession to be made.

But his church is to retain all privileges that belong to it.

A play upon the word cornu.

Redeunte in Normanniam, facies ejus, sicut Moisi, non apparuit cornuta, nec multi videntes eum exteriti sunt. Sed sæpe recogitavi quæ cornua empturum se jactavit. Sunt cornua Dei de quibus Abacuc dicit, *Splendor ejus, ut lux erit; ei, in ejus manibâs.* Sunt cornua diaboli, de quibus in Apocalypsi, bestia habebat *decem cornua, et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli.* Sunt et cornua justorum et cornua reproborum de quibus Psalmista in eodem versu, *Et omnia cornua peccatorum con[fringam], et ex[altabun-*

Habacuc, iii. 4.

Apocal. xii. 3-4.

Ps. lxxiv. 11.

tur] *c[ornua] j[usti]*. Horum alia cornua desideranda sunt, et pretio multo, si venalia essent, comparanda; alia viriliter confringenda, vel studiose cavenda. Cornua duorum [*sic*] mala expugnant; cornua bona impugnant.

Literis domini papæ quas archiepiscopus detulerat regi, et quibus utrique placuit expositis, dictum est ei quod in Anglia vel Normannia remansisse melius et honestius fuerat. Ipse vero [*pro*]posuit necdum in Angliam reverti. Vetus proverbium est, "Quod rex loquitur stabile debet esse." Turstinus presbyter venit ad regem dicens: "Domine, archiepiscopus rediit. Quantum vobis placuit expectavi. Tempus est modo et me Romam ire." At illi nondum volenti, et adhuc aliquantum expectaret exhortanti,¹ respondit: "Vos scitis, domine, salva reverentia vestra, loquor quod mihi pepigistis." Nescio qua potione oblivionis vel contradictionis archiepiscopus regem potaverat, sed prorsus et hac vice licentiam eundi denegavit. Putabat enim facile eum a papa consecrandum, quod et rex nolebat, et archiepiscopus nimium metuebat, nec ille adhuc voluit regem offendere, expectans tempus miserendi ejus. De qua re consilium a nobis requiranti literis istis mandavimus illi.

On the arch-bishop's return Turstin claims the fulfilment of the king's promise that he should go to Rome. The king refuses to allow him.

Secundæ literæ ejusdem Capituli ad eundem electum.

Dilecto et electo domino et patri suo T[urstino] canonici Sancti Petri et sui de bono incepto medium, continuum ad honestum finem. Hoc vobis, venerande sacerdos, surgere, persuadere et deprecari volumus ut, quantum potestis, salva fidelitate Jesu Christi, et sanctæ ecclesiæ libertate et vestro honore, vel eundo vel huc redeundo, vel quicquid faciendo, studeatis regis benevolentiam retinere. Qua retenta si Romam

The chapter of York advise Turstin in the matter.

¹ *exhortanti*] *exornanti*, MS.

They urge *ieritis, quem vel quos de nobis vobis placebit manda-*
 him to keep *bitis: si vero aliter, tamen sit in consilio vestro, quo*
 in the *semper in hac re sapientius et utilius usi estis*
 king's *quam alieno. Hoc ideo vobis dicimus quia sicut ira*
 favour. *regis discesseritis et aliqui de nobis vobiscum, levius*

When they *erit euntibus quam remanentibus, si non possent de-*
 sent Wm. *fendere, eos non misisse. Scimus vere quod quando*
 of Beverlie *Willelmus de Beverlie Romam ivit, rex magno scru-*
 to Rome, *tinio scrutatus est si nostra missione vel consilio*
 the king *isset.*
 made a

strict
 search into
 the matter.

Misimus et illi alias literas, sed occulte, quas deferret domino papæ, si Romam iret, et de ejus ejectione, et per quos, [et de qua] causa diu retentus fuerat; quæ et hic subscriptæ sunt.

Literæ ejusdem Capituli pro eodem electo eidem domino papæ transmissæ.

The chap-
 ter of York
 to Pas-
 chal II.

Patri beato et reverendo domino papæ, Dei gratia summo pontifici, clerus Eboracensis salutem et debitæ ac devotæ subjectionis obsequium. Eboracensis ecclesia pari dignitate Cantuariensi ecclesiæ a Beato Gregorio gentis Anglorum Apostolo instituta, nova institutione exigitur illi subjacere et cartam professionis tradere. Quæ quidem exactio contra Apostolicam sedem est invasio; et, si recipitur, usurpatio facienti quoque non sine periculo. Soli etenim Romanæ ecclesiæ metropolitanorum debetur professio. Hanc vero professionem quia electus noster, beati papæ instituta, et Apostolicæ sedis dignitatem, [et] suam servare volens, facere timuit, consilio, persuasionibus, actu Cantuariensis archiepiscopi et suffraganeorum suorum, ab ecclesia, ad quam est electus, injuste quasi ejectus, sicque per annum et dimidium in exilio multas passus est molestias et tribulationes; et nos, populus ejus, sumus quasi oves dispersæ et errantes. Propter quod cum Romam adire, et a paternitate vestra consilium vellet requirere, supradictorum callida machina-

By the
 machina-
 tions of
 the arch-
 bishop,
 Turstin has
 been kept
 in exile for
 a year
 and a half.

tione quasi sub custodia detentus est, donec Roma redisset qui contra Romam ire parabat, arbitrans ipse et sui electi nostri professionem, licet indebitam, a summo pontifice pecunia se posse emere, aperiens os suum in blasphemias contra Romam, affirmantes omnia esse venalia Romæ; sed a sanctitate vestra nil nisi justum et canonicum impetrare valuit. Pro hac igitur integritate veritatis et justitiæ, Francia, Normannia, Anglia nomen vestrum prædicant et benediciunt, et statutis illius deinceps magis contraire verentur. Nos vero inter alios et super alios beatitudini vestræ gratias agimus, et in bonitate sanctitatis et justitiæ vestræ certam spem habemus. Hunc ergo dilectum nostrum T[urstinum], virum venerabilem, religiosæ conversationis, de cujus concordie electione audistis et literis vestris confirmastis, ad vos ut ad dominum et patrem dirigimus, et quasi pedibus pietatis vestræ prostrati lacrymabiliter supplicamus ut tali viro sic electo et recepto, et hac occasione ejecto, quod dignum est excellentiæ vestræ faciatis. Elegimus potius exilium pati quam super hunc nobis alium introduci.

The archbishop says that anything can be bought at Rome.

Comperto Romæ electum nostrum sic esse ejectum, et ne Romam veniret retentum, dominus papa tota et curia graviter tulerunt. Erat tunc in Normannia Anselmus nepos Anselmi archiepiscopi, qui modo est abbas Sancti Eadmundi, missus ab Apostolica sede ut in Anglia legatione fungeretur. Sed rex donec et ipse rediret secum detinuit, blanditiis et beneficiis in Normannia sic ligatum quod Anglia non vidit eum legatum. Huic itaque dominus papa literas misit, quarum unam regi traderet de ejecti restitutione, alteram Radulpho archiepiscopo de restituti consecratione. Utrarumque exempla hic inserta sunt.

Anger at Rome at this news, and Anselm, the legate, receives letters for the king and archbishop.

Literæ domini papæ Paschalis¹ ad regem H. missæ
pro eodem electo.

Paschal II. *Paschalis*¹ *episcopus, servus servorum Dei, dilecto*
to Henry I. *filio H., illustri Anglorum regi, salutem et Aposto-*
*licam benedictionem. Nos auctoritate Dei*² *de probi-*
tate tua non tantum bona, sed etiam meliora, confi-
dimus. Idcirco monemus excellentiam tuam ut,
Divinæ gratiæ memor semper existas, quæ tibi et
*regni pacem et justitiæ notitiam*³ *tribuit. Honorem*
igitur Dei et ecclesiarum Ejus in regno tuo diligenter
*observa et justitiam diligenter*⁴ *exequere, quia per*
honorem Dei tuus profecto honor augebitur. Audi-
vimus electum Eboracensis ecclesiæ, virum quidem
sapientem et strenuum, sine judicio ab Eboracensi
ecclesia sequestratum, quod nimirum justitiæ Divinæ
et sanctorum patrum institutionibus adversatur. Nos
*quidem, neque Cantuariensem ecclesiam minui, nec*⁵
Eboracensem volumus præjudicium pati, sed eam
Constitutionem quæ a Beato Gregorio, Anglicæ gentis
Apostolo, inter easdem ecclesias constituta est, firmam
censemus illibatamque servari. Idem igitur electus,
ut justitia exigit, ad suam ecclesiam omnimodis revo-
cetur. Si quid autem quæstionis inter easdem eccle-
sias agitur, præsentibus utriusque partibus in nostra
præsentia pertractetur, ut, patrocicante Deo, utraque
*ecclesia finem suæ justitiæ consequatur.*⁶

The pope
wishes the
order of
pope Gre-
gory to be
observed.

Letter from
the pope to
the arch-
bishop of
Canter-
bury. [Paschalis] *episcopus, servus servorum Dei, venera-*
bili fratri R[adulpho] Cantuariensi episcopo salutem
et Apostolicam benedictionem. Quanto amplius de

¹ Paschalis] Pascasius, MS.

² auctoritate Dei] auctore Deo,
A.

³ notitiam] normam, A.

⁴ observa . . . diligenter] ins.
from A.

⁵ nec] vel, A.

⁶ Collated with another copy in
the Reg. Magnum Album at York,
pt. i. 48a.

*vestræ*¹ dilectionis sinceritate confidimus, tanto amplius admiramur quod ea videaris exigere quæ Romanæ solum competere videtur ecclesiæ. Nosti enim, frater carissime, Beati Gregorii ad Augustinum verba ita in ejus Epistola de Eboracensi episcopo esse disposita :

Beda, H. E.
i. 29.

“ Post obitum tuum episcopis quos ordinav[er]it præsit, ut Londoniensis episcopi nullo modo ditioni subjaceat. Sit vero inter Londoniæ et Eboracæ civitatis [episcopos] in posterum ista honoris distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus.” Quo igitur modo, qua ratione ab electo Eboracensis ecclesiæ professionem exigitis,² et propter hoc ei manum imponere detractatis,³ cum, secundum scripta[m]⁴ Beati Gregorii Constitutionem, nullo modo ditioni tuæ debeat subiacere? Præcipimus ergo ut pro vestrarum ecclesiarum consuetudine eum secundum sanctorum scita canonum consecretis omni subjectionis exactione deposita, alioquin nos eum juxta communem ecclesiarum morem ab Eboracensis ecclesiæ suffraganeis præcipimus consecrari. Etsi enim prioris locum obtineas, nec ecclesiæ tuæ suffraganeus est, nec tibi obedientiam debet.⁵

Orders him
to consecrate
Turstin.

Literis domini papæ a rege acceptis, et consilio ab his qui cum eo erant episcopis et cæteris quæsito, et ab illis quoque qui in Anglia erant, utrorumque consilio accepto Domino papæ de hac revocatione obedire, Deo gratias et domino papæ!, restitutus est. Ipse vero habebat literas supradictas de ejus consecratione Radulpho archiepiscopo directas. Sed non fuit ei consilium eas illi in Normannia tradere, bene scienti quod non consecraret donec ad ecclesiam rediret. Credebat quod ei dictum fuerat archiepiscopum in Angliam indilate transiturum. Sed credo quod plus ideo differbat quod nostrum literas illas habere et eas illi

The king
acts according to
the pope's
wishes, and
restores
Turstin.

¹ *vestræ*] suæ, A.

² *exigitis*] exigis, A.

³ *detractatis*] detractas, A.

⁴ *scripta[m]* præscriptam, A.

⁵ Collated with another copy of the letter in the Reg. Magnum Album at York, i. 48.

- Turstin returns to York. traditurum præmunitus erat. Revocatus noster ad nos regreditur, et cum gaudio magno suscipitur, et multo ampliore quam prius honore et reverentia dignus judicatur.
- Death of Paschal II. (Jan. 1118) and election of Gelasius II. Evoluto aliquot mensium circulo, et Radulpho archiepiscopo ex industria morante ne præcepto papæ electum nostrum consecraret, venit ad nos qui diceret papam P[aschalem] obiisse, et Johannem cancellarium, in papam Gelasium creatum, jam in Galliam pervenisse. Quo audito, electus noster et nos omnes de tam bono patre et justo patrono graviter in jure quidem contristati sumus, sed de novo spem bonam et confidentiam in Deo habebamus. Ipse enim causam nostram multum juverat adversariis nostris adversatus: multis vero credibile erat quod R[adulphus] archiepiscopus et sui nec illum doluerunt decessisse, nec istum lætati sunt successisse.
- The new pope a friend to Turstin. Secundum rerum mutationes et consilia [mutare] oportet. Consiliatum est electo nostro transmarinis et citra, et sibi quidem hoc potissimum videbatur, in Normannia[m] regredi, deinde et novum papam tendere. Id quidem occulte fieri decebat. Comperto rex forsitan inhiberet. Consilio paucis revelato, cum literis nostris et quos elegit, quasi propter alia facienda, Londoniam venit. Ibi divisione facta, ipse viliter indutus, et equitans non cognoscendus cum¹ parte suorum Dorovernium, quam cito potuit transfretavit. Reliqui apud Hestingas transierunt. Deus autem sic disposuit quod qui primi in Normanniam venirent, ad locum designatum exspectari jussi, non amplius una nocte exspectantes adunati sunt. Fuit qui regi diceret Eboracensem electum Anglia latenter egressum per exterarum regiones ad papam perrexisse, sed rex minime credens, illo post modicum ad eum veniente, verum non dubitabile habuit. Et jam quidam benevolus noster
- Turstin resolves to visit the new pope. He comes to London.
- Starts from Dover in disguise and crosses the sea.

¹ cum] patre, *ins.* MS.

ad papam pergens apud urbem Januam ei occurrerat. A friend of Turstin sees the pope at Genes and tells him how things stand.
 Per quem, si quid erat de statu nostro quod non cognovisset, edoctus, scripsit regi et archiepiscopo, nostro quoque electo, sicut prudentiæ suæ visum est utrique convenire. Quæ literæ subscriptæ sunt.

Literæ Gelasii ad eundem regem pro eodem electo.

Gelasius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio H[enrico] illustri Anglorum regi salutem et Apostolicam benedictionem. Et personæ vestræ et regno vestro non parum detrimenti esse cognoscitur quod ecclesiæ tamdiu manent solatio destitutæ. Quod Eboracensi ecclesiæ accidisse perpendimus et dolemus; unde nobilitati vestræ præcipimus ut si Cantuariensis episcopus Eboracensem electum, secundum domini prædecessoris nostri sanctæ memoriæ P[aschalis] papæ præceptum, et literarum nostrarum mandatum, consecrare noluerit, utrumque scilicet ad nostram præsentiam dirigatis, quatenus quæ inter eos causa jactatur, ante nos, auctore Dei, Apostolicæ sedis judicio decidatur. Gelasius II. to Henry I. Tells him to send the disputants to him.

Literæ ejusdem Gelasii papæ ad eundem archiepiscopum Cantuariensem pro eodem electo.

Gelasius episcopus, servus servorum Dei, R[adulpho] Cantuariensi archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Pro tuæ religionis specimine quod filii nostri abbatis relatio apud nos maxime commendavit, prædecessor noster sanctæ memoriæ P[aschalis] papa, me potissimum suggerente, in promotione seu translatione tua a rigore justitiæ declinavit. Cæterum quæ de¹ te concepta est spes, nos decepisse et confudisse perspicitur. Veræ siquidem Gelasius II. to the archbishop of Canterbury.

¹ de] om. MS.

religionis est Christi vestigia imitari, de Quo scriptum est, Humiliavit seipsum, factus obediens usque ad mortem. Et de Seipso Ipsemet dicit: Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Hanc humilitatis¹ formam in religione tua non inveniri, frater carissime, condolemus. Cum enim prædictus dominus noster suis te literis monuisset ut Eboracensem electum, illa indecenti professione deposita, consecrares, ecce! jam triennio contempsisti, humilitatis et obedientiæ oblitus, in eadem adhuc pertinacia perseveras. Unde nos fraternitatem tuam iteratis Apostolicæ sedis literis commonemus, ut ab hac tandem durtia desinas, et Eboracensis electi consecrationem secundum communis justitiæ institutionem et Apostolicæ sedis mandatum, Domino largiente, perficias. Quod etsi nunc contemptor extiteris, nos tibi ex Apostolicæ sedis auctoritate præcipimus² ut cum electo eodem nostro te conspectui repræsentes, quatinus quod inter vos causa jactatur, ante nos, auctore Deo, Apostolicæ sedis auctoritate decidatur.

Gelasius II. *Gelasius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio T[urstino] Eboracensi electo salutem et Apostolicam benedictionem. Quæstionem de professione illa inter te et Cantuariensem archiepiscopum tamdiu durare miramur, quia justitia³ manifesta est. Idcirco fraternitatem tuam literis præsentibus visitantes præcipimus, ut si archiepiscopus Cantuariensis in ejusdem professionis adhuc exactione persistit, tu ab ea omnino desistas, et⁴ vel cum ipso vel sine ipso ad nostram præsentiam [venias].⁵*

¹ *quia mitis . . humilitatis*] quia mitis sum et humilitatis forma, A.

² *literis . . . præcipimus*] om. MS. Coll. with another copy in the Reg. Magn. Album, i. 42.

³ *justitia*] A.; justitiæ, MS.

⁴ *et*] om. A.

⁵ *præsentiam venias*] præsentias, MS. Collated with another copy of this letter in the Reg. Magnum Album at York, i. 48 b.

Chides him for his pride and disobedience.

Orders him to come with Turstin to him.

Bids him come to him with or without the archbishop of Canterbury.

Ep. ad Philipp. ii. 8.
S. Matt. xi. 29.

Electus noster interrogatus a rege, licet rem bene arbitrans, cur venisset, respondit: "Nec dignitati nostræ, nec metropoli nostræ utile est neque decorum, personæ vero meæ valde inhonestum est, ibi manere, ubi archiepiscopus esse debeo et nominor, nec quicquam episcopale facio. Nec clam me est dominum Cantuariensem ideo retardasse, quod sciebat me papæ P[aschalis] literas habere, præcipientes ei de mea consecratione. Duo bona facit,¹ et suam ecclesiam et nostram archiepiscopi re[gi]mine destitutam. Æquale est pæne ac regnum vestrum nullum haberet archiepiscopum. Idecirco veni novo papæ præsentiam meam exhibiturus, ut saltem de hac cura me absolvat, sed id sine conscientia et licentia vestra nolui." Rex exspectare jussit eum in proximo quid inde vellet illi dicturus. Prope erat Natale Domini. Literas domini papæ G[elasii] rex acceperat.

Turstin
tells the
king why
he has
come to
Normandy

Infra Natale electus noster, adductis secum bonis viris, venit ad archiepiscopum in hospitium suum, et ipse tunc aliquantum patiebatur, et literas papæ G[elasii] illi tradidit. Quibus acceptis: "En," ait (porrexit et alias), "Hæ sunt literæ papæ P[aschalis], quas debui vobis tradidisse, si, sicut debuistis, in Angliam venissetis." "De literis," inquit, "defuncti papæ nihil modo habeo facere," nec suscepit eas. "Istas videbo et crastina vobis respondebo." Quibusdam verborum interjectionibus hinc et inde ejaculatis, noster cum suis discessit. Commonefactus ab aliquo archiepiscopus non bene fecisse quod literas papæ P[aschalis] accipere neglexerat, ad nostrum remisit ut eas illi remitteret, quas remisisse plerisque molestum fuit. Postea archiepiscopus respondit, quando in provincia sua esset, si quis eum requireret, facturum

Turstin
goes to the
archbishop
and gives
him the
letter of
pope
Paschal.

The arch-
bishop
declines at
first to
receive the
letter of
Paschal,
but sends
for it after-
wards.

He gives a
half pro-

¹ *bona facit*] There seems to be an omission here.

mise that
he will
obey the
pope's
order.

A meeting
fixed at
Tours be-
tween the
pope and
the French
king.
Turstin is
not allowed
to go.

Before it
takes place
Gelasius
dies (29th
Jan. 1119),
and Calix-
tus II.
succeeds.

The new
pope
shrinks
from the
office.

The new
pope writes
a very
sharp
letter to
archbishop
Ralph.

quod deberet. Proposuerat in animo usque in longum tempus Angliam non intrare.

Post Epiphaniam audito papam Turonis regi Francorum mandasse, ut illic die designato ei occurreret, sacerdos noster obnix¹ regi supplicabat quatenus eum illuc ire dimitteret, sed nullatenus voluit. Utrum archiepiscopus noluit, vel non potuit, nec ipse ivit. Utrique rex concessit quos vellent mittere. Rex Franciæ regaliter cum archiepiscopis, episcopis et nobili clero et procerum comitatu summo pontifici obviam ibat, et cum eo legati nostri, quia electum nostrum satis diligebat. Cum autem venissent ad castrum Nanthonis, nuntiatum est regi papam G[ela- sium] defunctum esse, et Cluniaci sepultum; et ab episcopis et cardinalibus, qui cum eo venerant, Guidonem Viennensem archiepiscopum, invitum et renitentem, in papam raptum, et Calixtum appellatum. Quod audientes rex et plurimi reversi sunt, Quidam ad eum transierunt. Ipse vero, deappellatus officio, parum agere voluit donec ab illis qui Romæ erant quod isti fecerant confirmatum accepit. De cujus translatione quidam sic ait:

“ [Sponsum] sponsa suum dimisit, filia matri,

“ Mater eum rapiens fecit eam viduam.

“ Alter habebit eam forsán vivente priore,

“ Nec de quatuor his ullus adulter erit.”

Confirmatus papa perambulabat Burgundiam et Aquitaniam versus Hispanias, et Narbone Concilium tenuit.

Cognita Apostolicus multorum relatione nostræ habitudinis² qualitate, videlicet professionis exactione, consecrationis denegatione, ejectione, revocatione in Normanniam, reditu, et per quem, et quamobrem ad prædecessores suos veniendi retinaculis, misit literas R[adulpho] archiepiscopo, in quibus eum superbum

¹ *obnix*] obimple, MS.

² *habitudinis*] Cf. Stubbs; beatitudinis, MS.

vocat, et de contemptu præceptorum prædecessorum P[aschalis et] G[elasii] acriter redarguit; ideo quod de consecratione Eboracensis electi nihil eis obedientiæ vel reverentiæ detulerat. Intelligens ergo apud papam et curiam se nihil gratiæ habere, sed plurimum exosum esse, licentiam a rege quæsitam ut se excusatum iret facile habuit; et ire voluit, sed non potuit, a rege Francorum et comite Andegavensi illi suisque conductu denegato et adventu prohibito. *Qui fodit foveam, incidet in eam; et qui volvit lapidem, revertetur ad eum.* Quia igitur ipse venire, vel idoneos legatos mittere non potuit, occulte modicum vernulam has apologeticas deferentem transmisit.

Archbishop Ralph is not allowed to go to the pope.

Ralph sends a private messenger to the pope with the following letter.

Literæ ejusdem archiepiscopi Cantuariensis ad eundem papam.

Calixto Dei gratia summo pontifici frater R[adulphus], indignus sanctæ Cantuariensis ecclesiæ sacerdos, debitam subjectionem, et fidelia pro posse, si dignetur, servitia. Per conditionem, Domine pater, visum est mihi vobis offerre servitia, quia venit ad aures nostras prævaluisse super me verba iniquorum apud Christianitatem vestram. Vocatus enim sum literis vestræ sanctitatis sigillo signatis superbus, et antecessorum vestrorum P[aschalis et] G[elasii] contemptor præceptorum, de consecrando videlicet Eboracæ civitatis electo, cum nullus illorum, nec verbo, nec scripto, nec legato, hoc vel semel in tota vita sua mihi præcepit. Quod si forte ab aliquo malevolo æstimetur quod legatum deferentem consecrationis præceptum non receperim, aut literis præcipientes videre contempserim, novit¹ Deus et novit¹ anima mea, quia prorsus immunis est ab hoc transgressionis nævo tota conscientia mea. Idcirco, quia priusquam Divinæ digna-

Ralpharchbishop of Canterbury to Calixtus II.

He has not consecrated Turstin, because no pope ever ordered him to do so.

¹ novit] vivit, MS.

tionis miseratio vos communi ecclesiæ Suæ præfecerit patrem, ego, per Illius pietatis clementiam, considerata vestræ sublimitatis humilitate, ac utili dulcis consilii delectatione, meipsum coram Deo sanctitati vestræ totum effunderam, et omnes infirmitates tam corporis quam animæ in te, sicut præelecto patri et sapienti medico, consulendas et refovendās ostenderam. Commune faciendum duxi, non arguendo quidem, sed humiliter, ut servus domino, suggerendo miram quam in vobis credidi clementiæ sublimitatem Scripturæ illius quæ dicit, Priusquam interroges, ne vituperes Eccl. xi. 7.

He cannot come to the pope on account of illness, and the prohibition of the French king, &c.

quemquam. Mirum forsitan videbitur quod tanto patri per tantillum famulum excusationis meæ literas mitto, sed, teste Deo, prohibente multarum enormitate infirmitatum, nec per me, quod multum desideravi, et jam bis facere temptavi, ad vos venire, nec idoneos legatos mittere valui propter prohibitionem regis Franciæ et comitis Andegavensis. Porro quia dominus Angliacensis abbas, quem ad nos conducendos misistis, usque ad breve tempus ad vos rediturus est, si interim, quod semper optavi, vester esse potero, aut nos aut legatos nostros ad [vos], Deo sanitatem et potestatem mihi concedente, perducet precarer. Sane nisi temerarium videri timerem, ut per hunc puerulum, quem mihi notum et familiarem esse novistis, quousque altiores et secretiores consilii ad vos viros mitterem, literis vestris certificaretis quantum de dulcedine miserationis vestræ confidere possim.

He makes excuses for his messenger.

Some believe that Ralph did receive the letter of Gelasius II.

Credibile est virum religiosum et sic jurantem verum dixisse æstimare, sed scio aliquos pro vero credere quod literas papæ G[elasii], adhuc, eo vivente, suscepit. Cur autem literas papæ P[aschalis] in vita sua non viderit, causæ subscriptæ sunt. Sane nec multum mirandum est eum vel literas videre neglexisse, vel visis non obedisse, cum in audientia magnæ dignitatis personarum et aliorum multorum se domino papæ non obediturum edixerit, si ei ore ad os præciperet,

ut Eboracensem electum absque professione consecraret.
Rescriptum domini papæ Calixti literis suprascriptis.

Literæ ejusdem papæ ad eundem archiepiscopum.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri R[adulpho] Cantuariensi archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Per conditionem scripsisti Christianitati nostræ, per conditionem tibi sicut per Dei gratiam Christiano breviter respondemus.

Calixtus II.
to the arch-
bishop of
Canter-
bury.

S. Matt.
x. 13.

Si, quemadmodum a tuis prædecessoribus factum est, in nostra et Romanæ ecclesiæ obedientia et fidelitate permanseris, nos te, sicut prædecessores nostri fecisse noscuntur, diligere, et, patrocicante Deo, curabimus honorare. Alioquin pax vestra revertetur ad vos.

Quod nobis suggerere voluisti, vos jam fecisse credimus, videlicet ne ante interrogationem quenquam vituperemus, cum tamen neminem vituperasse credamus. Interrogavimus enim, et diligenter quæсивimus, et tandem [quod] de consecrando Eboracensis ecclesiæ electo domini prædecessores, sanctæ memoriæ P[aschalis] papa et G[elasius] scripserant ad plenum invenimus, et scriptum fraternitati tuæ mandamus. Signa ergo, frater carissime, signa cor tuum, et ad teipsum redi, neque in cælum os tuum ponas aut transgrediaris terminos a patribus constitutos. Non est discipulus super magistrum, nec servus major domino suo. Nos quidem, quia de affectione tua confidentiam habebamus, super causa illa fraternitati tuæ scripsimus ne etiam a dilectione sedis Apostolicæ declinares: tu vero nihil pæne nobis reverentiæ reservasti. Certe si rem grandem dixisset tibi propheta, facere debuisti.

He has
found the
letters of
Paschal
and Gela-
sius, and
sends them
to him,
with a
severe
rebuke.

S. Luc.
vi. 40.

2 Reg.
v. 13.

Sicut electo nostro ad papam P[aschalem] et G[elasium] ire non licuit, sic et ad Calixtum eundi licen-

The king
still refuses
to allow

Turstin to
go to the
pope.

Archbp.
Ralph tries
to get him
sent to
England.

Turstin's
answer to
the king.

Calixtus II.
summons
a General
Council at
Rheims.

The pope
is crowned
at Cler-
mont.

tiam a rege sæpius quæsitam et suppliciter postulatam nequaquam obtinuit, per quem prius et nunc retentus. Et quidem rex Franciæ et comes Andegavensis benigne eum tamen direxissent, quia et eum diligebant et super adversitate ejus misericordia movebantur. Quanto papa propius Franciam accedebat, tanto ne noster electus ipsum adiret R[adulphus] archiepiscopus plus timebat. Institit igitur regi monitis et precibus ut eum faceret in Angliam reverti. Quadragesima tunc erat. Istud vero summopere conanti ante Pascha se non regressurum, respondit, dicens: "Non est," inquit, "domine, honestum ecclesiæ cui præesse debeo, nec "personæ meæ illic adesse quando chrisma, quod tem-
"pus imminet, non potero consecrare, nec sanctum
"Pascha, sicut decet metropolim et metropolitē, so-
"lemniter facere. Et in aliquo forsitan profore potero,
"si quousque et vos redeatis ipse remanserō." Mandavit ergo ei rex quatenus eum veritatis assertione assecuraret se post Pascha iturum. Et ille: "In Dei
"consilio et regis inde me ponam." Cui aliquis de internuntiis episcopus quidem satis urbane et episcop-
paliter reddidit: "De Dei consilio dimissum facite, sed
"absolute in regis consilio vos positum dicite." Ad
quod, sicut alii qui aderant, ipse subridens semper, ait,
"Communi consilio Dei proponam."

His ita regi relatis, nec multo post sicut dominus papa archiepiscopis Franciæ, Germaniæ, Burgundiæ, Aquitaniæ provinciæ, sic et in Normanniam Rotomagensi archiepiscopo, Cantuariensi archiepiscopo, Eboracensi electo literas singulis singulas misit, mandando præcipiens quatenus cum suffraganeis suis episcopis et abbatibus, omni occasione rejecta, Concilio Generali intererent, quod in proxima Sancti Lucæ festivitate Remis celebrare disposuerat.

Apud Clarum-montem, quæ civitas est Marumnia, diem Pentecostes solenniter celebrans, sicut Romana consuetudo exigit, coronatus est. Inde pluribus per-

sonis pro regimine ecclesiarum scribens, et regi nostro et Cantuariensi archiepiscopo pro electo nostro literas subjectas direxit.

Literæ ejusdem papæ ad eundem regem.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, carissimo in Christo filio H[enrico] illustri regi Angliæ salutem et Apostolicam benedictionem. Quæstio quæ tamdiu de professione illa inter Cantuariensem archiepiscopum et Eboracensem electum agitur, et sedi Apostolicæ gravis est, et Eboracensi ecclesiæ non modicum ingerit detrimentum. Ea propter nobilitatem tuam rogamus ut eosdem fratres nostros ad Concilium pro quo eos vocavimus, sicut aliis jam literis rogavimus, venire permittas, quatenus, auctore Deo, in nostra et fratrum nostrorum præsentia diutina illa¹ quæstio finem debitum sortiatur. Si quis etiam eorum antea nos visitare voluerit, eandem ei tribuas facultatem.²

Calixtus II.
to Henry I.

Asks him
to send the
archbishop
to the
Council
that the
matter may
be settled.

Literæ ejusdem papæ ad eundem archiepiscopum.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri R[adulpho] Cantuariensi archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Super sapientia et religione tua non parum, frater carissime, mater tua sancta Romana miratur ecclesia, quod Eboracensem ecclesiam tanto facias tempore sine pastoris regimine permanere. Si non tibi hoc fraternæ³ caritatis compassio suaderet, frequens tamen Apostolicæ sedis commonitio et præceptum dilectionem tuam debuit compulisse, ut, Beati Gregorii distinctione contentus, ejusdem electum ecclesiæ consecrares. Tuam itaque

Calixtus II.
to Ralph
of Canter-
bury.

Expresses
astonish-
ment at
his dis-
obedience.

¹ illa] ins. from A.

the same letter in the Reg. Magnum Album at York, i. 48b.

² Collated with another copy of

³ fraternæ] A.; supernæ, MS.

Orders him to consecrate Turstin without any delay. Any other matter will be settled at the Council at Rheims.

fraternitatem, repetita sedis Apostolicæ præceptione, monemus, ut, omnimoda¹ jam tandem professionis exactione seposita, eidem electo, patrocinate Deo, manum consecrationis imponas.² Si quid autem aliud in ejus causa tibi æstimas vindicandum, Concilii Generalis tempore, quod in proxima Beati Lucæ festivitate Remis per Dei gratiam celebrare disposuimus, auditis diligenter utriusque rationibus terminetur. Cui nimirum Concilio personam tuam, sicut aliis quoque literis præceptum est, omni remota occasione, interesse præcipimus.

Quibus vero ad electum nostrum scripsit, et hic subscriptæ sunt.

Literæ³ ejusdem papæ ad eundem archiepiscopum.

Calixtus II. Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri T[urstino] Eboracensi electo salutem et Apostolicam benedictionem. Et tibi et Eboracensi ecclesiæ, ad cujus regimen per Dei gratiam electus es, debita affectione compatimur, quod tamdiu pro illius professionis exactione tam grandia incommoda sustinetis. Unde confratri nostro, R[adulpho] Cantuariensi archiepiscopo, scripsimus, præcipientes ut jam tandem resipiscere debeat, et tibi,⁴ professionis exactione⁵ seposita, manum consecrationis imponat. Si nos audierit, Deo gratias referemus. Sin autem, fraternitati tuæ omnino per præsentia scripta præcipimus, ut ei nullam professionem exhibeas, sed sicut aliis literis mandatum est, ad Concilium venias, quod per Dei gratiam in proxima Beati Lucæ festivitate Remis celebrare

Calixtus II. to archbishop Turstin, 21st May 1119.

Condoles with him on his sufferings.

Summons him to the Council at Rheims.

¹ *omnimoda*] omni, A.

² *imponas*] Here the copy of this letter, in the Reg. Magnum Album at York, i. 49a, ends.

³ Collated with a copy of this

letter in the Reg. Magnum Album at York.

⁴ *et tibi*] om. A.

⁵ *exactione*] causa, A.

disposuimus, quatinus, auctore Deo, quæstio hæc mediante justitia terminetur. Datum apud Clarum Montem, xvi. kalendas Junii.

Misit et dominus rex legatos suos ad Apostolicum, quibus etsi fuit injuncta contra Eboracensem electum petere et impetrare voluntas, non est data impetrandi facultas; et si aliquis aliquid se impetrasse sperans gavisus est, de quo postmodum deceptum fuisse comperiens, ægre tulit. Idem vero electus in animo diem præfixerat, antequam contra benevolentiam regis Normannia ad papam non egrederetur, ulterius autem tardare nolle nisi captione vel infirmitate detineretur. Hoc præcogitans de sociis suis unum post unum, et de suis rebus in Franciam præmisit, quam citius posset opportune securus. Licentia tanquam de integro quæsita, et rex ab eo mandando exegit sibi potissime [ne] ab Apostolico consecrationem susceperet. "De hoc," inquit, "pactionem nullam faciam, sed Deo sensum meum dirigente, ita me agam quod quæ sunt "Dei Deo, et quæ regis regi reddam." Præsul vero Exoniensis, ab Apostolico novissime reversus, regi dixerat non esse opus detinere eum, sciebat enim quod ab eo non consecraretur.

The king sends an embassy to the pope.

Turstin resolves to go, even if the king refuses.

He sends his companions into France one by one.

Asks the king's leave.

Videns igitur rex quod eum longius retinere convenienter non poterat, quia dominus papa et archiepiscopum et illum ad Concilium vocaverat, et ei mandaverat ne eos remoraretur, si uterque vel alter antea ad illum venire vellet; et propter verbum Exoniensis episcopi, licentiam abeundi concessit. Ille, non diutina dilatione procrastinans, Carnotum venit, ubi quos præmiserat exspectantes eum quasi captivum evasisse gaudio magno gavisus sunt. Inde profectus quarto die Turonis Romam invenit. Ibi summus pontifex, et idem vir summe nobis dignus nobilitate et excellentia sua, et curia, honorifice eum susipientes, advenisse lætati sunt.

The king lets him go, not thinking that he would be consecrated.

Turstin reaches his friends at Chartres, and finds the pope at Tours.

Turonis, in metropoli ecclesia Sancti Mauricii, in

He stays
for half a
year with
the pope,
in high
favour
with all.

die festivitatis illius, domino papæ et curiæ comes junctus, per dimidium annum ab eorum comitatu nec integra die est sejunctus. Dedit quoque Deus illi gratiam in conspectu regis Franciæ, episcoporum, principum, procerum, et cujuslibet dignitatis personarum ad quos ille veniebat, vel qui undique ad papam confluebant.

Turstin's
great popu-
larity.

Omnes eum diligebant, servitia sua devote offereba[n]t, et cognita causa illius inimicis ejus inimici erant, et pro causa illius dominum papam et curiam diligenter interpellabant. Ad captandum eorum benevolentiam nemo magis promptus, nemo magis facetus morem cuique gerere, et quod maxime amicitias conciliat, juxta illud Ecclesiastici, *non erat illi manus ad accipiendum porrecta, et ad dandum collecta*, sed quod eum contra si quis forte aliquod ei servitium faciebat, non segniter aut parce retribuebat; si quis ei aliquid dabat, non pariter sed uberius reddebat. Eccl. iv. 36.

At Blois
the pope
is again
asked to
consecrate
Turstin.

Veniente papa ad Blesense castrum, duo archidiaconi ecclesiæ nostræ et scolasticus, qui cum electo nostro venerant, voce et literis petitionem fecerunt ad dominum papam ut eum consecraret. At ille benigne respondit se fratribus suis inde collocuturum.

He is
also asked
when
leaving the
church of
St. Martin
des Champs
at Paris.

Cum autem Parisius venisset, idoneum visum est magistro nostro et suis iterum dominum papam requirere. Quo egrediente de monasterio Sancti Martini de Campis, ubi Missam cantaverant, clerici nostri, quorum supra memini, allaterati sunt illi, Deo providente illis opportunitatem et spatium loquendi, quantum visum est illi satis est, omnibus remotis, casu ita contingente. Dominus noster Parisius remanserat sanguinatus. Illi vero veritatem dicendo, favorem ejus captare volentes, sic aiunt: "Audito, domine pater, "dignitatem vestram ad hunc apicem promotam esse, "multi gavisi sunt gaudio magno valde, clerici quidem "maxime, quia quod diu monachi modo clericus Romanæ ecclesiæ præsidebat, et pro generis nobilitate,

The
speakers
compliment
the pope on
his election.

“ dicentes summum sacerdotium summæ nobilitati op-
 “ portune concedere ; habentes quoque fiduciam bonam
 “ in vobis de justitia et patrocínio, eo quod et in
 “ prælatione archiepiscopali, et in legatione qua funge-
 “ bamini, nisi liceret digne Deo, moderatio vestra
 “ officium debitum exercuerat. Eboracensis ecclesia
 “ nihil hæsitavit bonum successorem a vestigiis bono-
 “ rum prædecessorum P[aschalis] et G[elasii] non
 “ deviare. Quocirca paternitati vestræ, cui per Dei And ask
 “ gratiam universalis ecclesiæ cura commissa est, sup- him to
 “ plicamus, quatinus de consecrando electo nostro, consecrate
 “ Romanæ ecclesiæ servo, sicut ecclesiæ nostræ neces- Turstin.
 “ sarium est, mature provideat.”

Ille vero ad omnia pæne quæ dixerant, modeste, nec
 sine aliquo dolore sic reddidit : “ Fratres et amici, de Calixtus
 “ promotione mea quicumque gavisus sit vel gaudeat, replies
 “ ego nec gavisus sum nec gaudeo. Scio equidem modestly
 “ Romanæ sedis pontificatum omni honore excellentio- about him-
 “ rem esse, sed tanti honoris onus est gravissimum : self and
 “ gloria ista tribulatio mihi videtur et miseria : et his office.
 “ nunc quidem quamdiu sum in partibus istis bene
 “ mihi esse videtur. Quando vero Romæ ero, quot
 “ cardinales, tot principes ; quot cives, tot domini erunt.
 “ Nec mihi incognitum est inter quos habito.” Hoc He men-
 dicendo per vices respiciebat, ne de Romanis quilibet tions some
 approximaret. “ Honor,” inquit, “ Viennensis ecclesiæ of his diffi-
 “ non multis possessionibus dives est, verum mihi culties.
 “ sufficebat ; et ideo maxime, quia quocunque tende- His old see
 “ rem nuntiusque venire¹ vix quemcunque alicujus of Vienne
 “ nominis hominem in tota terra Burgundia invenie- satisfied
 “ bam, qui mihi vel nepos, vel consanguineus, propin- him.
 “ quus, vel meus homo non esset. Erga ecclesiam In Bur-
 “ vestram et electum vestrum certe bonum animum et gundy he
 “ bonam voluntatem habemus, quod in proximo Con- was at
 “ cilio, per Dei consilium, et fratrum qui aderunt, opere home.
 “ He pro-
 “ mises to
 “ befriend
 “ them at
 “ the Council.

¹ The MS. reads *quorumcunque tendere, nuntiumque venirem.*

Turstin's
joy at the
news.

"demonstrabitur." Gratias Deo et illi agentes discesserunt, et propter regem Francorum qui obviam ei veniebat, et propter Romanos qui sequentes appropriabant. Et illos quidem satis dixisse, et illum bene dixisse videbatur. Parisius ad hospitium redeuntibus, et his magistro suo relatis, exhilaratus et confortatus est.

They go to
Rheims.
Ralph bp.
of Orkney
is there.

Post dies undecim ventum est Remis, tertia die ante Concilium. Eadem die venerat illuc Ra[dulphus] Orcadensis episcopus, et quidam archidiaconus noster. Sabbatum erat. Paulo post, in ipso lucis et noctis confinio, mandavit dominus papa electo nostro, nihil adhuc de hac re opinanti, ut cum clericis suis ad eum veniret. Qui adveniens, et Orcadensem episcopum et prædictum archidiaconum cum cæteris secum adducens,

They have
an inter-
view with
the pope.

antequam audiret aliud vel diceret, ait: "Ecce, domine, iste est ecclesiæ nostræ episcopus; iste vero archidiaconus." Quibus in osculo susceptis iisdem verbis inquit: "Deus augeat numerum vestrum!" Cæteros jam bene noverat. Erant cum eis solummodo cardinales, qui interrogaverunt clericos nostros si quid petebant. At illi dixerunt: "Romanam ecclesiam, dominum papam, et vos, domini cardinales, de consecratione electi nostri requirimus." Post paulum moræ, Apostolicus dixit electo nostro: "Vade, frater, præpara te, et anima et corpore, crastino, Deo annuente, consecrationem suscepturus." Prostratus pedibus et qui cum eo erant gratias agentes recesserunt. Quam bene tam brevi spatio potuit, anima et corpore se præparavit. Ipse vero ad papam mandatus ante Concilium consecrari non opinabatur.

The pope
tells Tur-
stin to be
ready for
consecra-
tion on the
morrow.

A great
gathering
on the
morrow in
St. Mary's
church.

In crastinum venit in ecclesia metropoli Beatæ Mariæ consecrandus. Erant ibi archiepiscopi, episcopi, abbates, et cujuscunque dignitatis et ecclesiastici ordinis multi, qui et vocati ad Concilium Generale convenerant. Certum habebat Apostolicus quod Cantuariensis archiepiscopus, licet ad Concilium vocatus, et pro contentione inter suam et nostram ecclesias, nec vene-

rat nec veniret, nec canonicam excusationem mitteret, nec personas quæ pro eo agerent. Solus archidiaconus suus calumpniatus est illi, et nec canonice, nec composite. Cui ille modeste dixit: "Quod facio, semper" *salva justitia Cantuariensis ecclesiæ, si qua est, facio.*" Ipse vero consecrando et faciendo (?) multa a rege comminatus est. Quapropter et ille quidem contumeliis non illatis non recessisset, si in ecclesia non esset, aliquibus tamen conviciis et exprobrationibus a Romanis pulsatus exivit.

The archbishop of Canterbury has no one but his archdeacon to act for him.

The archdeacon is sharply used.

Electus noster astantibus et assentientibus et coadjuvantibus tot et tantis personis, domini papæ, saltem tanquam Beati Petri manibus, archiepiscopus consecratus est. Cui super humeros textus Evangelii apertus impositus dum consecraretur, sicut mos est, cum ad nos papa respiceretur, viso versu obstupescens assistentibus ait: "Eia videto, *Sicut novit ne Pater, et E[go]*" *a[gnosco] P[atrem] et a[nimam] m[eam] po[no] pro o[vibus] m[eis]."* Quo quidem prognostico visum est multis illum obligatum teneri ut ascendat *ex adverso*, et opponat *murum*¹ *pro domo Israel, et stet in prælio in die Domini.*

The consecration of Turstin. Oct. 1119.

Joann. 15.

zek. xiii.

Archiepiscopus et episcopi Normanniæ, et qui de Anglia ibi erant, nondum venerant. Quibus proficiscen- tibus rex præceperat ut defenderent Eboracensi electo per fidem quam ei debebat, et per juramentum quod ei juraverat, ne ab Apostolico consecrationem acciperet. Quod si præsumeret, in terram suam [non] reverteretur. Sed cum ipso die prope Remis venissent, exiit obviam eis qui dixit, "Eboracensis archiepiscopus consecratus est." Hoc audientes restiterunt, moram aliquam faciendo, conferentes ad invicem quid agerent, si ei communicarent, si illi loquerentur. Defendere frustra esset ne fieret quod factum erat. Licet aliqui corde dissensissent, propter timorem regis, in palam omnis fere sententia eadem erat, illum non bene egisse: do-

The Norman and English bishops had not yet arrived.

The king had charged them to prevent the consecration.

¹ *opponat murum*] *apponat mirum*, MS.

Their feelings and conduct when they hear the news.

They decide to keep aloof from Turstin.

mino suo et regi juratam fidelitatem non bene servasse, contra regnum fecisse, testabantur. Quidam vel veritate vel amoris similitudine pro eo dolebant in finem archiepiscopatu carituro, et in vita regis hujus nunquam Angliam intraturo. Super alios, Exoniensis episcopus rem aggravabat, dolens se deceptum fuisse et regem decepisse, et odio¹ persequabatur archiepiscopum, quod ausus fuit eum mendacem fecisse a papa consecratus. Deciso tandem ab omnibus se ab ejus communione et collocutione suspendere, civitatem ingressi sunt.

Turstin takes his seat at the Council with his suffragan, the bishop of Orkney.

Crastina sedit Concilium, ubi, sicut consuetudo est, sede data cuique metropolitano cum suffraganeis suis, cum suo Orcadensi episcopo, qui supervenerat, noster assedit. Dunelmensis episcopus, qui venerat cum Normannis, non ausus est cum suo archiepiscopo sedere, nec ille clamorem faciendo eum cogere voluit, ne regem adversus episcopum, et magis adversum se exacerbaret.

The bishops forbid him to enter English territory.

De episcopis Normanniæ et Angliæ nullus aut rarus, et id clanculo propter metum regis, veniebat ad nostrum, vel colloquebatur antequam discederent. Ex parte regis ingressum totius terræ suæ ei interdixerunt.

The Council breaks up.

Quæ in Concilio gesta fuerunt satis supersedendum arbitror. Quo post dies octo soluto, cæteris ad sua revertentibus, dominus papa, aliquantulum infirmatus, diebus xv. Remis remansit.

The bishops tell Henry I. of what Turstin has done.

Henry excludes Turstin from England during his

Redeunt episcopi sui ad regem nostrum, qualiter de archiepiscopo nostro actum sit, et illi de Cantuariensi archiepiscopo narraverunt. Tunc rex aliquorum callida machinatione fidem spondidit, vel se spondidisse dixit, quod in vita sua T[urstinus] archiepiscopus Angliam non ingrederetur, si Cantuariensi professionem non faceret. Quod quidem tam prudentem virum nequaquam fecisse credibile est, sed ideo dixisse et credi voluisse ne ab Apostolico eum recipere cum fidei læ-

¹ odio] odium, MS.

sione cogeretur, quamquam et in bonis tantum pro-
missis fides sit tenenda, et in malis rescindenda, sed
quod . . . fecit aut sana conditione, postmodum satis
claruit. Decevit quoque et in Angliam mittere, et de
archiepiscopo eum dissasire.

Interrogavit rex si adhuc pallium illi datum esset. Aliis se nescire dicentibus, qui prius regi dixerat quod a papa non consecraretur, et nunc illi dixit quod pallium non haberet donec per provinciam suam (ire) facultas ei donaretur. Quod æque verum fuit, nam die xii^o post consecrationem ipsius pallium suscepit, sed ei celare jussum est quoniam papa in Francia esset.

Archiepiscopus vero noster sollicite laboravit, per dominum Cononem Prænestinum episcopum et cæteros cardinales, requirens quatinus dominus papa colloquium regi Anglorum statueret, diem et locum illi præmandans, in quo de formanda pace inter ipsum et regem Francorum summopere laboraret; quorum discordia diuturna multis et nimium damnosa et calamitosa extiterat; et bene summum pontificem decere inter tantos reges et filios suos spirituales pacem componere. Sperabat etiam si papa regi loqueretur, tam precibus tam blanditiis, vel aliquo modo, facilius eum posse reconciliari. Quod iterum iterumque et sæpe requirens, vix tandem obtinuit; cumque dominus papa de Concilio rediens versus Normanniam veniret, mandavit regi velle loqui illi die et loco designato, et rex gratanter annuit.

Et cum esset Belvaci dedit archiepiscopo nostro literas ad suffraganeos episcopos suos, quæ fuerunt exemplar istarum.

Literæ ejusdem papæ ad episcopos omnes Scotiæ,
subditos ecclesiæ metropoli Eboracensi.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus R[anulpho] Dunelmensi, R[adulpho] Or-

life, unless
he pro-
fesses.

And seizes
his estates.

Turstin
receives
the pall.

He tries to
bring about
an inter-
view be-
tween the
pope and
Henry.

On the
plea of
making
peace
between
England
and France.

Turstin
hopes that
the king
may be
induced to
forgive
him.

Calixtus II.
to the
suffragans
of York.

20th Nov.
1119.

He states
what he
has done
to Turstin.

Calixtus
bids them
obey Tur-
stin.

The pope
comes to
Chaumont,
Henry to
Gisors.

cadensi, [Johanni] Glescuensi, et universis per Scotiam episcopis, Eboracensis ecclesiæ suffraganeis, salutem et Apostolicam benedictionem. Ad hoc, disponente Deo, sedis Apostolicæ cura nobis commissa est, ut ecclesiarum omnium sollicitudinem gerere debeamus. Ea propter diutinæ destitutioni vestræ metropolis Eboracensis ecclesiæ paterna benignitate compassi sumus, et venientem ad nos venerabilem fratrem T[urstinum], ipsius electum, benigne suscepimus, atque in archiepiscopum, cooperante Domino, consecravimus; pallii quoque insigne, pontificalis videlicet officii plenitudinem, secundum consuetudinem¹ Apostolicæ sedis ei concessimus; non enim fratribus nostris rationabile visum est, ut pro illa confratris nostri R[adulphi] Cantuariensis archiepiscopi querimonia vacare diutius Eboracensis deberet ecclesia, præcipue cum frater idem frequenter ab Apostolica sede commonitus nullam in² causa hac voluerit reverentiam exhibere. Vestræ itaque fraternitati præsentium literarum auctoritate præcipimus, ut prædictum fratrem nostrum T[urstinum] tanquam metropolitanum vestrum diligere et honorare attentius procuretis, eique in posterum omni occasione seposita debitam obedientiam et reverentiam deferatis. Datum Belvacii xii. kalendas Decembris.³

Deinde venit ad castellum quod Calvum-montem appellant, de diocesi Rotomagensis ecclesiæ. Rex Angliæ venit ad quoddam castellum suum quod vocatur Gisorcium, quod a Calvo-monte paulo longius duabus leugis distat, ad ecclesiam quandam quæ est in medio duorum castellorum, qui locus destinatus erat. In crastinum papa venit prior cum cardinalibus suis, et episcopis, et abbatibus, et aliis personis de

¹ secundum consuetudinem, *ins.*
from A.

² nullam in] A.; nulla, Text.

³ Datum . . . Decembris] *ins.*
from A., i.e. Reg. Album, i. 51 a.

Francia, et aliunde nonnullis. Rex vero paulo post cum filio suo Willelmo, cum episcopis et abbatibus, cum procerum et militum multo comitatu ad papam regaliter venit. A quo honorifice Apostolico more susceptus est, et satis alterutrum congratulati sunt. Nam præter spirituales patris et filii relationem, carnali consanguinitate propinqui erant, quorum avus et avia frater et soror fuerunt.

The meeting between the two.

They were related to each other.

Rex Francorum nec venit nec misit, sed in Senonica (urbe) longe remotus erat. Dominus papa tamen cum rege nostro satis sermonicatus est de pace inter eos facienda, ostendens mala multimoda, vastitatem, paupertatem multorum, et mendicitatem, miserias, et occasiones quæ de discordia eorum provenerant, præter quæ deinceps, si duraret, multa provenire timendum erat. Rex noster injuriam regis Franciæ, et suam enarrans justitiam, sicut prudens et modestus, placide et humiliter respondit: "De discordia doleo, pacem desidero, nec in me remanet quin libenter fecerim et facere velim quicquid regi Franciæ dux Normanniæ debet."

The king of France remains at Sens.

The pope is anxious to make peace.

Henry expresses his readiness to do what is right.

Cardinales, quia illis non adhibitis papa cum rege secretius agebat, hortatu domini Cononis, qui archiepiscopum nostrum multum diligebat, aliquantum indignantes ab ecclesia exierunt, et, credo, timentes ne de professione nostra temporaliter vel personaliter facienda aliquatenus regi consentiret. Quibus revocatis, in publicum postea cuncta probata sunt. Habitis inter se de statu et honore sanctæ ecclesiæ sermonibus, et de quiete ipsius et inquietudine secundum diversa loca, et aliquibus seriis et jocis honestis, de archiepiscopo nostro sermo inceptus est. Papa et cardinales et plurimi qui aderant satis illum laudabant, de sapientia, honestate, modestia, de amore erga dominum suum. Invehebantur in Cantuariensem quod Eboracensis ecclesia tamdiu fuerat pro non sibi debitæ professionis exactione pastoris regimine desolata, nec

The cardinals are vexed because the conference had been in private.

Turstin's affair is touched upon.

The pope
and car-
dinals
speak
strongly
for Turstin.

And beg-
the king to
allow him
to enjoy
his see in
peace.

The king's
reply.

He re-
quires a
personal
profession
from Tur-
stin to
Ralph only,
on account
of his own
promise.

reverendæ memoriæ papæ P[aschalis et] G[elasii] nec præceptis illius in consecratione electi illius quicquam obedire exhibuit, nec ad Concilium vocatus venit, nec qui vices ejus agere deberent misit, nec canonice excusationem mandavit. Quapropter secundum dignitatem Romanæ ecclesiæ eum consecraverat, nemini præjudicans: si quid super illum se judicandum existimat, et de hoc præsentibus utriusque partibus in præsentia curiæ Romanæ causa audita diligenter eam faceret canonico et irrefragabili iudicio diffiniri; nunc vero illum,¹ ut bonum regem, et sanctæ Romanæ ecclesiæ filium et fidelem, deprecabantur, supplicabant quatinus archiepiscopum suum, tanquam Beati Petri manibus consecratum,² cum pace et dilectione, pro Dei et sanctæ Romanæ ecclesiæ amore et honore, suscipiat, et in ecclesia sua tranquille permanere, et opus Dei operari permittat. Auditum enim habebat quod ipse totius terræ suæ ingressum illi interdixerat, et de archiepiscopatu jam divestierat. Sed apud districtum Judicem districte punietur, cujus culpa ecclesia illa tamdiu pastore destituta est, et deinceps destituetur.

Rex, excusato prius Cantuariensi archiepiscopo quod præ infirmitate ad Concilium venire non potuit, et aliquibus regni sui consuetudinibus enarratis, sic ait:
“ Domine papa, domine pater, et, vos, domini cardinales, quod petitis, de receptione videlicet Eboracensis archiepiscopi, legitime facere nequeo, fidem enim sponsondi quod permissione mea regnum Angliæ non intrabit, nisi vel personaliter R[adulpho] archiepiscopo professus fuerit; ita quidem quod nec ille, nec successores ejus, R[adulpho], neque successoribus suis ulterius unquam profiteantur; et hoc literis domini papæ et nostris confirmatum esse volo

¹ *illum*] illis, MS.

² *consecratum*] consecrationem, MS.

“ et postulo ; et sic, sine læsura fidei meæ, cum amore
 “ meo, ad ecclesiam suam transire et quiete poterit
 “ permanere.”

Cui papa: “ Fili dulcissime, vice Beati Petri, cujus The pope releases Henry from his promise.
 “ ego vicarius sum, quamvis indignus, ab hac promissio-
 “ sione te absolvo. Fides enim contra justitiam mi-
 “ nime est observanda, et illa quidem professio inde-
 “ cens est et injusta.” Et ille: “ Aliter,” inquit,
 “ inconsultis episcopis et primoribus Angliæ facere
 “ non possum. De archiepiscopatu non eum¹ dives- The king cannot change without consulting his council.
 “ tivi.” Sophistice verum erat. Nondum enim literæ
 per quas spoliatus fuit illuc usque fuerant prolatae,
 sed ad deferendum jam traditæ, quod etiam papæ
 sic judicatum est.

Archiepiscopus² his non interfuerat, remotus in Some try to persuade Turstin to profess.
 partem. Venerunt quidam ad eum, sub obtentu ami-
 citiæ fortasse, magis pro rege, persuadentes ei ut quid
 prædecessores ejus fecerint, et ipse pro amore regis
 modo personaliter faceret, et pro pace et quiete eccle-
 siæ suæ et successoribus suis in sempiternum habenda.
 Quibus ille: “ Si hoc fecisse vellem, non necesse mihi He stoutly declines to profess.
 “ fuisset dominum papam et Romanam ecclesiam re-
 “ quirere ; sed jamdudum ab archiepiscopo Cantuariensi
 “ consecratus, possem in ecclesia nostra cum illa de-
 “ cora vel indecora pace et quiete permanere. Qui de
 “ antecessoribus meis professi sunt, tristes et coacti
 “ fecerunt, et personaliter ; du[m] de persona in per-
 “ sonam Cantuarienses extorqueant, nil amplius
 “ quæ[runt]. Successoribus nostris exemplum non ero, The archbishop would have been at the Council soon enough, if he could have got his own way.
 “ quia nec ecclesiæ nec personæ profitebor, nisi ca-
 “ nonico judicio fuerit terminatum. Dominus vero
 “ Cantuariensis archiepiscopus, qui nec ad Concilium
 “ venit, nec ad colloquium istud, a quo non nimium
 “ longe erat remotus, si professionem istam quocunque

¹ eum] est, MS.

² Archiepiscopus] Archiepiscopô, MS.

“ modo lucrari putasset, quæ eum tenebat invaletudo
 “ non detinuisset.”

The pope
 can make
 no impres-
 sion upon
 the king.

Nec blandimentis, nec prece, nec absolutione domi-
 nus papa apud regem pro archiepiscopo nostro quic-
 quam impetrans, animum suum tamen compressit,
 nolens ei hac vice acrius insistere, nolens imperiose
 agere, nec Apostolica uti potestate; cogitans esse de-
 centius eminus jaculo pugnandum, quam modo comi-
 nus gladio feriendum, et de amico congressu inimi-
 cum fieri digressum.

The pope
 is blamed
 for not
 being more
 energetic.

Sic igitur regi et suis facta benedictione digredi-
 untur. Multi vero ascripserunt ei cordis imbecillitati
 quod non asperius et justius egerat pro archiepiscopo
 a se nuper consecrato, et hac de causa archiepiscopatu
 spoliato. Et plerique de Normannis et Anglis fini-
 verunt, arbitantes quod tota Christianitas in terra
 regis prohibe[re]tur, si ipse Eboracensem archiepisco-
 pum cum pace non reciperet. Ille autem quamvis de
 colloquio quod plurimum continuaverat aliter quam
 sperasset accidit, non tamen a spe penitus decedit,
 inter se dicens: “ *Mihi autem adhærere Deo bonum* Ps. lxxii.
 “ *est,*” p[onere] i[n] D[omino] D[eo] s[pem] m[eam].^{28.}

The pope
 encourages
 Turstin.

Et dominus papa blande et confortatorie locutus est
 illi, admonens ne diffideret, ne desperaret, dicens Ro-
 manam ecclesiam illi non defore necessaria ministrando,
 donec per Dei auxilium ad sua revocaretur.

The king
 disseizes
 Turstin,
 but spares
 those who
 were with
 him.

Dominus vero rex a colloquio reversus statim in
 Anglia misit qui archiepiscopum dissasirent, in hoc
 nobiliter et regaliter agens quod clericos qui cum
 archiepiscopo erant nihilo spoliavit, intendens, licet
 archiepiscopo iratus, legitime et canonice agentes.
 Cæteri qui domi erant nimis tristes fuerunt et exter-

The bishop
 of Orkney,
 &c., in
 disgrace.

riti. Orcadensis episcopus et prædictus archidiaconus
 vix regi reconciliari potuerunt quia consecrationi
 interfuerant, quamquam vellent, et liquido possent
 jurare se non ideo ad Concilium venisse.

Erant cum domino papa de Romanis Cono Prænes-

tinus episcopus, Lambertus Ostiensis episcopus post illum papa effectus, Gresogonus cancellarius, Johannes Cremensis presbyter-cardinalis, Petrus Petri Leonis diaconus-cardinalis, Gregorius diaconus Sancti Angeli, Petrus Ruffus diaconus-cardinalis Sancti Silvestri qui fuerat nepos papæ Paschalis, et alii presbyteri, et diaconi, et subdiaconi, et clerici, omnes fere contristati quod adversus regem indulgentius egerat. Confortatus a papa et cardinalibus exilium suum tunc demum et manifestum et verum Deo et Sancto Petro, de cujus ecclesia ejectus ad ipsum refugiebat, committere coepit. Quod ei a principio adventus sui ad illos alacriter fecerant, nunc quidem majori complectebant[ur] amore et copiosius honorabant. In conciliis, et causis, et judiciis erat inter illos quasi unus ex illis, et a nullis eorum fere segregatus secretis. Clerici sui tanquam domini papæ clerici, famuli quasi de famulis ipsius. Plurimi vero et clam coram dicebant ei, et quasi precabantur, ne quam pateretur indigentiam; si quid sibi vel suis deesset, ne eos celaret, et de suo alii dono, alii mutuo large offerebant.

The names of Turstin's chief friends at the papal court.

Great kindness is shown to Turstin.

Adventus Domini Dominica prima venerunt Ferrarias ad quandam abbatiam. Eo rex Franciæ et regina, quæ erat papæ proneptis, ad eum venerunt, qui devote pro nostro exorabant archiepiscopo, et si episcopatus aut archiepiscopatus in regno vacaret, concessu domini papæ se libenter ei concedere asserebant. Habitis inter se sermonibus multimodis coram archiepiscopis et episcopis et multis aliis, ut verba ejus plenius exprimam, ita rex inquit: "In causa Eboracensis archiepiscopi Roma aut honorata crit aut multum dishonorata. Et certe in colloquio cum rege Anglorum habito pro archiepiscopo, vestris tanquam Beati Petri manibus consecrato, et propter hoc quasi inexcusabili exterminato, minus severe, et minus juste actum est.

The pope meets the king and queen of France at Ferrieres.

The king of France is greatly in favour of Turstin.

Erat ibi Gaufridus Rotomagensis archiepiscopus, qui,

negotium habens, ad dominum papam venerat. Cui paulo prius¹ coram rege et omnibus assistantibus sic locutus est: "Hoc fraternitati vestræ injungendo
 " præcipimus quatenus verbis nostris regi vestro ali-
 " quibus vobiscum adjunctis sic dicatis. In colloquio
 " inter nos nuper habito de receptione Eboracensis
 " archiepiscopi, quod justitia et ratio exigebat, et
 " honor ipsius erat, nihil apud eum nec precibus nec
 " blanditiis obtinui. Et quoniam supra dilectionem con-
 " jugium, adhuc illi parcens nolui eum exasperare,
 " nolui Apostolica uti auctoritate; verum hoc illi man-
 " damus, quod nisi ad præsens eum susceperit, et in
 " ecclesia cui consecratus est cum pace fecerit perma-
 " nere, Romana ecclesia nullatenus potest dimittere
 " quin canonicæ severitatis justitiam exequatur."

The pope
explains
his con-
duct.

Cono,
Turstin's
friend, re-
turns to his
duties as
legate.

Quod per obedientiam injunctum archiepiscopus dicere suscepit, æstimo non dictum reliquit. Cumque de Ferrariis ad Senonicam urbem tenderent, placuit domino papæ et curiæ domnum Cononem remittere, ut sic in Francia, Anglia et Normannia legationem haberet. Ex quo nimirum archiepiscopus noster, et sui, valde contristati sunt: illum etenim erga se quatuor istis, justitia, et veritate, et fide et dilectione quadratum experti² erant. Sed discedens dominum papam cum lacrymis orabat ut archiepiscopum ita remitteret, sicut ex justitiæ ratione et Apostolicæ sedis honore decebat. Seorsum autem cum fratribus cardinalibus, supplicabat, manu eum in manus tradens, ne illi deessent; pro illo domino papæ suggererent; et quod de longinquo ille non poterat, ipsi pro confratre suo præsentes supplerent. Quibus bene per omnia promittentibus ad regem Francorum, qui non longe aberat,³ reversus est.

Cono
commends
Turstin to
the care of
the pope
and the
cardinals.

Cum autem Autisiodorum pervenissent, dominus

¹ prius] primo, MS.

² experti] ex parte, MS.

³ aberat] oberat, MS.

papa duos presbyteros-cardinales, Petrum Pisanum, et Gregorium Senem, Guidonem Pisanum archidiaconum, ab urbe Roma ad se venientes, gaudiose suscepit. Hic vero Petrus clericus erat bonus, castus et religiosus, canonum et decretorum et legum scriptarum non mediocriter peritus. Qui, audita ex ordine archiepiscopi nostri exilii causa, pie condoluit,¹ et mutua colloctione et rerum aliquarum inter eos collatione, et pro honesta ejus in curia conversatione, ei amore non modico in brevi conglutinatorum est. Id vero testimonii apud eos qui eum noverant obtinebat, ut nemo de illo diffideret cui auxiliari permittebat. Quem archiepiscopo nostro et suis visum est Dominum illis pro venerando Conone reddidisse. Hic enim, quantum poterat, suggerendo, supplicando, arguendo, opportune inopportune pro archiepiscopo nostro faciebat. Pisanus archidiaconus clericus erat sapiens et honestus, et inter Romanos opinionis bonæ; qui eum non modice dilexit. Postea vero Liburtinus episcopus effectus est.

Two cardinals, Peter of Pisa and Gregory come to the pope at Auxerre.

A character of the former.

His great kindness to Turstin.

Guy archdeacon of Pisa.

Quamdiu dominus papa archiepiscopum nostrum secum retinuit, in Missarum celebrationibus, in altarium consecrationibus eum proximum et collateralem, ut cardinalem vel capellanum, habebat; si duo altaria in ecclesia una consecraturus erat, alterum illi,² tradito uno vel duobus episcopis, consecrare præcipiebat. Si vero ecclesiam dedicare debebat, quodcumque fieri jubet ordo intus et extra, cuncta illi usque ad consecrationem altaris, adjuncto aliquo quasi suffraganeo episcopo, facere injungebat. In solemnibus processionibus equitando factis, quando more Apostolico coronatus fuit, sicut in die Nativitatis Dominicæ, Augustini, et die Epiphaniæ, Cluniaci, dominus Ostiensis, qui magister inter eos et dignior erat, eum sibi comparem esse

Turstin helps the pope at consecrations.

He is treated as if he were a cardinal.

¹ *condoluit*] conduit, MS.

[² *illi*] alteri, MS.

voluit, et peracto tantæ solemnitatis et dignitatis officio, archiepiscopus, sicut cardinales, bisancios aureos, quod presbyterium ab ipsis appellatur, a domino papa suscepit, quod cardinalibus et clericis suis, unicuique secundum quod ordinatum est, Apostolicus die coronationis suæ distribuit.

The pope visits Vienne, his old see. Prepares to visit Rome.

Ad Purificationem Beatæ Mariæ fuit dominus papa Viennæ, ubi archiepiscopus fuerat, nec adhuc alius¹ successerat, in qua tres septimanas faciens providebat et præparabat, qualiter secure posset, et sponsam suam spirituali matrimonio sibi desponsatam, sanctam scilicet Romanam ecclesiam, nondum visam, visitare.

He dare not go to Rome, but visits Genoa, and then Cluny.

Defuncto enim beatæ memoriæ papa Paschali, sicut supradictum est, Johannes cancellarius in papam Gel[asium] elevatus est, sed propter Alemagnicum regem, qui Romanam ecclesiam persequebatur, Romæ se credere non ausus, per mare navigans urbi Januæ applicuit, demum Cluniacum pervenit. Exaugustus vero Henricus, Cæsar Teutonicus, immo Kedar² totus iniquus, sanctæ ecclesiæ inimicus, Burdinum archiepiscopum, degradatum, per quosdam Romæ fautores maliciosos, antipapam et anti-Petrum, aut potius anti-Christum, Romæ constituit, propter quod in Urbe et ecclesia dissensio et turbatio magna fuerat, nec tunc quidem penitus sedata erat. Ipse tamen Burdinus per Dei amicos ab Urbe pulsus Sutriæ degebat, et merito hæresis suæ multis bonis egebat, et contra Jhesum Christum et suos nequitias et iniquitates multas agebat, quem Deus postea per proprium sal (*sic*) destruxit.

Ralph of Canterbury is still active against Turstin.

Radulphus archiepiscopus non adhuc archiepiscopum nostrum persequi cessabat, nec a professionis exactione destiterat; sed in hac perseverans, regem compulsi ut ad papam remitteret, temptans si quo modo apud ipsum et curiam efficere posset ut nostrum cogerent

¹ *alius*] aliter, MS.

| ² *Kedar*] cedar MS.

profiteri. Sciebant bonum Cononem¹ contra injuriam conantem non adesse, cujus absentia facilius impetrare putabant.

Cumque dominus papa a Vienna recederet, cor lapideum habuit qui ipsius summi patris, et multorum, suspiria, gemitus, et lacrymas aspexit, si non ad condolendum et collacrymandum motus fuit. Relinquebat ecclesiam cui² a juventute sua archiepiscopus prae fuerat, relinquebat natalem patriam, nepotes, consanguineos, et homines suos, nunquam rediturus ad illos. Illi vero simili dolore afficiebantur, videntes patrem suum et dominum eos deserere,³ quem non ulterius sperabant videre.

Misit ergo cum muneribus Exoniensem episcopum, qui apud Valentiam dominum papam invenit. Quod audiens fidelis Cono confratribus suis cardinalibus scripsit, ut petitioni regis Angliæ de professione Eboracensis archiepiscopi nullatenus consentirent; archiepiscopo quoque misit literas quæ subscriptæ sunt.

Literæ domini Cononis⁴ cardinalis et legati ad Eboracensem archiepiscopum.

Conon Prænestinus episcopus et sanctæ Romanæ ecclesiæ legatus, domino venerando et fratri in Christo dilecto T[urstino] Eboracensi Dei grati archiepiscopo, Spiritus Sancti Paracliti consolationem. Audivimus quod rex Anglorum iterum misit nuntios suos ad dominum papam ut videntes per non videntes decipiat, scilicet ut dominus noster et alii fratres nostri vos ad hoc cogant, ut contumaci et præsumptuoso suo adulterinam faciatis professionem; et etiam, sicut a quibusdam amicis et familiaribus intelleximus, gaudet

¹ Cononem] Canonem, MS.

² cui] qui, MS.

O 575.

³ deserere] disserere, MS.

⁴ Cononis] Coni, MS.

multum ipse rex de nostra absentia, quia jactat se per fratres nostros posse perficere omnia quæ in curia nostra voluerit; unde vestram monendo exoramus fraternitatem quatinus hoc nunquam fieri permittat. Etiam si angelus de cælo aliud annuntiaverit, quam id quod justitiæ et auctoritatis est, nunquam faciat! Memor etiam estote illius quod legitur in libro Regum de Nabad, viro glorioso, qui magis voluit mori quam vineam suam, hoc est paternam hereditatem, impio regi et idolatori Achab ad hortum suum faciendum vel dare vel vendere. Omnipotens Deus, dilectissime frater, Qui est justus iudex, faciat vobis et nobis de injuria vobis illata justitiam, et vos semper incolumes custodiat! De statu vero vestro et prosperitate, atque de curia vestra, et quomodo se habeat, et quid de Anglia vobis est nuntiatum, nobis literis vestris significate; fratres vestros qui vobiscum sunt, clericos vestros, dulciter ex nostra parte salutare et confortare, ne desperent, quia Domini est bellum, et Ipse Suos non derelinquit; et levius est victoria nisi justitia et Christus est in causa.

He sends a kind message to Turstin's comrades.

A notice of the bishop of Exeter, who was blind.

He tries, with no success, to get the archbishop of Canterbury made legate in England.

Parum videntes dixit dominus Cono propter prædictum episcopum, qui cæcus oculis nec literatus erat, sed ideo rex noster, et antea et modo, illum legaverat quod a fratre suo rege Willelmo ad papam Urbanum et papam P[aschalem] sæpe legatus fuerat, et strenuus et vafer Romanos et eorum mores bene noverat. Sæpe tamen, etiam cum videret, Angliæ imputatum est quod penuria literatorum in ea legabatur. Nunc autem dupliciter, quod non literatus et non videns, muneribus regis ab archiepiscopo domino papæ et curiæ divisus, petitionem facit quatinus pro amore regis et pro pace ecclesiæ in regno suo Eboracensem archiepiscopum profiteri Cantuariensi præciperet, et legationem super Britannia insula,¹ illi concederet. Ut breviter dicam,

¹ *insula*] *insulam*, MS.

nec dona in gratiam illi concepta, nec petitio est exaudita.

Invehebant¹ episcopo plures de curia et alii cæcitate sibi exprobrantes quod in nocumentum exulis advenerat; et quidam volebant illum in eundo vel redeundo disturbare si scirent hoc illi placere. Noster vero nihil mali illi accedere velle dicebat, quod mandata regis et domini sui exequabatur.

Ultra Valentiam papam persecutus, alia quam petivit forsitan impetravit. Cui in discessu dominus papa præcepit, ut diceret domino suo et regi fideliter intimans quatinus Eboracensem archiepiscopum reciperet:

“Nunc,” inquit, “pauper et exul nos sequitur, et Romana ecclesia ei non deficiet, quando Deo placebit, restituendo; sed sciat rex quod nisi ipse dominum suum diligens, nec malum pro malo reddere volens obstitisset, jam justæ severitatis districtio illata foret.” Discedens episcopus extor[r]i nostro aliquid compassionis et humanitatis liberaliter exhibuit, existimans quod dominum papam usque Romam prosequeretur.

Sabbato in capite Jejunii venit dominus papa Vapinocum, quæ est civitas in provincia. Ibi iter archiepiscopi versus Romam interruptum est, Ibi enim, iudicio curiæ et multorum qui aderant, definitum est Eboracensem ecclesiam ab illa indecenti professione solutam et liberam esse, et hoc Apostolico privilegio confirmari debere, et sic factum. Dedit quoque dominus papa literas archiepiscopo nostro ad Turonensem archiepiscopum et Belvacensem episcopum, præcipiens quatinus literas quas regi Anglorum mittebat ipsi deferrent: quæ hic subscriptæ sunt.

Opposition
to the
bishop at
the papal
court.

The pope
gives the
bishop of
Exeter a
severe
message
for his
master.

Turstin
goes with
the pope
to Gap.

¹ *Invehebant*] *Inveniebant*, MS.

Literæ ejusdem papæ ad archiepiscopum Turonensem pro archiepiscopo Eboracensi.¹

Calixtus II.
to G. arch-
bishop of
Tours.

Directs
him and
the archbp.
of Rouen
to carry an
admoni-
tory letter
to Henry
in Nor-
mandy.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri G., Turonensi archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Quia devotionis tuæ dilectionem et fidelitatis constantiam in Beati Petri servitio sæpius probatam agnovimus; ejus tibi negotia potissimum duximus committenda. Siquidem prudentiam tuam pro venerabilis fratris nostri T[ursthini] Eboracensis archiepiscopi causa, ex fratrum nostrorum consilio, nostra volumus legatione perfungi, in qua quanta nobis et Romanæ ecclesiæ injuria irrogetur, ipse, ut credimus, non ignoras. Tuam itaque, frater carissime, sollicitudinem exoramus atque præcipimus [ut]² illas, quas pro eodem fratre nostro T[ursthino]³ dirigimus literas, in Normanniam ad regem Anglicum deferas, et prima earum traditione⁴ regem ipsum vice nostra tu et confrater vester, G. Rotomagensis archiepiscopus,⁵ quem in hujus allegationis executione tibi socium exhibemus, diligentissime convenire⁶ studeatis, eumque instantius deprecemini, ut in prædicti fratris nostri restitutione ita matris suæ Romanæ ecclesiæ preces exaudiat quatinus verus filius ejus videatur.⁷

Quæ ad Belvacensem episcopum eandem sententiam continebant.⁸

Scripsit et domino Cononi mandans ut literas quibus R[adulpho] archiepiscopo scribebat per aliquem illi

¹ Collated with a copy in Reg. Magn. Album, i. 50a.

² ut] ins. A.

³ T[ursthino] vel, MS.

⁴ prima . . . traditione] primo . . . traditionem, MS.

⁵ vice nostra . . . quem] vicem

nostram, et cum fratre nostro G. Rotomagensi archiepiscopo quem, MS.

⁶ convenire] om. MS.

⁷ videatur] om. A.

⁸ continebant] continuebant, MS

mitteret, si Eboracensis archiepiscopus per literas regi transmissas in ecclesia sua non susciperetur. Legationem super Angliam noluit illi committere, quod et antea obtinuerat, præcipiens ei ut susciperet; sed nunc et tunc pedibus ejus provolutus misericordiam postulavit ne ei injungeret per quod regis animum jam adversum se personæ ipsius semper parceretur (*sic*); quod videntes dicebant ei quod supplicationibus retorquebat, et exilium sibi protelabat. Hoc tamen illi a probis viris et fidelibus fidelitati[s] et probitati[s] eximiae innotabatur. Alias vero literas scripsit regi, quibus eum scire volebat quid R[adulpho] archiepiscopo interdicebat, et alias clero et populo Eboracensis parochiæ.

Advenerat Vapincum¹ quidam clericus generosus et probus, Gebennensis ecclesiæ præpositus, infra ordines, immo ante omnes ordines eidem ecclesiæ electus episcopus, sed consideratione hoc erat ei indultum, ideo quod ad hoc magis obedientia erat coactus, quam se ingerens vel intrusus; quoniam Te[u]tonicus rex, in Remensi concilio excommunicatus, unum de suis festinabat contra Deum et dominum papam intrudere, qui excommunicato communicare[t], nec Beatum Petrum nec Christum revere[re]tur. Cujus violentiæ iste melius resistere poterat, quia totius regionis illius clericis divitiis et amicis potentior et fortior erat. Hunc electum præcepit dominus papa archiepiscopo nostro in præsentia sua, kalendas Maii, hostiarium, lectorem, exorcistam, acolytum; crastina vero subdiaconum ordinare, proximo Sabbato ab ipso papa diaconum ordinandum et presbyterum, et in crastinum episcopum consecrandum. Ad erat ibi domnus Bernardus Sancti David episcopus. Sicut ibi tunc didicerunt, Romanæ ecclesiæ consuetudo est omnibus diebus Quadragesimæ et in jejuniis Quatuor Temporum quinque ordinibus ordinare.

Other letters and acts of the Pope.

At Gap they find the bishop elect of Geneva, who was not yet in orders.

This defect is overlooked because the German emperor wished to put in a client of his own.

Turstin ordains the bishop elect.

And afterwards the pope consecrates him.

³ Vapincum] Napincum, MS.

The privilege to York against the profession is signed. Scriptum privilegium domino papæ allatum est. Quo perlecto, ipse manu sua scripsit. Deinde Ostiensis episcopus subscribens sic ait: "Spatium proxime [post] dominum papam ad ascribendum domino Prænestino reservo, quoniam prior meus est." Subscriperunt et alii quotquot aderant presbyteri-cardinales et diaconi privilegio subscripto cum cæteris literis accepto.

The pope gives Turstin relics. Archiepiscopus rogavit dominum papam ut ei de Sanctorum reliquiis et de balsamo donaret. Cui benigne annuens de utroque donavit, dicens: "Et certe, si nostro sanguine opus haberes, non tibi conferre denegarem."

Allows him also the use of the pall whilst in exile. Usus vero pallii, quamdiu in exilio esset, ei concessit, illis diebus et officiis quibus in provincia sua, ex prædecessorum suorum consuetudine, uteretur. Etenim extra² provinciam vel regnum, absque permissione summi pontificis metropolitæ pallio uti non licet, unde et in curia Romana aliquoties inter se contulerunt R[adulphum] archiepiscopum excessisse, quod in alio regno et in capellis et locis non decentibus palliatus cantabat. Apostolica benedictione accepta, ipse et qui cum eo erant clerici in osculo et lacrymis discesserunt.

Turstin leaves the papal court. Great grief. Plerique vero cardinalium et episcoporum et clericorum qui ibi erant eos longe extra civitatem persecuti sunt, quibus abinvicem digredientibus utrinque et [a] singultu et fletu pauci se continuerunt. Jam enim eo habitatione et dimidii anni commoratione quasi confratres et contuberniales esse videbantur. Regredientes per cunctas fere civitates, castella, et oppida per quæ venerat ab episcopis et ab abbatibus, clericis, et laicis cum gaudio susceptus est, et se excusantes querebantur non eum ante pro multitudine et sumptuosa procuratione domini papæ cum quanta debuerant honorificen-

¹ *conferre*] Stubbs; est ferre, | ² *extra*] Stubbs; juxta, MS. MS.

tia suscepisse. Tot et tantos et tales in hujus exilii transmigratione ei notos esse et eos nosse contigit, in primis quidem, quod præcipuum et maximum fuit, dominum papam et curiam Romanam, deinde archiepiscopos, abbates, clericos, monachos, principes, proceres, milites, et cujuslibet generis et conditionis homines; et apud eos Deus illi tantam gratiam contulit, ut vere ex hoc exilii infortunio et infelicitate fortunatus magis et felix debeat reputari; majus est enim quam quod sit cuiquam credibile, qui non viderit, quam magnam infra suæ exterminationis terminum benevolentiam sibi contraxit.

The great number of friends made by Turstin.

In Franciam perveniens, ad Blesensem comitissam, corde etiam quam genere nobiliorem, et ad filium suum comitem Teobaldum divertit. A quibus hilariter et accurate suscepto, quamdiu in terra eorum vel trans-eundo vel perhendinando esse placuit, nihil ei defuit. Sororem domini sui regis et nepotem, quasi dominam et dominum habebat, et ipsi eum valde diligebant, et de ejus exilio fratri et avunculo suo minime favebant. Quæ fecerat, quod deferebat, non omnia eos celavit. Ad regem Francorum venire diffugit, prudenter agens, quia inter ipsum et regem nostrum gravis adhuc discordia durabat.

He visits the countess of Blois and her son count Theobald. Their great kindness to him.

Cum vero Remis venisset quærens dominum Cononem, Remensis archiepiscopus R., qui cognominabatur Viridis, alacriter eum suscepit, qui etiam illi et clericis et famulis quos secum habebat in victu et vestitu humanitatis obsequia dum exularet qualia sibi suisque se exhibiturum liberaliter obtulit. Cui nimirum gratias inde magnas egit.

At Rheims he is the guest of the archbishop.

Apud Suessionem domino Conone invento, ad alterutrum satis gratulati sunt. Interrogatis et responsis de prosperitate domini papæ et cardinalium, et unde ab eis discesserat, quid profecerat, quæ, quibus, scripta detulerat, enarravit. Tunc, prout illis melius visum est,

He finds Conon the legate at Soissons.

At Easter rem paraverunt. In proximo erat Pascha in quo rex the king of Franciæ Silvanectis curiam magnam habere debebat France is to hold a court at Senlis.

Turstin cannot be present, but returns to the countess of Blois. de conversione dominæ, et dexteræ Excelsi in ea

The archbishop of Tours and the bishop of Beauvais cannot act as legates. Two others are chosen. mutatione est contrectatum, quod paulo post fuit ad finem tractum. Die Paschæ apud Columbias primum cum pallio cantavit; tertia die venit ad castrum quod domnum Martinum vocant, et legatus obviam illi; et relato quod nec Turonensis nec Belvacensis propter multas occupationes et impedimenta legationem hanc mature perficere non poterant, deputati sunt huic negotio duo religiosi, alter regularium canonicorum abbas, alter alterius ecclesiæ Prior.

Turstin accompanies the countess of Blois to Marcigny, where she takes the veil. Her character. Dum sic ageretur, archiepiscopus ad comitissam reversus, eam cum aliis episcopis et abbatibus usque ad Marciniacum produxit. Quæ, spretis sæculi divitiis et pompis, ibi monialis effecta est. Qua quidem, testimonio regis Ludovici et principum totius Franciæ, nulla prudentior, nec melius composita, nec magis virilis virago, ex multa retro ætate in tota Gallia extiterat.

Ipse vero quendam clericum suum reliquerat, qui audito quid literis domini papæ rex respondisset, redeunti sibi renuntiaret. Abbas et Prior literas domini papæ regi retulerunt, quibus quod eis injunctum erat, et quod sibi visum est oportere, rationabiliter suppleverunt. Earum exemplum est hoc.

Literæ ejusdem papæ ad regem Angliæ pro eodem
archiepiscopo.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, karissimo in Christo filio Henrico, illustri regi Angliæ, salutem et Apostolicam benedictionem.

Calixtus II.
to Henry I.
of England.

Causam venerabilis fratris nostri T[urstini], Eboracensis archiepiscopi, tanto facilius tecum ad pacem et concordiam reducere sperabamus, quanto et manifestius eum sincera te diligere dilectione comperimus; unde in colloquio inter nos habito, tecum mitius egimus, et quod exigente justitia præcipiendum fuerat, precum instantia obtinere conati sumus. Verrum si necdum exauditi simus, adhuc tamen a spe nostra nequaquam decedimus. Et spiritali et carnali affectione conjungimur, et petitio nostra plena justitiæ et ratione fulcitur. Quippe neque communis ecclesiæ consuetudo permittit, ut archiepiscopus archiepiscopo professionem exhibeat, quæ¹ soli Romano debetur pontifici. Et egregius ille in regno vestro Christianæ fidei propagator, papa Gregorius, ad Augustinum scribens, Cantuariensem [et] Eboracensem archiepiscopos pares post eundem Augustinum instituit. Cujus auctoritatem domini prædecessores nostri, felicitis² memorie Paschalis et Gelasius, ecclesiæ Romanæ pontifices, imitantes, prædictum fratrem nostrum T[urstinum] professionem Cantuariensi archiepiscopo facere penitus prohibuerunt. Sane a fidei sponsione, qua[m] in præfato colloquio prætendebas, nos te præsentem præsentis Apostolicæ sedis [auctoritate] absolvimus. In ea caritate quoque Christus est. Sicut filium karissimum te rogamus, et Apostolica tibi auctoritate præcipimus, ut sæpèdictum fratrem nostrum, T[urstinum] archiepiscopum Eboracensem, nostris tanquam Beati Petri

When we met, the pope spoke gently on the subject of Turstin.

Mentions Gregory's rule.

Which was followed by Paschal and Gelasius.

He is absolved from the vow which he made.

¹ quæ] quoque, MS.

| ² felicitis] bonæ ins. MS.

manibus consecratum, suscipias, et in commissa sibi Eboracensi ecclesia quiete facias inposterum permannere; nec tot Christi oves diutius proprii pastoris carere solatio patiaris, ne ipsarum periculum a te districtius a summo Iudice requiratur, qui eas luporum dentibus laniandas exponis dum ad earum custodiam pastor[em], [cui] est proprium, accedere non permittis.

Orders him
to recal
Turstin to
his see
and work.

Misit et dominus Cono literas suas, quibus mandando præmonuit et quasi præmunivit, necnon omnimodis [hortatus est, ut]³ dominum papam audiret. Auditis rex literis domini papæ et legati, se, prius habito cum suis consilio, dixit responsurum. Et cum hoc semel et iterum et tertio procrastinaret, abbas et Prior dixerunt illi: "Domine rex, utile et decorum consilium accipite, sciens pro certo quod non pro hac re deinceps literas precatórias videbitis." Tandem rex dixit se velle legato colloqui et ejus consilium sequi. Tamen propter aliquas causas præcedentes non sese invicem amabant.

The king
puts off his
answer and
is warned.

Abeuntes legato sic renuntiaverunt. Ille bene animosus homo, se non curare regis colloquium respondit; et illi: "Fortasse ex astutia dixit, quod vos nolle venire credebat, quatinus ex hoc [sumpta occasione domino papæ objicere queat ideo præcepto suo non obedisse, quod legatus suus loqui ei dedignatus cum ipse velle consilium ejus inde habere mandaverat, et pro tempore adversum se aliquid pro amico suo agendum est. Ex vestra colloquutione per Dei auxilium amico vestro archiepiscopo restitutio et pax provenire potest."

A brevi-
ate of the
discussion
between
the two
ambassa-
dors and
Conon.

Sic illis persuadentibus, eo acquiescente, destinatum est colloquium apud Vercionem, Dominica post Ascensionem, rege mandante quod archiepiscopus sic prope

A meeting
fixed be-
tween
Conon
and Henry.

¹ *hortatus est ut*] Added to complete the sense. There is something omitted here.

esset; quod si responderet, ad eos mandatus brevi pervenisse posset. Archiepiscopo de Marciniaco regresso, clericus quem reliquerat cuncta illi per ordinem enumeravit. Quibus auditis Deo et domino papæ gratias egit. Dehinc ad legatum pervenit.

Turstin
to be at
hand.

Prope erat dies colloquio decretus, ad quod venerunt rex et episcopi cum militum magna multitudo; legatus cum episcopo uno et aliquanta clericorum bonorum societate. Proposuit rex de literis domini papæ, quod præcepto ei obedire nequibat propter fidei suæ promissionem, nisi Eboracensis archiepiscopus Cantuariensi vel personalem vel temporalem faceret professionem, et papa regem ad fidem lædendam cogere non debebat. Ipse archiepiscopus jamdudum redierat in Angliam. Opposuit legatus professionem illam esse indebitam, nec exhibendam fidem, si verum esset, intra justitiam præcipitatum, nec tenendam, et dominus papa inde eum absolverat et absolvebat. Illi vero et ecclesiæ Romanæ injuria magna illata erat quod archiepiscopus manibus ejus consecratus ideo spoliatus exulabat. Ea propter saltem nunc demum ei obediendum erat, cum nihil nisi justitiam perciperet, alioquin quæ sententia sentiretur, et velociter, ei non reticuit.

The interview takes place.

The king brings forward his promise.

Which Conon says is an improper one.

Utrique sermonibus multis placide et iracunde positis et apposis, rex tandem assensit quod de archiepiscopatu eum revestiret, tantum ut ad tempus ab ingressu Angliæ abstinere, et hoc legatum exorabat ut concederet. Quod cum legatus id se facere nec velle nec debere responderet, insinuatum est regi, ut ipsum archiepiscopum requirens, eum precaretur ut concederet, et de concessu suo apud legatum intercederet, mandans quod erga se melius ei inde contingeret.

The king promises to reinvest Turstin if he will keep out of England for a time. The legate is against this.

Colloquio ipse non intererat, sed castellum paulo ante ingressus, donec mandaretur alibi exspectabat, donec requisitus per probos et honestos viros. Quam-

Turstin however agrees to this, and then Conon assents. Conon and the king become friends. Turstin can enter Normandy.

quam ei absurdum et contra se videtur, volens cum bono malum vincere, propter amorem domini sui, concessit. Et, ut ipse concederet, domino legato humiliter supplicavit. Quam supplicationem non sensatam nec sanam esse ei objectans, tamen quia ei sic postulabat consensit. Venerunt ergo uterque ad regem, legatus pro parte ipsius archiepiscopi, ea quidem conventionem, quia rex prædixerat ne faceret quod dominus papa ei præceperat, usque ad festum Sancti Michaelis celare se dixit. Tunc vero rex et legatus amici facti, cum essent prius aliquantulum inimici, et archiepiscopo licuit Normanniam ingredi et regredi. Digrediuntur rex et legatus, et archiepiscopus in Franciam cum legato, relictis quibusdam de suis qui de revestitura archiepiscopatus in Angliam afferrent. Quod rex suum archiepiscopum recepit, benefecit; quod vero ab Anglia adhuc eum detinuit, non sibi in sinistrum recidit.

Turstin is the chief means of making peace between England and France.

Ille enim per dominum Cononem et per archiepiscopos, et episcopos, et primores Franciæ, de pace componenda inter reges studiose curavit; quæ non longo post tempore, eo [potissimum contrectatore et mediatore, (et cui de Normannis rex Francorum magis inde credidit,) multis hinc et illic allegationibus, per Dei gratiam, ad bonam finem perducta est. Quia ergo rex hac impediente discordia a regno suo diu affuerat, pace composita, quamcitius commode posset, rebus in ducatu bene dispositis, in regnum redire destinavit. Ad festum Sancti Michaelis voluit archiepiscopus in Angliam transire, sicut inter regem et ipsum convenerat, sed rex precibus et blanditiis et causa negotiorum donec ipse iret detinuit.

Henry prepares to return to England.

The king prevents Turstin's return.

Conon holds a council at Beauvais, at which the bishops

Qui et hac vice detentus, regi, et archiepiscopo, et episcopis Normanniæ, in aliquantis officiosus et utilis extitit. Cum enim dominus Cono Concilium, quasi Remensis Concilii anniversarium, de tota legatione sua apud Belvacum convocasset, rex dimissionem de suis episcopis et abbatibus quæsit, sed non nisi in am-

phibologia assecutus. Et cum die prædicta Concilium sederet, nec de episcopis et abbatibus Normanniæ ullus adesset, a legato et archiepiscopis et episcopis Remensis et Senonensis provinciæ provisum est, eos ante solutionem Concilii pro contemptu et inobedientia excommunicari debere. Quo per aliquem notificato, rex archiepiscopum festinanter Belvacum misit. Quo viso legatus est et ex parte subtristis. Intellexit enim propter quod venerat. Sed quid multa? Amicitia, precum instantia tamen pro rege, pro se maxime, sententia illa mutata est. Siquidem Radulphus Remensis archiepiscopus dixit ei: "Certe," frater, "si non " venisses, Normanni excommunicati forent. Difficillimum esset eo tempore; nec petitu nec obtentu dignum, quo archiepiscopus noster petito a legato et episcopis Franciæ non obtento, recessit. Siquidem in duplicis suæ ejectionis exilio, nemo omnium quos noverimus, apud excelsos et humiles, apud religiosos et sæculares, apud monachos et moniales, largiendo, serviendo, honore præveniando, tantam amicitiam venatus est.

and abbats of Normandy are not present.

They are to be excommunicated for contempt.

Turstin goes to Beauvais, and saves them.

Turstin's popularity.

Rex etiam per archiepiscopum legato mandaverat, quatinus, si ei molestum non esset, ad se Gisortium, quod non longe distabat, veniret. Cupiebat enim loqui illi priusquam transfretaret. Legatus adducto secum Willelmo Catalaunensi episcopo, et Silvanectensi episcopo, et aliis personis, illuc advenit; ubi a rege gratiarum actionibus legato exhibitis, et sermonibus plurimis de Deo, de sancta ecclesia, de negotiis, et jocis invicem habitis, rex illi episcopos et abbates suos commendavit. Ipsi vero et qui cum eo venerant omnibus fere dona dedit. Legatus vero de archiepiscopo suggessit, intimavit, et inculcavit, ut sic faceret quod dominus papa grates illi haberet. Quo bene se facturum pollicente, data illi benedictione, ad præsens transiturum Deo commendans, in osculo et amicitia di[s]cessit. Post di[s]cessum ejus rex coram episcopis Normanniæ et quibusdam Angliæ sic ait: "Melius

Conon, with the bishops of Chalons and Senlis, meet Henry at Gisors. Nothing is done.

Henry promises well about Turstin.

And is grateful for his help.

“fuisset nobis quingentas marcas perdidisse quam “Eboracensi archiepiscopo caruisse.” Cui aliquis de audientibus, etsi quidam viderent, bene et urbane subjunxit: “Dignum, igitur, ut inde ei melius sit “hic.”

Henry begs Turstin to stay in Normandy till Christmas. He assents.

Ad mare rex pedetentim tendit. Archiepiscopum cum eo transire volentem et sperantem amicabiliter adhuc deprecatus est quatenus in Normannia exspectaret quousque in Anglia in Natale Domini archiepiscopo et episcopis collocutus esset, et unum de suis clericis cum illo mitteret per quem remandaret. Ille nec in hoc illi adhuc adversari volens, sicut petebat, se facturum dixit, et usque ad mare cum eo perrexit, sed antequam transfretaret remisit eum a delegatum qui erat Carnon propter negotium suum. Cui ibi invento verba regis locutus.

The shipwreck of the young prince, and the grief of Turstin and the king.

Eo discedente filius ejus, rex et dux jam designatus, naufragio perierat, et universi qui nave eadem vehantur, quod eum vehementer contristavit. Nam præter domini sui regis filium et dominum futurum multos amicos amiserat. Rex autem gravi et immoderato dolore percussus, tandem per se, sicut sapiens homo, et per comitem Teobaldum, qui cum eo venerat, et per alios consolatus est.

At Christmas the English bishops advise Turstin's recall.

Sicut promiserat proximo Natali Cantuariensem archiepiscopum et episcopos suos convenit. Literas domini papæ de receptione Eboracensis ostendit, et nisi reciperetur, quæ sententia post modicum sequi debebat edocuit. Æstimo regem aliqua præcipitatione fidem spopondisse, conditionaliter tamen in licentia Cantuariensis archiepiscopi et permissione. Intelligens archiepiscopus sagittam hanc prius in se infigi, episcopi vero ignominiam regi[s] reputantis in regno suo Christianitatem interdicti, ut eum revocaret et concesserunt et consiliati sunt.

Post octabas Theophaniæ nuntius venit Rotomagensis ad archiepiscopum cum literis regis jubentibus

eum venire. Qui gaudens de exilio revocatus, paratis quibus opus erat, triduo ante Purificationem Sanctæ Mariæ transfretavit. Deinde ad regem veniens eum Windesoris invenit; a quo et a regina quam nuper unxerat, et aliquantis episcopis et proceribus, et de curia multis gaudenter susceptus.

Turstin returns, and finds the court at Windsor.

Modicum ibi pernoctans ad sponsam suam præsentia ipsius diu viduatam, Eboracensem scilicet ecclesiam, properavit. Cumque civitatem appropinquaret, tantus occursus factus est ei obviam exeuntium clericorum, monachorum, procerum, militum, virorum et mulierum, equitantium et peditum, ut quibusdam ex hoc ad mentem reduceretur, quod de Beato Johanne scriptum

He goes to York.

The vast procession to meet him.

Sc. S. Joh. Chrysostom.

est: "Occurrit Beato Johanni ab exilio revertenti [omnis] p[opulus] v[irorum] a[c] m[ulierum] c[lamantium] et d[icentium], B[eatus] q[ui] v[enit] i[n] n[omine] D[omini]. In ecclesia vero, sicut decebat archiepiscopum tamdiu pro libertate ejusdem ecclesiæ exulatum, Dominica qua cantatur,

The reception.

Ps. xxx. 3.

"*Esto mihi in Deum protectorem,*" in amplexibus sponsæ suæ cum exultatione et tripudio receptus est; et in tanta audientia lecto et exposito de libertatis ecclesiæ reformatione Apostolico privilegio, omnes congratulati sunt, et Deo gratias reddiderunt.

The papal privilege is read.

In cathedra repositus, tertia die sollemnitatem Beati Petri, quæ cathedra ejus appellatur, in ecclesia ipsius Beati Petri festive celebravit. Crastina vero die, quæ fuit caput Jejunii, putrida membra, quæ pro merito peccatorum suorum mater ecclesia a se abjicit, pastor pie feriens, cineres capitibus imponens, Sathanæ tradidit, in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret.

In proxima Cœna Domini, crismate sollemniter consecrato, sex denarios de singulis ecclesiis parochialibus, et quatuor de capellis, quos ex antiqua consuetudine quoque anno pro crismate reddebant, liberaliter remisit, et perpetuum remittendos decrevit. Pretium quoque pro sepultura, vel pro unctione infirmorum, vel pro

Turstin remits certain fees and charges.

baptisterio¹ exigere vel accipere, nisi spontanee datum, omnimodis interdixit. Exemplar privilegii hoc est.

Literæ ejusdem papæ ad Cantuariensem archiepiscopum pro Eboracensi electo.

Calixtus II. *Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Radulpho Cantuariensi archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Licet te, sicut fratrem in Domino, diligamus, Romance tamen ecclesiæ diuturnam injuriam et contemptum præterire silentio non debemus. Siquidem dominus prædecessor noster, sanctæ memoriæ Paschalis papa, missis ad te literis præcipiendo mandavit, ut venerabilem fratrem nostrum T[urstinum] Eboracensem electum, omni professionis exactione deposita, consecrares. Eo defuncto, successor ejus, dominus noster papa Gelasius, similiter de consecratione præcepit, illud adjiciens, ut cum electo pro causæ decisione ipsius te conspectui præsentares. Id ipsum et nos fecisse meminimus, sed in causa illa nihil apud te dilectionis, nihil reverentiæ potuimus invenire. In Remensi concilio, ad quod invitatus a nobis fueras, quæstionem super eadem professione, qua[m] videlicet contra Beati Gregorii constitutionem ab Eboracensi archiepiscopo exigis, decidere sperabamus; verum cum nec ipse venires, nec personas quæ vices tuas agerent destinares, nos habito fratrum nostrorum tam cardinalium, quam archiepiscoporum et episcoporum, qui multi aderant, consilio, prædictum fratrem nostrum T[urstinum] electum in Eboracensis ecclesiæ archiepiscopum consecravimus. Consecrato autem, quia exactioni tuæ in professione illicita non consenserat, omnino non licuit ad sedem*

Calixtus II.
to Ralph
of Can-
terbury.

Recites his
repeated
acts of dis-
obedience.

He never
came to the
council at
Rheims.

And so
Turstin
was con-
secrated.

¹ *pro baptisterio*] probasterio, MS.

propriam remeare. In quo quantum ipse Beatum [Petrum], et nos, qui¹ licet indigni locum ejus in ecclesia obtinemus, offenderis, tam Romana quam Gallicana ecclesia non ignorat. Etenim postquam idem frater a sede Apostolica per manus nostræ impositionem archiepiscopus factus est, mox ecclesia spoliatus est quam electus annulo optinebat. Pro tanta ergo et tam gravis contemptus pertinacia, nos tibi episcopale atque sacerdotale officium interdicimus, et in matrici Cantuariensi ecclesia Divina celebrari officia prohibemus, nisi infra mensem unum post harum literarum acceptionem prædictus frater noster in Eboracensi ecclesia suscipiatur et manere quietius dimittatur.

He is put under an interdict unless Turstin is righted within a month.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, karissimo in Christo filio, Henrico, illustri et glorioso Angliæ regi, salutem et Apostolicam benedictionem. Sæpe jam dilectionem tuam pro venerabili fratre nostro, T[ur- stino] Eboracensi archiepiscopo, verbis et literis monuisse meminimus, et nihil adhuc in ejus negotio de honore Dei et ecclesiæ apud te valuimus impetrare, unde graviori profecto correctione dignus fueras, sed quia duplici te dilectione complectimur, personæ tuæ ad præsens in executione justitiæ duximus indulgentum. Cæterum tamen fratris nostri, R[adulphi] Cantuariensis archiepiscopi, contemptum omnino diutius tolerare non possumus. Et a dominis enim felicis memoriæ P[aschali] et Gelasio, prædecessoribus nostris, et a nobis ipsis commonitus, nec electo Eboracensis ecclesiæ, absque professionis exactione manum imponere, nec pro eodem negotio nostræ (se) voluit audientia præsentare. Et ipsi igitur episcopale atque sacerdotale officium interdicimus, et in matrici Cantuariensi ecclesia, necnon et Eboracensi, cum propria parochia tota, Divina omnia celebrari officia, et sepulturam

Calixtus II. to Henry king of England.

He can bear no longer the disobedience of Ralph of Canterbury.

The pope has put Ralph and England generally under an

¹ qui] quod, MS.

interdict
till justice
is done to
Turstin.

mortuis prohibemus, præter infantum baptisma et morientium pœnitentias, donec prædictus frater noster T[urstinus] Eboracensi ecclesiæ restitutus, manere in ea quietius dimittatur. Sed etiam (cum) prædictus dominus noster Paschalis papa eum adhuc in electione positum ab Eboracensi abesse ecclesia nullatenus passus est, nos, consecratum jam per Dei gratiam nostris tanquam Beati Petri manibus, exulare prorsus pati nec possumus nec debemus. Datum Vapinci, v. idus Martii.

Literæ ejusdem papæ ad clerum et populum Eboracenses¹ pro eodem archiepiscopo Eboracensi.

Calixtus II.
to the
clergy and
people of
the diocese
of York.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, clero et populo per Eboracensem parochiam constituto, salutem et Apostolicam benedictionem. Matrem vestram, Eboracensem ecclesiam, tanto tempore sponsi sui carere præsentia paternæ pietatis affectu dolemus vehementius et gravamur. Et quidem in parte hac, licet vos inculpabiles existatis, quamdiu tamen alicujus violentia sponsum abesse contigerit, cum filii sponsi sitis,² et lugere vos convenit et mœrere, sicut et de ipsius gaudere præsentia, juxta illud Evangelicum, debebatis. Apostolica igitur auctoritate, tam in vestra matrice Eboracensi ecclesia quam in propria ipsius ubique parochia, sepulturam, et alia omnia Divina officia, præter infantum baptisma et morientium pœnitentias, celebrari penitus prohibemus, donec venerabilis frater noster, T[urstinus] archiepiscopus, nostris tanquam Beati Petri manibus consecratus, in ea suscipiatur, et manere quietius dimittatur. Datum Vapinci, v. idus Martii.³

S. Matt.
ix. 15.

He announces to them the interdict.

¹ clerum . . . Eboracenses] eundem regem Angliæ, MS.

² sponsi sitis] A.; sponsis suis, MS.

³ Datum . . . Martii] Added from A. Collated with another copy of this letter in the Reg. Magnum at York, i. 50 b.

Harum exemplaria (archiepiscopo¹ recepto tradere opus non fuit) in ecclesia nostra adhuc bullata habentur. Quod, sicut prænотatum est, ad ecclesiam suam rediit Dominica in Quadragesima qua cantatur *Esto mihi in D[eum] p[rotectorem], et in [domum] r[efugiū], u[t] s[alvum] m[e] f[acias]*, arbitrati sunt aliqui pacis esse prognosticum et quietis propter figuram quinquagenarii, cujus numeri annus jubileus erat. In tempore gratiæ dies quinquagesimus sacratus est, ideo quod de illo post resurrectionem Domini Spiritus Sanctus super discipulos apparuit.

Nondum tamen, nec propter literas quas sibi scriptas esse non ignorabat, passus est Radulphus archiepiscopus archiepiscopum nostrum habere de professione hac jubileum, nec protectionem, nec refugium, nec salvationem; et quod iste non est professus, ille eum apud regem non est infestare defessus. Ex occasione quorundam privilegiorum Romanorum de dignitate et primatu Cantuariensis ecclesiæ, quæ monachi nuper invenerant, vel cogitaverant,

Arch-
bishop
Ralph is
still active
against
Turstin.

Ut faber extinctum prope foliis excitat ignem, sic Cantuariensis acfensiolus (*sic*) regem accendit, et impulit quatinus nostrum cogeret profiteri. Quibusdam antea vero, sicut aliquotiens regi persuadebant, regni decus esse magnum primatem habere, nec regnum quod coronam habeat esse sine primatu. Quod veritate refelli potest. Regnum Lombardorum unum tantum, Mediolanensem scilicet, habet metropolitanum, hic vero nec primas est, nec primatum habet. Episcopus Papiensis etiam, qui de provincia illius est et ei conterminus, pallio utitur, et crucem sibi præferri facit, neque metropolitæ subjectus est, quare nihil mirandum est duos metropolitans in regno uno alterum alteri non subesse, sed, juxta rusticorum proverbium, "Qui asinum non vidit, de camelo miratur." Treveris quoque in Teu-

He says
that every
kingdom
should
have one
chief
primate.

The author
gives
instances
to the
contrary,
Milan and
Trever.

¹ archiepiscopo] archiepiscopus, MS.

tonico regno prima sedes antiquitus fuit; sed, sicut in curia papæ Calixti episcopus noster et sui a quodam venerabili ejusdem civitatis archiepiscopo acceperunt, supra nullam modo primatum habet.

King
Henry
summons
a confer-
ence at
Michael-
mas.

Mense Augusto præmandavit rex archiepiscopo nostro quod ad præsens videret quantum pro ejus amore facere vellet. Ad festum Sancti Michaelis convocavit colloquium magnum de episcopis et baronibus regni. Mandavit et archiepiscopo nostro ut cum personis ecclesiæ et clericis senioribus et sapientioribus illuc conveniret, quo, si quid ibi ageret, eorum assensu firmaretur. Jam ei comminationem tonitrus intonuerant aut profiteri aut denuo exulare. Eo noster archiepiscopus cum suis venit. Radulphum archiepiscopum pridie vel nudius tertius ante infirmitas invaserat, qua detentus colloquio interesse impotuit. Rex Cantuariensi agens per episcopos et proceres archiepiscopo nostro mandavit, quatinus Radulpho archiepiscopo pro pace ecclesiarum, pro amore suo personaliter profiteretur.

And bids
Turstin
profess
to Ralph
personally.

Turstin
declines to
do so.

Quibus archiepiscopus: "Quod ideo, quia contra justitiam videbatur, ante privilegium acceptum facere abhorruï, eo accepto magis abhorrendum et periculosum æstimo. Et dominus meus rex a me exigere non debet, quod privilegium meum infringens gladio anathematis scienter me percutiam." Quibus renun-

Will he do
so, if the
pope gives
him leave?

Turstin
will not
commit
himself.

ciatis, rex nec sine minis et exercitationibus remandavit, quatinus ei promitteret se Cantuariensi professurum, si apud Apostolicum assequi posset ut concederet ei, et ei præciperet. Sed nihil ab eo nec minis extorquere, nec blanditiis elicere potuit, nisi quod si dominus papa contra privilegium suum facere præciperet quod juste debere intelligeret, et ipse faceret.

The king
and Tur-
stin confer.

Et mandavit ei quod, si sibi placeret, vellet cum domino suo et rege familiariter loqui. Qui, rege mandante, ad eum venit, contra scriptum privilegii sui in manu sua. Quo regi ostenso et perlecto, astantibus cum eis tantum R[anulpho] Dunelmensi episcopo et

Nigello de Albeneio, videns rex [quod] hoc quod præcipiebat, Apostolicus sub anathemate interdicebat, et propter quædam amicitiae et fidelitatis erga se habitæ verba quæ ille¹ regi rememorabat, ipse pæne lacrymare coactus est. Nigellus vero tunc et paulo ante multum lacrymatus est, ideo quod archiepiscopo nostro post receptionem suam pacem habere sperante modo omnia commota et conturbata esse cernebat, et ipse vero in angaria ista pro ecclesia nostra fideliter stetit. Rex modo pietate regali aliquantulum compunctus consuluit archiepiscopo nostro, quatinus episcopis, qui plurimi aderant, per aliquos de suis privilegium ostenderet. Quod cum illi, archiepiscopo remoto, coram rege legere, vel ad legendum præbere voluissent, episcopi nec legere nec audire voluerunt, sed unus ex illis eructavit verbum non bonum, quia neque verum, nec pro bono ejaculatum, scilicet quod Apostolicus privilegium illud neque unquam viderat, neque fieri jusserat. Cui quidam de nostris objecit dicens: "Domine, " si vobis placet, scio quod illud fieri præcepit, et ego " oculis meis aspexi illud ei afferri; quod allatum ipse " perlegit, et perlecto manu propria lineam unam " faciens ipse subscripsit." Cui nihil illis contradicentibus nostri ad archiepiscopum suum discesserunt.

Ille vero et sui qui timide ad curiam venerant, et illic contra inimicos meticolose egerant, Deo et Sancto Petro pro illis agente confortati, et hilares domum revertuntur. Fuere tunc quidem controversia harum ecclesiarum (*sic*) inter se conferentes dicebant Cantuariensis archiepiscopi exactionem injustam videri, quod tiens enim in Eboracensem ecclesiam acrius surgebat, morbo aliquo quasi virga Dei tangebatur, reminiscens illius quo in Romano itinere vexatus est, et ejus quam in Normannia aliquamdiu passus est; novissime etiam et hujus, quo præpediente, colloquio, quod con-

Turstin shows the king the papal privilege.

Nigel d'Albeni, who was present, sympathises with Turstin.

The bishops refuse to read the privilege, and its authenticity is questioned.

The illnesses of Ralph are regarded as a punishment for his obstinacy

¹ *ille*] illi, MS.

tra archiepiscopum nostrum convocari fecerat, adesse non valuit. Illis quoque videbatur Eboracensem ecclesiam bonum angelum a tot et a tantis insurgentibus in eam custodem et defensorem habere.

Death of
Ralph.
Oct. 20,
A.D. 1122.

Sequenti anno, circa idem temporis, Radulphus archiepiscopus obiit, de cujus morte archiepiscopus noster et sui nihil gavisī sunt, juxta id Salomonis, *Noli gaudere de mortuo inimico*. Siquidem illi sperabant cum prae infirmitate, prae tædio, prae diffidentia impetrandi, a sua impugnatione de reliquo cessare. Quis autem, et quando archiepiscopus substituendus esset certum non habebat.

The pope
summons
both arch-
bishops to
a Council
at Rome.

Paululum ante Adventum Domini venit quidam de urbe Roma literas domini papæ deferens utrique archiepiscopo Angliæ; sed quod alteri non potuit, nostro sibi missas tradidit, præcipientes ei quatinus, omni seposita occasione, Concilio adesset quod per Dei gratiam Dominica qua cantatur *Oculi mei semper*, in Urbe celebrare disposuerat. Non defuit qui (de) latore regi diceret archiepiscopum literas domini papæ devotione ad Concilium habuisse, quod ex regni consuetudine absque conscientia et licentia regis suscepisse non debuerat; unde rex aliquantum commotus mandavit ei quatinus super hoc rectitudinem facturus in proxima Purificatione Sanctæ Mariæ ad curiam veniret, et literarum bajulum ad se adduceret. Ipse vero nesciebat quis esset, neque quorsum acceptis ab eo literis devenerat.

Ps. xxiv.
15.

The king
is offended
about the
letters.

A Council
summoned
at Gloucester
to elect
a new arch-
bishop.

In prædicta festivitate apud Glocestriam rex de omnibus ecclesiasticis personis Concilium magnum mandaverat pro archiepiscopo Cantuariensis ecclesiæ eligendo. Ante illam (diem) triduo archiepiscopus ad regem veniens satis lætabunde susceptus est, nec de satisfactione pro literis acceptis, nec de portitoris earum adductione rex archiepiscopum causatus est et ad festivitatem Glocestriam simul venire. In qua rex archiepiscopum satis laudatum multum honoravit,

et episcopos eum honorare commonuit. In crastinum inter episcopos et monachos Cantuariæ de eligendo archiepiscopo altercatio grandis existit. Episcopi enim archiepiscopum nisi clericum habere nolebant, monachi monachum deprecationibus et persuasionibus apud regem contendebant. Sed rege episcopis plus favente, monachi, ad quos plurimum pertinebat electio, inviti quidem, Willelmum de Corboleio, priorem Sanctæ Osidæ, archiepiscopum tandem susceperunt. De quo quis esset, archiepiscopus et Adewoldus prior Sancti Oswaldi, a rege antea interrogati, satis eum de scientia et honestate et religione laudaverant. Episcopi archiepiscopum nostrum electioni illi interesse non curaverunt, ideo quod a professione subtractus quasi de illis non esse videbatur.

A difficulty about the new archbishop being a monk or a clerk.

William de Corbolio, prior of St. Osith, chosen.

Sciens rex inter Eboracum et Cantuariam alternæ consecrationis consuetudinem, mandavit nostro requirens, si episcopis electum suum archiepiscopum consecrare interdiceret. Cui ille respondit: "Ex consuetudine ecclesiarum nostrarum consecratio illius mihi debetur." Sed internuntiis inculcantibus quatinus regi mandaret si interdiceret; ille, cum his quos secum habebat consilio habito, regi remandavit pro amore suo nullo modo facere interdictum, sed hoc et ipsum et episcopos scire volebat quod eum consecrare paratus erat; et se id facere offerebat, quoniam ex consuetudine a papa Honorio instituta ecclesiæ suæ compete-
tebat. Eadem die et electo mandavit per Gaufridum Eboracensis monasterii abbatem, et per Adelwoldum priorem Sancti Oswaldi, et quosdam de nostris archidiaconos et canonicos, præsentem Ricardo Londoniensi episcopo, quatinus eum consecrare volebat, sicut debebat; et humilitatis [et] amicitiae causa, hac vice, salva ecclesiæ suæ dignitate, id se in Cantuariensi ecclesia facere offerebat. Quibus ille: "Aliter modo res est quam solebat: ecclesiæ divisæ sunt." Ad hæc nos-
tri: "Ejusdem regni et diadematis est utraque. Non

The king asks if Turstin will insist on his privilege of consecrating William.

Turstin tells the king and William that he is ready to consecrate, and at Canterbury.

A discussion about it.

The consecration by Turstin objected to.

“ est divisio cuique jus suum habere. Ex jure autem
 “ utriusque archiepiscopis eorum vicissim consecratio
 “ debetur; quam facere, et vice contingente suscipere,
 “ ex parte archiepiscopi nostri et Eboracensis capituli
 “ offerimus.” Quo et Londoniensi episcopo dicentibus
 quod ad præsens sic esse non poterat, ad archiepi-
 scopum redeunt, sic renuntiantes: Quando electus fuit
 archiepiscopus vester, minutus et aliquantulum patiens
 jacebat, sed antequam discessisset hujusmodi et alia
 cum eo verba locutus est.

Turstin asks leave to go to the Council at Rome.

Regi vero archiepiscopus noster dixit se per literas
 domini papæ ad Concilium prædicto termino vocatum,
 et ab eo licentiam quæsit eundi: quem ipse aliquan-
 tulum in suum differre rogavit, donec Cantuariensis
 ad requirendum pallium iret, ipse vero cum literis
 suis præmitteret qui domino papæ renuntiarent eum
 a rege detentum paulo post cum Cantuariensi ventu-
 rum. Archiepiscopus tandem regi concessit; et rex,
 sicut promisit, præmisit, duos scilicet episcopos Nor-
 manniæ et clericum unum, quem, episcopis a Concilio
 recedentibus, Romæ remanere jussit quousque archi-
 episcopi venissent. Archiepiscopo et electo rex præ-
 cepit, quatinus prima Dominica Quadragesimæ apud
 [W]odestoc adessent, inde profecturi.

William Canterbury is consecrated by his own suffragans. Feb. 18th, A.D. 1123.

Interim Cantuariensis electus, petitione facta ut in
 primatem totius Britanniae consecraretur, a Londo-
 niensi episcopo et cæteris coepiscopis consecratus est,
 Eboracensi ecclesiæ injuria irrogata. Quod quidem
 plerisque absonum visum est consecrari, ne dicam
 quod non debebat, in id quod non erat, nec adhuc
 est, nec ullus de antecessoribus suis fuerat præter
 unum, et ille quidem eo jure quo supradictum est;
 et in celebri et tam sacro officio Divino, in quo Spi-
 ritus Sanctus invocari et cooperari debet, falsitas et
 fictio abjicienda sunt.

At Woodstock the king bids

Sicut eis præceptum fuerat et die statuto, [W]ode-
 stoc uterque archiepiscopus affuerunt. Ibi rex nostro

per episcopos et procures mandavit ne Romæ contra Cantuariensem aliquid injuste peteret, neque in petitionibus justis illi nocumento sed adjumento esset, quod sic se facturum plene pollicitus est. Non enim rogabat, nisi quod et non rogatus ille faceret. Hinc iter Romanum aggrediuntur. Cantuariensis nostrum præcedere voluit et speravit; nostro vero Sutriæ invento, et de suis aliquos per alteram viam venientes expectante, sex diebus ante illum Romam pervenit. Jam ante de ejus electione Romæ satis cognitum erat; quæ, quantum ad ipsum pertinuit, absque ambitione et spe facta fuit. Noster vero a domino papa et cardinalibus, cum quibus per dimidium annum conversatus fuerat, et per illos ab omnibus reliquis honorificentissime susceptus est. Demum venit dominus Cantuariensis habens secum dominum Bernardum episcopum Sancti David, et dominum Anselmum abbatem Sancti Eadmundi, et dominum Sigefridum Glestoniensem abbatem, postea Cicestrensem episcopum, et alios bonos et honestos clericos et monachos. Venientibus ad curiam, dominus Bernardus, qui erat archiepiscopi prolocutor et pro-orator, præmissa salutatione domino papæ ab imperatore, a rege, ab episcopis Angliæ, a capitulo Cantuariæ, missas a singulis literas seorsum obtulit, quas, illis resalutatis, cancellario suo recipere jussit. Dehinc post modicum dicens se literas visurum, et per consilium fratrum responsurum, archiepiscopum cum suis ad hospitium secedere præcepit. Erat ibi archiepiscopus noster cum suis, et Jeremias Rotomagensis ecclesiæ canonicus, quem rex archiepiscopos expectare fecerat; qui, licet statura brevis, nec sensu, nec scientia, nec eloquentia erat exilis,¹ et ipse valde archiepiscopum nostrum et suos diligebat et diligebatur.

Lectis literis de archiepiscopi electione, de personæ

Turstin assist his brother of Canterbury, and he promises to do so. They start, and William reaches Rome first.

The kind reception given to Turstin.

The train of William of Canterbury. Bernard bishop of St. David's his spokesman.

The interview with the pope.

Jeremy canon of Rouen.

¹ *exilis*] ex illis, MS.

commendatione, de pallii requisitione, et precibus imperatoris et regis pro eo, cardinales et curia tota per dies aliquot conferentes et inter (se) disceptantes, tandem non esse canonicam, sed illum de quatuor capitulis impetendum censuerunt, videlicet, quod non a quibus, neque de quibus, neque ubi debuit fuit electus, neque a quo debuit consecratus; quinto a quibusdam adjuncto, quod clericus monachis præerat. His ergo objectis et rejectis, volutis et revolutis, decidum est, papa quidem volente, eum pallium non habere, sed ex indulgentia posse episcopatum unum obtinere.

It is decided that William shall not have the pall; but he may receive a bishopric.

Turstin pleads for him.

Hoc vero archiepiscopo nostro minime celato, ipse dominum papam pro eo deprecatus est, dicens eum bonum clericum esse, et simplicem virum et religiosum; qui si modo repelleretur, fortasse rex ex iracundia ecclesiam diutius vacare sineret. De isto omni canonice et bene illi consuluisse existimabat; apud curiam quoque devote pro eo intercessit. Ille autem, per suos et per alios, dominum papam et curiam requirens, per dies quindecim non habuit (responsum), expectatione suspensus, et tædio aliquantum affectus. Volens ergo dominus papa imperatoris et regis, quas literis eorum acceperat, petitionibus favere, curiam convenit, humiliter et obnixe deprecans quatinus pro amore imperatoris, qui nuper ecclesiæ Romanæ reconciliatus erat, et regis, ejusdem ecclesiæ filii et fidelis, a justitiæ rigore condescenderent, et Cantuariensi pallium dare concederent.

The pope asks his brethren to change their decree.

“Et quidem Eboracensis, amicus noster, hoc ipsum et “efflagitat, et personam ejus scientia et vitæ honestate “valde commendat.” Patris et domini sui supplicationibus non annuere durum esse reputantes, domino papæ assenserunt. Mandatum est ei ad curiam venire responsum accepturo. Tunc ipse papa in plena curia

They agree to do so.

The pope's decree in favour of William.

sic exorsus est: “De electione Cantuariensis archiepiscopi tractantes, aliqua in ea non canonice facta “invenimus;” et, prædicta capitula enumerante, Cantuariensis ne verbum unum fecit; “sed quoniam,”

inquit, "sedis hujus pontifices canones fecerunt, et ipsorum est eos, urgente necessitate, vel utili dispensatione, moderari. Quia ergo personam illius, quæ per Dei gratiam honesta est et religiosa, ecclesiæ profuturam confidimus, et pro amore filiorum nostrorum regis et imperatoris, amici quoque nostri Eboracensis archiepiscopi, electionem illius confirmamus, pallium ei con[ce]dimus."

Tunc noster illi gratias agens pedibus ejus prostratus est. Similiter et Cantuariensis, et qui cum eo erant; et tunc demum illi, sicut archiepiscopo, sedes in loco digniori data est: et nunc pro certo existimo quod nisi Eboracensis Cantuariensem adjuvisset, pallium tardius accepisset; si vero ei nocere voluisset, hac vice omnino non habuisset.

The gift of the pall is due to Turstin.

Pallio accepto cœpit adversus Eboracensem de primatu et professione quæstio et contentio, quamquam nec propter hoc venerant, nec vocati fuerant. Proposuit dominus Bernardus querelam et clamorem ex parte Cantuariensis archiepiscopi et episcoporum Angliæ adversus archiepiscopum nostrum, quod de Cantuariensi ecclesia subtraxerat; rogans et deprecans dominum papam et curiam Romanam quatinus audirent quæ munimenta et privilegia de ejus dignitate et primatu habebant; non tamen quod modo causaliter nec judicialiter agere vellent. Iisdem enim verbis usus est. Et noster archiepiscopus: "Nec ego," inquit, "veni ut in causam vel iudicium ingrediar; ad Concilium veniebam, sed dominus meus rex me detinuit." Et dominus Bernardus, prave hoc intelligens, vel depravare volens: "Satis competenter paratus [sum]," ait, "dominum regem defendere, eum non pro malo vos detinuisse." Ast dominus papa, aliquantulum indignant, ad eum: "Bone domine, non dixit, 'pro malo' 'eum detinuerit,' sed quod 'detinuit,' et verum dixit, quoniam ita mihi mandavit." Jeremias vero

Bernard of St. David's begins the old controversy,

And asks that the York people should show their documents.

Bernard misstates Turstin's reply, and is corrected.

quod¹ rex eum detinuerat donec eum Cantuariensi veniret. Cui Johannes Cremensis: "Benedicaris a Deo! "Tu enim in tempore locutus es." Et dominus Bernardus aliquantisper confusus est venit (*sic*).

The privileges to Canterbury are read.

Jussa sunt legi privilegia prædicta. Erant² quidem Romanorum pontificum nominibus prætitulata,³ sed stylum Romanum nihil sapiebant. Quibus perlectis, et illo ad ultimum Beati Gregorii ad Augustinum de distinctione duorum metropolitanorum Angliæ, interrogaverunt quidam de Romanis Cantuarienses, si privilegia illa bullas haberent: at illi dixerunt, bullata in ecclesia reliquisse, et eorum exempla detulisse. Et quia privilegiis aut cartis non bullatis, vel non signatis, non necesse est fidem adhiberi, sciscitati sunt, si vellent jurare horum exemplaria bullata habere. In partem cesserunt. Consultantes invicem dixerunt inter se bullis carere. Aliquis tamen alicui suadere [?] ⁴ voluit ut pro causa ecclesiæ suæ juraret. Sanum quidem consilium et legale. Cui nequaquam adquiescentes, privilegia illa perjurio bullare timuerunt. Consilium eorum fuit ut coram redeuntes dicerent bullas consumptas vel perditas esse. Quibus sic dicentibus, alii subriserunt, alii nares corrugaverunt, alii cachinnum emisserunt, illudendo dicentes, mirum esse plumbum consumptum fore vel perditum, et pergamenum durare. Fortasse fictitium hoc esse cuiquam videatur, et qui scripsit hoc nugator, sed tam verum est quam fictitium videtur. Dixerunt postea, forsitan eo tempore bullas non fieri: sed Romani a tempore Beati Gregorii bullas fuisse testati sunt, et adhuc [in] Romana ecclesia aliqua ipsius privilegia bullata servari. Non habentes quid de hoc aliud dicerent, turbati dis-

The originals had been left at home. They are asked if they have seals to them.

They answer that the bulls had been lost or had wasted away! and are laughed at.

Another excuse.

¹ *quod*] quem, MS.

² *Erant*, &c.] Erat quidem Ro. pontifici, &c., MS.

³ These privileges are enumerated,

and extracts given from them, in Eadmer, Hist. Nov., lib. 5, p. 127.

⁴ *suadere* ?] superadere, MS.

cesserunt, nec privilegia illa cum credulitate, nec verba eorum in laude nec in gratia recepta sunt.

Non tamen adhuc destituerunt professionem nostram pretio taxare. Erat nunc camerarius quidam subdolos et nequam, familiaris et potens apud dominum, et papam per illum efficere conati sunt, magna domino papæ et ipsi pollicentes, ut primatus Cantuariensis ecclesiæ concederetur. De curia nullus eis favebat, tribus exceptis, et illis quidem modicæ inter cæteros auctoritatis. Omnium fere civium, nobilium, et pro-
 borum benevolentiam non habebat. Dominus papa mandavit archiepiscopo nostro, quatinus, si qua haberet munimenta, coram afferret. Ille vero respondit se nulla attulisse, quia non ad causam sed ad Concilium vocatus venerat; in qua solum Cantuarienses confidebant. De camera nostri aliquantum diffidebant, unde et quibusdam cardinalibus dixerunt: "Nos non time-
 " mus curiam, sed cameram." Quibus ille: "Per
 " Sanctum Petrum, si camera contra curiam vel mo-
 " tum unum mittere temptaverit, audiet quæ voluerit.
 " Sicut dominus papa mandavit, si qua habetis mu-
 " nimenta, coram legere ne timueritis." Tunc archi-
 episcopus noster: "Literas aliquas socii nostri, non
 " rogati, secum fortuitu detulerunt, non bullatas, et
 " privilegii nostri exemplum." "Et illas," inquit,
 " coram allatas, legite." Consilio eorum ita fieri con-
 cessum est.

The Can-
terbury
people try
to secure
the pri-
macy by
bribing the
chamber-
lain of the
pope.

But all,
save three,
are against
him.
Turstin is
asked to
show his
privileges.

The York
people
have only
informal
copies at
hand.

Altera die archiepiscopus noster veniens ante do-
 minum papam et curiam prædixit, quoniam sic eis
 placebat, literas quasdam, quas socii sui detulerant,
 libenter ostendere, non quidem modo in causam in-
 trare. Si enim ad hoc vocatus fuisset, et cleris et
 scriptis aliter et bene munitus venisset. De Cantua-
 riensibus ne unus quidem aderat.

Turstin
produces
the copies.

Lecta est igitur primo epistola Beati Gregorii ad
 Augustinum quam illi privilegiorum suorum novissime
 legerant. De quibusdam inter se disceptantibus illam

They are
the letters
of Gregory
and Hono-
rius.

And those
of Urban,
Paschal,
Gelasius,
and the
present
pope.

They are
accepted
and be-
lieved in.

The York
people are
threatened
with the
king's
anger.

Both arch-
bishops
return to
their king.

nobiscum, nihil vero cum illis facere tandem eis visum est. Deinde epistola Honorii papæ ad Paulinum Eboracensem et Honorium Cantuariensem archiepiscopos de palliorum missione; et de vicaria inter metropolitanos consecratione. Post illam lectæ sunt literæ papæ Urbani ad Thomam archiepiscopum de redargutione professionis injustæ. Postea vero literæ papæ Paschalis et Gelasii et præsentis Calixti ad Radulphum Cantuariensem et Turstinum Eboracensem, illi prohibentes ne professionem illam exigeret, huic ne exhiberet; quæ suprascriptæ sunt. Novissime autem privilegium quod ipse papa Calixtus archiepiscopo nostro fecerat. Scrutinium de literis istis factum, et nullum si bullas haberent, omnes enim bene noverant. Auditis eorum et nostris munimentis nisi quod uterque prætenderat se non in causam venisse de controversia sua, inter Cantuariensem et Eboracensem justo iudicio secundum voluntatem nostram decisum foret.

Videntes clerici qui erant cum Cantuariensi quod nihil proficerent, clericis nostris a rege minas inferebant. Quibus illi: "Quia modo neque in justitia neque in pecunia confiditis, ad minas conversi estis, sed potens est Deus defendere nos, et rex nihil mali reddet immeritis cum archiepiscopo suo pro ecclesia sua resistentibus." Archiepiscopo quoque dictum fuit quod non ideo quod archiepiscopus erat, justum esse poterat quod antea sua ipsius attestazione injustum fuerat. Denique uterque archiepiscopus simul ad curiam venerunt. Quibus, præcepto domini papæ, dictum est, quod quia se non in causam vocatos venisse prædixerant, indefinita eorum contentione recederent; sed [ad] eam definiendam, diem, si vellent, ille statueret. Diem vero archiepiscopus noster accipere voluit. Cantuariensis autem, rege inconsulto, noluit. Accepta a domino papa licentia, ipse cum literis istis rediit.

Literæ ejusdem papæ ad suffraganeos et clerum
provinciae Cantuariensis.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Cantuariensis ecclesiæ suffraganeis, clero et populo Cantuariensi, salutem et Apostolicam benedictionem. Venientem (sic) ad nos suscepimus, et super causa ejus una cum fratribus, episcopis et cardinalibus, diu tractavimus, et quæ minus canonice perpetrata fore reperimus, (correximus) Nos autem quia de honestate personæ, quæ per Dei gratiam religiosa est, et nulla prorsus macula notatur infamiæ, valde confidimus, et magnum ex ea utilitatis fructum vestræ ecclesiæ profuturum speramus, karissimi filii nostri Henrici regis et vestræ petitionibus¹ annuimus, et quod de ipso factum fuerat confirmavimus. Pallium vero, pontificalis² videlicet officii plenitudinem, illi, juxta consuetudinem ecclesiæ, concessimus. Ipsum itaque ad vos cum nostræ gratiæ abundantia remittentes, universitatem vestram rogamus, monemus, atque præcipimus, ut eum reverenter suscipiatis, affectione præcipua diligatis, eique tanquam patri et pastori vestro humilitate atque obedientia pareatis; quatinus per ipsius curam salutem in vobis Omnipotentis Dei gratia operetur, et vos de eo gaudium, et ipse de vobis coronam immarcessibilis gloriæ recipere mereatur.

Calixtus II. to the suffragans, &c., of Canterbury, in behalf of their new archbishop.

Directs them to receive and obey him.

Archiepiscopus noster, cum plenitudine gratiæ domini papæ et totius curiæ, et literis his, ad regem digressus est.

Literæ ejusdem papæ ad eundem regem pro eodem
archiepiscopo Eboracensi.

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, karissimo in Christo filio Henrico, illustri et glorioso Anglorum

Calixtus II. to Henry of England.

¹ *petitionibus*] petitionis, MS. | ² *pontificalis*] pontificale, MS.

Speaks
kindly of
Turstin.

regi, salutem. Ad Apostolorum limina et nostram præsentiam venientem, dilectum fratrem nostrum T. Eboracensem archiepiscopum, debita dulcedinis et caritatis affectione suscepimus, quod dum apud nos per aliquantulum quoque dierum spatium moraretur, multa nobis de te bona sapienter et fideliter retulit, et pro tui regni statu et exaltatione instantissime apud Romanam ecclesiam intercessit. Qua de re nos et amplius te diligimus et preces tuas, in quibus opportunum est, libenter admittimus. Pro ipso ergo dilectissimo nobis fratre nostro egregiam magnificentiam tuam rogamus, ut eum deinceps pro amore Dei et nostro majori diligentia complectaris.

The Can-
terbury
people tell
untruths
to the
king about
Turstin.

Veniente prius Cantuariensi archiepiscopo in Normanniam, quidam de sociis suis quædam aliter quam res esset regis auribus instillaverunt, et de archiepiscopo nostro, quod eis fuerat in nocumentum. Secutus paulo post Eboracensis, a rege gratulabunde et socii sui suscepti sunt. Et domnus abbas Anselmus et Jeremias, qui a rege Romam missi cum archiepiscopo nostro redierant, rei veritatem ei plenius intimaverunt; et quod Eboracensis Cantuariensi bene valuerat; testantes plene, quod si ei nocere studuisset, pallium ea vice non detulisset. Noster vero nihil apud regem conquestus est illos sibi, quantum potuerant, obstitisse, cum de Glescuensi et episcopis Scotiæ clamaret quod se Eboracensi ecclesiæ subtrahebant; quod regis Angliæ dignitati adversabatur. Archiepiscopi, apud regem quantum ei placuit commorati, in Angliam repatriaverunt. Proximo Septembre dominus papa Cantuariensi archiepiscopo ita scripsit.

They are
corrected
by Anselm
and Jere-
mias.

The arch-
bishops
return to
England.

Literæ ejusdem pro eodem.

Calixtus II.
to G. arch-
bishop of
Canter-
bury, and

Calixtus episcopus, servus servorum Dei, G. Cantuariensi archiepiscopo, et universis suffraganeis ejus, salutem, et Apostolicam benedictionem. Quisquis a

Deo gloriam sempiternam et honorem indeficientem consequi desiderat, honore dignos venerari non negligat; unde universitati vestræ mandamus et præcipimus quatinus venerabilem fratrem nostrum T. Eboracensem archiepiscopum, honestum utique, sapientem, atque religiosum virum, pro nostri amoris reverentia diligatis, et ut impleatur in vobis illud Apostolicum, honore invicem prævenientes, mutue fraternitatis diligentia veneremini, nec ullam ei prærogativam, quam prædecessores ejus habuisse noscuntur, in aliquo subtrahatis.

his suffragans.

He orders them to love and honour Turstin.

Ep. ad Rom. xii. 0.

Sequenti anno misit dominus papa Johannem Cremonensem presbyterum-cardinalem ut in Anglia legatus esset, quem dominus rex in Normannia propter aliqua negotia aliquamdiu detinuit. Adhuc eo illic morante, Calixtus papa in Adventu Domini obiit, et Lambertus Ostiensis episcopus, clericus sapiens et justus homo, in papam Honorium substitutus est. Ipse vero legationem a prædecessore suo Johanni injectam literis suis confirmavit. Iste est quartus papa sub quo T. Eboracensis archiepiscopus passus est.

John of Crema is made legate in England.

Calixtus II. dies, Dec., A.D. 1124, and is succeeded by Honorius II.

Archiepiscopus Cantuariensis, meliorem successum reperire existimans, apud novum papam clamorem renovavit de primatu, quam super ecclesiam nostram habere debebat; petens ut causam hanc in Anglia a legato suo juberet terminari, sed non in præsentia sua voluit. Legatus in Quadragesima in Angliam transivit. Circa Pentecosten misit dominus papa utrique archiepiscopo literas quatinus in proxima Beatæ Mariæ Purificatione suam illi exhiberent præsentiam, ille sicut de querela et clamore quos¹ fecerat acturus, nos- ter vero sicut responsurus. Archiepiscopo nostro [literæ] missæ hic scriptæ sunt.

The archbishop of Canterbury renews his claim.

The new pope summons the two archbishops to his court.

¹ quos] quod, MS.

Literæ¹ domini Honorii papæ primæ ad eundem
Eboracensem archiepiscopum.

Honorius II. to arch-
bishop
Turstin.
Apr. 13,
A.D. 1125.

Honorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri, T., Eboracensi archiepiscopo, salutem et Apostolicam benedictionem. Ad hoc in celsa Romanæ ecclesiæ specula, disponente Spiritu Sancto, promoti sumus, ut ecclesiarum paci, et quod paterna vigilantia providentes conservare jus suum unicuique debeamus. Querelam siquidem² fratris vestri, G. Cantuariensis archiepiscopi, de primatu adversus te et ecclesiam tuam accepimus. Dignum ergo duaximus ut³ tantarum ecclesiarum et tanti negotii causa in nostra præsentia pertractetur, ideoque fraternitati tuæ mandamus, ut in proxima Beatæ Mariæ Purificatione ad nostram præsentiam venias, de eodem negotio responsurus.

Datum Laterani, idibus Aprilis.⁴

The legate goes through England and holds a council.

The two archbishops start for Rome.

Legatus tota fere Anglia circuita et perambulata usque prope Scotiam, in Nativitate Beatæ Mariæ Concilium Londoniæ celebravit, quod in tempore regum utriusque Willelmi Romanus legatus nunquam fecerat. Una hujus Concilii dierum dominus Bernardus episcopus ab archiepiscopo nostro veniam postulavit, se peccasse confitens quod tantum contra ecclesiam nostram institerat. Inde ambo archiepiscopi, provisus ad iter necessariis, in Normanniam transeunt Romam ituri. Legatus legatione sua expleta paulo post eo secutus est. Transierunt et Alexander Lincolnensis episcopus, et Johannes Glesguensis, et Gaufridus abbas Sancti Albani, et abbas de Schireb,' cum Cantuariensi archiepiscopo profecturi, non opinante archiepiscopo nostro

¹ Collated with another copy of this letter in Lansdowne, 402, f. 104. The letter to the archbishop of Canterbury occurs there also.

² *siquidem*] igitur, MS. Lansd.

³ *ut*] in, in text.

⁴ *Datum . . . Aprilis*] Added from A.

quod rex de facienda professione vel subiectione ulterius cum angariaret, sed totum iudicio vel dispositioni sedis Apostolicæ reservaret. Mandavit ei tamen per episcopos et proceres, quatinus ecclesias sic esse dimitteret sicut sub patre suo fuerant; alioquin nec fidelitatem quam ei juraverat bene servaret, et odium ejus semper haberet. Ille, prius de perjurio et infidelitate se excusans, dixit se gratanter dimittere ecclesias¹ sic stare, sicut sub patre suo, Aldredo vivente, ultimo Angligenarum Eboracensi archiepiscopo, steterant. Ait ille: "Nequaquam;" sed statu quo pater ejus illas reliquerat. Et ille: "Non possum hoc," inquit, "nisi privilegium meum destruendo, facere: et ad hoc uterque archiepiscopus vocati sumus, ut in audientia domini papæ contentio nostra sedis Apostolicæ iudicio terminetur." Præter æquitatem et consuetudinem fuit ut pro causa qua ad Apostolicam sedem quisquam vocatus sic coartaretur, nec demum ut, pro eadem causa vocatus, regem sic alium coartare compulisset.

The king bids Turstin leave the controversy as it was in his father's days.

They cannot agree as to terms.

Quoniam sic inter archiepiscopos pax stabiliri non poterat, alia via per regem et alios mediatores cogitata est, ut Cantuariensis archiepiscopus de provincia sua magna Eboracensi archiepiscopo tres episcopatus concederet, Cestrensem, Bangorensem, et tertium inter hos duos medium sed pro vastitate et barbarie episcopo vacantem; hac quidem conventionem quod Tur[stinus] archiepiscopus Cantuariensem archiepiscopum solo verbo in primatem susciperet, successores autem ejus Cantuariensibus obedientiam seu reverentiam qualis primati debetur manu in manum promitterent, in misericordia quidem et voluntate domini papæ. Hoc autem consilio multo, persuasionibus plurimis, pro pace et quiete missionibus, rege quoque et legato ad hoc obnixè laborantibus, vix ab utroque concedi ex-

A proposal that three bishoprics subject to Canterbury should be ceded to York, to settle the dispute.

¹ *ecclesias*] *ecclesiam*, MS.

With much persuasion the proposal is agreed to. tortum est. Nolebat enim noster, nec in minimo, sub-
jici illi, nec ille pro primatu de suo tantum partiri.
Existimo quod noster nullatenus concessisset, si Ro-
manam ecclesiam non consentire non credidisset. Hæc
convenientia ab ipso legato descripta est ab eodem
Romam proferendo. Rex de præterito pœnitens, de
futuro præcavens ne Romanum legatum in regno suo
denuo reciperet, persuasit et præcepit Cantuariensi
archiepiscopo. Quatinus legationem precatus est ut
illi de hoc in consilium et auxilium fideliter adessent
et illi annuere[nt]. Abeuntibus archiepiscopis prohi-
bendo imperavit, si dominus papa concordiam inter se
provisam concedere et confirmare nollet, ne inde pla-
citarent; sin autem, ad ecclesias suas non reverterentur.

The arch-
bishops
start for
Rome.
The cardi-
nal goes
with
Turstin.

Turstin has
many
losses by
the way.

Cantuariensis cum suis iter aggreditur; noster vero,
assumpto sibi fratre suo Ebroicensi¹ episcopo: quorum
societatem omine infausto et diro infortunio legatus
elegit. Siquidem multam pecuniam in cophinis, et
bulgiis, et loculis portabat; quod de illo proverbium
istud dici poterat: "Deprædari desiderat qui publice
"thesaurum in via portat." Et ipse, quod quibusdam
in itinere odiosus erat, eapropter per avia, per as-
pera, per ardua, per abrupta, per vias quibus de patria
nostra nemo Romam ambulavit, vagabundi, disturbati,
capti, redempti adversa tanta noster et sui perpessi
sunt, ut si non illa pro repellenda professione indebita,
ista nimium et plus in numero fuissent. Jamque
Cantuarienses Romæ tres septimanas fecerant cum
nostri illuc perveniant, nec de negato² aliquo quic-
quam temptaverant, legatum et archiepiscopum nostrum
exspectantes. Cantuariensem vero non modice pœni-
tebat hanc confessionem fecisse, jam audito incepto et
modo pacis inter archiepiscopos provisæ. Aliquantum
Romani indignabantur regem se ad hoc ingerere, quod

¹ i.e. Audoenus. The MS. reads
"Eboracensi archiepiscopo."

² de negato] denegatio, MS.

nihil eum attingere videbatur. Legatus a nostris antea digressus paucis post advenit.

Tunc Cantuariensis archiepiscopus primo voluit de legatione requisitionem fieri, cæteri vero prius de pace perficienda dignum duxerunt. Legatus igitur et verbo et scripto allato concordiaë [modum] enarravit. Sed¹ Willelmus archiepiscopus de tertio episcopatu sine nomine nec mentionem se audisse constanter negavit. Miratus est legatus et multi qui aderant hoc audierant, et ipse jurare obtulit pro veritate testificanda et pro pace facienda sic esse conventum, et scripto præsentī inde facto coram rege et utroque archiepiscopo, et archiepiscopo Rotomagensi et episcopo Lexoviensi, et de Anglia et Normannia nonnullis sic esse recordatum et concessum. Similiter Eboracensis archiepiscopus. Ipse tamen nihilominus in negando persistebat. Qui cum eo erant, licet veritatem non ignorantibus, archiepiscopo suo aperte contradicere molestum erat. Visum est quibusdam quod in quo consentiebant confirmaretur, reliquum vero testimonio regis et aliorum qui affuerant reservaretur. Sed de dubio et contentioso privilegium firmare absurdum erat: ire vero et redire propter regis testimonium deferendum via longa et labor aliquantus. Ad audientiam domini papæ perventum est. Ibi legatus, scripto relicto ex parte regis, dominum papam et curiam postulavit quatinus concordiam hanc concederent et confirmarent, et quod ita disposita et concessa fuerant jurare se perseveravit. Dominus papa, accepto consilio, dixit, querela et responsione eorum auditis, in quoque quod honestum esset regem exaudire, sicut filium et fidelem Romanæ ecclesiæ. Consilio inde habito, pensantes quod eos in causam trahere valebant, et ex altera parte regis prohibitionem, petiere inducias. Datæ sunt illis, et prohibitio regis non erat ignota

The arch-
bishop of
Canterbury
denies part
of the
agreement.

The legate
and Tur-
stin are
against
him.

The pope's
advice is
taken, and
the ques-
tion in
dispute is
reserved.

¹ Sed] Si, MS.

The old agreement falls through. Romanis. In auxilio erat Cantuariensis, hinc propter regis interdictum, quod transgredi formidabat; inde quod clamore suo uterque vocatus venerat, ipse ad agendum, ille ad respondendum, et nisi persequeretur metuebat ne a causa defecisse et cecidisse judicaretur. Noster vero non habebat nisi tacere, si non impeteretur. Sed quid (de) his longius? Multorum intercessionibus, et de die in diem dilationibus et suspensionibus vix obtentum est ut salva cuique causa eis regredi liceret. Nam de concordia descripta nec verbum deinceps audire voluerunt.

Turstin approves of giving the legateship to the archbishop of Canterbury. De legatione jam antea dominus papa propter archiepiscopum nostrum consuluerat, quid sibi de committendo eam Cantuariensi archiepiscopo laudaret. Ille vero dixit quod nesciebat cui melius illam committere posset. Erat enim clericus bonus, et homo simplex et justus. Propter precem et præceptum regis noluit illum dehortari. Quod si ex studio nolisset, archiepiscopus non legatus in Angliam foret relegatus. Tandem requisitionibus crebris, sicut inter dominum papam et ipsum convenit, nec multis de cardinalibus, nec archiepiscopo nostro et paucis de suo numero assistentibus, legatio illi super Britanniam commissa est.

Turstin complains of the disobedience of John bishop of Glasgow. Quia modo archiepiscopus noster dominum Johannem Glesguensem episcopum in curia videbat, de eo tacere non fuit consilium. Clamavit ergo quod ipse Johannes in Eboracensi ecclesia sicut suffraganeus ejus dictus, et per literas suas a papa Paschali consecratus, postea nec propter literas ejusdem papæ Paschalis, neque Calixti, quas ibi recitari fecit, quicquam obedientiæ vel reverentiæ voluit exhibere. Quibus literis intellectis ipse ideo ad aliquantulum ligatus intelligebatur. Similiter et de episcopis Scotiæ conquestus est. A principio adventus eorum a quibusdam domino papæ persuasum erat Scotiam non esse de regno Angliæ. Volebant enim requirere pallium episcopo Sancti An-

And also of the Scottish bishops.

dreæ, et sic archiepiscopum creari. Sed archiepiscopus noster et secreto et palam in curia ostendit Scotiam de regno Angliæ esse, et regem Scottorum de Scotia hominem esse regis Angliæ: quod debuit dominus papa sic esse credidit. Glesguensis episcopus querelæ archiepiscopi nostri respondit, se non vocatum venisse, sed in legationem domini sui regis Scotiæ; itaque judicio decretum est cum modo non debere cogi respondere, sed diem illi statuere et absentes per literas domini papæ summonere. Cantuariensis et sui, quantum poterat, odio professionis denegatæ, contra nos erant, totam Britanniam provinciam sibi usurpando clamantes, unde dominus papa subridendo et caput movendo, uni eorum sic dixit: "Frater indulgeat tibi." Fuit autem ibi quidam clericus sapiens et causidicus famosus, Gillebertus, cognomento Universus vel potius Universalis, justitiam inversare contendens, a nostris aversus et factus adversarius. Qui cum archiepiscopo nostro secum venire promississet, et per literas suas semel et iterum mandasset, postea Cantuariensi adhæsit, sperans se tanto copiosius accepturum quanto archiepiscopatus ille nostro copiosior divitiis abundat. Sed, Deo pauperes adjuvante, nec illi profuit, nec nostro obesse valuit, et spes sua eum aliquantum decepit, et a quibusdam in curia curio appellatus est. De quo Lucanus:

The bishop of Glasgow says that he has come for a different purpose. A time fixed to consider it. The Canterbury people are against Turstin. Gilbert Universalis.

hars. i. 69. Audax venali comitatur Curio lingua.

Sicut provisum fuerat, dominus papa archiepiscopo nostro et Glesguensi episcopo diem statuit a proxima Quadragesima in alteram, Johanni episcopo sic dicens: "Frater, quibus beatæ memoriæ papa Calixtus te ligavit, nos te non absolvimus." Episcopos Scotiæ ad diem designatum per literas suas vocare disposuit. Sic ergo factis negotiis et infectis Cantuariensis archiepiscopus legatione suscepta rediit, et Eboracensis qualis meaverat, sed aliquanto fortior et hilarior re-

A time fixed for hearing the Scottish dispute.

meavit. Dominus papa misit has literas pro eo ad regem.

Literæ domini Honorii papæ ad eundem regem pro archiepiscopo Eboracensi.

Honorius II. to Henry I. of England. *Honorius episcopus, servus servorum Dei, karissimo [in] Christo filio Henrico, illustri Angliæ et glorioso regi, salutem et Apostolicam benedictionem. Quanto desiderio, quantoque devotæ humilitatis affectu sanctam matrem tuam Romanam ecclesiam dilexeris et honoraveris quamplurimis cognovimus argumentis; quocirca te, tanquam specialissimum Beati Petri alumnum, apertis caritatis visceribus amplexamur, et regnum magnificare largiente Domino exoptamus. Obsecramus autem in Domino quatinus pro reverentia Beati Petri et nostra caritate carissimum nostrum T. Eboracensem archiepiscopum venereris et diligas, et nullis gravaminibus vel injuriis inquietari permittas.*

Exhorts him to treat kindly archbishop Turstin.

Turstin passes through Canterbury on his way home, but does not halt there.

Turstin promises to help William in his office.

Rex adhuc in Normannia morabatur. A quo archiepiscopis per aliquot dierum spatium detentis, Cantuariensis [archi]episcopus prior ad ecclesiam suam reversus est; nec multo post noster rediens et apud Witsand transfretans, per Cantorberiam transivit, ubi archiepiscopus eum voluit accurate suscipere et honorifice procurare, sed noluit, æstimans eum et suos adversus ipsum rancorem habere, quod eum minime fellebat. Dixit autem archiepiscopo nostro et de archiepiscopii et legationis officio per consilium suum velle plurimum agere. Cui noster promisit se illi secundum scientiæ suæ facultatem fideliter consiliaturum et adjuturum; et si qua ex consilio suo odia, blasphemias, damna, incommoda illi provenirent, patienter et libens secum omnia pateretur. Sic quasi

amice digredientibus noster in Natali Apostolorum (*sic*) domum digressus est.

Proximo Septembre rex in Angliam rediit. Adveniente Natali Domini archiepiscopus noster venit ad curiam regis, paratus inde Romam pergere propter placitum, quod prædiximus inter ipsum et Johannem Glesguensem episcopum et episcopos Scotiæ a domino papa in proxima Quadragesima statutum fuisse. Cantuariensis archiepiscopus mandavit regi quod curiæ suæ non adesset, si Eboracensis ibi crucem sibi præferri faceret, vel ad eum coronandum manum mitteret. Quod rex graviter ferens, archiepiscopo sic mandavit, deprecans eum ut ad hospitium suum remaneret, ne in tanta solemnitate et curia sua⁵ turbatio fieret. Erant tunc ad curiam David rex Scottorum et Conanus comes Britannorum. Archiepiscopus, hoc ex ore regis audire volens, ad eum ivit, et sic audivit; et ecclesiæ suæ et sibi injuriam irrogari, regi quoque dedecus fieri non tacuit, sed: "Modo," inquit, "nolo curiam vestram per me turbari." Recedens statim per suos archiepiscopum requisivit, si sic regi mandaverat. At ille recognovit, factum enim erat sibi intelligi hoc nihil ad eum pertinere.

At Christmas, A.D. 1126, Turstin at the court, in readiness for his journey to Rome, as arranged. The archbishop of Canterbury will not come to court, if Turstin bears his cross erect, or helps in crowning the king.

Turstin gives way, for peace.

Facto Natali Domini Windesoris, ubi curia erat, crastina venit Londoniam, regem illuc quinta die venturum exspectans, et ad iter agendum se præparans. Eo rex adveniens, rege Scottorum secum adducto, quadam concordiæ provisione inter archiepiscopum nostrum et episcopos Scotiæ, concessu quoque regis, David nostro movere parato persuasit quatinus iter suum ad præsens differrens legatos Romam mitteret, petentes ex parte regi[s] et sua super hac causa dari sibi inducias usque ad alteram Quadragesimam, et interim inter eos concordandi licentiam. Quibus ita concessis archiepiscopus misit, et has inducias difficulter impetravit.

At Christmas Turstin is at Windsor, ready to start for Rome.

The Scottish question is deferred in the hope of a friendly settlement.

Londoniæ Cantuariensis archiepiscopus nostro collo-

Turstin qui voluit; noster vero, quia sic adversus eum egerat, refuses to loqui ei renuit, neque postea usque in longum tempus meet locutus fuit.
William.

Turstin Decurso aliquot dierum intervallo, placuit Cantua- will not riensi ex jure legationis Concilium convocare. Statuti come to riensi ex jure legationis Concilium convocare. Statuti the legate's sunt dies et locus, Ascensio Domini et Londonia. council.
A.D. 1127. Mandavit itaque archiepiscopo nostro, et Apostolica

The king approves his conduct.

auctoritate præcepit, quatinus Concilio interesset; sed prope diem, legati, quos Romam miserat, redeuntes, tale quid ei detulerunt per quod sicut nec voluit nec interfuit. Unde cum Cantuariensis apud regem con- quereretur, quod quasi dedignatus erat ad suum venire Concilium; rex ait: "Et merito. Magnum enim "dedecus ei in curia mea fecistis, mihi vero non "minus." Et dominus papa pro injuria et contumelia ista ad Cantuariensem ita scripsit:

Literæ ejusdem Honorii papæ ad eundem archiepiscopum Cantuariensem pro eodem episcopo Eboracensi.

Honorius *Honorius episcopus, servus servorum Dei, Willelmo II. to Cantuariensi archiepiscopo veræ fraternitatis sincera William of dilectio. Tanto moderamine debet (episcopus) honorem Canterbury. 15th et dignitatem suam in sui status prerogativa servare, March 1127. ut in nullo fraterna caritas offendatur, vel reverentia minuatur. Cæterum, sicut accepimus, tu in plaga Septentrionali constitutus, nec majorem nec parem sustinens, quos amare et honorare debueras opprimis, et ut quocunque modo eminentior apparere valeas elaboras. Karissimum namque fratrem nostrum, T. Eboracensem archiepiscopum, vehementer infestas, et refrigerata mutua caritate totis nisibus satagis oppugnare. Præterita enim sollemnitate Natalis Domini ipsum, cui (cum) pro reverentia Beati Petri et nostra, tum pro suæ honestate personæ honor est maximus deferendus, à coronâ regis, ubi pariter tecum esse debuerat,*

Reproves him for his hostility to Turstin.

tanquam religionis et caritatis immemor exclusistis. Quocirca tibi mandamus ut de cætero honorem suum minuerè non præsumas. Si autem hoc veridica relatione versus aures nostras pulsaverit, tantum et tam immoderatum excessum non præteribimus impunitum. Dat' Laterani, idibus Martii.

Such conduct shall be punished, if continued.

Unum est quod honoribus objicitur improborum quod quasi proverbium dicitur: "Honores mutant mores." Non enim in melius sed in deterius mutare dictum est. Licet archiepiscopus noster Willelmum modo Cantuariensem archiepiscopum, sicut bonum et religiosum clericum et canonicum, amasset, et ditior et potentior eum honorasset; et ille, quod prædecessoris sui Radulphi archiepiscopi causam adversus nos sæpius improbens, nostram esse justam comprobasset, ad hanc promotus apicem, quod plurimum fuisse ipsius consilio et laudatione apud regem nec ille ignorabat; in exigendo tamen quod ante improbaverat perstitit, et nostrum acriter odio insectatus est, quod a defendendo non destitit ubi nunc temporis vera religio sedem habeat. Pauci facile dinoscere possunt plura quæ fuere adversa quæque [in] scriptura ista continentur, sed vel oblivione præterita, vel metu et tædio prolixitatis intermissa; quorum omnium causa fuit indebitæ professionis injusta exactio, et ad exhibendum potens et proterva coactio. Contra quæ Tur[stinus] archiepiscopus pro defensione vel reparatione libertatis juste et viriliter reluctando imperterritus et indefessus perstitit. Quod si quis ad vocabulum alludere velit, non injuria Turstinus nomen habuit, quia contra graves assultus et jacula tanquam turris stetit.

William spoiled by being raised to high office.

Turstin's noble struggle for his church.

Hæc autem idcirco scripta esse decrevimus, ut posteræ ecclesiæ nostræ pontifices et clerici his qui de partibus nostris professioni huic consentiendo, vel consilii seductione, vel pacis amore, vel potestatis terrore, et exilii formidine ad tempus cesserunt, quasi veniam

The author has written this account for the use of posterity.

dantes, ne defunctis succensendo improperent, eos vero qui restiterunt imitentur et laudent. Post epistolas Beati Gregorii, et Urbani papæ redargutionem, reverendorum patrum Paschalis, Gelasii et Calixti prohibitorias de exigendo privilegium, quarum legentes tanto gravius quanto non inscientser prævaricari timeant, sit etiam illis confortationis et vigoris exemplum quod Tur[stinus] archiepiscopus pro persecutione et exilio suo per Romanam et Gallicanam ecclesiam apud omnimodæ dignitatis personas magis notus et dilectus et celebrior factus est, adeo quod melius illi fuit; et ipse quod restitutus maluit et sibi commodius reputavit tantum exulasse, quam in ecclesia sua cum pace et quiete integra permansisse usque ad annum ab introitu ejus in archiepiscopatum decimum tertium, a consecratione vero illius octavum. Hæc ita gesta sunt quinque annis et duobus mensibus. Modo exul, modo in patria sine consecratione fuit, propter impedimenta superius descripta, a consecratione illius usque ad præfatum Cantuariensis legati Concilium annos septem et menses fere totidem. Potest autem incongrue libellus iste quodammodo libertus intitulari, ideo quod ostendit qualiter ecclesia nostra per Tur[stinum], ejusdem ecclesiæ quartum ex Francigenis archiepiscopum, a jugo professionis illicitæ ad pristinam libertatem, Deo auxiliante, revocata sit. *Quanta audivimus et cognovimus, Ps. lxxvii. 3, 6. ea patres nostri narraverunt nobis, filii qui nascentur et exurgent et narrabunt filiis suis.*

Tu autem, Domine, miserere nostri!

ADDITIONS TO THE LIVES BY HUGH THE CHANTOR.

Death of
Turstin.
1140.

Anno m^o c^{mo} xl^o, et viii^o idus Februarii, venerabilis memoriæ Tur' Eboracensis archiepiscopus, senio confectus, cursum victoriose consummavit.

Anno autem ab Incarnatione Domini m^ocxli^o, post

mortem T. venerabilis archiepiscopi, clerici Eboracenses, secundum desideria cordis sui, varia et vaga sententia circumacti fuerant toto anno super electione facienda. Elegerant autem, persuadente legato Henrico Wyn-
toniensi, nepotem regis Stephani, Henricum de Sodli.
Hic quia præfuit abbatiae Cadomensis, noluit dominus
Apostolicus eum præferri archiepiscopatui nisi renun-
tiaret priori honori.

Henry de
Sodli
chosen in
his place.

Mense Januario, iterum de electione tractantes, in personam Willelmi thesaurarii Eboracensis plurimi consenserunt. Apparuit autem eadem hora super [eos] in aere magnum crucis signum, per longitudinem et latitudinem ecclesiae Sancti Petri Eboracensis protensum. Adversatus est huic electioni magister Walterus Londoniensis, Eboracensis archidiaconus, cum sociis suis coarchidiaconibus. Perductum itaque electum ad Lincolniam rex libenter suscepit, et in terris et in possessionibus Eboracensis ecclesiae eum confirmavit.

William
treasurer
of York
chosen.

Henricus vero episcopus Wyntoniensis legatus ad audientiam domini papæ eum direxit. Interappellabant enim adversus eum Willelmus abbas Rivall, et Ricardus abbas de Fontibus secundus, Cuthbertus prior de Giseburn, Wallevus prior de Kirkeham, videlicet quod pecuniaria sponsione ambierit ad hunc honorem.

The
opposition
to his
election.

Anno autem m^ocxlii., W. electi Eboracensis causa audita est in consistorio papæ Innocentii. Affuit et magister Walterus Lundoniensis, præ manibus scriptas gerens allegationes abbatum et priorum in eum. Tandem datum est præceptum ut in Dominica tertia Quadragesimæ sequenti anno super controversione hac, et qui tunc affuerunt et qui abfuerant illuc concurrerent.

Anno vero m^ocxliiii^o, secundum tenorem præcepti, W. abbas Rievall, R. abbas secundus de Fontibus, Cuthbertus prior de Giseburn, Wallevus prior de Kirkham, Robertus de Hospitali Eboracensi, Romæ convenerunt. Cum quibus Walterus Lundoniensis et Willelmus cantor Eboracensis astitit, et Willelmus electus cum suis

coadjutoribus, adversus quem coram Apostolico processerunt in causam hii qui eum appellaverant. Summa vero querelæ eorum in hoc niti videbatur, quod W. comes Eboracensis in capitulo Eboracensi præcepit ex ore regis hunc Willelmum eligi. Idcirco decrevit Apostolicus, ut si decanus Eboracensis, Willelmus, jureret hoc regis præceptum ad capitulum per comitem nequaquam perlatum, hunc ad consecrationem sollemniter posse admitti; si tamen et ipse pro se fidem daret datione pecuniæ hunc honorem se non appetisse. Impetratum etiam fuit vice decani aliam approbatam personam ad sacramentum posse substitui.

William
dean of
York made
bishop of
Durham.

Eodem vero tempore W. decanus Eboracensis, a personis ecclesiæ Dunelmensis electus, in octabis Sancti Johannis Baptistæ consecratus est.

Willelmus itaque electus Eboracensis, a transmarina regressus profectione, mense Septembris apud Wintoniam secundum decretum Apostolici legati constitit, iudicio consedentibus cleri Angliæ nobilibus. Instabat pro eo multitudinis desiderium, non tam deposcentis quam exigentis eum consecrari. Non apparuit ibi quisquam qui adversus eum nutire præsumeret. Mandatus ad hunc conventum Willelmus episcopus Dunelmensis, directo responsali excusavit se per urgentes Willelmi Cumin perturbationes: Vice ejus surrexerunt Radulphus Nuvel episcopus de Orcadis, Sanaricus abbas Eboracensis, et Benedictus abbas de Whiteby, satisfacturi cum electo. Consecratus est itaque a legato, H. Wintoniensi episcopo, sexto kalendas Octobris, Willelmus archiepiscopus Eboracensis, multis colatantibus super ejus promotione.

William
consecrated
archbishop
Sept. 26,
1143.

Hoc anno obiit papa Innocentius; substitutus est pro eo Cælestinus, vir grandævus. Anno autem mclxliiiiº Cælestinus papa obiit, cui Lucius successit.

His diebus mediante Willelmo archiepiscopo, Willelmus Dunelmensis et Willelmus Cumin convenerunt in fœdus pacis. Die itaque Sancti Lucæ Evangelistæ

episcopus in sedem suam episcopalem intronizatus est per manum Willelmi archiepiscopi, et W. Cumin cum multitudine sua absolutus est.

Anno millesimo c. xlv°, Hicmarus episcopus-cardinalis, directus ab Apostolico Lucio legatus venit in Angliam, habens pallium W. archiepiscopo destinatum. Moram fecit per negligentiam idem Willelmus occurrere ei, circa alia minus necessaria occupatus, ut consuetudinem habuit. Fuerat enim filius Herberti Wintoniensis camerarii et thesaurarii Henrici regis. Enutritus est semper in deliciis et divitiis, et raro labori assuetus, benignitate tamen animi innocentis et liberalitate valde carus. William's character.

Obiit interim Lucius papa, rexitque Apostolicam sedem Eugenius, abbas observationis Cisterciensis, prius vocatus Bernardus. Defunctus est etiam Willelmus primus abbas Rievall. Præfuit ei Mauritius. Quo post modicum officio abbatis renuntiante, substitutus est pro eo Ethelredus abbas præeminentem gratiam in sermone sapientiæ adeptus a Domino. Defunctus est et Ricardus secundus abbas de Fontibus. Transtulit ad regimen loci illius Bernardus Clarevallensis Henricum Murdac abbatem Vallis Clare, præcellentem frugalitate conversationis ante monachatum sub venerabili archiepiscopo Turstino, tam in Eboracensi ecclesia quam in circumjacente provincia ex dono parentum honoribus et divitiis locupletatum. Resumpta igitur confidentia convenerunt qui adversati fuerant Willelmo archiepiscopo, et cum eis iste Henricus, plurimum præsumens sibi de gratia Apostolici. Quibus instantibus in appellatione adversus eundem archiepiscopum Eboracensem Hicmarus revocatus Romam rediit palliumque reportavit. Anno vero m°cxlvi° Willelmus archiepiscopus Apostolicum Eugenium adiit, sui officii plenitudinem, id est, pallium, postulaturus. Adstipulabantur ei instantes suffragia Romani senatus. Scripsit vero adversus eum Bernardus abbas Clarevallensis, cui Henry Murdac is made abbat of Fountains.

William is
suspended
from his
arch-
bishopric.

His con-
duct in
adversity.

Apostolicus quasi peccatum ariolandi reputavit repugnare vel contradicere, et quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. Fuitque in angustia animi positus dum frustrata Romanorum sententia abbatis consulto profert satisfacere. Præcepit itaque tandem eundem W. ab officio episcopali cessare donec Willelmus episcopus Dunelmensis, decanus quondam Eboracensis, secundum decretum Innocentii papæ sacramento suo huic controversiæ finem daret. Videns ergo idem Willelmus conatus suos nequaquam prosperari, ad Rogerum regem Siciliæ cognatum suum divertit, et cum eo plurimis diebus commoratus est. Afflictione autem ejusdem W. quidam milites consanguinei ejus permoti, quandam possessionem monachorum de Fontibus, cum copiis opum quæ ibi congestæ servabantur, incenderunt. Facta est super hoc querela coram Apostolico quod plurimum voluit posse manus in eundem W. injicere et ulcisci. Anno autem M^ocxlvii^o idem Apostolicus Eugenius in Galliis concilio generali præsidens W. Eboracensem electum ab archiepiscopatus Eboracensi officio et beneficio amovendum censuit. Qui etiam directa epistola ad W. episcopum Dunelmensem (et) ad capitulum Eboracense infra dies quadraginta acceptæ epistolæ loco ejus virum literatum, discretum, religiosum eligere decrevit. Willelmum itaque de Sicilia reversum Henricus episcopus Wintoniensis ad se tulit, eique non nisi quasi archiepiscopo officiosissime quotidianum ministerium prærogavit. Qui in toto tempore humiliationis suæ non protulit murmur, non querimoniam, sed corde tacito mens sibi conscia conservavit patientiam. Adversus æmulos non est oblocutus, immo ab obloquentibus animum et auditum divertit. Nullus ex sociis suis adeo frequens et continuus assedit lectioni; institit et orationi, totus enim immutatus est in virum alterum. Igitur secundum Apostolici decretum in suburbio de Richemund, apud ecclesiam Sancti Martini, in vigilia Sancti Jacobi convenerunt majores

clerici Eboracensis ecclesiæ et dioecesis de electione archiepiscopi tractaturi, noluit enim W. episcopus Dunelmensis Eboracum venire; factaque dissensione inter eos, Robertus de Negant cancellarius regis, et decanus, et Hugo Puteacensis nepos regis et thesaurarius, quos W. archiepiscopus promoverat ad honores in ecclesia Eboracensi, et pars cum eis consenserunt in electione magistri Hillarii clerici Apostolici. W. autem episcopus Dunelmensis, Athelwoldus episcopus Karlel, Willelmus de Augo cantor Eboracensis, et archidiaconi, et pars residua cum eis Henricum Murdac abbatem de Fontibus protulerunt in electione. Litem hanc diremit Apostolicus consecrans Henricum archiepiscopum Eboracensem apud civitatem Treveris in octavis Sancti Andreæ secunda Dominica Adventus Domini. Anno m.c. xlviii^o Henricus archiepiscopus Eboracensis venit in Angliam, quem recipere rex Stephanus et civitas Eboracum non acquievit, factaque est confusio maxima in ea. Quisquis enim ad eum egredi præsumeret a civitate, (si) in manus civium recideret, cum tormento et damno rerum suarum ejectus est, præbendæ in fiscum redactæ sunt, et homines Sancti Petri violentiis et direptionibus expositi. In Ripun Henricus archiepiscopus se recepit, et in Hugonem Puteacensem thesaurarium, et in omnes in civitate Eboracensi consistentes anathematis sententiam dedit. Anno m.c. xlix. Stephanus rex ad Beverlacum divertens, pecuniaria pœna in homines loci illius ultus est, qui Henricum archiepiscopum eo inconsulto in villam suam recipere præsumperunt. Anno m^o cl. Hugo Puteacensis thesaurarius Eboracensis apud Jarum absolutus in gratiam Henrici archiepiscopi receptus est; filius quoque regis, scilicet Eustachius, solus cum solo Henrico archiepiscopo locutus omnem inimicitiam remisit.

Anno m.cli^o Stephanus rex et Henricus archiepiscopus convenerunt in gratiam, remissaque est in

A struggle between William and Henry Murdac.

Murdac consecrated at Treves Dec. 7th, 1147.

He is not recognized in Yorkshire.

The King and Murdac are reconciled.

Murdac is
received in
York Min-
ster.

alterutrum adversus omnes cuncta querela. Idemque archiepiscopus in die Conversionis Sancti Pauli in sede sua Eboracensi receptus est, privilegia dignitatum et libertatum ab Apostolicis ecclesiæ Eboracensi antiquitus collata ipse redempta super altare obtulit; quia sub anathemate interdixit ne quis ea denuo ab ecclesia illa alienare præsumeret; Willelmus enim archiepiscopus et privilegia et multa alia pretiosa de thesauro ecclesiæ Eboracensis pro pecuniis quas in profectionibus suis ad Romam insumpserat nummulariis exposuerat.

Anno M.^oclii^o Henricus archiepiscopus venit ad Hagustaldensem ecclesiam, moratusque est ibi per plurimos dies. Eodem anno W. episcopus Dunelmensis obiit idibus Novembris.

Hugh de
Puiset
elected
bishop of
Durham,
1153.

Anno M.^ocliii^o apud Dunelmiam in die Sanctæ Agnetis, Laurentius prior, Wazo et Ranulphus archidiaconi, universitas (que) cleri consenserunt in electionem Hugonis thesaurarii Eboracensis. Henricus vero archiepiscopus electionem improbens priorem et archidiaconos excommunicavit. Exortus quoque est tumultus multus adversus archiepiscopum super hac repulsa. Siquidem in Capite Jejunii apud Eboracum conveniunt ad archiepiscopum prior et archidiaconi et alii pariter excommunicati sese absolvi postulantes. Insurrexerunt etiam in murmur cives Eboracenses cum eis contumelias regiæ majestatis vociferantes in eum. Idcirco archiepiscopus festinavit egredi ab urbe, et non est regressus in eam usque ad diem mortis suæ. Post multas vero difficultates absoluti sunt. Mense Augusti Hugo electus, fretus scriptis Theobaldi archiepiscopi et aliarum approbatarum personarum Angliæ, ipse cum clericis Dunelmensibus prædictis præsentiam papæ adiit. Eodem anno obiit papa Eugenius, cui successit Anastasius vir grandævus. Bernardus quoque abbas Clarævallensis, quem unctio Spiritus docuit de

Death of
Eugenius
III. and St.
Bernard.

omnibus, defunctus est. Henricus etiam archiepisco- Arch-
pus Eboracensis apud Beverlacum pridie idus Octobris bishop
obiit, cujus corpus ad Eboracum delatum in sepul- Murdac
chro ejusdem ecclesiæ positum est. dies Oct.
14th, 1153.

*Epistola Radulfi archiepiscopi Cantuariensis Calixto
papæ missa, querentis de injuria sibi et ecclesiæ
Cantuariensi illata in consecratione archiepiscopi,
et causis ecclesiæ Eboracensis.*

Addresses
Calixtus II.
A.D. 1119.

Reverentissimo domino et unice colendo patri, summo pontifici Calixto, et universæ sanctæ et Apostolicæ ecclesiæ Romanæ, Radulfus Cantuariensis archiepiscopus, et tota ecclesia Cantuariensis, in Domino salutem, et debitam subjectionem.

Complains
of the harm
done to the
church of
Canter-
bury.

Quoniam, exigentibus malis nostris, nova quidem temporibus his ecclesiæ Cantuariensi, et ab exordio Christianitatis Anglorum inaudita, subintravit adversitas, alio modo jam quam prior usus erat, vestræ majestatis alloqui præsumimus excellentiam, o beatissime domine, et unice colende pater! Cogimur namque ad querelas. Viderit Deus causam ecclesiæ Suæ, Qui mutat et ordinat omnia prout Ipse novit. Siquidem ex quo beatus pater Gregorius sanctum et venerabilem virum Augustinum ad prædicandum populis Anglorum destinavit, in consuetudinem religionis devenit, quatenus Apostolica sedes quicquid dignitatis, primatus, et privilegii catholico et canonico more decebat, ecclesiæ Cantuariensi impenderet; et ecclesia Cantuariensis, quicquid humilitatis, subjectionis, et fidei Christiano et ecclesiastico jure decebat, Apostolicæ sedi perpetua stabilitate referret. Id firmum et illibatum servatum est, excepto quod Stigandus quidam hujus sanctæ Cantuariensis ecclesiæ, contra canonicam et propriam consuetudinem, præsulatum invasit, qui tempore Alexandri Secundi papæ,¹ assistantibus cardinalibus ab

The rela-
tions which
have sub-
sisted be-
tween
Rome and
Canterbury
from the
time of
Gregory.

Canterbury
has always
obeyed
Rome,
except in
the case of
Stigand.

¹ The word *papa* is uniformly | some early Protestant. Occasion-
erased in this MS., no doubt by | ally *episcopus* is substituted for it.

Apostolica sede directis, in Wintoniensi urbe accusatus, convictus et depositus, a superba temeritate desivit. Præter hunc neminem Cantuariensium episcoporum contra sedem Apostolicam quicquam invasisse vel præsumpsisse historia vel memoria didicimus. Unde recte et pulchre actum est, ut quingentis jam et eo amplius annis, quicquid prima et summa Apostolicæ sedis auctoritas ad catholicæ fidei veritatem confirmandam, ad sanctæ et universalis ecclesiæ pacem observandam, vel ad bonorum morum honestatem dilatandam in posteros derivaret, id totum sancta Cantuariensis ecclesia inviolate custodiens per omnes Britanniarum partes inter subditos prædicaret. Et quis erit, vel etiam nostræ partis summus adversarius, qui infra tot annorum spatia aliud quicquam de nostra ecclesia se didicisse audeat confiteri? Nempe, quod, pace vestra, dictum iri potuerit, quis veterum historiarum nostræ ecclesiæ seriem nosse contendat, tam diuturnam et æternam inter sedem Apostolicam et ecclesiam Cantuariensem repperit benevolentiam, ut non jam quasi duas, id est, illam majorem et istam minorem judicaverit; sed, quantum ad imperii et obedientiæ eandem attinet voluntatem, illam et istam unam et eandem esse putaverit; facile namque inter Christianorum animos justum imperium et voluntarium obediendi obsequium multorum comparat unitatem. Porro quod Roma Cantuariæ, id Cantuaria toti Britannæ voluntate et beneficio ministravit. Unde igitur *obscuratum est aurum, et mutatus est color optimus?*

Canterbury
has been to
Britain
what Rome
has been
to Can-
terbury.

Lament.
iv. 1.

Astutia quippe et delatione hominum pauculorum excellentia vestra turbata est, et rumore novitatum tantæ diuturnitatis concordia cepit paulisper infirmata deficere. Et nisi quia Deo permittente adeo potuit præsentium dierum malitia, indignum erat ut delatorum novitas tanta facilitate in nostram grassaretur injuriam, et Christianæ pacis confunderet unitatem.

Why has
this been
changed?

Prov. xxii. Porro cum scriptum sit: *Ne transgrediaris terminos*

The pride of the bishop of York is the cause.

Canterbury will be disgraced by yielding.

Gregory's desire that all old arrangements should be preserved.

Canterbury complains of the impudence of York.

York has been benefited by Canterbury for above 400 years.

quos posuerunt patres tui, irreligiosum est, ut episcopus Eboracensis ultra pedem tendet novæ præsumptionis, quam ecclesiæ suæ facultas erat et norma priscae consuetudinis. Cæterum episcopo Cantuariensi indebitum et æternæ ignominiae dedecus erit, si de privilegiis ecclesiæ suæ quicquam diminuat, et unde juste ab antiquo illam investitam repperit, inertiae suæ consensu diebus suis exspoliari permittit. Malo, inquit Beatus Gregorius, quælibet adversa pati, quam ecclesiam Petri temporibus meis degenerari. Cum igitur Paulus dicat: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, Rom. xiii. nihil indebitum ab episcopo Eboracensi episcopus¹ Cantuariensis expostulat, nisi ut sibi canonicam subjectionis humilitatem debeat, quam antecessores ejus antecessoribus suis debuisse fideliter constat. Unde Beatus Gregorius: Omnia, inquit, quæ antiquitas statuit, intemerata servantur. Nempe nulli sapienti incognitum, cujus capitis membrum est, qui propriæ vanitate surreptionis alterius ecclesiæ justitiam deterit, et cui testamento Christianæ institutionis subjectus est, ei contra fas rectitudinis similis esse contendit. Apostoli nimirum sententia est: *Qui potestati resistit*, Ep. ad Rom. xiii. *Dei ordinationi resistit*. Hoc est igitur, hoc est, serenissime pater, quod tota conqueritur ecclesia Cantuariensis, quia, sicut dictum est, in injuriam nostram pauculorum hominum nova grassatur importunitas, et locus qui ecclesiæ nostræ hactenus beneficio aliquantulum habuit statum religionis, in fine dierum justitiæ nostræ detrahit audacia propriæ adinventionis. Et certe non immerito moti sumus, quia patriæ, ut ita dicam, extremus angulus in ecclesia Dei dissensionis intulit molestiam, et tam perpetuam ecclesiæ Cantuariensis abolere nititur eminentiam. Quod si hucusque ignorat Eboraca, quid jam per quadringentos et eo amplius annos utilitatibus suis Cantuaria contulit, vel quid ipsa Cantuariæ debuit, vix erit ut assertionibus nostris credere velint. Publicas et veteres gentis An-

glorum historias relegant, tam Eboracensis quam Cantuariensis ecclesiarum privilegia inquirant, nec veritati quos non habet angulos inducant. Quod si veterum patrum institutis et literis non credunt, nec verbis nostris credituri sunt.

Miramur, inquit, quibus institutis veterum gloriantur, præsertim cum Beatus Gregorius, qui primus populis Anglorum Christianitatis officium procuravit, et ecclesiarum nostrarum leges et consuetudines instituit in Anglia, duo pallia, duas sedes metropolitanas, Londoniensem videlicet et Eboracensem, duos archiepiscopos ordinasse videatur, quibus post obitum Augustini hanc distinctionem imponit, ut qui prius fuerit

The York argument.

Gregory's orders about two pallia, implying two metropolitans, London and York.

Letter to Augustine.
Beda, H.E.
i. 29.

ordinatus, prior habeatur: id sane, ut videtur, intendens, ut non Cantuaria sed Lundonia metropolis diceretur et esset, unde verum sapientibus liquet, quia alterius metropolis transmutatio alteri non translata, nec fuit, nec esse debuit, priscae dignitatis ablatio. Sed Cantuariensis, inquam, metropolis, nec ante illud decretum, nec post translata fuisse reperitur. Nil ergo nostra interest quicquid inter Lundoniam et Eboracam distinguitur, tantum ab utraque Cantuarie canonica reverentia teneatur. Siquidem in Ecclesiastica Historia Gentis Anglorum, quam venerabilis Beda presbyter luculento et verissimo stylo describit, luce clarius est, quia prædicante Augustino et sociis ejus verbum Dei Cantuariorum populo, tam eorum rex quam idem populus, relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctæ Christi ecclesiæ credendo sociavere; nec distulit rex quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum in Dorobernensi metropoli sua donaret, simul et necessarias in diversis speciebus possessiones conferret.

Canterbury has nothing to do with London.

The founding of the Kent mission described.

H. E. i. 26.

H. E. i. 27.

Interea vir Domini Augustinus venit Arelas, et ibi juxta quod jussa sancti patris Gregorii acceperat, genti Anglorum ordinatur archiepiscopus; reversusque inde Britanniam, jam non Londoniensis sed Dorobernensis archiepiscopus, misit continuo Romam Laurentium presbyterum, et Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio gentem Anglorum

Augustine made archbishop at Arles.

London
then hea-
then.

fidem Christi suscepisse, ac se episcopum non Lundoniæ sed Dorobornia factum esse referrent; simul et de eis quæ necessario videbantur quæstionibus, ejus consulta flagitans. Nec mora: congrua quæsitui responsa recepit; quæ etiam historiae suæ Beda inserere commodum duxit. Porro sciendum quia tunc in Lundonia et finitima gente ejus, sicut idem historiographus memorat, needum ad fidem conversa, principatum habebat non ipse rex, sed quidam nepos Æthelberti regis Cantuariorum, quamvis sub potestate positus ejusdem Æthelberti. H. E. ii. 3.

Augustine's seat
is at Canterbury, a
Romano-Christian
site.

At vero Augustinus, testante Beda, ubi in regia civitate sedem episcopalem (ut prædiximus) accepit, recuperavit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam quam inibi antiquo Romanorum fidelium opere factam fuisse didicerat, et eam in nomine Sancti Salvatoris sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit, et cunctis successoribus suis. Revertentes igitur post hæc, qui, sicut dictum est, Romam missi fuerant, retulerunt secum ad Augustinum illam famosissimam beati patris Gregorii epistolam, in qua H. E. i. 33.

According
to Gregory's letter
the parity was to be
between London
and York, not be-
tween Canterbury
and York.

inter Londoniensem et Eboracensem episcopum distinctionem sæpeditam fecisse videtur. De cujus distinctionis intelligentia, ne quid dubium remaneret, Johannes levita Romanus in Vita Beati Gregorii ad Johannem papam ita scribit, dicens: "Misit," inquit, "Beatus Gregorius Augustino pallium, jubens, ut sub metropoli sua Cantia duodecim episcopos ordinaret, ad Lundoniam et Eboracam singulos episcopos mitteret, qui duodecim sub se nihilominus episcopos consecrantes pallium ab Apostolica sede perciperent, et post Augustini obitum ipse inter eos primus "haberi debuisset qui primus consecrari meruisset." Surius, ed 1617, vol. i., Martius, p. 112.

Gregory did not
mean to
detract in

Juxta quam prudentis viri sententiam nequaquam successoribus Augustini Beatus Gregorius debere subtrahi præsignavit quicquid primatus seu dignitatis illi, sicut ejusdem gentis Apostolo, Apostolicæ sedis auctoritate concessit; nam et ipsum ab illo usque in præsens investitura Cantuariensium episcoporum indesinenter obtinuit. Denique in eadem epistola Beatus Gregorius

H. E. i. 29. ita : Ad Eboracam, inquit, civitatem, te volumus mittere, quem ipse judicaveris ordinandum ; ita ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet, et metropolitani honore perfruatur.

At vero neque Augustinus, neque Laurentius, neque tertius ab Augustino Mellitus Dorobernensis archiepiscopus aliquem ad Eboracam destinavit ordinandum episcopum. Quartus autem ab eo Justus Paulinum antistitem consecravit, et eum provinciæ Eboracensis populis prædicatorem delegavit. De quo Justo scire velim, an eum Eboracenses erga se minoris fuisse dignitatis asseverent, quam Gregorius Augustinum fore decrevit, an ejusdem, qui fecit quod ille facere debuit, nec tamen fortasse potuit? Ni fallor, ejusdem prorsus, inquit, quia nil impedit personarum diversitas, ubi idem facit eadem et voluntas et potestas. Ita tamen, ut successores Paulini itidem censerentur cum successoribus Justi, quales futuri esse decernuntur cum successoribus Augustini. Habuit igitur vel unum Augustinus successorem quem ecclesia Eboracensis et habuit et habere debuit primatem.

Sed enim Paulinus gentem ad quam missus est a gentilitatis errore convertit, et ab Apostolica sede pallium suscipiens, in Eboraca cathedram episcopalem instituit, episcopum tamen in provincia sua neminem creavit. Ac deinde post hæc, defuncto Justo,

H. E. ii. 20. Honorius pro eo Cantuariensis succedit episcopus. Turbatus itaque rebus Northanhimbrorum, cum nil alicubi præsidii nisi in fuga esse videret, Paulinus rediit ad matrem suam Cantuariensem ecclesiam, atque ab Honorio archiepiscopo multum honorifice susceptus est. Quo in tempore Rofensis ecclesia, quæ Cantuariæ non solum magisterio, verumetiam temporali dominio hucusque serviebat, pastorem minime habebat, ac per hoc curam ipsius præfatus Paulinus invitatione et præcepto Honorii archiepiscopi suscepit et tenuit, usque dum et ipse suo tempore ad caelestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia

any way from Canterbury.

It was not Augustine who sent a bishop to York, but Justus, the fourth after him. Was Justus to have a less position than Augustine?

Paulinus works in the North, but consecrated no bishop.

He flees and becomes bishop of Rochester, subject to Canterbury.

moriens, pallium quoque quod a Romano episcopo acceperat, reliquit.

Quocirca simplicium auribus planum est, quia in omni primatu sui similem alterum habuit Augustinus successorem, nisi forte Eboracenses dicant Paulinum suum interim non subjectum quamdiu suus, subjectum vero quia Rofensis postmodum erat episcopus. Sane quicquid egit subjectionis prætendit indicium, et quod recepit ecclesiæ Cantuariensis insigne erat beneficium. Denique in tota illa Historia venerabilis Bedæ presbyteri certum est, Eboracam nec fidei, nec religionis ullam habuisse constantiam nisi beneficio et gratia Cantuariensis ecclesiæ, quippe quæ usque ad hæc Normannorum tempora vix unquam clericos vel monachos instituit, nec in provincia sua aliquem episcopum procreavit, neque ipsa suis etiam pontificibus sepulturam procuravit.

All the religion, &c., of the North was due to Canterbury. Even now it has no suffragans.

After Paulinus's departure, Aidan and others from Scotland were bishops in Northumbria.

Interea post discessionem Paulini provincia Northanhymbrorum religione fluctuabat et fide; quocirca rogatu Deo dilecti regis Oswaldi Scottorum episcopi beatæ memoriæ Aidanum consecratum antistitem in Angliam transmiserunt, qui primus in Lindisfarnensi insula sedem episcopalem accepit: tempore vero sequenti, mutatis rebus, qui tunc episcopus Lindisfarnensis nunc dicitur et est Dunelmensis: post quem itidem Scotti usque ad quatuor viritim episcopos ad eandem insulam direxerunt.

These were suffragans of Canterbury.

De quibus Scottis prætereundum non est, quia juxta decretum beati patris Gregorii suffraganei erant Cantuariensis archiepiscopi: in illa namque sæpe-dicta epistola postquam de distinctione Lundoniensis et Eboracensis episcopi, unde movetur tanta contentio, satis actum est, Beatus Gregorius ad Augustinum ita subjungit dicens: Tua vero fraternitas non solum eos

H. E. i. 29.

episcopos quos ordinaverit, neque hos tantummodo qui per Eboracæ episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniae sacerdotes habeat, Deo Domino nostro Jhesu

- Christo auctore, subjectos: et idem in Responsionibus
H. E. i. 27. ad eundem, ita: In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus; Britanniarum vero omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, perversi auctoritate corrigantur. Britannias siquidem pluraliter appellat propter diversas ejusdem insulæ provincias et linguarum divisiones. Beda namque cum Britanniae qualitatem describeret,
H. E. i. 1. Hæc, inquit, insula in præsentī juxta numerum librorum quibus lex Divina scripta est, quinque gentium linguis, unam eandemque summæ veritatis et veræ sullimitatis scientiam scrutatur et confitetur, Anglorum videlicet, Britonum, Scottorum, Pictorum, et Latinorum, quæ meditatione Scripturarum cæteris omnibus est facta communis. Idem in tertio
H. E. iii. 6. ejusdem Historiæ libro: Denique, inquit, omnes nationes et provincias Britanniae, quæ in quatuor linguas, id est, Britonum, Pictorum, Scottorum, et Anglorum divisæ sunt, in ditionem Oswaldus accepit. Et sæpenumero idem in eodem volumine evidenter distinguit inter Scottos qui Britanniam, et illos qui incolunt Hiberniam. Episcopos igitur Scotiæ Beatus Gregorius suffraganeos deputavit Cantuariensis ecclesiæ, illos sane duntaxat illa Apostolicæ sedis auctoritate decernens, qui ante Beati Augustini adventum in Angliam ab olim conversis Britonibus et Scottis instituebantur antistites. De quibus, ut ibi legitur, plurimos Augustinus in exordio
H. E. ii. 2. episcopatus sui convocavit ad colloquium suum, fraterna admonitione suadens, ut pace Catholica secum habita, communem evangelizandi gentibus pro Domino laborem susci-perent. Qui cum, longa disputatione habita, Augustino et sociis ejus assensum præbere noluisent, tandem utriusque partis concordia cœcus adducitur in medium, cujus illuminatione conjectum est vera esse quæcunque Augustinus astruebat. Attamen illi nil horum quæ astruebantur se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant. Unde factum est ut, minitante et prædicente Augustino, suæ postmodum cum suis gravissimam paterentur censuram perversitatis, quia utiliter noluerunt obedire allegationibus veritatis. Et de Laurentio successore Augustini ita

Authority given to Augustine over the British bishops.

The Scottish are among the British.

Augustine's interview with the British bishops.

Lawrence, Augustine's successor, had the same charge. subsequitur, dicens : Denique, inquit, non solum novæ, H. E. ii. 4.
quæ de Anglis erat collecta, ecclesiæ curam gerebat, sed et
veterum Britanniae incolarum, necnon et Scottorum qui
Hyberniam insulam Britanniae proximam incolunt, populis
pastoralem impendere sollicitudinem curabat. Quam vide-
licet pastoralis curæ sollicitudinem nunquam postea
Cantuariensis ecclesia, tam universæ Britanniae quam
Hiberniae beneficio simul et primatu, impendere ces-
savit, nisi modo quando a novis et omnium veterum
acutissimis Eboracensis ecclesiæ doctoribus omnia in
aliud et melius corriguntur.

Ceadda
seeks con-
secration
from Deus-
dedit.

Porro defuncto Honorio, Deusdedit sextus in episco-
patum ecclesiæ Dorovernensis accipitur; cujus in tem-
pore vir quidam, Ceadda nomine, magnæ et religiosæ
simplicitatis, in episcopatum ecclesiæ Eboracensis eligi-
tur. Cumque Doroberniam consecrandus adveniret, Deus- H. E. iii.
28.
dedit archiepiscopum jam migrasse de sæculo repperit. Qua-
propter ad quendam illius suffraganeum, qui solus in
tota Britannia orthodoxus remanserat, divertit, et ab
eo consecratus Eboracum rediit. Interea quoque,
vacante Dorobernia, quidam Wilfridus a rege North-
anhimbrorum electus, Galliam mittitur, et consecratus
Angliam revertitur.

Wilfrid is
consecra-
ted in
France.

Igitur tam rex Cantuariorum quam rex Northan-
himbrorum, licet ipse duos jam episcopos in provincia
sua consecrari obtinuisset, Britanniam tamen totam a
nuper accepta Christiana religione vacillare timentes,
quia Cantuaria archiepiscopum non haberet, pari con-
sensu electum quendam presbyterum, nomine Wighar-
dum, ad Apostolicam sedem consecrandum direxerunt.
Qui apud Vitalianum papam optime susceptus, super-
veniente pestilentia ibidem obiit peregrinus.

Wighard
dies abroad.

Theodore
archbishop
of Canter-
bury. His
character.

Quo defuncto, quidam magnæ virtutis monachus,
Theodorus nomine, Tharso Ciliciæ natus, tam lingua
Græca quam Latina præditus, tam sæcularis philo-
sophiæ quam ecclesiasticæ sapientiæ gratia refertus,
ab ipso papa eligitur, consecratur, et, comitante
eum Adriano abbate æque viro sapientissimo, non

solum Doroberniæ, sed, sicut Beda sæpenumero memorat, totius Britanniae archiepiscopus destinatur. Cujus laudis vitæ et primæ dignitatis præconium, sæpe-dictus historiographus eleganter exprimit dicens: Ut enim,

H. E. v. 8. inquit, breviter dicam, tantum profectus spiritualis tempore præsulatus illius Anglorum ecclesiæ, quantum nunquam ante

H. E. iv. 3. potuere, ceperunt: neque unquam prorsus ex quo Britanniam petierunt Angli, feliciora fuerunt tempora, dum et fortissimos Christianosque habentes reges cunctis barbaris nationibus essent terrori, et omnium vota ad nuper audita cælestis regni gaudia penderent, et quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent.

Pervenit igitur Theodorus ad ecclesiam suam non aliunde sed ab Apostolica sede directus, comitante Adriano

H. E. iv. 1, 2. (sicut Beda refert); qui cooperator existens, diligenter attenderet ne quid ille contrarium veritati fidei et ecclesiæ Græcorum more in ecclesiam cui præset introduceret: moxque peragrata insula tota, quaquaversum Anglorum gentes morabantur, (nam et libentissime ab omnibus suscipiebatur et audiebatur) rectum vivendi ordinem tam clero quam populo disseminabat, quæque erant mutanda mutabat, quæ corrigenda corripbat, cujus primatu et doctrina ecclesiæ status quam episcoporum numerus proficiebat; isque erat primus in archiepiscopis Doroberniæ, sicut Beda eisdem verbis testatur, cui omnis Anglorum ecclesia manus dare consentiret.

Theodore
archbishop
of the
whole of
England.

Ubi tunc Eboracensium hæc nova et admirabilis industria, quæ jam in novissimis diebus male molitur eripere quod jam ecclesia Cantuariensis per quadringentos et eo amplius annos inviolate meruit possidere? Nec historia docet, nec memoria tenet quando per tam diuturnum spatium primatu suo ecclesia Cantuariensis exuta fuisse dicatur, nisi modo quando Eboracensium novitas in nostram injuriam vehementer et prospere elevatur; vel Beati Gregorii vel sacrorum

Whence
this pre-
sumption
of the York
people?

H. E. iv. 2. canonum auctoritate didicimus, quia quicquid altera ecclesia saltem per triginta vel quadraginta annos illibate meruit obtinere, alterius postmodum ecclesiæ improbitate non debeat amittere. Nobis autem omnium miserrimi-

mis nec quadragentorum annorum poterit quicquam diuturnitas subvenire; fatendum plane est quia, juxta Prophetam, *pertransierunt multi*, et novorum Eboracensium multiplex est scientia. Si voluerint, fateantur, et acclament, quia illorum sumus, quia ecclesia Cantuariensis illorum mancipatur servitio. Sit eis pro ratione et voluntas et præsumptio, vel dicant, quo tempore, quo auctore ecclesia Eboracensis hanc manifestationem excussit, quam post Beatum Theodorum usque modo ecclesia Cantuariensis merito, beneficio, et primatu, obtinere promeruit.

Theodore's
work in the
North.

Deposition
of Ceadda.

Cæterum interim videamus quid, Beda referente, Beatus Theodorus circa Eboracam et ejus provinciam egerit, quid Christianæ religionis, quid fidei, quid ecclesiasticæ et canonicæ institutionis ibidem operatus fuerit, nisi forte cassare velint quicquid ille ordinavit; quia, illis absentibus, immo nequicquam existentibus, quicquam ordinare præsumpsit. Igitur Theodorus audiens quod Ceadda Eboracensis episcopus, assistantibus non catholicis episcopis, fuerit ordinatus, deposuit eum, sed quia vir vitæ venerabilis et miræ religionis erat, aliquanto tempore post canonice reconciliatum præfecit eum in provincia Dorobernensi ecclesiæ, quæ modo Cestrensis appellatur; administrante Eboracæ civitatis episcopium prædicto viro venerabili Wilfrido, qui non solum Eboracensis sed etiam omnium Northanhimbrorum episcopus erat.

Theodore
ordains
bishops in
Northumbria in
Wilfrid's
room.

Cum autem idem Wilfridus, emergentibus causis, ab episcopatu, Egfrido rege cogente, per auctoritatem Theodori pulsus fuisset, ipse Theodorus, nolens provinciam Northanhimbrorum episcoporum solatio carere, duos episcopos ordinavit, et unum Eboracensi, alterum ecclesiæ Lindisfarnensi præfecit: quibus etiam opportuno tempore post in eadem provincia locis opportunis alios tres addidit, et eorum aliis decedentibus, alios quos volebat subrogavit. Quanta ibi bona Theodorus fecerit, quoties Concilia congregaverit, quot monasteria per

discipulos suos instituerit, in Ecclesiastica Anglorum Historia luce clarius est videri.

Occiso autem rege Egfrido, ipse Theodorus præfatum Wilfridum a Cicestrensi pontificatu, quem ipse Wilfridus in Selesei, conversa per se ad fidem Christi tota Australium Saxonum provincia, primus instituit, abstractum, Eboracæ et toti provinciæ Northanhimbroom episcopum restituit, remotis iis quos jam olim eo repulso ipsemet eidem provinciæ, ut diximus, instituerat.

Theodore
restores
Wilfrid.

Translato autem ad cælestia Theodoro, successor ejus Birhtwaldus Cantuariensis archiepiscopus, coacto Generali Concilio in parrochia Eboracensi, sæpe-nominatum Wilfridum, propter cujusdam contra ecclesiam Cantuariensem factam inobedientiæ culpam, loco pontificatuque summovit, et postmodum monitus a Romano pontifice Johanne suis omnibus eum revestivit, sicque in pace quatuor annis supervixit, quinto ad Dominum transiit, juxta quod ei a Roma remeanti, et apud Meldum Galliæ urbem infirmanti, Sanctus Michael archangelus repromisit. Nulli ergo sapienti dubium tam Theodorum, quam ejus successorem in Eboraco et ejus provincia primatum habuisse, qui totiens in eisdem locis episcopos instituerunt et restituerunt, et quibus omnes, ut Beda testatur, manus dare consenserunt.

Birhtwald,
Theodore's
successor,
deposes
Wilfrid.

Hucusque gentis nostræ fidem et ecclesiæ primitias, et antiquam seriem venerabilis Beda commemorat. Verum Eboracenses, velut ex aliqua paritate sibi non mediocriter arrogare videntur, quia videlicet Honorius papa inter Cantuariensem et Eboracensem episcopum ita convenire judicat, ut cum eorum alter ex hac vita transierit, qui superest alterum in loco defuncti debeat ordinare. Et quidem id ita constat hucusque fuisse servatum, quatenus, videlicet, quandocunque episcopus Eboracensis a Cantuariensi consecrandus erat, ubicunque jubet Cantuariensis illuc Eboracensis consecrandus adiret; vel quandocunque Cantuariensis ab Eboracensi consecrandus erat, illuc consecraturus adve-

The York
people rely
upon the
order of
Honorius.

Which has
been
observed.

niret ubi Cantuariensis juberet. Non est igitur acclamanda parilitatis æqualitas, ubi tempore, primatu, cura, et beneficio totum jure vindicat alterius et facultas, et investituræ illibata diuturnitas; et, ni fallor, nec historia, nec memoria tenent Eboracenses quod omnibus his contradicere valeant.

The pride
and ingra-
titude of
York.

Unde Christianis auribus satis liquet, cujus temeritatis audacia est matri filiam velle rebellare, cujus semper ministerio religionis suæ lac sumpsit et gratiam. Superbe igitur Eboracensis Cantuariensi subtrahere nititur, quod tanto merito priscae subjectionis debetur. Grave nimis est, inquit Beatus Gregorius, contra veterum usum sacerdotes sibi quicquam arripere. Religio Christianæ veritatis est malle, ubi decet, humiliter subjici, quam superbe majoribus, ubi non decet, æquari.

The York
people
allow the
subjection
when York
had no
pall.
They had
no pall for
125 years.

Fuit, inquiunt, ista subjectio quamdiu ecclesia Eboracensis fuit sine pallio. Revera, inquam, sicut in veteribus chronicis Anglorum invenitur, centum viginti quinque annis sine pallio perduravit. Non igitur temere debet prætermitti quod tanto tempore potuit obtineri; et si adeo meruit ecclesia Eboracensis per Cantuariensem enutrirī, non sit tamen ingrata beneficio, sed eo magis humilis et obnoxia post incrementum ætatis, intendunt jugulo matris; et Dominus per Prophetam: *Filios*, inquit, *enutrivī et exaltavi, ipsi autem spreverunt me.*

Esaias, i. 2.

If the pall
is conceded
to them
they had no
suffragans.

Porro si restituto pallio aliquatenus meruit crescere, non tamen adeo ut per se valeat existere. Quomodo namque metropolitanus vel archiepiscopus jure vocatur, cui nulla episcoporum provincia suffragatur? Habet, inquiunt, Lindisfarnensem, qui et Dunelmensem; habent Glesguensem. Excepto, inquam, interim hoc Normanorum tempore; fatemur plane quia tempore priori nunquam Eboracensis archiepiscopus aut Lindisfarnensem suffraganeum habuit aut Glesguensem. Sane dicant Eboracenses quem unquam archiepiscopus Eboracensis episcopum instituit, quem unquam in provincia

sua consecravit? Immo, si pace illorum dici potest, Ripon and
 Ripensem et Hagustaldensem, quos ecclesia Cantuarien- Ripon and
 Hexham
 were found-
 ed by Can-
 terbury.
 sis instituit, ecclesia Eboracensis per terrenæ potestatis
 surreptionem destituit. At vero de Glesguensi breviter Glasgow,
 with the
 British
 church, is
 under the
 same.
 intimandum, quod est antiquorum Britonum episcopus, quos beatus pater Gregorius singulatim episcopo Can-
 tuariensi subjectos fore decrevit. Cujus videlicet ec-
 clesiæ episcopus, sicut a majoribus natu illorum tra-
 ditur, usque ad hæc Normannorum tempora, vel ab
 episcopo Scottorum, vel Gualensium Britonum conse-
 crari solebat. Cæterum de Lindisfarnensi, a quibus Lindisfarne
 does not
 belong to
 York.
 institui vel consecrari solebat, luce clarius supra osten-
 sum est. Sed de institutis antiquorum, quid interim
 Eboracensibus sua interest providere? Invadant securi,
 et dicant: *Alii laboraverunt, nos autem in labores*
eorum introeamus. Lapidatus est Naboth, nullo im-
 pediente, securi possideamus vineam ejus. Esto ta-
 men: habeat duos Eboracensis suffraganeos episcopos,
 quibus vel eorum altero defunctis, qualiter alios ca-
 nonice solus restituat, perspicuum non est; nisi forte
 cum voluerit uti libuerit, vel archiepiscopum Cantu-
 ariensem, vel ejus provinciales accersiri jubeat; quibus
 dicto citius adventantibus, suos Eboracensis instituat.
 Decernit, inquiunt, Beatus Gregorius, ut episcopus
 Eboracensis duodecim episcopos ordinare debeat, qui
 suæ postmodum subjaceant ditioni. Habeat, inquam,
 dominus Eboracensis vel duodecim, vel tredecim, vel
 quot ipse creavit episcopos, et consecravit. Illos saltem
 Cantuariensi benigne dimittat quos Cantuariensis in-
 stituit, et diu sine calumniarum retractione obtinuit.

Quid enim, inquiunt, restituto pallio, neminem The York
 people are
 challenged
 to point to
 any suffra-
 gan.
 archiepiscopus Eboracensis suffraganeum habuit? Si
 habuit, inquam, ostendant, vel per veritatis historiam,
 vel per testimoniorum memoriam, usque ad hæc
 Normannorum tempora alicujus episcopi suam investi-
 turam. Denique Alcuinus, qui et Albinus, famosis-
 simus et antiquus Caroli imperatoris magister, ad

A letter
from Al-
cuin to
archbishop
Ethelheard
quoted.

Adelardum archiepiscopum Cantuariensem scribens, inter cætera sic dicit: Ecclesiastica dignitas ubique exaltetur, sanctaque sedes quæ prima fuit in fide, prima sit in sanctitate et honore. Quæ quidem partim discissa est, non rationabili, ut videtur, consideratione, sed quadam potestatis cupiditate. Quod si fieri posset ut pacifice adunetur, et scissio resarciatur, bonum videtur hoc fieri cum consilio omnium sacerdotum Christi,¹ ita tamen ut ille pallio diebus suis non exuatur, licet ordinatio episcoporum ad sanctam et primam sedem recurrat.

Alcuini
Epp., ed.
Froben,
No. 60.

A letter
from Leo
III. to
Kenulf
king of
Mercia
quoted.

Testatur etiam Alcuinus in eadem epistola, quia per invasores regni hæc ecclesiæ discissio et prædicta pallii restitutio provenit: nam et Leo papa, quo invasore id usurpatum est, insinuat scribens ad Coenwlfum regem Merciorum, qui sunt populi Anglorum: De epistola, inquit, quam Ethelardus reverendissimus et sanctissimus nobis emisit, quemadmodum poposcit vestra excellentia, sicut decebat, sanctitati ejus enucleatius reddimus responsum, quia nos de clerico illo apostata qui ascenderat in regnum, similem deputantes Juliano depravato et anathematizantes, abicimus, quatinus eum a nequissimo expellamus regno, et de salute animæ illius procuremus. Nam pro hujusmodi valde laudavimus fratrem nostrum, præfatum archiepiscopum, quia pro fide orthodoxa animam suam posuit.

Councils,
Stubbs and
Haddan,
iii. 524.

Ecce! antiqua et hactenus illibato more Roma Cantuariam pro defensione fidei orthodoxæ beatificat, invasorem regni et apostatam notat, quo auctore contra ecclesiæ Cantuariensis debitam honestatem, alter qui non debebat palliatur. Ecce! alterius et longinqui imperii magister jam per sæculum usitato nomine primam sedem appellat, et, manente pallio, ordinationem episcoporum ad primam sedem recurrere debere judicat; quam in fine sæculorum, contra veterem et illibatum usum, nova temeritate ecclesia Eboracensis exhaeredare festinat. O mira et inaudita

¹ After "Christi" the words, "et | occur and have been unfairly omitted.
"coepiscopi Eboracensis ecclesiæ" | There are other omissions.

perversitas! si plus valeat usurpatæ temeritatis audacia quam diuturnæ et inconcussæ veritatis fida memoria.

Contra hujusmodi Leo papa sic scribit: Nec mos Opinion of Leo III. against innovation. nec noviter introducta fuit consuetudo ecclesiæ nostræ contra antiqua statuta, nova vel inusitata præsumere, sicut ex

2 Cor. iv
13.

veterum historiarum auctoritate didicimus; credimus, propter quod et loquimur. Hæc fuit toto Anglorum tempore ecclesiæ Cantuariensis prima excellentia. O beatissime papa et unice colende pater! Cæterum toto hoc Normannorum tempore qualiter inter Cantuarienses et Eboracenses convenerit, præsens et viva memoria declarabit. Siquidem a Normannis Anglia debellata, et, sicut ante dictum est, Stigando deposito, cum vacaret ecclesia Cantuariensis, electus est in archiepiscopum Lanfrancus Cadomensis abbas, vir reverendissimus, et omnis tam Divinæ quam sæcularis philosophiæ peritissimus, et totius Latinitatis magister doctissimus. Qui consecratus in sede propria a suis, invitavit electum Eboracensem, virum honestæ castitatis, et bene literatum, Thomam nomine, quatinus ad primam sedem Cantuariensem consecrandus adveniret. Venit, et profiteri monitus primo distulit, tandem post hæc professus, consecratus est.

Lanfranc
made arch-
bishop.

He con-
secrates
Thomas of
York and
receives his
profession.

Interea Romam ambo veniunt, et apud Alexandrum papam de palliis morem gerunt. Fortassis arrogantiam videretur edicere, quanta tunc reverentia Lanfranco apud sedem Apostolicam assurgitur, vel quanta subjectione Lanfrancus omnibus diebus suis Apostolicæ majestatis imperium prosequitur. Acceptis itaque palliis, Thomas de appetita et accepta professione coram papa calumniam movet, et Lanfrancus pro loco et tempore ecclesiæ suæ privilegia exhibet. At vero dominus papa bona deliberatione præcepit, quatenus uterque revertatur ad propria, et collectis in unum majoribus natu, tam episcopis quam nobilibus Britanniae, illorum memoria et veterum historiarum testimonio tanta discissio terminetur. Igitur peractis his, nihil aliud diffiniri potuit, quam quod ecclesiarum

The agree-
ment be-
tween Tho-

mas and
Lanfranc.

prisca consuetudo, sicut præfati sumus, et tenuit et instituit. Quocirca Thomas sibi hactenus incognitam rerum veritatem edoctus, et humiliter veniam petens, Lanfranco et primæ sedi reconciliatur.

Eo sane reconciliationis tempore quæcunque in posterum suboriri poterat altercationis occasio removeretur, et tunc primum Eboracensium metropolitanæ ecclesiæ Lindisfarnensis episcopus, Lanfranco concedente, suffraganeus adhibetur; ita duntaxat quatinus in posterum de facienda professione scrupulositas nulla remaneret, et Cantuariæ prima sedes in sui primatus honore pristino perduraret. Unde et Alexander papa, inter alia quæ Lanfranco mittebat, ita scribit: Accepimus, inquit, a quibusdam venientibus de vestris partibus ad limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, quod quidam clerici, associato sibi terrenæ potestatis, laicorum videlicet, auxilio, diabolico spiritu repleti, moliantur de ecclesia Sancti Salvatoris in Dorobernia, quæ est metropolis totius Britanniæ, monachos expellere, et clericos inibi statuere.

Eadmer,
Hist. Novorum, lib. i.
p. 11.

Igitur Thomas Eboracensis tres viritim sibi succedentes episcopos, quorum unus hodieque superest, in Lindisfarnensi ecclesia consecravit. Nec tamen in urbe sua, quippe solus non poterat, sed ubi ecclesia Cantuariensis in provincia sua concedebat, et episcoporum suorum solatia exhibebat.

Lanfranc
dies, and
Anselm
succeeds
him.

Post hæc Lanfrancus in senectute bona defungitur, et in locum ejus beatæ memoriæ Anselmus, abbas Beccensis, eligitur; cujus vitam, virtutibus et miraculis gloriosam, spiritualis et incomparabilis sapientiæ quidam Divinus splendor illuminavit. Hunc Thomas Eboracensis in Dorobernia metropoli sua ordinaturus advenit, et totius Britanniæ primatem consecravit.¹ Qui cujus obedientiæ, et humilitatis, et fidei erga sedem Apostolicam fuerit, testantur persecutiones, exilia et pericula, quæ, sicut pæne totus mundus agnovit,

¹ Ralph entirely omits the circumstances of the consecration, which are recorded by Eadmer, and more fully by Hugh.

pro libertate Romanæ ecclesiæ patienter sustinuit. Quem quidem cum Willhelmus junior, rex Anglorum crudelissimus, ad abnegandum Urbanum papam illum coegisset, solus pæne cum ecclesia sua in tota Anglia Romani nominis splendorem non fædavit, quapropter inter alia quæ passus est, etiam ille dominus Thomas Eboracensis, nec Deum timens, nec Romanæ majestatis fidem reverens, Christiano et sancto viro, jussu quidem prædicti regis, nefando ore fraternitatem abnegavit. Quo tandem defuncto, in locum ejus quidam Girardus succedit, de cujus electione, vita, moribus, et miserrimo obitu, melius est silere quam quicquam quod Christianæ pietatis aures offendat enarrare.

Thomas
sides
against
Anselm
in his
troubles.

Gerard
succeeds
Thomas

Interea sedes Apostolica de investituris ecclesiarum cum rege Anglorum constanter actitabat: unde et bonæ memoriæ Paschalis papa scribens ad Anselmum archiepiscopum, cum provida deliberatione non debere per manus laicorum investituras ecclesiarum dari decrevisset, postea sic infert: Hæc ita doceas, inquit, sicut tuo scis primatui expedire, quem profecto fraternitati tuæ ita plenum et integrum confirmamus, sicut a tuis constat prædecessoribus fuisse possessum. De cujus primatus confirmatione item Paschalis, Anselmo sic: Quondam, inquit, in literis ab Apostolica sede tibi directis, Cantuariensis ecclesiæ primatum, ita tibi plenum concessimus, sicut a tuis constat prædecessoribus fuisse possessum. Nunc autem petitionibus tuis annuentes, tam tibi quam tuis legitimis successoribus eundem primatum, et quicquid dignitatis seu potestatis eidem sanctæ Cantuariensi seu Dorobernensi ecclesiæ pertinere cognoscitur, literis præsentibus confirmamus.

Letters
from
Paschal II.
to Anselm
about
investiture.

Porro Girardus, accepto pallio de Roma, Britanniam veniens, contra decretum domini papæ pro voluntate regis graviter mentitus est. In ea namque fide qua vivere episcopus debet, juravit, quia contra decretum suum dominus papa regi Anglorum investituras ecclesiarum concessisset. Qua de re epistolæ vel Anselmi ad Paschalem, vel Paschalis ad Anselmum habentur. Hæc et alia his similia Girardus Eboracensis

Gerard
breaks his
faith.

Fadmer,
Hist. Novo-
rum, lib.
iii. p. 64.

Id. p. 73.

contra Romanam ecclesiam attemptare præsuebat, dum Anselmus Cantuariensis pro illa persecutiones et exilia libenter pati non formidabat. Væ peccatis meis, quibus ad malum imputatur quicquid prædecessores mei optime meruerunt, et dominus Thurstanus Eboracensis sola nostræ partis injuria redimit, quicquid prædecessores ejus male gesserunt. Vel si illi imputari non debet, prædecessorum suorum culpa, mihi prodesse non debet prædecessorum meorum virtus et justitia. Quia etsi peccata Radulfi tanta sunt ut pati talia debeat, Augustini, Theodori, Lanfranci, et Anselmi peccata nulla sunt, ut novissimis temporibus pati ista mereantur.

Mandate of
Paschal II.
to Gerard
about the
profession.

Porro Girardus cum Anselmo de facienda professione data fide jurasset, fallaci tamen ut erat animo profiteri distulit; quippe se interim erga regem in via sua prosperari, et dominum Anselmum in via Dei et fide sedis Apostolicæ cernebat injuriis et odiis hominum affligi. Tum Girardo bonæ memoriæ Paschalis ita scribit: Quanquam, inquit, prave adversum nos, immo contra matrem tuam sanctam Romanam ecclesiam te non ignoremus egisse, præsentibus tamen literis tibi mandamus, ut professionem tuam venerabili fratri nostro Anselmo Cantuariensi archiepiscopo facere non negligas. Audivimus enim [Thomam] quondam prædecessorem tuum, ex hac eadem re contentionem movisse, et cum, in præsentiam domini Alexandri Secundi papæ ventilata esset, ex præcepto ejus, diffinitione habita, post varias quæstiones, Lanfranco prædecessori suo et successoribus suis eandem professionem fecisse; unde et nos, quod tunc temporibus diffinitum est, volumus, auctore Deo, firmum illibatamque servari.

Eadmer,
Hist. Novo-
rum, lib. iv.
p. 106.

Thomas II.
becomes
archbishop
of York.

Interea Girardus Eboracensis miserrima et subita morte defungitur, et in locum ejus vir valde castus, et bene literatus, Thomas Junior, subrogatur; qui, non longe post hæc, defuncto in pace Christianissimo viro Anselmo archiepiscopo, professus sanctæ et primæ ecclesiæ Cantuariensi consecratus est in Lundonia ab ejus urbis episcopo. Is itaque quendam Britonem Glesguensi ecclesiæ ordinavit episcopum, quæ jam pæne

præter memoriam non habuerat episcopi solatium. De quo episcopo sciendum, quia, sicut prædictum est, si antiquorum Britonum episcopus est, secundum beati patris Gregorii decreta Cantuariensis ecclesiæ suffraganeus est. Quod si forte propter provinciarum viciniam, licet mutato et loco et populo idem Pictorum episcopus debet putari, nihilominus ecclesiæ Cantuariensi suffragatur, utpote institutus et creatus a Theodoro archiepiscopo, sicut Beda testatur. Veruntamen, sicut in gestis sanctorum virorum, Columbæ

He consecrates a bishop of Glasgow.

Who, as belonging to the old Britons, belongs to Canterbury.

H. E. iii. 4. videlicet presbyteri et abbatis, qui, Bedæ referente, ante adventum Beati Augustini in Britannia primus Scottorum et Pictorum populis Christum prædicavit, et venerabilis Cantugerni episcopi, qui primus Glesguensi ecclesiæ præfuit, invenitur, non iste est Candidæ Casæ episcopus quem Theodorus instituit, sed unus de illis antiquis Britanniarum episcopus fuit, quos, sicut sæpe dictum est, singulatim Beatus Gregorius ecclesiæ Cantuariensi subjugavit.

Hæc est igitur Cantuariensis et Eboracensis ecclesiarum priscae consuetudinis institutio, quam non momentaneo et novo ritu, sed per quadringentos et eo amplius annos illibato more sanctorum patrum accepit, et facultas Christianæ simplicitatis cauta dispensatio. O beatissime papa et unice colende pater, hoc est, hoc est quod requirit ecclesia Cantuariensis, quod non extorquetur impetu superbiæ, sed debetur officio Christianitatis et obedientiæ. Equidem iustitiæ fas est non culpa vehementiæ sacerdotes non segniter vindicare quicquid ecclesiæ suæ postulat, et usus libertatis, et privilegium gratiæ. Unde et Augustinus ad Simplicianum, libro primo: Quis non videat, inquit, iniquitatis neminem argui posse qui quod sibi debetur exegerit, nec eum certe, qui quod ei debetur donare noluerit. Et quis, inquam, ore sobrio dominum Eboracensem reprehendat, quasi acceptæ calamitatis et contumeliæ, si primæ sedi et sanctæ Cantuariensi ecclesiæ

Ralph sums up his case.

A wrong reference.

solvere velit, quicquid olim dignum fuisse deprehenditur, et diuturnitate consuetudinis et merito justitiæ? Unde et concilio Toletano xi. capitulo: unusquisque qui ad gradus ecclesiasticos est accessurus, non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti sui innodationem promittat. Et certe Radulphus peccator non merito arguendus est alicujus infamiæ, quippe qui Christianæ fidei vinculo detinetur, quatenus ecclesiæ suæ, cujus licet indigne suscepit regimina, non debeat excellentiam libertatis subvertere, quam tanto tempore tot prædecessores ejus, sanctissimi et sapientissimi viri, volue-

He reminds the pope that the decrees of his predecessors cannot be changed.

runt et potuerunt obtinere. Solent enim Romani pontifices de observandis indeclinabiliter decretis antecessorum suorum ante consecrationem suam profiteri, et mihi quisquam audeat imponere quatinus ecclesiæ meæ privilegia debeam evacuare? Quod si forte alicujus occasionis articulo tantum nefas præsumam attingere, certum est quod spiritalis reus ero adulterii, quia primam fidem irritam feci. Hinc profecto Beatus Gregorius scribit ita: 'Grave nimis,' inquit, 'et contra sacerdotale constat esse propositum, velle cujusquam ecclesiæ privilegia olim indulta confundere.' Quod autem nec ipsi summo pontifici liceat sanctorum patrum traditionibus contraire, Zosimus papa sic testatur: Contra statuta, inquit, patrum aliquid concedere vel mutare, nec hujus quidem sedis potest auctoritas.

Gratiani
Decr., sec.
pars, causa
xxv.,
quæst. i.

Viderit igitur Apostolicæ sedis summa prudentia, quanta benevolentia veritatis digni sunt, quorum astutia et delatione vestra adversum nos ingratitude convaluit, quatinus de consecratione domini mei Eboracensis episcopi dignaretur incipere, quod nemo per tot tempora prædecessorum vestrorum consuevit vel saltem inchoavit; et avertat Deus ne majestati vestræ surrepat illorum invidia, qui malivole dicunt Cantuariam contra vos transgredi, quia, juxta paternarum institutionum terminos, juste exigit legitimam subjectionem Eboracensis episcopi. Errant, inquam, quia hoc Cantuaria meruit: hoc, salva benevolentia Romanæ

He defends his church from the charge of disobedience.

sedis excellentiæ, non contra Petrum, sed cum Petro, et sub Petro multis millibus dierum tenuit: hoc priscae consuetudinis investitura et antiquitatis reverenda majestas instituit. Et, ut interim Beati Gregorii utamur verbis: Quia cunctis liquet unde Britanniarum regionibus fides sancta prodierit, cum priscam consuetudinem sedis Apostolicæ ecclesiæ Cantuariensis humilitas repetit, quid aliud quam bona soboles ad sinum matris recurrit? Ravennas olim episcopus in tempore Beati Gregorii de usu pallii in solemnibus Lætaniis ecclesiæ suæ priscam consuetudinem solo testium juramento comprobavit; nobis nec veritatis historia, nec Apostolicæ sedis data privilegia, nec tanta diuturnitatis investitura prodesse sufficiet?

Admonitus, inquiunt, ad dominum papam, cum Ill-health prope esset, venire noluisti. Venire, inquam, nolui prevented quia non potui, novit Deus! Qui me voluntate Sua his coming corripuit, quia passionis meæ molestia tantæ majestatis tumultum et terrorem sustinere non potuit. Denique infirmitas non habet legem. Quantumcunque igitur velit lapidabit me domini mei Eboracensis episcopi et suorum violentia; certe non dabo vineam meam, nec vendam hæreditatem patrum meorum. to the pope.

Habeamus, inquiunt, veritatis et opportunitatis judicium, facile est ostendere quod nihil debemus Cantuariæ, nisi quod omnis ecclesia omni ecclesiæ. Totam illorum, inquam, de qua gloriantur facilitatem superius exposuimus, O serenissime domine et reverentissime pater. Quæ tamen illarum facultas, quantacunque sit, Why hic jure ventilanda esset, ubi antiquitatis historiæ, should not the larger churches settle their disputes with their inferiors? ubi veterum chronica habentur, ubi provinciæ et provinciarum singula loca dinosci, et præsens testium memoria potest adhiberi. Et quidem in sæcularibus judiciis solent minores potestates cum suis inferioribus, quæcunque inter se discrepare videntur, in sua curia tractare, nec antea majoris potestatis curiæ præsentari, quam justitiæ veritatem in sua deprehendantur violasse, nec judicatur ibi debere quemquam subire

judicium donec investiatur, unde sine judicio passus est spoliari. Qua in re nec sacri canones dissentire videntur, qui etiam ad veritatis diffinitionem triginta vel quadraginta annorum investituram in rebus ecclesiasticis satis esse testantur. Et quid de hominibus jactare conamur, cum inter Deum et ecclesiarum potestates ista sit habitudo, ut quicquid earum judicio in curia religionis ecclesiasticæ fuerit solutum, in cælo solutum credatur, et quod hic fuerit ligatum, ibi etiam ligatum teneatur.

Nihil ergo indignum excellentiæ vestræ si ecclesia Cantuariensis, quæ, sicut notum est, de pietate Apostolicæ sedis fidei primordia, lucra virtutis, et religionis accepit incrementa, in Christiana fide mereatur intra curiam provinciæ suæ obtinere, quod tanto tempore prædecessorum nostrorum legitima voluntate potuit habuisse, neque dominus Eboracensis pace vestra indignetur reddere sanctæ Cantuariensi ecclesiæ quod ab antecessoribus suis redditum est, humiliter intendens, et in mente cum Propheta ita revolvens: *Neque melior sum quam patres mei.* 2 Reg. xix. 4. Memineritque sapienter, quia discernit Christus reges super columbam, et: *maledictus omnis qui facit opus Dei fraudulenter.* Jerem. xlviii. 10. Sapiatque quorum caput est, qui dixit in corde suo: *Ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo.* Esaias, xiv. 14. Nullius rem concupiscimus aut invadimus; terminos quos posuerunt patres nostri juste vindicamus; manus dationem, subjectionem, et professionem Eboracensis ecclesiæ semper ecclesia Cantuariensis obtinuit; idem requirimus, quia ita investitam reperimus.

Quocirca viderit sanctæ sedis Apostolicæ summa justitia, si spoliari debet per surreptionem unius hominis quod potuit haberi per spatium tanti temporis. Mementote quod, pace vestra, dixerim, quid Apostolus dicat: *Patres, inquit, nolite provocare ad iracundiam filios vestros: et propter Deum, providete* Ep. ad Ephes. vi. 4.

We only
claim our
due.

S. Luc.
xxi. 16.

ne super nos obvenierit quod ipsa veritas clamat : *Tradentur filii a parentibus*. Neque vero quisquam sapiens et benevolus justum esse fateatur, ut quotiens ab aliquo juris nostri suffraganeo provocamur, totiens Romanæ majestatis curiam adeamus. Denique sanctitatis et justitiæ vestræ celsitudinem appellamus, quatinus ecclesiæ nostræ terminos quos posuerunt patres vestri firmos et integros observetis, quatinus more suo ecclesia Cantuariensis totius bonæ voluntatis vestræ sequatur imperium et optimum principatum. Quod si vobis utile nec onerosum videtur, potestis et debetis de cardinalibus vestris, et de Galliciarum episcopis quos volueritis huc transmittere, in quorum præsentia sapienter astruatur, si ita fuit primatus ecclesiæ nostræ, sicut prælocuti sumus, necne, vel si quicquam habeant Eboracenses quod contra hæc omnia certum valeant approbare. Iterum atque iterum majestatem vestram appellamus, ne in diebus novissimis sanctæ Cantuariensis ecclesiæ bonam fidem, et erga Beati Petri summam et primam sedem optimam obedientiam despiciatis.

Hesuggests
that the
case be
referred to
the cardinals
and
the French
bishops.

Valeat in Christo sanctitas vestra, O beatissime papa et unice colende pater !

Explicit epistola Radulfi archiepiscopi et totius ecclesiæ Cantuariensis Calixto papæ missa.

*Incipit Epistola Symeonis, monachi ecclesiæ Sancti Cuthberti Dunelmi, ad Hugonem decanum Eboracensem de Archiepiscopis Eboraci.*¹

DCXXVII.

Paulinus. Anno ab incarnatione Domini DCXXVII., rex Eadwinnus prædicante Paulino baptizatus est. Qui Paulinus per sex annos continuos verbum Dei in Northumbro- rum provincia prædicabat, deinde,² occiso rege, Can- tiam, unde venerat, rediit. Ipse Eboracensis primus præsul ab Honorio papa pallium acceperat, ordinatus a Justo archiepiscopo.

The bi-
shops of
Lindis-
farne.

Recedente Paulino, Eboracensis ecclesia³ proprium non habuit episcopum, sed Lindisfarnensis ecclesiæ præsules, Aidanus, Finanus, Colmannus et Tuda, totius Northumbro- rum provinciæ administraverunt pontifi- catum.

Wilfrid
and
Ceadda.

Tertio anno episcopatus Colmanni, qui est tricesimus annus pontificatus Scottorum in Anglia, finito con- flictu de observantia Paschali, missus est Wylfridus ab Al[c]frido rege in Gallias ut ordinaretur episcopus.⁴ Quo adhuc transmarinis in partibus⁵ demorante, consecratus est in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Ceadda;⁶ et, tri- bus annis sublimiter regens ecclesiam, dehinc ad monas- terium suum in Lestingaen secessit, accipiente Wylfrido pontificatum totius Northymbro- rum provinciæ. Interea, mortuo rege Oswino, successit filius ejus Egfridus in regnum. Qui post Beatam Etheldridam, quam nomine

Beda,
H.E.,
v. 19.

¹ The text A. omits the Rubric.

² *deinde*] anno enim DCXXXIII.,
ins. C.

³ *ecclesia*] per triginta annos,
ins. C.

⁴ *episcopus*] cum esset annorum
circiter triginta, *ins. C.*

⁵ *in partibus*] *om.*, A. B.

⁶ *ecclesiæ Ceadda*] ecclesiæ, ju-
bente rege Oswino, Ceadda vir
sanctus, *ins. C.*

tenus conjugem primo duxerat, Ermenburgam sortitus est in matrimonium. In cujus corde malignus hostis Wilfrid's life and troubles. sibi hospitium fecerat, ubi odiorum et invidiæ contra Beatum Wylfridum conficiens fomenta, per linguam mulieris incendit animum regis usque¹ expulsionem pontificis. Sed quia rex pontificem de sua sede præter consensum Theodori archiepiscopi pellere nequibat, mandavit archiepiscopo ut adesset. Auditis quas accusatores finxerant causis, pulsus est ab episcopatu Wylfridus anno ab incarnatione Domini DCLXXVIII., qui est annus sui episcopatus duodecimus, et per decennium exulavit. Secundo anno regni Aldfridi,² qui post fratrem Egfridum regnavit, sedem et episcopatum recepit. Sed post quinque annos denuo accusatus ab eodem rege et plurimis episcopis, præsulatu pulsus est. Tertio decimo secundæ expulsionis suæ anno Haugustaldensem³ recepit episcopatum, Beato Johanne jam pro defuncto Bosan Eboraci substituto. Quatuor post hæc annis supervixit Beatus Wylfridus, habens in episcopatu xlv. annos. Post quem suscepit præsulatum Haugustaldensis ecclesiæ venerabilis ejus presbyter Acca.⁴

Beda, H.E., v. 6. Beatus vero Johannes, cum præ majore senectute minus John and Wilfrid II. episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis ecclesiæ Wylfrido presbytero suo, ipse ad monasterium suum, quod in silva Deirorum, secessit, ibique in pace vitam terminavit: mansit autem in episcopatu xxxiii. annis.

At Wylfridus, peractis sui episcopatus xv. annis, Egbert. successorem habuit Egbertum, virum de regio semine nobilem et industrium. Qui post Paulinum primus ab Apostolica sede accepit pallium, septimo anno regni Ceolwlf regis, centesimo tertio anno post decessum Paulini, hoc est anno Dominicæ incarnationis DCC.

¹ *usque expulsionem*] ad expulsionem usque, C.

² *Aldfridi*] Alkfridi, A.

³ *Haugustaldensem*] Hagustaldensis ecclesiæ, C.

⁴ *Acca*] Eata, A.

xxxv., quo anno venerabilis doctor Beda obiit in Gyrvum.

Albert and
Eanbald I.
and II.

Porro archiepiscopus Egbertus, xxxii. anno accepti episcopatus defunctus, successorem habuit Albertum, qui septimo accepti episcopatus anno ab Adriano papa acceperat pallium, septimo anno Alredi¹ regis. Quo videlicet Alberto xiiii. anno sui præsulatus obeunte, Eanbaldus ordinatur pro illo, anno Dominicæ incarnationis DCCLXXX., regnante Aelfwaldo. Anno autem Dominicæ incarnationis DCCXCVI. Eanbaldus, xvii. sui archiepiscopatus anno moriens, alterum Eanbaldum, qui ejusdem ecclesiæ presbyter fuerat, successorem reliquit, regnante rege Eardulfo.² Post Eanbaldum Wlsius rexit archiepiscopatum, Eanredo regnante; moriens autem Wlsius, Wymundum habuit successorem, præfato rege regnante. Cui, xvi. episcopatus sui anno morienti, Wlfere successit in archiepiscopatum.

Wlsius.

Wlfere.

The
Danish
invasion.

His temporibus infinita barbarorum manus,³ navibus adducta in Angliam, ferro et igne omnia vastaverunt. Eboracum veniens oppugnaba[n]t civitatem, vastantes omnia per circuitum. Paulo ante adventum illorum Northymbrani expulerant regem suum, substituto in regnum Anna,⁴ quodam regii seminis extraneo. Sed instante necessitate revocaverunt expulsum, et tam ille quam alius qui pro eo substitutus fuerat, adunatis⁵ totis viribus Northanymbrorum, apud Eboracum bello⁶ contra hostes agentes, non sine magna inimicorum strage utrique reges pæne cum suis omnibus perierunt.⁷ Reliquis qui superfuerant pagani præfecerunt sub dominio suo regem Egbertum, reconciliatis ab eis

¹ *Alredi*] Alcredi, C.

² *Eardulfo*] Osredo, C.

³ *manus*] Inguar scilicet, et Ubba, et Haldana, cum omni exercitu Danorum et Noraganorum, ins. C.

⁴ *Anna*] Ella, C.

⁵ *adunatis*] coadunatis, C.

⁶ *bello*] bella, C.

⁷ *utrique . . . perierunt*] om., C.

hostibus. Inter has strages remotius se agebat apud Hatyngham episcopus.¹ Hac tempestate passus est² martyr Eadmundus. Post septem annos Northumbrani, uno conspirantes consilio, regem suum Egbertum cum episcopo Wlfere de finibus suis propulerunt, et quendam Richsig in regnum substituunt.³ Deinde post annum Egberto rege defuncto in sedem suam et ecclesiam revertitur episcopus.

Qui xlvii. accepti episcopatus anno vita discedens Athelbald. Athelbaldum habuit successorem, anno Dominicæ⁴ incarnationis DCCCC. Athelbaldus vero quarto postquam acceperat pontificatum anno pallium accepit regnante Edwardo, filio Elfridi regis. Defuncto autem Athelbaldos successit Lothewardus: post quem Wlstan rexit ecclesiam regnante Edredo fratre Adelstani regis.⁵ Cui successit Oscytellus, et per sexdecim annos ecclesiam regens habuit successorem Athelwoldum,⁶ regnante Eadgaro regis Edmundi filio.⁷ Sed cum idem Athelwoldus quietiorem vitam magis⁸ diligeret, Oswaldus suscepit ecclesiæ regimen anno incarnationis Domini DCCCCLXXI; sequenti igitur⁹ anno Romam veniens a papa Benedicto pallium accepit. Post Oswaldum isti sibi ordine successerunt, Adulfus, Wlstanus, Aluricus,¹⁰ Kynsius, Aldredus, Thomas, Gerardus, Thomas, Turstinus.

Lotheward,
Wlstan,
and Athel-
wold.

Oswald
and his
successors.

The list
ends with
Turstin.

¹ *apud Hatyngham . . . episcopus*] episcopus Wlfereus apud Ad-dingeham, C. This MS. has the following interlineation: "in occi-dentali parte Eboraci, in valle
" quæ vocatur Hwerverdale, super
" ripam fluminis Hwerf, inter Ote-leiam et castellum de Scipetun."

² *est*] sanctus, *ins.* C.

³ *substituunt*] restituunt, C.

⁴ *Dominicæ*] *om.*, A. B.

⁵ *Edredo fratre Adelstani regis*] Ealdredo fratre Ethelstani regis.

Obiit autem DCCCLV. Dominicæ incarnationis anno, C.

⁶ *Athelwoldum*] Aedwaldum, C. There is no authority for the insertion of this name. Stubbs has followed Symeon.

⁷ *filio*] Obiit DCCCCLXX. Dominicæ incarnationis anno, *ins.* C.

⁸ *magis*] *om.* C.

⁹ *igitur*] autem, C.

¹⁰ C. reads Adulfus and Aelfricus in this list, and adds Willelmus, Henricus, Rogerus.

Symeon
addresses
dean
Hugh.

Hæc,¹ charissime pater et domine, Hugo ecclesiæ Sancti Petri decane, ego, Symeon,² servorum Sancti Cuthberti servulus, sicut in veteribus libris hinc et inde invenire potui, de successione pontificum Eboracensis ecclesiæ breviter annotavi. Jussa vestræ paternitatis utinam tam efficaciter prosecutus quam libenter!

Contem-
porary
bishops.

Præterea quod vos scire delectat, istos virtutum viros simul contemporaneos in ecclesia fuisse legimus Northymbrorum, Wylfridum, qui ætatis septuaginta annos habuit, episcopatus autem xlv.; Ceadda, Bosan, Eatan, Cuthbertum, Johannem, præclaræ sanctitatis pontifices.

Benedict
Biscop.

Præter hos, ejusdem temporis erat Beatus Benedictus, constructor monasteriorum Petri et Pauli in Wermouth et in Girvum, idem nutritor ab infantia et abbas venerabilis Bedæ presbyteri, doctoris. Hilda quoque abbatissa hoc tempore claruit.

A detailed
account
of Bede.

Ut autem aliquanto latius nobis noster Beda innotescat, natus est anno ab incarnatione Domini DC. septuagesimo septimo, anno qui est nonus annus adventus Theodori in Britanniam, uno anno ante expulsionem Beati Wylfridi primam,³ Sancto Cuthberto tunc solitariam vitam agente. Natus est autem in territorio monasterii præfati, et cum esset septem annorum, traditus est a parentibus præfato Beato Benedicto abbati,⁴ atque, ut ipse de se testatur, omnem usque ad finem vitæ in ejusdem monasterii habitatione peregit ætatem. Videtur autem quibusdam incredibile, quod in extremo mundi angulo vir qui nunquam maria transfretaverit ob addiscendam sapientiam, scholas philosophorum non frequentaverit,

¹ *Hæc*] In C. this latter portion of the letter comes first.

² *Symeon*] Sim', C.

³ *primam*] uno anno post primam, &c., C.

⁴ *præfato . . . abbati*] præfato abbati Benedicto, C.

tanta eruditione clareat, tanta librorum compositione ubique mundo innotescat; sed hoc non esse mirandum ipse docet, qui, inter decem beatæ vitæ et mirabilis scientiæ monachos enutritus, quicquid scientiæ singuli habuerant, omne hoc ipse in unum sui cordis vasculum, Spiritu Sancto illuminante, contraxerat. Habuerat præ oculis et copiam omnis generis librorum, quos abbas suus Benedictus, inter alia diversa ornamenta, donatione Apostolicorum Vitaliani et Agathonis, in monasterium contulerat. Præterea et erat eo tempore quo magna scientiæ studia floruerant in Anglia, quando Theodorus archiepiscopus et Adrianus abbas, peragrata insula, quaquaversum Anglorum gentes commorabantur, scholas sacrarum simul et sæcularium literarum instituebant, ut quicumque cuperent erudiri, haberent impromptu magistros qui docerent.

H.E., iv. 2. Unde ipse Beda, loquens de his: Indicio, est, inquit, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis qui Latinam Græcamque linguam æque ut propriam in qua nati sunt norunt. Ab his eorum discipulis prudens institutus adolescens in lege Domini meditabatur die ac nocte, ut etiam suos doctores ipse doctior supergredere-
 Ps. i. 2. tur. Ostendit ipse quod nec Franciam, nec Italiam, nec Græciam discendi gratia adierit, dicens ubi et a quibus quæ scripserat didicerit. Scribit enim in libro primo Expositionis super Cantica Canticorum:

Bedæ opp. In hoc opere lectorem admoneo, ne me superfluum judicet
 ed. 1612, qui de natura arborum sive herbarum aromaticarum, quæ
 iv. 721. in hoc volumine plurimæ continentur, juxta quod in literis antiquorum didici latius explicare voluerim; feci namque hoc non arrogantis studendo, sed meæ, meorumque imperitiæ consulendo, qui longe extra orbem, hoc est, in insula maris oceani nati sumus et nutriti; et quæ in primis partibus orbis, Arabia dico, et Judæa, India, et Ægypto geruntur, non nisi per eorum qui interfuere scripta nosse valemus.

Anno ætatis suæ quinquagesimo nono languescens, die Ascensionis Dominicæ, cum jam exitus ejus in-

staret, cepit in oratione dicere Antiphonam, "*O Rex gloriæ, Domine virtutum!*" etc., usque in finem. Adjunctaque laude Sanctæ Trinitatis, *Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto*, cum nominatione Spiritus Sancti suum emisit spiritum, anno Dominicæ incarnationis DCCXXXV., qui est septimus annus Ceolwlf regis, ad quem nuper ediderat Historiam Gentis Anglorum. Sepultus est eodem in loco quo conversatus, scilicet in Girvum, sed postea ossa illius ad corpus Sancti Cuthberti sunt translata.

¹ *Antiphonam*] Anthifanam, A.B.

VITA THURSTINI ARCHIEPISCOPI

AUCTORE ANONYMO.

*Thurstinus archiepiscopus Eboracensis.*¹

Anno Domini m^oc^oxv^o., electus fuit venerabilis Thurstinus in Eboracensem archiepiscopatum, anno x^o. Henrici regis Primi post conquæstum Angliæ; qui, licet a rege sæpius esset ammonitus subjectionem canonicam facere Cantuariensi archiepiscopo Randulpho, potius elegit dignitate cedere quam Cantuariæ obedire. At dum privatus sederet, solitis obsequiis destitutus, æger ipse ambitione facti pœnituit, regem ultra mare secutus est. Ubi papa Paschalis, procurantibus id clericis Thurstini, epistolam regi direxit pro restitutione Thurstini. Qui cum ad sedem redisset, et obedientiam facere adhuc Cantuariæ detrectasset, renovatur antiquum dissidium.

Statuunt Remis Concilium contrahere pro terminatione causæ. Ubi papa primo promisit regi Henrico et Cantuariæ Randulpho, nihil contra dignitatem Cantuariensis ecclesiæ statuere. Sed postmodum Calixtus papa, in Franciam gressus dirigens, xiii. kalendas Novembris, Remis Generale Concilium instituit celebrari. Ubi numeratæ sunt personarum pastoralium

Thurstin is made archbishop, and declines to "profess" to Canterbury.

The council at Rheims. What is done there.

¹ There is a singular combination in these biographical pieces. The first is written by a partizan of

Canterbury, the verses by ardent friends of Turstin.

Thurstin
banished.

virgæ cccxxiii. ; inter quos Thurstinus Eboracensis electus, vix obtenta a rege licentia, personaliter affuit, causam ecclesiæ suæ Concilio ferre volens. Præmiserat tamen rex ad papam ne Eboracensem electum consecraret, nec ab aliquo permetteret consecrari, nisi tantum a Cantuariæ archiepiscopo, uti moris esse solebat. Sed hoc non obstante consecratur ibidem, et firmum ejus propositum a toto Concilio commendatur; iratusque rex interdixit ei reditum in omnem dominationis suæ locum. Postmodum vero temporis, venit papa Calixtus Gysortium, ubi occurrit ei rex Henricus, et impetravit a papa ut neminem legatum in Angliam mitteret, nec officio legati fungi permetteret, nisi postularet hoc ipse rex occasione alicujus querelæ, quæ per episcopos Angliæ tractari non posset; sed non obtinuit illa vice. Rex enim assentire noluit, nisi subjectionem quam prædecessores sui fecerant ecclesiæ Cantuariæ vellet et ipse facere, sed omnino recusavit. Unde et dominus papa, accedentibus nuntiis regis, inflexus favoribus aut muneribus, callidius quam tantum virum decuit, et Thurstinum spreta antiquitatis regula consecravit, pallium tradidit. Et licet rex Henricus ex hoc plurimum indignatus esset, terram suam Thurstino prohiberet, Apostolicis tamen literis perterritus est, quibus comprehensum fuerat ut aut Thurstinum admitteret, aut ipse rex anathemati subjaceret, et Cantuari (archiepiscopus ab) officii dignitate suspenderetur. Quamobrem rex ipsum Thurstinum tandem coactus admisit.

The pope
obliges the
king to
give in, and
Thurstin
is restored.

Attamen post intervallum temporis, Thurstinus Eboracensis archiepiscopus, mediante Calixti papæ benevolentia, de consensu regis expresso, per literas Apostolicas in suum introducit archiepiscopatum absque alia exactione professionis, et amicus regis effectus est. De quo quidem Thurstino quidam monachus venerabilis de Pontefract, Hugo nominatus, sic metricè canit versus.

Verses on
Thurstin
by Hugh
de Pon-
tefract.

Urbs Eboracensis Eboris de nomine nomen		The name
Sumpsit, eo quod sit candida sicut ebur.		Eboracum.
Candida gens, cui candida mens, et candida facta		
Intus per meritum candida dico suum.		
Villa Deo vivens Eboracus jure vocatur,	5	
Moribus et meritis nominis æquat ebur.		
Quod coram Domino candore nitescit eburno		
Dant duo pauperibus, mens pia, larga manus.		
Præfuit antistes urbi sex circiter annos,		Thomas II.
Casto corde Thomas, a muliere thomos;	10	archbishop.
In tantum purus et pura carne pudicus,		
Quod coitus nunquam derosulavit eum.		
Cujus post obitum suscepit pontificatum		Thurstin
Vere Thurstinus nobile nomen habens.		succeeds
Litera T præit hoc nomen mundo crucifixum,	15	him. A
Thurstinum signans, est quia forma crucis.		play upon
Thurstinum, vel Thurstanum, si dicimus illum,		the name.
Emittit sensum nomen utrumque pium.		
Totus olet morum Thurstinus thura bonorum,		
Ut [nos] Thurstinum jure vocemus eum.	20	
Thurstanus, quasi turris, stans contra mala mundi,		
Exponit nomen per sua facta suum.		
Cujus erat pater Augerus, mater Popelina,		His parents
Hocce tamen digno femina digna viro.		Auger and
Ipsè capellanus regis fuit, hinc ad honorem	25	Popelina.
Præsulis eligitur, ut sit honoris honor.		
De pastore novo gaudet cum paupere dives,		
Cum clero populus, cum juniore senex.		
Quippe datur fortis pro forti milite miles,		
Thurstinus sapiens pro sapiente Thoma.	30	
Pro duce dux, pro patre pater, pro præsule præsul,		
Pro rigido rigidus, pro vigilante vigil.		
Quem non extollit prælatio, non Venus urit,		Thurstin's
Non superat luxus, non trahit æris amor.		merits.
Si cor respicitur, pius est; si forma, decens est;	35	
Si genus, inclytus est; si dare, dapsilis est.		

	Si gestum, species gravis est; si dicta, disertus;	
	Si mores, humilis; si sua facta, probus;	
	Summos quo summo, mediocres quo mediocri,	
	Parvos quo parvo novit habere loco.	40
His admin- istrative power.	Mysterium baculi discernit pontificalis, Prima quid, altera quid, tertia pars quid agat. Curva trahit baculi pars ad bene vivere pravos;	
	Recta regit rectos; pingit acuta pigros.	
	Nunc terret, nunc blanditur, nunc aspera patris	45
	Verbera, nunc supplex ubera matris habet.	
	Corporis ecclesiæ sic omnia membra coaptat;	
	Læsa ligat, resecat putrida, sana fovet.	
Much happiness at first in the diocese.	De patre felicem se clamat urbs Eboraca, Ad nova consurgit gaudia tota polis.	50
	Floret in ecclesia gratia, floret amor;	
	Sed brevis iste status, brevis ista quies, brevis ista	
	Prosperitas, brevis est fœderis hujus amor.	
	Nam quasi flos feni cito transit gloria mundi,	55
	Et defectivis sunt mala mixta bonis.	
Which the tyranny of the king turns to grief.	Lætitiâ sequitur lamentum, lacryma risum: Sed brevis est risus; lacryma longa nimis.	
	Fit subito rex Henricus de rege tyrannus,	
	Vitricus efficitur, cui solet esse pater,	60
	Contra Thurstinum tumet inclementia regis, Desuper in subtus sistere quærit eum.	
	Cantia gaudebat hoc tempore patre Radulpho, Qui tanto præsul dignus honore fuit.	
	Anglorum quasi papa minor, rex pæne secundus,	65
	Ut regni primas et patriarcha potens.	
Thurstin is ordered to profess obedience to Canter- bury.	Regi præclarus vix præclarus quasi regis Dextera, regis cor, regis ocellus erat.	
	Ut quasi subjectus Thurstinus obediat illi, Rex monet, immo rogat; nec rogat, immo jubet.	70
	Nescio quid dirum redolet subjectio regis, Et sapiunt duras regia jussa minas.	

Sollicitum reddit Thurstinum jussio regis, Et quia cum regni principe causa gravis, Sic vel non causam finit duo verbula dura, (<i>sic</i>) 75 Sic non nil medium cum sit utrumque grave. Voce negativa constans et lædere regem, Affirmativam dedecus esse liquet. Dedecus est subici, durumque resistere regi, Quod metui debet istud, et illud habet. 80 Sed pugil ecclesiæ pro libertate tuenda, Pro nihilo reputat aspera quæque pati. Sed daret offensam potius quam subderet ulli, Quem pudet enclytica conditione premi. Sed per concilium, quia mos suus est operari, 85 Ad se canonicos convocat ipse suos. Hi veniunt et conveniunt, quos convenit ipse, Quod plus conveniat, ut videant et agant. Porro pio patri pariter parere parati, Cuncti concilium conveniunt in idem. 90 Respondent se malle mori quam subpeditari, Et Durobernensi ¹ sub ditione premi: Scriptaque Gregorii super hæc decreta Beati Dicunt se nullo prævaricare modo. Talibus auditis Thurstinus redditur audax, 95 Et pugnaturus fortiter arma capit. Cassis spes, lorica fides, dilectio scutum, Lex sit ei gladius, lancea sermo Dei: Fisus in his armis campum certaminis intrat, Et coram rege talia verba facit: 100 " Rex, qui tanta regis cæli de munere Regis, " Justitia regeris, vel male regna Regis. " Cum ratione regas, ut de ratione regaris, " Ne te Rex regum censeat esse reum. " A rego rex dictus, discretus rex ita regnes, 105 " Ut tua justitia remige regna regas.	His diffi- culties and doubts.	Advised by the York chapter, he resists the order.	Thurstin's address to the king.
--	--------------------------------------	---	---------------------------------------

¹ *Durobernensi*] de Roburnensi, MS.

- " Contra justitiam, si fas est dicere verum,
 " Tu caput in cauda degenerare jubes.
 " Pontifici Durobernensi¹ me subdere quæris,
 " Cum par non major debeat esse meus. 110
 " Respice Gregorii, quæso, decreta Beati,
 " Nos certe faciunt illa statuta pares.
 " Cæli clavigerum noli, rex, lædere Petrum,
 " In servo Petri læditur ipse Petrus.
 " Ne, quæso, vero mores Neronis, ut heres, 115
 " Nec quasi Nero novus, facta nefanda noves.
 " Sed defer Petro, qui morbos effugat umbra,
 " Cujus sub pedibus firma stat unda maris.
 " Nam ligat et solvit, dat et aufert, pungit et ungit;
 " Vulnerat et sanat, suscitaturque necat. 120
 " Quem rex propitium possis ut habere patronum,
 " Ecclesiæ debet jura fovere suæ.
 " Gaudeat ecclesia sua libertatis honore,
 " Vel mihi tantus honor grande videtur onus.
 " Croesi divitias nollem sub nomine servi, 125
 " Plus mihi sors Codri, dum sit honesta, placet.²"
 Taliter allegans Thurstinus agit sine re rem;
 Verba dat in ventum; dicta favore carent.
 Perpendit regem nulla ratione moveri,
 Quem, quia non cernit cedere, cedit ei. 130
 Cum prælariam tenuisset fere per annum,
 Ne subjecta foret, sponte resignat eam.
 Ad nos prælati noster nunc sermo recurat;
 Inclyta Thurstini gesta notate, precor.
 Ignaras errat³ caulas ovium canis atrox, 135
 Non canis immo lupus, nec lupus immo leo.
 Dux gregis egregius se scutum pro rege ponit,
 Nec pro pace gregis linquere cuncta timet.
 Spernit opes, spernit se, summum spernit honorem,
 Ne sub eo titubet⁴ ecclesiale decus. 140

Thurstin's
conduct
and
example.

¹ *Durobernensi*] de Roburnensi,
MS.

² *placet*] *placi*, MS.

³ *Ignaras errat*] *Innarus erat*,
MS.

⁴ *titubet*] *tutibet*, MS.

- Exemplum vitæ nobis hæc facta figurant,
 Et bona quæ nobis sint imitanda docet.
 Longa foret series seriatim cuncta referre,
 Quomodo Thurstinus in sua jura redit.
 De multis ego pauca loquar; quæ tædia tollit 145
 Verborum brevitās, auris amica, placet.
 Aures quippe solet offendere deliciosas,
 Succinctus sermo qui brevitāte caret.
 Regi Thurstanus obstat minus æqua jubenti,
 Regis ob hoc in eum fulminat ira gravis, 150
 Persequitur justum, sed, fornax ut probat aurum, Thurstin's
sufferings.
 Ipsum rex reprobāt, sic probat esse probum.
 Nam pro justitia, Petri pro jure beati,
 Gaudet Thurstanus omnia dura pati.
 Cui citra papæ consensum pontificatum 155
 Forte libet, libuit, linquere non licuit.
 Esto quod incaute decus abjuraverat illud,
 Errorem certe fas revocare fuit.
 Jus est expressum, jus in decreta redactum,
 Is quoque quod negat insipienter agat. 160
 Quod fecit temere, non curet vota tenere,
 Quæ male promisit, non facienda sciat.
 Sic bene mutavit Thurstinus quod male novit,
 Juxta quod ratio præmemorata jubet.
 Cui dominus papa pandit cur papa vocetur, 165
 Et quia nomen idem sic ratione datum.
 Quid sibi vult papa, quid syllaba pa geminata,
 Et pa prima pater, et pa secunda patrum.
 Cum sit pontificum patronus papa piorum,
 Non pater est tantum, sed pater ille patrum. 170
 Post tot pressuras Thurstini, post tot agones, Thurstin
is con-
secrated
by pope
Calixtus.
 Denique papalis gratia favit ei.
 Unde relegatum. Paschalis papa reduxit,
 Et consecravīt papa Calixtus eum.
 Postea bis denis et sex annis Eboracæ 175
 Præsul præclarus præfuit ecclesiæ.

The barons
give a
thrave of
corn from
every caru-
cate to St.
Leonard's
hospital,
York.

Post multum vero temporis tenuit vetus rex Henricus suum natale apud Eboracum, et per consilium Thurstini archiepiscopi, ad petitionem Matildis bonæ reginæ, impetravit dictus rex a baronibus qui conveniant ad festum ejus, de singulis carucis Eboracensis sciriae singulas travas bladi in usus hospitalis Sancti Leonardi in Eboraco.

The king
gives also
three
churches
to the
deanery
of York.

Ad instantiam quoque Thurstini archiepiscopi, per petitionem prædictæ reginæ, dedit rex decanatu Eboracensi, qui antea pauper fuerat, ecclesiam de Pekeryng, et ecclesiam de (Po)kelyngton, et ecclesiam de Kyllum, quæ tres villæ fuerunt demenia dicti regis, etc.

The battle
of the
Standard.
A.D. 1138.

Anno ab incarnatione Domini M^o.C^o.XXX°.VIII°., xi. kal. Septembris, ac etiam anno suscepti archiepiscopatus xxiii^o., fuit bellum inter David regem Scotiæ et Thurstinum archiepiscopum; et victus est rex David et

Thurstin
uses
certain
petronces
which
frighten
the cattle
and dis-
arrange the
Scottish
army.

omnes Scoti victi sunt. Nam idem archiepiscopus cum militibus regis, latenter occurrens super Cotowne More juxta Northallerton, fieri jussit in viis subterraneis quædam instrumenta sonos horribiles reddentia, quæ Anglice dicuntur *Petronces*, quibus resonantibus, feræ, et cætera armenta, quæ præcedebant exercitum prædicti David regis in adjutorium, timore strepitus perterrita in exercitum ejusdem regis David ferociter resiliabant. Et sic prædictus Thurstinus archiepiscopus cum militibus antedictis ipsum fugavit, occisisque pro (sic) millibus et spolia multa reportavit.

Thurstin
dies at
Pontefract
in 1140.

Sanctæ recordationis Thurstinus, Eboracensis archiepiscopus, post laudabilem officii sui administrationem, et præclara pietatis opera, cum fere expletum militiæ suæ tempus adesse sentiret, relicto honore, excusans ab onere monachus effectus est, apud Pontemfractum, cum monachis Cluniacensibus ibidem ultimos vitæ suæ dies exegit, et appositus est ad patres suos in senec-
tute bona, anno Domini M^{mo}.C^o. xl^o. Cujus pio studio,
inter cætera bona quæ operatus est, attribuenda est

He was the
founder
and patron

Acts, xiii.
38, etc.

fundatio atque provectio celeberrimi monasterii Fontanensis, et monasterii de Hagustalde; aliorumque octo fundator eximius extitit.

of Fountains, and other monasteries.

Cujus monasterii Fontanensis talis fundatio esse perhibetur. Monachi quidam ecclesiæ Beatæ Mariæ Eboracensis, duodecim vel tredecim, ferventes spiritu et scrupulosam habentes conscientiam, eo quod Beati Benedicti regulam, quam professi erant, minus ad literam observarent; et quia Cisterciensis ordinis, qui nuper esse coeperat, fama jam celebris erat, ut aliquid melius fortiusque agerent, suum monasterium reliquerunt. Quorum studium zelumque venerabilis Thurstinus amplexus est, eos paterne suscipiens et maternæ pietatis sinu fovens, tandem in loco pastus, qui Fontes dicitur, collocavit eos, ubi extunc et deinceps, tanquam de fontibus Salvatoris multi hauserunt aquas salientes in vitam æternam: fundataque fuit domus eadem in anno M^{mo}.C^{mo}. XXXII°, sexto kal. Januarii.

The origin of Fountains abbey.

Fountains begun in A.D. 1132.

Thurstinus vero post reditum suum de Terra Sancta, divitiis sæcularibus simul et honoribus monachalem paupertatem commutans, suscepit habitum monasticum apud Pontemfractum, et obiit senex et plenus dierum, anno gratiæ M^{mo}. cxi^{mo}, viii^o. idus Februarii, anno suscepti archiepiscopatus xxvi^{to}; cuius corpus post duos annos repertum est odoriferum et incorruptum. De quo Thurstino monacho post mortem ejus cuidam fide digno apud Pontemfractum in somnis legitur contigisse, sicut notatur in his versibus.¹

Thurstin becomes a monk after his return from Palestine. Dies at Pontefract.

An appearance of Thurstin after his death.

Clericus insignis, Galfridus Trocope dictus,

Notinghamensis archelevita fuit.

Post mortem præsul in somnis vidit—

Atque requisitus quomodo fecit, ait: ²

Galfrid Trocope, archdeacon of Nottingham.

¹ In the MS. are these words, "Clementhorpe intra Eboris fundamentum."

² In the margin are these two lines:

"In somnis cuidam quærenti quomodo fecit,

"Præsul Thurstinus talia dicta dedit."

Thurstin
describes
his con-
dition.

“ Vivere carne mori fuerat, sed carne resolvi 5
 “ Est modo vera salus, vita beata mihi.¹
 “ Quadraginta dies vixi monachus gregis hujus,
 “ Cum monachis monachus, sed præeundo monos.
 Præradiabat enim mentis sol ore sodalis,
 Et quasi sol inter sidera solus erat. 10
 Post habitam mitram gaudebat habere cucullam,
 Se faciens inopem post cumulum tot opum.
 De magno modicus, pauper de divite factus,
 Sic obiit: quid ob id? justus abit nec obit.
 Mors sine morte fuit, mors mortificatio mortis,
 Nam post, ut patuit, mors pia vita fuit. 16

Other
verses on
Thurstin
by Galfrid
of Notting-
ham.

A dirge on
Thurstin.

Item alii versus eximii Galfridi de Notingham, in
 laudem venerabilis Thurstini, archiepiscopi Eboracensis.
 Thurstini mortem mœreo, plus mœreo sortem,
 Communem sortem, tanquam si funera portem.
 Non est mœrendum mortalis si moriatur,
 Sed mage gaudendum mortem cum vita lucratur.
 Spiritus exivit a corpore, quem repetivit 5
 Is Cui servivit, in Quo post funera vivit.
 Terræ terra datur, sed spiritus associatur
 Cœtibus angelicis, quasi verus amicus amicis.
 Mors ratione caret, nulli parcit, neque paret,
 Lege pari juvenes obruit atque senes. 10
 Morti debetur quicquam sub sole movetur;
 Calcandum pariter omnibus est id iter.
 Si quis sentiret quo vadit et unde veniret,
 Nunquam rideret, sed omni tempore fleret.
 O mors quid meruit Thurstinus vernula Christi 15
 Qui vitio caruit ut eum subtraxeris isti?
 Gaudet cum Christo præsul prudenter ab isto
 Mundo nam sinit quia non obiit sed abivit.
 Mundo translatus cœlique choris sociatus.
 Mundo migravit quia mundum subpeditavit 20

¹ John of Hexham, in his Continuation of Symeon, had seen the lines, and quotes two of them

(p. 131, ed. Surtees Soc.). He calls the archdeacon Turcople instead of Trocope.

Quem Deus ornavit, et quem sic dote beavit.
 Ergo Ponsfractæ propria bonitate coactæ
 Clames absque mora ne claudes laudibus ora.
 Jugiter exora pro præsule voce sonora,
 Ut sit ab hac hora cælestis lucis in ora. 25
 Ad cathedram cæli precor ut cum plebe fideli
 Præsul porteris, et ibi rursum cathedreris.
 Mundum vicisti, propriam carnem domuisti;
 Omnia sprevisti, tandem migrare petisti
 Ad bravium Christi, pro Quo tot dura tulisti. 30
 Gemma sacerdotum, jubar ecclesiæ, monachorum
 Dux, flos pastorum, claustri speculum, via morum,
 Semita justorum, supplantator vitiorum,
 In te cunctorum viguit mixtura bonorum!
 Transiit antistes ad gaudia summa polorum 35
 Præmia sumpturus indefinita laborum.
 Proh dolor Anglorum flos marcuit, aruit iste
 Mundo, sed cælo vivat, te præsides, Christe.
 Heu nulli pretio mors horrida, mors metuenda,
 Mors pietate carens, mors invida, mors fugienda,
 Incutis horrores, infers truculenta pavores; [40
 Fundis mœrores; facis et post leta dolores.
 Quis fuit hic scisne? mors impia, quem rapuisti?
 Lux fuerat patriæ, cleri decus, assecla Christi.
 Nesciat infernum sic salvus ab agmine tetro, 45
 Vivat in æternum reserante polum sibi Petro!
 Ut vivat rapitur, quia raptus luce potitur;
 Sic Ennok legitur sumptus ne morte feritur.
 Cum Christo vivit Thurstinus in agmine cæli,
 Qui Sibi servivit mundi de mente fideli. 50
 Ergo non doleat quisquis licet hic moriatur;
 Cælica vita beat hunc qui Christo famulatur.
 Non igitur plores unum, Ponsfracte, sodalem,
 Sed magis exores hunc esse ter specialem
 Nil prosunt lacrymæ, nil planctus, anxietas nil,
 Cordis nil pœna, corporis immo preces. 56

Explicit vita Beati Thurstini, archiepiscopi Eboracensis.

VITA SANCTI WILLELMI AUCTORE ANONYMO.

*Incipit vita Sancti Willelmi Eboracensis archie-
piscopi.*¹

Gloriosi præsulis Willelmi vitam, virtutes, et miracula posteritatis publicis conspectibus per traduces literarum linguas mandaturus, castigatæ brevitati potius elegi deservire, quam effrænata paginarum pluralitate inscientiæ meæ plenitudinem publicare.

William
the son of
count Her-
bert and
Emma,
king Ste-
phen's
sister.

Beatus igitur Willelmus ex spectabili prosapia regis illustris Anglorum Stephani ortus, præclaris natalium titulis fuerat insignitus. Erat enim filius strenuissimi comitis Herberti, viri secundum caducos hujus mundi honores potentissimi, ex Emma sorore prædicti regis. Verum ne sola parentum generositas vitæ suæ seriem intitularet, volventibus annorum circulis, cum ætas cerea discretionis regimine cœpit solidari, morigeratæ mentis addita nobilitate genus geminavit. Profecto ne dum parvulus esset ignobilitatis turpitudinem teneræ medullæ prælibarent, moralis pædagogi pedibus est addictus. Et ut literarum laurea reffloret, liberalibus imbuitur disciplinis. Delectabatur in morum magisterio generosa juvenus, et pro nobili scientiæ possessione nobilis manus ferula feriri non erubuit; ut

His educa-
tion.

¹ A great portion of this Life | val of St. William in the York
occurs in the Lections for the festi- | Breviary for 1493.

sic duplicato studio mores exuberarent ad exemplum, et scientia suffragaretur ad doctrinam.

His et aliis Divinæ gratiæ pensatis donis, Eboracensis thesaurarius effectus, publica bona sub tenacitatis sera servavit, sed opes privatas et proprias intra manus postulantium opem transire coegit, nullum thesaurum pretiosorem putans, quam patientibus

i Cor. xiii. 11. penuriam subvenire. Et si aliquando, dum erat parvulus, sapiebat ut parvulus, extunc evacuavit quæ erant parvuli, et per virtutum gradus ad eminentiam vitæ celsioris ascensiones in corde suo disposuit, mentis senilis immensam induens gravitatem. Erat enim in societate mansuetus, in loquendo modestus, in responsionibus circumspectus, in promisso stabilis, in consilio fidus, pronus ad concordiam, et rigidus ad censuram.

Is made treasurer of York.

William's conduct and character.

Inter hæc archipræsule Eboracensis ecclesiæ Thurstano in fata cedente, ne diu desoletur ecclesia suo viduata pastore, ad eligendum successorem canonici convocantur. Facta igitur singulorum examinatione legitima, thesaurarium singulis præferunt, morum thesauris et excellentia meritorum. Sed livor edax, letalis scismatum radix, animos facilius expugnans quam expugnaret corpora Siculorum immanitas tyrannorum, in electione suos ramos protulit toxicatos. Imperiosus etiam amor dominandi quendam ejusdem ecclesiæ archilevitam adeo traxerat in regionem dissimilitudinis, ut lucernam virtutum super candelabrum positam et omnibus expositam non poterat intueri; sed tot gratiarum radiis quibus illuminari debuerat excæcatus, inter eligentes excitavit dissidium, thesaurarium a saniori parte electum impediens, licet in ejus electionis laudum præconia, clerus acclamans et plebs applaudens, testarentur illum esse solium justitiæ, vitiorum vindicem, et morum fundatorem. Suspenditur igitur negotium, ad Apostolicæ sedis examen provocatum. Lite igitur in curia Romana sub Apostolicæ celsitudinis examine

Archbishop Thurstan dies, and the canons of York make William his successor.

An archdeacon (of York, Osbert) opposes the election.

The question is referred to the pope,

Eugenius
III.

debito Marte currente, nihil inventum videbatur quod ejus confirmationem deberet elongare. Non habebant erroneæ mentes adversantium, ratione funditus destitutæ, de jure quid objicerent, quibus ipsa veritatis linea, ad instar recti remi ad undam dimissi, curva videbatur, et cum ipsa recte intuentibus nulla tergiversatione suppressi poterat, in obliquum intuens spontaneus fallebatur aspectus. Verum summus pastor Eugenius, sanctimonia venerabilis Cisterciensis ordinis ingenuus, non vitio personæ sed pro suæ voluntatis arbitrio, quod vim legis obtinuit, ejus electionem cassavit; et zelo, prout præsumitur pio, Henricum Mardach, prædicti ordinis probatissimum professorem, Eboracensis ecclesiæ ordinavit in pastorem.

The pope
quashes the
election
and makes
Henry
Mardach
archbishop.

William
returns
home.
His great
patience.

Venenosis tandem vir Dei Willelmus detrahentium morsibus laceratus, post montes lubricos glacie et scopulis armatos, post maris injurias et viarum voragines, post hospites multos et amicos paucos, ad patrios penates revertitur, angustiis undique pulsatur. Sed contra tribulationum turbas sibi quas adversitates offerebant, patientiam habuit pro solatio: ita quod inter ingentes mentis motus et inæqualis vitæ suæ status, semper æqualis esse videbatur, biformes eventus constantia superans uniformi, ut merito de eo dici poterat illud propheticum: *sicut tenebræ ejus, ita et lumen* Ps.

William
visits his
uncle,
Henry
bishop of
Winches-
ter.

ejus. Verum quia in omni fortuna prudenter ad amicum festinatur, bona enim communicata facit lætitia gratiora, adversa vero amicorum solamine levius tolerantur, ad virum magnanimum Henricum Wintoniensem episcopum, patruum suum, festinanter accessit. Qui quidem adventanti peregrino nobis nobilium mansionum suarum obtulit optionem, ad ejus obsequia numerosam clientelam volens inclinare; sed ab his electus Dei elongavit se, fugiens, et in cujusdam mansi prædicti præsulis mansit solitudine, cupiens ibidem commissorum suorum pœnitudinem gerere, et ultrices penarum flammæ lacrymarum ubertate restringere.

He lives a
retired life.

Ps.
cxxxviii.
12.

Erat igitur vita ejus in summo silentio, moresque tranquilli, ne vox vana, vel occursus ullus, aut otiosus sermo intentionem obturbet ad Divina. In exercitiis itaque mentis desudavit, spirituales intra semet-ipsam sensus excolens, et ante insopitos Dei oculos se semper constituit; et terrenas sollicitudines post tergum ponens, æternorum desideriis duntaxat æstuavit. Augmentabant devotionis ardorem nunc inspecta damnatorum supplicia, nunc præmia beatorum, et jugiter menti suæ præsentavit quam grave sit in extrema ventilatione Deum videre et perdere, et ante pretii sui perire conspectum: et sic inferioris ac superioris irrigui novus possessor effectus, per cælestes ambulabat mansiones, pauca sed debita indulgens naturæ, nulla gulæ. Ut enim fertur ab antiquissimis illius provinciæ viris, tanta et tam edax studiorum fames illum urgebat, quod cibum potumque raro ante solis occasum capiebat, ut sic tempus lucis Divinæ Scripturæ paginæ et curam corporis nocti sociaret. Et si quando generositatis eminentia visitantium turbas offerret etiam invito, ipso visu tam honorabilis, tam lætus oculis, et omnis reverentiæ et gratiæ plenus apparuit, ut eum aliquid angelicum habere, quod in alterius hominis natura non esset, ipsa visio indicaret. Sic igitur ad obedientiam præceptorum Summi Regis semper intentus, armis orationum pugnans, tanquam miles in castris obsessus, a superiore suo succursum, vel fidele mancipium expectans, manumissoris manum, libertatis lætitiæ et præmia præstituram, Divinæ consolationis expectavit adventum. Unde consolationi ejus non defuit bonorum omnium Consolator. Quanto enim ab humanis curis se sequestrabat, tanto illi propinquior erat Qui suis semper est præsens et indeficiens ministrator.

His religious exercises.

William's devotion to study.

His intense piety.

Videns igitur bonus Deus nobile vasculum thesaurarii ad unctionis nobilem thesaurum septenæ lavacro poenitudinis ad unguem emundatum, majora ei adversaria delevit e medio. Mors enim, cujus sententia ad paria

His two adversaries, pope Eugenius and archbishop Murdach

die on the same day.

William knows this miraculously.

And tells it to his uncle, who had offered him a pair of spurs.

The new pope is favourable to William.

Who having been again elected archbishop at York, is confirmed and consecrated by the pope.

judicantur dives et pauper, in uno eodemque, ut fertur, die, summo pontifici Eugenio et archipræsuli suo Henrico vitam violenter abruptit. Quæ quidem, Spiritu Sancto revelante, beato patri Willelmo sunt indicata. Unde accidit quod cum illis diebus quædam calcaria mirabilis sculpturæ venerabili Wintoniensi episcopo a transmarinis partibus fuissent transmissa, ea obtulit Dei electo. Quibus inspectis, in hæc verba prorupit:

“ Numquid et vobis, pater, revelatum est, quod his diebus miserator et misericors Dominus ad equitandi “ laborem me vocavit?” Et per ordinem aperuit episcopo qualiter prædicti patres uno eodemque die, in diversis terrarum locis, in fata concesserunt; adjiciens quod cardinalis ille, qui electionis suæ præcipuus defensor extiterat, felicibus auspiciis elevatus, Apostolicæ dignitatis culmen ascendit. Deo igitur inspirante et ducatum præbente, Qui absentium præsentiam Suæ mentis oculis præsentavit, Romam venit, ita quod nec in progressu, nec in urbis ingressu triste aliquid, sed e contrario, læta omnia et magnis successibus plena ei dicuntur accidisse. Venerabilis namque papa, de prædecessoris sui dolens sententia, suam erga Dei electum sententiam non mutaverat; sed, tanquam veræ philosophiæ et puræ veritatis amator, canonicis Eboracensibus, pro majori et digniori parte, iterum eligentibus, electionem confirmavit, et eidem summo cum honore consecrationis munus impendit.

Factus igitur dispensator ministeriorum Dei, actus suos ita ordinate dispensavit, ut merito crederetur quod jugiter in memoriam tenuisset fidem Abrahæ, mansuetudinem Ysaac, patientiam Israel, castitatem Joseph, disciplinam Moysi, zelum Phynees, victoriam Josuæ, sinceritatem Samuelis, humilitatem David, et recte dicta vel facta aliorum patrum, *qui per fidem vicerunt* Heb. xi. 33. *regna, et, operati justitiam, adepti sunt repromissionem.*

Accepta ergo cum tanto beneficio papalis benedictionis gratia, repatriavit pater inclytus patriæ Wil-

lelmus, et ubicumque locorum transitum faciebat, castimonia, ac puritate, et Divinæ conversationis gloria laudabiliter fulgebat. Veniens enim, ut cælestis quidam negotiator, mercimonia verbi salutaris advexit, et tam placido multorum mentes refocillavit auditu, ut audientibus eum nulla unquam satietas redderetur. Ex ipsius itaque adventu ad ipsas etiam in ultimis partibus Eboracensis diocesis reconditas nationes, suavis odor, et divinum quoddam respirans sanctæ conversationis aura pervenit; et, quasi quidam radius solis, erumpens, totam patriam claritate superni luminis illustravit. Ipse igitur magistratus, et principales civitatis, et reliqui cives et plebei, necnon et rustici laboratores, ligonibus et aratris relictis, obviam illi, velut ad uberis patriæ glebam, festinanter accurrebant. Nec pigebat etiam longe positos convenire, quia nulli longum videbatur spatium caritatis. Sicut enim boni compatiētes ei in ejus exilio exulare se reputabant, sic in ejus reditu se repatriare censuerunt. Currebant populi ad populos, et omnes in eo recipiendo, quasi unius integerrimi amici vultum prætendebant, et capiti suo membra sociari gaudentia ipsius visu non poterant satiari. Erat enim tranquillius moribus, et serenus aspectu.

William returns to England. His welcome.

He is very warmly received in Yorkshire.

The joy of the people of York.

Verum cum civitatis pontem post patrem transire vellet effrænata filiorum multitudo, populorum pondrositate rupta est lignei pontis compago. Ita quod, horrendum visu et stupendum relatu! virorum, ac mulierum, et præcipue infantium innumeræ multitudes acervatim inter rapida fluvii fluentia ceciderunt, ubi profunda fluminis habebatur altitudo, mixtis hominibus equis phaleratis. Cumque pavore ingenti et multiformi trepidatione omnes qui aderant essent confusi, cælestis dextræ ruentes fulciebantur auxilio. Ad subversos enim est conversus prælatus omnibus prædicandus, et populum insanis undique involutum salutifero signo crucis insignivit; et resolutus in fletum,

Ouse bridge breaks down, and there is a terrible scene.

William prays and makes the sign of the cross, and every one

escapes
from the
water.

ad impetrandam liberationem orationes obtulit, quod non demergeret eos tempestas aquæ, ne absorberet eos profundum, ne laudantium Deum lætitia in letalem transiret læsionem. Vix oratione finita, se vorax unda subducens abyssi suæ fauces clausit, superno jussa conspectu; et, usque ad soli soliditatem, se pontem lapsis præbuit universis. Desperabilis enim ruina vires non habuit, postquam virtus orationis cælos penetravit. Ps. lxxviii. 3.

The people
ascribe the
miracle to
William;
he to God.

His gestis, ex subita rerum conversione stupor ingens omnes invasit: mirabatur quisque propriam salutem, et casum, in quem incidisse doluit, evasisse lætabatur. Una fuit omnium sententia quæ felicem liberationis popularis eventum felici sancti patris ascripsit adventui. Ille siquidem in acclamantis populi laude animum a gratiarum actione non relaxavit; nec suis meritis, sed Divinæ gratiæ rem gestam deputavit. Omnibus Christi membris illuc concurrentibus unus spiritus infusus esse videbatur, quia, quasi ex uno ore, omnes hymnos concinebant Deo. Stabant etiam in ingressu ecclesiæ hinc inde psallentium chori, et mystica canticorum mysteria ordinatis processionum lineis secundum dispositas chori vices mellifue trahebantur. Seniorum veneranda canities, quibus læta pietas lacrymas eliciebat, cantantium choros undique decoravit.

The joy and
thankful-
ness of all.

William's
modesty.

Mansit igitur vir magnificus, cælestis vitæ fructus, inter fratres ibidem per aliquot dies; prout fidelis nobis retulit antiquitas, existens in illis quasi unus ex illis, nihil insolentis singularitatis prætendens in verbo, nihil superciliosum gestans in facie, nihil exercens indebitæ dominationis in opere; sed ad dandam scientiam salutis plebi suæ sollertissime vigilans, institutionibus sacris clarescere cœpit; magnis ad correctionem, minoribus ad doctrinam, elatis ad humiliationem, bonis ad solatium, malis ad metum, pauperibus ad tutelam, rudibus ad informationem, et ad reformationem perver-

His great
zeal and
labour.

Ep. ad
Titum, ii.
14.

rum operum sectatorem. Et quanto magis suæ nobilitatis titulus nitebat in terris, tanto magis nitebatur alios transcendere generositate sanctitatis, quam contraxit e cælis. In fide ergo purus, Deo et hominibus humilis, super delinquentes paterno ferebatur aspectu, non solum eis condolendo, et a delictis revocando, sed etiam Divinæ eloquentiæ suadela verbis suavis involuta peccandi præveniebat incitamenta, cum multi labantur facillime qui difficulter erigerentur elisi. Cum tanta etiam cordis nobilitate super afflictos pia portabat viscera, quod ea quæ sponte eis tribuit æstimabat se debere.

In omnibus igitur se exhibens ut Christi minister, post disciplinas diras, quibus Domino militabat, post, lucubrationes nocturnas et crebras, post fletus amarissimos quos præteritorum delictorum recordatio ex imis pectoribus eructuabat, lorica justitiæ circumdatus, ad præparationem Evangelii calciatus, sacris altaribus debitis horis libenter astabat, ut Patri Filium immolaret.

William's
inner life.

Ep. ad
Ephes. vi.
16.

Cum igitur placuisset cæli solique Fabricatori tam pretiosa margarita cælum potius ornare quam solum, corde purificatus et carne ad celebrandum Sanctæ Trinitatis festum se sollemniter præsul sanctus accinxit, ut per assumptionem panis æterni Uni et Trino Deo se redderet munus æternum. Completis igitur tantæ sollemnitatis mysteriis, modice moratus, ad palatium suum rediit. Continuo apponi mensam hospitibus jussit, eisque epulas largiter ministrari. Illis splendide epulantibus, intravit cameram beatus præsul, et familiaribus suis obitus sui diem spiritu prophetico nuntiavit. Per octo igitur dies intra medullarum suarum meatus vires vis febris exercuit, nec alterius quam cælestis medici manum admisit medicantem. Sane dum vitales carpserrat auras, tanquam si nutrix foveat filios suos, omnes secum commorantes verbo Dei pascebat, et die noctuque in oratione persistebat. Cum igitur die nono corporis sui dissolutionem imminere sentiret, catenis

On Trinity
Sunday he
celebrates
mass.

On his
return to
his palace
a great
feast is
made.

He himself
goes to his
chamber
to die. A
fever is on
him for
eight days.

On the
ninth day
he dies.

And is
buried in
York
Minster.

The mira-
cles
wrought
at his tomb
attest his
sanctity.

carnis, quasi quibusdam vinculis diruptis, vale dicto fratribus, læto, ut dicitur, vultu, spiritum Domino reddidit lætiorem. Et quia, sicut palma comam spei erexit in sullime, sicut cedrus Libani imputrescibiliter vivit in Domino. Tradita est sepulturæ sacri corporis gleba in æde sacra Sancti Petri. Quo in loco de diversis speciebus miraculorum coronam quandam, quasi variis floribus compositam, et oleo de sacro corpore ejus fluente linitam bonus Jhesus intexens, honore coronat in terris quem gloria coronavit in cælis, ut merito cantari possit: *Gloria et honore coronasti eum*, Domine; Ps. viii. 6.; et unxisti oleo lætitiæ præ consortibus suis. Jam cum xliiv. 8.
angelicis conversatur agminibus; hilarescit et quiescit; intelligit et diligit Illum Qui eum creavit et recreavit. Lætatur et delectatur in segura tranquillitate, et tranquilla jocunditate, ubi felix æternitas et æterna felicitas; ubi amor perfectus et timor nullus; ubi nullus bonus ejicitur, nullus malus admittitur.¹ Ad quam beatitudinem et nos ejus precibus et meritis perducamur, patrocinate Domino nostro, Jhesu Christo, Qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

INCIPIUNT MIRACULA EJUSDEM SANCTI WILLELMI.

The author
can only
make a
selection
out of
these
miracles.

Postquam venerabilis patris Willelmi vitam venerabilem, quasi quandam nobilis terræ glebam, sulcis licet rudibus et sermone inculto exaravi, si ad ingentium miraculorum turbas humilis et hebes stylus meus sufficeret ad legentium et audientium futuram eruditionem et ecclesiæ gloriam, quædam, quæ non in obscuro gesta sunt loco, sed quorum veritati clerus et cives astipulantur et agrestis lingua contestatur ignara figmenti, qualitercumque perararem. Omnia enim reci-

¹ "Ubi non intrat inimicus, nec amicus exit." S. Augustine.

tare, supra vires meas est. Unum igitur opus Dei circa eum factum memorabo, ex quo cæteris quæ de eo recitabuntur merito fides poterit adhiberi, licet mihi consultius foret miracula mirari, quam enarrare.

Mortuo igitur Sancto Willelmo, cum Dominus in Sancto Suo magnificari voluit, et perspicuis indiciis Sancti sinceritatem populo propalare, accidit ut in cujusdam profundæ noctis silentio furtiva flamma, negligentiæ custodis alumna, civitatem incendio conflavit; ex quo quidam globus ignis per medium platearum discurrens, et inventa comburens, domum orationis in qua sanctum corpus requievit, obsedit in circuitu, et flammeo devastavit insultu; tectumque non solum detexit, sed etiam in cinerem ultimum templi ædem vel in carbones redegit desolatorios. Prostratum est ad solum civium bonorum solatium, et ipsa domus ad fidei fundata firmitatem ab ipsis fere eradicata est fundamentis. Verum dum flamma furens sua multiplicaret incendia, et quicquid obviam ei fuerat sua voracitate terebraret, adeo quod indignantes æris et ferri laminæ quasi paleæ erant ad pastum ignis, cujusdam trabis moles immensa, a culminis compage superius separata, super humilem tumulum ex alto corruit, et operculum ejus per medium scidit; et partem illam quæ pedes tegebat seorsum separans a sepulchro, in ardentes carbones est resoluta. Cum itaque omnia abiissent in consumptionem et cibum ignis, inventi sunt carbones vivi supra corpus Confessoris, ingensque flamma relucens, quasi folium flatibus instaurata. Cunctos igitur ad tumultum venientes ingens luctus, et acerba nimis lamentatio circumstrepebat, omniumque fuit opinio quod caro pridem ante rogam in pulverem defluxisset, et quod nunc ossa cineri rogas erogasset. Sed fons irriguus de quo aquæ vivæ emanant, purique latices de vita æterna salientes, sic afflata incendia Divinitus temperabant, ut serica vestis in qua cælestis

York
Minster is
set on fire
by an acci-
dent, and
is greatly
injured.

A beam
from the
roof falls
upon Wil-
liam's tomb
and breaks
it open.

Burning
ashes are
found on
William's
body.

But his
silken robe
is not con-
sumed.

A sweet
odour, as of
incense or
ointment, is
perceived.

A new
church is
begun.

So that
good comes
out of evil.

Moreover,
the fame of
William's
miracles
makes the
church
famous.

gleba fuerat involuta, nulla parte sui ullam senserat unctionem, nec erat ut ardens caro quod subtus latebat; sed quasi argentum candescens in fornace candor carnis ad cælestem beatitudinem reservatæ inter folia resultavit. Odorem præterea hauserunt astantes, tanquam thuris accensi, vel pretiosissimi fragrantis unguenti; ut qui in odore morum nobilis in vita fuerat, post mortem nobilior appareret. Populus igitur mirabili stupore discessit attonitus, erga Sanctum Domini tam insigni favore prospecto, nec usquam qui aliter inspiceret lividus supererat oculus. Tantam etiam cunctis infudit lætitiā Divina clementia, quod pro humili ecclesia destructa rediviva constructione claram et excelsam, cum Dei et præsulis pro tempore præsidentis auxilio,¹ erigere promiserunt. Sic igitur quod credebatur dispendium, remedium reperitur; et quod putabatur consumptum et amissum, invenitur assumptum et restitutum. Non est igitur quisquam ausus tangere Christum Deum, sed reposito lapide qui lapsus fuerat, corpus examinatum et probatum in duplici theca² cleri et populi votiva devotio sigillavit. Cujus autem consistentiæ nunc sit, solius Dei pervigil oculus intuetur. Hoc autem indubitanter ab incolis scitur et peregrinis undique confluentibus, quod de sacro sarcophago oleum quo unxit pugilem suum infernalis claustrī propugnator, ad cæcorum lumen, ad debiliū robor, ad tristiū exhilarationem, juxta illud Daviticum, *ut exhilaret faciem suam oleo*, et ad ægrorum sanitatem, sæpius effluit abundanter. Omni igitur nube dubietatis deteresa, lætus dies et solito clarior illuxit Eboracensi ecclesiæ. Fama enim volatu velocitatis mirifica miraculorum facta, per loca longinqua divulgavit, et miranda mirandis succedentia ad vera videnda populum invitarunt. Psal. ciii. 16.

¹ A valuable architectural fact. This explains why it was necessary for archbishop Roger to rebuild the

choir which had been erected within a century by Thomas the Norman.

² theca] techa, MS.

De puella ad tumulum ejus illuminata.

Adolescentula igitur quædam, a primis cunabulis privata luminum beneficio, et tenebris septenis circumsepta, conducti luminis ducatum sequens, ad Sancti sepulchrum recuperandæ sanitatis gratia usque pervenit. Et dum ibidem aliquamdiu in orationibus et lacrymosis singultibus perdurasset, in sancta nocte Pentecostes somno incubuit, et cum sic nec precise vigilaret, nec profunde dormiret, prout sanitati restituta postea referebat, affuit vir quidam pulcherrimus aspectu, canos habens angelicos, cujus oculi nitorem gemmarum geminabant, ad cujus vestium comparationem nives nigrescebant, inæstimabili fragrans odore. Qui miseratus ejus miseriam, misericordiæ manu pupillas pressit oculorum; ad cujus manum caligo cessit cæcitatatis, et ei pro tetra nocte dies redditur serenatus. Exurgens itaque puella novæ lucis latori laudes immensas retulit, et sine viæ conductu, oculis propriis viam monstrantibus, alacriter ad propria remeavit.

A blind girl is brought to the tomb on the eve of Whitsunday, and passes the night there.

The Saint, gloriously attired, presses her eyeballs, and she sees.

Eadem etiam nocte quædam mulier, dolore viscerum inviscata, et caligine cæca annis decem, ante sancti patris tumulum provoluta, fortis oratrix est facta. Et cum oculorum sedes lacrymarum imbribus frequenter immaduisset, ventris dolorem perdidit, et novum diem invenit, admirans plurimum de rerum omnium quas vidit novitate.

Another woman on the same night is cured of dysentery and blindness.

De contracto ad tumulum ejus curato.

Nec est omittendum quod feria secunda post Pentecosten contractus quidam, toti civitati temporum diuturnitate notissimus, rigidos habens intrinsecus nervos et arefactos, propriis pedibus ad Sancti sepulchrum venire non valuit, sed baculo et bajulis sustentatus duobus, illuc producit, et pii patris gratiam precibus

A cripple is helped to the tomb and is cured.

planctu plenis postulavit, donec sanitati restitutus baculum, quo prius portabatur, levatis portans in manibus, et bajulis sequentibus a remotis, læto et libero gressu domum repedavit.

An old woman is cured of deafness.

Veniant in medium et alia miracula, ut mirifici medici cognoscatur medicina. Tempore eodem mulier quædam annosa sic a primæva ætate clausos habuit aurium meatus, quod nullius soni solatio illam per portam anima ejus potuit refocillari. Accedens igitur ante tumulum se prostravit in faciem, et lacrymis pavimentum lavit, quousque ad laudem Confessoris interiorum officinarum hominis claviger Christus aurium claustra tamdiu clausa ad recipiendas vocum vices reseravit.

Inter hæc memorabile quoddam miraculum æquum silere non puto.

De muliere hydropica.

A dropsical woman, swollen to an enormous size.

Mulier quædam, quæ in ætate juvenili lascivis et saginatis carnibus incedere consueverat, infectis subito visceribus, adinstar inflatæ et lucidæ vesicæ per singula membra distenditur. Ignea etiam tabes in profundioribus pulmonis partibus oborta, sitim tam inextinguibilem in ea excitavit, quod ejus incendium alicujus liquoris infusione reprimi non poterat, ut credebat. Periit in ea ferme humanæ formæ agnitio, ita ut videbatur potius prodigium quam proles mulieris. Spretis igitur medicis vivis, ad medici mortui vivum festinatur antidotum. Oneratur enim plaustrum solo corpore plenum, et ante ostium Beati Petri cum multis sudoribus est exoneratum et ad sancti patris Willelmi tractum sarcophagum. Oleo igitur, quod de Sancti tumulo emanavit, misera parumper ungitur; et, ut misera fari consuevit, voce mirabili sanitatis a Sancto fragrantiam flagitavit. Mira res. Hydropicum liquamen adeo per olei sancti liquoris virtutem desic-

She is anointed with the oil from William's tomb.

catur et annullatur, quod aquaticus humor intus moratus, nec foras per aliquam corporis regionem mittitur, nec intus ad fomentum retinetur. Se igitur sic minoratam miratur mulier intra se; et se manibus palpatibus quærit extra se. Mirum igitur in modum virtute Dei cito cœpit convalescere, et inopinata mentis lætitia desperatum corporis robur recuperare, ut longe levior et fortior fieret post Divini muneris gratiam, quam ante morbum fuerat per naturam.

The water is dried up, and she is restored to her old size.

Hoc de hydropicis exempli gratia. Si enim hydropicorum ibidem curatorum singula miracula prosequeretur, præsentī non esset modus in pagina. Multi enim uteros habentes, ad modum utris inflatos, cute intus infecta, et foris, sicut esset vitrea, perlucente, ad naturalem per Divinam gratiam vomitu quandoque mediante gracilitatem ibidem restituti sunt et colorem.

Other dropsical persons are cured.

Duo monoculi simul ad Sancti sepulchrum, tanquam ad oculorum nundinas, accesserunt. Quibus, uni scilicet a dextris, alteri a sinistris, etiam ipsa solis præsentia noctem præsentaret. Illis igitur aliquantisper in oratione morantibus, uterque secundum suæ partis defectum, Divini luminis sensit effectum.

Two one-eyed people are cured.

Octo insuper eisdem diebus monoculi facies suas infamis binarii ab unitate recedentis calculo gratulantur insigniri.

De cæca inflata et curata.

In eadem hebdomada, feria sexta, mulier quædam, septenæ cæcitatis mulctata supplicio, omnes viscerum meatus intrinsecus tabe serpente infectos sic habuit et inflatos, ut prægnans gemellis et partui vicina putaretur. A Deo igitur inspirata, ad nota remedia memorati, quantum cæca sarcina permisit, festinavit. Ante sacrum corpus Confessoris orationi dedita, tota

A woman, blind and swollen, is healed.

videtur in lacrymis resoluta. Quo facto, tumor ventris sedatur, et cæcitat̃is nubes effugatur. Assurgunt omnes ad grates Deo referendas pro mirabilibus Suis ex duplici mulieris curatione geminata lætitia gratulantes.

A woman has swallowed a piece of a frog!

Ad cumulum etiam cælestis gratiæ non est miraculum illud sepeliendum quod eadem die dicitur perpetratum. Mulier quædam dum in serotina cœna escæ voracitati gulam laxaret, partem ranæ male pastam gustavit in pastillo. Qua finita, comperiit gulosa se tam obscœnum in cœna devorasse. Horrore itaque pariter et pavore percussa, partem evomit, partem interius invita reservavit. Brevi tandem interjecto tempore cœpit virus veneniferæ dapis vires suas per artus diffundere, et in interioribus venis ebulliens, ab officiis suis membra suspendit. Pallor igitur in faciē, tumor in latere, et in tota corporis superficie pustulæ purulentæ, vitæ exitum et mortis minatur ingressum. Variis igitur cruciatibus torta, ad Sancti reliquias manu defertur maritali. Illis orantibus et in fletum confluentibus, ad Sancti præconia viscera virus et venæ venenum per oris ostium effuderunt, muliere plenæ sanitati restituta.

Her husband brings her to the tomb, and the frog drops from her mouth.

The cure of a deaf and dumb woman.

Illud etiam curationum cumulis inserere dignum duxi, quod mulierem quandam ad tumulum venientem ita captivaverat a nativitate naturæ defectus, quod inter annosa vitæ suæ tempora, nec lingua formavit verbum, nec auris admisit auditum. Verum cum in oratione pernoctasset, duplici languore depulso, plectrum linguæ resolvitur, et auditus janua reseratur.

A blind old woman is cured by the oil.

Eisdem diebus femina quædam in senecta gravi cæcitat̃is vinculis fuerat alligata. Sed postquam medicinalis olei liquamine putridæ pupillæ fuerant delibutæ, vetus incolæ cæcitas abcessit, et desideratus hospes visus subintravit.

De paralyticis curatis.

Cujusdam viri in sanitate satis virtuosi paralyticæ passionis dominatio adeo membra popularat, ut quælibet ferme corporis compago a suis artubus fuerat dissoluta. Eo igitur cum familiarium fletu ad tumulum delato, non membrorum rigor sed faciei rubor virtutem vitalem inesse membris indicavit. Nec mora. Ad verborum vicissitudines lingua prius ligata relaxatur; manus ad usum debitum mobiles redeunt; redvivæ pedum bases solidantur; et omni imbecillitatis marcere deposito, totius corporis fabrica restauratur.

A dreadful case of paralysis.

The sufferer is healed at William's tomb.

Quid currerem per singulos? Quinque paralytici promiscui sexus, quos miseranda paralyticæ pestis calamitas actu et gressu destituerat, incolumitati pristinae mystica virtute redduntur; et linguæ prius palato annexæ ad Dei et sancti præsulis laudes sunt resolutæ.

Five other cases of paralysis cured.

Istud etiam stuporis inseratur in pagina. Dum fullo quidam intempestæ noctis silentio in lecto recubans vigilantissimo studio domestica negotia mentaliter pertractasset, ecce! quidam Æthyopis præsentans imaginem, statura gigas, macie squalens, et omni deformitate plenus, oculos igneos, dentes voracitate lupina stridentes, manus habens ut ungues aquilarum, miserum sub lectica latitantem, cui fuga non subfuit, uncinis manibus apprehendit; quem nunc rotat in gyrum ut vires ver-

A wretched man, busy with his accounts in bed, is tortured by a huge Ethiop.

ticis auferat vertigo, nunc allisum muro provocat ad lacrymas, nunc titillationibus tangit et risum elicit ab invito. Sic inter manus horridissimi noctis pernocat, et, familia in somnis sepulta, flagellis et fletibus solus agitur. Die autem data, disparuit tortor tortuosus. Sed miser arrepticius uxore visa, faucibus

A description of his torments.

inhians apertis, guttis infusus sanguineis, rapidissimo cursu ad præcipitium festinavit. Sed mulier, quam vir suus faciebat audacem, debilitatem obliviscens muliebrem, retinuit furia debacchantem, et famulos ad

At the sight of his wife he runs to throw himself from a precipice.

retentionem excitavit. Accitis igitur familiaribus violentiam dæmonis passo manicæ ferreæ et nodosi nexus adnectuntur. Oculis itaque accensis, artubus insania trementibus, dentibus stridore quassatis, hostili spiritu rebellante, trahitur invitus ad vitam et sanctis relinquitur reliquiis, a sensibus relictus universis. Ad modum igitur cujusdam involuti se volvit in pavimento, nunc resupinus, nunc aera lanians crinibus, manibus et lacertis. Miseratus tandem Deus miseriam mulieris, lacrymas in cælum mittentis, maritum a dæmonis dentibus, et illam liberat a mœrore. Expulso itaque dæmone, stupore redduntur attoniti circumstantes, et tantarum sanitarum largitori laudes referunt immensas; dicentes sancti patris Willelmi gratiam omnem officiosissimorum medicorum superare medicinam.

Is raging
mad.

Is restored
at St.
William's
tomb.

Other de-
moniacs
are cured.

A boy
with a
deformed
hand is
cured.

Quot ante sacrum sarcophagum sint a dæmonio liberati, quot a furia sanati, explicari de facili non posset a quoquam, etiam si multorum voces in uno essent glomeratæ.

Operæ pretium est illud etiam memoriæ commendare, quod cujusdam pueri manum dexteram sic contrivit innata contractio, quod inter indicem et pollicem vix aliquod distinctionis pollebat indicium. Tres alii digiti in unum conglutinati globum, ungueum acumen in palmæ planitiem confixerunt. Verum cum manus ingrata portio ad portum salutis, videlicet ad sancti patris reliquias, accessisset, non erat ei tardior præmortuæ palmæ vigoris receptio, quam restitutionis devota precatio. Continuo enim unguis a palma separantur, in debitos ramos manus distenditur. Digiti prius male maritalati divortium sentiunt præoptatum. Articuli ad rectum usum reducti nova surgunt ad officia, et, omnium nervorum stupore depulso, dextra reducitur rediviva. Eo igitur a tanta contractione defæcato, elerus, accurrens grulantibus lacrymis, lætas assurgit in laudes. De multi-

farie contractis sanitatis contractus in euntibus ibidem cum sanctosacri sarcophagi custodibus numerus est ignotus.

Item de contracto curato.

Hoc tamen explanatione singulari dignum reputo, quod quidam senex perplures annos, quasi in pilam complicatus, in tantum curvabatur, ut gementes genas genibus gestantibus, brachiis, et cruribus simul contortis, non cælum sed solum intuebatur. Qui dum sella portatoria gestaretur ad locum ubi sanctum locatur corpus, nervorum nodositate resoluta, per veri virtutem medici ad os homini sullime datum erigitur, morbi nomen terrenis medicis ignorantibus et medelam.

Pauper quidam, cujus sinistrae manus ungues ad instar uncorum carnem laniantes latebant in latere, ad Sancti Willelmi venit suffragia. Eo igitur in oratione ante sacrum corpus pernoctante, manus diu contracta rectam revirescit in palmam; digitorum juncturae naturaliter disjunguntur; et brachium diu aridum ab humero humore interfuso plena reviviscit in vena, ab ungularum uncis ejus latere plene liberato.

Claudorum insuper innumeræ plebi pedum roboratur imbecillitas, plantis ad plenum cum plausu solidatis.

Ne scribentis negligentia sancti patris in terris celebratur gloria, subsequens miraculum dignum non censui silentio sepeliri. Mulier quædam, quam leprosa probrositas in publicum prodire, vel in maritales non transire patiebatur amplexus, amicorum omnium destituta solatio, ad solatium Sancti venit, divulgatum remedium petitura. Ea igitur ibidem in fletum resoluta, cælo vim plactibus facit. Nec mora. Leprosa pestis depellitur; mundatis venarum rivulis vitalis cruor illabatur; et, funereo pallore semoto, facies ruborem recipit redivivum. Thoracis exulat infaustus fætor; dulcis redit anhelitus; membrorum omnium ad sanita-

An old man contracted into the shape of a ball is straightened.

A man whose nails grow awry is cured.

Lame people also.

A leprous woman is healed.

tem reformata congerie, ad conjugales effectus debito mulier recipitur cum affectu. Hoc compendii causa pertranseo, quod in sollemnitate Assumptionis Beatæ Dei genitricis Mariæ, consimilis meriti utrius altero claruit in leproso.

De quartanario curato.

A boy is
dying of a
quartan
fever or
ague.

But is
restored
to health
through St.
William.

Inter hæc dignum reputo de quodam mortuo rem vivam recitare. Cujusdam mulieris filium unicum quartanæ typi pestilentis ardor invasit, et tam graviter agitavit, quod eum faucibus mortis mancipavit. Cum igitur misera mater filio se videret orbatam, materno commoritur affectu; immo, quod difficilius erat, immanitate doloris quasi moriebatur, et plene mori non poterat. Verum cum sic erumpentes lacrymas sæpius vocaret anxietas, et familia fletibus indulgens per luctus et lamenta dissolvi videretur in miseriis satis prostrata, gemens genitrix se genibus in terram prostravit denudatis. Cælum precibus pulsavit, et crebris lamentationum procellis ad propitiandum Deum astantem populum invitavit, ut filium suum a manibus suis raptum meritis Beati Willelmi, cui vivum eum obtulerat, sibi restitueret, aut eam cum filio funeraret. Amicis igitur de exequiis cogitantibus, dum mæsta mater palleret in pulvere, vitæ vigor puerili pullulare cœpit in corpore. Vix elapso unius horæ spatio, puer tanquam de gravi evigilans somno, molli anhelitu spirante, diem recipit in oculis, et motus naturalis per membra diffusus eum ad mortem consternatum ad sternutationem inducit. A leto itaque liberatur puer, et mater ad lætitiâ reparatur.¹ In lætis igitur nati mater ruit.

¹ This chapter, thus far, constitutes three of the Lecti-
ons on the
Octave of St. William in the York

Breviary of 1493. Short abridg-
ments of eight miracles were read
on the sixth day within the octave.

amplexibus; sed maternos fletus filialiter filius arguens, singultus sedavit, emergentes gemitus in sinum mentis unde prodierant retrusit, clara voce proclamans quod per Beati Willelmi merita mortis in eum vincula fuerunt reserata. Plebs quoque planctu plena stupore concutitur; clamor in climatis partes levatur, gratias referens gratiarum distributori, quod beato confessori Willelmo tale præmium præbuit quod morbis et mortibus imperaret. Insuper ad mirificanda Dei miracula catervatim currunt Eboracum cum parentibus compatriotæ rem gestam cum resuscitati testimonio referentes, et relationem suam jurisjurandi religione comprobantes.

De invido appellante innocentem.

Cum quidam rusticus robustus et livore plenus ex proximorum prosperitate marcesceret, ex alterius opulentia fieret inops, et ex felicitate infelix, in quendam convicaneum suum, virium virtute parum virentem, stimulis invidiæ cœpit agitari. Quasi in sartagine frixis medullis, ebulliebat interius livor, omnia perfidiæ coagulans et excoquens argumenta, quomodo posset in ejus mortem machinari. Hac ergo sudat insania; gaudere nescit donec quid inveniat quo gaudium ejus in mærorem, et cithara convertatur in luctum. Ad hanc igitur defunctionem malitiæ minister, dolositatis doctor, scelerum suorum conguessit officinas, ut eum ante tribunal publicum super incendii crimine criminaliter deferret, delatum vinceret, victum membrorum mutilatione inconsolabiliter deformaret. Et, sicut corde corrupto composuit, mentita est iniquitas sibi. Adest, itaque, lugubris spectaculi dies:

A man
jealous
of his
neighbour.

Falsely
charges
him with
arson.

Capit area tristis

Consilii deformis opus.

Venenatam linguam suam relaxat accusator ad perjuriam; prosilit ad ictus ira; livor ad luctum; crudelitas ad cruorem. Imbellis namque cadit in bello, in campo

The truth
is tested by
combat.

The innocent man is defeated, and is mutilated and blinded by his foe.

What he has lost is restored on the same day at St. William's tomb.

defensor indefensus. Vidente igitur multitudine circumstante, exoculatur justus ab injusto, pius ab impio, purus ab impuro. Insuper eidem viriliter virilia feritas bestialis abscidens, sicut novacula acuta fecit dolum; eaque, quod horrendum erat visu, radicitus evulsa, cum oculorum pupillis, pusillis et magnis rabiem ejus mirantibus, publice projecit in populum, judicibus immanitatem abhorrentibus, et pro potestatis officio consessum potius præbentibus quam consensum. Clauso intrinsecus tanti tormento doloris, amaritudinum suarum salsuginem devotio, quam erga Sanctum Willelmum habuit, ebibebat. Ad Sancti tandem eodem die tumulum ductus, in orationum odoramenta se funditus effudit, ubi quod confidentia speravit, oratio impetravit. Mirum dictu et stupendum relatu! ante sancti patris memoriam pudibunda nova cælitus dantur mutilato, ocellique recentes infiguntur capiti, quantitate tamen primis dissimiles et colore. Nec remansit circa vulnera deformitatis aliquod signum, quæ Divinæ miserationis lavacrum lavarat et levamen. De oculis oraculo noviter ortis, de membris mutilatis miraculose restitutis, duplicatam duxit Eboracensis ecclesia lætitiā: acclamabat clerus et populus unanimi classico laudes Deo, Qui, *in Sanctis* ^{Ps. lxxvii. 36.} *suis mirabilis*, sanctum suum Willelmum tam insignibus sanctimonie signis et miraculorum magnificentia mirifice decoravit.

De puero in puteo absorto et resuscitato.

An infant falls into a well at York and is drowned. The mother prays to St. William and the child is

Miranda mirabilia sequuntur. Dum uxor cujusdam filtrarii Eboraci communem filium tenellum, novis et ignotis gressibus gratanter gradientem, et spatiosas et ad mortem spectantes vias vitare nescientem, extra suorum luminum limites vagari incaute permetteret, a cujusdam voracitate putei pusillus puer est absortus. Quem igitur jacturarum nutrix negligentia perniciose

perdiderat; frustratoria post lapsum diligentia quærit ^{restored to life.} instanter; sed vix abyssi vel terræ profunditas mortuum sustinet inveniri. Extrahitur tandem e putei fundo a profundo funditus devoratus; et quem lymphæ prius laverant maternas lacrymarum latices iterum lavant; et quantum cara pueri caro pannis paternis matrisque manibus siccatur, tantum fletuum fluctibus irroratur. An anima subsit examinatur corpus exanime, sed nec vitalis ventus invenitur invento. Quid moror? Dolor docet recens remedium sparsis laniatisque parentum crinibus, unguibus facie cruentata, complosis tortura manibus ante Beati Willelmi memoriam præsentatur parvulus in puteo abortivus. De desidia se mater accusat misera, infelicissimam se firmiter affirmans, et a Sancto sibi veniam, et filio misericordem postulat medicinam; æmulum etiam saxea corda frangit ad fletum maternæ compassionis angustia, et ad orationis hortatur antidotum. O ineffabilis Dei dispensatio! Inter ima suspiria spirat Divina gratia; inter fletus mortuo novus adest flatus; et rubor in facie indicat robur animæ advenisse. Fit ergo in puero suscitato Divinæ dexteræ multiformis mutatio. Mæror in medicinam convertitur; luctus lætitiâ loquitur; lamentatio et grandis plebis anxietas ad Dei et Beati Willelmi laudes in gratiarum surgunt actiones.

De cujusdam piscatoris filio inter duas naves submerso, et inter viscera fluminis Use, quasi per medium diem sepulto, consimile miraculum veraciter dicitur accidisse.

A fisher's boy who had been in the Ouse for half a day is restored to life.

MISCELLANEA RELATING TO ARCHBISHOP SCROPE.

I. Articuli venerabilis domini Richardi Scrope, archiepiscopi Eboracensis, contra Henricum Quartum, intrusorem regni Angliæ, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo nono.

Invocation
of God the
Father,
God the
Son, the
Blessed
Virgin,
and St.
George.

We have
sworn alle-
giance in
the most
solemn
way to
Richard,
late king of
England.

And have
renewed
this oath
at various
times and
places.

In Dei nomine amen. Coram Domino Deo nostro, Jhesu Christo, iudice vivorum et mortuorum, a Domino Deo Patre Suo constituto, ordinato, et præelecto, et coram intemerata et benedicta Sua matre et Virgine Maria, et Beato Georgio martyre, milite, speciali regni Angliæ protectore et advocato; quorum vexilla jam in testimonium narrandorum expanduntur sive extenduntur; Nos, A, B, C, D, etc., olim metuendissimo et gloriosissimo domino nostro, scilicet Ricardo nuper regi Angliæ et Franciæ, ut sibi in suis hæredibus regni Angliæ et Franciæ futuris regibus, et justo titulo, linea recta, et mero jure secundum leges, statuta, et consuetudines regni prædicti post ipsius mortem in regnum prædictum succedentibus, nostram fidem, fidelitatem, et veram ligentiam, quamdiu viveremus, servaremus indemnem, illibatam pariter et illæsam, coram multis prælatis et regni proceribus et magnatibus regni manuali juramento, tactoque et osculato sacrosancti Evangelii libro fuimus jurati, astricti pariter et obligati. Vigore et virtute cujus juramenti, ac aliorum juramentorum per nos præstitorum, tam in Romana curia, quam in Oxonia, quicquid vitiosum, annullativum, et destructivum contra prædicta juramenta pro-

bata fide videremus insurgere, et surgendo suum malitiosum affectum ad finem optatum deducere, quamvis injuste, interesse habemus et debemus secundum conscientiam nobis a Deo datam, nos et nostra dare et opponere, nec gladium vel mortem expavescere vel timere cujuscunque, sub pœna fractionis juramentorum, quæ pœna est damnatio perpetua et æterna. *Qua- Great offences are being committed against Rome, the church, state, and king of England.

propter nos videntes, scientes et intelligentes plura enormia patrata invisæ et maledicta scelera atque delicta a filiis dæmonum et Satanæ satellitum, primo contra principatum ecclesiæ Romanæ, contra libertatem ecclesiæ Anglicanæ, contra jura regni, personam regis Ricardi, suorumque, contra prælatos, procures, religiosos, comitates, et totam rempublicam regni Angliæ prædictæ indies ab eisdem satellitibus indesinenter et absque cessatione perpetrari; quæ omnia Divinæ majestatis oculos continue offendunt, et ad vindictam faciendam in regno et populo excitant, provocant, et compellunt; Idcirco, nos, A, B, C, D, etc., procuratores antedicti, timentes Divinam vindictam et iram in proximo adesse, destructionem ecclesiæ tam Romanæ quam Anglicanæ nostri regni, et cleri, et populi, instantèr imminere et adesse; solum Deum, Ejus regnum et justitiam habendo præ oculis, invocato quoque nomine Jhesu in Quo omne flectitur quod movetur, confidentes de Ejus misericordia, elementia et potentia, Qui dividit *singulis prout vult*; assumimus nobis certos, et in forma subscriptos Articulos proponendos, propalandos, prosequendos coram judice nostro, scilicet Jhesu Christo superius memorato, ac toto mundo, ad Ipsius honorem, ecclesiæ, cleri et populi liberationem, et in reipublicæ utilitatem et commodum. Quod si, If we are prevented from proving them in this world, we will prove them in the next.

quod absit, fortitudine, formidine, vel [vi] hominum malignorum prædictorum in carceribus vel vinculis fuerimus detenti, vel morte violenta præventi fuerimus, quominus prædictos Articulos probare poterimus in hoc mundo, prout cupimus; ad summum Judicem nos-

Great offences are being committed against Rome, the church, state, and king of England.

We therefore propose and intend to prove the following articles.

If we are prevented from proving them in this world, we will prove them in the next.

trum et supremum, Jhesum Christum superius nominatum, ut Ipse de eisdem Articulis in Suo extremo judicio judicet et decernat, in his scriptis provocamus et appellamus. Quorum Articulorum prosequendorum, et, ut præmittitur, probandorum, sequitur primus in hunc modum.

1. We charge Henry of Derby and his accomplices with treason.

PRIMO, ponimus, dicimus, excipimus, et probare intendimus nos, reipublicæ procuratores et defensores, coram iudice nostro Domino Jhesu Christo, contra quendam dominum, scilicet Henricum Derby, filium domini Johannis de Gaunt, nuper ducis Lancastre vulgariter in regno nostro Angliæ nuncupatum, et se regem Angliæ jam dicentem et prætendentem, licet nullum jus vel titulum prout habeat ad eundem; contraque cæteros complices suos, adhærentes et fautores; ecclesiæ Dei, scilicet et Romanæ, ac Anglicanæ, Wallicanæ, et Hibernicanæ, regis domini nostri Ricardi nuper Angliæ, suorum hæredum, regni, reipublicæ ejusdem invasores, destructores et proditores fuisse, fore et esse; ut pateat in sequentibus manifeste.

2. Henry's treason is described.

SECUNDO, ponimus, dicimus, et probare intendimus, iidem procuratores et reipublicæ defensores contra eundem dominum Henricum, quod idem dominus Henricus cum propter crimina enormia et delicta proditoria [contra] dominum regem suum dominum Ricardum ejusque statum præconcepta, præcogitata, conjectata et conspirata (ut toti patuit regno et claruit quando duellum inter dictum dominum Henricum et dominum Thomam ducem Northfolchiæ apud Conventre fuit initum et conceptum, sed non perfecte consummatum erat,) idem dominus Henricus, per sententiam dicti domini regis Ricardi, domini Johannis ducis Lancastri' patris sui, plurimorumque dominorum temporalium et regni procerum, voluntatem et consensum suum, saltem verbotenus ab eisdem dominis expressatum, ad certum terminum et tempus extra regnum Angliæ missus,

The duel between him and the duke of Norfolk, and his banishment.

juratusque de non redeundo vel remeando in regnum Angliæ prædictum, priusquam gratiam regiam obtinisset et habuisset, eodem domino rege Ricardo in Hibernia existente pro reformatione dictæ terræ Hiberniæ ad coronam regiam pertinentis et spectantis, sed tunc aliququaliter contra dictam coronam rebellantis, et recalcitrantis,¹ idem dominus Henricus contra juramentum suum pristinum et voluntarie præstitum, et infra tempus ejusdem, cum prædictis suis fautoribus et regni invasoribus, regnum prædictum Angliæ clam et secrete est ingressus; voce publica et omnino jurans et protestans se ob nullam aliquam causam quamcunque in absentia domini regis nostri Ricardi Angliam intrasse, nisi ut hæreditatem paternam jure hæreditario post mortem sui patris sibi debitam, et hoc cum consensu et voluntate domini sui regis Ricardi, et aliorum regni dominorum tam spiritualium quam temporalium, humiliter peteret et haberet; quod quasi omnibus placuit, ita clamantibus et dicentibus, *Benedictus qui venit in nomine Domini*, (sed qualiter hæc benedictio versa est in maledictionem patebit in sequentibus): ex quibus patet² ejus mira et nefanda, ac omnibus stupenda conspiratio in destructionem et mortem domini nostri regis Ricardi, et plurimorum dominorum aliorum, tam spiritualium quam temporalium, et ejus manifestum perjurium, et sic non solum stat et est perjurus contraveniens suo proprio juramento, verum etiam excommunicatus propter machinationem et conspiracy in mortem principis sui et nostri regis. Unde ipsum pro præmissis tam perjurium quam excommunicatum in his scriptis pronuntiamus.

TERTIO, ponimus, dicimus, et probare intendimus, nos, reipublicæ procuratores, coram Judice nostro superius memorato, contra prædictum dominum Henricum

Whilstking Richard is in Ireland,

Henry contrary to his oath re-enters England.

On the plea of recovering his inheritance.

This makes his conspiracy more detestable.

He is excommunicate therefore.

3. Henry proclaimed a general freedom

¹ In both MSS. *rebellante* and *recalcitrante*.

² *patet*] in *ins.* both MSS.

from tithes,
and certain
taxes.

He seized
royal
castles, and
robbed and
killed
opponents.

For this he
is excom-
municate.

4. Henry
took king
Richard at
Flint.

Derby, quod cum idem dominus Henricus per suas machinationes et verba dolosa immediate post suum ingressum in Angliam palam populo propalata, et publice per regnum proclamando nullas de cætero decimationes ecclesiasticas in clero, quintam-decimam in populo, sigillationem panni, diminutionem lanæ et vini, solutiones et extortiones, vel exactiones aliquas de cætero in regno fieri; ut sic prælatorum spiritualium, dominorum temporalium, clericorum promotorum, mercatorum, et quasi omnium regni comitatum¹ voluntatem, vocem et favorem sibi et suis acquireret; statim castra regia manu forti recepit ac tenuit, bona regia ubicunque fuerant inventa vastavit, et, clamando *havok*, fideles homines, tam spirituales quam temporales, quosdam spoliavit, quosdam captivavit et incarceravit, quosdam miserabili et² incessabili et turpissima morte condemnavit et occidit; quorum quidam fuerunt pontifices, prælati, sacerdotes et religiosi. Ex quo patet ipsum dominum Henricum non solum fore et esse perjurum, promittendo et jurando nullas in populo exactiones, solutiones vel extortiones de cætero in regno fieri; verum etiam excommunicatum propter violentiam et injuriam prædictis prælatis et sacerdotibus factam³ pariter et illatam. Unde ipsum, ut supra, pro præmissis tam perjurum quam excommunicatum in his scriptis denuntiamus.

QUARTO, ponimus, dicimus, excipimus et probare intendimus iidem procuratores, ut supra, contra prædictum dominum Henricum, quod idem dominus Henricus, postquam audivit quod dominus noster rex Ricardus de Hibernia in Walliam adveniret, cum multis millibus hominum armatorum, idem Henricus dicto domino regi occurrit, et usque ad castrum de Flynte in Wallia cum eodem suo exercitu properavit; ibique

¹ comitatum] communiatum, A.

² quosdam . . . miserabili et] om. A.

³ factam] factis, both MSS.

S. Matt.
xxvii. 25.

suum regem cepit ac tenuit; et, quod dolenter ac flebiliter referimus, quia *sanguis ejus super nos et super filios nostros*, eundem usque ad Leicestriam secum tanquam proditorem duxit, et sic captivatum iter versus London arripuit; et per viam sic inductus infinitas injurias et inaudita opprobria ab eo et suis passus est et sustinuit; eumque in turri London posuit; et eodem rege sic incarcerato et absente, parlamentum tenuit, in quo eundem dominum regem Ricardum resignare jus regni et coronæ regiæ per metum mortis compulit et artavit. Qua resignatione sic facta, quamvis nulla, nec de jure nec de facto, idem dominus Henricus coram parlamento surgens, superbe ac pompatice coram omnibus dicens¹ regnum Angliæ et coronam² ejusdem et regaliæ ejusdem, immediate ad se, et ad nullum alium, tunc temporis de jure pertinere; quod falsum fuit, est, et erit in æternum, quia omni jure quod habuit, vel habere potest, vel potuit, per facta sua præcedentia et subsequencia in perpetuum est privatus; sed tandem per fas et nefas seipsum in regem promovit et exaltavit, a quo tempore regnum nostrum nunquam vixit nec prosperabitur,³ sed omnibus virtutibus caruit, quia clerus defecit, militia recessit, et exaruit caristia, inolevit cupiditas, ac miseria accessit. Et quid plura? breviter, gratia vestra est sublata, et vindicta est parata. Ex quibus patet eundem dominum Henricum non solum fore et esse perjurum et falsum, usurpando sibi, ut præmittitur, alterius scilicet regnum et regni dominium et regaliæ,⁴ verum etiam et excommunicatum propter regis sui violentam captionem et injustam incarcerationem, et falsissimam a regno suo privationem et direptionem. Unde hic, sicut in aliis nostris Articulis superius memoratis, eundem Henricum pronuntiamus et denuntiamus fore et esse perjurum et excommunicatum.

And brought him to Leicester and London.

And obliged him to resign.

Henry then claimed and took the crown.

Since this the whole kingdom has languished.

For which he is excommunicate.

¹ *dicens*] et asserens *ins.* A.

² *coronam*] regiam *ins.* A.

³ *prosperabitur*] prosperavit, A.

⁴ *regaliæ*] regalia, A.

5. Henry
sent
Richard to
Pontefract
castle, and
there
cruelly
killed him.

QUINTO ponimus, dicimus, excipimus, et probare intendimus, iidem procuratores, qui supra, contra prædictum dominum Henricum, quod idem dominus Henricus cum cæteris suis fautoribus, mala malis et pejora pejoribus semper accumulantes, nefandissimum, sceleratissimum et a sæculis inauditum perpetrarunt facinus, et expleverunt factum. Nam postquam, ut superius diximus, prædictum nostrum regem Ricardum tenuerunt et incarcerationaverunt, et regno suo privaverunt et deposuerunt; his malis, damnis et injuriis sibi inhumaniter, et contra naturam illatis et irrogatis, iis non solum contenti, verumetiam ad castrum de Pountfret et eum deduxerunt, et in eodem posuerunt et incarcerationaverunt; ubi breviter, ut vulgariter dicitur, quindecim dies et totidem noctes in fame, siti, et frigore vexaverunt et crucifixerunt, et tandem morte turpissima, adhuc regno nostro Angliæ penitus incognita, sed gratia Divina diutius non celanda, interemerunt et occiderunt. Quis, quæso, unquam¹ audivit factum tale? aut quis vidit huic simile? Tu, qui Anglicus es et audis, obstupesce. Tu, qui vides et Anglicus es, tibi plorare est necesse! Tu, qui hoc cogitas, et Anglicus es, infreme et ingemisce! O Domine Jhesu Christe! quis timebit occidere communem vel pauperem, cum isti non timebant occidere tam nobilem et generosum principem? Quis, quæso, de cætero timebit occidere cujuscunque ordinis vel status hominem, cum isti non timebant interficere verum suum regem, sacroque sancto crismate unctum et consecratum? Aut quis de cætero verebitur mutilare alicujus filium simplicis, cum isti non confundebantur mutilare filium Edwardi tam nobilis principis Walliæ? Surge igitur, Anglia, in causam, sanguinem, injuriam, et mortem regis tui, in tua persona celeriter vindicare! Quod si non feceris, scito quod Deus verus et justus per alias

The murderer is spoken of with horror.

¹ unquam] om. A.

gentes et exterarum nationes, puta Wallicanas, Scoticanas, et Hibernicanas, destruet tuam linguam et gentem; et sic in ira Sua vindicabit Se de te pro hac nefanda re. Ex quo patet non solum ejus perjurium, verumetiam ejus execrabilis excommunicatio.¹ Ideo prædictum Henricum pro præmissis denuntiamus, ut supra, non solum perjurum, sed etiam excommunicatum.

For which he is excommunicate.

SEXTO, ponimus, dicimus, excipimus, et probare intendimus iidem procuratores, qui supra, contra prædictum dominum Henricum, quod postquam coronam et regiam² regni de facto, ut præmittitur, licet non de jure, est assecutus, sortitus plures dominos spirituales, præsules et pontifices, abbates et priores, clericos sæculares, clericos promotos et non promotos, regulares, religiosos, quos capi fecit per manum laicalem et arrestari, incarcerari et vinculari, ad vetitum examen et prohibitum, et ad sæculare judicium protrahi, stare, et condemnari fecit; non parcendo pontificibus vel eorum corporibus sacrosancto crismate unctis et consecratis; aliosque sæculares presbyteros et religiosos quamplures per sæculare examen et judicium temporale condemnari, protrahi, suspendi, decapitari fecit, jussit et permisit; non obstante sacrosanctæ ecclesiæ privilegio, eorum sacerdotio, capitum rasura, manuum consecratione, infinitarum missarum celebratione, et habituum benedictione. Quæ omnia revereri et venerari debuisset, si verus rex et justus fuisset; quia primum et præcipuum in coronatione veri regis est juramentum, libertates et jura ecclesiæ inviolabiter custodire, defendere et tueri debere: quorum jurium et libertatum est, nullum sacerdotem, religiosum, vel clericum trahere ad sæculare judicium, nisi hæreticum, et³ post degradationem ab ecclesia factam; cujus contrarium fecit hic dominus Henricus, facit et continuat.

6. Henry arrested and put to death many laymen and clerks.

Paying no respect to religious persons,

Who can only be thus punished by the church itself.

¹ *execrabilis excommunicatio*] *execrabilem excommunicationem.*
Both MSS.

² *regiam*] *regalia, A.*

³ *et*] *hoc ins. A.*

For this he Ideo ex isto Articulo, sicut in omnibus aliis præce-
is excom- dentibus, patet ipsum non solum esse perjurum, sed¹
municate. etiam excommunicatum.

7. Henry's SEPTIMO, ponimus, dicimus et probare intendimus,²
cruelty and nos, procuratores antedicti, contra prædictum dominum
slaughter Henricum, quod idem dominus Henricus non solum
of his foes. dominos spirituales, pontifices, prælatos, presbyteros,
et, ut præmittitur, religiosos, suspendi et decapitari
fecit et jussit; verumetiam et dominos temporales
et regni proceres quamplurimos, et fere omnes pro
justitia regni insudantes et laborantes crudeliter oc-
cidit et nequiter interfecit; et plures nititur infra
breve confundere et extinguere, nisi suæ malitiæ et
nequitiae per Dei misericordiam et gratiam citius ob-
vietur: inter quos dominos regni, proceres, et magna-
tes, primo scilicet dominum comitem Sarum, dominum
comitem Huntyngdon, dominum comitem Glocestre,
dominum Rogerum Clarendon, fratrem domini regis, et
quasi infinitos alios, milites et armigeros; novissime
vero, quod dolenter referimus, nobiles dominos exis-
tentes milites, dominum Thomam Percy comitem Wi-
gorniae, et dominum Henricum Percy, primogenitum
comitis Northumbriæ; quem Henricum Percy non
solum semel occidit, sed, quantum in ipso est, bis et ter
interfecit; quia postquam fuit semel occisus, et domino
de Furnyvale ad sepeliendum traditus et liberatus,
(qui ipsum ecclesiasticæ sepulturæ, prout moris erat³
Christianorum, cum honore quo tunc potuit, tradidit,
et cum suffragiis mortuorum, Missarum et aliarum
orationum ipsius animam apud Deum commendavit;) idem dominus Henricus, ut cruenta bestia, ejus san-
guinem denuo sitiens, et ejus corpus de tumulo
exhumari et extrahi præcepit, et inter duas molas
asinarias in quodam vico de Shrowsebury juxta

Some
names are
given.

e.g. Hot-
spur.

His body
was taken
up after
burial, and
cruelly
exposed at
Shrews-
bury and
quartered.

¹ sed] om. Text.

² intendimus] quod ins. Text.

³ erat] est, A.

collistridium reponi et sedere fecit, ac cum armatis hominibus custodiri, postmodum decollari, et membratim dividi et quarterisari; caput et ejus quarterias ad regni certas civitates transmitti jussit. Hæc enormia et quamplura alia fecit. Propter quod factum detestabile, a sæculis retroactis de aliquo tyranno vel Christiano inauditum est. Unde sententia majoris excommunicationis est involutus. Ideo hic, sicut in superioribus nostris Articulis, ipsum Henricum in his scriptis excommunicatum esse pronuntiamus.

For all this he is excommunicate.

OCTAVO, ponimus, dicimus, excipimus et probare intendimus, iidem procuratores, qui supra, contra eundem dominum Henricum, quod idem dominus Henricus, postquam regnum et coronam ejusdem regni regaliam de facto, ut præmittitur, et non de jure est adeptus et sortitus, quoddam statutum nefandissimum promulgatum et renovatum in parlamento apud Wintoniam celebrato, anno domini regis (*blank*), scienter approbat, ratificat, et sustinet; nec aliud remedium quam illud ordinat vel apponit: quod quidem statutum est directe contra curiam Romanam, ejus potestatem ac principatum a Domino nostro Jhesu Christo, Beato Petro ejusque successoribus Romanis pontificibus traditam et collatam; quibus omnium beneficiorum ecclesiasticorum, tam superiorum quam inferiorum, plena et libera dispositio, ordinatio, et collatio ex eorum potestatis plenitudine deberet, ut noscitur, pertinere. Quod statutum nefandum est causa efficiens multorum scelerum et peccaminum, videlicet, Simoniae, perjurii, adulterii, incestus, irregularitatis et inobedientiæ; quia plures episcopi, abbates, priores et prælati, non dicimus virtute, sed errore istius statuti, vacantia beneficia conferunt juvenibus et illiteratis, et indignis personis, qui secum communicaverunt in his peccatis et enormibus delictis; et vix reperitur aliquis prælatus taliter beneficium conferens, quin ex conventionem ac pacto vult habere singulis annis tertiam vel dimidiam partem

8. Henry promulgated a statute against the court of Rome.

Which has caused many ecclesiastical offences.

And is
ruinous to
the univer-
sities.

For this he
is excom-
municate.

9. Great
damage to
the country
has ensued.

beneficii sic collati. Et sic his diebus non promovent aliquos, nisi suos filios spurios et cognatos, secum in peccatis enormibus laborantes, et commensales; ita quod per istud statutum destruitur clerus Universitatum, quia milites et armigeri, mercatores et tota regni communitas potius eligunt filios suos et cognatos apprenticios facere, vel constituere in aliqua arte temporalis vel sæculari, quam ad aliquam Universitatem pro clericis fiendis mittere vel destinare; et sic istud statutum nefandum non solum est derogativum juris Sancti Petri, ecclesiæ Romanæ et Anglicanæ; verum etiam est destructivum cleri Universitatum Oxoniæ et Cantabrigiæ, et, per consequens, regni, militiæ, et reipublicæ; quia¹ ex uno semper sequitur aliud. Et ideo prædictum Henricum, tanquam principalem, omnesque alios hoc statutum concedentes, excommunicatos dicimus fore ipso jure; et excommunicatos in his scriptis denuntiamus.

NONO, ponimus, decernimus, excipimus, et probare intendimus, nos, procuratores antedicti, contra dictum dominum Henricum, quod postquam idem Henricus, malitiose et tyranniter sibi, ut præmittitur, usurpavit regimen regni, regaliam, et coronam, nunquam vixit Anglia, nec vigeat, prosperabatur² nec prosperabitur in clero nec in populo; et omnia nobilissima et ditissima per felices reges Angliæ præcedentes gratia Divina et armis militaribus per conquæstum eidem regno et coronæ acquisita, ut puta, generosa terra Aquitania, nobilis terra Wallia, et fertilis terra Hibernia, suo tempore sunt totaliter perdita et reversa; et, quod pejus est, terra nostra quasi tota in semetipsa est divisa et destructa; cum exactiones et destructiones plurimæ, innumerabiles collectiones pecuniæ in clero et in populo, annuatim in tempore suo et quasi sine cessatione sint extortæ et collectæ; nec

¹ quia] quod, A.

] ² prosperabatur] om. A.

scitur a dominis regni, sed penitus ignoratur, quo prædictæ pecuniæ, sic nequiter per ipsum extortæ, devenerunt, aut quo vadunt; quia militibus et armigeris pro eorum laboribus et expensis nihil, ut asserunt, eis datur; populis vero ruralibus et mediocribus personis pro eorum victualibus parum vel nihil solvitur; et tamen infelix et miser clerus, et infelicior et miserrimus populus semper ad solvendum per minas¹ et pœnas compellitur et artatur. Tales solutiones injustas et exactas et vexationes indebiter, tam spirituales in clero quam temporales in populo, tempore quo sibi coronam usurpavit, de cætero publice juravit in regno non fiendas: ex quibus non solum patet ejus manifestum et continuatum perjurium, verumetiam propter ejus indebitam et injustam ecclesiæ Dei vexationem incurrisse excommunicationem manifestam. Unde hic, sicut in cæteris omnibus Articulis superius memoratis, ipsum denunciamus, non solum fore perjurum, verumetiam excommunicatum.

Extortion is so common that there is no money.

For this he is excommunicate.

DECIMO ET ULTIMO, ponimus, dicimus et publice in his scriptis protestamur, nos, procuratores supradicti, pro nobis et vobis in hac causa Romanæ ecclesiæ et Anglicanæ, domini regis Ricardi, suorum hæredum, cleri et populi et totius reipublicæ regni nostri Angliæ assistantibus et adhærere volentibus, quod non fuit, est, nec erit intentionis aliquid dicere vel facere quod debet offendere aliquem statum prælatorum, spiritualium procerum, dominorum temporalium, vel comitatum hujus regni. Sed quia proditionem et destructionem hujus prædicti regni Angliæ appropinquare et imminere videmus, hos Articulos eandem destructionem causantes et excitantes universitati omnium dominorum tam spiritualium quam temporalium ac communitati fidelium Anglicorum duximus intimandos et conscribendos; obsecrantes vos omnes *in visceribus Jhesu*

10. We wish to make no change in spiritual or lay persons.

¹ minas] injurias, A.

We claim
the help of
all.

Christi, Dei et Judicis nostri et per merita Beatæ¹ Mariæ matris Ejusdem, et Sancti Georgii nostri protectoris, sub quorum vexillis tam expansis sive protensis vivere volumus, et sub pœna perditionis et damnationis animarum vestrarum, ut huic causæ et nobis favorabiles sitis, et benigni in nostris agendis actionibus et causis.² Quæ causæ sunt tres tantum in numero.

We intend,
first, to
put the
right heir
on the
throne.

Intendimus, primo, cum Christi auxilio, justum et verum hæredem nostri regni Angliæ et regem sublimare et in suo regali solio regis diademate coronare; secundo, Wallenses, Hibernenses, et omnes regni nostri inimicos ad nostram perpetuam pacem et concordiam revocare; et, tertio, regnum nostrum Angliæ ab omni exactione, extortione, et injusta solutione liberare et finaliter liberum facere. Ideo omnibus in isto pio, ut

Secondly,
to have
peace with
the Welsh,
Irish, &c.

credimus, e meritorio negotio nobis assistantibus, et juxta suum posse juvantibus, Dei et Domini nostri Jhesu Christi benedictionem, peccatorum suorum omnium veniam, et vitam in scriptis promittimus sempiternam; et nobis vero contradicentibus maledictionem Dei Omnipotentis damus auctoritate nobis commissa a Deo et ecclesia sua, et in his scriptis excommunicamus eosdem. Fiat! fiat! *Explicit.*

Thirdly, to
do away
with ex-
actions.

An indul-
gence pro-
mised.

II. *Hæ fuerunt causæ, quare decollatus est archiepiscopus Ricardus Scrope.*

1. Because
he urged
Henry to
repent of
his perjury
in procu-
ring the
resignation
of Richard
II.

Prima causa fuit, quod consulit regi ad penitendum, et ad satisfaciendum pro perjurio quo juravit in villa de Chestre per sacramentum corporis Dominici, quod non rebellaret nec deponi consentiret regem Ricardum; ejus contrarium fecit, cogendo regem Ricardum resignare coronam in parlamento in crastino Sancti Michaelis, anno Domini millesimo cccclxxxix., per

¹ *Beatæ*] *om. A.*

| ² *et causis*] *om. A.*

attornatum, et eodem rege Ricardo in Turri London incluso medio tempore; et tamen fidelitatem ante eidem regi Ricardo juravit in præsentia domini Thomæ Arundell archiepiscopi Cantuariensis, et multorum nobilium.

2. Item, optavit idem archiepiscopus, Ricardus Scrope, quod corona regni restitueretur rectæ lineæ, vel cursui, et ecclesia Anglicana haberet suas libertates, privilegia et consuetudines secundum justas leges regni Angliæ ab antiquo usitatas.

2. Because he wished the crown to go in the right line, and the church to have its rights.

3. Item, quod domini regni et magnates judicaretur per pares suos cum deliberatione justa aliorum dominorum illis æqualium.

3. Because he desired that the lords, &c.

4. Item, quod clerus et communitas regni non sint oppressi per exactiones et taxas decimarum, quintadecimarum, et subsidiorum, nec per alias impositiones iniquas, eo modo quo jam opprimuntur. Anno post coronationem suam idem rex habuit unam decimam, et aliquando duas in uno anno, licet in primo introitu juravit idem rex, quod in tempore vitæ suæ, in quantum impedire possit, quod nunquam solveret ecclesia Anglicana decimam, nec populus taxam: et istud juravit in castro de Knaresburgh juxta Eboracum.

should be judged by their peers.

4. Because he objected to oppressive taxation.

5. Item, quod, corona restituta rectæ lineæ, certi sapientes, qui sciunt honores et haberent scientiam, assignarentur; alii cupidi et avari ac ambitiosi, qui volunt dicere et facere quæ regi placent et non Deo, sed ut ipsimet ditarentur, amoverentur.

5. Because he wished the king to have proper counsellors.

6. Item, quod vicecomites in quolibet comitatu libere eligerentur absque coercione domini regis seu baronum.

6. That the sheriffs should be properly elected.

7. Item, quod barones, nobiles, et communitas regni in suis causis haberent in parlamento liberam disponendi facultatem.

7. Because he desired free action in parliament.

III. *Hic incipit Martyrium prædicti Ricardi archiepiscopi.*

Archbish-
op Scrope
executed,
8th June
1405.

Anno Domini MCCCCV., VIII. die mensis Junii, scilicet in die Sancti Willelmi Confessoris, quæ tunc fuit feria secunda Pentecostes, magister Ricardus Scrope, baccalarius Oxoniæ artium, doctor utriusque juris Cantabrigiæ, advocatus pauperum nuper in curia Romana, et deinde Lichfeldiæ episcopus, et postea archiepiscopus Eboracensis, decollatus est extra muros prope

Henry IV.,
at Bishop-
thorpe,
orders
Wm. Gas-
coigne,
esq., to
condemn
him.

Which he
refuses to
do.

Eboracum. Henricus enim Quartus, rex Angliæ, in camera manerii dicti archiepiscopi, quod vocatur Bishopsthorp juxta Eboracum, mandavit Willelmo Gascoyne armigero, adtunc justitiario principali Angliæ, ut sententiam mortis de præfato archiepiscopo proferret tanquam de proditore regis; qui hoc recusavit, et sic sibi respondit: "Nec vos, domine mi rex, nec aliquis nomine vestro vester ligeus, potestis licite secundum jura regni aliquem episcopum ad mortem judicare." Unde præfatum archiepiscopum judicare omnino renuit. Quare idem rex ira vehementi exarsit versus eundem judicem, cujus memoria sit in benedictionem in sæcula

Eccl. xlv.
1., &c.

The king
then orders
Sir Wil-
liam Ful-
thorp, who
was no
judge, to
condemn
him.

sæculi. Et statim mandavit domino Willelmo Fulthorp, militi et non judici, ut eodem die, scilicet feria secunda hebdomadis Pentecostes, qui fuit dies octavus mensis Junii, sententiam mortis in aula præfati manerii in archiepiscopum, quem vocavit proditorem, proferret. Et cum prædictus Willelmus Gascoyne, judex principalis Angliæ, omnino renuit, prædictus dominus Willelmus Fulthorp in loco judicis sedit, et archiepiscopum adduci præceperat. Quo archiepiscopo coram ipso nudo capite stante, hanc sententiam, ipso audiente et omnibus circumstantibus, protulit: "Te, Ricardum, proditorem regis, ad mortem judicamus, et ex præcepto regis decollari mandamus." Hæc audiens archiepiscopus, hanc orationem publice dixit: "Deus

Which he
does.

“justus et verus scit me nunquam intendisse malum
 “contra personam regis nunc Henrici Quarti.” (Qui- The arch-
 bus verbis archiepiscopi patet communem famam tunc bishop’s
 fuisse ubique. Intentio tamen archiepiscopi fuit adire object had
 regem cum cæteris dominis, qui ad hoc congregarentur, been re-
 ut peteret a rege reformationem malorum in regno form, and
 tunc existentium; quia tunc erant dissensiones inter he started
 dominos, et specialiter inter dominum Nevill et co- on his ex-
 mitem Marescallum. Quare archiepiscopus dixit populo pedition to
 suo seipsum equitare cum multitudo.) Et post præ- secure it.
 dicta verba dixit sæpius circumstantibus: “Oretis, ut He prays
 “Deus Omnipotens non vindicet mortem meam in for the
 “rege nec in suis.” Quæ verba sæpe repetiit, depre- king.
 cando simul prothomartyri Stephano, qui pro lapidan-
 tibus deprecatus est. Et postea eadem die, circa me- He is led
 ridiem, ductus est super equum valoris xl. d., sine sella; to execu-
 et gratias agens, dixit quod “Nunquam placuit mihi tion.
 “melius equus quam iste placet.” Et Psalmum, *Ex-* His dress.
audi, secundum, decantavit, sic equitando cum capis-
 tro et in blodia chimera et manicis chimeræ ejusdem
 coloris existentibus. Vestem tamen lineam, qua utun-
 tur episcopi, non sinebant archiepiscopum uti. Et sic,
 cum capicio jacincti coloris, sive consimilis coloris, circa
 humeros suos pendente, ductus est, sicut ovis ad
 victimam,¹ qui vero non aperuit os suum, nec ad vin-
 dictam, nec ad excommunicationis sententiam. Qui
 cum ad locum decollationis pervenisset, dixit: “Om- His prayer.
 “nipotens Deus, tibi offero meipsum et causas pro
 “quibus patior, et veniam a Te peto pro omnibus
 “peccatis et indulgentiam a me commissis sive omis-
 “sis.” Et tunc capucium et tunicam ad terram de-
 posuit; et suo decollatori, Thomæ Alman nuncupato, His request
 dixit: “Fili, mortem meam Deus tibi remittat!” to Thomas
 et: “Ego tibi remitto; tamen deprecor, ut Deus mihi Alman, the
 “cum gladio tuo quinque vulnera in collo meo, quæ executioner.

¹ *consimilis coloris*] consimili colore, MSS.

“sustinere cupio pro amore Domini mei Jhesu Christi,
 “Qui pro nobis, obediens Patri usque ad mortem, ^{Ep. ad.}
 “quinque vulnera principalia sustinuit.” Et tribus ^{Phil. ii. 8.}
 vicibus osculatus est eum; et positis genibus orabat
 dicens: “In manus tuas, dulcissime Jhesu, commendo
 “spiritum meum,” junctis manibus, et elevatis oculis

His head is struck off in five blows.
 in cælum; et mox extendit collum, genuflectendo, et
 cancellatis manibus super pectus suum, decollator cum
 gladio eum quinquies in collo percussit una et eadem
 carnis divisione. Et in quinta percussione caput ad
 terram cadit, corpus super dexterum latus.

The execution took place in a barley field, which bore a wonderful crop.
 Erant enim ibi quinque seliones cum ordeo ubi fuit
 archipræsul decollatus, qui erant pedibus conculcan-
 tium in die decollationis suæ penitus destructi, sed
 tamen in autumno, absque aliquo opere, Deus ex Sua
 gratia tale incrementum dedit supra communem usum,
 ut aliqui calami quinque, aliqui quatuor spicas ordeï
 produxerunt, et qui pauciores, minus tamen quam duas
 spicas non produxerunt.

The king was struck with leprosy on the day of execution.
 Eo tempore quo fuit decollatus, idem rex horribili
 lepra percussus est equitando versus Ripon; et vide-
 batur quod quidam percussit ipsum sensibilter; et hac
 de causa pernoctabat in villa de Hamerton per septem
 miliaria ab Eboraco distante; et nocte eadem sequente
 horribiliter idem rex vexabatur, in tantum quod cla-
 more magno camerarios suos excitavit, qui surgentes
 omnia luminaria in camera et aula sine lumine et sine
 igne invenerunt, et regi theriacum in vino vocato
vernage dederunt; et in crastino ad Ripon equitavit
 valde infirmus, ubi permansit per septem dies. Et
 quando Georgius Plumpton,¹ qui regem octavo die decol-
 lationis prædictæ vidit, (*sic*) quod in facie et in mani-
 bus prædicti regis magnæ pustulæ leprosæ crescebant.

He passes the night at Hamerton on the way to Ripon.

George Plumpton saw the pustules on his face.

¹ A son of Sir William Plumpton who was put to death for the same cause as the archbishop and on the

same day. Cf. Plumpton, Corr. xxiii. xxiv., and Test. Ebor. ii. 67.

et præminebant quasi capita mamillarum. Et qui ista vidit et audivit, testimonium perhibuit, Stephanus Cotinham alias Palmer; qui hæc magistro Thomæ Gascoyne, sacrae Theologiæ professori, retulit.

Another person told the same tale to Dr. Thomas Gascoigne.

In nocte vero tertia post prædictam decollationem apparuit idem archiepiscopus Johanni Sibson in domo sua apud Roclyfe, præcipiens eidem ut peccatum suum de cogitatione homicidii poenitentiario Eboracensi confiteretur; "Quia," inquit, "triginta annis elapsis de dicto proposito indies insidias parasti ad occidendum talem hominem. Sed quia in opere non complevist, peccatum non esse putasti, nec confessus es. Ideo poenitere, et confitere, ne forte damneris." Hoc idem Johannes Sybson narravit in audientia plurimorum; et præcepit ei, ut offerret candelam ceream super sepulchrum ejus; et quod asportaret truncos, quos homines super sepulchrum ejus posuerunt ne homines ibidem adorarent vel offerrent. Quæ idem Johannes, solus et senex dierum, asportavit et removit, licet et aliqua ipsorum vix tres fortes homines levare potuerunt, et coram altari Beatæ Virginis Mariæ ibidem in ecclesia deposuit; ac per xiiij. vices eidem Johanni idem sanctus archipræsul apparuit. Et virgo moriebatur idem archiepiscopus, ut per confessionem ejusdem cognitum est.

The archbishop appears to John Sibson of Roccliffe, urging on him penance for an intended murder.

His penance is to offer a candle at the tomb, and to remove the logs laid upon it.

Anno Dominicæ Incarnationis MCCCcv. decollatus est felicitis recordationis dominus Ricardus Scrope, legum doctor, ex præcepto et consensu Henrici regis Angliæ, post cujus felicem mortem multimoda miraculorum gloria declaratam, idem rex, saniori consilio quorundam sibi assistantium ad se reversus, poenitudinem quandam assumpsisse videbatur; misitque ad sedem Apostolicam nuntios solennes pro absolutione obtinenda, scilicet tam pro injuria Christi ecclesiæ illata, quam

The king sends ambassadors to Rome to excuse himself.

¹ A nephew of Sir William Gascoigne, the chief justice, and the author of the Theological Dictionary.

The grief of the pope and the humiliation of the ambassadors.

As a penance the king is to found three new monasteries of a strict rule.

Which he neglects to do.

Thomas Maydestone's story which he heard at Hounslow.

pro reatu quem contraxit præcipiendo [mortem] prædicti sanctissimi præsulis, necnon contra omnia jura sibi nequiter procurata. Cum vero Romanus pontifex nuntiorum verba audisset, ingemuit, et plurimas effundens lacrymas cum maximo mœrore dixit: "Heu! heu! quod in diebus meis tanto scelere Christi sponsa sit impiorum manibus tam turpiter obscurata!" Et his dictis recessit. Cumque dicti nuntii dicti regis nudis pedibus capitibus discoopertis, et vestibis tantummodo lineis induti, veniam, indulgentiamque et absolutiorem postulassent, et nullatenus profecissent; tandem preces precibus immergentes, et pretiosa munera cardinalibus et cubiculariis distribuentes, sub hac tantummodo conditione plenariam indulgentiam eidem regi obtinuerunt, ut idem rex, tactis sacrosanctis reliquiis Sanctorum, juraret tria nova monasteria construere acrioris observantiæ totius Christianitatis in honore trium Festorum principalium; et quod dotaret ipsa monasteria absque ulla oneris impositione, ut religiosi in eisdem degentes cum omnium pace et animum quiete Deo gratuitis obsequiis deservirent. Reversi nuntii, omnia referunt, regique præcepta Apostolica, et salutis æternæ januam sibi apertam. Quæ omnia libentissime suscepit, et ipse juravit fideliter completurum. Sed quid proficit infirmo sua detegere vulnera, nisi sanitatis remedia voluerit adhibere? Nam usque ad extremam vitæ suæ horam idem rex Henricus Quartus et propriæ animæ remedium, et publicum juramentum, et Apostolicum neglexit mandatum, et mortuus est.

Post mortem ejusdem regis accidit quoddam mirabile ad prædicti domini Ricardi archipræsulis gloriam declarandam, et æternæ memoriæ commendandam. Nam infra triginta dies post mortem dicti regis Henrici Quarti venit quidam vir de familia ejusdem ad domum Sanctæ Trinitatis de Hounslowe vescendi causa, et cum in prandio sermocinarentur circumstantes de pro-

bitate morum ipsius regis, respondit prædictus vir
 cuidam armigero vocato Thomæ Maydestone in eadem
 mensa tunc sedenti: "Si fuerit vir bonus, novit Deus; A storm
 " sed hoc verissime scio, quod cum a Westmonasterio arose
 " corpus ejus versus Cantuariam in parva navicula while
 " portaretur, ibidem sepeliendum, ego fui unus de tri- Henry's
 " bus personis qui projecerunt corpus ipsius in mare body was
 " inter Berkingum et Gravesende." Et addidit cum carried by
 juramento: "Tanta tempestas ventorum et fluctuum water to
 " irruit super nos, quod multi nobiles sequentes nos Canter-
 " in naviculis octo in numero dispersi sunt, ut vix bury, and
 " mortis periculum evaserunt. Nos vero qui eramus it was
 " cum corpore, in desperatione vitæ nostræ positi, cum thrown
 " assensu projecimus illud in mare; et facta est tran- overboard.
 " quillitas magna. Cistam vero, in qua jacebat, panno The empty
 " deaurato coopertam cum maximo honore Cantuariam coffin was
 " deportavimus, et sepelivimus eam." Dicant ergo buried at
 monachi Cantuariæ, quod sepulchrum regis Henrici Canter-
 Quarti est apud nos, non corpus¹; sicut dixit Petrus bury.
 de Sancto David Act. 2º. Deus Omnipotens est testis The writer,
 et judex quod ego, Clemens Maydestone, vidi virum Clement
 illum, et audiavi ipsum jurantem patri meo, Thomæ Mayde-
 Maydestone, omnia prædicta fore vera. stone,
 heard this
 from his
 father.

The king's tomb was opened | the body were found in it, undis-
 some years ago, and the remains of | turbed.

CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIAE EBORACENSIS.

PARS PRIMA,¹

AUCTORE

ANONYMO.

The author writes an account of the "profession," to show the independence of the church of York.

Super statu Eboracensis ecclesiæ, et illa famosa professionis exactione quæ inter duas Anglorum metropolitanas ecclesias multo agitata est tempore sæpe mihi multa cogitanti non parva subit admiratio, quomodo quidam, propriam ignorantes mensuram, terminos a patribus constitutos transgredi ausi sunt, et cum Apostolus, universum mundum instruens,² generaliter omnibus dicat, *Honore invicem prævenientes*; et: *Nemo circumveniat in negotio fratrem suum*; et: *Sollicitus servare unitatem Spiritus in vinculo pacis*, illi e contra paribus honore præferri affectantes, fratresque suos supergredientes, et in negotio circumvenientes,³ rupto pacis vinculo, illam unitatis et concordie tunicam, quæ usque ad Normannorum tempora in Anglorum ecclesiis⁴ servabatur integra, dissuerunt, et fraternam

Rom. xii.
10.
1 Thess.
iv. 6.
Eph. iv. 3.

¹ The text of this First Part is taken from MS. Bodl., Digby, 140, the only MS., which Thomas Stubbs, or whoever was the author of Part II., has appropriated and continued. The notes only record the varia-

tions shown in the MSS. of Stubbs's Chronicle.

² *instruens*] *instruet*, E.

³ *circumvenientes*] *supervenientes*, G.

⁴ *ecclesiis*] *ecclesia*, C.

paritatem qua æqualiter fundatæ sunt, in sectarum¹
 Phil. ii. 21. scandala diviserunt. Nimirum *quærent quæ sua sunt*,
 et *non quæ Jesu Christi*; et idcirco obducta mentis
 acie oberrant, et quæ de prætaxatis ecclesiis Romani
 pontifices in suis privilegiis statuunt, aut scienter nes-
 ciunt, aut fastu mentis intellecta despiciunt. Verum
 quisquis Historiam Anglorum legerit, et via regia
 gradiens lectionem ejus² memoriter tenuerit, perspicue
 intelligere poterit, quod illa professionis exactio, sicut
 evidenter obviat rationi, ita sine dubio primitivæ
 earundem ecclesiarum adversatur institutioni. Unde
 mihi tam Historiæ Anglorum, quam Cronicorum,
 necnon et Apostolicorum privilegiorum collationem
 facienti, tandem animo consedit³ ob antiquitatis me-
 moriam ad posteritatis notitiam omnes Eboracensium
 pontificum successiones, a Sancto Paulino usque ad
 pontificatum venerabilis memoriæ Thurstini⁴ archiepi-
 scopi, ex ordine ponere, et quid, quis,⁵ vel quomodo
 pro ecclesia illa egerit, vel passus sit, quantum parvi-
 tati meæ innotescere potuit, ad memoriam revocare.

The evi-
dence of
history.

The
author's
resolution
to give an
account of
the arch-
bishops to
the time of
Turstin.

QUOD⁶ SANCTUS PAPA GREGORIUS EBORACENSEM EC-
 CLESIAM⁷ ET CANTUARIENSEM CONSTITUIT ESSE PARES.⁸

Eboracensis ecclesia, licet Cantuariensi divitiis impar
 et terrena potentia, pari tamen dignitate quamvis
 posteriori tempore fundata, et eadem potestate qua et
 Cantuariensis ecclesia est sublimata, Apostolicorum
 quoque privilegiorum dignatione indissimili auctoritate
 confirmata. Siquidem beatus papa Gregorius ubi

Gregory
the Great
made the
churches
of York
and Can-
terbury
equal.
A.D. 601.

Beda, H. E.
i. 29.

¹ *sectarum*] sua, C.

² *ejus*] suam, F.

³ *consedit*] inedit, A. B. C. D.
E. G.; incidit, F.

⁴ *Thurstini*] magistri Willelmi
la Souche, B. D. F.

⁵ *quid, quis*] quisquis fuerit, A.
B. C. D. F. G.

⁶ No title in E. Quod papa Gre-
gorius Eboracensem ecclesiam Can-
tuariensi constituit esse parem, C.
F.

⁷ *ecclesiam*] om. text and E.;
ins. A. B. C. D. F. G.

⁸ *pares*] parem, A. C. F.

gentem Anglorum per prædicatores, quos illuc direxerat, ad Christum conversam esse didicit, misit Sancto Augustino universa quæ ad cultum ac ministeria¹ ecclesiæ generaliter erant necessaria,² vasa, vestimenta, ornamenta sacerdotalia, vel clericalia indumenta, Apostolorum ac Martyrum reliquias, necnon et codices plurimos.

Gregory's
Privilege.

Misit etiam ei et³ Privilegium in quo duos tantum in Anglia metropolitanos ordinavit, ipsosque officio, dignitate, et suffraganeorum numero pares esse constituit; qualiterque ipsi inter se metropolitani agerent edocuit; honorem quoque dignitatis vel prioratus inter eos in eodem Privilegio distinxit. Quod Privilegium cum cæteris Apostolicorum Privilegiis ideo in calce hujus opusculi subscriptum⁴ est, ut facilius lector Privilegium inveniat quod quæsierit, cum omnia simul ante oculos sine interruptione posita invenerit. Cujus Privilegii principium tale est:⁵ *Cum certum sit pro Omnipotenti Deo laborantibus, etc.*

Which is
given at
the end of
this work.

QUARE IN HAC PARITATE CONSTITUENDA NON CANTUARIENSEM SED LUNDONIENSEM NOMINAVIT.⁶

Gregory
in his
Privilege
named
London
and not
Canter-
bury, and
for what
cause.

Quod autem in eodem Privilegio inter Lundoniensem et Eboracensem archiepiscopos hanc metropolitanæ dignitatis paritatem, et honoris atque ordinationis vicissitudinem Beatus Gregorius distinguens, nullam fecit de Cantuariensi mentionem, hoc in causa fuisse reor, quod Lundonia antiquitatis prærogativa nobilissima, et totius meridianæ Britanniae ab ortu in occasum

¹ *ministeria*] *mysteria*, A. C. E.

² *necessaria*] videlicet *ins.* B. D. F. G.

³ *et*] *om.* F.

subscriptum] *scriptum*, A. B. D. F. G.

⁵ *tale est*] *cujus tenor inseritur* in libro Bedæ de Gestis Anglorum,

libro primo, xxix. capitulo, *ins.* A. B. D. F. G.; *cujus privilegii tenor, &c., C.*, followed by—*et sic incipit et sequitur, et est talis* (reciting the whole document).

⁶ Quare in hac paritate constituenda Lundoniensem non Cantuariensem papa nominavit, C.

frequentatione erat¹ famosissima, multorum emporium populorum terra marique ad eam confluentium. Non autem Cantuaria ita. Eboraca vero et ipsa totius aquilonalis² et septentrionalis Britanniae civitas principalis, omniumque in eo caeli tractu³ urbium antiquissima, multarum inundatione rerum erat celebratissima, sed nec ita Cantuaria. Itaque sicut praedictas duas civitates tam antiquitate et rerum opulentia, quam populorum frequentia Britannia praeceteris nominatissimas habebat, ita discretissimus pater duos Angliae metropolitanos archiepiscopatus sedes in eis habere decreverat, quamquam pro tempore et loco et rerum eventu aliter acciderit.⁴

York and London the greatest for antiquity and wealth, not so Canterbury.

Sanctus enim Augustinus, mox ut ad regem Ethelbertum pervenit, donante eodem rege, (quamvis adhuc pagano,) mansionem in civitate Dorobernensi accepit, et postquam per ejus praedicationem ad Christum conversus est, donavit eidem⁵ idem rex sedem archiepiscopalem in eadem civitate Dorobernensi, quia ipsa erat totius regni sui metropolis. Londonia enim non sui juris erat ut in ea metropolitanam sedem constitueret, sed erat metropolis regni regis Siberti⁶ nepotis sui. Ideoque extunc Sanctus Augustinus in Doro-

St. Augustine had a residence given to him at Canterbury by Ethelbert.

London was not within Ethelbert's kingdom.

Beda, H.E. i. 25.

¹ erat] om. C.

² aquilonalis] aquilonaris, A. D. F.

³ omniumque in eo caeli tractu] multarum quia in ea caeli contractu, B. D. F. G.

⁴ acciderit] Memorandum etiam (om. C. E.; etiam tamen est, G.) quod tempore Lucii regis filii Coyli receperunt primo Britones fidem Christi, postulante eodem Lucio, missis in Angliam ab Eleutherio papa (xiii. a Beato Petro, Lino et Cleto computatis) viris religiosus et catholicis Fagano et Damiano anno ab incarnatione Domini clvi., sicut in Cronicis continetur, et in libro

Beda primo, quarto capitulo. Post istum fuerunt ante Gregorium xlv. papae, A. B. C. D. E. F. Followed by Fuerunt tunc in Britannia xxviii. flamines, necnon et iii. archiflamines, et loco eorum episcopos et archiepiscopos ordinabant sancti doctores (scilicet, G.) Faganus et Damianus, B. C. G. G. adds et tunc erant in Britannia tres sedes archiepiscopales, videlicet Lundoniis, Eboraci, et Urbis Legionum.

⁵ eidem] ei, C. E. G.

⁶ Siberti] Saberti, A. B. D. E. F. G.

Gregory died before the conversion of York, and so the pall he promised was not sent by him.

bernia quasi in archiepiscopatus sui sede remansit, hæc¹ est Cantuaria. Obiit autem beatus papa Gregorius antequam civitas Eboraca ad Christum esset conversa, et ideo pallium, quod ipse illuc, sicut in Privilegio suo promiserat, mittere decreverat, usque ad Honorium papam, qui ab eo quintus Romanæ ecclesiæ præfuit, dilatum est.

DE SANCTO PAULINO ARCHIEPISCOPO.²

The mission of Paulinus from Kent. A.D. 625.

Hujus papæ temporibus potentissimus Northumbro-
rum rex Edwinus, adhuc paganus, Edelbergam,³ virgi-
nem Christianam, filiam regis Cantuariorum Edelberti
jam defuncti, a fratre suo rege Edelbaldo in conjugium
dari sibi⁴ petiit. Cumque ei responsum esset, non esse Beda, H.E.
licitum Christianam virginem pagano in conjugium dari, ii. 9.
ne fides et Sacramenta cælestis Regis consortio prophana-
rentur regis qui veri Dei cultus esset prorsus ignarus,
promisit⁵ rex se eandem quam virgo colebat subiturum
religionem, si tamen a prudentibus examinata sanctorum posset
inveniri. Itaque virgo regia regi promittitur, dispositum-
que est ut ordinaretur episcopus vir Deo dilectus Pauli-
nus, qui cum illa veniret, eamque et comites ejus, ne
paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione
et Sacramentorum cælestium celebratione confirmaret.

Ordinatus est igitur⁶ Paulinus episcopus a Justo Can-
tuariensi archiepiscopo, sub die xij. kal. Augusti, anno ab
incarnatione Domini dcxxv. Et sic, cum præfata virgine,
advenit ad regem Edwinum.⁷ Sed ipse⁸ potius toto animo

¹ hæc] hoc, C.

² No title in E. De Sancto Paulino primo archiepiscopo civitatis Eboracensis, C.

³ Edelbergam] Edwergam, B. G.; Edebergam, C. D.; Edelburgam, E.

⁴ sibi] om. F.

⁵ promisit] ergo ins. B. D. E. F. G.; igitur, C.

⁶ igitur] itaque, A.

⁷ advenit ad regem Edwinum] quasi comes copulæ carnalis ad

regem Edwinum advenit, A. B. C. D. E. F. G. After which the same MSS. insert the following passage : " Iste Justus quartus fuit a Beato Augustino, quia post Augustinum fuit Laurentius; post eum Mellitus qui fuit Londoniensis; post eum Justus qui fuit Roffensis; post eum Honorius quem Paulinus consecra- vit Lincolnæ. Cui et Paulino Ho- norius papa primus pallium misit."

⁸ ipse] om. C.

2 Ep. ad intendens, ut, gentem quam adibat ad agnitionem veritatis
Cor. xi. 2. advocans, juxta vocem Apostoli sponso¹ virginem castam
exhiberet² Christo.

Beda, H.E. Iste est Paulinus quem sanctus papa Gregorius, sug- Paulinus
i. 29. gerente sibi Sancto Augustino multam quidem sibi was sent to
esse messem sed operarios paucos, cum Mellito et Gregory,
Justo et pluribus cooperatoribus ac Verbi³ ministris A.D. 601.
eidem Augustino ad prædicandum direxit; e⁴ quibus
Mellitus a Sancto Augustino ad sedem Londoniensem
ordinatus.⁵ Procedente tempore pro defuncto Laurentio,
qui Augustino successerat in archiepiscopatum Can-
tuariensem, a sua sede est translatus. Similiter et
Justus a Sancto Augustino ad sedem Roffensem primo
est ordinatus. Deinde et ipse pro defuncto Mellito
Cantuariensi ecclesiæ est subrogatus. Tertius vero
eorum socius Paulinus præfatæ virgini Christianitatis
et fidei custos datur. Ab archiepiscopo Justo episcopus
ordinatus, cum eadem virgine ad prædictum regem
Edwynam est destinatus.

DE PRÆDICATIONE EJUS.⁶

Beda, H.E. Igitur ad prædicationem Sancti Paulini rex Edwinus The con-
ii. 14. ad Christum conversus baptizatus est in civitate Ebo- version of
raci cum cunctis gentis suæ nobilibus ac plebe plurima anno Northum-
Dominicæ incarnationis DCCXXVII.; cathedramque⁷ archiepis- bria by
copalem eidem doctore atque antistiti suo Paulino in Paulinus
eadem civitate sua constituit, in qua ipse Paulinus described.
usque ad finem⁸ regis Edwini sedit, verbumque Domini A.D. 627.
cum omni alacritate et instantia in ea provincia præ-
dicavit. Tantus autem fertur tunc fuisse fervor fidei ac
desiderium lavacri salutaris genti Northumbrorum, ut quodam

¹ sponso] uni viro, A. B. C. D. F.

⁵ ordinatus] est *ins.* A. D.

² exhiberet] exhibere, A. B. D.
E. G.; *adhibere*, C.

⁶ ejus] ejusdem Paulini, B. G.;
no title, E.

³ Verbi] Dei *ins.* A. B. D. F.
G.; Christi, C.

⁷ cathedramque] cathedram, A.
B. D. E.

⁴ e] cum, B. G.

⁸ finem] vitæ *ins.* A.

tempore Paulinus veniens cum rege et regina in villam regiam¹ in provincia Berniciorum, xxxvi. diebus ibidem cum eis catechizandi et baptizandi officio deditus moraretur; quibus diebus cunctis cum a mane usque ad vesperam nil aliud ageret quam confluentem² de cunctis locis plebem Christi verbo salutis iustruere, atque instructam in proximo flumine³ lavacro remissionis abluere. Sed in provincia Deirorum, ubi sæpius manere cum rege solebat, baptizabat in fluvio Sualua, qui⁴ vicum Cataractam præterfluit. Magnam itaque partem Deiræ et Berniciæ (nam inhas duas provincias Northumbria antiquitus fuerat divisa),⁵ Sanctus Paulinus primus, quintus a Beato Gregorio, ad fidem Christi convertit.

QUOD HONORIUS PAPA PAULINO PALLIUM MISERIT.⁶

Honorius
sends the
pall to
Paulinus.

Honorius¹
letter to
Edwin.

Quod ubi papa Honorius didicit, gentem scilicet North-umbriorum cum rege suo Edwino ad fidem Christi, Paulino evangelizante, conversam esse, misit eidem Paulino pallium, sicut in Privilegio beati papæ Gregorii fuerat decretum.⁷ Misit regi Edwino literas exhortatorias, in quibus ad paritatem quam Sanctus Gregorius inter duos Angliæ metropolitanos statuerat, etiam ipse potestatem eis sese vicissim ordinandi eisdem metropolitanis concessit, scilicet ut, cum Dorovernensis⁸ vel Eboracensis antistes de hac vita transierit, is, qui superstes est, consors ejusdem gradus, habeat potestatem alterum ordinandi in loco ejus qui transierat⁹ sacerdotem, ne sit necesse usque¹⁰ ad Romanam civitatem per tam prolixa terrarum

Beda, H.E.
ii. 17.

¹ *regiam*] quæ vocatur Adgefrin *ins.* A. D. E.; Adgebrin, B.; Adgrifin, G.; Aggebrim, C.

² *confluentem*] eo, *ins.* D. E. F. G.; coram eo, B.; ei, A. C.

³ *flumine*] Glein *ins.* A.; scilicet Glein, B. C. G.; quod Swale nunc dicitur, C.

⁴ *qui*] quæ, A. B. D. F. G.

⁵ *divisa*] quam *ins.* B. D. F. G.

⁶ No title, E.; pallium Sancto Paulino misit, A. B. C. D. F. G.

⁷ *decretum*] *ins.* Istæ literæ continentur in libro Bedæ de Gestis Anglorum primo (secundo, B. G.), capitulo xvii. et xviii., et incipiunt: *Domino excellentissimo regi*, etc. Item, *Dilectissimo fratri Honorio*, etc., A. B. C. D. E. F. G.

⁸ *Dorovernensis*] Dorobornensis, A. B. D. F.

⁹ *transierat*] transierit, A. D.

¹⁰ *usque*] om. G.

et maris spatia pro ordinando episcopo semper fatigari ; similiter et Honorio archiepiscopo hoc idem literis insinuat, sicut inferius post Privilegium Gregorii continetur.

QUOD PAULINUS LINDISSE ET CIVITATEM LINDOCOLINAM AD DOMINUM CONVERTIT, ET QUOD ETIAM IPSE PAULINUS HONORIUM CANTUARIENSEM CONSECRAVIT ANTISTITEM.¹

Beda, H.E. ii. 16. Prædicabat autem Sanctus² Paulinus non solum in Northumbria³ sed etiam in provincia Transhumbrana, hoc est in Lindisse,⁴ ipsamque gentem et civitatem Lindicolinam⁵ ad Dominum convertit, et in eadem civitate ecclesiam operis egregii de lapide a fundamentis construxit.

Paulinus converts Lindsey and Lincoln. A.D. 628.

H. E. ii. 18. Hæc inter⁶ Justus archiepiscopus ad cælestia regna sublatus, et Honorius pro illo in archiepiscopatum Cantuariensem est electus. Qui ordinandus venit ad Paulinum, et, occurrente sibi illo in Lindocolino,⁷ in præfata ecclesia quintus Dorobornensis ecclesiæ, secundum institutionem papæ Honorii, a Paulino consecratus est antistes.

Paulinus consecrates archbishop Honorius at Lincoln. A.D. 630.

QUOD OCCISO REGE EDWINO PAULINUS CANTIAM REDIIT, ET CURAM ECCLESIAE ROFFENSIS SUSCEPIT.⁸

Igitur Paulinus, primus Eboracensis archiepiscopus, sex annis continuis fidem Christi prædicando cathedra

The death of Edwin. A.D. 633.

¹ Om. E. Quod Paulinus Lindisse et Lincolniam ad Dominum convertit, et Cantuariensem archiepiscopum in ea (om. B. G.) consecravit, B. C. D. F. G.

² Sanctus] Beatus, A.

³ Northumbria] Northumbrana, E.; Transhumbrana, A. B. D. F. G.

⁴ Lindisse] Lyndeseye, A.; Lyndesse, A. B.; Lyndese, D.

⁵ Lindicolinam] Lyncoln, A.; Lincolinam, D.; Lincolniam, F. G.

⁶ Hæc inter] Hæc autem inter, A. E.; Inter hæc autem, G.; Hæc autem infra, F.; Hoc intervallo, C.

⁷ Lindocolino] Lincolnia, B. D. G.

⁸ Om. E.

Paulinus
flees to
Kent with
the queen,
&c.

And is
made bis-
hop of
Rochester,
where he
dies.
A.D. 644.

dram archiepiscopalem sublimiter rexit; quibus expletis, rebellaverunt adversus regem Edwinum Cedwalla rex H.E. ii. 20. Britonum et Penda rex Merciorum, et conserto gravi prælio¹ occisus est rex Edwinus; factaque est maxima strages in ecclesia Northumbrorum. Itaque turbatis rebus, interfectis ducebus, grassantibus² hostibus, cum nihil auxilii, nil alicubi præsidii nisi in fuga superesset, Paulinus, assumpta secum regina et pueris regiis, navigio Cantiam unde venerat rediit, atque ab Honorio archiepiscopo, quem ipse Paulinus sacraverat,³ et a rege Edelbaldo, qui eundem Paulinum cum sorore sua ad regem Edwinum miserat, multum honorifice susceptus est; et quia eo tempore Roffensis ecclesia pastorem minime habebat, eo quod Romanus præsul illius ad Honorium papam a Justo archiepiscopo legatarius missus absorptus fuerat fluctibus Italici maris, invitatione Honorii archiepiscopi et Edelbaldi regis curam præfatæ ecclesiæ suscepit Sanctus Paulinus. In qua etiam ecclesia ipse post plures annos a terrenis ad cælestia migrans, pallium, quod ab Honorio papa acceperat, reliquit.

DE SANCTO CEDDA.⁴

Bishop
Ceadda.
A.D. 663.

In the
interval
the bishops
of Lindis-
farne had
ruled
Northum-
bria.

Secundus Eboracensis archiepiscopus ordinatus est Sanctus Cedda anno⁵ Domini dclxiii.,⁶ multo temporis intervallo. Recedente enim [propter] persecutionis immanitatem Sancto Paulino, Eboracensis ecclesia proprium per xxx. annos non habuit episcopum, sed Lindisfarne arch. Ebor. p. 252. ecclesiæ pontifices, (cujus ecclesia propter barbarorum incursiones post multos annos Dunelmum translata est,) scilicet Aidanus, Finanus, Colmannus, et Tuda, quatuor isti, sicut sibi ordine succedebant, totius Northumbriæ administraverunt pontificatum.

Verum tricesimo pontificatus eorum anno expleto, finitoque inter Wilfridum et Colmanum de observantia

¹ *prælio*] in campo qui vocatur Hetfeld, *ins.* B. C. G.

² *grassantibus*] crescentibus, C.

³ *sacraverat*] consecravit, C.

⁴ No title, E. G. De Sancto

Cedda archiepiscopo, A. B. D. C. adds secundo; F. Eboracensis.

⁵ *anno*, &c.] om. C. E.

⁶ DCLXIII.] quia *ins.* A. B. D. G. sed, C. E.

Paschali conflictu, convictisque Scotis et patriam suam repetentibus, defunctoque in brevi Tuda qui Colmano in episcopatu successerat, missus est Sanctus Wilfridus a rege Berniciorum, Alfrido,¹ consilio patris sui Oswii in Gallias, ut sibi suisque ordinaretur episcopus. Quo adhuc in transmarinis partibus propter ordinationem demorante, imitatus industriam filii sui rex Oswius fecit sibi ordinari in archiepiscopum Eboracensis ecclesiæ virum sanctum, modestum moribus, Scripturarum lectione sufficienter instructum, et ea quæ in Scripturis agenda didicerat operibus sollerter exequentem, vocabulo Ceddæ, fratrem reverentissimi antistitis Orientalium Saxonum Cedd, presbyterum, et abbatem monasterii quod vocatur Lestingæu.² Qui cum³ ecclesiam tribus annis sublimer rexisset, dulcedine quietioris vitæ archiepiscopatum dimisit, et ad monasterium suum quod est in Lestingæu² secessit; unde post non multum tempus, postulante archiepiscopo Theodoro et concedente rege Oswio, assumptus, et petenti regi⁴ Merciorum Wlfero missus, pro defuncto Jarumano⁵ Licetfeldensi⁶ ecclesiæ est substitutus, et cum⁷ eandem ecclesiam duobus annis et dimidio gloriose rexisset, migravit ad Dominum, sepultusque⁸ est primo juxta ecclesiam Sanctæ Mariæ, sed postmodum, constructa⁹ ibidem ecclesia Sancti Petri, in eandem sunt ossa ejus honorifice ac devote translata.

Wilfrid made his hop on the defeat of the Scotch party.

Ceadda retires to Lestingham: afterwards bishop of Lichfield. Dies, A.D. 672.

H.E. iv. 3.

DE SANCTO WILFRIDO.¹⁰

Tertius Eboracensis ecclesiæ administrationem suscepit supradictus vir, Sanctus Wilfridus, qui a rege Berniciorum Alfrido Haugustaldensis ecclesiæ fuerat

Bishop Wilfrid. A breviate for life.

¹ *Alfrido*] Egfrido, C.
² *Lestingæu*] Lastyngaen, A. B.; Lastyngaen, F. G.; Lestingaen, C. E.
³ *cum*] ins. B. F.; Qui etiam cum, G.
⁴ *petenti regi*] petente rege, G.
⁵ *Jarumano*] Larumano, G.
⁶ *Licetfeldensi*] Lychefeldensi, A. B. C. D. G.

⁷ *cum*] ad, G.
⁸ *que*] om. A. B. F. G.
⁹ *constructa*] est ins. A. B. C. D. E. F. G.; also et ins. after Petri.
¹⁰ *De Sancto Wilfrido archiepiscopo*, A. B. D. G. "Eboracensi" is added by C., and "qui apud Ripon sepultus est," by F.

Educated
at Lindis-
farne.

episcopus constitutus, cui, quia erat¹ consilio providus, et actione strenuus, curam Eboracensis ecclesiæ tunc² vacantis commisit Deirorum rex Oswius, de quo cum largior sit scribendi materia, nos breviandi gratia multa omittentes, summatim exprimamus quam illustris et strenuus fulserit in ecclesia. Qui cum esset annorum xiiii., primo in Lyndisfarnensi ecclesia lectioni operam impendens, animadvertit minime perfectam esse viam³ quæ tradebatur a Scotis, unde⁴ Romam perrexit, ibique meditationi rerum ecclesiasticarum cotidiana mancipatus instantia, quatuor Evangeliorum ex ordine libros, compotum Paschæ rationabilem, et alia multa ecclesiasticis disciplinis accommodata a consiliario ipsius papæ viro doctissimo Bonifacio didicit. Inde Britanniam rediens,⁵ cum in Gallias⁶ devenisset, tribus annis cum Dalfino Lugdunensi commoratus, attonsus est ab eo; sicque patriam perveniens,⁷ conjunctus est amicitii supradicti Alfridi regis Berniciorum, et ad ejus jussionem⁸ presbyter ordinatus. Beda, H.E. v. 19.

At Lyons.

He takes
the lead in
the conference at
Whitby.

Interea mota, ut superius memoravimus, inter Anglos et Scotos quæstione de observantia Paschæ, quam contra morem ecclesiasticum celebrabant⁹ Scoti, Wilfridus contra eos et eorum doctorem, Colmannum Lindisfarnensem episcopum, conflictum iniit,¹⁰ et congregata synodo non parva sub præsentia regum, scilicet Oswii qui Deirorum, et filii sui Alfridi qui Berniciorum sub patre suo regebat regnum, sententiam Scotorum confutavit, sectamque¹¹ reprobavit, et catholicam Paschalis observantiæ regulam promulgavit. Quem conflictum a Venerabili Beda luculenter editum in Historia legimus Anglorum.

¹ erat] om. A. B. C. D. E. F. G.

² tunc] per resignationem Ceddæ episcopi, ins. A. B. C. D. E. F. G.

³ viam] vitam, C. D. F. G.

⁴ unde] om. A.

⁵ rediens] veniens, A. B. C. D. E. F. G.

⁶ Gallias] Galliis, A.

⁷ perveniens] veniens, A.

⁸ jussionem] missionem, G.

⁹ celebrabant] celebrant, A. B. C. D. E. F. G.

¹⁰ iniit] anno Domini DCLXIII^o, ins. G.

¹¹ que] om. A., &c.

Processu vero temporis misit eum præfatus rex Alfridus in Gallias, ut sibi suisque specialiter ordinaretur episcopus, eique individuus comes ac sacerdos esset, et doctor catholicus. Ordinatus¹ est itaque Sanctus Wilfridus episcopus apud Compendium ab Agilberto² Parisiorum episcopo, cum quo et alii undecim episcopi convenientes multum honorifice ministerium impleverunt. Rediens autem Wilfridus³ Britanniam, et per Cantiam veniens, quia sedes Cantuariensis defuncto Honorio archiepiscopo vacabat, et Theodorus necdum⁴ ad sedem suam venerat, ipse Wilfridus in Cantia presbyteros et diaconos, usque dum archiepiscopus ad sedem suam perveniret, ordinabat; sicque ad regem Alfridum perveniens, apud Hestoldesham sedem ab eo episcopalem accepit. Hæc inter supradictus Eboracensis archiepiscopus, Sanctus Cedda, quietam magis vitam diligens, dimisso archiepiscopatu, in⁵ monasterium suum in Lestingaei⁶ secessit. Et Sanctus Wilfridus curam Eboracensis ecclesiæ invitante rege Oswio accepit, necnon et omnium Northumbrorum, sed et Pictorum, quousque rex Oswius imperium protendere poterat.

Mortuo autem rege Egfridus filius suus in regnum, qui post Beatam Etheldredam, quam nomine tenus conjugem primo duxerat, Ermenburgam⁷ sortitus est in matrimonium. In cujus corde malignus hostis sibi hospitium fecerat, ubi odiorum et invidiæ contra Beatum Wilfridum fomenta conficiens, per linguam mulieris incendit animum regis ad expulsionem usque pontificis. Sed quia rex pontificem de sua sede præter consensum Theodori archiepiscopi pellere nequibat, mandavit archiepiscopo ut adesset; auditisque quas accusatores ejus finxerant causas, pulsus est ab episcopatu Sanctus Wilfridus anno ab Incarnatione Domini

Consecrated bishop.

Works in Kent.

Egfrid's queen makes mischief.

Wilfrid is banished.

¹ *Ordinatus*] que *ins.* A.

² *ab Agilberto*] a Gilberto, A. B. D. F. G.; ab Angilberto post Gewisde tunc, C.

³ *Wilfridus*] in *ins.* G.

⁴ *necdum*] nondum, G.

⁵ *in*] ad, G.

⁶ *Lestingaei*] Lestingaen, C.; Lastingaen, D. F. G.; Lastyngaen, A. B.

⁷ *Ermenburgam*] Emburgam, A. B. C. D. F.; Cutburgam, G.

dcxxxviii., qui est annus episcopatus sui xiii., et per decennium exulavit; duoque in loco¹ episcopi a Theodoro sunt substituti, Bosa videlicet qui Deirorum, et Eata qui Berniciorum provinciam gubernaret, Bosa in civitate Eboracensi, Eata in ecclesia Haugustaldensi.

Is righted
by pope
Agatho,
but cannot
recover his
see.

Works in
the south.

Converts
Sussex and
the Isle of
Wight.

Wilfrid is
bishop of
Hexham.

At Wilfridus pro causa sua Romam iturus, et de ea coram Apostolico papa acturus, ubi navem ascendit, Fresiam appulsus, primus genti illi² verbum Dei prædicans, ad Christum eam convertit. Deinde Romam veniens, ventilata³ causa sua in Concilio cxxv. coepiscoporum, absolutionis suæ literas ab Agathone papa accepit, rediensque Britanniam, cum propter inimicitias Egfridi regis in episcopatum suum recipi non posset, divertens ad provinciam Australium Saxonum, quinque annis, id est usque ad mortem ipsius Egfridi,⁴ moratus, gentem illam in Christum credere fecit, et, donante rege illius provinciæ nomine Ethilwalch,⁵ insulam quæ vocatur Selesu, ubi suos dum exularet recipere posset, cum omnibus hominibus et facultatibus quæ in ea erant, in possessionem accepit, ubi et monasterium construxit, et regularem inibi vitam instituit.

Similiter et Vectam insulam per Verbi Dei ministros, quos illuc direxit, ab idolatriæ cultu liberavit, et dono regis Cedwallæ, qui interfecto rege prædicto Ethilwalch⁶ insulam illam sibi subjugavit, tertiam ejusdem insulæ partem in possessionem accepit; quam postea patriam repetens, nepoti suo Bricwino⁷ commendavit.

Interim dum Sanctus Wilfridus Romam iret ac rediret, et in provincia supradicta moraretur, Eata, qui pro ipso ad sedem Haugustaldensem a Theodoro fuerat

¹ *loco*] suo *ins.* A. B. C. D. E. F.

² *illi*] After this two ff. are missing in A.

³ *ventilata*] est *ins.* B. D. G.

⁴ *Egfridi*] om. B. G.

⁵ *Ethilwalch*] Edelwach, B. D.

G.; Edelwalch, E.; Edilwach, C. F.

⁶ *Ethilwalch*] Edelwach, C.; Edilwach, D. F.; Edilwalch, E.; Edylwach, B. G.

⁷ *Bricwino*] Brittono, C.; Britwino, G.; Britwino, D.

Symeon,
p. 253.

ordinatus, principio regni Alfridi, qui post fratrem suum Egfridum regnavit, defunctus est, et Sanctus Johannes præsulatum Haugustaldensem accepit, ac uno anno tenuit. Anno autem secundo regis Alfridi, eodem rege invitante, Sanctus Wilfridus episcopatum suum recepit, et Sanctus Johannes de Hestoldesham ad Eboracum translatus, pro jam defuncto Bosa, in archiepiscopum¹ est sublimatus.

Transactis autem quinque annis Sanctus Wilfridus, denuo accusatus ab eodem rege et plurimis episcopis, præsulatu pulsus est, veniensque Romam, cum præsentibus accusatoribus acciperet locum se defendendi, omnium judicio probatum est accusatores ejus falsas contra eum machinasse calumnias; scriptumque est regibus Anglorum, ut eum in episcopatum suum facerent recipi, eo quod injuste fuerit² accusatus. Reversus itaque Is restored. Britanniam sub Osredo rege filio Alfridi, xiii. secundæ expulsionis³ anno, Haugustaldensem⁴ episcopatum recepit, sicque quatuor annis, id est, usque ad diem obitus sui, vitam duxit in pace.

Fuit autem Beatus Wilfridus temporibus Oswii et Egfridi, Alfridi,⁵ et Osredi,⁶ cujus anno quarto diem clausit extremum, functus episcopatu per multas tribulationes xlv. annis, qui sic colliguntur. Mansit in episcopatu in pace ante primam expulsionem xiii. annis, pulsus ab episcopatu decennio exulavit, reversus de exilio v. annis in episcopatu fuit, iterum pulsus xiii. annis in exilio fuit; secundo reversus quatuor annis in pace episcopatum rexit.

Defunctus est autem in monasterio⁷ apud Undalum, quod est juxta Stanford,⁸ et inde ministerio fratrum

Again
banished
and put
right at
Rome.

Is restored.

Wilfrid's
pontifical
years.

His death
and burial.

¹ *archiepiscopum*] archiepiscopatum, B. G.

² *fuerit*] fuerat, B. G.

³ *secundæ expulsionis*] secundo suæ pulsionis, B. C. G.; secundo suæ pulsationis, F.

⁴ *Haugustaldensem*] Haugustaldensis ecclesiæ, G.

⁵ *Alfridi*] om. G.

⁶ *Osredi*] Offridi, C.

⁷ *monasterio*] suo ins. G.

⁸ *Stanford*] Staunford, D. Stamford, B. C. E. G.

delatus,¹ in monasterio suo- apud Ripum² est sepultus.³

DE BOSA.⁴

Bishop
Bosa.
A.D. 678.

Quartus Eboraci præfuit ecclesiæ vir multæ⁵ sanctitatis et humilitatis Bosa, qui, statim post primam expulsionem Sancti Wilfridi, a Theodoro Cantuariensi archiepiscopo Eboraci est ordinatus, et pro Sancto Wilfrido ad ejusdem ecclesiæ regimen est substitutus, totoque fere decennio, quo Sanctus exulabat Wilfridus, ecclesiam illam rexit, et principio regni Alfridi defunctus, apud Eboracum est sepultus.

DE BEATO JOHANNE BEVERLACENSI.⁶

Bishop
John of
Beverley.
A.D. 705.

His learning
and
powers of
teaching.

Quintus Eboracensem rexit ecclesiam sanctus et digne laudabilis archiepiscopus Johannes, hic de gente Anglorum, natalibus nobilis, puer Theodoro Cantuariensi archiepiscopo ad imbuendum literis traditus, propter ejus excellentem in Scripturis ingenii vivacitatem, Johannes, id est gratia Dei, ab eo est appellatus. Cujus doctrinis accurate⁷ institutus, et gratia Dei adjutus, in tantum literarum scientia claruit, ut eo de auditorio egresso statim ad eum audiendum discipuli catervatim undique confluerent, et cælestis philosophiæ ab eo documenta pectore sitibundo indesinenter haurirent. Quos et ipse tanta religionis institutione formabat, ut eos non solum Divinarum Scripturarum lectioni vacare, sed etiam operibus justitiæ se faceret exemplo sui exercere, inter quos radiantissima totius Britanniæ lucerna

Bede one
of his
pupils.

¹ *delatus*] delegatus, B. C.

² *Ripum*] Ripon, G.

³ *sepultus*] anno Domini DCCIX.
ins. B. C. D. G.

⁴ *De Bosa*] archiepiscopo ins.
B. G.; archiepiscopo Eboracensi,
E.; quarto added by C.

⁵ *multæ*] magnæ, B. E.

⁶ *De Beato Johanne Beverlaciensi*] De Sancto Johanne archiepiscopo Eboracensi, B. D. F. G.; De Sancto Johanne quinto arch., &c., C.

⁷ *accurate*] actu recte, G.

Beda, qui inter illustres ecclesiæ doctores celeberrimus habetur, insignissimus ejus auditor fuit, quemque¹ ipse tum pro vitæ sinceritate,² tum pro sensus subtilitate, miro amplexus amore, digno quoque venerabatur honore.

Denique processu temporis ipse Johannes propter affluentem³ cælestis doctrinæ gratiam de auditorio suo, ad docendos populos et ecclesias instruendas fraterna ubique caritate invitatus, tantæ excellentiæ illustratus, gratia, in monasterio Streneshalensi⁴ aliquantisper detinetur diebus ab Elflede abbatissa. Postquam autem non solum ibi, sed etiam in regionibus circumstantibus, verbum Dei rudibus adhuc Anglorum populis evangelizavit, ad heremiticam se conferens⁵ vitam, super ripam Tyne fluvii in loco qui *Arneshaug* dicitur, quod interpretatur Mons Aquilæ, diu seipsum Deo in magna contemplationis puritate immolavit.

Sed cum esset vir meriti singularis, et Apostolicæ gratiæ virtutibus insignis, ne tanta Domini lucerna sub modio tecta lateret, inde principio regni⁶ Alfridi assumptus, primo ad Haugustaldensem ecclesiam pro defuncto Eata substitutus, et postmodum ad ecclesiæ Eboracensis cathedram pro defuncto Bosa translatus, magnis⁷ in utraque sede claruit miraculis. Quia vero præcedente⁸ tempore, dum ipse adhuc auditorium regeret, multæ sanctitatis et scientiæ plures habuerat discipulos, de ipsis postmodum ad pontificatum assumptus electissimos sacris ordinibus mancipavit, et ad reverendum sacri altaris ministerium dignos Deo cooperatores promovit. De quibus est ille clarissimus Anglorum

Some time
at Whitby.

After-
wards a
hermit on
the Tyne.

Bishop of
Hexham
and York.

John's
scholars :
Bede.

¹ *quemque*] quem et, B. C. D. E. F. G.

² *sinceritate*] sanctitate, B. C. D. E. F.

³ *affluentem*] effluentem, B. G.

⁴ *Streneshalensi*] Strenesale, E.; Strenesalensi, B. C. D. G.

⁵ *conferens*] offerens, B. C. D. F. G.

⁶ *regni*] régis, B. G.

⁷ *magnis*] que ins. B. G.

⁸ *præcedente*] procedente, B. G.

doctor Beda, de quo supra meminimus, cujus scripta tota miratur Europa; quem beatus pontifex electum Deo ministrum constituens, diaconii arce sublimavit, et post sacerdotii honore vestivit.

Herebald. De quorum etiam collegio extitit Herebaldus, qui ejus erat a puero discipulus, comesque commanens et individuus; quem sanctus pontifex pro inobedientia equo lapsum, et toto¹ corpore contritum, de portis mortis ad vitam orando reduxit. Ex eodem quoque numero fuit Beatus Bricunus,² quem pro vitæ sanctitate, et consiliorum profunditate præ cæteris familiarem habuit, quemque³ postea in monasterio Beverlacensi, quod ipse a fundamentis construxerat, abbatem sanctimonialis vitæ constituit.⁴ Claruit etiam inter eos venerabilis memoriæ Wilfridus Junior, qui in tantum merito sanctitatis excrevit, ut eum Beatus Johannes præ cæteris eligeret, et se vivente archiepiscopum Eboracensis ecclesiæ pro se ordinaret.

Sigga, and
the miracle
at York.

Inter ipsos quoque digna relatione memorandus est Sigga ejus diaconus, qui quantæ puritatis in conspectu Dei fuerit, iste Sanctus in seipso expertus est virtute Sancti Spiritus. Cum enim aliquando apud Eboracum in metropolitana⁵ ecclesia sua secretius oraret, et totus supernis intentus animam suam sicut aquam in conspectu Dei effunderet,⁶ visibiliter ei in specie candentis⁷ columbæ Spiritus Sanctus apparuit, Qui primo ante eum super altare, deinde super caput ipsius orantis ineffabiliter

The scene
described.

resplendens resedit; cujus eradiante per quæque foramina candore niveo, omnis ecclesia illuxit lumine magno. Mirantibus itaque cunctis tantam claritatem, ausu familiaritatis confisus accurrit supradictus Sigga diaconus

Folcard,
Vita S.
Joannis,
vol. i. p.
258.

¹ *toto*] om. B.

² *Bricunus*] Brithunus, B. C.
D. E. F. G.

³ *quemque*] quique, B. C. D. E.
F. G.

⁴ *constituit*] instituit, C. D. E.
F. G.

⁵ *metropolitana*] metropolita, E.
metropolitana, B. C. D. F. G.

⁶ *effunderet*] infunderet, G.

⁷ *candentis*] cadentis, B. D. F. G.

ad visionem, et intentis in Sanctum Dei oculis, gloriam participat Divinae visionis. In argumentum autem tantæ temeritatis contrahitur facies ejus in rugam sicut ab ustione ignis. Et velut conversa in carbonem carne, pœnam excepit temeritatis illatæ. Sed quia nihil eum latere poterat cum quo erat qui omnia noverat, sensit illico per Spiritum Sanctum Sanctus Dei diaconum participem visionis, accitumque ad se tactu emaculat dexteræ, compositaque in pristinum decorem facie, obsecrat, protestatur, adjurat, ne, quoad ipse in hac vita viveret, visionem illam alicui mortalium detegeret.

Folcard,
p. 258.

H.E. v. 6.

Cum autem Beatus Johannes ad ultimam usque senectutem ecclesiam Eboracensem gloriosissime rexisset, et administrando archiepiscopatu¹ minus sufficeret, electo et ordinato pro se cum totius cleri et populi unanimitate ad sedem Eboracensis ecclesiæ Wilfrido capellano, presbytero suo, de quo superius dictum est, ipse in monasterium suum, quod apud Beverlacum fundaverat, secessit, ibique quatuor annis in angelica conversatione degens, miraculorum gloria insignis, nonas Maii vitam feliciter finivit, sepultusque² ibi in ecclesia, extunc usque nunc semper gloriosis non cessat publicare virtutibus, functus episcopatu xxxiii. annis et viii. mensibus et xiii. diebus. Fuit autem Beatus Johannes temporibus Alfridi regis et Osredi, Conredi, et Osrici, ejus regni principio migravit ad Dominum, anno incarnationis Domini DCCXXI.

John's
retirement
and death,
A.D. 721.

Is interred
at Bever-
ley.
Miracles.

DE WILFRIDO JUNIORE ARCHIEPISCOPO.³

Sextus Eboracensis ecclesiæ regimen suscepit Wilfridus Junior, de clero et discipulatu⁴ Beati Johannis, ejus capellanus presbyter.⁵

Wilfrid
Junior.
A.D. 718.

¹ *archiepiscopatu*] episcopatu,
B. C. E. F. G.

² *sepultusque*] est *ins.* E.; sepultus est, B. C. D. F. G.

³ In B. C. D. the title is De

Sancto Wilfrido Juniore archiepiscopo Eboracensi.

⁴ *discipulatu*] disciplinatu, B. C. D. E. F. G.

⁵ *ejus capellanus presbyter*] ejus capellanus fuit, G.; fuit, B. C. F.

Other
Wilfrids
mentioned.

Quia vero plures in Historia Anglorum Wilfridos legimus episcopos, discernat prudens lector nominum identitatem vel similitudinem temporum qualitate et locorum differentia,¹ ne in personis erret cum Historiam Anglorum legerit. Ibi enim nunc Wilfridus, nunc Wilfri,² (nunc Winfridus) per *n* non per *l* scribitur. Est autem una eademque persona Wilfridus et Wilfrid, sed illud Latinum, istud barbarum. Ipse³ est Wilfridus Senior, qui discendi gratia Romam perrexit, revertens per Gallias⁴ cum Dalfino Lugdunensi archiepiscopo tribus annis commoratus est. Et cum idem archiepiscopus ex crudelitate reginæ⁵ ad decollandum duceretur, sicut Beda refert, secutus est eum Wilfrid⁶ clericus illius, desiderans pro eo, vel cum eo pariter occumbere; sed ubi hunc peregrinum atque oriundum de natione Anglorum cognovere⁷ carnifices, pepercerunt illi, neque eum trucidare cum suo voluerunt pontifice. Ecce! et hic dictus est Wilfrid secundum barbaram patriæ appellationem, et clericus illius tam propter benedictionem, quia clericum eum fecerat, quam propter triennii conversationem. Est et alius tam nomine quam persona diversus Winfridus, scilicet per *n* non per *l*, diaconus Sancti Ceddæ, et post eum Merciorum episcopus a Theodoro substitutus, sed post duos annos per meritum cuiusdam inobedientiæ ab episcopatu ab eodem Theodoro depositus. Rediens ad Barue, ibi et defunctus et sepultus est. Est et tertius Wilfridus, de quo nunc agimus, a Beato Johanne pro se substitutus; sed et episcopus provincie Huicci⁸ Wilfridus est appellatus, sicut

¹ *qualitate . . . differentia*] qualitatem . . . differentiam, B. C. D. E. F. G.

² *Wilfri*] Wilfride, C. F.; Wilfrid, D. After this name Winfridus *ins.* B. C. E. F. The whole passage is blundered in G.

³ *Ipse*] Iste, B. C. D. E. F. G.

⁴ *Gallias*] Galliam, B. C. D. E. F. G.

⁵ *Brunchild*] *ins.* B. C. D. E. G. *Wilfrid*] Wilfridus, B. C. D. E. G.

⁷ *cognovere*] cognoverunt, B. C. D. G.

⁸ *Huicci⁸ Wilfridum*] Bernici⁸ Wilfridum, C. D. E. F. G.

Beda meminit, huic Wilfrido archiepiscopo contemporaneus.¹

Fuit autem iste Wilfridus temporibus Osrici et Ceolwlf regum, peractisque in episcopatu xv. annis successorem habuit Egbertum.

QUI FUERUNT EO TEMPORE IN NORTHUMBRIA CONTEMPORANEI.

Huc usque de successionibus archiepiscoporum Eboracensium a primo Paulino usque ad Wilfridum Juniorem secundum Bedam diximus, possumus autem ex ipsius Bedæ Historia, a principio fidei Northumbrorum usque ad ultima ipsius Bedæ tempora, colligere istos præclaræ sanctitatis viros post Paulinum in Northumbrorum ecclesia contemporaneos fuisse, Wilfridum Seniore, Ceddam, Eatam, Bosam, Cuthbertum, Johannem, et Wilfridum Juniorem. Hilda quoque abbatisa iisdem temporibus claruit, in cujus monasterio aliquanto tempore in Divina eruditione commorati sunt quinque singularis meriti et sanctitatis viri, scilicet, Bosa qui Eboracensi, Etila² qui Dorcestrensi, Oftfor³ qui Huicciensi, Johannes qui Eboracensi, Wilfridus qui Haugustaldensi ecclesiæ præfuit. Benedictus etiam constructor monasteriorum Petri et Pauli in Weremutha⁴ et in Giruii,⁵ nutritor et abbas ipsius Bedæ; Ceolfridus quoque post Benedictum ejusdem Bedæ abbas; ipse quoque doctor incomparabilis Beda eisdem temporibus insignis fuit.

The contemporaries of Wilfrid, &c.

Hilda and her friends at Whitby.

H.E. iv. 23.

Symeon de arch. Ebor. p. 256.

¹ "Fuit tertius Wilfridus Wigornia (Wicciorum, G.) episcopus, qui Sancto Egwino successit, et pæne eodem anno cum Wilfrido Juniore obiit, anno Domini dccxxxvi. Iste copiam librorum quater peregrinatus advexit, artifices lapidearum et vitrearum fenestrarum primus omnium Angliam ascivit. Hujus corpus apud Thorney transfertur," B. G.

² Etila] Eata, B. C. D. F. G.; Eda, E.

³ Oftfor] Otifor, C. D. G.; Ottfor, E.; Stifor, F.

⁴ Weremutha] Weremuda, id est Weremouth, B. G.; Weremunda, C. D. E. F.

⁵ Giruii] Girvium, E. F.; Girui, id est Gearowe, B. G.

DE BEDA ET EJUS SCRIPTIS.¹

Ut autem aliquanto latius nobis noster Beda innotescat, Symeon de arch. Ebor. p. 256.
 An account of Bede, his life, and works. natus est anno ab incarnatione Domini dc. lxxvii., qui est annus nonus adventus Theodori in Britanniam, anno uno ante primam expulsionem Beati Wilfridi, Sancto Cuthberto tunc solitariam vitam agente, Natus est autem in territorio præfati monasterii, et cum esset vii. annorum, traditus est a parentibus præfato abbati Benedicto, atque, ut ipse de se attestatur, omnem fere usque ad finem vitæ in ejusdem monasterii habitatione peregit ætatem. Conversatus est etiam aliquanto tempore in discipulatu² Beatissimi Johannis, et xix. anno vitæ suæ diaconatum, xxx. gradum presbyteratus, utrumque per ministerium ejusdem sanctissimi pontificis Johannis, suscepit. Videtur autem quibusdam incredibile, quod in extremo mundi angulo³ vir, qui nunquam maria transfretaverit ob addiscendam sapientiam, scholas philosophorum non frequentaverit, tanta eruditione clareat, tanta librorum compositione ubique mundo innotescat; sed hoc non esse mirandum ipse idem docet, qui inter dc.⁴ beatæ vitæ et mirabilis scientiæ monachos est nutritus, quicquid scientiæ habuerant⁵ omne hoc ipse in imo cordis sui vasculo, Spiritu Sancto illuminante, converterat. Habuerat etiam præ oculis copiam omnis generis librorum, quos abbas suus Benedictus, inter alia diversa ornamenta, donatione Apostolicorum Vitaliani et Agathonis, ad monasterium suum contulerat. Præterea erat et eo tempore quo magna scientiæ studia floruerant in Anglia, quando Theodorus archiepiscopus et abbas Adrianus, peragrata insula, quaquaversum⁶ ubi gentes commorabantur, scholas sacrarum simul et sæcularium literarum instituebant, ut quicumque cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Unde ipse Beda loquens de his, "Indicio est," inquit, "quod usque hodie super- Beda, H.E. iv. 2.
 "sunt de eorum discipulis qui Latinam Græcamque linguam, "æque ut propriam in qua nati sunt, norunt." Ab his eorum discipulis prudens institutus adolescens, in lege Domini

¹ *scriptis*] Scripturis, B. G.² *discipulatu*] disciplinatu beati, B. C. G.; beatissimi, C. E. F.³ *angulo*] sit *ins.* B. C. D. F. G. *dc.*] viros *ins.* B. C. D. E. F.

G., omitting the words monachos

... scientiæ, instead of which these MSS. insert quod singuli before habuerant.

⁵ *habuerant*] habuerat, B. G.⁶ *quaquaversum*] sive, *ins.* G.

meditabatur die ac nocte, ita ut etiam suos doctores ipse Bede's
doctior¹ supergrederetur. Ostendit² ipse quod nec Franciam, description
nec Italiam, nec Græciam discendi causa adierit, dicens ubi of himself.
et a quibus quæ scripserat didicerit. Scribit enim ita All his
in primo libro Expositionis super Cantica Canticorum: learning
"In hoc," inquit,³ "opere lectorem ammoneo, ne me at home.
"superfluum judicet, qui de natura arborum sive herbarum
"aromaticarum, quæ in hoc volumine plurimæ continentur,
"juxta quod in literis antiquorum didici, latius explicare
"voluerim. Feci namque hoc non arrogantiae studendo, Living in
"sed meæ meorumque imperitiæ consulendo, qui⁴ longe extra an out-of-
"orbem, hoc est in insula maris oceani nati sumus et the way
"nutriti; et quæ in primis partibus orbis, Arabia dico, et corner.
"India, Judæa et Egypto geruntur, non nisi per eorum
"qui interfuere scripta noscere valemus."
Quantum autem studium Sanctis Scripturis impen- He enu-
derit, ex indicibus opusculorum ejus scire possumus, quæ merates his
ipse in fine Historiæ Anglorum enumerat, scribens, ita: works on
"Hoc," inquit, "in Scripturam Sanctam meæ meorumque the Scrip-
"necessitati ex opusculis venerabilium patrum breviter⁵ tures.
"annotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis
"eorum superadjudicare⁶ curavi. In principium Genesis, usque
"ad nativitatem Isaic, et ejectionem Ismaelis, libros tres.
"De tabernaculo et vasis, ac vestibus sacerdotum, libros
"tres. In primam partem Samuhel', id est usque ad mortem
"Saul', libros iv. Item in Regum (*libros*) librum⁷ triginta
"quæstionum. In Proverbia Salomonis libros tres. In Can-
"tica Canticorum libros sex. In Ezdram et Neemiam libros
"tres. In canticum Abacuc librum unum.⁸ In librum beati
"patris Thobiæ explanationis allegoricæ de Christo et
"ecclesia librum unum. Item capitula lectionum in Pen-
"tateucum Moisi, Josuæ, Judicum, in libros Regum et
"Verba Dierum. In⁹ librum beati patris Job. In Parabolas,
"Ecclesiasten, et Canticum Canticorum. In Isaiam prophe-
"tam, Esdram quoque et Neemiam. In Evangelium Marci

H. E. v. ad
finem; cf.
Symeon,
H. E. Dun-
eln. i. c.
14.

¹ <i>doctior</i>] doctor, G.	⁶ <i>superadjudicare</i>] semper adjudicare,
² <i>Ostendit</i>] etiam <i>ins.</i> G.	B. C. D. E. F. G.
³ <i>inquit</i>] enim <i>ins.</i> G.	⁷ <i>librum</i>] libros, C.
⁴ <i>qui</i>] quod, B. C. G.	⁸ <i>librum unum</i>] libros tres, B. C.
⁵ <i>breviter</i>] om. E.; habetur, A.	D. E. G.
C. D. F. G.	⁹ <i>In</i>] Item, G.

“ libros iv. In Evangelium Lucae libros sex. Omeliarum
 “ Evangelii libros duos. In Apostolum . . . quaecun-
 “ que in opusculis Sancti Augustini exposita inveni, cuncta
 “ per ordinem transcribere curavi. In Actus Apostolorum
 “ libros ii. In Epistolas vii. canonicas libros singulos. In
 “ Apocalypsin Sancti¹ Johannis libros tres. Item capitula
 “ lectionum in totum Novum Testamentum excepto Evan-
 “ gelio. Item librum Epistolarum ad diversos, quarum² de
 “ vi. ætatibus sæculi una est; de mansionibus filiorum Israel
 “ una; una de eo quod Isaias ait, et claudentur ibi in Esaias,
 “ carcerem et post multos dies visitabuntur; de ratione xxiv. 22.
 “ bisexti una; de æquinotio, juxta Anatholium, una. Item
 “ de Historiis Sanctorum. Librum vitæ et passionis Sancti
 “ Anastasii, male de Græco translatum, et pejus à quodam
 “ imperito emendatum, prout potui, ad sensum correxī.
 “ Vitam sancti patris, monachi simul et antistitis, Cuthberti
 “ et prius heroico metro et postmodum³ plano sermone de-
 “ scripsi. Historiam abbatum monasterii hujus, in quo
 “ supernæ pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfredi, et
 “ Huaethercti,⁴ in libellis duobus. Historiam Ecclesiasticam
 “ nostræ insulæ ac gentis, in libris quinque. Martyrologium
 “ de natalitiis.”⁵

Hæc de immortalis⁶ ejus ingenio quo se insulamque
 Britanniae fama perenni illustravit breviter quidem
 dicta sunt; nunc ad gloriosum ejus finem veniamus.
 Anno autem ætatis suæ lix. languescens, die Ascensionis Symeon de
 Dominicæ, cum jam exitus ejus instaret, cœpit in oratione arch. pp.
 dicere Antiphon, *O Rex gloriæ, Domine virtutum*, etc., usque 257-8.
 in finem; adjunctaque laude Sanctæ Trinitatis, scilicet, *Gloria*
Patri, et Filio, et Spiritui Sancto, cum nominatione Spiritus
 Sancti suum emisit spiritum, anno Dominicæ incarnationis
 dccxxxv., qui est vii. annus Ceolwlf regis,⁷ ad quem nuper
 ediderat Historiam gentis Anglorum. Sepultus est autem
 eodem in loco quo gloriose conversatus est, scilicet in

¹ *Sancti*] om. B. C. D. F. G.

² *quarum*] una *ins.* B. C. D. E. G.

³ *postmodum*] postea, A.

⁴ *Huaethercti*] Huaetherthi, C.;
 Huaetherethi, B. C. D. E. F. G.

⁵ *natalitiis*] Sanctorum Marty-

rum diebus, &c., *Beda*. There are
 several of his works omitted here.

⁶ *immortali*] mortali, A. B. C. D.
 F. G.

⁷ *regis*] qui postea factus fuit
 monachus in monasterio Bedæ, *ins.*
 B. G.

Girvium; sed postea ossa illius ad corpus Sancti Cuthberti sunt translata.

His per excessum ob notitiam virorum illustrium qui in Northumbrorum ecclesia contemporanei extiterunt cursim memoratis, revertantur¹ ad ordinem pontificalis successionis.

DE EGBERTO QUI PRIMO PALLIUM ACCEPIT POST
PAULINUM.²

Septimus igitur Eboracensis ecclesiæ cathedram suscepit Egbertus, vir de semine regio nobilis et industrius,³ A.D. 734. qui post Paulinum primus ab Apostolica sede pallium accepit, septimo anno regni Ceolwlf regis, hoc est anno Dominicæ incarnationis dcc. xxxvi. Post decessum⁴ Paulini curam Eboracensis cathedræ administraverunt Lindisfarnensis ecclesiæ pontifices, annis xxx., Cedda iii., Wilfridus Senior xlv., Johannes xxxiii. Wilfridus Junior xv. Porro Egbertus archiepiscopus, xxxii.⁵ anno episcopatus sui defunctus,⁶ successorem habuit Albertum.⁷

DE⁸ ALBERTO ARCHIEPISCOPO.

Octavus Eboracensi ecclesiæ præfuit Albertus, qui septimo anno accepti episcopatus ab Adriano papa pallium sibi directum accepit, septimo anno Alchredi regis; et post, septem aliis annis in episcopatu peractis, successorem habuit Embaldum.⁹

¹ *revertantur*] revertamur, A. B. C. D. F. G.

² In A. B. D. F. G. the title is, "De Egberto qui primo pallium suscepit post Sanctum Paulinum."

³ *industrius*] de regali semine ortus *ins.* A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *decessum*] Sancti *ins.* A. B. C. D. E. F. G.

⁵ *xxxii*] xxxvi., B. G.

⁶ *defunctus*] et apud Eboracum sepultus, B. G.

⁷ *Albertum*] anno Dominicæ incarnationis dccc. xvi., *ins.* A. B. C. F. G.

⁸ *De*] Sancto, B. G.

⁹ *Embaldum*] Apud Burgh sepelitur, *ins.* B. G.

DE EMBALDO ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Eanbald I. A.D. 780. Nonus eidem² ecclesiæ præfuit Embaldus, qui adhuc vivente Alberto³ ordinatus est anno Dominicæ incarnationis dcc. lxxx.,⁴ regnante Elfwaldo,⁵ eodemque anno pallium ab Apostolica sede accepit, et, expletis in archiepiscopatu xvii. annis, defunctus est in loco qui dicitur Athlete,⁶ corpusque ejus magno comitante agmine ad Eboracum⁷ civitatem portatum, et in ecclesia Sancti Petri honorifice est sepultum.⁸

Symeon,
Hist.
Regum, ed.
Surtees
Soc. p. 34.

DE SECUNDO EMBALDO.⁹

Eanbald II. A.D. 796. Decimus eidem regimini successit alius Embaldus, ecclesiæ ejusdem presbyter, regnante Eardulfo, qui statim post prædecessoris sui obitum electus, convenientibus ad ordinationem ejus Adelberto et Higbaldo atque Badulfo¹⁰ episcopis, in monasterio quod dicitur Socaburg, xiii. kal. Septembris, die Dominica, ordinatus est, et anno sequenti accepto ab Apostolica sede pallio in archiepiscopum genti Northumbrorum vi. idus Septembris solemniter confirmatus est; et eodem anno consecravit pro defuncto Athelberto¹¹ Headredum ad ecclesiam Haugustaldensem.

The Synod at Pinchan-
halch. Tertio autem pontificatus sui anno, qui est annus Dominicæ incarnationis dcc. xcviii., regni vero Kenulfi regis Merciorum tertius,¹² congregata est synodus

Symeon,
H. Regum,
p. 34.

Symeon,
H. Regum,
35-6.

¹ *Eboracensi*] om. A. B. D. G.

² *eidem*] om. B.; Eboracensi, G.

³ *Alberto*] prædecessore suo, *ins.*

A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *dcclxxx*] *declxx*, B. G.

⁵ *Elfwaldo*] Alfwolfo, B. G.; Alfwoldo, E. F.; Ethelwaldo, C.

⁶ *Athlete*] Aclete, A. B. C. E.; Athlete, F.

⁷ *Eboracum*] Eboracam, B. E. F. G.

⁸ *sepultum*] anno Domini dcccxcvii., A. B. C. D. E. F. G.

⁹ *Embaldo*] A. B. C. D. F. G. add archiepiscopo Eboracensi; A. B. C. D. G. omit secundo.

¹⁰ *Badulfo*] Haugustaldensi *ins.* A. B. C. D. E. F. G.; also Lyndisfarnensi after Higbaldo.

¹¹ *Athelberto*] Edelberto, A. B. C.; Edilberto, B. G.

¹² *tertius*] om. B. G.

non parva in loco qui appellatur¹ Pinchanhalch,² cui ipse præsidens cum magnis et sapientibus personis quamplurimis, quorum prudentia et justitia status regni Northumbrorum illis temporibus inedicibiliter³ redolebat. Postquam multa de utilitate sanctæ ecclesiæ, gentisque Northumbrorum,⁴ omniumque provinciarum, et de observatione Paschalis festi, et judiciorum Divinorum atque sæcularium, et de augmento ecclesiastici servitii, et de honore et⁵ necessitatibus servientium Deo rationabili consilio providentes tractaverant, præcepit dominus⁶ antistes Embaldus ad confirmationem fidei omnium recitari fidem v. Synodorum, de quibus in Historia Anglorum sic habetur.

Beda, iv. 3. "Suscipimus sanctas et universales quinque synodos bea- The mem-
Symeon, "torum Deo acceptabilium patrum, sicut præsentis libri bers recite
H. R. p. 36. "continet textus. Glorificamus sane et adoramus atque the creed of
"veneramur Dominum nostrum Jesum Christum, sicut isti Synods.
"glorificaverunt, nihil addentes vel subtrahentes; et anathe-
"matizamus corde et ore quos anathematizaverunt prædicti
"patres, glorificantes, Deum Patrem Omnipotentem sine
"initio, et Filium Ejus Unigenitum ex Patre generatum
"ante sæcula, et Spiritum Sanctum procedentem ex Patre
"et Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hi, quos supra
"memoravimus, sancti Apostoli et Prophetæ, et Doctores;
"et nos credimus, propter quod et locuti sumus. Hos
"itaque prædictos patres nos pie atque orthodoxe juxta
"Divinitus inspiratam doctrinam eorum professi, credimus
"constanter et confitemur secundum sanctos patres proprie
"et veraciter Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, Tri-
"nitatem in Unitate⁷ consubstantiali, et Unitatem in Tri-
"nitate,⁷ hoc est unum Deum in tribus subsistentibus per-
"sonis consubstantialibus æqualis gloriæ et honoris."

His ita⁸ recitatis, confirmatis, et corroboratis, in fide reversi sunt unusquisque ad propria.

¹ *appellatur*] vocatur, A. E.

² *Pinchanhalch*] Pindahalch, B.

G.

³ *inedicibiliter*] incredibiliter, A.

B. C. D. G.

⁴ *Northumbrorum*] A folio is here wanting in F.

⁵ *et*] de *ins.* A. B. C. G.

⁶ *domnus*] om. A.

⁷ *Unitate* . . . *Trinitate*] B. C. G. om. the intervening words.

⁸ *ita*] itaque, A. D.

DE WLSIO ET WIMUNDO.¹

Wulfsey and Embaldo successit Wlsius, xi.;² Wlsio successit Wigmund. mundus,³ xii., ambo regnante Edredo.⁴
A.D. 808–854.

DE WL FER O ARCHIEPISCOPO.⁵

Wulfhere. Wimundo post xvi. annos Wlferus, xiii.,⁶ successit.
A.D. 854. His temporibus infinita barbarorum manus, navibus advecta Symeon de
Northumbria in Angliam, ferro et igne omnia vastaverunt. Eboracum arch. Ebor
vada- vero veniens oppugnabat civitatem, vastantes omnia per circ- p. 254.
bri in- culsum. Paulo ante adventum illorum⁷ Northumbri expul-
vaded by- serant⁸ regem suum, substituto in regnum Ella quodam regii
the Danes. seminis extraneo; sed instante necessitate revocaverunt ex-
pulsum, et tam ille quam alius qui pro eo substitutus fuerat,
adunatis viribus totis Northumbrorum, apud Eboracum bella
contra hostes agentes, non sine magna inimicorum strage
utrique pæne cum suis omnibus perierunt. Reliquis qui
superfuerant pagani præfecerunt sub dominio suo regem
Egbertum, reconciliatis ab eis hostibus. Inter has strages
remotius agebat apud Addingham episcopus. Hac etiam
tempestate passus est sanctus martyr Edmundus.⁹ Post vii.
Wulfhere flees to Adding- ham in Wharfedale.

¹ In A. B. C. D. F. G. the title runs "De Wlsio et Wymondo archiepiscopis."

² xi. . . xii.] archiepiscopus *ins. bis*, G.

³ *Wimundus*] Wymondus, A.

⁴ *Edredo*] Eanredo, B. C. F. G.; Conredo, A. In G. the following passage follows here, "Sergius papa "Secundus primo vocabatur Os "porci, unde ab isto in antea omnes "papæ proprium nomen mutaverunt, et hoc triplici ratione, tum "quia Dominus his quos in Apostolatam elegit nomina mutavit, "tum quia sicut mutantur in nomine ita mutari debent in juris "perfectione; et, tertio, ne iste qui "ad tam præcellens eligitur officium "turpideformaretur nuncupatione." *In marg.* "Nota causam quare

"nomen papæ mutatur in ejus "creatione."

⁵ *archiepiscopo*] Eboracensi *ins. F. G.*

⁶ xiii.] archiepiscopus *ins. G.*

⁷ *illorum*] eorum, B. G.

⁸ *expulserant*] expulerant, G.

⁹ "A Danis Hungar et Hubba " (Hubbar, B.) anno gratiæ "DCCCLXXIX., anno v. Etheredi "regis, et filii Ethelwlfii eodem anno, "Dani relicta Northumbria venerunt in regnum Merciorum apud "Snogigham, quod Latine dicitur "Domus Speluncarum, quibus "occurrit Burred rex Merciorum, "ac regis Est-Saxonum "pace inter partes firmata (facta, B.) "reges domum redierunt," *ins. B. G.*

autem annos Northumbri, uno conspirantes consilio, regem suum Egbertum cum episcopo suo Wlfero de finibus suis propulerunt,¹ et quendam Ricsium in regnum substituunt. Deinde post annum Egberto rege defuncto, in sedem suam ad ecclesiam² revertitur episcopus, et xlvii. accepti episcopatus anno vita decessit.

DE ADELBALDO.³

Quartus decimus successit Adelbaldus anno incarnationis Dominicæ DCCCC., qui quarto post acceptum pontificatum anno pallium accepit, regnante Edwardo Seniore, Alfredi regis filio.

Symeon de arch. p. 255.

Ethelbald. A.D. 900.

DE LODEWARDO.⁴

Quintus decimus fuit Lodewardus archiepiscopus Eboracensis.

Lodeward.

DE PRIMO WLSTANO.⁵

Sextus decimus fuit Wlstanus, quem rex Athelstanus, primus Anglorum monarcha, anno regni sui sexto, illic archiepiscopum constituit; et ecclesiæ Sancti Petri, et archiepiscopo Wlstano et successoribus suis totam Agmundernes,⁶ quam a paganis emerat, in perpetuam elemosinam dedit, et privilegio confirmavit, quod sic incipit: *Fortuna fallentis sæculi, etc.*⁷

Wulstan I. A.D. 931.

Amundernes given to York by Athelstan.

¹ *propulerunt*] propulserunt, A. B. C. D. F. G.

² *ad ecclesiam*] om. A. B. C. D. G.

³ *Adelbaldo*] archiepiscopo *ins.* A. D.; B. C. F. G. add Eboracensi.

⁴ *Lodewardo*] archiepiscopo *ins.* A. C. D. F.; Eboracensi, B. G.

⁵ *Wlstano*] archiepiscopo *ins.* A. B. C. F.; Eboracensi, G.

⁶ *Agmundernes*] Aimundernes, B.; Aumundernes, G.

⁷ *etc.*] anno Domini nongentesimo quadragésimo quarto, *ins.* G. *In marg.* Nota de rege Adelstano.

Wulstan
imprisoned.

Defuncto post decem annos rege Adelstano, et fratre suo Edmundo, qui ei successerat,¹ anno sexto regni sui² innocenter occiso, tertius eorum frater Edredus in regnum successit. Apud quem cum præfatus archiepiscopus sæpius³ accusaretur, captus est ab eo, et in arta custodia positus; sed post annum a custodia solutus, et postea, biennio necdum expleto, vii. kal. Januarii defunctus apud Undalum est sepultus.

DE OSKITELLO.⁴

Oskytel. Septimus decimus successit vir reverentissimus Oskitillus, et pontificatum xvi. annis tenuit.⁵

DE ADELWALDO.⁶

Ethelwold. Octavus decimus Athelwaldus,⁷ regnante Edgaro regis Edmundi filio; sed cum magis quietiorem vitam diligere, pontificatum dimisit, et ei⁸ Sanctus Oswaldus successit. Symeon de arch. p. 255.

DE SANCTO OSWALDO.⁹

St. Oswald. Anno igitur Dominicæ¹⁰ incarnationis DCCCCLXXI., A.D. 971. Sanctus Oswaldus, jubente rege Edgaro, et maxime annuente¹¹ Sancto Dunstano, de episcopatu Wigornensi translatus, Eboracensis ecclesiæ regimen pro Athelwoldo,

¹ *successerat*] successit, A. D.

² *regni sui*] om. F. G.

³ *sæpius*] frequenter, B. C. D. F. G.

⁴ *Oskitello*] archiepiscopo *ins.* A. C. D.; archiepiscopo Eboracensi, B. F. G.

⁵ *tenuit*] Huic Oskitello dedit rex Edwius (Edwyn, B.) Suthwelliam anno Domini DCCCCLVII. Huic etiam Oskitello dedit rex Edgarus Shirburn anno Domini DCCCCLXIII.,

B. G. *In marg.* Nota de Suthwell et Shirburn, G.

⁶ *Adelwaldo*] archiepiscopo *ins.* C. D.

⁷ *Athelwoldus*] Adelwaldus, B. C. G.

⁸ *et ei etc.*] om. A.

⁹ *Oswaldo*] archiepiscopo, A. B. C.; archiepiscopo Eboracensi, G.; de Eboracensi archiepiscopo, F.

¹⁰ *Dominicæ*] om. B. G.

¹¹ *annuente*] annitente, C. D. E.

xix., suscepit, et anno sequente Romam veniens, a Stephano papa pallium accepit. Deinde ipsius regis Edgari donatione, et papæ Formosi qui Stephano successit concessionem, episcopatum Wigorniae, de quo translatus fuerat, in sua manu tenuit.

Retains bishopric of Worcester.

Regem vero Edgarum, quando primo totius Angliæ rex coronatus est, Sanctus Dunstanus et Sanctus Oswaldus¹ consecraverunt, similiter et filium regis Edgari Edwardum postea martyrem; et, eo martyrizato, fratrem ejus Agelredum, patrem ultimi Edwardi, in regem apud Kingestun² elevatum coronaverunt. Anno autem³ archiepiscopatus sui xxi., jam translato ad superos Sancto Dunstano, Sanctus Oswaldus⁴ monasterium Rammesege, quod ipse et Dei amicus dux Orientalium Anglorum, Æthelwynus,⁵ construxerunt, Divino adjutus auxilio, vii. idus Novembris, feria iii., consecravit, et anno sequente, ii. idus Martii, migravit ad Dominum, et Wigorniae in ecclesia Sanctæ Mariæ, quam ipse a fundamentis construxerat, requiescit. Hujus infula purpurea, auro et gemmis ornata, et prisca pulchritudine fulgida, in Beverlacensi⁶ adhuc reservatur⁷ ecclesia.⁸

Coronation of Edward.

Consecrates Ramsey, and dies next year.

DE ADULPHO.⁹

Vicesimus Eboracensis ecclesiæ archiepiscopus fuit venerabilis abbas Medeshamstedensis, id est Burg, Aldulphus,¹⁰ qui et ipse, sicut prædecessor ejus Sanctus

Adulf. A.D. 995.

¹ *Oswoldus*] ambo eum ins. A. B. C. D. F. G.

² *Kingestun*] Kyngeston, G.

³ *autem*] om. A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *Sanctus Oswaldus* . . . *Rammesege*] om. A. B. C. D. F. G.

⁵ *Æthelwynus*] Adelwinus, B. C. D. E. G.

⁶ *Beverlacensi*] Beverlaci, A.

⁷ *reservatur*] servatur, B. D. E. F. G.

⁸ *ecclesia*] anno gratiæ DCCC. LXXIX., G.

⁹ *Adulpho*] archiepiscopo ins. B. C. D. G.

¹⁰ *Aldulphus*] Adulphus, A. C. D. E. F. G.

Translates
theremains
of St.
Oswald.

Oswaldus, concedente rege Athelredo, Wigornensem episcopatum in manu sua habuit. Ipse,¹ xii. archiepiscopatus² sui anno, congregatis coepiscopis, abbatibus, multisque religiosis viris, Sancti Oswaldi archiepiscopi ossa anno regis Agelredi xxv., indictione xv., vii.³ kal. Maii, feria iv., e tumultu levavit, et in scrinio quod paraverat honorifice collocavit, et non multo post, id est pridie nonas⁴ Maii, ipse defunctus est, et in ecclesia Sanctæ Mariæ Wigorniae sepultus.

DE SECUNDO WLSTANO.⁵

Wulstan II.
A.D. 1003.

Vicesimus primus Eboracensi ecclesiæ præfuit alius Wlstanus. Ipse quoque, sicut antecessores⁶ sui Oswaldus et Aldulphus,⁷ concedente rege Knuto, episcopatum Wigornensem habuit. Cujus regis anno iii., iste Wlstanus, adjunctis sibi multis aliis episcopis, ecclesiam quam idem rex et comes Turkillus in monte qui Assendun dicitur construxerant, illis præsentibus, cum magna gloria dedicavit, et tertio dehinc anno, hoc est archiepiscopatus sui xx., qui est annus ab incarnatione Domini MXXIII., v. kal. Junii, iii. feria, defungitur, et apud Heli delatus ibi⁸ sepelitur.

DE ALFRICO.⁹

Alfric.
A.D. 1023.

Vicesimus secundus successit Alfricus Wintoniensis præpositus, qui anno tertio accepti præsulatus Romam

¹ *Ipse*] Iste, G.

² *archiepiscopatus*] episcopatus, A.

³ *vii.*] xvii. A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *pridie nonas*] ii. nonas, A.; pridie kal, nonas, G.

⁵ *Wlstanus*] archiepiscopo, C. D.; archiepiscopo Eboracensi, B. G.;

De alio Westano archiepiscopo, A. F.

⁶ *antecessores*] et prædecessores, A.

⁷ *Aldulphus*] A. B. C. D. F. G.

⁸ *Heli ibi*] Ely ibidem, A.; Ely, B. G.

⁹ *Alfrico*] archiepiscopo Eboracensi, ins. B. C. G.

ivit, et a Johanne papa pallium accepit. Ipseque cum Edsio Dorobornensi archiepiscopo, et ferme totius Angliæ præsulibus, die Paschæ,¹ in regem Edwardum inunxit Wintoniæ.

Iste capsam auro et argento et lapidibus pretiosis opere incomparabili apud Beverlacum fabricari fecit, et elevatum de sepulchro ligneo mirabili artificio insculpto pretiosum corpus gloriosi patris Sancti Johannis archiepiscopi, cum ingenti cleri plebisque exultatione, multis additis reliquiis, in eam honorificentissime collocavit. Ipse etiam a quodam divite, nomine Forceo, pecunia sua acquisivit ecclesiæ Sancti Johannis terram apud Milletune,² et apud Holm, et quinque bovatas apud Fredeisthorp³ cum pecunia et hominibus qui erant in ea.

Anno autem⁴ incarnationis Domini M. li. apud Suthwel⁵ defunctus, apud Burg est sepultus.⁶

Translates the remains of St. John at Beverley.

Buried at Peterbro'.

DE KINSIO.⁷

Vicesimus tertius successit regis⁸ Edwardi capellanus, Kinsius. A.D. 1051.

Iste Magsuem ad ecclesiam Glesguensem⁹ ordinavit episcopum; similiter et successorem illius Magsuem, Johannem, eidem ecclesiæ subrogatum consecravit, et ab eis cartam professionis accepit, quæ in conflagra-

Kinsius. A.D. 1051.

Consecrates two bishops of Glasgow.

¹ *Paschæ*] Sanctum Edwardum regem, filium Adelredi filii Edgari, B. G.

² *Milletune*] Meleton, B. G.; Mel-tune, D.

³ *Fredeisthorp*] Fredichthorp, A.; Fridethorp, B. G.; Frideisthorp, E.

⁴ *autem*] om. A. B. C. G.

⁵ *Suthwel*] Southwelham, A. B. C.; Suthwelliam, G.

⁶ *est sepultus*] sepelitur, A. Huic Alfrico dedit rex Knutus Patring-ton anno Domini M. xiii., G.

⁷ *Kinsio*] archiepiscopo ins. A. B. C. D. G.

⁸ *regis*] Sancti ins. B. G.

⁹ *Glesguensem*] Glasguensem, B. C. D. G.

tione Eboracensis ecclesiæ a Normannis facta, cum ornamentis, et libris, et privilegiis, et cæteris cartis combustæ sunt.

Builds a tower at Beverley, and gives bells to that place and Southwell and Stow.

Ipse¹ et Kinsius ad ecclesiam Sancti Johannis apud Beverlacum turrim lapideam excelsam adjecit, et in ea duo præcipua signa posuit, et ipsam ecclesiam libris et ornamentis ornavit; similiter et in cæteris ecclesiis archiepiscopatus sui quæ sunt trans Humbram, scilicet apud Suthwelam² et apud Stou, signa ejusdem magnitudinis et soni contulit.

Buried at Peterbro'.

De ipso vulgaris opinio est, quod non natus, sed de ventre matris fuit³ cæsus. Nono autem anno pontificatus sui,⁴ xi. kal. Januarii, defunctus, apud Burg est sepultus.

DE ALDREDO.⁵

Arch-bishop Aldred. A.D. 1061.

Vicesimus quartus Eboracensem cathedram suscepit regendam sanctæ recordationis Aldredus, ultimus de Angligenis sed inter præcipuos nominandus, qui primo Wintoniensis monachus, deinde abbas Tavistokensis,⁶ postea factus est episcopus Wigornensis. Iste apud regem Edwardum tantæ erat auctoritatis, ut cum eo mortales inimicos reconciliaret, et de inimicissimis amicissimos⁷ faceret. Nam⁸ Swanum comitem,⁹ qui a facie regis Edwardi Flandriam fugerat, regem etiam Walanorum Grifinum, cum rege Edwardo pacificavit.

His great influence with Edward the Confessor.

His work in the

Ipse quoque, adjuncto sibi Heremanno Wiltuniensi¹⁰

¹ *Ipse*] om. A. B. C. D. E. F. G.

² *Suthwelam*] Southwelham, A.; Suthwellam, B. C. D. E. F. G.

³ *fuit*] fuerit, A. B. C. D. E. G.

⁴ *sui*] scilicet *ins.* A. B. D. F.

⁵ *Aldredo*] archiepiscopo *ins.* D.; Eboracensi archiepiscopo, A. B. C. F. G.

⁶ *Tavistokensis*] Lamstokensis,

A. C. D. E. F.; Lanstokensis, B. G.

⁷ *amicissimos*] amicos, G.

⁸ *Nam*] et *ins.* B. G.

⁹ *comitem*] et filium Godwini qui fuit rex Danorum, B. G.

¹⁰ *Wiltunensi*] Wiltornensi, B. G.; Wyntonensi, A.

episcopo, Romam perrexit, et inde reversus pro de-
functo Eodwino¹ Winchelcumbensi² abbate Godricum³ substituit, et comitem Agelwinum, qui erat ecclesiarum amator, pauperum recreator, viduarum et pupillorum defensor, oppressorum subventor, virginitatis custos, monachizavit; ecclesiam quoque, quam cum⁴ ipse episcopus in civitate Glavornia a fundamentis construxerat, honorifice dedicavit, et Wlstanum a se ordinatum abbatem Wigorniae constituit.

Et quia in conciliis et tractatibus regni⁶ magnae prudentiae et multae erat strenuitatis, cum ingentibus exenniis ad imperatorem Allemanniae regis Edwardi fungitur legatione.⁷ A quo simul et Heremanno Coloniensi archiepiscopo magno susceptus honore, per annum integrum cum eis commoratus,⁸ multa quae ad honestatem ecclesiasticae observantiae, multa quae ad rigorem ecclesiasticae disciplinae pertinent audivit, vidit, et memoriae commendavit, quae postea in ecclesiis Anglorum observari fecit.

Reverso post annum ab imperatore, cum, defuncto Athelstano⁹ Herefordensi episcopo, et occiso successore suo Leofgaro, sedes illa vacaret, commissus est ei¹⁰ episcopatus ille a rege Edwardo. Deinde praesulatu Wiltuniensis ecclesiae, qui sibi propter industriam suam commissus fuerat, dimisso, et Heremanno reddito, mare transivit, et per Pannoniam profectus est Ierosolimam, quod nullus archiepiscoporum vel episcoporum Angliae dinoscitur eatenus fecisse.

¹ *Eodwino*] Egwino, C.

² *Winchelcumbensi*] Wilchescumbensi, B.

³ *Godricum*] Bodricum, A. B. C. D. G.

⁴ *quam cum*] B. C. D. E. F. G.; quam, A. C.; quantum, MS.

⁵ *Glavornia*] Glovernia, A.

⁶ *regni*] vir ins. A. B. C. D. F. G.

⁷ *legatione*] electione, A. B. C. D. E. F. G.

⁸ *commoratus*] commorans, G.

⁹ *Athelstano*] Edelstano, A.

¹⁰ *ei*] illi, G.

diocese of Worcester.

His embassy to the emperor.

Visits Jerusalem.

Flected
archbishop
of York.

Anno secundo post reditum ejus ab Ierosolima¹, defuncto Kinsio Eboracensi archiepiscopo, ipse Aldredus ad archiepiscopatum illius ecclesiæ in nativitate Domini pro eo est electus. Et Herfordensis præsulatus, cujus curam gesserat, Waltero Lotharingo est datus. Sed episcopatus Wigornensis ab eo, sicut a prædecessoribus suis Oswaldo, Aldulfo,² et Wlstan, est retentus.

QUALITER PALLIUM ACCEPERIT.³

Aldred
goes to
Rome to
seek the
pall, but
it is
refused to
him.

Sequenti anno cum Tosti⁴ comite Romam perrexit, et cum a Nicholao papa pallium peteret, objectis sibi duabus causis, videlicet quod de minori ad majorem sedem absque consensu papæ transferebatur, et quod adhuc episcopatum non dimisisset a quo transferebatur, pallium impetrare non potuit. Priorem tamen episcopatum Apostolicus⁵ ex gratia ei concessit, et sic infecto negotio rediit. Et cum jam unius diei iter fecisset, incidit in latrones, a quibus nimis crudeliter tractatus, cæsisque suis et vulneratis, ipse usque ad extrema spoliatus⁶ est. Cum itaque⁷ consulissent eum qui cum eo erant quid facto opus esset, ipse constanti corde respondens⁸ "Non nunc," inquit; "nunc securiores ex infortunio quod nobis accidit redeamus ad Petrum, qui non derelinquet vicarium suum."

As he
returns, he
is robbed
by brigands.

The pope,
in compas-
sion, gives
him the

Et conversus in Urbem rediit, et totum infortunium suum coram Apostolico retulit. Itaque papa Nicholas super eum pietate motus,⁹ et totius curiæ intercessionem

¹ *Ierosolima*] Ierosolimis, C. G.

² *Adulfo*] Adulpho, A. B. C. D. E. F. G.

³ *acceperit*] accepit, A. D. G.

⁴ *Tosti*] Costi, B. C. D. F. G.

⁵ *Apostolicus*] Apostolica, A., om. ex.

⁶ *spoliatus*] exspoliatus, B. G.

⁷ *Cum itaque*] Cumque, A.; Cum autem, B. G.

⁸ *respondens*] resistens, respondens, F.; respondit, A.

⁹ *motus*] commotus, A. B. C. D. F. G.

pro eo exoratus, et archiepiscopatum ei dato pallio confirmavit, et ordinandi pro se alterum ad episcopatum Wigornensem potestatem dedit, et hoc totum privilegio ei confirmavit, quod¹ sic incipit.

pall, with
a letter of
privilege.

Nicholaus episcopus, servus servorum Dei, dilecto confratri et coepiscopo, Aldredo Eboracensi archiepiscopo, Apostolicæ benedictionis privilegium et salutem, et per eum suæ ecclesiæ suisque successoribus canonice promovendis imperpetuum. Quia Divinitatis occulta dispensatio, etc.

Accepto itaque pallio cum privilegio reversus Britanniam festinanter ad regem venit, et Apostolicum ei privilegium coram optimatibus regni legit. Erat autem ipse archiepiscopus Aldredus propter multifor-

Aldred
in high
favour with
Edward
the Con-
fessor.

mem a Deo sibi collatam gratiam pretiosus in oculis Edwardi regis, utpote qui in omnibus regiæ majestatis agendis potens erat operibus et verbis. Itaque rex hilari mente Apostolicis sanctionibus obedivit, statimque comitum, et ducum, procerumque suorum consilio inito, quod Apostolicus privilegio suo sanxerat, ipse etiam suo privilegio confirmare non distulit. Cujus privilegii hoc² initium est: "*In nomine Sanctæ et individuæ Trinitatis, ego Edwardus, Divina gratia largiente Anglorum rex, etc. Quoniam religiosi antecessores nostri, etc.*"

Nec multo post ipse archiepiscopus Alredus,³ associatis sibi plurimis coepiscopis, præsentem etiam viro

He consecrates
Wulstan
bishop of
Worcester.
A.D. 1062.

¹ quod] et, C.

² hoc] hic, C.

³ Alredus] Aldredus, B. C. D. E.
F. G.

⁴ ad] dominum ins. A. B. C. D.
E. F. G.

⁵ regem] sanctum ins. G.

bratur, virum venerabilem¹ Wlstanum, quem primo² priorem, deinde abbatem Wigorniae constituerat, cum magna totius populi exultatione solemniter pro se quasi³ suffraganeum suum consecravit episcopum. Et quia Eboracensis ecclesia tempore Wlferi archiepiscopi persecutione barbarorum pæne ad nihilum redacta fuerat, assentiente et hoc ipsum ordinante rege Edwardo, xii. villas de episcopatu Wigorniae sibi in usus et sumptus proprios retinuit, quas etiam post eum successor ejus, vir memorabilis multumque amabilis, Thomas Senior, diu habuit.⁴

QUOD IPSE HAROLDUM ET WILLELMUM REGES SACRAVERIT.⁵

Aldred
crowns
Harold.

He also
crowns
William I.,
making
him pro-
mise to
respect and
protect the
church.

Defuncto⁶ rege Edwardo, ipse archiepiscopus Haroldum comitem, quem rex Edwardus regni successorem statuerat, a totius Angliæ principibus ad regale culmen electum regem honorifice sacravit. Eodem quoque anno interfecto in bello dicto⁷ rege Haroldo, et subjugata a duce Normannorum Willelmo Anglia, ipse archiepiscopus Aldredus, assumptis secum Wlstano Wigorniensis episcopo, Waltero Herefordensi episcopo, et clitone Edgardo,⁸ et comitibus duobus germanis, Edwino et Morcharo, multisque⁹ de nobilioribus Angliæ, præfatum Normannorum ducem Willelmum¹⁰ Londoniæ¹¹

¹ *venerabilem*] sanctum *ins.* G.

² *primo*] om. A. B. C. D. E. F. G.

³ *quasi*] om. G.

⁴ *habuit*] tenuit, B. G.

⁵ *sacraverit*] sacravit, A. G.; consecraverit, F.

⁶ *Defuncto*] sancto *ins.* A. C. E. F. G.

⁷ *dicto*] supradicto, B. C. D. E. F. G.

⁸ *Edgardo*] Adelung nepote Edmundi Irnsyd, B. G.

⁹ *multisque*] aliis *ins.* B. G.

¹⁰ *Willelmum*] bastard, qui fuit consobrinus, id est filius avunculi Beati Edwardi regis et confessoris, B. G.

¹¹ *Londoniæ*] Londoniis, B. C. G.

apud Westmonasterium die Natalis Domini in regem totius Angliæ sublimiter consecratum inunxit et coronavit,¹ anno Dominicæ incarnationis M. LXVI. Sed priusquam consecraretur, ante altare Sancti Petri, sicut ipse archiepiscopus ab eo exigebat, coram clero et populo jurejurando promisit, quod sanctas Dei ecclesias et earum rectores defenderet, necnon et cunctum populum sibi subjectum juste ac regali providentia regeret, rectam legem statueret ac teneret, rapinas injustaque² judicia penitus interdiceret.

Secundo post hoc anno venit comitissa Mathildis³ Aldred consecrates Matilda queen.
de Normannia in Angliam, quam die Pentecostes idem archiepiscopus Aldredus consecravit in reginam; quo anno ante Nativitatem Sanctæ Mariæ Suani⁴ Danorum regis filii Haroldus et Knutus, et⁵ patruus eorum An insurrection in the north.
Osbernus⁶ comes, et episcopus eorum Christianus, comes quoque Turkillus, cum cexl. navibus de Danubia venientes in ostio Humbre fluminis applicuerunt, ubi eis elito Edgarus,⁷ comes Wallevus, et Merleswein,⁸ multique alii cum classe quam paraverant occurrerunt. Affuit et Cospatricus comes cum totis viribus Northumbriorum unanimiter contra Normannos congregati. De quorum omnium adventu Aldredus archiepiscopus Aldred dies of grief, Sept. 11, A.D. 1169.
valde tristis effectus, precibus⁹ ad Deum effusis ne¹⁰ ecclesiæ suæ destructionem, ne patriæ videret desolationem, incidit in infirmitatem, et decimo archiepiscopatus sui anno, iii. idus Septembris, feria vi., ut Deum¹¹

¹ coronavit] consecravit, A.

² injustaque] injusta F.; et injusta, B C. D. G.

³ Mathildis] Matildis, B.; Mat-till', A.

⁴ Suani] Swani, D. G.; Swain, C.

⁵ et Knutus et] om. A.

⁶ Osbernus] Obbernus, A. F.

⁷ Edgarus] filius Edwardi filii Edmundi Iremsyd, B. G.

⁸ Merleswein] Merkeswen, B. G.

⁹ precibus] precibusque, A. B. C. D. F. G.

¹⁰ ne] sanctæ ins. B. G.

¹¹ Deum] Dominum, A. B. C. D. E. F. G.

rogaverat, vitam finivit, et in ecclesia Sancti Petri Eboraci sepultus est.¹

DE CONSTANTIA EJUS.²

An in-
stance of
Aldred's
courage.

Quantæ autem constantiæ vir iste fuerit, exemplo unius facti illius perpendi poterit. Morabatur in una solemnitatum Eboraci, et deferebantur ei victualia ex possessionibus vicinis civitati. Contigit autem tunc

¹ *sepultus est*] Nota quod iste Swanus rex Danorum, pater Knuti, quia probosc detraxit Sancto Edmundo, in medio multorum suorum apud Geynesburgh, pugione Sancti Edmundi regis confossus est, expiravit. Knutus filius ejus hæc videns mitius deinceps cum Sancto Edmundo egit, fossatum terræ sanctæ illius circumduxit, immunitatem ab omni præstatione privilegiavit, basilicam supra corpus construxit, monachos instituit.

Octavo post hæc die Normanni custodes castellorum, timentes ne domus suburbii forent Danis suffragia, eas incendere cœperunt, sed flamma nimia excrescens urbem Eboracensem cum ipso monasterio consumpsit; sed ante finem incendiï Danica classis supervenit, de conniventia civium plusquam 3,000 Normannorum trucidavit. Inde rex Willelmus indignatus totam provinciam illam devastavit, ut fame invalescente homines equinam, caninam, catinam, et etiam carnem humanam comederent. Terra etiam quæ inter Eboracum et Dunelmiam jacet, novem annis habitatore et cultore carebat; bestiarum enim et latronum latibula erant. Inter Tesam et Tynam regis exercitus per quæque loca

diffusus est; nam ab homine usque ad pecus perit quicunque repertus est ab Eboraco usque ad mare orientale præter illos qui ad ecclesiam Sancti Johannis Beverlacensis, quasi ad unicum asylum, confugerant. Ibi quidam miles armatus, rapinis assuetus, infra valvas ecclesiæ quendam furiose insequitur, fracto collo corrui ab equo, et ipse facie post tergum versa, manibus pedibusque retortis, velut monstrum informe omnium in se mirantium ora convertit. Stupefacti socii ejus, projectis armis, ad impetrandum Sancti Johannis misericordiam convertuntur. Deinde revertentes ad regem omnia ex ordine pandunt regi. Qui, audita virtute gloriosi confessoris, verensque similem ultionem de cæteris, accersitis ad se majoribus ecclesiæ, quæcunque priorum regum vel principum libertate eidem ecclesiæ fuerat collata, regia auctoritate et sigilli sui munimine confirmavit. Item anno Domini MLXIX. idem Willelmus construxit unum castrum apud Notyngham, aliud apud Lincoln, et duo apud Eboracum, *ins.* B. G.

² *ejus*] ejusdem, C. D. F.; De constantia Aldredi archiepiscopi Eboracensis, B. G.

temporis vicecomitem regis de civitate cum ingenti pompa¹ exire, et ministris archiepiscopi cum equis et quadrigis, tritico et cæteris ad victum pertinentibus oneratis, non longe ab urbe obviare. Interrogatique² qui essent, et cujus essent quæ afferebant; "Servi," inquiunt, "archiepiscopi sumus; quæ necessaria sunt ad ejus procuracionem deferimus." Ille parvipendens archiepiscopum et famulos ejus præcepit satellitibus suis omnia quæ afferebant, ad castellum Eboracense divertere, et in granarium regis ponere. Quod ita factum cum nuntiatum esset archiepiscopo, ille sine mora legatos cum clericis et civibus post vicecomitem dirigens, mandavit ei ut sua sibi redderet, et Sancto Petro sibi vicario ejus satisfaceret, alioquin sciret ipsum de tam contumeliosa injuria deinceps pontificaliter acturum. Ad quod mandatum vicecomes indignatus, superbe respondens, plura et majora³ comminatus, ipsos legatos injuriis et contumeliis affectit. Qui ad archiepiscopum reversi, quæ audierant et pertulerant retulerunt.⁴ Itaque archiepiscopus, ut erat vir magnanimus et expediti consilii, illico præparans se, et ad regem concito tendens, Lundoniis eum invenit.

The sheriff carries off the archbishop's goods from his servants.

The archbishop complains, but the sheriff is insolent.

Aldred goes at once to London to the king.

Percrepu⁵it illico rumor per totam civitatem venisse archiepiscopum Eboracensem. Moxque episcopus illius civitatis cum multitudine cleri et populi, ei, ut tanto debebat⁶ pontifici, obviam pergens, orationis gratia, primo⁷ ad ecclesiam Sancti Pauli, deinde ad ecclesiam Sancti Petri Westmonasterii, ubi rex erat, eum honorifice comitatus est. Cum autem venisset coram rege, et rex ei assurgere et osculum porrigere parasset, ille

¹ *pompa*] populo, A.

² *Interrogatique*] Interrogantique, A.

³ *majora*] pejora, A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *retulerunt*] narraverunt, A.

⁵ *Percrepu⁵it*] Percerebuit, B. D. E. G.

⁶ *debebat*] E.; debeat, A. B. C. D. F. G.; decebat, MS.

⁷ *primo*] primum, G.

Aldred's
speech to
William.

substitit, et cum¹ baculo pontificali, stola circumdatus, nil veritus majestatem regiam, neque assistentium² principum proterviam, eum talibus verbis allocutus est: "Audi," inquit, "Willelme rex, cum esses alienigena, et, Deo permittente nostræque gentis superbiam puniente, regnum Britanniae, quamvis multo cum sanguine, obtinuisses, ego te in regem consecravi, et coronam capiti tuo cum benedictione imposui. Nunc autem, quia ita meruisti, pro benedictione maledictionem tibi imponam, sicut ecclesiae Dei persecutori, et ministrorum Ejus oppressori, et promissionum³ atque juramentorum quæ mihi coram altare Sancti Petri jurasti transgressori." Ad hæc verba rex tremefactus procidit ad pedes ejus, humiliter efflagitans,⁴ ut in quo tam gravem meruisset sententiam aperiret. Qui vero assistebant regi primates regni in archiepiscopum frementes, minisque et terroribus adversus eum insurgentes, ipsum merito de medio debere tolli, vel in exilium extra regnum expelli, qui tanto regi tantam injuriam irrogavisset, urgebant eum ut regem quam citius erigeret. Ille vero non⁵ minis vel terroribus territus; "Sinite," inquit, "boni viri, sinite illum jacere; non enim jacet ad pedes Aldredi, sed jacet ad pedes Petri. Debet experiri Petri potentiam, qui non est veritus⁶ vicario Petri irrogare injuriam." Cumque eos auctoritate pontificali repressisset, apprehensa dextera regis erexit eum, adventusque sui causam et rem ei ex ordine pandit. Quod rex graviter accipiens, et conscientiam suam humiliter excusans, cum precibus astantium procerum petiit, ut maledictionem quam ei comminatus fuerat in benedictionem commutaret. Quod cum ad libitum regis factum esset, rex

He makes
his com-
plaint.

¹ cum] om. G.

² assistentium] astantium, A. B.
C. D. E. F. G.

³ promissionum] ejus ins. G.

⁴ efflagitans] efflagitatus, G.

⁵ non . . . vel] nec . . . nec, G.

⁶ veritus] sancti ins. B. G.

cum dignis honoribus et pretiosis muneribus regaliter remunerans, misso de sibi familiarissimis uno procerum, et per eum directis ad comitatum Eboracensem literis, fecit ei omnia sua in integrum usque ad ligamen sacci¹ restitui, ipsumque² vicecomitem quali et quanta sibi placeret vindicta præcepit puniri. Itaque ab illo die nullus potentium ausus fuit aliquam sibi vel suis injuriam inferre vel contumeliam.

The king punishes the offenders and restores everything.

QUANTA³ IN ARCHIEPISCOPATU OPERATUS EST BONA.

Magnificentiam vero⁴ animi sui testantur multa quæ in archiepiscopatu operatus est bona, de quibus hic aliqua, licet pauca, ex multis subjecta sunt. Terras multas de suo proprio emit et eas ecclesiis suis⁵ adjecit, et de quibusdam præbendas apud Suthwellam fecit.⁶ Refectoria, ubi canonici simul vescerentur, unum Eboraci, alterum Suthwelle statuit. Nam refectorium, et dormitorium, Beverlaci a prædecessoribus suis Alfrico et Kinsio inceptum fuerat,⁷ sed ipse perfecit, et possessionibus ampliavit, et consuetudinibus ammelioravit;⁸ siquidem sicut intra ecclesiam ita intra refectorium, et sicut intra atrium ita⁹ infra¹⁰ claustrum refectorii, pacis securitatem et violatæ pacis emendationem confirmavit. Veterem quoque ecclesiam adjecto novo presbyterio ampliavit, quod in honore Sancti Johannis Evangelistæ dedicavit, totamque ecclesiam a presbyterio usque¹¹ ad turrinam ab antecessore suo Kinsio constructam, superius opere pictoris, quod cælum vocant, auro multiformiter intermixto mirabili arte constr-

The magnificent works of Aldred at Southwell, York, and Beverley.

He builds a new presbytery at Beverley.

¹ *sacci*] om. A.

² *ipsumque*] ipsum vero, A. B. C. D. F. G.

³ *Quanta*] Alredus *ins.* B. G.

⁴ *vero*] quoque, A.

⁵ *ecclesiis suis*] ecclesiæ suæ, A.

⁶ *fecit*] et *ins.* A. B. C. D. F. G.

⁷ *inceptum fuerat*] incepta fuerant, A. B. C. G.

⁸ *ammelioravit*] melioravit, A. B. C. D. E. F. G.

⁹ *ita*] sic, A.

¹⁰ *infra*] intra, B. E. G.

¹¹ *usque*] ut, B. C. D.

Beautiful sculpture and painting at Beverley.

He secures a fair for the town.

Reforms the dress, &c., of his clergy.

vit. Supra ostium etiam chori pulpitum opere¹ incomparabili, ære, auro argentoque fabricari fecit, et ex utraque parte pulpiti arcus, et in medio supra pulpitum arcum eminentiorem² crucem in summitate gestantem, similiter ex ære, auro, et argento, opere Theutonico fabrefactos erexit. Feriam quoque annuam in nativitate Sancti³ Johannis Baptistæ cum libertatibus et optimis consuetudinibus a rege Edwardo datis xii. marcis auri comparavit.

Hujus quoque patris industria clerus archiepiscopatus sui a populo parum eatenus vita vel veste discretus ad correctioris vitæ normam et ecclesiasticæ institutionis disciplinam revocatus est.

FINIT DE ANGLIGENIS, INCIPIT DE NORMANNIS.⁴

The English archbishops end; the Norman begin.

Finita successione pontificum qui de natione Anglorum oriundi, post primum Paulinum usque ad ultimum Angligenam beatæ memoriæ Aldredum, Eboracensi ecclesiæ præfuerunt; comemoratis quoque regibus quorum temporibus claruerunt a primo North-humbrorum Christiano Edwino usque ad ultimum Angligenam regem Haroldum, tandem ad Normannorum tempora pervenimus. De quorum adventu in Angliam contigit, quod, sicut in Anglia sub Normannis⁵ regibus regni status mutatus est, sic sub Normannis pontificibus pax ecclesiarum Angliæ, eatenus inter Angigenas pontifices servata, per ipsos Normannos pontifices est turbata. Cum enim in Anglia duo tantum sunt metropolitæ,⁶ non solum potestate, dignitate, et officio, sed etiam suffraganeorum numero pares, a Sancto

The peace between the two metropolitans is broken up.

¹ *opere*] opereque, A.

² *eminentiorem*] supereminentiorem, A.

³ *Sancti*] om. A. B. F. G.

⁴ om. and *ins.* Hic finiunt Angligenæ archiepiscopi, et succedunt

Normanni (Normannici, C. D. F.), A. B. C. D. E. F. G.

⁵ *Normannis*] Normannibus, B. C. E.

⁶ *metropolitæ*] metropolitani, G.; metropolitica, B.

1 Thess.
iv. 6.

Gregorio constituti, et Apostolus dicit, *Nemo fratrem suum in negotio circumveniat*, dum alter ab altero professionem exigere præsumpsit, ecclesiarum pacem turbavit, discordiam excitavit, et laborem multiplicavit, sicut¹ manifeste cognoscere poterit qui historiam Eboracensium pontificum, duntaxat Normannorum, diligentius perspexerit, quam vir admirabilis et digne memorabilis, ejusdem ecclesiæ cantor, Hugo, veraci stilo digessit, homo venerandæ ætatis et jocundæ² urbanitatis, de quo vere dici potest,

Hugh the Chantor the great authority for the history of this controversy.

Horace,
Ars Poet.
142.

Qui mores hominum multorum vidit et urbes ;
quique cum eisdem pontificibus, id est, Thoma Seniore, et Girardo, Thoma Juniore, et Turstino, necessarius tam in Divinis quam in humanis tractatibus consiliarius, multo tempore conversatus est, quibusdam etiam eorum usque ad mortem comes adhæsit individuus. Unde et ipsius controversiæ seriem, quæ per annos amplius quam quinquaginta inter duas Angliæ metropolitanas ecclesias agitata est, ejusque³ ortum et progressum fere totum a tempore Urbani papæ, Paschalis, et Gelasii, Honorii, et Innocentii diligenter audivit, præsentia vidit, memoriter retinuit. De cujus scriptis plurima quæ in hoc opusculo posuimus⁴ diligenter excerptimus. Et quæ apud alios invenimus, cum istis conferentes concorditer addidimus : sed de his ista sufficiunt. Nunc, ut cœpimus, pontificalium successionum ordinem exequamur.

His great qualifications for writing it.

DE THOMA SENIORE.⁵

Vicesimus quintus Eboracensem ecclesiam suscepit regendam primus de Normannigenis Thomas Senior, qui Baiocis oriundus, in Galliis eruditus, ardore dis-

Thomas I.
A.D. 1069.

¹ *sicut*] sed, G.

² *jocundæ*] ejus quoque, G.

³ *ejusque*] ejus quoque, G.

⁴ *posuimus*] A. C. D. E. ; pro-
posuimus, F. ; possumus, text, B. G.

⁵ *Seniore*] archiepiscopo ins. A.
B. C. D. F. G.

H's great
learning.

cendi in¹ Germaniam profectus, omnem Saxonum et Theutonum scholam est perscrutatus; inde per Franciam reversus Normanniam, perrexit ad Hispanias, ibique multa² quæ alibi non potuit addiscens, pectus suum Hispanicarum fecit armarium scientiarum. Tandem ad natale solum reversus, magnifici viri Odonis Baiocensis episcopi familiaritatem nactus, tum propter morum elegantiam, tum propter multimodam scientiam, Baiocensis ecclesiæ ab eodem episcopo assecutus est thesaurariam; nec multo post cum eodem episcopo veniens in Angliam, regis Willelmi Senioris consecutus est capellariam.

The four
first Nor-
man arch-
bishops.

Recepit Thomas Senior episcopatum anno Domini M.lxx., et vixit in episcopatu annis xxx. Girardus vero vixit vii. annis, et mensibus fere vi. Thomas Junior vixit annis v., et mensibus fere ix. Turstinus vixit xxv. annis, et mensibus vi.;³ et mortuus, sepultus⁴ apud Ponte[m]fractum.

The state
of the
country
when Tho-
mas was
elected.

The con-
secration
of Thomas
deferred.

Anno autem quarto regni ipsius regis,⁵ M. lxx., dedit idem rex Eboracensem archiepiscopatum præfato thesaurario,⁶ Thomæ, capellano suo. Ea tempestate tota fere Northumbria ab eodem rege ferro et flamma in solitudinem redacta, ipsi episcopi metuentes novi regis crudelitatem,⁷ exteræque⁸ gentis dominium, cujus nec linguam nec mores noverant, relictis sedibus suis diversas regiones adierunt.⁹ E quibus Dunelmensis episcopus, Agelwinus, dum Coloniam navigio peteret, ventis contrariis repulsus, Scotiam est appulsus; inde Angliam reversus apud Heli¹⁰ est captus, et apud Ab-

Hugh, p.
99.

¹ *in*] om. C.

² *multa*] alia *ins.* A.

³ *mensibus vi.*] vi. fere mensibus, G.

⁴ *sepultus*] sepultusque est, C. E. G.

⁵ *regis*] anno scilicet Domini *ins.* A.; qui est annus Dominicæ incarnationis *ins.* B. C. D. E. F. G.

⁶ *thesaurario*] scilicet *ins.* A. C. D.

⁷ *crudelitatem*] om. text and E.; *ins.* the rest.

⁸ *exteræque*] exteræ, C. D. F. G.

⁹ *adierunt*] adibant, E. G.; ad-hærebant, A. B. C. D.

¹⁰ *Heli*] Ely, A.

bendunam¹ custodiæ mancipatus, ibidem est defunctus. Sicque factum est ut ordinatio ipsius per tres fere menses dilata est, eo quod Eboracensis ecclesia illo tempore suffraganeos a quibus ordinari posset non habebat, et sedes Cantuariensis deposito Stigando adhuc vacabat, donec Lanfrancus, pro Stigando a prædicto rege substitutus, a suis suffraganeis ordinatus est. Iste est Lanfrancus qui primus omnium ab Eboracensi archiepiscopo professionem exegit, suisque successoribus hoc idem exigendi exemplum dedit. Cum enim apud regem et Normannos magnæ opinionis haberetur, persuasit novo et credulo² regi Eboracensem ecclesiam Cantuariensi debere subjici, et electum illius ordinandum ordinatori suo profiteri : porro utile esse³ ad regni integritatem et firmitatem, ut Britannia uni quasi primati subderetur, alioquin contingere posse,⁴ ut de exteris gentibus quæ Eboracum navigio venientes regnum infestare solebant, unus⁵ ab Eboracensi archiepiscopo et ab⁶ illius provinciæ indigenis rex crearetur, et sic regnum turbatum scinderetur.

Lanfranc and his character Persuades the king that York should be subjected to Canterbury.

Hugh, p. 100.

QUOMODO THOMAS PROFESSIONEM LANFRANCO FECERIT.

Igitur cum Thomas a Lanfranco secundum institutionem Honorii papæ consecrari requireret, et Lanfrancus ab eo professionem subjectionis exigeret, Thomas ex auctoritate privilegii Beati Gregorii constanter renuit, ipsamque exactionem regi retulit. Qui primo moleste accipiens, mandavit archiepiscopo ut absque professione eum consecraret;⁷ sed postea, persuasionibus Lanfranci multimodis distractus, persuasit Thomæ, ut propter unitatem et pacem regni professionem faciens, consecrationem acciperet. Sed cum hoc nec⁸ precibus nec⁶

Lanfranc requires the profession from Thomas

Hugh, p. 100.

¹ *Abendunam*] *Abendoniam*, F.

² *credulo*] *incredulo*, G.

³ *esse*] *esset*, G.

⁴ *posse*] *posset*, G.

⁵ *unus*] *unde*, B.

⁶ *ab*] *om.* G.

⁷ *consecraret*] *consecrari*, text and A.

⁸ *nec . . . nec*] *neque . . . neque*, A. B. C. D. E. F. G.

Thomas
professes
through
threats, &c.

blanditiis vel promissis rex a Thoma impetrare posset magnam¹ contra eum mox exarsit in iram, perpetuum-que odium, sui que et suorum omnium tam de Anglia quam de Normannia comminatus est expulsionem, si non saltem personalem Lanfranco faceret professionem. Inde tam suum quam suorum exilium pertimescens, ille irrevocabilem² regis iram cognoscens, suorum qui hoc metuebant consilio acquiescens, post multa professionem flens et dolens, personaliter tamen, sicut rex poposcerat, Lanfranco fecit. Sed cartam professionis nec³ ipse scripsit, nec³ scribi jussit, nec a Cantuariis scriptam legit, nec Lanfranco tradidit.

QUOD PRO EO AB URBANO PAPA ROMAM VENIRE LITERIS
JUSSUS EST.⁴

Urban II.
is indig-
nant, and
orders
Thomas to
his pre-
sence.

Hæc sic extorta professio ad aures Urbani papæ pervenit; Hugh, p. quod ille graviter accipiens, Thomæ archiepiscopo super hæc¹⁰³. literas misit, quarum principium tale est. "Urbanus
" episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Thomæ Ebo-
" racensi archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem.
" Querelam non modicam," etc.

QUOD DEFUNTO LANFRANCO THOMAS IN PROVINCIA
EJUSDEM EPISCOPALIA FECERIT.

After the
death of
Lanfranc
Thomas
acts as
primate in
his diocese.

Defuncto vero Lanfranco sedes Cantuariensis aliquot Hugh, p. vacabat annis. Ex antiquo autem⁵ extitit consuetudo inter¹⁰⁴. duos Angliæ metropolitanos, ut altero defuncto alter in provincia defuncti archiepiscopalia faceret, utpote episcopos consecrare, regem coronare, coronato die⁶ Natalis Domini, Paschæ,⁷ et Pentecostes majorem Missam cantare. Hæc in-

¹ *magnam*] magis, A. B. C. D. E. F. G.

² *irrevocabilem*] irrationabilem, A. B. C. D. F. G.

³ *nec . . . nec*] neque . . . A. B. E. F. G.

⁴ *est*] literis om. ull; jussus sit, C. D.; quod Urbanus literas misit Thomæ ut Romam veniret, B. G.

⁵ *autem*] tamen, A.

⁶ *die*] rege, A. B. C. E. F. G.

⁷ *Paschæ*] Paschal', B. G.

terim fecit Thomas archiepiscopus, nec quisquam episcoporum erat qui hoc in sua ipsius diocesi præsente archiepiscopo præsumeret. Ordinavit etiam episcopos Herbertum Norwycensem, Radulphum Cicestrensem, et Herveum Bangornensem.

QUALITER THOMAS² ANSELMUM CONSECRAVERIT.

Hugh, pp.
104-5.

Successit autem Lanfranco Anselmus. Quem cum ex decreto Honorii papæ Thomas archiepiscopus, pontificalibus indutus, Cantuariæ consecrare paratus esset, scripta petitione et lecta ut eum in primatem totius Britanniae consecraret, et Thomas discessit, et se pontificalibus exiit. Erant³ cum archiepiscopo venerabiles personæ de Eboracensi ecclesia, Hugo decanus, Ranulfus thesaurarius, Durandus archidiaconus, Gilebertus cantor, et aliqui ex canonicis. Exierunt statim post archiepiscopum ipse Anselmus ordinandus et Walcelinus Wintoniensis episcopus, et pedibus archiepiscopi affusi humiliter deprecati sunt ne moleste acciperet. Quibus archiepiscopus:⁴ "Cum duo tantum, inquit, sint metropolitæ in Britannia, alter nisi super alterum esse non potest. Si timore, vel amore et juvenili consilio personaliter et indebite alicui me subjeci, liberatus sum, in primatem neminem consecrabo." Et illi: "Disponite," inquit, petitioni pro voluntate vestra; nolumus nec in petitione, nec in consecratione, nisi quæ pacis⁶ et caritatis, et quæ Dei sunt querere." His verbis archiepiscopus placatus, pontificalibus se reinduens,⁷ ad altare regressus est. Quod ergo scriptum erat, "in primatem" minime lecto, et ex toto abraso, petitione correpta ut in metropolitanum Cantuariensem consecraretur, assistentibus fere totius provinciae coepiscopis, et abbatibus plurimis, et diversi ordinis clericis et laicis,

Anselm succeeds Lanfranco and Thomas refuses to consecrate him as primate of all Britain. The scene at Canterbury.

The consecration at last takes place. Dec. 4th, A.D. 1093.

¹ *Herbertum*] Herveum, A. C. E. F. G.

² *Thomas*] archiepiscopus *ins.* A. C. F.; consecravit, A. D.; Qualiter Thomas archiepiscopus Anselmum in Cantuariensem archiepiscopum consecravit, B. D. G.

³ *erant*] autem . . ibidem, *ins.* A. C. F. G.

⁴ *archiepiscopus*] respondit *ins.* A. B. C. F. G.

⁵ *nisi*] om. A. B. E. F. G.

⁶ *pacis*] sunt *ins.* A.

⁷ *se reinduens*] se induens, E.; se iterum induens, A. B. C.; iterum se induens, D. E. F. G.

Anselmus a Thoma archiepiscopo solemniter, sicut tantum virum decebat, in metropolitam¹ consecratus est.²

QUOD THOMAS CIVITATEM LINDICOLINAM³ QUASI PROPRIAM PAROCHIAM CALUMNIATUS SIT.⁴

Thomas forbids Anselm to consecrate Robert Bloet bishop of Lincoln. As he claimed that district for York.

The king settles the dispute.

In crastinum autem Thomas archiepiscopus a Cantuaria recessurus, Anselmo archiepiscopo coram multis qui aderant, ex parte Dei, et Sancti Petri, et domini papæ, et societate⁵ quam adinvicem habere debebant, interdixit, ne Rodbertum Bloet,⁶ Lincolnensis ecclesiæ electum, Lincolnensi ecclesiæ ordinaret episcopum.⁷ Non prohibebat quin eum Dorkcestrensem ordinaret episcopum, sicut et antecessores sui fuerant; verum Lindocoldinum oppidum et magnam partem provinciae Lindisse dicebat fuisse, et jure esse debere parochiam Eboracensis ecclesiæ, et injuria illi ereptam esse cum iii. villis, scilicet Stou et Lutham,⁸ et Niwerca.⁹ Sed et ipsi electo Rodberto hoc idem ibidem calumniabatur. Venerat enim ad consecrationem archipræsulis sui, ab ipso in proximo¹⁰ Lincolniae ordinandus episcopus: sed propter hanc calumniam ordinatio illius diu dilata est, donec rex¹¹ quandam concordiam, vel potius dispensationem, fecit inter illos,

¹ *metropolitam*] metropolitanum, B. G.

² *est*] G. *ins.* "Iste Anselmus episcopus communi consensu domini Henrici regis et omnium episcoporum, abbatum, cleri, et etiam principum totius regni, celebravit Concilium London anno Domini mciij., in quo Concilio plures abbates simoniacos deposuit. Statuit etiam in eodem Concilio ut nullus archidiaconus, presbyter, diaconus, aut canonicus uxorem ducat aut ductam retineat. Subdiaconus vero quilibet, qui canonicus non est, si post professionem castitatis uxorem duxerit, eadem poena constringatur. Sedes cathedrales translate sunt de Cestria ad Co-

"ventre; et de Tedeford ad Norwicum; et de Well' ad Baton' anno Domini mciij."

³ *Lindicolinam*] Lincoln, B. C. G.; Lincolniam, F.

⁴ *sit*] est, A. B. G.

⁵ *societate*] societatis, B. D. G.; societatem, F.

⁶ *Bloet*] Blote, B.; Johannem Blote, G.

⁷ *Lincolniensi ecclesiæ ordinaret episcopum*] ordinaret (only), E. F. consecraret (only), A. B. C. D. G.

⁸ *Lutham*] Ludam, A. B. C. E. F. G.

⁹ *Niwerca*] Stiwerca, C.

¹⁰ *proximo*] proximum, G.

¹¹ *rex*] Willelmus *ins.* A. B. C. E. F. G.

Thoma quidem archiepiscopo invito, et renitente, et coacto, nec consentiente, sed inconsulto Eboracensis ecclesiæ¹ capitulo. Hoc autem Anglia tota novit, quod² propter hanc concordiam Rodbertus episcopus³ regi etiam mille libras dedit.

Jam antea, ejusdem Rodberti, antecessori, Remigio episcopo, qui sub rege Willelmo Seniore episcopalem sedem de Dorkacestra illuc transtulerat, eandem calumniam fecerat. Et cum Remigius eandem ecclesiam dedicare paratus esset, Thomas ei interdixit ne eam dedicaret; at rex Willelmus Junior pro pecunia quam ei Remigius dederat, totius fere Angliæ episcopis mandavit, ut in unum convenientes septenis idibus Maii ecclesiam illam dediearent. Sed biduo ante diem statutum occulto Dei judicio ipse episcopus Remigius⁴ migravit e sæculo, et ecclesiæ per⁵ hoc remansit dedicatio.

Thomas had forbidden Remigius to dedicate Lincoln cathedral.

IN QUANTA DESTRUCTIONE ET PATRIÆ VASTATIONE
THOMAS ARCHIEPISCOPATUM SUSCEPERIT.⁶

Hugh, pp.
107-8.

Quando Thomas iste archiepiscopatum suscepit, civitas Eboraca et tota regio circa, jubente rege,⁷ a Normannis ferro et flamma penitus fuit destructa.

Incensa quoque et Beati Petri metropolis ecclesia, et ornamenta illius, cartæ et privilegia, combusta vel perdita fuerunt. Cuncta circumcirca hostili vastatione invenit depopulata.

The destruction of the church of York and the district.

Patria itaque⁸ cultore destituta a magno flumine Humbre usque ad ultimos fines fluminis Tine per IX. annos horrida solitudine squalibat. Ipsi etiam⁹ Normannis in tantum animus defecerat, ut non solum terras et honores qui eis offerebantur recipere non

¹ *ecclesiæ*] om. A.

² *quod . . . dedit*] In D. this is the title to a fresh chapter.

³ *episcopus*] Willelmo *ins.* A. B. C. E. F. G.

⁴ *Remigius*] om. A. B. C. D. E. F. G.

⁵ *per*] propter, A. B. C. D. F. G.

⁶ *susceperit*] suscepit, G.

⁷ *rege*] Willelmo *ins.* A. B. D. F. G.

⁸ *itaque*] vero, A.; quoque, C.

⁹ *etiam*] autem, B.

auderent, sed etiam persistendi in patria spem omnino non haberent. Retundatur itaque eorum malivolentia, qui ipsum archiepiscopum invida detractatione suggillant, quod ecclesiæ Sancti Petri terras multas et largas non adquisierit, cum ipse neminem, qui eas formidine indigenæ gentis, et horrore vastæ solitudinis suscipere auderet, invenerit.

Sed quid in his immoramur? Omittamus ea quæ ipse pro impossibilitate non fecit, et loquamur de his quæ ipse pæne ultra possibilitatem suam fecit.

QUOD¹ ECCLESIAM DISPERSAM REVOCaverit.

Thomas restores and brings together again.

De septem canonicis (non enim plures fuerant) tres tantum repperit; cæteri vel mortui erant, vel metu, vel desolatione patriæ exulabant. Ecclesiæ vero recoopertæ, et juxta facultatem² suam restructæ, canonicos quos invenit restituit, dispersos revocavit, et aliquos addidit, refectorium et dormitorium refecit, præpositum constituit qui cæteris præesset, et eos procuraret. Villas aliquas et terras³ et ecclesias dedit, et ablatas reddidit; plurima⁴ de suo proprio canonicis necessaria amministravit; et archidiaconos per diœcesim divisit.

Hugh, p. 108.

The twelve vills restored to Worcester.

Appoints dean, prebendaries, &c., at York.

Ipse vero dono regis aliquamdiu xii. villas habuit, quas Al-dredus de Wigornensi episcopatu retinuerat; sed eas molimine Lanfranci ei rex abstulit.

Annis pluribus⁵ canonicis communiter vescentibus, quorundam consilio placuit archiepiscopo de terra Sancti Petri, quæ multum adhuc vastata erat, singulas præbendas partiri. Tunc quidem statuit decanum, thesaurarium, cantorem, nam magistrum scholarum ante statuerat. Ecclesiam, quæ nunc est, a fundamentis fecit, et eam clericis, libris, et ornamentis ornavit et munivit. Nec tam⁶ cujuslibet rei quam bonos et honestos clericos habendi cupidus fuit; cum quibus nunc

¹ *Quod*] Qualiter ipse, C. Quod Thomas ecclesiam dispersam renovaverit, G.

² *facultatem*] possibilitatem, A.

³ *et terras*] om. A.

⁴ *plurima*] plurimum, B. C. D. E. F.

⁵ *pluribus*] plurimis, A. B. C. D. E. F. G.

⁶ *tam*] tamen, A. C. F. G.

legere, conferre, disputare, nunc cantare, nunc organizare, nunc cantus et organa facere et docere, nunc rithmis, prosa, et versu,¹ ut qui in his omnibus² doctissimus erat, certare jocunde³ solebat.

QUOS EPISCOPOS ORDINAVERIT.⁴

Hugh, p.
126.

Ad hunc Thomam,⁵ consilio et imperio regis Scottorum Malcholmi et reginæ Margaretæ, venit Foderoch⁶ episcopus Sancti Andreæ de Scotia; et, transgressionem suam confitens, eo quod a Scottis ordinatus fuerat cum ab Eboracensi metropolitano jure consecrari debuerit, professionem ipsi archiepiscopo Thomæ suisque successoribus fecit, scriptamque legit et tradidit quæ sic incipit: *Ego Foderoch, Scottorum episcopus, in sede Sancti Andreæ Apostolici, etc.* Ipse etiam episcopus Foderoch, jubente eodem archiepiscopo Thoma, in Eboraco ecclesias dedicavit.

Foderoch
bishop of
St. Andrews
promises to
him.

Rannulfum vero Dunelmensem episcopum in octavis Pentecostes, Lundoniis, in ecclesia Sancti Pauli, nonas Junii, idem archiepiscopus Thomas consecravit. Cui idem episcopus⁷ Rannulfus⁸ professionem fecit, et legit, et tradidit, quæ sic incipit: *Ego Rannulfus, sanctæ Lindisfarnensis ecclesiæ, etc.*

Consecrates
Ranulph
bishop of
Durham.
June 5,
A.D. 1099.

Orcadensium⁹ etiam electum, Rodolfum,¹⁰ idem archiepiscopus sacravit, facta, lecta, et tradita professione, quæ sic incipit: *In aspectu Dei, et hujus ecclesiæ, ego Rodulfus,*¹¹ etc.

Thomas I.
dies,
Nov. 18th
A.D. 1100,
and is
buried at
York.

¹ *prosa et versu*] prosam versus, A.; et prosas et versus et, G.

² *omnibus*] om. A. G.

³ *jocunde*] jocundius, G.

⁴ *ordinaverit*] ordinavit, C.
Quos episcopos Thomas Senior consecravit, B. G.

⁵ *Ad hunc Thomam*] Adhuc Thomas, B. D. G.

⁶ *Foderoch*] Foderochus, G., throughout.

⁷ *episcopus*] om. G.

⁸ *Rannulfus*] Arnulphus, A.

⁹ *Orcadensium*] Orcadensem, G.

¹⁰ *Rodolfum*] Radulphum, G.

¹¹ *Rodulfus*] Rodolphus, B. E. F.; Radulphus, G.

UBI¹ DEFUNCTUS SIT ET SEPULTUS.

Vixit autem² in archiepiscopatu annis ferme xxx., et octavis Sancti Martini, hoc est quarto decimo kal. Decembris, apud Ripum³ obiit. Sed delatus Eboracum, juxta prædecessorem suum beatæ memoriæ Aldredum in ecclesia sepultus est. Cujus epitaphium hoc est.

His epi-
taph.

Orba pio,⁴ viduata bono pastore, patrono,
Urbs Eboraca dolet, vix habitura parem.
Qualia vix uni, persona, scientia, vita,
Contigerant Thomæ, nobilis, alta, bona.
Canities, hilaris facies, statura venusta,
Angelici vultus splendor et instar erat.
Hic numero atque modo doctrinæ seu probitatis,
Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.
Hæc domus et clerus sub tanto præsule felix,
Pæne⁵ quod est et habet, muneris omne sui est.
Octavis igitur⁶ Martini transiit ille,
Cui pietate Dei sit comes in requie!⁷

Hugh, p.
109.

¹ *Ubi*] Thomas Senior *ins.* B. G.

² *autem*] *om.* G.

³ *Ripum*] Ripon, B. F. G.; Ry-
pun, A.

⁴ *pio*] jacet, A. B. C. D. F. G.

⁵ *Pæne*] Plene, A.

⁶ *igitur*] Sancti, E.

DE DISCORDIA INTER ARCHIEPISCOPOS EBORACENSEM ET CANTUARIENSEM.

Notandum quod a tempore Sancti Paulini primi archiepiscopi Eboracensis, usque ad tempus Thomæ Senioris, qui fuit vicesimus quartus (quintus, G.) archiepiscopus Eboracensis, erat pax, caritas, et concordia inter duos metropolitanos Angliæ, excepto tempore Sancti Wilfridi, archiepiscopi Eboracensis,

Senioris; qui a rege Egfrido et consensu Theodori archiepiscopi Cantuariensis pulsus est ab episcopatu anno episcopatus sui xiii^o, et per decennium exulavit; donec Lanfrancus, pro Stigando a rege Willemo substitutus, a suis suffraganeis ordinatus est. Iste est Lanfrancus qui primus omnium ab Eboracensi archiepiscopo professionem exegit, suisque successoribus hoc idem exigendi exemplum dedit; et sic minister diaboli primus iram et discordiam inter archiepiscopos Eboracensem et Cantuariensem propter ambitionem indebiti sibi honoris suscitavit, *ins.* B. G.

DE GIRARDO.¹

Hugh, pp.
109-10.

Vicesimus sextus Eboracensi ecclesiæ substitutus est Gerard Girardus de Herefordensi episcopatu ad archiepiscopatum translatus. Iste fuit Willelmi Primi et Secundi regum cancellarius, scientia et eloquentia suo tempore paucis secundus. Ab hoc² Anselmus, suorum instinctu monachorum, The professionem exegit. Et quia ipse Girardus renuit, literas quas ab eo ad papam petebat, pro dimissione et translatione sua, et pro pallii requisitione diu tradere negavit. Tandem promisso, se a Roma reversum quicquid juste deberet facturum, acceptis illius literis Romam profectus, aliquot dies ibi moratus est, ubi³ in pluribus causarum actionibus,⁴ scientia et facundia probata, ipse a papa Paschali et a tota curia honoratus, et magnifice laudatus, acceptoque ab Apostolica sede pallio et privilegio cum gaudio reversus est, nec de professione quisquam adversus eum locutus est; quamquam a quibusdam confictum sit, quod ipse⁵ Girardus septimo archiepiscopatus⁶ sui anno, manu sua imposita manu Anselmi, pollicitus sit, se illam subjectionem et obedientiam ipsi in archiepiscopatu exhibiturum, quam Herefordensi ecclesiæ ab eo sacrandus episcopus promiserat. Quod diligentius et secundum temporis processum, et secundum rationis intuitum a prudentibus consideratum, facile patebit quam sit a veritate alienum. Qui enim antequam Romam pallium petiturus pergeret, hoc omnino facere renuit, regressus a Roma et pallio in archiepiscopatu confirmatus, qua⁷ necessitate paucis ante obitum suum mensibus id facere est coactus? Ad hoc accedit,⁸ quod rex

Gerard
bishop of
Hereford
succeeds
him.

The
struggle
about the
profession
is renewed.

He receives
the pall
at Rome.

¹ *Girardo*] archiepiscopo Eboracensi, *ins.* E. G. No title in D.

² *paucis secundus.* Ab hoc] facundus, et ab eo, G.

³ *ubi*] ut, A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *actionibus*] ubi etiam in præsentia ejus et facundia laudata et approbata, A. B.; scientia ejus et

facundia laudata et approbata, C.; ubi et (etiam, G.) scientia et facundia probata, B. F. G.

⁵ *ipse*] ille, A. B. C. D. E. F. G.

⁶ *archiepiscopatus*] episcopatus, A.

⁷ *qua*] quasi, B. E.

⁸ *accedit*] accidit, G.

Anselmo archiepiscopo adversarius erat propter investituras episcopatum et abbathiarum, quas prohibebat, in praelationem ejus amplius extendi nolebat. Per consecrationem enim ad professionem cogi non poterat qui jam episcopus consecratus ad archiepiscopatum translatus fuerat. Privilegium vero ejus quod ab Apostolico accepit, tale initium habet: *Paschalis episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Girardo Eboracensi archiepiscopo salutem et Apostolicam benedictionem. Inter cætera regna terrarum ad Apostolicæ sedis subjectionem etc.*

Anselm and Gerard both hold a council at Westminster.

Placuit postea archiepiscopis Anselmo et Girardo Concilium celebrare. Quo in Westmonasterio congregato, cum monachi archiepiscopo suo sedem singulariter celsam parassent, Girardus indignatus, et Dei odium ei qui sic paraverat vulgariter orans, pede subvertit, nec sedere voluit, donec sibi cum archiepiscopo sede pari parata, liquido ostendens in hoc facto, archiepiscopum Eboracensem Cantuariensi archiepiscopo parem esse, nullamque subjectionem se ei¹ debere.

Hugh, p. 110.

UBI DEFUNCTUS SIT ET SEPULTUS.

Gerard's death.

Vixit autem² in episcopatu annis vii. et mensibus fere vi. Obiit autem xii. kalendas Junii Suthwelle, sepultusque est Eboraci.³

QUANTA⁴ ECCLESIAE SUÆ PERQUISIERIT.

Gerard's gifts to his minster.

Iste Girardus archiepiscopus ecclesiam de Laghtona⁵ Eboracensi ecclesiæ a rege⁶ dari optinuit, et vi. alias ecclesias a rege impetravit; quarum unam, hoc est de⁷ Sneid, dedit

Hugh, p. 111.

¹ *se ei*] sibi se, A. B. C. D. E. G.

² *autem*] Girardus *ins.* B. G.

³ In the other MSS. this paragraph occurs without a title at the end of the next chapter.

⁴ *Quanta*] Girardus *ins.* B. G.

⁵ *Laghtona*] Laxtona, text and C. E.

⁶ *rege*] Henrico *ins.* B. G.

⁷ *unam, hoc est de*] una est de, A.

Sancto Germano¹ de Salebi; cæteras Sancto² Petro,³ hoc est, de Driffeld, de Killum, de Poclintuna, de Pike-
ringa,⁴ de Burg.

Ipse etiam Rogerum,⁵ Rodolfi⁶ successorem, Orcaden-
sium ordinavit episcopum, accepta prius ab eo pro-
fessione, quæ sic incipit: *Ego Rogerus, sanctæ Orca-*
densis ecclesiæ nunc ordinandus episcopus, etc.

Hunc quoque archiepiscopum Girardum Anselmus
Cantuariensis archiepiscopus, quinque simul episcopos
consecraturus, multa prece secum Cantuariam duxit, ut
consecrationi episcoporum⁷ coadjutor ejus interesset.
Consecrati sunt itaque iii. idus Augusti die Dominica
ab Anselmo Cantuariensi archiepiscopo, coadjuvante
Girardo Eboracensi archiepiscopo, Wintoniensi ecclesiæ
Willelmus, Searesburiensi Rogerus, Herefordensi Rame-
linus, Execestrensi Willelmus, Glamorgacensi⁸ in Wa-
lonia Urbanus. Non habebat illius temporibus memo-
ria tot episcopos simul ordinatos in Anglia a tempore
regis Edwardi Senioris usque ad tempus Henrici regis;
regnante enim rege Edwardo Seniore, patre Adelstani
primi monarchæ Anglorum, Plegmundus Cantuariensis
archiepiscopus vii. episcopos vii. ecclesiis una die ordi-
navit.

A bishop
ordained
by him.

Gerard
assists
Anselm in
consecra-
ting five
bishops on
one day.
Aug. 11,
A.D. 1107.

DE THOMA JUNIORE.⁹

Hugh, p.
111.

Vicesimo septimo loco vii. die successit in archiepisco-
patum Eboracensem Thomas junior regis capellanus, eccle-
siæ Sancti Johannis Beverlaci¹⁰ præpositus,¹¹ nepos reverendi

Thomas II.
A.D. 1109.

¹ *Sancto Germano*] om. F.; et
ecclesiæ de Selleby, A. B. E. G.

² *Sancto*] Cæteras dedit Beato,
A. B. F. G.; Cæteras vero dedit
Beato, E.

³ *Petro*] Eboracensi ecclesiæ *ins.*
E. F. G.

⁴ *de Pikeringa*] om. E.; De
Dyrfeld, de Kyllum, de Pokelyng-
ton, de Pykeringa, de Burgh, A.

⁵ *Rogerum*] et *ins.* A. B.

⁶ *Rodolfi*] Rodulphi, C.

⁷ *episcoporum*] coepiscoporum,
A.

⁸ *Glamorgacensi*] Gramorgacen-
si, B. G.

⁹ *Juniore*] archiepiscopo *ins.* A.
B. C. D. G.; Eboracensi archiepi-
scopo, F.

¹⁰ *Beverlaci*] Beverlacensis, G.

¹¹ *præpositus*] ac *ins.* B. C. G.

Thomæ Senioris. Cui rex eadem die vel in proxima Londoniensem episcopatum daturus, requisitione Hugonis decani et Eboracensium¹ mutavit consilium, et Eboracensem ecclesiam ei tradidit.

Anselm presses the claim for the profession.

Hunc² consecrandum Anselmus archiepiscopus monachorum instinctu Cantuariam vocare, et ab eo professionem exigere statuit; super quo Thomas regem consuluit, qui primo benigne respondit, et ne profiteretur prohibuit. Quo ideo³ morante, venit Herbertus Norwicensis episcopus ad electum Eboracensem, dicens, quod archiepiscopus professionem⁴ dimitteret si tantum in primatem eum recognosceret; sed nec hoc electus voluit concedere, bonam confidentiam habens de rege. Itaque Anselmus archiepiscopus moram consecrationis suæ literis redarguit, ostendens electum episcopum⁵ ultra xl. dies non consecratum non esse debere; statuit ergo illi diem ut Cantuariam veniret facere et suscipere quod debebat. Ille vero moram suam literis missis⁶ excusabat. Misit iterum⁷ archiepiscopus ad electum duos episcopos, videlicet⁸ Ricardum Londoniensem, et Radulfum Rofensem, submonentes eum quatinus die ab illis statuta Cantuariæ esset, facere quod debebat et suscipere. Ille se illuc gaudenter velle venire, sed nullo modo se velle profiteri respondit. Interea ille Hugonem decanum ad regem in Normanniam misit. Qui, acceptis a rege quales petebat ad dominum papam literis, Romam perrexit. Misit itaque papa Olricum presbyterum-cardinalem cum decano et pallio, et literis de contentionis diffinitione, sed antequam in Normanniam venissent, Anselmus archiepiscopus migravit a sæculo. De quo monachi tam impudenter quam mendaciter confinxerunt, quod, priusquam obiret,⁹ Thomam Eboracensem electum excommunicaverit, et omnes ei communicantes,¹⁰ nisi Cantuariensi pro-

Hugh, p. 114.

Hugh, p. 119.

Which is unsettled when Anselm dies.

¹ *decani et Eboracensium*] decani Eboracensis, G.

² *Hunc*] ad *ins.* A. D.

³ *ideo*] jam, A. B. C. D. F. G.

⁴ *professionem*] suam *ins.* A. B. C. D. F. G.

⁵ *episcopum*] archiepiscopum, A. G.

⁶ *missis*] om. A. B. C. D. F. G.

⁷ *iterum*] interim, B.

⁸ *videlicet*] om. G.

⁹ *obiret*] obierit, G.

¹⁰ *et omnes ei communicantes*] om. A.

fessionem faceret. Regressus in Angliam rex, episcoporum, abbatum, et Cantuariensium monachorum suggestionibus, et persuasionibus, muneribus, et pollicitationibus distractus, mandavit Thomæ ut consecrationem suscipiens,¹ ecclesiæ Cantuariensi professionem faceret, sine præjudicio ecclesiæ suæ et successorum suorum, propter amorem suum et pacem regni. Illo vero immobiliter in proposito suo persistente, rex indignatus mandavit ei,² quod si professionem faceret, amorem suum haberet; si non, impetuum perderet, et omnes genere sibi propinquos exterminaret.³ Consultus super hoc cardinalis nihil consilii dedit. Sampson Wigornensis episcopus, et Ricardus Baiocensis, pater et frater illius, et de parentela ejus magni et probi viri⁴ vim ei inferebant. Temptavit etiam Dunelmensis episcopus Rannulfus animam regis, pollicens ei mille marcas argenti, et reginæ centum pro eo ut justitiam et judicium canonicum Eboracensi⁵ ecclesiæ consentiret, sed nihil profecit. Sic ergo angariatus et districtus, mœstus et gemens, canonicis ecclesiæ Sancti Petri⁶ qui secum venerant nec concedentibus, nec contradicentibus, tandem facere consensit. Quod quidem nullatenus consensisset, si⁷ exilii, et fatigationis, et ecclesiarum incommoditatum corpus patiens haberet, sed corpulentus erat, et pinguior quam oporteret.⁸ Proxima itaque⁹ die Dominica a Ricardo Londoniensi episcopo et coepiscopis in ecclesia Beati Pauli consecratus est, professione facta nova et barbara,¹⁰ personali, sed nulli personæ, salva obedientia et fidelitate domini papæ et regis Angliæ, et salvo jure Eboracensis ecclesiæ. Proclamatumque est ab Herberto Norwicensi episcopo in plena ecclesia præcepto regis, quod hoc quod Thomas Eboracensis archiepiscopus hic faciebat, non judicio, sed jussu et voluntate regis erat. Quod Dunelmensis episcopus, altius ascendens, melius supplevit, di-

The king's threat unless he makes the profession.

Under great pressure he agrees to do so.

Is consecrated at St. Paul's, June 27, A.D. 1109.

¹ *suscipiens*] accipiens, A. B. C. D. E. F. G.

² *ei*] dicens *ins.* A. B. F. G.

³ *exterminaret*] exteriare, A.

⁴ *viri*] ad hoc, A. F.; adhuc, B. C. D. G.

⁵ *Eboracensi*] ut secundum justitiam et judicium canonum Eboracensis, etc., A. C. D. F.; B. and G.

id., but read *canonicorum Eboracensis*.

⁶ *Petri*] Eboracensis *ins.* A. C. G.

⁷ *si*] sed, A.

⁸ *oporteret*] optaret, A.

⁹ *itaque*] autem, A.

¹⁰ *nova et barbara*] nova barbaraque, B. C. D. E. F. G.

cens: "Eboracensis electus Cantuariæ aut Eboraci consecrari debet; quod modo¹ hic consecratur et profitetur, non iudicamento sed voluntate regis et imperio quadam dispensatione² factum est, nec vult rex Eboracensi ecclesiæ,³ nec successoribus Thomæ hoc esse. in præjudicium, nec Cantuariæ⁴ in exemplum. De hoc appello vos omnes in testimonium."

In hujus⁵ rei testimonium rex literas istas fieri et sigillo suo sigillari fecit.

PRIVILEGIUM REGIS HENRICI DE PROFESSIONE QUAM
THOMAS JUNIOR⁶ FECIT⁷ CANTUARIENSI ECCLESIE
DEFUNCTO ANSELMO.⁸

Privilege granted by Henry I. to archbishop Thomas II. The profession was made as a favour to the king.

Henricus Dei gratia rex Anglorum⁹ episcopis et baronibus Hugh, totius regni Angliæ salutem. Sciatis quod professio illa, quam P. 125. Thomas Secundus, Eboracensis archiepiscopus, fecit Cantuariæ¹⁰ ecclesiæ, defuncto Anselmo, hoc modo facta est. Voluntas mea et consilium quorundam meorum fidelium fuit propter quasdam necessitates, quamquam ipse Thomas Eboracensis archiepiscopus, et Eboracensis ecclesia per privilegia sua parati essent diratiocinare¹¹ quod facere non deberet. Fecit igitur eam de sola persona sua, præcepto meo coactus, salva prius obedientia Romani pontificis et fidelitate mea; eo videlicet tenore, ut Eboracensis ecclesia libertatem aliquam vel privilegia quæ ipsa iuste habere debeat, per hoc præceptum meum vel ipsius factum nullo tempore perdat. Et si aliquando de eadem re inter illas¹² ecclesias vel archiepiscopos earum placitum fuerit, quod illa vice mea, voluntate, et præcepto factum fuit, Eboracensi ecclesiæ vel archiepiscopis ejus ad dirationandum libertatem suam nullo modo noceret.

¹ *quod modo*] quomodo, B. D. G.

² *dispensatione*] archiepiscopo ins. B. G.

³ *ecclesiæ*] archiepiscopo, A. B. C. D. F. G.

⁴ *Cantuariæ*] Cantuariensi, G.

⁵ *hujus*] cujus, D.

⁶ *Junior*] om. B. F. G.

⁷ *fecit*] fecerit, F.

⁸ *defuncto Anselmo*] om. A.

⁹ *Anglorum*] etc. ins. A. B. G.

¹⁰ *Cantuariæ*] Cantuariensi, B.

¹¹ *diratiocinare*] ratiocinare, A. C. D. F.; rationabiliter, B. G.

¹² *illas*] easdem, A.

QUOD ACCEPTO PALLIO¹ TURGOTUM EPISCOPUM² SANCTI
ANDREÆ DE SCOTIA CONSECRAVERIT.³

Hugh, p.
126.

Consecratus itaque rediit Eboracum, adducens secum Olricum cardinalem pallium deferentem. Accepto igitur pallio archiepiscopus Missam celebravit, et Turgotum, qui fuerat prior Dunelmensis ecclesiæ, episcopum Sancti Andreæ de Scotia præsentem cardinali consecravit. Qui ei professionem fecit et scriptam tradidit, quæ sic incipit: *Ego Turgotus, Scottorum episcopus*, etc.

Consecra-
tion of
Turgot
bishop of
St. An-
drews.

Cardinalis vero, licet parum, id est tribus diebus, honorifice tamen⁴ cum archiepiscopo commoratus, et juxta facultatem suam magnifice donatus, honorifice et accurate usque ad fluvium Trentam est reductus. Cumque digrederentur, cardinalis invitavit archiepiscopum, nihil tale veritum⁵ vel suspicantem, quatinus domino papæ præsentiam suam exhiberet, supra hoc⁶ satisfactorius quod contra statutum Beati Gregorii, et contra sententiam Romanæ curiæ professus fuerat. Sed cum archiepiscopus id se regi mandare dixisset, cardinalis, seu amore regis seu timore, invitationem remisit.

Cardinal
Ulric
summons
Thomas
to the
papal
court, to
explain his
conduct.

QUOS EPISCOPOS⁷ CONSECRAVERIT.⁸

Id. p. 127.

Iste Thomas sanctum virum Michaellem, quem David comes, postea rex Scotiæ, Glesguensis⁹ ecclesiæ episcopum statuit, et ipsi Thomæ ordinandum transmisit, eidem ecclesiæ episcopum consecravit, qui Eboracensi ecclesiæ et archiepiscopo Thomæ suisque successoribus canonicam obedientiam profitendo scriptam tradidit, quæ sic incipit: *Ego*,

Bishops
consecra-
ted by
Thomas.

¹ *pallio*] Thomas *ins.* B. G.

² *episcopum*] archiepiscopum, A.

³ *consecraverit*] consecravit, A.
B. C. D. G.

⁴ *tamen*] tantum *ins.* A. B. C.
D. F.

⁵ *veritum*] meritum, A. B. C. D.
E. F. G.; spicantem, D. F.

⁶ *supra hoc*] super hujusmodi,
G.

⁷ *episcopos*] Thomas Junior *ins.*
B.

⁸ *consecraverit*] consecravit, G.;
consecraverat, A.

⁹ *Glesguensis*] Glescuensis, B.

Michael
bishop of
Glasgow. *Michael Glesguensis ecclesiæ, etc.* Hic aliquamdiu cum Hugh, p. 127.
archiepiscopo conversatus, in diocesi nostra jussu archiepiscopi ecclesias dedicavit, et in ecclesia de Morlund¹ ordines fecit. In qua felici fine ad Deum migrans sepultus requiescit.

Wimund
bishop of
the Isles.

Wimundum quoque Insularum episcopum idem Thomas ordinavit, qui ei professionem scriptam tradidit, quæ sic incipit: *Ego Wimundus sanctæ ecclesiæ de Schith*,² etc.

Ralph
bishop of
Orkney.

Radulfum etiam, urbis Eboracæ presbyterum, in ecclesia Sancti Petri ab Orcadensibus electum, idem Thomas Orcadum³ insularum ordinavit episcopum, qui ei professionem fecit et scriptam tradidit, quæ sic incipit: *Ego Radulphus Orcadensis sanctæ ecclesiæ, etc.*

Thomas'
benefactions
to his min-
sters.

Ipse etiam archiepiscopus ii⁴ ecclesiæ Sancti Petri præbendas fecit. Haugustaldensem vero ecclesiam constituendis ibi canonicis regularibus tradidit, et aliquas circum⁵ terras dedit. Præbendis Sanctæ Mariæ de Southwella eandem libertatem a rege Henrico optinuit, quam Sancti Petri Eboracensis, et Sancti Johannis Beverlacensis, et Sancti Wilfridi de Ripum⁶ præbendæ habent. Et, quod ad ipsum pertinebat, ab omni episcopali consuetudine et exactione in ecclesiis et terris liberarum esse et quietas eas concessit et confirmavit. Aldredus, bonæ memoriæ ultimus Angligena archiepiscopus, præbendas illas de terra emptitia fecit, sed regias consuetudines vel exactiones ab illis emere non potuit, quibus vendere non licebat.

His death
and burial.

Vixit autem Thomas Junior in archiepiscopatu annis v. Id. p. 128.
et mensibus fere ix., et obiit xi. kal. Martii, juvenis adhuc ætate, qui cum cæteris sanctarum virtutum operibus⁷ etiam in virginitatis puritate perrexit ad Dominum. Quanta vero morum probitate et vitæ innocentis puritate ante episcopatum et in episcopatu enituerit,⁸ nullis verbis arbitror posse explicari. Sepultus est autem

¹ *Morlund*] Morlound, A.; Morland, B. G.

² *Schith*] Schid, B. E. G.; Schild, C.; Chid, D.

³ *Orcadum*] Orcadensium, G.

⁴ ii] secundus, C.

⁵ *circum*] certas, B. G.

⁶ *Ripum*] Ripon, C. D. F. G.; Rypon, B.; Rypoun, A.

⁷ *operibus*] om. A. B. C. D. E. F. G.

⁸ *enituerit*] enituerat, A.; enituerit, G.

Eboraci juxta bonæ memoriæ viros, Aldredum et Thomam, patrum suum.¹

DE TURSTINO ARCHIEPISCOPO.²

Hugh, p.
129.

Vicesimus octavus suscepit Eboracensem ecclesiam Turstinus, Henrici regis capellanus, Lundoniensis ecclesiæ Sancti Pauli canonicus, literis admodum eruditus; in sæcularibus prudens et industrius; in providendis et agendis domi militiæque necessariis efficax et strenuus; propter quæ regi Willelmo Juniori domesticus fuerat et carus, regi vero Henrico familiaris et secretarius. Per illum rex Henricus, præsens et absens, in Anglia et Normannia plurima disponebat, distribuebat, efficiebat; quæ³ prudenter et liberaliter agendo principibus et cæteris notus erat et dilectus. In deferendo et faciendo honorem advenis et ignotis, religiosis, et sæcularibus, hilaris et largus. Quomodo autem in archiepiscopatu egerit, et qualiter pro ecclesia sua steterit,⁴ quam viriliter pro libertate ejus certaverit, quam prudenter eam a jugo indebitæ professionis, Deo adjuvante, eruerit, nescio si possit digno sermone præferri.⁵

His character and merits.

QUOD PER RADULFUM CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM
NEC IPSE ROMAM IRE, NEC PRO SE⁶ MITTERE PERMISSUS EST.⁷

Cum igitur subdiaconus jam erat, a Willelmo Wintoniensi episcopo, quem ipse familiarem et dominum habebat, diaconus ordinatus est. Cum vero in Normanniam cum rege venisset, consilio Cononis Apostolicæ sedis legati, a Radulfo Dunelmensi episcopo, suffraganeo suo, Turstin is ordained priest at Bayeux.

¹ *patrum suum*] om. A.

² *archiepiscopo*] Eboracensi *ins.* G.; De Sancto Thurstino archiepiscopo Eboracensi, B.

³ *quæ*] qui, A. C. E. F.

⁴ *steterit*] fecerit, B.

⁵ *præferri*] proferri, A.; referri, B. C. F. G.

⁶ *se*] aliquem *ins.* A. B. D. F. G.

⁷ *est*] sacrari *ins.* A. D. F.; consecrari, B. G.

The arch-
bishop of
Canter-
bury
refuses to
consecrate
him.

Baiocis¹ presbyter ordinatus,² vellet Romam ire vel pro se mittere, suggestione Radulphi Cantuariensis archiepiscopi neutrum agere permissus est, sed, ejusdem molimine, jussu regis de Normannia in Angliam reversus est; ubi cum apud Londoniam rex de statu regni colloquium haberet, ipse³ electus, assumptis secum Gaufrido Rothomagensi archiepiscopo, et episcopis Johanne Lexoviensi, et Radulfo Dunelmensi, Radulfum archiepiscopum de consecratione sua humiliter requisivit. Sed ipse, nisi professione facta, manus illi se imponere denegavit. Et cum electus diceret, de hoc se in sententiam et consilium domini papæ positurum, adjecit archiepiscopus: "Si dominus papa mihi ore ad os præciperet ut vos, seposita professione,⁴ consecrarem, de hoc illi minime obedirem." Quod⁵ in dominum papam perperam jaculatum omnes qui audierant repertaverunt.⁶ Hugh, p. 132.

A Council
held at
Salisbury
(March
20th, A.D.
1116).

Turstin
refuses
to profess.

In Concilio quoque Selesbiriensi⁷ cum rex ei verbum abbreviatum et disjunctivum⁸ fecisset, scilicet, ut aut ipse professionem faceret aut perpetuum regis odium incurreret, nec ullus de parentela sua in regis potestate remaneret; ipse, pauca præmeditatus, accepto a Deo consilio, Id. p. 137. sic ait: "Grave quidem mihi est sempiternum regis odium sustinere; gravius autem Deum et Romanam ecclesiam scienter offendere; ut autem neutrum faciam quod rex mihi dedit, eligo potius dimittere." Quod dixit et fecit, regique manum porrigenti (in) manum⁹ quod ei donaverat regi dimisit. Divulgato per Angliam, Normanniam, et Franciam hoc verbo, etiam usque Romam tanti fama facti pervenit. Quod papa Paschalis et tota curia graviter ferens, literas regi de ejus restitutione, et Radulfo de restituti conse-

The pope
resents the
treatment
of Turstin.

¹ *Baiocis*] Baiocensis, B. G.

² *presbyter ordinatus*] presbyter est ordinatus vel, A. B. C. G.

³ *ipse*] om. A. B. C. D. E. F.

⁴ *seposita professione*] sine professione posita, A.

⁵ *Quod*] et *ins.* A. C. D.

⁶ In A. C. D. F. a new title comes here, "De contradictione

"ejus regis." In B. and G. it is, "De contradictione Sancti Thurstini regis."

⁷ *Selesbiriensi*] Salesburiensi, A.

B. C. D. G.; Saresbiriensi, E. F.

⁸ *disjunctivum*] disjunctum, A. B. C. D. E.

⁹ *manum*] om. A. B. C. D. F. G.

cratione misit, quæ infrascriptæ sunt. Itaque restitutus ad suos regreditur, et cum gaudio magno suscipitur.

DE GELASIO PAPA.

Interim obeunte papa,¹ Johannes Caietanus,² et in monasterio Montis Cassini ab infantia monachus nutritus et adultus, in ministerio venerabilium Apostolicorum, Desiderii, Urbani et Paschalis assidue cancellarii officio functus, pro papa Paschali in Gelasium papam est substitutus. Quapropter electus Normanniam regreditur, inde si posset ad novum papam profecturus. Qui jam de statu illius apud urbem Januam³ certius edoctus, scripsit regi, ut, si in consecratione Eboracensis electi Radulfus archiepiscopus et Turstinus electus non consentirent, ipse utrosque ad suam præsentiam dirigeret. Ipsis etiam idem literis mandavit. Rex vero, instinctu Radulfi archiepiscopi, non ipsum ire, sed quem vellet mittere permisit. Sed papa Gelasio vero⁴ in brevi defuncto, et apud Cluniacum sepulto, Gwido⁵ Viennensis archiepiscopus in papam Calixtum est assumptus. Qui cognita Eboracensis electi habitudine,⁶ misit Radulfo archiepiscopo literas in quibus eum superbum vocat, et de contemptu prædecessorum suorum, Paschalis et Gelasii, acriter redarguit, misit ei et alias literas quæ inferius⁷ cum cæteris literis subscriptæ sunt. In quibus ipsius Radulphi literis respondit. Non multo post, Concilium Remis celebraturus regi Henrico literis mandavit ut Radulfum archiepiscopum, et⁸ Eboracensem electum ad Concilium venire permetteret. Ipsius⁹ etiam

In Jan. A.D. 1118, John Gaetano becomes pope as Gelasius II.

He writes to Henry I. about Ralph and Turstin.

Guy archbishop of Vienne becomes pope as Calixtus II. in Feb. A.D. 1119.

Correspondence about Turstin.

Hugh, p. 151.

Cf. Hugh, v. l.

¹ *papa*] Paschali *ins.* G.
² *Caietanus*] Cartenatus, A. C. D. E. F.; Cardinalis, B. G.
³ *Januam*] Jenenam, E.; Ravensham, A. B. C. D. F. G.
⁴ *vero*] *om.* G.
⁵ *Gwido*] Owido, C.

⁶ *habitudine*] abitudine, A.; beatitudine, G.
⁷ *inferius*] *om.* A. B. C. D. E. F. G.
⁸ *et*] *om.* in text; *ins.* in all the MSS.
⁹ *Ipsius*] propriis, A.

literis singulariter missis hoc idem præcepit.¹ Videns igitur rex² quod eum diutius retinere non poterat, licentiam³ abundi concessit. Qui festinans Turonis Romam³ invenit, ubi a domino papa et a tota curia honorifice susceptus, ipsi papæ et curiæ individuus per dimidium annum comes effectus est. Dedit quoque Deus illi gratiam in conspectu regis Franciæ, episcoporum, principum et procerum, et omnium qui ad papam undique confluebant. Ubi autem Remis ventum est, cum Cantuariensis archiepiscopus non venisset, nec pro se canonicam excusationem misisset, die Dominica, in metropoli ecclesia Beatæ Mariæ, in qua numeratæ sunt personarum personalium virgæ cccc. xxiv., qui ad Generale Concilium venerant, Eboracensis electus Turstinus, astantibus et assentientibus et coadjuvantibus tot et tantis personis, domini papæ Calixti, tanquam Beati Petri, manibus, archiepiscopus⁴ consecratus est, et die xii. post consecrationem suam pallium accepit.

Turstin is consecrated by the pope at Rheims, Oct 19th, A.D. 1119.

Hugh, p. 161-2.

Id. p. 165.

QUANTO AMORE DOMINUS PAPA ET CARDINALES⁵ EUM AMPECTEBANTUR.⁶

Soluto Concilio, cum reversi episcopi Angliæ regi et archiepiscopo qualiter sacratus esset referrent, rex fidem spopondit, vel se spopondisse dixit, quod in vita sua Turstinus archiepiscopus Angliam non ingrederetur, nisi Cantuariensi professionem faceret. Tanto siquidem adversus eum⁷ pro consecratione sua ferebatur odio, quod in colloquio juxta Gisortium de concordia duorum regum

Turstin is banished from England by Henry I.

Id. p. 166.

¹ *præcepit*] In B. and G. a new chapter begins here with the following title, "Qualiter Sanctus Thurstinus primus archiepiscopus Eboracensium per Apostolicum cum Calixtum consecratus est, et (de) ejus persecutione. G. omits the rest of this chapter, and the title of the next.

² *rex*] om. A.

³ *Romam*] Romanum papam, A. B. C. D. F.; Romam venit, E.

⁴ *archiepiscopus*] Turstinus *ins.* A. C. D. F.

⁵ *cardinales*] Thurstinum archiepiscopum *ins.* B.

⁶ *amplectebantur*] et qualiter ecclesia Eboracensis redditur libera a professione facienda Cantuariæ, B.

⁷ *adversus eum*] om. F.; contra eum, A.

Franciae et Angliæ quod ipse maxime concinnaverat,¹ nec blandimentis, nec prece, nec fidei quam se spopondisse dicebat absolutione dominus papa quicquam ab eo potuit impetrare, quin potius statim misit in Angliam qui eum de archiepiscopatu dissaisirent.² Quod archiepiscopo non ad detrimentum sed ad majoris gloriæ fiebat augmentum, siquidem dominus papa et cardinales majori eum amplectebantur amore, et copiosius honorabant. In consiliis et causis et judiciis erat inter illos quasi unus ex illis, et a nullis fere eorum³ segregatus secretis; clerici sui tanquam domini papæ clerici, familia quasi familia ipsius. In Missarum celebrationibus et altarium consecrationibus eum proximum et collateralem, ut cardinalem habebat. Si duo altaria in una ecclesia consecraturus erat, alterum illi, tradito uno vel duobus episcopis, consecrare præcipiebat; si vero ecclesiam dedicare debebat, quodcunque jubet ordo intus et extra, cuncta illi usque ad consecrationem altaris, adjuncto aliquo quasi suffraganeo, facere injungebat. In solemnibus processionibus equitando factis, quando more Apostolico coronatus fuit, sicut in die Natalis Domini, Augustoduni; et die Epiphaniæ Cluniaci, episcopus Ostiensis, qui magister inter eos et dignior erat, eum comparem⁴ sibi esse voluit; et peracto tantæ solemnitatis officio, archiepiscopus, sicut et⁵ cardinales, bisancios aureos, quod presbyterium appellant,⁶ a domino papa suscepit. Gebennensis ecclesiæ præpositum electum episcopum, jussu domini papæ, in præsentia ipsius, feria iv., archiepiscopus hostiarium, lectorem, exorcistam, acolytum, crastina vero⁷ subdiaconum ordinavit; ipse papa proximo sabbato quod reliquum erat supplevit. Nam et usum pallii, quamdiu in exilio esset, illi concessit, illis⁸ diebus et officiis quibus in provincia sua ex prædecessorum consuetudine uteretur. Etenim extra provinciam vel⁹ regnum absque permissione summi pontificis metropolitæ

The great kindness shown to him by the pope and cardinals, &c.

Turstin ordains the provost of Geneva.

Is allowed to use the pall.

¹ *concinnaverat*] commendaverat, G.

² *dissaisirent*] disseiserunt, G.

³ *eorum*] separatus vel *ins.* A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *comparem*] parem], A. B. C. D. F. G.

⁵ *et*] *sui ins.* A. B. C. D. F. G.

⁶ *appellant*] vocant, A.

⁷ *vero*] *die ins.* B. C. D. F. G.

⁸ *illis*] aliis, G.

⁹ *vel*] *et.* A. B. C. D. F. G.

pallio uti non licet: unde et in curia Romana aliquotiens inter se contulerunt Radulfum archiepiscopum excessisse,¹ quod in alio regno, et in capellis et in locis non decentibus palliatus cantabat.

QUOD REDIENS A CARDINALIBUS ET EPISCOPIS
COMITATUS SIT.²

The pope releases York from any claim on the part of Canterbury.

Henry agrees to reinvest Turstin in his see.

Postquam vero iudicio curiæ Romanæ et multorum qui Hugh, pp. 179, 182.
aderant definitum³ est Eboracensem ecclesiam ab illa indecenti professione liberam et solutam esse, hoc apud Vapin-
gum in Capite jejunii Apostolico privilegio confirmatum
est. Quo cum cæteris literis accepto, archiepiscopus rogavit dominum papam ut ei de Sanctorum reliquiis et de⁴
balsamo daret. Cui benigne de utroque donans, ait, "Et
" certe si nostro sanguine opus haberes non tibi conferre
" denegarem." Apostolica itaque benedictione accepta, ipse
et qui cum ipso⁵ erant clerici in osculo et lacrymis discesserunt, a cardinalibus et episcopis et clericis longe extra
civitatem comitati. Misit autem dominus papa⁶ literas regi de ejus receptione. Quibus lectis, habito inter
ipsum regem et legatum Cononem de hoc ipso collo-
quio, rex tandem assensit, quod de archiepiscopatu eum re- Id. pp. 187-8.
vestiret.⁷ Relictis itaque de suis qui de revestitura archiepiscopatus in Angliam afferrent, ipse cum legato in Franciam reversus, compositioni⁸ pacis et concordie inter duos reges mediator et prolocutor⁹ cum archiepiscopis, et episcopis, et primoribus Franciæ interfuit. In Con-

¹ *excessisse*] concessisse, G.

² In B. and G. the title runs, "Quod Thurstinus rediens ad ecclesiam suam a cardinalibus et episcopis comitatus est." In C. it is, "Quod a cardinalibus et episcopis comitatus sit, et de honore sibi imposito per papam et cardinales, et qualiter ecclesia Eboracensis redditur libera a professione facienda." In A. and F.

the title runs, "De honore sibi imposito," &c., *ut supra*.

³ *definitum*] diffinitum, A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *de*] om. A. B. C. D. E. F. G.

⁵ *ipso*] eo, B. G.

⁶ *papa*] domino *ins* A.

⁷ *revestiret*] devestiret, B.; revestura, A.

⁸ *compositioni*] compositionem, G.

⁹ *prolocutor*] persecutor, G.

cilio quoque Belvacensi, cum ab ipso legato episcopi Normanniæ qui Concilio non interfuerant¹ excommunicandi essent, ipse sententiam illam mutari fecit; unde rex coram episcopis suis, ait: "Melius fuisset nobis " d. marcas argenti perdidisse, quam Eboracensi archiepiscopo " caruisse."

The council at Beauvaix.

Hugh, p. 190.

UBI AD REGEM IN ANGLIAM VENERIT.²

Hugh, pp. 191-2.

Reverso autem in Angliam rege, et ostensis Radulfo archiepiscopo et episcopis literis domini papæ de ejus receptione, consilio omnium literis revocatus, ad eum apud Windesoras venit, et ab eo et a nova regina, episcopis quoque et proceribus, gaudenter susceptus est. Inde ad sedem suam revertenti, et ad civitatem appropinquanti, tantus concursus factus est ei obviam exeuntium clericorum, monachorum, procerum, militum, virorum ac mulierum, ut ex hoc quibusdam ad mentem reduceretur, quod de Beato Johanne scriptum est: "Occurrit Beato Johanni ab exilio revertenti omnis populus³ virorum ac mulierum, clamantium et " dicentium, 'Benedictus qui venit in nomine Domini.'" Ubi vero in cathedra sua cum exultatione et tripudio repositus est,⁴ lecto et exposito in tanta audientia de libertatis Eboracensis ecclesiæ reformatione Apostolico privilegio, omnes congratulati⁵ sunt, et Deo gratias reddiderunt. In proxima Cœna Domini, crismate solemniter consecrato, septem denarios de singulis ecclesiis parochialibus, et quatuor de capellis, quos ex antiqua consuetudine quolibet anno pro crismate reddebant, liberaliter remisit, et in perpetuum remittendos decrevit. Pretium quoque pro sepultura, vel pro unctione infirmorum, vel pro baptisterio exigere, vel accipere, nisi spontanee datum, omnibus interdixit.

Turstin's reception in England.

Turstin's great reception at York on his return.

¹ *interfuerant*] fuerant, A. B. C. D. E. F. G.

² *venerit*] advenerit, A. D. F.; Quomodo Thurstinus in Angliam rediens ad regem venerit, B. G.

³ *populus*] plebs, A.

⁴ *est*] om. G.

⁵ *congratulati*] gratulati, A. B. C. D. E. F. G.

DE WILLELMO QUI RADULFO ¹ SUCCESSIT.

A new
archbishop
of Can-
terbury,
William
Curboil.
A.D. 1122.

Who is
consecra-
ted by his
own suffra-
gans.

The pope
sets aside
his elec-
tion.

But on
Turstin's
interces-
sion the
pall is
given to
him.

The ques-
tion of the
profession
is re-
opened.

Sequenti anno obiit Radulfus archiepiscopus, eique suc- Hugh, pp.
cessit Willelmus, cui eodem die Turstinus archiepiscopus ² 198-9.
per Eboracensem abbatem Gaufridum, ³ et per Sancti Oswaldi
priorem, Athelwoldum, mandavit, quod eum consecrare vole-
bat sicut debebat; et, causa humilitatis et amicitiae, salva
ecclesiae suae dignitate, id se in Cantuaria facere offerebat.
Sed ille hoc diffugiens, a Ricardo Londoniensi episcopo et
cæteris coepiscopis, irrogata Eboracensi ecclesiae injuria, se
in primatem totius Britanniae consecrari fecit. Unde cum
uterque Romam venisset, Eboracensis videlicet propter
Concilium ad quod literis papæ vocatus fuerat, Can-
tuariensis propter electionem suam confirmandam ⁴ et
pallium, cardinales et curia tota electionem suam non esse
canonicam inter se disputantes, illum de iiii. capitulis ⁵
impetendum censuerunt, videlicet, quod non a quibus, neque
de quibus, neque ubi debuit fuit electus, neque a quo debuit ⁶ Id. p. 202.
fuit consecratus; quinto a quibusdam adjuncto, quod clericus
monachis præerat; decisumque est eum pallium non habere,
sed ex indulgentia posse episcopatum unum optinere. Quo
audito, ⁷ Eboracensis archiepiscopus dominum papam pro
eo obnixè deprecatus est, et apud curiam devote ⁸ pro eo
intercessit. Tandem post xv. dies concessum est pallium
ei dari.

Quo accepto, statim cœpit adversus Eboracensem de Id. p. 204.
prioratu et professione contentio. Jussa ⁹ sunt itaque legi
privilegia Cantuariensium ¹⁰ quæ de primatu habebant.
Erant quidem Romanorum pontificum nominibus prætitulata,

¹ Radulfo] Cantuariensi archi-
piscopo, B. G.

² archiepiscopus] Eboracensis
ins. A. B. C. D. F. G.

³ Gaufridum] Galfridum, B. C.
G.

⁴ confirmandam] om. A. B. C.
D. E. F. G.

⁵ capitulis] articulis, A. B. C.
D. E. F. G.

⁶ fuit electus, neque a quo debuit]
om. A. B. C. D. E. F. G.

⁷ audito] Turstinus ins. A. B.
C. D. E. F. G.

⁸ devote] om. A. B. C. D. E. F.
G.

⁹ Jussa] Jussaque, A.

¹⁰ Cantuariensium] ecclesia ins.
A

sed stylum Romanum nihil sapiebant. Quibus perlectis inter-rogatum est si privilegia illa bullas haberent. Dicentibus illis, se¹ bullata in ecclesia reliquisse, et eorum exempla detulisse, scrutati sunt si hoc vellent jurare: consilio locuti dixerunt, bullas consumptas vel perditas esse. At illi subridentes illudendo dixerunt, "Mirum est plumbum" consumptum fore vel perditum, et pergamenum durare:" dicentibusque illis, forsitan eo tempore bullas non fieri, responsum est² a tempore Beati Gregorii bullas fuisse, et adhuc in Romana ecclesia aliqua ipsius privilegia bullata servari. Itaque nec privilegia illa cum credulitate, nec verba eorum in gratiam sunt recepta.

The scene described.

Turstinus vero archiepiscopus, consilio domini papæ et curiæ, ostendit sua munimenta. Primo epistolam Beati Gregorii ad Augustinum; deinde epistolam Honorii papæ ad Paulinum et Honorium archiepiscopos; postea literas Urbani papæ ad Thomam archiepiscopum; postea literas papæ Paschalis et Gelasii, et præsentis Calixti ad Radulfum et Turstinum archiepiscopos; novissime privilegium quod ipse papa Calixtus Turstino archiepiscopo fecerat, quæ omnia omnes noverant bullas habere. Itaque de contentione inter Cantuariensem et Eboracensem³ justo iudicio secundum voluntatem Eboracensium decisa foret, si Cantuariensis, sicut Eboracensis,⁴ diem quam ad eam finendam curia eis offerebat rege inconsulto vellet accipere. Accepta demum licentia redierunt,⁵ Cantuariensis cum privilegio et pallio, Eboracensis cum gratia papæ et curiæ, et cum literis ad regem. Sed et ipsi Wilhelmo Cantuariensi archiepiscopo in proximo Septembri alias idem papa literas misit.⁶

Turstin shows the privileges of his church.

The opinion is in favour of York.

Hugh, p. 206.

¹ *se*] illa *ins.* A. B. C. D. G.; ea, E.

² *est*] quoque, *ins.* A. B. C. D. E. F. G.

³ *Eboracensem*] archiepiscopos, A. B. C. D. F. G.; episcopos, E.

⁴ *Eboracensis*] archiepiscopus *ins.* A. B. C. D. E. F. G.

⁵ *redierunt*] archiepiscopi in patriam suam, *ins.* A. B. C. D. E. F. G.

⁶ *misit*] anno Domini MCXXIII. *ins.* B. G.

DE CONTENTIONE PRIORATUS.¹

Honorius II. becomes pope. Dec. 1124. The struggle is therefore renewed. In vain.

Anno² post hunc proximo papa Calixtus obiit, et Lambertus Ostiensis episcopus, homo justus, in papam Honorium est substitutus. Apud hunc Cantuariensis archiepiscopus claustrum suam exhibere presentiam, literas misit. Quod audiens rex Turstino mandavit, quatinus ecclesias sic esse dimitteret sicut sub patre suo fuerant. Ille gratanter se sic velle dixit sicut sub patre suo fuerant vivente Aldredo archiepiscopo; "aliter," inquit, "non possum, nisi ut destruiam privilegium meum, et ad hoc vocati sumus ut⁴ in audientia domini papæ contentio nostra sedis Apostolicæ iudicio terminetur."

Hugh, p. 209.

Id. p. 211.

Three sees out of the province of Canterbury offered to York as a settlement.

Itaque quia inter archiepiscopos hoc modo pax stabiliri non poterat, alia via per regem et alios mediatores cogitata⁵ est, ut Cantuariensis archiepiscopus de provincia sua magna Eboracensi archiepiscopo tres episcopatus concederet, Cestrensem, Pangornensem, et tertium inter hos duos medium, sed pro vastitate et barbarie episcopo vacantem: hac quidem conventionem, quod Turstinus archiepiscopus Cantuariensem archiepiscopum solo verbo in primatem susciperet, successores autem ejus Cantuariensibus obedientiam seu reverentiam, qualis debetur primati, manu in manum promitterent, in misericordia et voluntate domini papæ. Rege autem⁶ et Johanne Cremonensi (qui tunc temporis in Anglia legatione fungebatur) ad hoc obnixè laborantibus, vix ab utroque concedi extortum⁷ est. Hæc convenientia ab ipso legato scripta et Romam ab eodem perlata est.

They go to the pope and William re-

Eo tempore Willelmus Cantuariensis archiepiscopus et Turstinus Eboracensis, et Alexander Lincolniensis episcopus perrexerunt Romam, anno videlicet Domini

¹ *prioratus*] inter archiepiscopos Cantuariensem et Eboracensem anno Domini MCXXIII., *ins.* B. G.

² *Anno*] vero *ins.* A. B. D. F. G.; primo, C.

³ *primatu*] prioratu, A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *ut*] om. A.

⁵ *cogitata*] All MSS.; cogitatum, text.

⁶ *autem*] om. all MSS.

⁷ *extortum*] extortum, A.

Hugh, p.
213.

videlicet MCXXV.¹ Cumque legatus coram archiepiscopo-
pis in curia verbo et scripto² concordie modum enarraret, pudiates
the last
settlement.
Willelmus archiepiscopus de tertio episcopatu sine nomine
nec mentionem se audisse negavit. Miratus est legatus et
multi qui aderant et hæc audierant, et ipse jurare³ obtulit
pro veritate testificanda et pro pace facienda sic esse conven-
tum, et scripto præsentī inde facto coram rege et utroque
archiepiscopo, et Rothomagensi archiepiscopo et episcopis Lexo-
viensi et Ebroicensi.⁴ At illo in negando persistente, quia All at-
tempts at
a settle-
ment use-
less.
de dubio et contentioso privilegium firmare absurdum erat,
vix tandem obtentum est, ut salva cujusque causa eos regredi
liceret, nam de concordia descripta nec verbum deinceps
audire voluerunt.

QUOD TURSTINUS ARCHIEPISCOPUS CORAM APOSTOLICO
CLAMOREM FECERIT DE⁵ JOHANNE GLESGUENSI AD-
VERSUM SE REBELLANTE.⁶

Id. p. 214. Quia vero Johannes Glesguensis⁷ ibi in curia præsens Turstin
complains
of the dis-
obedience
of John of
Glasgow
and the
other
Scottish
bishops.
erat, Turstinus archiepiscopus clamavit se de eo coram
Apostolico, eo quod ipse Johannes in Eboracensi ecclesia
sicut suffraganeus ejus electus, et per literas suas a papa Pas-
chali consecratus, postea nec propter literas ejusdem papæ
Paschalis, neque Calixti, quas ibi recitari fecit,⁸ quicquid
obedientie vel reverentie ei voluit exhibere. Similiter et de
episcopis Scotie conquestus est. Persuasum fuerat papæ
Scotiam non esse de regno Angliæ, quia volebant pallium re-
quirere episcopo⁹ Sancti Andreae, et ita archiepiscopum ibi
creari. Sed archiepiscopus Turstinus et secreto et palam in
curia ostendit Scotiam de regno Angliæ esse, et regem Scoto-

¹ In the text this sentence is om.
In B. G. there is a new chapter
with this title, "Qualiter Willelmus
" Cantuariensis, Thurstinus Eboracensis,
" archiepiscopi, et Alexander
" Liocolniensis episcopus perrexerunt
" Romam anno Domini
" MCXXV."

² *scripto*] sub scripto, A. D. E.

³ *jurare*] jurasse, C.; se *ins.* A.
B. C. G.

⁴ *Ebroicensi*] All the MSS.;
Eboracensi, text.

⁵ *de*] Quomodo Turstinus archiepiscopus coram papa conquestus
batur de, &c., B. G.

⁶ *rebellantem*] rebellare, C.

⁷ *Glasguensis*] episcopus *ins.* A.
B. C. D. E. F. G.

⁸ *fecit*] fecerit, A.

⁹ *episcopo*] om. text. In all the
MSS.

A time is fixed for the hearing of the matter as the Scottish bishops were unprepared.

rum de Scotia¹ hominem regis Angliæ esse. Glesguensis autem episcopus querelæ archiepiscopi ita respondit, se non venisse vocatum, et² in legatione domini sui regis Scotiæ ibi esse. Decretumque est diem illi statuere, et episcopos Scotiæ et absentes³ per literas domini papæ summonere; statuitque papa Turstino archiepiscopo et Johanni diem a proxima Quadragesima in alteram, sic dicens Johanni episcopo: “Frater,⁴ quibus bonæ memoriæ papa Gelasius te ligavit, nos te non⁵ absolvimus.” Episcopos Scotiæ ad diem designatum per literas vocare disposuit.

Sic⁶ factis et infectis negotiis⁷ Cantuariensis cum legatione, sicut rex petierat, et Eboracensis archiepiscopus cum literis papæ, quæ inferius continentur, rediit.

DE INJURIA QUAM WILLELMUS CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPUS FECIT TURSTINO⁸ ARCHIEPISCOPO.

Turstin is notallowed by William to take part in the Christmas duties.

Adveniente Natali Domini Turstinus archiepiscopus venit ad curiam regis, inde ad diem inter ipsum et Johannem statutum Romam profecturus, sed ibi in tanta solemnitate propter Cantuariensem archiepiscopum nec crucem sibi præferre, nec ad regem coronandum manum mittere permissus est. Unde in crastinum Natalis Domini recedens Windesoris⁹ Londoniam venit, ibi regem expectans et ad iter se præparans. Quo¹⁰ die rex cum rege Scottorum adveniens, quadam concordiæ provisione inter ipsum archiepiscopum et episcopos Scotiæ, consensu quoque regis David, persuasit ei quatinus iter suum ad præsens differens, ipse legatos Romam mitteret, petentes ex parte regis et sua super hac causa dari¹¹ sibi inducias usque ad alteram Quadragesimam, et interim inter eos concordandi licentiam. Quibus

Hugh, p. 217.

The Scottish suit is put off at the request of Henry I. and David of Scotland.

¹ *Scotia*] ligeum *ins.* B. C. D. E. F. G.

² *et*] sed, G.

³ *episcopos Scotiæ et absentes*] All MSS. Om. text.

⁴ *Frater*] in *ins.* all the MSS.

⁵ *non*] om. all the MSS.

⁶ *Sic*] Sicque, all the MSS.

⁷ *negotiis*] archiepiscopus, *ins.* all the MSS.

⁸ *Turstino*] archiepiscopo Ebor. *ins.* B. G.; om. A. C. D. F.

⁹ *Windesoris*] Windesore, B. G.; Windesower, D.; Windesowæ, C.; Windesoues, A. F.

¹⁰ *Quo*] quinto *ins.* all the MSS.

¹¹ *dari*] dare, A. B. C. D. F.

ita concessis, archiepiscopus Romam misit, et has inducias impetravit.¹

QUOD TURSTINUS² ARCHIEPISCOPUS AD CONCILIUM

QUOD SINE SE VOCAVERAT VENIRE NOLUERIT.

Postea,³ Cantuariensis archiepiscopus ex jure legationis Concilium convocavit, ad quod cum ipse Turstino archiepiscopo Apostolica auctoritate venire præcepisset, et ille non venisset, Cantuariensis apud regem conquestus est, quod quasi dedignatus esset ad suum Concilium venire; cui rex ait; "Et merito. Magnum enim illi⁴ dedecus in curia mea fecistis,⁵ mihi vero non minus;" pro qua injuria dominus papa literas archiepiscopo Cantuariensi misit.

QUOS EPISCOPOS⁶ ORDINAVERIT.⁷

Longum est universa adversa⁸ ponere quæ vir venerabilis Turstinus archiepiscopus pro defensione vel recuperatione libertatis⁹ ecclesiæ suæ juste ac viriliter reluctantando, ante consecrationem et post consecrationem, imperterritus et indefessus sustinuit. Quinque annis et duobus¹⁰ mensibus, modo exul, modo in patria, sine consecratione fuit. Ordinavit autem tres episcopos diversis temporibus, scilicet Gaufridum Lindisfarnensi, Adelwoldum Kairliolensi, Gillaldanum Candidæ Casæ, hoc est Hwiternensi ecclesiæ, et Girardum abbatem Caldensi monasterio, quorum omnium professiones scriptas accepit.

¹ *impetravit*] Anno Domini MCXXXIX. bellum inter David regem Scotorum et Thurstinum archiepiscopum Eboracensem et Walterum le Spek, et, occisis decem millibus, victus est David rex in vigilia Sancti Bartholomei Apostoli juxta Allerton (Alverton, G.), *ins.* B. G.

² "Qualiter Thurstinus archiepiscopus ad Concilium ad quod per Willelmum archiepiscopum

"Cantuariensem vocatus fuerat venire noluit" (noluerit, G.), B. G.

³ *Postea*] Post hæc, A.

⁴ *illi*] ei, A.

⁵ *fecistis*] fecisti, G.

⁶ *episcopos*] Thurstinus *ins.* B. G.

⁷ *ordinaverit*] ordinavit, C.

⁸ *adversa*] om. A. B.

⁹ *libertatis*] om. all MSS. but the text.

¹⁰ *duobus*] iii., B. G.

QUALITER¹ CANONICIS SUIS TAM VIVIS QUAM DEFUNCTIS
PROVIDERIT.

Turstin's
arrange-
ment
about the
property
of deceased
canons.

Tantam autem erga ecclesiarum suarum canonicos caritatem habebat, ut eis non solum in vita sed etiam post mortem provideret; ideoque memoriale suum a generatione in generationem in ecclesiis suis permanet. Concessit enim² et firma decreti sanctione statuit, ut quicumque suorum canonicorum, sive æger sive incolumis, si vel monachus vel regularis canonicus devenerit, si vixerit aut vita decesserit, per totum annum duas præbendæ suæ partes habebit, vel ecclesiæ cui se tradit conferendas, vel egenis parentibus sive aliis indigentibus erogandas, vel, si aliquo obligatus sit debito, pro sui acquietatione³ largiendas. Tertia vero pars ipsius præbendæ per totum similiter annum remanebit ecclesiæ cujus extitit canonicus, ad ipsius reædificationem, sive aliam ejus necessitatem, secundum capituli sui provisionem. Si quis,⁴ nec vita nec habitu mutatus, in propria ecclesia obierit, per totum annum totam simul præbendam habebit. Hoc canonicis Sancti Petri Eboraci, Sancti Johannis Beverlaci, Sancti Wylfridi de Ripis,⁵ Sanctæ Mariæ de Suthwella, Sancti Oswaldi de Glocestria concessit, et inde⁶ cartam in ecclesia Eboracensi firmavit.⁷

¹ *Qualiter*] Thurstinus, *ins.* B. G.

² *enim*] etiam, A.

³ *acquietatione*] communi *ins.* B. G.

⁴ *Si quis*] Siquidem, G.

⁵ *Ripis*] Ripon, B. G.; Ripon, D. E. F.; Rypon, A.

⁶ *inde*] per *ins.* F.

⁷ *firmavit*] In G. the following paragraph follows here, "Egressio nigrorum monachorum de

"monasterio Beatæ Mariæ Eboracensis, ii. nonas Octobris anno Domini M^oCXXXII^o, et de eisdem monachis et aliis fundata fuit abbatia de Fontibus in Skeldale juxta Ripon, vi. kalendas Januarii, in festo Sancti Johannis Evangelistæ anno prædicto, per Thurstinum Eboracensem archiepiscopum, pontificatus sui anno xxiiii^{to}."

UBI DEFUNCTUS SIT¹ ET SEPULTUS.

Vixit autem in archiepiscopatu² xxv. annis et vi. Turstin
fere mensibus, et multis laboribus senioque et infirmi-
tate confractus, dimisso sponte archiepiscopatu, die
Conversionis Sancti Pauli, ad conversationem mona-
chorum conversus, ad Pontemfractum secessit, ibique
monachizatus, nonas Februarii in Domino obdormiens,
honorifice in ecclesia sepultus est.

Hæc de successionibus pontificum qui a principio
Christianitatis Northenumbrorum,³ id est, a Sancto
Paulino usque ad bonæ memoriæ Turstinum archiepi-
scopum, Eboracensi ecclesiæ præfuerunt, tam de His-
toria Anglorum, quam de diversorum annotationibus
cronicorum studiosius quæditorum, in unum collegi.
Quæ, quia pro distinctione temporum latius sunt di-
gesta, nunc, ob memoriam conservandam eorundem⁴
pontificum, regum quoque sub quibus claruerunt no-
mina ex ordine sunt ponenda.⁵

¹ *sit*] Thurstinus archiepiscopus
Eboracensis, B. G.

² *archiepiscopatu*] episcopatu,
A. C.

³ *Northenumbroꝝ*] Northum-
broꝝ, A. B. C. D. E. F. G.

⁴ *eorundem*] eorum, A. B. C. D.
E. F. G.

⁵ *ponenda*] unde ipse qui primus
compilavit a tempore Sancti Pau-
lini hic fecit finem, *ins.* B. G. These
lists of names occur in no MS.

PARS SECUNDA.

CONTINUATIO CHRONICÆ DE VITIS ARCHIEPISCOPORUM EBORACENSIIUM PER THOMAM STUBBS, DOMINICANUM, UT FERTUR, CONSCRIPTA.

DE HENRICO MURDAK ARCHIEPISCOPO.

Henry
Murdak.
A.D. 1147. Vicesimus nonus successit in archiepiscopatum Ebo-
racensis ecclesiæ Henricus Murdak, Cisterciensis ordi-
nis monachus ac professor probatissimus, vir magnæ

DE HENRICO MURDAK ARCHIEPISCOPO, MONACHO CIS- TERCIENSIS ORDINIS.¹

Vicesimus nonus successit in archiepiscopatum Ebo-
racensis ecclesiæ Henricus Murdak, Cisterciensis ordinis
monachus ac professor probatissimus, vir magnæ sanc-
titatis et abstinentiæ laudabilis. Defuncto namque, ut
præmittitur, Thurstino Eboracensi archiepiscopo, con-
vocatisque ad electionem novi pontificis canonicis eccle-
siæ Eboracensis, abbatibusque et prioribus, anno ab
incarnatione Domini MCXLI, elegerunt, persuadente legato,

¹ This is the Life in B. and G., of Hexham's Continuation of Symeon's Chronicle, for the most part, from John

sanctitatis et abstinentiæ laudabilis. Defuncto namque, ut præmittitur, Thurstino Eboracensi archiepiscopo, convocatisque ad electionem pontificis canonicis ecclesiæ Eboracensis, Willelmus, ejusdem ecclesiæ thesaurarius et ^{St. William} canonicus, exigentibus suis meritis, a majori et saniori ^{chosen} parte in archiepiscopum est electus. Erat enim strenuissimi ^{arch-} bishop.

Vita S.
Willelmi,
p. 270.

scilicet Henrico Wintoniensi episcopo, nepotem regis Stephani, Henricum de Sodly. Hic quia præfuit abbatie Cadamensi, noluit dominus Apostolicus eum præferre archiepiscopatui, nisi renunciaret priori honori. Iterum, mense Januarii, de electione tractantes, Willelmum, ejusdem ecclesiæ thesaurarium et canonicum, exigentibus suis meritis, major et sanior pars in archiepiscopum elegerunt. Erat enim strenuissimi comitis Herberti filius ex Emma sorore regis Anglorum Stephani progenitus, vir quidem genere nobilis, sed morum excellentia et vita mundissima incomparabiliter insignis. Apparuit autem eadem hora electionis suæ superius in aere magnum signum crucis per longitudinem et latitudinem ecclesiæ Sancti Petri protensum. Interea vero Osbertus archidiaconus Eboracensis, invidiæ stimulo agitatus, facta inter eligentes dissensione, confirmationem ipsius electi, licet ab omnibus dignus haberetur, pertinaciter impedivit. Adversatus est huic electioni magister Walterus Londoniensis cum sociis suis coarchidiaconibus. Perductum itaque electum ad Lincolniam rex libenter suscepit, et in terris et possessionibus Eboracensis ecclesiæ eum confirmavit. Henricus vero Wintoniensis episcopus, legatus, ad audientiam papæ eum direxit. Interea appellabant adversus eum Willelmus abbas Ryvall primus, et Ricardus, abbas de Fontibus, secundus, Cuthbertus prior de Gisburn, Walterus prior de Kyrkham, videlicet quod pecuniarum spouione ambierat ad hunc honorem.

Anno Domini MCXLII. Willelmi electi Eboracensis causa audita est in consistorio papæ Innocentii. Affuit et magister Walterus London præ manibus scriptas gerens allegationes abbatum et priorum in eum. Tandem datum est præceptum ut in Dominica tertia Quadragesimæ sequenti anno super quæstione hac, et qui tunc affuerant illuc convenirent.

Anno Domini MCXLIII.^o, secundum tenorem Apostolici

comitis Herberti filius ex Emma sorore regis Anglorum Stephani progenitus, vir quidem genere nobilis, sed morum excellentia et vita mundissima incomparabiliter insignis.

The contention.

Interea vero Osbertus archidiaconus Eboracensis, invidiæ stimulo agitatus, facta inter eligentes dissensione, confirmationem ipsius electi, licet ab omnibus

præcepti, Willelmus abbas de Ryvallis, Ricardus abbas de Fontibus, Cuthbertus prior de Gisburn, Walterus prior de Kyrkham, Robertus de Hospitali Sancti Petri Eboracensis, Romæ convenerunt, cum quibus Walterus Londoniensis et Willelmus cantor Eboracensis. Astitit et Willelmus electus cum suis coadjutoribus; adversus quem coram Apostolico processerunt in causam hi qui eum appellaverant.¹ Suspenso igitur negotio, partibusque² coram Romano pontifice super hujus electionis discussione personaliter vocatis, idem Willelmus, persequentibus illum adversariis suis, et injuste accusantibus, consecrationis gratiam minime potuit obtinere.

Sententiam vero querelæ eorum in hoc niti videbatur, quod Willelmus comes Eboracensis in capitulo eorum præcepit ex ore regis hunc Willelmum eligi. Idcirco decrevit Apostolicus, ut si decanus Eboracensis, Willelmus, juraret hoc regis præceptum ad capitulum per comitem nequaquam perlatum, hunc ad consecrationem solemniter posse admitti; si tamen et ipse per se fidem daret donatione pecuniæ hunc honorem se non appetisse. Impetratum etiam fuit vice decani aliam probatam personam ad sacramentum posse admitti.

Eodem vero tempore Willelmus decanus Eboracensis electus est in episcopum Dunelmensem, et in octavis Sancti Johannis Baptistæ consecratus est. Willelmus itaque Eboracensis electus a transmarina protectione regressus, mense Septembri apud Wintoniam, secundum decretum Apostolici, legati constitit iudicio, consedentibus cleri Angliæ nobilibus. Instabat pro eo multitudinis desiderium, non tam deposcentis quam exigentis eum consecrari. Non apparuit ibi quisquam qui adversus eum loqui præsumeret. Mandatus ad hunc

¹ appellabant, G.

| ² partibus, G.

dignus haberetur, pertinaciter impedivit. Suspenso igitur negotio, partibusque coram Romano pontifice super hujus electionis discussione personaliter vocatis, idem Willelmus, persequentibus illum adversariis suis et injuste accusantibus, consecrationis gratiam minime potuit obtinere. Lite ergo in curia Romana sub papa

conventum Willelmus Dunelmensis, directo responsali, excusavit se propter Willelmi Comyn perturbationes. Vice ejus surrexerunt Radulphus Nuell episcopus Orcadensis, Sanaricus abbas Eboracensis, et Benedictus abbas de Whytteby, satisfacturi cum electo. Consecratus itaque a legato, Henrico Wintoniensi episcopo, vi. kalendas Octobris, Willelmus Eboracensis archiepiscopus, multis collatantibus super ejus promotione.

Hoc anno obiit papa Innocentius. Substitutus est pro eo Celestinus, vir grandævus.

Anno Domini MCXLIII. Celestinus papa obiit, cui Lucius successit.

His diebus, mediante Willelmo archiepiscopo, Willelmus episcopus Dunelmensis, et Willelmus Comyn, convenerunt in fœdus pacis. Die itaque Sancti Lucae Evangelistæ episcopus in sedem suam episcopalem intronizatus est per manum Willelmi archiepiscopi, et Willelmus Comyn cum multitudo sua absolutus est.

Anno Domini MCXLV., Hicmarus episcopus-cardinalis, directus ab Apostolico Lucio legatus, venit in Angliam, habens pallium Willelmo archiepiscopo directum. Moram autem fecit per negligentiam idem Willelmus occurrere ei, circa alia minus necessaria occupatus, ut consuetudinem habuit, eo quod nutritus est semper in deliciis et divitiis, et raro labori assuetus, benignitate tamen animi innocentis et liberalitate¹ plebi valde carus.

Obiit² interim Lucius papa, rexitque Apostolicam sedem Eugenius abbas observationis Cistercensis, prius vocatus Bernardus. Defunctus est etiam Willelmus primus abbas de Rivall; præfuit ei Mauricius; quo postmodum officio abbatis renunciante, substitutus est pro eo Ethelredus abbas præ-

¹ libertate, G.

² Obiitque, G.

Murdak
supported
and con-
secrated by
the pope.

Innocentio Secundo, Celestino Secundo, et Lucio Secundo per annos quinque et amplius debito processu currente, nihil inventum est quod ejus consecrationem deberet elongare. Verum¹ summus pastor Eugenius, Cisterciensis ordinis monachus, anno Dominicæ incarnationis MCXLVI, in papam consecratus, electionem

minentem gratiam in sermone sapientiæ adeptus a Domino. Defunctus est etiam Ricardus secundus, abbas de Fontibus. Transtulit ad regimen loci illius Bernardus Clarevallensis Henricum Murdak abbatem Vallis Claræ, præcellentem frugalitate conversationis, ante monachatum sub venerabili archiepiscopo Thurstino, tam in Eboracensi ecclesia quam in circumjacente provincia, ex dono parentum honoribus et divitiis locupletatum.

Reassumpta ergo confidentia convenerunt qui adversati fuerant Willelmo archiepiscopo, et cum eis iste Henricus Murdak, plurimum præsumens sibi de gratia Apostolici. Quibus instantibus in appellatione adversus eundem archiepiscopum Eboracensem, Hicmarus revocatus Romam rediit, palli-
umque reportavit.

Anno Domini [M]CXLVI. Willelmus archiepiscopus Apostolicum Eugenium adiit, sui officii plenitudinem, id est pallium, postulaturus. Auxiliabantur ei instanter suffragia Romani senatus. Scripsit vero adversus eum Bernardus Clarevallensis, cui Apostolicus quasi peccatum ariolandi reputavit vel repugnare vel contradicere, et quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. Fuitque in angustia animi positus, dum, frustrata Romanorum² sententia, abbatis consulto præfert satisfacere. Præcepit itaque tandem eundem Willelmum ab officio episcopali cessare, donec Willelmus episcopus Dunelmensis, quondam Eboracensis decanus, secundum decretum Innocentii papæ sacramento suo huic controversiæ finem faceret. Videns ergo idem Willelmus conatus suos nequaquam prosperari, ad Rogerum regem Siciliæ, cognatum suum, divertit, et cum eo plurimis diebus commoratus est. Afflictione autem ejusdem Willelmi quidam milites consanguinei ejus promoti, quandam possessionem monachorum de Fontibus cum copiis opum, quæ ibi erant congestæ serva-

¹ Verum] unde, A.

} ² pontificum, ins. G.

dicti Willelmi, non ratione personalis inhabilitatis, immo pro libito suæ voluntatis, cassavit, et præfatum Henricum Eboracensis ecclesiæ archiepiscopum ordinavit.

Consecratus itaque Henricus cilicium carni suæ His aust-
terities

bantur, incenderunt. Facta est super hoc querela coram Apostolico quod plurimum voluit¹ posse manus in eundem Willelmum injicere et ulcisci.

Anno Domini MCXLVII., idem Apostolicus Eugenius in Galliis Concilio præsidens generali, electionem dicti Willelmi, non ratione personalis inhabilitatis immo pro libito voluntatis suæ, cassavit, ipsumque Willelmum ab archiepiscopatus officio et beneficio amovendum censuit. Qui etiam directa epistola ad Willelmum Dunelmensem episcopum et capitulum Eboracense infra xl. dies acceptæ epistolæ loco ejus virum literatum, discretum, religiosum eligere decrevit. Willelmum itaque, de Sicilia reversum, Henricus episcopus Wintoniensis ad se tulit, eique non nisi quasi archiepiscopo officiosissime cotidianum ministerium prærogavit: qui in toto tempore humiliationis suæ non protulit murmur, nec querimoniam, sed corde tacito mens sibi conscia conservavit patientiam. Adversus æmulos non est oblocutus, immo ab obloquentibus animum et auditum divertit, lectioni et orationi vacans.

Igitur secundum Apostolici decretum, in suburbio de Richmond, in ecclesia Sancti Martini, in Vigilia Sancti Jacobi, convenerunt majores clerici Eboracensis ecclesiæ et diocæsos, de electione archiepiscopi tractaturi. Noluit enim Willelmus episcopus Dunelmensis venire, factaque est dissensio inter eos. Robertus de Negant, cancellarius regis et decanus, et Hugo Puteacensis,² nepos regis et thesaurarius, quos Willelmus archiepiscopus promoverat ad honores in ecclesia Eboracensi, et pars magna cum eis, consenserunt in personam magistri Hillarii clerici Apostolici. Willelmus autem episcopus Dunelmensis, Adewoldus episcopus Karliolensis, Willelmus de A[u]go cantor Eboracensis, et archidiaconi, et pars residua cum eis Henricum Murdak abbatem de Fontibus prætulerunt in electionem. Litem hanc diremit

¹ *plurimi volunt*, B.

| ² *Pictavensis*, G.

and severity.

proximum induit, corpusque suum mirabiliter et multipliciter afflixit, ac plebem sibi commissam verbo rigidæ¹ exhortationis et exemplo piæ conversationis regere ac informare studuit. Vixit autem Henricus in archiepiscopatu vii. annis, quibus completis obiit

Apostolicus consecrans Henricum archiepiscopum Eboracensem apud Trevers, in octavis Sancti Andreæ, secunda Dominica Adventus Domini, anno Domini millesimo cXLVIII. Consecratus itaque Henricus cilicium suæ carni proximum induit, corpusque suum mirabiliter et multipliciter afflixit, ac plebem sibi commissam verbo rigidæ exhortationis, et exemplo piæ conversationis regere ac informare studuit. Henricus archiepiscopus rediens in Angliam, quem recipere rex Stephanus et civitas Eboracensis non acquievit, factaque est confusio maxima in ea. Quisquis enim ad eum egredi præsumeret a civitate in manus civium reincidenteretur, cum tormento et damno rerum suarum ejectus est. Præbendæ in fiscum redactæ sunt, et homines Sancti Petri violentiis et direptionibus expositi. In Ripon Henricus archiepiscopus se recepit, et in Hugonem Puteacensem, thesaurarium, et in omnes in civitate Eboracensi consistentes anathematis sententiam dedit. Anno Domini mCXLIX^o. Stephanus rex ad Beverlacum divertens, pecuniaria pœna in homines illius loci ultus est, qui Henricum archiepiscopum, eo incon-sulto, in villam suam recipere præsumperant.

Anno Domini mCL., Hugo Puteacensis, thesaurarius Eboracensis, apud Jarum absolutus, in gratiam Henrici archiepiscopi receptus est. Filius quoque regis Stephani, Eustachius, solus cum solo Henrico archiepiscopo locutus, omnem inimicitiam remisit.

Anno Domini mCLI. Stephanus rex et Henricus archiepiscopus convenerunt in gratiam, remissaque est in alterutrum adversus omnes cuncta querela; idemque archiepiscopus, in die Conversionis Sancti Pauli, in sede sua Eboracensi receptus est, privilegia dignitatum et libertatum ab Apostolicis ecclesiæ Eboracensi antiquitus collata, ipse redempta super altare obtulit, qui et sub anathemate interdixit ne quis ea denuo ab

¹ *rigidæ*] rigido, B.

apud Schireborne,¹ anno Domini MCLIII., cujus corpus, usque Eboracum delatum, in ecclesia Sancti Petri cum honore debito traditur sepulturæ.

ecclesia illa alienare præsumeret. Willelmus enim archiepiscopus et privilegia et multa alia pretiosa de thesauro ecclesiæ Eboracensis, pro pecuniis quas in profectionibus suis ad Romam consumpserat, nummulariis exposuerat.

Anno Domini MCLII., Henricus archiepiscopus venit ad Augustald² ecclesiam, moratusque ibi per plures dies. Eodem anno Willelmus episcopus Dunelmensis obiit idus Novembris.

Anno Domini MCLIII., apud Duresme, die Sanctæ Agnetis, Laurentius prior, Wazo et Rann' archidiaconi, et universitas cleri consenserunt in electione Hugonis thesaurarii Eboracensis. Henricus vero archiepiscopus, electioni improbens, priorem et archidiaconos excommunicavit, exortusque est tumultus magnus adversus archiepiscopum super hac repulsa. Siquidem capite Jejunii apud Eboracum convenerunt ad Eboracensem archiepiscopum prior et archidiaconi, et alii pariter excommunicati, sese absolvi postulantes. Insurrexerunt etiam in murmur cives Eboracenses cum eis, contumelias regiæ majestatis vociferantes in eum. Idcirco archiepiscopus festinavit egredi ab urbe, et non est regressus in eam usque ad diem mortis suæ. Post multas vero difficultates absoluti sunt, adjuti mandatis Theobaldi Cantuariensis archiepiscopi. Mense Augusti Hugo electus Dunelmensis, fretus scriptis Theobaldi archiepiscopi, et aliorum magnatum Angliæ, ipse cum clericis Dunelmensibus prædictis præsentiam papæ adiit. Eodem anno obiit papa Eugenius, et substitutus est pro eo Anastasius. Eisdem die et anno, vii. annis in archiepiscopatu completis, obiit Henricus prædictus apud Shireburn, anno Dominicæ incarnationis MCLIII., cujus corpus, usque Eboracum delatum, in ecclesia Sancti Petri cum honore debito traditur sepulturæ.

¹ *Schireborne*] Shireburne, C. | ² *Augustaldensem*, G.

DE SANCTO WILLELMO EBORACENSI ARCHIEPISCOPO.¹

St. Wil-
liam.

A.D. 1154.

Tricesimus vero Eboracensis archiepiscopus regimen præfatus Willelmus suscepit. Hic autem, defuncto Henrico archiepiscopo, a fratribus suis canonicis ecclesiæ Eboracensis, pro majori et digniori parte, in archiepiscopum iterum² electus, Romam profectus est, adventus³ sui causam venerabili papæ Anastasio, qui Eugenio immediate successerat, seriatim ostendit. At ille, de prædecessoris sui Eugenii dolens sententia, electionem Willelmi canonicam confirmavit, et eidem summo cum honore consecrationis et pallii decus gratanter impendit. Accepta itaque⁴ Apostolicæ benedictionis gratia, Willelmus in Angliam reversus, ubicunque advenit,⁵ castimonia ac innocentis vitæ puritate laudabiliter effulsit.

Vita, S.
Wm. p.
274.

His inter-
view with
Roger (his
successor),
then arch-
deacon of
Canter-
bury.

Qui cum venisset Cantuariam, Rogerus Cantuariensis ecclesiæ archidiaconus, desiderio mutuæ collationis cum eo habendæ specialiter accensus, eum pro suæ sanctitatis reverentia devote visitavit. Cum vero post optata tanti patris colloquia Rogerus ad propria remeasset, Willelmus archiepiscopus talem de eo protulit sententiam, astantibus dicens: "Iste erit successor meus." Quod et factum est.

The mira-
cle at the
bridge in
York.

Et exinde progrediens ad ecclesiam suam Eboracensem iter arripuit. Venit autem Eboracum die Dominica proxima ante festum Ascensionis Dominicæ, vij. idus Maii, anno Domini MCLIII, et, maxima cum devotione cleri et populi sibi occurrentis susceptus, in civitatem perductus est. Cum autem ultra pontem Usæ, tunc ligneum, comitante plebe innumera transiret, dirupta præ populi ponderositate ligni pontis struc-

Vita S.
Willelmi,
p. 275.

¹ Om. in C.

² *iterum*] est *ins.* E.

³ *adventus*] que *ins.* E. G.

⁴ *itaque*] que, A.

⁵ *advenit*] venit, B.

tura, magna virorum ac mulierum et præcipue infantium multitudo in profundum¹ fluminis ex alto corruens, inter rapida fluvii fluenta periclitando volutabat. Quod cum audisset sanctissimus² pater Willelmus, fusa cum lacrymis ad Dominum oratione ne pro eo Deum laudantes profundum absorberet, submersos signo crucis signavit, et mox, orationis suæ virtute, universos a periculo mortis, succurrente Divina³ pietate, liberavit.

Id. p. 277. Nec multo post sanctus præsul Willelmus ad celebrandum Sanctæ Trinitatis festum se solemniter accinxit, ut per assumptionem cælestis panis uni et trino Deo seipsum munus redderet acceptum. Completis vero tantæ solemnitatis mysteriis, præsul Willelmus, gravi morbo subito correptus, ad palatium suum rediit, et hospitibus suis epulas abundanter ministrari præcepit. Illis autem splendide epulantibus, intravit cameram suam beatus pater,⁴ et familiaribus suis obitus sui diem spiritu prophetico prædixit. Per octo igitur dies vi febrium fatigatus, non alterius quam cælestis medici manum admisit medicantem. Die autem nono ægritudinis suæ, hoc est xxx. die ex quo venit⁵ Eboracum, vi. idus Junii, anno supradicto, regni vero regis Stephani xix. et ultimo, vale dicto fratribus suis, in palatio suo Eboraci vitam finivit temporalem, percepturus a Domino sine fine mansuram, sepultusque est in ecclesia Sancti Petri Eboraci. Quo in loco effluente de sacro corpore ejus oleo salutifero, Deus optimus⁶ per ejus merita plurima pro infirmis operatus est⁷ miracula.

The death
of St.
William.

DE ROGERO⁸ ARCHIEPISCOPO.

Tricesimus primus Eboracensis archiepiscopus successit Rogerus, regis Henrici Secundi capellanus, et ecclesiæ Cantuariensis archidiaconus; consecratus est⁹

Roger.
A.D. 1154.

¹ *profundum*] profundo, B. D. G.

² *sanctissimus*] sanctus, B. D. G.

³ *Divina*] Dei, B.

⁴ *beatus pater*] beatus Willelmus, E.; pater sanctissimus, B. D. G.

⁵ *venit*] venerat, G.

⁶ *Deus optimus*] Dominus Omnipotens, B. E. F. G.

⁷ *operatus est*] operatur, A.

⁸ *Rogero*] Eboracensi ins. B.

⁹ *est*] om. E. G.

ab Anastasio papa Quarto, anno Domini MCLIV., regni vero regis ejusdem primo. Iste Rogerus, anno pontificatus sui xv., coronavit in regem Henricum filium præfati regis Henrici, Sancto Thoma Cantuariensi archiepiscopo per idem tempus in Galliis exulante;¹ prætextu cujus coronationis gravis in ecclesia Anglicana orta est dissensio.

Anno vero² sequente, idem Thomas, ad instantiam Alexandri papæ et Lodovici regis Francorum, concordatus est in partibus transmarinis cum rege Henrico seniore in festo Sanctæ Mariæ Magdalenæ, et libera facultas redeundi ad ecclesiam suam eidem conceditur. Nec multo post, cum idem Sanctus Thomas vix per mensem in ecclesia sua resedisset, quinto die nativitatis Dominicæ, feria iii., in ecclesia sedis suæ Cantuariensis martyrium passus est, anno Domini MCLXX. Cujus mortem pretiosam celeberrima³ sub secuta sunt miracula. Hic etiam Rogerus archiepiscopus Eboracensis coram Rotoricho⁴ Rothomagensi archiepiscopo solemniter de morte Sancti Thomæ se purgavit.

Idem etiam Rogerus chorum ecclesiæ cathedralis Sancti⁵ Petri Eboraci cum cryptis ejusdem, et palatium archiepiscopale in Eboraco, quod⁶ juxta ipsam ecclesiam situm est, de novo construxit.⁷ Condidit etiam capellam Sancti Sepulchri ad januam ipsius palatii, ex parte boreali ejusdem ecclesiæ Beati Petri, ac ipsam in honore Dei genitricis Mariæ et Sanctorum Angelorum dedicavit, eamque undecim ecclesiis, quarum quinque ex propria sua largitione, sex vero ex collatione quorundam fidelium suæ diocesis extiterant, quas eidem capellæ conferri procuraverat, dotavit; et xiii.

Thomas
Beket
killed.
A.D. 1170.

Roger
founds and
endows
the chapel
of St.
Sepulchre
in York,
and re-
builds the
choir.

¹ *exulante*] existente, G.

² *vero*] quinto, A.

³ *celeberrima*] celebra, A. G.

⁴ *Rotoricho*] Rotherico, B. F.

Rothoroco, D. E.; Rotoroch, A.;
Rethoroco, C. G.

⁵ *Sancti*] Beati, E.

⁶ *quod*] et, B.

⁷ *construxit*] construxerat, B. G.

ministros ecclesiasticos diversi ordinis ad celebrationem Divinorum in ea perpetuos instituit,¹ quorum quatuor esse sacerdotes, quatuor diaconos, et quatuor² subdiaconos, et unum sacristam, qui præesset reliquis, decrevit, quem custodem ipsius capellæ, et procuratorem omnium proventuum dictarum xi. ecclesiarum ad eandem capellam pertinentium constituit. Et ne eisdem ministris competens deesset sustentatio, statuit idem archiepiscopus ut unusquisque prædictorum presbyterorum decem marcas, unusquisque autem diaconorum c. solidos, unusquisque³ subdiaconorum sex marcas argenti quolibet anno per manus⁴ sacristæ perciperet. Residuum vero prædictorum reddituum in usum sacristæ converti disposuit. Et quia canonici præfatæ ecclesiæ Beati Petri super situ dictæ capellæ, eo quod nimis adhæsit matriæ ecclesiæ, penes archiepiscopum Rogerum graviter murmurabant, statuit idem archiepiscopus, ad eorundem canonicorum et successorum suorum exonerationem, et perfectæ pacis et caritatis et unitatis inter ipsos archiepiscopum et capitulum ecclesiæ Beati Petri et successores ejusdem⁵ perpetuam firmitatem, ut sacrista ejusdem capellæ ea quæ ad eosdem canonicos spectant in die Cœnæ Dominicæ, tam in epulis quam in vino,⁶ cerevisia, et vasis, et aqua calida ad ablutionem pedum ipsorum canonicorum et clericorum et pauperum, et x^s argenti lx. pauperibus post ablutionem pedum suorum distribuendos, et victualia, quæ secundum consuetudinem matricis ecclesiæ solebant ipso die pauperibus post ablutionem pedum ministrari, sumptibus suis propriis inveniret. Hæc et alia multa Rogerus archiepiscopus, ad honorem Dei et ecclesiæ qui præerat decorem, in archiepiscopatu gessit utilia.

He arranges with the canons of the minster about the chapel.

Idem etiam Rogerus, anno episcopatus sui xxvii. et He places Scotland

¹ *instituit*] constituit, B. G.

² *et quatuor*] quatuor vero, G.

³ *unusquisque*] vero *ins.* E.

⁴ *manus*] manum, E. G.

⁵ *ejusdem*] eorundem, E.

⁶ *vino*] et *ins.* B. C. E. G.

under an
interdict.

ultimo, ex mandato Alexandri papæ totam Scotiam interdixit, et regem excommunicavit, eo quod Johannem episcopum recipere noluit.

The death
and burial
of Roger.

Vixit autem Rogerus in archiepiscopatu ¹ suo xxvii. annis. Quibus completis, ² obiit apud Schireburne, ³ vi. kalendas Decembris, anno Dominicæ incarnationis ⁴ MCLXXXI., regni vero præfati regis Henrici xxvii., et in medio chori ecclesiæ ⁵ Beati Petri Eboracensis, quem ipse de novo construxerat, honorifice sepultus est. Post cujus obitum sedes pontificalis Eboracensis per x. annos fertur vacasse.

DE GALFRIDO ⁶ ARCHIEPISCOPO.

Geoffrey
the king's
son (Henry II).
A.D. 1189.

Tricesimus secundus Eboracensis ecclesiæ suscepit regimen Galfridus, filius regis Henrici Secundi bas-tardus, vir quidem magnæ abstinentiæ et summæ puritatis, qui prius ad episcopatum Lincolnensis ecclesiæ electus, et de voluntate patris sui non consecratus, episcopatum reliquit.

Hic, anno Domini ⁷ MCLXXXIX., eodem videlicet ⁸ anno quo pater suus Henricus rex obiit, et Ricardus frater ejus patri succedens in regem coronatus est, electus ad archiepiscopatum ecclesiæ Eboracensis curiam Romanam adiit, et anno Domini MCXCI. ⁹ consecratus Angliam reversus est. Cujus pontificatus anno XVI., qui est ¹⁰ Dominicæ incarnationis MCCVII., regni vero Johannis regis, fratris ejus, qui Ricardo fratri suo in regnum successerat, viii., idem rex Johannes exegit et cepit tertiamdecimam partem omnium catallorum per totam

¹ *archiepiscopatu*] episcopatu, A.

² *completis*] expletis, G.

³ *Schireburne*] Shirburn, B. C.
D. G.; Schiresburun, A.

⁴ *Dominicæ incarnationis*] Domini, A.

⁵ *ecclesiæ*] ins. E. F. G.

⁶ *Galfrido*] filio regis Eboracensi, ins. B. G.

⁷ *Domini*] Dominicæ incarnationis, F. G.

⁸ *videlicet*] scilicet, A.

⁹ *mcxci.*] mcxcii., E.

¹⁰ *est*] annus ins. A. C.

Angliam tam religiosorum quam sæcularium, per jura-
mentum, usque ad dimidium baconem. Et quia Gal-
fridus Eboracensis archiepiscopus, frater regis, huic He leaves
England
on ac-
count of
the exac-
tions of
king John.
exactioni negavit assensum, ab Anglia recessit. Cujus
possessiones in manum regis seisitæ sunt. Interea,
sæva deprædatione bonorum ecclesiasticorum per regem
et ministros¹ facta, plures Anglorum episcopi exilia
petierunt.

Eodem anno Innocentius papa Tertius totam Angli-
canam ecclesiam et Wallensem interdicto subjecit ix. Innocent
III. puts
England
under an
interdict,
which lasts
for six
years.
kal. Aprilis, quia rex Johannes magistrum Stephanum
de Langton presbyterum-cardinalem recipere noluit in
archiepiscopum Cantuariensem, eo quod sine assensu
suo electus erat, et consecratus, quem idem dominus
papa Innocentius in sua præsentia canonice electum
suis sacris manibus consecraverat. Hoc autem inter-
dictum per sexennium, menses tres, dies vero xvii.
durans, solutum est anno vii., quinto nonas Julii.
Secundo autem anno hujus interdicti, qui est annus
gratiæ² MCCIX., concessum est ecclesiis conventualibus
semel in ebdomada Missam celebrare.

Denique cum præfatus archiepiscopus Galfridus in Archbis-
hop Geof-
frey dies
abroad.
partibus transmarinis per quinquennium exulasset,
anno archiepiscopatus sui xxi., qui est annus Dominicæ
incarnationis³ MCCXII., regni vero præfati regis Jo-
hannis xiii., in partibus transmarinis defunctus est.
Quo defuncto sedes archiepiscopatus Eboracensis qua-
tuor annis vacavit.

DE WALTERO GRAY EBORACENSI⁴ ARCHIEPISCOPO.

Tricesimus tertius Eboracensi ecclesiæ præfuit Wal-
terus Gray, qui cum esset episcopus⁵ Wygornensis, facta Walter
Gray.
A.D. 1216.

¹ ministros] ejus ins. G.

² qui est annus gratiæ] videlicet
anno Domini, A.

³ qui est annus Dominicæ incar-
nationis] scilicet anno Domini, A.

⁴ Eboracensi] om. A.

⁵ episcopus] ecclesiæ ins. E.

pro eo postulatione et admissa, translatus est ad archiepiscopatum Eboracensis ecclesiæ vi. kalendas Aprilis, anno Dominicæ incarnationis MCCXVI., pontificatus vero papæ Innocentii Tertii anno xix. et ultimo, regni quoque regis Johannis xvii. et ultimo.

He gives to his successors the manor of (Bishop-) thorpe.

With certain charges for his obit.

He founds three chantries at St. Michael's altar.

Gives precious copes to York minster.

He arranges that each

Iste archiepiscopus Walterus pecunia sua acquisivit et appropriavit archiepiscopatu¹ villam de Thorp prope Eboracum cum pertinentiis, quam in manu successorum suorum quadam annua pensione xx. marcarum argenti hoc modo in perpetuum oneravit; ut universi successores sui Eboracenses archiepiscopi singulis annis x. marcas argenti, pro obitu suo in matrici ecclesia Eboraci tempore quo contigerit² faciendo, canonicis, vicariis, diaconis, subdiaconis, et cæteris ipsius ecclesiæ ministris qui officio interessent inde persolverent, ac alias x. marcas uni capellano perpetuo Divina celebranti infra manerium archiepiscopale præfatæ villæ de Thorp, per ipsos successores suos inveniando, perpetuis temporibus ministrarent.

Ordinavit insuper et statuit iii. cantarias perpetuas celebrandas ad altare Sancti Michaelis infra eandem ecclesiam Eboraci ubi corpus ejus jacet humatum; pro quibus cantariis inveniendis contulit abbati et conventui Beatæ Mariæ de Fournays et eorum successoribus quandam ecclesiam in proprios usus perpetuis temporibus obtinendam. Statuit etiam in diversis locis suæ diocesis plures capellanos perpetuos, quorum sustentationi perpetuas possessiones deputavit.

Hic etiam venerabilis pastor, in augmentum cultus Divini, dedit ecclesiæ Beati Petri Eboraci xxxii. capas sericas pretiosas pro choro, quarum una medietas erat Indi coloris, altera vero³ rubei, quæ hucusque in eadem ecclesia subsistere perhibentur.

Hic etiam successoribus suis in futurum prudenter providens, ordinavit gratuita bonitate et statuit certum

¹ archiepiscopatu] Eboracensi, ins. E.

² contigerit] contingeret, E.

³ vero] medietas ins. G.

numerum cujusque generis animalium ex suis propriis ^{archbishop} successori suo ad ejus elevationem per ipsum in obitu ^{at his} suo relinquendum, atque a sede Apostolica et An- ^{decease} glorum ^{shall leave} ^{certain} ^{stock for} ^{his suc-} ^{cessor.} ¹ rege Henrico Tertio hoc idem confirmari procuravit, ut ad ejus exemplum quilibet ejus successor archiepiscopus Eboracensis inperpetuum eundem numerum animalium ad opus successoris sui infra diocesisim Eboracensem in obitu suo relinqueret.

Vixit autem in archiepiscopatu annis xxxix., quibus ^{His death} ^{and burial.} expletis, obiit primo die Maii, anno Dominicæ incarnationis MCLV., regni vero regis Henrici Tertii xxxix., et in ecclesia Beati Petri Eboraci honorifice sepultus est.

Hujus itaque tempore solemnes ordines, scilicet ^{Institution} ^{of the} ^{Friars} ^{Preachers} ^{and Minors} Fratrum Prædicatorum et Minorum, sumpserunt initium; quorum prior per Beatum Dominicum in partibus Tholosanis anno Domini MCCXVIII., alter vero per Beatum Franciscum prope civitatem Assisiam anno Domini MCCXXVI. instituitur.²

DE SEWALLO³ ARCHIEPISCOPO.

Tricesimus quartus Eboracensem rexit ecclesiam ^{Sewall.} ^{A.D. 1255} Sewallus, ejusdem ecclesiæ decanus, per postulationem, eo quod defectum patiebatur in natalibus, et ⁴ non fuit secum dispensatum quoad talem dignitatem. Cujus electioni cum rex Henricus III. negaret asseusum, idem

¹ *Anglorum*] Angliæ, E.

² In G. the passage runs as follows, "Hujus itaque tempore duo solemnes ordines, scilicet Fratrum Prædicatorum et Minorum, sumpserunt initium, quorum prior per Beatum Dominicum, nigrum canonicum, in partibus Tholosanis, alias in Hispania, anno Domini MCCII., anno sexto Innocentii papæ Tertii, et idem ordo anno duodecimo subsequente confirmatus

" fuit per Honorium papam Tertium, pontificatus sui anno primo, Domini vero MCCIV. : alter vero ordo per Beatum Franciscum, dictum prius Johannem, prope civitatem Assisii, alias in Apulia, anno Domini MCCVI., sub Innocentio papa Tertio instituitur, et confirmatur ab Honorio prædicto anno ix^o sequente.

³ *Sewallo*] Eboracensi *ins.* B. G.

⁴ *et*] ideo *ins.* F.

Is conse-
crated at
York.

electus misit ad curiam Romanam, et dominus papa Alexander IV. confirmavit ejus electionem, et, ut in ecclesia Eboracensi consecraretur, cum eo gratiose dispensavit. Consecratus est autem Sewallus in ecclesia Beati Petri Eboraci a suffraganeis quos advocaverat, die Dominica, x. kal. Augusti, anno Domini MCCLVI., et sic, nolente volente rege, obtinuit et pontificatum et pallium.

He mákes
a fresh
ordination
of St.
Sepulchre
chapel,
York.

Hic autem, considerans proventus xi. ecclesiarum appropriatarum capellæ Sancti Sepulchri Eboraci per celebris memoriæ Rogerum quondam Eboracensem archiepiscopum pro sustentatione ipsius capellæ, et xii. ministrorum ecclesiasticorum, ac unius sacristæ tantummodo eidem capellæ in Divinis officiis jugiter inperpetuum ministrantium, a prima fundatione ipsius capellæ multipliciter augmentari ordinavit et statuit, de consilio magistri Gilberti de Tiwa,¹ tunc sacristæ et custodis ipsius capellæ, in unaquaque prædictarum² xi. ecclesiarum vicarium perpetuum, qui curam gereret animarum, portionemque³ sufficientem unicuique ipsorum vicariorum de ea cujus curam gerebat ecclesia, juxta facultatem⁴ ejusdem, pro sui sustentatione deputavit; quorum præsentationem sacristæ et suis successoribus concedens, institutionem, seu destitutionem, sibi suisque successoribus archiepiscopis Eboracensibus⁵ reservavit. Statuit quoque præterea certam pecuniæ portionem⁶ pauperibus parochianis cujuslibet prædictarum xi. ecclesiarum, juxta possibilitatem cujusque ecclesiæ, singulis annis per præfatum sacristam et successores suos inperpetuum nomine elemosinæ distribuendam. Ordinavit insuper ut unusquisque prædictorum⁷ xii. ministrorum, quos de novo canonicos appellari decrevit, horis nocturnis pariterque diurnis in præfata capella jugiter

¹ *Tiwa*] Tywa, A. E.

² *prædictarum*] ipsarum, A.

³ *portionemque*] portionem, G.

⁴ *facultatem*] facultates, A. E. F.

⁵ *Eboracensibus*] Eboraci, G.

⁶ *pecuniæ portionem*] summam pecuniæ, A.

⁷ *prædictorum*] dictorum, A.; quisquis, B. G.

insistens,¹ singulis diebus tres denarios, præter proventus præbendæ suæ prius institutæ, de bursa sacristæ perciperet. Ordinavit præterea, quod, præter xii. canonicos prædictos, duo essent in eadem capella sacerdotes singulis diebus inperpetuum pro defunctis celebrantes; similiterque duo diaconi et duo subdiaconi sacerdotibus in ipsa² capella jugiter celebrantibus ministerium devotum exhiberent. Et ut ipsi duo sacerdotes, duo diaconi, et duo subdiaconi tanto diligentius ministrarent quanto uberius remunerarentur, statuit ut unusquisque dictorum duorum sacerdotum quinque marcas, unusquisque duorum diaconorum tres marcas, et unusquisque duorum subdiaconorum duas marcas et dimidiam annuas pro stipendiis de bursa sacristæ perciperet.³ Facta est autem hæc ordinatio secunda, iiii. nonas Maii, anno Domini MCCLVIII.

Vixit autem Sewallus in archiepiscopatu annis ii.; quibus exactis, obiit vi. idus Maii, anno archiepiscopatus sui secundo, qui est annus Dominicæ incarnationis MCCLVIII,⁴ regni vero regis Henrici Tertii xlii.; et in ecclesia Beati Petri Eboraci honorifice⁵ sepultus est.

DE GODEFRIDO⁶ ARCHIEPISCOPO.

Tricesimus quintus defuncto Sewallo successit Godefridus de Ludham, ecclesiæ Eboracensis decanus, qui in curia Romana ix. kal. Octobris, anno Domini MCCLVIII, consecratus est ab Urbano⁷ IV.

Godfrey de
Ludham.
A.D. 1258.

Hic anno pontificatus sui tertio civitatem Eboracensem supposuit interdicto, quod duravit a principio

He puts
York under
an inter-
dict.

¹ *insistens*] insistentes, G.; ex-
istentes, A.

² *ipsa*] dicta, A. illa, B. G.

³ *perciperet*] percipiat, B. G.

⁴ *qui est annus Dominicæ Incar-*

nationis] anno Domini supradicto,
A.

⁵ *honorifice*] magnifice, G.

⁶ *Godefrido*] Ludham, Eboracensi ins. B. G.

⁷ *Urbano*] papa ins. G.

Quadragesimæ usque ad festum Inventionis Sanctæ Crucis proximo sequens.

Vixit autem in archiepiscopatu¹ annis vi., mensibus iii., diebus vero xviii.; quibus completis, obiit pridie idus Januarii anno pontificatus sui vii., Dominicæ vero incarnationis MCCLXIII., regni vero regis² Henrici Tertii xlviii., et in ecclesia Beati Petri Eboraci sepe- litur.

William de Langton, dean, made archbish- op. His election is quashed.

Quo, ut præmittitur, defuncto, Willelmus de Langton, ejusdem ecclesiæ canonicus et decanus, circa fes- tum Sancti Gregorii electus est, cujus electio ratione pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum cassata fuit in curia Romana, cum tamen non haberet nisi unam ecclesiam cum decanatu Eboracensi.

DE WALTERO GIFFARD³ ARCHIEPISCOPO.

Walter Giffard. A.D. 1265.

Tricesimus sextus Eboracensem rexit ecclesiam Walterus Giffard. Hic autem, idibus Octobris, anno Domini MCCLXV., regni vero regis Henrici Tertii xlix., ab ecclesia Badonensi⁴ et Wellensi ad archiepiscopatum Eboracensem translatus, in festo Omnium Sanctorum intronizatus est, tempore Clementis IV.⁵

Vixit autem in archiepiscopatu Eboracensi xi. annis, mensibus vi., diebus xxiii. Quibus transactis, obiit vii.⁶ kalendas Maii, anno archiepiscopatus sui xii., et Dominicæ⁷ incarnationis MCCLXXVII., regni vero⁸ Edwardi filii regis Henrici quinto. Cujus corpus in ecclesia Beati Petri Eboraci cum honore traditum est sepulturæ.⁹

¹ archiepiscopatu] episcopatu, A.

² regis] om. B. D. G.

³ Giffard] Eboracensi ins. B. G.

⁴ Badonensi] Batonensi, G.

⁵ tempore Clementis IV.] om. F.

⁶ vii.] iii. A.

⁷ et Dominicæ] Dominicæ vero, E. F.

⁸ vero] autem, E.

⁹ cum honore traditum est sepul- turæ] sepelitur, A.

DE SANCTO WILLELMO WYKWANE¹ ARCHIEPISCOPO.

Tricesimus septimus suscepit regimen Eboracensis ecclesiæ Willelmus Wykwane,² canonicus, et ejusdem ecclesiæ cancellarius. Hic in festo Sancti Albani, anno Domini MCCLXXIX., electus, xiii. kalendas Octobris proximo sequenti³ in curia Romana consecratus est a papa⁴ Nicholao III. Cujus venerabili ministerio, co-operantibus xi. episcopis qui convenerant, translatio sanctissimi confessoris Willelmi, quondam Eboracensis archiepiscopi, solemniter in ecclesia Eboracensi facta est, die Dominico, v. idus Januarii, anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXIII.,⁵ pontificatus vero ipsius⁶ patris Willelmi iiii., regni autem⁷ Edwardi filii regis Henrici Tertii xi. Et notandum quod annus iste in quo translatio Sancti Willelmi facta fuisse memoratur extitit bisextilis; a kalendis enim⁸ Januarii usque ad locum bisexti qui eodem anno contigit, B litera dominicalis habebatur, post bisextum, abjecta B, A litera dominicalis residuo anni tempore permansit, et per consequens patet⁹ ipsam translationem iiii. die ab Epiphania, utroque die computato, non tertio, ut quidam volunt, esse completam. Hujus itaque gloriosi Willelmi confessoris translationem nobilis vir, Antonius de Bek,¹⁰ electus ad regimen episcopatus Dunelmensis, cum esset ejus electio confirmata, diligenter procuravit, et omnes expensas impendit, sicut magister Thomas frater ejus circa translationem Sancti Hugonis episcopi Lyncolniensis prius fecerat. Eodem vero die transla-

William
Wykwane.
A.D. 1279.

St. Wil-
liam's
remains
translated.
A.D. 1283.

This is
brought
about by
Antony
Bek, bis-
hop-elect of
Durham,

¹ Wykwane] Eboracensi *ins.* B.
G.

² Wykwane] Wikwan, F.; Wi-
kan, E.

³ sequenti] sequentis, E.

⁴ papa] om. E.

⁵ mcclxxxiii.] mcclxxxiiij, G.

⁶ ipsius] venerabilis *ins.* G.

⁷ autem] vero regis, G.

⁸ enim] vero, B. D. F. G.

⁹ patet] prout, B. G.

¹⁰ de Bek] Beek, B. D. G.
Beke, E.

who was
consecrated
bishop on
the same
day.

tionis sancti confessoris Willelmi,¹ idem Antonius, præsente domino rege Edwardo, et regina Elianora, et majori parte magnatum totius Angliæ qui translationi interfuerant, per manus sancti patris Willelmi Eboracensis archiepiscopi, in ecclesia Beati Petri Eboraci, episcopus Dunelmensis est consecratus. Idem etiam venerabilis pater Willelmus, summa devotione illustratus, maximam partem ecclesiarum suæ diocesis, ad honorem cultus Divini ampliandum,² suo tempore dedicavit.

His death
and burial
at Pontigny.

Functus est archiepiscopatu quinque annis et dimidio. Quibus expletis, cessit pontificatui et in partes transmarinas secessit. Et cum venisset Pontiniacum, gravi infirmitate aliquanto tempore vexatus, et usque ad extrema perductus,³ in Domino feliciter obdormiens vitam finivit. Obiit autem idem venerabilis pater Willelmus apud Pontiniacum, vii.⁴ kalendas Septembris, anno pontificatus sui vi., Dominicæ vero incarnationis⁵ MCCLXXXV., regni vero regis Edwardi xiii.; et in ecclesia monasterii Pontiniacensis cum honore tanto patri debito⁶ sepultus est; ubi per ejus merita Divina pietas plurima operatur miracula.

DE JOHANNE DICTO ROMANO⁷ ARCHIEPISCOPO.

John
Romanus.
A.D. 1285.

Tricesimus octavus successit Willelmo Johannes dictus Romanus, ecclesiæ Eboracensis⁸ canonicus. Hic autem,⁹ iv. kalendas Novembris, anno Dominicæ incarnationis MCCLXXXV. electus, iv. idus Februarii proximo sequente a papa Honorio Quarto in curia Romana

¹ *Willelmi*] Eboracensis archiepiscopi, *ins.* C.

² *ampliandum*] ampliandi, E.

³ *perductus*] perducens, G.

⁴ *vii.*] vi., B. D. E. G.

⁵ *Dominicæ vero incarnationis*] et anno Domini, A.

⁶ *cum honore tanto patri debito*] om. A.

⁷ *Romano*] Eboracensi *ins.* B. G.

⁸ *ecclesiæ Eboracensis*] ejusdem ecclesiæ, G.

⁹ *autem*] om. E.

consecratus est. Hujus pater, Johannes genere Romanus, Eboracensis ecclesiæ thesaurarius et canonicus,¹ partem crucis ecclesiæ Beati Petri Eboraci borealem, quæ se extendit versus palatium archiepiscopi, et egregium campanile in medio ejusdem crucis ecclesiæ, erectum sumptibus suis propriis, construxit. Hic etiam domum illam præcipuam infirmariæ pauperum hospitalis Sancti Petri Eboraci, in qua viri a mulieribus segregati conversantur, sumptibus suis propriis pro majore parte construxisse, et alia multa pietatis opera fecisse memoratur. Hic itaque venerabilis præsul Johannes, super² omnes prædecessores³ et successores suos Eboracensis ecclesiæ archiepiscopos, dapsilis,⁴ munificus, et in retinendis militibus honorabilis incomparabiliter existens, honorem ecclesiæ cui præfuit, et gloriam in omnibus quærebat, et laudabiliter in manu tenebat.⁵ Hujus pontificatus anno quinto, in festo Sancti Barnabæ Apostoli, Henricus de Newerk installatus fuit in decanatu ecclesiæ Beati Petri Eboraci.

Hujus etiam pontificatus anno vi., Dominicæ vero incarnationis⁶ MCCXC., in crastino Animarum, exulati fuerunt Judæi a regno Angliæ, et hoc eodem die per totam Angliam.

Eodem autem⁷ anno pontificatus dicti patris Johannis, Dominicæ vero incarnationis⁸ MCCXCI.,⁹ viii. idus Aprilis, scilicet¹⁰ die Veneris proxima post Dominicam qua cantabatur *Lætare Jerusalem*, inchoatum fuit fundamentum navis majoris ecclesiæ Beati Petri Eboraci a parte australi ad orientem, præsentibus præfato Johanne archiepiscopo, Henrico de Newerk

His father,
and what
he did.

The Jews
banished.
A.D. 1290.

The new
nave of
York
minster
begun.
A.D. 1291.

¹ *canonicus*] concanonicus, E.

² *super*] supra, E.

³ *prædecessores*] suos *ins.* B. D.
G.

⁴ *dapsilis*] et *ins.* E. G.

⁵ *in manu tenebat*] manutenebat,
E.

⁶ *Dominicæ vero incarnationis*] anno vero Domini, A.

⁷ *autem*] om. E.

⁸ *Dominicæ vero incarnationis*] et anno Domini, A.

⁹ *mccxci.*] scilicet *ins.* A.

¹⁰ *scilicet*] om. E. G.

ejusdem ecclesiæ decano, Petro de Ros¹ præcentore, et aliis canonicis ipsius ecclesiæ tunc residentibus. In cujus operis fundamento idem archiepiscopus, invocata Spiritus Sancti gratia, lapidem primarium eadem die propriis manibus devotissime collocavit. Vixit autem in archiepiscopatu annis decem, mense uno, et fere uno die, quibus completis obiit in manerio suo apud Burton-prope-Beverlacum, die Dominica prima in Passione Domini, v. idus Martii, ad vesperam, anno pontificatus sui xi., Dominicæ vero incarnationis² MCCXCV., regni vero Edwardi filii regis Henrici xxiii. ; et die Sabbati sequenti in ecclesia Beati Petri Eboraci honorifice sepultus est.

DE HENRICO DE NEWERK³ ARCHIEPISCOPO.

Henry de
Newark.
A.D. 1296.

Tricesimus nonus præfuit Eboracensi ecclesiæ Henricus de Newerk, qui fuit ejusdem ecclesiæ decanus. Hic nonis Maii, anno Domini MCCXCVI. electus, missis ad curiam Romanam procuratoribus suis, impetravit gratiam et licentiam consecrandi a papa Bonifacio VIII.⁴ in ecclesia Eboracensi ; et sic, viii. kal. Julii, anno Domini MCCXCVIII., per manus domini Antonii Bek⁵ Dunelmensis episcopi in ecclesia Eboraci consecratus est. Vixit autem in archiepiscopatu uno anno, ebdomadibus vii., diebus⁶ iii. Et obiit in festo Assumptionis Beatæ Mariæ, anno pontificatus sui secundo, Dominicæ vero incarnationis MCCXCIX., regni autem⁷ Edwardi regis filii Henrici⁸ anno xxvii., et in ecclesia⁹ Eboraci sepultus est.

¹ *Petro de Ros*] Petro Ros, E. ; Roos, G.

² *Dominicæ vero Incarnationis*] et anno Domini, A.

³ *Newerk*] Eboracensi *ins.* B. F. G.

⁴ *VIII.*] One or two MSS. read IIII.

⁵ *Bek*] Beek, A. B. D. G.

⁶ *diebus*] vero *ins.* E. F. G.

⁷ *autem*] vero regis, B. D. G.

⁸ *Henrici*] Tertii *ins.* B. D. G.

⁹ *ecclesia*] Beati Petri *ins.* D. G.

DE THOMA DE CORBRYG¹ ARCHIEPISCOPO.

Quadragesimus autem Eboracensis ecclesiæ sortitus est regimen Thomas de Corbrygge,² ejusdem ecclesiæ canonicus, et custos capellæ Sancti Sepulcri Eboraci, sacræ theologiæ doctor egregius, et non solum theologiæ, immo, quod raro uni mortalium accidit, omnium artium liberalium professor extitit incomparabilis. Qui prius officio cancellariæ in ecclesia Eboraci longo tempore functus est. Postmodum, resignata cancellaria, custos et sacrista præfatæ capellæ, ex collatione venerabilis in Christo³ patris Johannis dicti Romani Eboracensis archiepiscopi, fuerat effectus. Hic itaque Thomas, ii. idus Novembris, anno supradicto, electus in pastorem, curiam petiit Romanam, ubi, tertio kalendas Martii eodem anno, consecratus est a papa Bonifacio VIII.

Quo quidem consecrato, dominus papa custodiam dictæ capellæ uni ex clericis propriis consanguinitate sibi propinquo, eo quod in curia vacabat, indilate concessit. Nec multo post per mortem dicti clerici dicta⁴ capella vacavit.⁵ Qui cum adhuc vivens in extremis jam⁶ constitutus jaceret velut exanimis, resumpto tamen spiritu vocavit ad se dominum papam, dicens se pro capella Eboracensi,⁷ eo quod proventus ejus⁸ inutiliter expenderat, immensa meruisse supplicia; unde dominum papam suppliciter rogavit, pro salute animæ suæ, quatinus custodiam dictæ capellæ alicui discreto, corporalem in ea residentiam facturo, concedere dignaretur. Nec mora. Idem dominus papa per

Thomas de
Corbridge.
A.D. 1299.

The diffi-
culty about
the sacris-
try of St.
Sepulchre's
chapel,
which the
archbishop
vacated.

¹ *Corbryg*] Eboracensi, B. G.

² *Corbrygge*] Corbryg, B. C. E.
F. G.

³ *in Christo*] om. A.

⁴ *dicta*] præfata, B. D. G.

⁵ *vacavit*] vacabat, B. D. G.

⁶ *jam*] tandem, E. F.

⁷ *Eboracensi*] Eboraci, G.

⁸ *ejus*] ejusdem, G.

litteras¹ mandavit Thomæ Eboracensi archiepiscopo, quatinus dictæ capellæ custodiam alicui excellenti theologo, quem ipsemet duceret eligendum, quamtocius conferret. At ille, mandatis obtemperans Apostolicis, ipsam capellam magistro Gilberto de Segrave, egregio sacræ theologiæ doctore, Lyncolniensis ecclesiæ canonico, contulit, et ipsum in eandem instituit. His peractis, rex Edwardus, filius regis Henrici,² archiepiscopum pluries rogavit, quatinus capellam ipsam Johanni Bush notario suo conferre non negaret. Inter hæc vero archiepiscopus super collatione ejusdem capellæ penes regem se sæpius excusavit, asserens ipsam virtute mandati Apostolici fuisse collatam, et plenam existere.

The king takes three baronies from the archbishop, as a punishment.

Quocirca rex iratus tres baronias archiepiscopatu Eboracensi, ex antiquo collatas et eidem annexas, post inultas persecutiones et irrogatas archiepiscopo injurias seisciri fecit, et eas usque ad obitum archiepiscopi in manu sua tenuit. Quo infra breve defuncto, sedeque vacante, decanus et capitulum ecclesiæ Beati Petri Eboracensis, ad instantiam domini³ regis, expulso dicto magistro⁴ Gilberto, custodiam dictæ⁵ capellæ præfato Johanni contulerunt, ac ipsum in eadem instituerunt.

The archbishop's death and burial.

Vixit autem venerabilis pater Thomas in archiepiscopatu annis tribus, mensibus vi,⁶ diebus vero x. Quibus transactis, obiit apud Lanum, x. kal. Octobris, anno pontificatus sui iv., Dominicæ⁷ incarnationis MCCCIII., regni autem regis⁸ Edwardi filii regis Henrici⁹ xxxi., et in ecclesia Suthwellensi¹⁰ collegiata, Eboracensis diocesis, sepultus est.

¹ *litteras*] suas *ins.* E. F. G.

² *Henrici*] Tertii *ins.* G.

³ *domini*] om. E.

⁴ *magistro*] om. A.

⁵ *dictæ*] ipsius, E. F. G.

⁶ *vi.*] vii., A. C. E.

⁷ *Dominicæ*] vero *ins.* B. G.

⁸ *regis*] om. A.

⁹ *Henrici*] Tertii *ins.* G.

¹⁰ *Suthwellensi*] Suthwell, A.

DE WILLELMO DE GRENEFELD¹ ARCHIEPISCOPO.

Quadragesimus primus Eboracensis ecclesiæ curam suscepit regendam Willelmus de Grenefeld, ejusdem ecclesiæ canonicus, ac domini regis Edwardi filii regis Henrici² cancellarius, vir quidem eloquentia, consilio, et curialitate præclarus. Hic autem Willelmus, die Veneris, ii. nonas Decembris, anno Domini MCCCIII., a fratribus suis Eboracensis ecclesiæ canonicis in pastorem canonice electus, curiam Apostolicam causa consecrationis expetiit: ubi cum duobus annis moram fecisset continuam, iii. kal. Februarii, anno Domini MCCCv., regni vero præfati regis Edwardi xxxiii., a domino papa Clemente Quinto, pontificatus ipsius domini papæ anno primo, Lugduni consecratus est.

William de
Grenefeld.
A.D. 1303.

Hujus pontificatus anno ii., Fratres militiæ Templi Jerosolomitani, per totam Angliam constituti, sunt³ uno eodemque die, hoc est iii. idus Januarii, de mandato domini⁴ papæ Clementis, ad instantiam domini⁵ regis Francorum, prout⁶ dicebatur, generaliter comprehensi, artæ custodiæ Londoniæ et⁷ Eboraci sunt deputati. Facta interim tam Eboraci quam Londoniæ solemnibus examinatione articulorum per æmulos suos eis objectorum, coram venerabilibus patribus Willelmo Eboracensi archiepiscopo et Radulpho de Baldok Londoniensi episcopo ad hoc per dominum papam specialiter deputatis, præsentibus ipsis Templariis, et ad omnia eis objecta convenienter respondentibus; quamvis in multis essent accusati, nihil⁸ inventum est quod de jure videretur statum illorum annullare. Postmodum vero idem dominus papa, collecto Vyennæ Concilio

The attack
upon the
Knights
Templars
begins.

The arch-
bishop and
the bishop
of London
examiners.

A general
council on
the matter

¹ *Grenefeld*] Eboracensi *ins.* B.
F. G.

² *Henrici*] Tertii *ins.* B. C. D.

³ *constituti, sunt*] om. G.

⁴ *domini*] dicti, B. C. D. E. G.

⁵ *domini*] Philippi, E.; om. G.

⁶ *prout*] ut, G.

⁷ *Londoniæ et*] Londoniis quam,
B. D. G.

⁸ *nihil*] om. A.

held at
Vienne.
A.D. 1312.

The order
abolished
and its
lands given
to the Hos-
pitalers.

The arch-
bishop is
kind to the
Templars
in his
diocese.

He dies
and is
buried at
York.

Generali anno pontificatus sui vii., Dominicæ vero incarnationis¹ MCCCXII., qui est annus pontificatus præfati patris Willelmi vii., die Lunæ, iii. die² Aprilis, commissa via processus iudicii, de fratrum quorundam consilio et aliorum assidentium, ordinem illius militiæ Templi celeberrimum auctoritate Apostolica damnavit, cassavit et perpetuo³ annullavit. Insuper inhibuit ne quis de cætero dictum ordinem ingrederetur, nec professionem in eo faceret, nec habitum illius ordinis deferret vel reciperet sub pœna excommunicationis majoris, quam si quis in aliquo contraveniret ipso facto incurreret. Huic autem Concilio interfuit idem archiepiscopus Willelmus, qui a domino papa maximo cum honore susceptus, primus et præcipuus post cardinales et post Treverensem archiepiscopum domino papæ assidebat. Deleto itaque præfato ordine, fratres hospitalis⁴ Sancti Johannis, possessiones eorum pro majori parte adepti, usque in præsentem diem occupant. Archiepiscopus⁵ Willelmus, pietate motus super statu Templariorum suæ diœcesis omni auxilio destitutorum, eos in diversa suæ diœcesis instituit monasteria, eisque suo perpetuo vitæ necessaria ministrari præcepit.⁶

Vixit autem in archiepiscopatu venerabilis pater Willelmus ix. annis, mensibus xi., diebus ii.; quibus completis obiit apud Cawod, die Sabbati, viii. idus Decembris, anno pontificatus sui x., Dominicæ vero incarnationis MCCCXV.; regni vero⁷ regis Edwardi filii

¹ *Dominicæ vero incarnationis*] et anno Domini, A.

² *die*] idus, B.

³ *perpetuo*] om. G.

⁴ *hospitalis*] hospitalitatis, C. D. E.

⁵ *Archiepiscopus*] vero *ins.* E. G.

⁶ *præcepit*] Prædictus ordo Templariorum fuit deletus propter hæresim, apostasiam et idolatriam, et

alia enormia scelera quæ ipsimet sponte et publice confessi sunt et convicti fuerunt; et, quando receperunt fratres ad dictum ordinem, in principio fecerunt eos abnegare Christum et colere idola, *ins.* B. G.; instead of the three last words E. has —et spuer in crucem Christi.

⁷ *vero*] om. B.

regis Edwardi viii., et in ecclesia Beati Petri Eboraci, in porticu Sancti Nicholai, cum honore tanto patri congruo sepultus est.

DE WILLELMO MELTON ARCHIEPISCOPO.¹

Quadragesimus secundus Eboracensis ecclesiæ regimen sortitus est Willelmus de Melton, ejusdem ecclesiæ canonicus, ac Beverlacensis ecclesiæ præpositus. Hic, in festo Sanctæ Agnetis, anno Domini MCCCXV., a fratribus suis canonicis² ad instantiam domini regis in pastorem electus, curiam Romanam consecrandus expetiit, ubi cum aliquantam fecisset³ moram, contigit sedem Apostolicam per mortem domini papæ Clementis Quinti ad tempus vacare; cui successit Johannes xxii.,⁴ archiepiscopus Rothomagensis, qui consecratus est in festo decollationis Sancti⁵ Johannis Baptistæ, anno Domini MCCCXVII. Cum autem præfatus Eboracensis electus moram continuam in curia Romana causa consecrationis traxisset fere per biennium, die Dominica, vij. kal Octobris, anno supradicto, regni vero regis Edwardi filii regis Edwardi x., a præfato papa Johanne Avinione consecratus est. Patriam vero ante Adventum Domini rediens, in eodem Adventu, primo scilicet apud Beverlacum, deinceps omni tempore anni debito, ita quod sæpissime quinquies per annum in propria persona, quandoque per suffraganeos vel aliquos admissos, ordines celebrans, sacerdotes⁶ multos ordinatos, quoad vixit, multiplicavit. Dominica itaque Sexagesimæ⁷ proximo sequenti, videlicet xvii. kal Martii, civitatem Eboracum ingrediens, et per tres dies convivium lautissimum in palatio continuans,

William de
Melton.
A.D. 1315.

Is conse-
crated at
Avignon
by John
XXII.

His insta-
lation feast
at York.

¹ De Willelmo de Melton Eboracensi archiepiscopo, F. G.

² *canonicis*] concanonicis, A. E.

F.
³ *fecisset*] confecisset, G.

⁴ *xxii-mccccxviii*] om. E.

⁵ *Sancti*] om. A.

⁶ *sacerdotes*] et clericos *ins.* E.
G.; om. multos.

⁷ *Sexagesimæ*] Quadragesimæ, G.

His religious exercises.

Archbishop Melton's goodness and piety.

He settles the dispute about the visitation of the York chapter.

Melton's generosity to all.

solemniter intronizatus est, honeste semper vivens et castimoniam præcipue servans, magnam familiam et hospitalitatem adunavit, ac, incomparabiliter adunatos reficiens, omnes suos bis in anno¹ vestivit. Parcus sibi, egenis et præcipue religiosis tam mendicantibus quam aliis largus extitit. Corpus proprium vigiliis et jejuniis edomans, hora valde matutinali singulis diebus, quamquam suis sæpius remurmurantibus, ad horas canonicas non segniter surgens persolvendas, cum suis, Divinis officiis continue intendens, labore nunquam satiatus suos redegit sæpissime fatigatos.

Pauperum amator et protector, onera et² amercia-menta in curia sua per senescallos suos tenentibus suis imposita, firmas et debita egenis et inopibus multotiens relaxavit vel omnino condonavit. Ad omnia episcopalia opera semper promptus erat facienda. Pueros ubique confirmavit; infirmos libenter visitans, et absolvens, corpora defunctorum omnium, quamvis ostiatim egentium, ad absolvendum sibi oblata, vehiculo descendens semper et ubique, acceptis stola et libro, prompta absolvebat devotione.

Primus omnium pontificum Eboracensium,³ post⁴ prolixam decani⁵ et canonicorum controversiam habitam, sub forma compositionis a domino papa Johanne xxii. confirmatæ, xxiii. die Februarii, anno Domini MCCCXXVIII., et pontificatus sui xii., capitulum Eboracensis ecclesiæ legitime visitavit, pluraque com-
moda dignitati archiepiscopatus acquisivit et addidit.

Hic semper sapiens et abundans divitiis, severus in corripiendo rebelles et contumaces, benignus humilibus, et familiaris semper existens, regi patri et filio, cujus quandoque cancellariæ, quandoque thesaurariæ functus est officio, et aliis terræ proceribus, per sua bona, tam

¹ anno] honorifice *ins.* B. D. E.
G.

² et] om. A. B.

³ *Eboracensium*] Eboraci, G.

⁴ post] om. A.

⁵ decani] videlicet Pykeryng *ins.*
B. G.

ex mutuo quam ex dono, sæpissime in maximis subveniebat negotiis, omnes consanguineos et alios sibi servientes promovens, sæpiusque donis profluis sublevabat. *Dominium*¹ vero, terras et redditus de Kyngeskyllum, et Kyngesclere, [et] Wentworth,² per licentiam prædicti Johannis papæ de manibus episcoporum Normannorum ecclesiæ Rothomagensis per multa tempora possessas redimens, filio fratris sui defuncti et hæredibus suis assignavit. Tumbam vero Sancti Willelmi sumptibus xx. librarum renovabat. Occidentalem partem navis ecclesiæ Beati Petri Eboraci dec. libris³ argenti appositis consummabat. Locum in Eboraco qui dicitur Vetus Ballium, primo spissis et longis xviii. pedum tabulis, secundo, lapideo muro fortiter includebat.⁴

His gifts
to the
church of
York.

Viginti duobus annis, mensibus v., diebus xx. accepti episcopatus terminatis, vitam apud, Cawode, v. die Aprilis, finiens, in ecclesia Eboracensi ad fontem sepultus est.

Death and
burial.

DE WILLELMO LA SOUCHE⁵ EBORACENSI⁶ ARCHIEPISCOPO.

Quadragesimus tertius magister Willelmus le Souche,⁷ tunc decanus, ad secundam diem mensis⁸ Maii tunc proximo sequentis, videlicet anno Domini MCCCXL., facta canonicorum convocatione, a majori parte eorum in archiepiscopum electus est. Curiamque Romanam apud Avinionem tunc existentem petens, post longam habitam controversiam in eadem curia ex parte domini Willelmi de Kylesby, ad suggestionem et preces do-

William le
Zouche.
A.D. 1340.

¹ *Dominium*] Omnes, B. G.

² *Wentworth*] et Bynteworth, G.

³ *libris*] marcis, E.

⁴ *includebat*] Gabulum etiam occidentale matricis ecclesiæ Eboracensis sumptibus suis egregio opere consummavit. Vixit autem in

archiepiscopatu annis xxii., mensibus vi., et x. diebus, quibus terminatis, vitam etc., *ins.* C.

⁵ *la Souche*] le Zouche, C.

⁶ *Eboracensi*] om. A. C.

⁷ *le Souche*] le Zouche, B. G.

⁸ *mensis*] om. G.

mini Edwardi regis Tertii post conquæstum regni¹ Angliæ a quibusdam canonicis expetiti, transacto biennio, vi. die mensis Julii, a papa Clemente VI. ibidem consecratus est.

Conquers
the Scots
at Neville's
Cross in
1346.

Hic,² anno Domini MCCCXLVI. et pontificatus sui anno iiii., custos aquilonalis³ partis Angliæ factus, domino Edwardo rege Angliæ tunc in Francia agente, cum comitibus et baronibus suis, et alia plebe perplurima, prædictus archiepiscopus cum dominis Mowbray, Percy, Nevill, et vicecomite Eboracensi, colligens exercitum, juxta civitatem⁴ Dunelmensem Scotos devicit, capto David Bruys rege eorum cum aliis comitibus, baronibus, et militibus multis,⁵ interfectisque tribus comitibus Murreff,⁶ Sotherland, Leuenax,⁷ et aliis plusquam nongenta armatorum, xvii. die mensis Octobris.

The great
plague and
flood in
1349.

Hujus igitur tempore, videlicet anno Domini MCCCXLVIII., incepit mortalitas hominum in Anglia circa festum Sancti Michaelis Archangeli. Postea circa festum Natalis Domini, vii. die a Nativitate Domini, erat inundatio Usæ ita quod excederet⁸ finem pontis versus Mikelgate usque ad quadrivium. Et post hæc, circa Ascensionem Domini, incepit mortalitas in civitate Eboraci, quæ violenter duravit usque ad festum Sancti Jacobi Apostoli. Hujus vero tempore fuit annus Jubileus.

The arch-
bishop's
illness and
death.

Anno vero xi. pontificatus sui, videlicet anno Domini MCCCCLII.⁹ et regni regis Edwardi Tertii post conquæstum xxvi., gravissimo morbo diutissime laborans, opus cujusdam capellæ contiguæ ecclesiæ Beati Petri Eboraci, in parte australi, inchoari fecerat, in qua disposuerat sepeliri, sed ante consummationem ejus¹⁰ vitam

¹ *regni*] regis, E.

² *Hic*] om. A.

³ *aquilonalis*] aquilonaris, C. D.
E. F. G.

⁴ *civitatem*] om. B. G.

⁵ *multis*] plurimis, B. E. F. G.

⁶ *Murreff*] Murrief, C. F.

⁷ *Leuenax*] Leuenas, A. B. C. G.

⁸ *excederet*] All the MSS. except E. read *extenderet*.

⁹ *mccclii.*] in jubileo *ins.* E.; om. the next words as far as *conquæstum*.

¹⁰ *ejus*] ejusdem, E.

finivit in Domino,¹ viz. xiv. kal. Augusti; sepultusque His chapel and tomb. fuit in ecclesia prædicta, vi. idus Augusti,² coram altari Sancti Edwardi regis et confessoris;³ sepulcrumque⁴ ejus diu postea pavimento lapideo jacuit coopertum, in argumentum ingratitude⁵ parentum suorum et aliorum quibus eximius, dum vixit, extiterat benefactor.

DE MAGISTRO⁶ JOHANNE DE THURESBY EBORACENSI
ARCHIEPISCOPO.

Quadragesimus quartus, magister Johannes Thuresby, John de Thoresby. A.D. 1352. vir venerabilis, et honestæ conversationis, primo Menevensis episcopus consecratus, postea ad episcopatum Wygornensem translatus, domini regis Edwardi Tertii post conquestum cancellarius factus, demum a capitulo Eboracensi in archiepiscopum postulatus, Eboracensis ecclesiæ curam regendæ⁷ suscepit.

Hic, domini regis Edwardi Tertii post conquestum⁸ hortatu, procerumque regni Angliæ consilio, et maxime He ends the question about bearing the cross with the archbishop of Canterbury. mutuæ charitatis ac humilitatis affectu ductus, cum Cantuariensi archiepiscopo concordabat pro cruce sua deferenda infra Cantuariensem diocesis sine capituli sui Eboracensis assensu.

Postquam vero præsul prædictus pallium suum a Romano papa sibi destinatum suscepisset, et licentiam ad archiepiscopatum suum Eboracensem⁹ transeundi a domino rege precibus humillimis obtinisset, gregem suum, ut pastor bonus, visitare disposuit, omni cura sæculari postposita. Cum vero prope Eboracum ve- His enthronization.

¹ *in Domino*] om. E.

² *Augusti*] anno Domini, ut *supra*, *ins.* A.

³ *confessoris*] om. A.

⁴ *sepulcrumque . . . benefactor*] om. C. D. F.

⁵ *ingratitude*] B. E. G. The rest have *magnitudinis*.

⁶ *magistro*] om. C. D. This Life of Thoresby is an addition to the original design of the author of the Second Part of this Chronicle.

⁷ *regendæ*] regendam, E. G.

⁸ *post conquestum*] om. C.

⁹ *Eboracensem*] om. C.

nisset, in festo nativitatis Beatæ Mariæ Virginis, a clero et populo honorifice susceptus est, et eodem die in sua sede Eboracensi intronizatus est, anno Domini MCCCXLIII., et pontificatus sui Eboracensis anno tertio.

A great peace-maker.

His devotions.

Idem vero archiepiscopus lites et contentiones ubique delevit, et præcipue ¹ litem magnam motam in curia domini regis, apud Westmonasterium, ² inter cives suos Eboracenses, et abbatem et conventum ³ monasterii Beatæ Mariæ Eboracensis prudenter prostravit, eosque benigne paternali affectione concordavit. Omnia quidem opera episcopalia diligentissime exercuit, et singulis diebus hora matutinali clericos suos in capella sua præveniens ad horas canonicas persolvendas, Divinisque officiis continue ⁴ intendens, et labore nunquam satiatus, suos multotiens redegit sudoribus fatigatos.

He begins the new choir at York. His gifts to it.

Anno igitur pontificatus sui x., videlicet iii. kalendas Augusti, novi chori suæ ecclesiæ Beati Petri Eboracensis fabricam inchoavit, communi capituli sui assensu; quam in primi positione lapidis centum marcis ⁵ de suo proprio datis dotavit, et sic postea annuatim dum vixit, fabricæ prædictæ ducentas libras ⁶ persolvebat. Et ut operi prædicto subvenire devotionem fidelium ardentius excitaret, ⁷ omnibus ejusdem fabricæ benefactoribus indulgentias largissimas a sanctissimis patribus Apostolicis concessas ⁸ sua petitione impetravit, et ad remedium animarum suorum subjectorum et aliorum quorumcunque manum adjutricem præbentium, cum propriis indulgentiis et benedictione miro affectu illas participavit.

Builds a chapel to the Blessed

Idem vero archiepiscopus, ut verus amator Virginis, capellam ejusdem Dei genitricis et Virginis Mariæ mi-

¹ *præcipue*] quandam *ins.* C. D.

² *domini . . . apud Westmonasterium . . . suos*] *om.* C.

³ *abbatem et conventum*] monachos, C.

⁴ *continue*] continuo, C.

⁵ *marcis*] libris, E.

⁶ *libras*] marcas, E.

⁷ *excitaret*] excitabat, E.

⁸ *concessas*] *om.* E.

rabili artis sculptura, atque notabili¹ pictura peregit, Virgin
 ibique² plurimorum³ venerabilium pontificum præde-
 cessorum suorum corpora a choro superius translata,
 propriis expensis fecit⁴ tumulari, et ibidem pro anima
 sua et animabus omnium fidelium defunctorum capel-
 lanum pro suo perpetuo celebraturum constituit. Quem
 quidem capellanum suosque successores, habitum per-
 sonalem in ecclesia cathedrali prædicta gestaturum, ad
 perpetuam ejus memoriam composuit, domos et posses-
 siones, de suo proprio acquisitas⁵ [in] perpetuam eleemo-
 synam, prædicto presbytero et successoribus suis pro
 suo perpetuo contulit duraturas.

Vixit autem in suo archiepiscopatu Eboracensi xxi. His death
 annis, xx. diebus. Transiit autem de hoc mundo ad and burial.
 Dominum⁶ die⁷ Dominica in festo Sancti Leonardi
 abbatis apud Thorp juxta Eboracum; sepultusque est
 coram altari Beatæ Mariæ Virginis in novo opere
 chori, die Jovis, in vigilia Sancti Martini, anno Domini
 MCCCCLXXIII., et regni regis Edwardi Tertii post con-
 quæstum xlvii.

notabili] nobili, C. D.

² *ibique*] ubi, E.; ut, C.

³ *plurimorum*] om. G.

⁴ *fecit*] om. E.

⁵ *acquisitas*] in *ins.* C. E.

⁶ *Dominum . . . abbatis*] om.
C. E.

⁷ *die . . . xlvii.*] om. C.

CHRONICA PONTIFICUM ECCLESIAE EBORACENSIS.

PARS TERTIA.

AUCTORE ANONYMO.

DE ALEXANDRO NEVILL ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Alexander
Neville.
A.D. 1374.

Quadragesimus quintus fuit magister Alexander Nevill, ecclesiæ cathedralis Eboracensis canonicus, de nobili genere militari procreatus, intronizatus xviii. die Decembris, anno Domini MCCCLXXIII., et regis Edwardi Tertii xlviii. Qui statim post consecrationem suam dedit ecclesiæ cathedrali Eboracensi duo candelabra præcipua, argentea et deaurata. Et dedit fabricæ¹ supradictæ ecclesiæ centum marcas. Item dedit capellæ de Cawod duas parvas campanas ad fabricandam unam campanam ibidem, quæ vocatur Alexander.

Matins in
the church
of York.

Anno quinto consecrationis ejusdem ordinatum fuit in capitulo Eboracensi quod matutinæ diei, quæ prius post horam Vesperarum ex consuetudine cantatæ fuerunt, cantari deberent in aurora diei,² hora matutinali, exceptis octo festis majoribus duplicibus, scilicet Sanctæ Trinitatis, Corporis Christi, Sancti Willelmi,

¹ Om. H.

| ² Om. B. H.

Nativitatis Sancti Johannis Baptistæ, Apostolorum Petri et Pauli, Sancti Petri ad Vincula, Assumptionis et Nativitatis Beatæ Mariæ.

Istius Alexandri tempore, puta anno Domini MCCC LXXXI., ordinatum fuit de consensu ejus per capitulum Eboracense quod festa quatuor Evangelistarum et quatuor Doctorum, Ambrosii, Gregorii, Augustini, et Jeronimi, deinceps in ecclesia cathedrali Eboracensi, et per totam provinciam, ut festa duplicia de minoribus celebrarentur, quod observatum est.

The feasts of the four Evangelists and Doctors made double feasts.

Archiepiscopus iste, immemor juramenti sui Deo et Sancto Petro die suæ intronizationis actualiter præstiti, primo intronizationis suæ anno et singulis annis inantea, decanum et capitulum beati Petri, et præsertim magistrum Johannem Clifford, tunc thesaurarium, ac etiam canonicos ecclesiarum collegiatarum de Beverlaco et Ripon plurimum infestavit, satagens, quibus modis potuit, libertates et antiquas consuetudines, quamvis laudabiles, infringere; inter cætera ministris ecclesiæ cathedralis contra statuta et ordinationes ejusdem imperare, et de eis pro libito suæ voluntatis disponere, in tanto quod anno Domini millesimo ccc°. lxxxii°, in vigilia Dominicæ Palmarum, compulit sex vicarios chorales ecclesiæ cathedralis Eboracensis adire Beverlacum, ibidem officium chori subituros, loco tot vicariorum abinde per eum expulsum. Qui nempe. sex vicarii Eboracenses per duos annos et ultra apud Beverlacum permanserunt, et circa festum Sancti Willelmi in æstate ad Eboracum reversi sunt, antedictisque vicariis Beverlaccensibus auctoritate domini regis Richardi Secundi et Parliamenti ad loca sua restitutis in Cœna Domini anno Domini MCCCCLXXXVIII.

He is a persecutor of the dean and chapter of York, etc, seeking to overthrow their statutes, &c.

Vicars expelled from Beverley.

Idem quoque¹ archiepiscopus in prima ebdomada Quadragesimæ, anno Domini MCCCCLXXXIII., consisto-

Removes the consistory court

¹ quoque] om. H.

from York
to Beverley. rium, synodos et convocationes transtulit ab Eboraco
usque Beverlacum, et¹ ibi tenta fuerunt per quatuor
annos tunc proxime sequentes.

His great
severity
and harsh-
ness.

Plures absorbitates et injurias his longe graviores,
velut suspensionis et excommunicationis sententias
fulminando, ac sæpius ad vetitum examen minus juste
trahendo, decano et capitulo et aliis ministris ecclesiæ
sue cathedralis metropoliticæ, atque iis intulit cum
rigore. Cum igitur de tanta discordia inter ipsum
archiepiscopum et subditos suos exorta, ac quasi per
decennium continuata, tam² in curia Romana quam
citra, et in eadem curia contra partem suam sententia
diffinitiva judicialiter³ lata, adeo crevit molestia⁴
quasi per totum regnum Angliæ, quod dominus rex
Richardus Secundus, anno Domini MCCCLXXXVI., archi-
episcopatus temporalia sub regimine suo disposuit, ac
omnia bona dicti archipræsulis confiscavit.

At last
Richard II.
deprives
him.

He is
banished.

Urban VI.
removes
him from
York to St.
Andrew's.

Dies at
Louvaine.

A precious
cope given
by him to
York.

Tandem archiepiscopus ad parliamentum vocatus in
exilium adjudicatus est, anno Domini MCCCLXXXVIII.
Quo partibus in marinis existente, in Braban', Roma-
nus pontifex Urbanus Sextus a sede archiepiscopali
Eboracensi ad sedem episcopalem Sancti Andreae
in Scotia eodem anno transtulit: nihilominus apud
Lowain⁵ in Brabancia quasi per tres annos ante
mortem suam fertur se ministrasse, tanquam presbyter
parochialis. Obiit ibidem xvi^o. die Maii, anno Domini
MCCC. nonagesimo secundo, anno quinto exulatus sui,
et in ecclesia Fratrum Carmelitarum ibidem corpus
ejus humatum requiescit.

Ex ejus dono est in ecclesia Eboracensi quædam
capa pretiosissima, auro et lapidibus incomparabiliter
ornata, quam⁶ tempore prosperitatis, prout quilibet
archiepiscopus Eboracensis juxta præfatæ ecclesiæ con-

¹ et] om. H.

² tam] om. H.

³ diffinitiva judicialiter] definita,
B. H.

⁴ molestia] H. inosterestia, Text.

⁵ Lowain] Lawan, H.

⁶ quam] quæ, Text.

suetudines dare tenetur, contulerat; ac castellum de Cawod sufficienter reparavit, diversaque ædificia in eodem de novo construi fecit, et cum novis turribus illud ornavit.

DE THOMA ARUNDELL ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Quadragesimus sextus archiepiscopus Eborum (Sancto Paulino pro primo computato) fuit vir multum venerabilis et grandævus, magister Thomas Arundell, ab episcopatu Eliensi in archiepiscopum translatus, qui plenitudinem suæ potestatis, scilicet pallium, apud Cantibrigiam recepit .xiii^o. die Septembris, anno Domini millesimo ccc^o. octogesimo octavo; et festo Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis, anno Domini m^o.ccc^o. octogesimo nono, in ipso festo incipiente, apud Eboracum fuit intronizatus. Ecclesiam et populum sibi subjectum laudabiliter rexit per octo annos et tres menses et ultra.

Thomas
Arundel.
A.D. 1388.

Hic autem archiepiscopus Arundell dedicavit sive consecravit altare lapideum in capella Bedernæ vicariorum ecclesiæ cathedralis Eboracensis in festo Sancti Laurentii, anno Domini millesimo ccc^o. lxxxv^o. tertio.

He con-
secrates
the chapel
in the
Bedern.
A.D. 1393.

Et die Sabbati, xiiii. die Martii, eodem anno, vicarii chorales ecclesiæ metropolitanæ Eboracensis incepterunt primo cantare antiphonam *inter natos* coram altari Beatæ Mariæ et Sancti Johannis Baptistæ immediate post vesperas, secundum ordinationem domini regis Richardi Secundi, qui eis appropriavit ecclesiam Sancti Sampsonis in Eboraco. Anno Domini MCCCLXXXIX., obiit dominus Johannes Breen, rector ejusdem ecclesiæ, cui successerunt dicti vicarii in eadem ut proprietarii, etc.

Richard II.
gives the
vicars the
church of
St. Samp-
son in
York.

Anno Domini MCCCLXXXIII., dictus venerabilis pater Thomas Arundell transfretans de Hibernia venit Eboracum in vigilia Conceptionis Beatæ Mariæ,

In A.D.
1394 the
archbishop
gives pre-

cious vest-
ments to
the Mins-
ter.

His magni-
ficent
gifts to the
vicars
and the
Minster.

In A.D.
1394 the
choir is
transferred
to the new
vestry.

In A.D.
1395
Richard II.
is at York,
and gives
to the
Minster
the bones
of one of
the Inno-
cents.
These are
put in a

ac die sequenti obtulit super majus altare vestimenta præcipua de velvet albo pro sacerdote, diacono, et subdiacono, cum sex capis ejusdem sectæ, atque cum duobus pannis sericis pro altari, et una capa pretiosa blodii coloris. Dedit etiam ecclesiæ cathedrali prædictæ duas magnas pelves argenteas et deauratas.

Item in prædicto festo Conceptionis Beatæ Mariæ, anno Domini MCCCLXXXIII., et anno translationis suæ sexto, post meridiem, accessit ad Bedernam vicariorum, quibus dedit unum ciphum argenteum cum suo cooperculo magni ponderis; ac depost dedit ad usum capituli Eboracensis alium ciphum de argento cum sua coopertura majoris ponderis pro mandato in cena Domini. Item dedit antememoratæ ecclesiæ Eboracensi alias duas capas pretiosas rubei coloris, ac duo magna thuribularia de argento deaurata, ponderosa valde, ac duas pelves argenteas, atque duo phiola vocata cruettes argenti deaurata, fabricata ad modum volucris, et in quodam ornamento aureo duas spinas coronæ spineæ quæ impressa fuit in capite Jhesu Christi in tempore passionis Suæ.

Notandum¹ quod in prædicto festo Conceptionis Beatæ Mariæ, anno Domini MCCCLXXXIII., chorus Divina incepit² agere in novo vestiario, pontificatus dicti venerabilis patris Arundell anno sexto.

Anno Domini MCCCLXXXV., in vigilia Annuntiationis Beatæ Mariæ, die Veneris ante Palmas, rex Richardus Secundus venit Eboracum, ibique moram faciens usque quartam feriam post Pascha sequens, unum puerum de Sanctis Innocentibus Martyribus obtulit et reliquit in ecclesia matrici ejus, cujus pueri sanctas³ reliquias capitulum includi fecit in quodam feretro argenteo et deaurato cum nitidis birellis in utroque latere, in festo Innocentium medio processionis in

¹ *Notandum*] Memorandum, H.

² *incepit*] cœpit, H.

³ *sanctas*] sanctitas, H.

ecclesia prædicta per quatuor choristas honorifice de- shrine and
lato. highly
honoured.

Et anno consecrationis suæ nono incipiente ad sedem
Cantuariensem est translatus.

DE ROBERTO WALDBY ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Quadragesimus septimus regimen ecclesiæ Eboracensis Robert
sumpsit vir venerabilis, grandævæ ætatis et scientiæ, Waldby.
Robertus Waldby, frater ordinis Augustiniensis de A.D. 1397.
ventu Tykuliæ, Eboracensis diœcesios, sacræ theolo-
giæ professor laude dignus, de voluntate domini regis
Richardi Secundi per capitulum Eboracense postulatus.
Qui primo præfuit ecclesiæ Adurensi, secundo ecclesiæ
cathedrali Dublinensi, tertio ecclesiæ Cicestrensi, et
quarto ecclesiæ metropolitanæ Eboracensi. Pallium
nempe suscepit anno Domini MCCCXCVII., cum scrip-
turis Apostolicis² archiepiscopatui congruentibus; post
quorum receptionem moram faciens Londoniis per xl.
septimanas, obiit xxix^o. die Januarii, anno Domini Dies soon
MCCCXCVII., anno translationis suæ primo et ultimo, after his
ac regni regis Ricardi Secundi prædicti octavo appoint-
ment.
anno. Sepultus est enim in monasterio Sancti Buried at
Edwardi apud Westmonasterium, in capella Sancti Westminster.
Thomæ Martyris versus austrum: super cujus³ locum
sepulturæ tale reperitur epitaphium, videlicet:

Hic fuit expertus in quovis jure Robertus, His epi-
De Waldby dictus, nunc est sub marmore strictus. taph.
Sacræ scripturæ doctor fuit, et genituræ
Ingenuus, medicus, et plebis semper amicus.
Consultor regis optabat prospera legis,
Ecclesiæ choris fuit binis bis honoris;
Præsul Adurensis, post hæc archos Dublinensis,
Hinc Cicestrensis, tandem primas Eboracensis

¹ cathedrali] om. H.

² Apostolicis] Apostolicæ, both
MSS.

³ cujus] ejus, H.

i.e. Janu-
arii.

*Quarto kal. Janii migravit cursibus anni,
Septem, millenis, ter c., novies quoque denis.
Vos, precor, orate, ut sint sibi dona beata
Cum Sanctis vitæ; requiescat et hic sine lite.*

Alius vero metrīsta (ut præsimitur), ignorans scientiam et nobilitatem tanti patris, volens forte pro suæ libito voluntatis regularem¹ præsesse² metropolitanæ Eboracensi ecclesiæ, sic fatur, scribens:³

Another
set of
verses
upon him.

*Claude domum clatris pateat ne vestibus atris,
Si domus hæc fratris, sit brevis hora patris;
O sine laude pater, intrans cum Simone frater,
Motus sede quater, jam cinis atque later.*

John
Waldby,
the author,
was the
archbis-
hop's bro-
ther.

Hujus venerabilis patris erat frater uterinus, ejusdem ordinis Augustiniensis, magister Johannes Waldby, professor veritatis, qui fructuosas Sermones edidit de Oratione Dominica, et⁴ Salutatione Angelica, deque⁵ Symbolo secundum expositionem moralem, et contra Septem Peccata Mortalia, quæ pluribus in locis habentur ad instructionem curatorum et prædicare volentium.

DE RICARDO SCROPE ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Richard
Scrope.
A.D. 1398.

Quadragesimus octavus præfuit ecclesiæ Eborum nobilis vir et⁶ sanctitatis vitæque præclarus, magister Ricardus Scrope, utriusque juris professor, qui cum stetit in curia Romana, summus pontifex Innocentius eum consecravī in episcopum Coventriensem et Lychefeldensem, anno Domini MCCCCLXXXIX.⁷ Persistens in sede sua Lichefeldiensi, fertur in vita sua coruscasse miraculis. Demum, defuncto venerabili patre Roberto

¹ *regularem*] regulare, H.

² *præsesse*] expresse, H.

³ *scribens*] After this follows in H.—5 R. R. 1393.

⁴ *et*] om. H.

⁵ *deque*] et, H.

⁶ *et*] ins. H.

⁷ The consecration to Lichfield took place in 1386.

Waldby, ad regimen ecclesiæ metropolitanæ Sancti Petri Eboracensis præfatus papa Innocentius patrem Is translated from Lichfield to York. pium a sede Lichefeldensi, nutu¹ Dei, transtulit: denique in metropolitanam translatus, plenitudinem suæ potestatis, scilicet pallium, ab Apostolico Innocentio præfato in curia accepit circa finem mensis Junii, anno Domini m°. ccc°. 98.

Hic vero, humilitatem gerens in pectore, curam sibi His high character. creditam,² et officii pastoralis debitum³ totis viribus exequi studebat, adeo ut in regione sua splendor, speculum, et exemplar, atque pater episcoporum apud homines meruit appellari, et non hoc propter hoc, juxta caducos fallacis mundi honores, inaniter se extollens, humilis, pius, et facetus permansit, in conspectu Dei abjectiorem⁴ se aliis reputavit.

Is quoque ita⁵ sanctitatis fuit ut inter alia opera He composed divers Sequences to be used at York. suæ probitatis, plurimas Sequentias, quæ in Missis canuntur in usu Eboracensi, ad laudem Dei et Sanctorum formoso stylo compilavit, scilicet de Sancto Thoma Martyre, *Spe mercedis et coronæ*; Undecim milibus Virginum, *Scrupulosa*, cum diversis aliis. Multas etiam prosas⁶ et orationes devotas compilavit de hoc nomine Jhesu, et illud quam⁷ totiens devotionis gratia oretenus exprimere solebat, sic, *Jhesu mercy*, sic vulgariter fando.

Tandem paucorum fluxis annorum circulis, quidam Henry duke of Hereford returns to England. præpotens dominus, Henricus de Bolingbroke, dux Herefordiæ et comes Darbeiæ, filius et hæres Johannis de Gawnt ducis Lancastriæ, qui exulabat a regno Angliæ per regem Richardum Secundum ad decem annos, anno Domini MCCCLXXXVIII., qui erat annus regni ejusdem regis xxi., edoctus de morte patris sui ducis Lancastriæ, navigans venit a partibus Calusiæ, et apud Landing at Raven-

¹ nutu] intuitu, H.

² creditam] traditam, H.

³ debitum] debitam, H.

⁴ abjectiorem] subjectiorem, H.

⁵ ita] om. H.

⁶ prosas] preces, H.

⁷ quam] quod, H.

spurn, and
many join-
ing him,

Henry
pledges
himself in
the pre-
sence of
archbishop
Scrope
that he
will do
nothing to
the pre-
judice of
Richard II.

But he
seizes
Richard at
Flint castle.

Richard's
death and
burial.

Henry
becomes
king.

Ravensporne in Holdernesse, comitatu Eboracensi, applicuit; et cum eo Thomas Arundell Cantuariensis archiepiscopus, ac Thomas filius et heres Ricardi comitis de Arundell, similiter¹ exulati ad imperpetuum anno regis prædicto. Quibus multi de proceribus et quamplurimi de populo celeriter inierunt in occursum,² et de novitate gaudentes favores impendebant. Denique ad ampliores partes regni prosiliens, in præsentia reverendissimi patris Ricardi Scrope archiepiscopi Eboracensis, plurimorumque comitum, et baronum, ac procerum, idem dominus Henricus asseruit se tantummodo adtunc venisse ad vindicandum jus suum hereditarium; sub vinculo strictissimi juramenti in animam suam præstiti, promisit quod nihil attemptaret in præjudicium regis Ricardi Secundi; nihilominus tamen³ infra terminum anni subsequentis in propatulo contrarium actum est: nam occurrente populo in multitudine magna crevit exercitus dicti domini Henrici sub nomine comitis de Derbeie; nam populi ipsum ducem fore ignorabant; adeoque seipsum putabat fortiorem esse alio quocunque Angliæ principe. Ideoque ad partes australes se divertit et in castello Le Flynth in Wallia in comitatu (*blk.*) dominum Ricardum tunc regem Angliæ ab Hibernia paulo ante reversum repperit, et eundem regem sub stricta custodia ad turrim Londoniarum, deinde ad castellum de Leedes, postremo ad castrum Pontisfracti deduci mandavit, ubi humanam vitam finivit circa festum Sancti Michaelis anno Domini MCCCCLXXXIX. Quo defuncto, et apud Langeley primitus sepulto, postea tempore regis Henrici Quinti exhumato, et apud Westmonasterium solenniter feretrizato, prælibatus dominus Henricus apud Westmonasterium coronatus fuit in regem Angliæ

¹ *similiter*] fideliter, H.

² *inierunt in occursum*] ingerunt
in occursu, H.

³ *tamen*] autem, H.

in festo Sancti Edwardi Confessoris, anno Domini
MCCCLXXXIX.

Qui primo anno regni sui decapitari fecit duos duces de Surrey et Excestrie, ac duos comites similiter¹ Salusberye et Glocester: et secundo anno inhumaniter suspendi fecit [] priorem de Launde et octo Deificos fratres magnæ reputationis de ordine Fratrum Minorum.

He puts to death divers peers and clerks.

Tertio regni sui anno apparuit famosa stella cometa. Paulo post, in die præcedente festum Mariæ Magdalenæ, anno Domini MCCCCII, apud Salopiam, nostro vulgari dictam Shrewesburye, grande bellum commissum fuit inter dictum Henricum Quartum, tunc regem, et Henricum Percy, filium comitis Northumbriæ, ubi rex victoria potitus est. Extunc majori audacia debriatus, ecclesiasticos viros non mediocriter et alios variis inediis² molestavit, ecclesiasticaque jura et libertates ecclesiarum molitus est infringere, et quamplurima pro tempore suppeditavit; a quibus et cæteris quampluribus enormitatibus illatis, ut dictus dominus tunc de amore et timore desisteret, antememoratus pius pater Ricardus archiepiscopus, primitus ab ore ad os tanquam sibi bene acceptus et audiendus, deinde per caritativas epistolas rogavit, et instanter sub reverentia qua decuit requisivit, quatenus ab hujusmodi molestationibus desisteret, ac³ jurisjurandi sui vinculum ad mentem reduceret ad æternæ salvationis salutem. His autem monitionibus et aliis magis ponderandis articulariter scriptis a prædicto rege spre-
tis et neglectis, athleta Christi Ricardus, pater antedictus, in et contra quosdam injuriantes monitionem primo, secundoque sententiam majoris excommunicationis in genere fulminavit, eisdemque diem præfixit ad dicendum causam quare in aggravationem sen-

The battle of Shrewsbury in A.D. 1402.

Henry's injustice and encroachments.

Archbishop Scrope tries in various ways to check him.

¹ *similiter*] scilicet, H.

² *inediis*] modis, H.

³ *ac*] et, H.

The rage
of the king.

Who orders
the earl of
Somerset
to arrest
him.

The arch-
bishop is
seized,

and
brought
before the
king at
Bishop-
thorpe.

William de
Fulthorpe
(nct Ful-
ford) con-
demns him
to death.

He is exe-
cuted near
Clemen-
thorpe.

tentiae procedere non deberet. Quæ, divulgata in ore multorum, devenerunt ad notitiam regis Henrici sæpe- dicti, qui hujusmodi non patienter ferens, occasiones perversas contra archipræsulem, tanquam suorum sub- ditorum fautorem, quærens, irascibiliter machinavit

qualiter in eum vindicare poterat. Tandem anno regni sui sexto mandavit Johanni Beauforth, seniori filio suo, comiti Somersetiæ, quatenus, aliis postpositis, dictum reverendissimum ¹ patrem, quacumque regni parte in- ventum, acriter infestaret. Qui, collecta populi multi- tudine, crudeliter jussa paterna perimplens, quamcito ad præsentiam ejusdem reverendissimi patris, in cras- tino Ascensionis Domini, xix^o. die Maii, anno Domini

M^o. CCCC^o. quinto, advenisset, impetu rapidissimo manus in eum violentas atque sacrilegas tam ipse quam sui complices inhumaniter apponentes, præfatum ve- nerabilem patrem maximo tumultu et ignobiliter ad castrum Pontisfracti turpissime convitiando perduxerunt, unico tantum familiari, puta capellano, a longe sequente sibi relicto. Abinde, paucis dierum numero effluxo, ipsum venerabilem patrem in majorem sui de- spectum ad manerium suum de Bisshophthorpe adduci fecerunt, ubi feria secunda in septimana Pentecostes, accedente octava die Junii, anno Domini MCCCCV. prædicto, memorato rege infra dictum manerium per- sonaliter interessente, quidam Willelmus Fulforde miles, juris et litterarum peritus, in principaliori sede infra aulam manerii prædicti pro tribunali sedens, ante me- moratum athletam Christi coram se irreverenter ad- ductum, capite fere truncandum adjudicavit.

Sententia lata, idem athleta per maleficos trahitur, despicitur, et velocius transire compellitur. Atque super equum, macerum valde et indecentem, ipsum imprudenter sedere fecerunt, facie ad caudam equi versa. Taliter eum ducentes cum ignominia et rubore

¹ *reverendissimum*] reverendum, H.

quousque perventum fuerit ad certum locum in campo juxta Clementhorpe prope Eboracum; quo in¹ loco, contra antiquæ legis præceptum, quinta vice collo percussus, corruens in terram vitam hujus sæculi caducam amisit. Cujus corpus, die tunc sequente, quatuor vicarii de choro ecclesiæ cathedralis Eboracensis ad eandem ecclesiam (paucis aut nullis concomitantibus) sub silentio, non absque timore et tremore, deportaverunt, ubi in orientali fine novi operis dictæ ecclesiæ, mediocri cultu, velut temporis qualitas permittebat, illud sacrum corpus humatum requiescit.

Four vicars carry the body to York and bury it in the Minster.

Est etiam memoriæ commendandum qualiter eadem octava die Junii qua venerandus pater antedictus, una cum domino Mowbray tunc marshallo Angliæ, et Willelmo Plumton milite, morti eidem adjudicatus² est, sæpeditus rex Henricus, equitando a Bisshopthorpe usque Cawod, percussus fuit lepra gravissima, a qua nullis medicamentis humanis potuit sanari.

Henry is smitten with leprosy.

DE MAGISTRO³ HENRICO BOWET, ARCHIEPISCOPO EBORUM.

Quadragesimus nonus, magister Henricus Bowet, doctor utriusque juris, primo auditor cameræ papalis pluribus annis, et in curia Romana regis Henrici Quarti procurator generalis, deinde Bathoniensis episcopus, ad sedem Eboracensem est postulatus; et, mense Aprilis, anno Domini MCCCCVIII., pallium suscepit.

Henry Bowet. A.D. 1408.

Hic aulam in castello de Cawod, ac coquinam in manerio de Oteley de novo suis sumptibus ædificavit; et ecclesiam de Waltham super Thamisiam, ad sustentationem duorum capellanorum uniusque obitus in ecclesia Eboracensi, pro salute animæ suæ, dictæ ecclesiæ Eboracensi appropriavit.

His buildings and gifts.

¹ in] om. H.

² eidem adjudicatus] dicatus, H.

³ magistro] om. H.

His great
hospitality. Hic etiam¹ erat pater hospitalis² super præde-
cessores suos; diversi generis familiam magnam ad-
unavit, ac, incomparabiliter adunatos reficiens, omnes
suos vicarios in anno honorifice vestivit. Fertur³ etiam
iiii.^{xx.} dolia vini rubei ad ejus hospitium delata pro
uno anno non sufficere.

His death
and burial. Obiit autem iste archiepiscopus in manerio suo de
Cawod, xx^o die mensis Octobris, anno Domini MCCCC.

What he
did at the
Minster.

XXIII., anno vero translationis suæ xv^o, corpusque ejus,
ad ecclesiam Eboracensem delatum, ad altare Omnium
Sanctorum sepultum existit: quod quidem altare idem
pater dum vixit sumptibus suis propriis erigi fecit et
consecravit, ac illud libris et ornamentis ornavit. Hic
etiam pater unum vestimentum completum cum duo-
decim capis nigri coloris, et aliud vestimentum cum
ix. capis rubei coloris huic ecclesiæ contulit.

DE JOHANNE KEMPE ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

John
Kempe.
A.D. 1426.

Quinquagesimus, magister Johannes Kempe, primo
Rofensi, secundo Cicestrensi, tertio Londoniensi præ-
fuit ecclesiis; ac deinde per Martinum Quintum in
festo Sanctæ Margaretæ Virginis, anno Domini MCCCC.
XXVI., ad Eboracensem ecclesiam translatus est, ac
die . . . mensis Septembris, anno Domini MCCCCXXVI., et
anno suæ translationis [], anno vero Henrici
Sexti [], in Eboracensi ecclesia sua est magno
cum honore intronizatus.

His great
skill and
services to
the state.

Erat autem iste archiepiscopus, propter multiformem
a Deo sibi collatam gratiam, pretiosus in oculis om-
nium. Et quia in consiliis et tractatibus regni magnæ
prudentiæ et multæ erat strenuitatis, communi regni
consilio cancellarius Angliæ est effectus. Cum vero
summi pontificis auribus tanti viri fama insonuit,⁴ mox
eum in cardinalem presbyteratus, deinde episcopatus

Is made a
cardinal.

¹ *etiam*] om. H.

² *hospitalis*] hospitalitati, Text.

³ *Fertur*] Ferunt, H.

⁴ *insonuit*] insonuerat, H.

erexit. Fertur enim istum archiepiscopum tantæ auctoritatis, literaturæ, et ingenii extitisse, quod, si in curia Romana stetisset, summus pontifex fuisset.

Iste archiepiscopus maneria sua honorifice renovavit, His gifts.
ac diversa de novo ædificavit. Cumque huic ecclesiæ
per annos præfuisset, eamque nobiliter rexisset,
die mensis anno Domini MCCC. ,
et anno suæ translationis , ad sedem Cantuariensem est translatus.

Ex ejus dono est in ecclesia Eboracensi unum vestimentum completum cum tribus capis de purpureo panno. Hic itaque cælaturam navis ipsius ecclesiæ inferiore colore niveo nitidissimo illuminari fecit, et etiam nodos ipsius auro puro præfulgenti sumptibus suis propriis deaurari fecit. Paints the ceiling of the nave.

DE WILLELMO BOTHE ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Quinquagesimus primus, Willelmus Bothe, de episcopatu Coventriensi et Lichefeldensi ad sedem Eborum est translatus, et xxiii^o. die mensis Septembris, anno Domini MCCCCLII., pallium suscepit.

Hic itaque¹ archiepiscopus, de genere militari procreatus, juris et litterarum peritus, in hospice London, Educated at Gray's Inn.
vocato Graves In, diu stetit. Post hoc vero sacerdotii gradus adeptus, canonicus ecclesiæ cathedralis Sancti Pauli London² est effectus. Deinde, paucis effluxis annis, in pastorem Coventrensem et Lichefeldensem electus, ac postea ad sedem Eboracensem translatus fuit. Hic vero archiepiscopus, pauperum amator et protector, onera diversa et amerciamenta in curia sua per senescallos suos tenentibus suis imposita, firmas et debita egenis et inopibus multotiens relaxabat³ vel omnino condonabat.⁴ Hic itaque nedum vicariis A great friend to the poor.

¹ itaque] utique, H.

² London] om. H.

³ relaxabat] relaxavit, H.

⁴ condonabat] condonavit, H.

Appropriates churches to the vicars at York and Southwell.

ecclesiæ cathedralis Eboracensis, ut cum aliis pro salute animæ suæ devotius exorarent, ecclesiam de Walope in comitatu Suthamton, sumptibus suis propriis et expensis, in vita sua appropriavit, sed etiam vicariis ecclesiæ collegiatæ Suthwell ecclesiam parochialem de Knesall simili modo contribuit. ♦

He dies at Southwell, and is buried in St. Mary's chapel there.

Vixit autem in archiepiscopatu annis duodenis,¹ diebus quatuor; quibus completis, obiit apud Suthwell xxº. die mensis Septembris, anno Domini mºccccº. sexagesimo quarto, anno vero Edwardi Quarti quarto, sepultusque est inibi in capella Beatæ Mariæ juxta palatium archiepiscopi, quam idem archiepiscopus sumptibus suis propriis et expensis honorifice renovavit, ac ornamentis et diversis libris eam ditavit.

He gave a book to York Minster library.

Ex ejus archiepiscopi dono sunt in libraria ecclesiæ cathedralis Eboracensis duo volumina, continentia Guorram super Evangelia.²

DE GEORGIO NEVYL ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

George Neville.
A.D. 1464.

Educated at Oxford, and a man of parts.

Chancellor of Oxford and bishop of Exeter.

Quinquagesimus secundus, successit Georgius³ Nevell, cui sanguinis præclaram nobilitatem vetustissima sui generis prosapia dedit, comitis Sarum (fama atque forma) illustrissimi filius, consanguineusque invictissimi principis Edwardi Quarti. Is omni ingenii solertia a primis annis plurimum claruit, in quibus ad universitatem Oxoniæ a parentibus suis deditus, multa cum humanitate multoque labore pulcherrima litterarum studia amplexus. Adeo tandem in Divinarum humanarumque rerum cognitione dotatus, omnes pæne fortuna et sanguine minores antecellit, famamque vehementer ampliavit; ubi ob tantam claritudinem post annos paucos cancellarius præcipuus urbis Oxoniæ, patronusque effectus est. Cæterum inter⁴ tantas animi

¹ *duodenis*] duodecim, H.

² *Evangelia*] Evangelium, H.

³ *Georgius*] Gregorius, H.

⁴ *inter*] in, H.

dotes, præclarissimasque virtutes regia celsitudo magnifice intenta ipsum in pastorem episcopumque Excestre præfecit; ibique paululum moratus, ob sua merita non solum a principe, verum etiam a cunctis imperii majoribus carissimus habebatur. Unde, sede Eboracensi vacante, omnes in eum ecclesiæ patres, propter egregias viri virtutes, humanissimeque ab ipso gesta consuluerunt, regioque consensu ipsum in archiepiscopum¹ mira cum celebritate elegerunt; ubi ejus splendor tanto clarius innotuit quanto alios gradu ac dignitate antestetit.² Et quoniam in tanta fama supra multos mortales claruit, regia prudentia, existimans³ suo studio ingenioque reipublicæ posse non modicum commodare, tandem eum magno cancellariatus officio ditavit; in quo regem imperiumque gloria abunde honoravit. Postremo, uti mortalium uniformitas deposcit, longa ægitudine fatigatus, veniendo versus ecclesiam suam, in loco qui vulgo Blyth-law nuncupatur, natura cessit, atque ætate quadragenarius aut paulo super in fata obiit. Cujus corpus ad ecclesiam Eboracensem a multis nobilibus delatum in perpetuas sedes; epitaphioquæ tali insignitur:

Made archbishop.

Chancellor of England.

Dies near Blyth, and is buried at York.

*O Junii felix octava dies! obierunt
Qua tres pontifices istius ecclesiæ,
Sanctus Willelmus, Ricardus Scrope quoque, Nevill
Ecce! Georgius hoc sarcophago recubans.
Sicut congaudens peperit tres Anna Marias,
Sic parit hos trinos mater hæc ecclesia.
Nunc, Willelme, Petreque, preces effundite vestras,
Ut vobis junctus sit pius ille pater.
Et te, Ricarde, veluti tua fama decorat,
Huic succurre tibi luce⁴ necis simili.⁵*

An epitaph for him.

¹ archiepiscopum] archiepiscopatum, H.

² antestetit] antecellit, H.

³ existimans] cum ins. H.

⁴ luce] die in text, MS.

⁵ simili] sæculi, H.

*Prædicta, Gildarde, Medarde, die, venerate,
 Vestris cum precibus subveniatis ei.
 Nobilitas generis, vel honor, vel scientia cleri,
 Præsulis aut. culmen extulerat nec eum.
 O quam mansuetum, castum, sobriumque salubrem,
 Tantum plebs Boreæ plausit habere patrem!
 Scribere quid refert plus quis vel qualis erat, nam
 Omnia eum merita laude nitere probant.
 Mille quadragintis annis, sex septuaginta,
 Transiit e mundo scandere celsa poli.*

DE LAURENTIO BOTHE, ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Laurence
 Booth.
 A.D. 1476

Quinquagesimus tertius, Eboracensem ecclesiam rexit magister Laurentius Bothe, primo ejusdem ecclesiæ canonicus, deinde Dunelmensis episcopus, postea vero ad sedem Eborum est translatus per summum pontificem Sextum papam Quartum, primo die Septembris, anno Domini M^oCCCC^o. septuagesimo sexto. Et in festo Sancti Cuthberti, videlicet, iiii^{to} die Septembris, anno Domini 1477, fuit intronizatus in propria persona in ecclesia sua metropolitana ¹ Eboracensi cum magna convivio in palatio suo ibidem.

He is a
 (half)
 brother of
 William
 Booth.

Hic, de genere militari procreatus, frater fuit Willelmi Bothe nuper archiepiscopi Eboracensis ex parte patris, et dum in humanis agebat diebus magnum fovebat domicilium, ac de universitate Cantabrigiæ in legibus licentiatus.

Founds a
 chantry at
 Southwell.

Cantariam de duobus capellanis perpetuo celebraturis in nova capella contigua ecclesiæ collegiatæ de Suthewell, juxta sepulturam Willelmi Bothe archiepiscopi, fratris sui, sumptibus suis fundotenus erexit ubi tumuletur, fundavit et dotavit sufficienter. Maneriumque de Batersay cum pertinentiis suis sumptibus de

¹ *metropolitana*] metropolitana B.

quodam Stanley emit et optavit, de cujus fructibus dicti duo capellani recipere debent annuatim pro salariis¹ suis xx. marcas, æqualiter inter se dividendas, ut patet clarius per cartam inde confectam inter dominum archiepiscopum et decanum capituli² Eboracensis.

Vixit autem in archiepiscopatu Eboracensi tribus annis et novem mensibus, et obiit in manerio suo de Suthewell, die Veneris proxima ante festum Pentecostes, videlicet in festo Sancti Dunstani, inter horas xi. et xii. ante meridiem, anno Domini 1480, et regni regis Edwardi Quarti xix^o.

Dies at
Southwell
and is
buried
there.

DE THOMA ROTHERAM ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Quinquagesimus quartus, ad ecclesiam Eboracensem Thomas Rotheram, alio nomine vocatus Scot, ab ecclesia cathedrali Lincoln, tertio die Septembris, anno Domini 1480, per Sextum papam Quartum fuit translatus; quo die bullæ suæ cum pallio sibi erant præsentatæ hospitio suo juxta³ Westmonasterium. Fuit autem⁴ vir prudens et pietati multum deditus, in villa de Rotherham oriundus, atque in collegio Regali Cantibrigiæ socius, in sacra Theologia bachalarius, nobiliter doctus; deinde regis Edwardi Quarti factus est capellanus. Custos quippe erat privati sigilli, et postea episcopus Roffensis effectus, et abhinc ad ecclesiam Lincolniensem translatus, ubi per ix. annos illam rexit. Cancellarius quoque fuit Angliæ et Franciæ usque ad obitum dicti Edwardi regis, qui obiit ix^o. die Aprilis apud Windesowre, anno Domini 1483,⁵ et regni sui 22 completo.

Thomas
Rother-
ham.
A.D. 1480.

Born at
Rother-
ham.

His offices
in the
state.

Instaulatus fuit idem venerabilis pater in ecclesia Eboracensi cum magno honore in festo Nativitatis

Installed
at York.

¹ *salariis*] *sæculariis*, H.

² *capituli*] *capitulum*, H.

³ *juxta*] *nuper*, H.

⁴ *autem*] *om.* H.

⁵ 1483] 1481, H.

Beatæ Mariæ anno Domini 1481, et parvo post in ecclesia Eboracensi (*sic*) et Beverlaci. In utroque vero loco magnum et notabile fecit convivium.

He founds and endows the College of Jesus at Rotherham. Collegium Jhesu¹ de Rotherham fundotenus erexit, et possessionibus temporalibus, ac ornamentis pretiosis ditavit, et ecclesias de Laxton ac Almonbery eidem appropriavit. Dedit ecclesiæ cathedrali Eboracensi unam pretiosam mitram, pluraque ædificia in maneriis suis de novo fieri fecit, videlicet ad hospitium suum juxta Westmonasterium, coquinam apud Suthewell; pandoxatrium² et pistrinam, ac novas cameras juxta aquam situata apud Bissshopthorpe; pandoxatrium² et pistrinam cum cameris novis ex parte boriali aulæ versus boscum ibidem.

His kindness to his relations. Vixit autem in archiepiscopatu Eboracensi xix. annis et ix. mensibus. Consanguineis quippe suis multumque gratus fuit, ac plures eorum possessionibus temporalibus, alios maritagii, alios beneficiis sublimavit; ac lxxvi. annorum ætatis, vel ultra, in crastino Ascensionis Domini, xxix. die mensis Maii, circiter horam quartam, in aurora illius noctis, duntaxat ægritudine (hoc lumine perduto), vitam invenit, et apud Cawod, anno Domini MCCGCC., et regni regis Henrici Septimi xv^{to}; et anno pontificatus domini Alexandri papæ Sexti octavo, in fatum decessit, et usque Eboracum honorifice corpus ejus delatum fuit, et in tumba marmorea, quam in vita sua fabricare fecerat, ad altare Beatæ Mariæ Virginis in ecclesia cathedrali Eboracensi tumulatur.

Dies at Cawood, and is buried at York. Et infra quatuor menses post mortem illius, Johannes Morton, utriusque juris doctor, archiepiscopus Cantuariensis ac cancellarius Angliæ et sanctæ Romanæ ecclesiæ presbyter-cardinalis, et Johannes Alcocke decretorum doctor Eliensis episcopus, ac T. Jane decre-

¹ *Jhesu*] Christi, *ins.*

² *pandoxatrium*] pandoxatorium, H.

torum doctor Norwicensis episcopus, in fatum decesserunt; et eodem anno T. Langton, legum doctor, Wyntonensis episcopus, etiam decessit.

DE THOMA SAVAGE ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Quinquagesimus quintus, Eboracensis ecclesiæ suscepit regimen Thomas Savage, de parentela militari oriundus, qui primo ecclesiæ Roffensis, deinde Londoniensis præfuit episcopali dignitati; et ab ecclesia cathedrali Londoniensi usque ad ecclesiam Eboracensem per dominum Alexandrum papam Sextum, anno nono pontificatus sui, die Lunæ in septimana Paschæ, videlicet xii^{mo} die Aprilis, anno Domini 1501, et anno regni regis Henrici Septimi xvi^o, quo die bullæ suæ erant in ecclesia Eboracensi publicatæ et ostensæ, fuit translatus, nec fuit per capitulum electus, sed ad nominationem regis et provisione¹ domini papæ illi ecclesiæ præfectus et ordinatus.

Et eodem anno, in Dominica die proxima post festum Sancti Martini in hyeme, serenissimus princeps Arthurus, ætatis xv. anno, regis Henrici Septimi primogenitus, in ecclesia Sancti Pauli London cum magna solemnitate duxit in uxorem Catherinam, juniorem filiam trium filiarum et hæredum nobilis regis Hispaniæ. Quid plura? peractis solemnitatibus et pompis in hoc regno invis, idem princeps Arthurus, cum hujusmodi sua conjuge apud Ludlow familiam fecerunt. Die Sabbato in septimana Paschæ, videlicet 30 die Aprilis, anno Domini 1502, et regni regis Henrici Septimi patris sui xvii^o, in fatum decessit; et circiter festum Purificationis Beatæ Mariæ tunc proximo sequens, prænobilis principissa Elizabetha regina Angliæ ab hac luce in turri London in puerperio migravit, et apud Westmonasterium sepelitur.

Thomas
Savage.
A.D. 1501.

Marriage
of prince
Arthur.

The prince
dies soon
after.

Queen Elizabeth
also.

¹ *provisione*] permissione, H.

The arch-
bishop a
great hun-
ter, with
many tall
servants.

Præfatus autem Thomas archiepiscopus assidue erat conversatus circa temporalia pro beneplacito domini regis. Venationes quamplurimas frequentabat, pluresque expensas circa ædificationes et renovationem ædificiorum in castro suo de Cawod, et in manerio de Scruby suo tempore refudit, plurimos famulos domesticos habens in statura proceros.

He was
never in-
stalled.

Nunquam erat installatus in ecclesia Eboracensi, nisi secretiori modo, nec in ecclesia Beverlaci, nisi per procuratorem, et sic primus fuit qui omisit convivia et solemnitates consuetas in stallatione archiepiscoporum Eboracensium.

Dies at
Cawood
and is
buried at
York.

Et secundo die mensis Septembris, anno Domini 1507, et domini Julii papæ Secundi anno quarto, et regis Henrici Septimi xxiii^o. incipiente, in castro¹ suo de Cawodd ab hac luce migravit, et xiii^o. die ejusdem mensis cadaver² ejus in quadriga honorifice ad ecclesiam Eboracensem allatum, exequisque [et] solennitatibus ipso die peractis, et in crastino, viz. in festo Exaltationis Sanctæ Crucis, cum solemnitate qua decuit traditus fuit sepulturæ ibidem.

DE CRISTOFERO BAYNBRYGG ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Christo-
pher Bain-
bridge.
A.D. 1508.

Quinquagesimus sextus, metropolitæ ecclesiæ Eboracensis curam gerit Cristoferus Baynbrigg, utriusque juris doctor, de generosa stirpe juxta Appelby in Westmorland oriundus, qui custos rotulorum domini regis Henrici Septimi, et decanus ecclesiæ Eboracensis ad tempus, deinde ad sedem episcopalem Dunelmensem promotus, in qua per unum annum continuans abhinc ad sedem metropoliticam Eboracensem, xvi^o. die mensis Decembris, anno domini M^l. v^o. viii^o., tempore Henrici regis Angliæ Septimi, per dominum Julium papam Secundum anno sexto translatus est.

Bishop of
Durham,
&c.

¹ in castro] om. H.

| ² cadaver] om. H.

Et anno xxiii^o. regni regis Henrici Septimi incipiente, Henry VII. dies.
 xxiii^o. Aprilis, anno Domini prædicto, præfatus illustrissimus rex Henricus Septimus in fatum decessit apud Richmond, et apud Westmonasterium sepultus anno regni sui xxiii^o. Henricusque ejus filius, in regem Henricum Octavum sublimatus, coronatus fuit apud Westmonasterium, in festo Apostolorum Petri et Pauli, anno 1509, et ætatis suæ anno xviii^o. completo, qui parum ante duxit in uxorem Katherinam, alteram filiarum regis Hispaniæ ac Castellæ et Legionis, quæ prius nupta fuit Arthuro principi, fratri seniori ipsius Henrici Octavi.

Præfatusque reverendissimus pater Romam proficiscens per dominum Julium papam Secundum ad dignitatem cardinalatus et in presbyterum-cardinalem, primo tituli Sanctorum Petri et Marcellini, deinde tituli Sanctæ Praxedis, promotus fuit, motu proprio ipsius summi pontificis, ac in curia residens Romana magnam fovebat familiam per (*blk.*) annos, et in quarto unius anni; interimque Julio papa Secundo, mense Februarii anno Domini 1512, defuncto, Leone autem papa Decimo, xi^o. die Martii, anno Domini prædicto, in sede Apostolica sublimato. The archbishop goes to Rome, and is made a cardinal.

Et anno sequente, videlicet 1513, serenissimo principe Henrico rege Angliæ Octavo in Frauncia cum magno exercitu transfretante, oppidumque de Turwyn hostiliter devicto et prostrato, ac de Turnay obtento, ac Jacobo Scottorum rege cum magna armatorum [copia] regnum Angliæ hostiliter intrante in bello apud Brankstonmore interfecto, cum pluribus suorum magnatum, et populi sui ad numerum xxvi. mille interemptis per comitem de Surrey et suum exercitum. The expedition to France. Capture of Tournay.

Et deinde, anno Domini 1514, anno secundo domini Leonis papæ Decimi, et regni regis Henrici Octavi vi^o. xiii^o. Julii, dictus Christoferus archiepiscopus Eboracensis, intoxicatus per quendam capellanum Italicum domesticum ejusdem patris, Romæ decessit, et ibidem honorifice sepultus. The archbishop is poisoned at Rome, and is buried there.

A dispute
between
the arch-
deacon of
Richmond
and the
prebenda-
ries of
York.

Mary the
king's
sister
marries
the French
king.

In cujus quidem archiepiscopi tempore magna discordia inter quendam magistrum Thomam Dalby archidiaconum Richmund, solum canonicum residentiarium ecclesiæ Eboracensis, et fere omnes alios canonicos-præbendatos in eadem ecclesia exorta fuit, et duravit usque ad mortem dicti archiepiscopi.

Eodemque anno, videlicet 1514, mense Octobre, Maria soror regis Henrici Octavi, prius archidux Burgundiæ, in uxorem præmissa, maritata fuit apud Amyas regi Francorum Lodwyco.¹

[DE THOMA WOLSEY ARCHIEPISCOPO.]

Thomas
Wolsey.
A.D. 1519.
Bishop of
Lincoln.

Cardinal.

Legate.

Quinquagesimus septimus, Thomas Wolsey, artium magister, apud Ipehwyche oriundus, domini regis elemosinarius, decanusque ecclesiæ Eboracensis, in episcopum Lincoln præfectus, et abhinc ad sedem metropolitanam Eboracensem translatus, cujus bullæ publicatæ fuerunt Dominica Adventus Domini, penultimo die Novembris, anno Domini 1519, anno secundo papæ Leonis, et regni regis Henrici Octavi vi^o, ac anno sequente præfectus et sublimatus est in presbyterum-cardinalem tituli Sanctæ Cecilie, ac etiam in cancellarium Angliæ, ac deinde in legatum a latere cum quodam reverendissimo patre Laurentio Campage cardinali erectus est anno Domini 1519. Et certa statuta edere cœperunt, sed antequam erant plene ordinata et executæ, dictus dominus Laurentius Romam rediit, et

¹ In II. this Life is as follows :—
DE CHRISTOFERO BANEGRIGE, ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

Quinquagesimus sextus metropolitice Eboracensis (ecclesiæ) curam gerit Christoferus Baynebrigg, utriusque juris doctor, de generosa stirpe juxta Appleby in Westmorland oriundus, qui custos rotulorum domini regis Henrici Septimi, et

decanus ecclesiæ Eboracensis, post ad ecclesiam Dunelmensem anno Domini 1501, tandem ad eandem eccl. cath. promotus. Ultra Alpes ad curiam Romanam accessit, ubi favore summi pontificis ad cardinalatus dignitatem assumptus, idem diem clausit extremum, et sepelitur anno Domini m^o. quingentesimo [].

sic dictus reverendissimus pater Thomas Eboracensis et cardinalis, ex nova commissione dicti sanctissimi patris Leonis papæ, solus legatus a latere per totam Angliam et omnes provincias sibi subjectas ordinatus fuit.¹

¹ In H. Wolsey's Life is thus given :—

DE THOMAS [].

Quinquagesimus septimus suscepit regimen, dignitatem, et sedem ecclesiæ Eboracensis dominus Thomas [], qui quidem primo inelyti Henrici [] Angliæ capellanus, deinde regiæ capellæ decanus, postmodum vero propter excellentis ingenii probitatem, singularisque

sapientiæ donum sibi divinitus collatum, ad sedem Lincolniensis ecclesiæ promotus, tandem ad ecclesiæ Eboracensis dignitatem translatus, ac insuper summi pontificis ac Romanæ curiæ favore ad titulum Sanctæ Cecilie presbyter-cardinalis sublimatus; ac demum, propter innatam sibi prudentiam, regis et regni cancellarius effectus.

CHRONICON METRICUM
ECCLESIAE EBORACENSIS,
[AUCTORE JOHANNE DE
ALLHALLOWGATE?]

Prologus de origine et statu ecclesiae Eboracensis.

The present Board or Table shows that York existed for 1200 years before Christ.	Hic Eboracensis templi, metropolis, urbis, Ecclesiæque statum præsens pandit Tabulatum. Milleque bis centum steterat metropole templum, Annis tunc archi-flaminibus deditum. Tempora, jura, statum, progressum, principiumque 5 Ecclesiæ poteris scire per epilogum.
The writer has used the archives and writes in the time of the fourth Thomas, i.e. Thomas Arundel (1388-1397).	Libera primævum nunquam mutavit honorem, Hunc et in hoc ævum servat sibi sola decorem. His fundamentis stetit annis mille ducentis; Christus, Virgo, Petrus, perpetuentque decus! 10 Ecclesiæ, templi conjungere tempora si vis, Annos bis mille quingentos connumerabis. Hæc ex archivis de multis paucula scripsi; Ne lateat latebris Tabula sic publice fixi. Nunc pater et primas hæc dum descripta fuere, 15 En quartus Thomas præsidet et cathedræ; Ecclesiæ jura noscas ut carmine plura, Plenius in Tabula scribitur historia.

Per quem et quando civitas Eboraci condita est.

Dum David Sanctus sceptrum tenuit Judeorum,		York
Inclytus Ebraucus urbem construxit Eborum.	20	founded by
Illustrem, grandem, famosam condidit urbem ;		Ebrauc in
Hanc insignivit nominis ¹ ejus honor.		the time of
Reddat et ut fortem procul atque coerceat hostem,		king
Flumina, fossata, mœnia multiplicat.		David.
Gens ibi plurima, plenaque copia civibus exstat,	25	Called
Classes et merces ingerit unda fluens.		after him.
Urbs velut ex ebore decorata nitens Eboracus		
Fulget candore metropolis Boreæ.		
Annis sexdenis hic regni rexit habenas ;		
Post regem Brutum quintus erat Britonum.	30	

*De erectione templi metropolis, et creatione archi-
flaminis.*

Ebrauc fundavit templum quod magnificavit,		Ebrauc
Diis consecravit, aris variis decoravit ;		puts the
Templum metropole fore prævenerandum, ²		temple at
Archiflaminis hic sanxerat esse locum.		York under
Flaminibus præerat templi reliquisque ministris	35	an arch-
Ritu phanatico jure jubente suo.		flamen.
Hæc observabant Britones ad tempora Christi,		This goes
Aris libabant ordine multiplice.		on for 1200
Templum metropole sic annis mille ducentis		years until
Archiflaminibus phanaticis regitur.	40	Christ is
Post Christum natum, passum, conglorificatum,		born.
Tempore stat modico vana superstitio.		

*De prima fundatione ecclesiæ Eboracensis et consecra-
tione archiepiscopi.*

Ecclesiæ celebris Eboracensis meditando,		Britain was
Matris metropolis cunctis primordia pando.		under
		three arch-

¹ *nominis*] nomine, B.| ² *prævenerandum*] venerandum, B.

flamines, seated at London, York, and Burgus Le- gionum (Caer- leon?)	Archiflaminibus tribus hæc Britannia quondam Insignita fuit, nobilibusque locis.	45
These three rule 28flamines.	Londoniis, Eboraci, sic Burgo Legionum, Qui tunc Cambrorum metropolis fuerat. Præsunt flaminibus viginti sic simul octo, Hoc etenim numero floruit et patria.	50
	Urbes prædictas paulo post tempora Christi Archipontifices suscipiunt celebres. Deficiunt reliquæ, primo frustrantur honore, Ast Eboracensis sola manet stabilis.	
	Anno centeno quinquageno quoque seno Christo rex Lucius credidit et populus:	55
King Lu- cius is converted to Chris- tianity.	Sanctorum poenis, fervore, martyrioque, Motus et exemplis, arripit ipse fidem. Hic alter Salomon, legum pater, orbita pacis, Qui caruit bellis, claruit inde magis.	60
	Sanctus Faganus, collega suus Damianus Regem cum populo mundificant lavacro. Templo mundato, consecrato, reparato, ¹ Metropolis sacra conditur ecclesia,	
A church is built and an arch- bishop put over it.	Fulgida basilica fundatur Virginis almæ, Et patriarchalis erigitur cathedra.	65
	Archipontificem sacantes sede locabant Ut præsit reliquis præsulibus populi. ² Sic archipræsul fugat archiflaminis umbram; Sedem, jus, patriam suscipit atque locum. ³	
	Est sibi signata quædam provincia lata, Quæ sic firmata dicitur Albania.	70
Albania described.	Humbranos, Pictos, Deiros, Jutos, quoque Scottos, Continet Albania, plena, potens patria. Ex Albanacto, trinepote potentis Eneæ, Dicitur Albania; ⁴ littera prisca probat.	75
	Filius hic fuerat et Bruti regius heres, Ex Humbræ fluvio finitimus Boreæ,	

¹ B. omits this line.² *populi*] *populis*, B.³ B. omits these two lines here,
but has them in another place.⁴ *Albania*] *i.e.* *Scotia in marg.* B.

Ortus et occasus Boreas gravatur ubique,
 Oceano fluvijs terminat austræ loca.
 Sanctorum facta confirmavit, solidatque
 Summus apostolicus pastor Eleutherius. 80 Pope Eleu-
 therius
 helps and
 approves.
 Quem susceperunt cultum non deseruerunt,
 Nec successores catholici Britones.

*De causa et tempore primi adventus Anglorum in
 Britanniam.*

Ut defendantur Britones Angli cumulantur,
 Post expugnantur, per eos patriæ spoliuntur,
 Anglis, cum Jutis, sic Saxonibus sociati, 85 The An-
 gles, Jutes,
 and Saxons
 come to
 help the
 Britons.
 Hi sunt tres populi Germania geniti.
 Tunc quadringentus quadragesimus quoque nonus
 Annus erat Christi dum sua vela cadunt.
 Disparitas fidei, cultus, distantia morum 90
 Fœdera dissociant, prælia congeminant.
 Hostis et advena, civis et incola, murmure, telo
 Decertant, spoliunt fraudibus, arte, dolo.
 Ergo fit horrida, guerraque fervida, mutua cædes, 95
 Ferro, peste, fame tota ruit regio.
 Infestant Angli Britones, spoliunt, jugulantque,
 Urbes inflammant, depopulantur agros;
 Ense trucidatur præsul, sedes vacuatur;
 Clerus, plebs, populus exulat, exit, abit.
 Perturbant hostes Divinæ cantica laudis, 100
 Cessant officia, sternitur ecclesia.

*De secunda reparatione ecclesiæ Eborum per regem
 Aurelium et Sanctum Sampsonem archiepiscopum.*

Aureus Aurelius, decus, laus, laurea regni,
 Erigit in melius casus pericula cleri.
 Ecclesiæ sedem, cathedram metropolitanam,
 Pontifices reliquos innovat Aurelius. 105
 King Au-
 relius res-
 tores the
 minster,

and makes St. Samp- son arch- bishop.	Sanctum Sampsonem statuit metropolitanum, Illustrem meritis, moribus, atque fide. Ille reformator regni, legum renovator, Ecclesiæ sanctæ cultor et ipse fuit. Hic princeps populi, procerum pax, gloria cleri, 110 Pupillo, viduæ, tutor et egregius. Punit eos, et parcit eis, subdens, socians hos, De meritis merita congrua cuncta librat. Hostes contrivit, cives in pace linivit; Morti succubuit, potio causa fuit. 115
Troubles begin again, and Sampson flees.	Bella reviviscunt, pejora pericula mergunt, Dum paganorum prævalet impietas. Momentanea, fictaque, frivola pax stabilitur, Seditione nova, pax perit et patria. Mox archipræsul Sanctus Sampson spoliatus, 120 Deseruit sedem, metropolim celebrem.

*De tertia reparatione per regem Arthurum [et] per
Piramum archiepiscopum.¹*

King Arthur restores everything, and makes Piramus arch- bishop.	Audax Arthurus, belli certamine durus, Fortis, securus, concivibus est quasi murus. Auctor opum, vindex scelerum, largitor honorum, Sceptryger Arthurus omnia restituit. 125 Templa Deo, templis clerus felix renovavit, Metropoli sedi præficit et Piramum. Horret præclaro sedemque vacare patrono, Cujus virtute victor ubique fuit. Sic dum regnavit viguit res publica plene, 130 Dum morti cessit prosperitas periit. Proh dolor! Arthuro clauso sub marmore duro, Bipharias sortes excipiunt Britones. Dat varias fortuna vias Britonibus, Anglis, Regnant, subduntur, imperioque carent. 135
---	---

¹ *archiepiscopum*] Eborum ins. A.

Jugiter expugnant hostes, superant, superantur,
 Fœdere firmantur, perfidias cumulant.
 Sic alternatim durat sævissima strages,
 Donec pellantur a patria Britones.
 Depereunt leges, perdunt diademata reges,
 Sicque monarchia disparuit Britonum.

At last
 the British
 rule is
 over-
 thrown,
 and all is
 lost.

140

*Causæ¹ amissionis regni Britonum, et de Tadioco
 archiepiscopo.²*

Cur perierunt, atque fuerunt perdita regna,
 Inseruerunt, nec tacuerunt pristina scripta.
 Rex ferus, et clerus timidus, plebs invidiosa,
 Discordes proceres, fraus, Venus, ingluvies,
 Seditio, cædes, odium, perjuria, lites,
 Regno degeneres destituunt Britones.
 In plures reges partitur nobile regnum,
 Guerrarum signum, fitque ruina patens.
 Turbatis rebus archipræsul Tadiocus,
 Ecclesiæ sedem deserit et patriam.
 Archipontificum Tadiocus sedis Eborum
 Ultimus ex Britonum gentibus ille fuit.
 Corpora Sanctorum, simul omnia vasa sacrorum,
 Cunctas res reliquas transtulit ille sacras.
 Expulsi Britones nomen patriamque relinquunt,
 Dicti Wallenses nomine barbarico.

The rea-
 sons of the
 fall of
 British
 rule.

145

150 Tadiocus
 the last
 British
 arch-
 bishop.

155

*De occasione conversionis Anglorum per Beatum
 Gregorium.³*

Pulsis Britonibus regnant, Angli dominantur,
 Fictis sculptilibus Christi nutu revocantur.
 Anglorum pueros velut Angelicos miseratus,
 Sanctus Gregorius compatitur miseris.

Gregory
 and the
 English
 youths at
 Rome.

160

¹ *Causæ*] De causa, A.

² *archiepiscopo*] Eborum ins. A.

³ *Gregorium*] papam ins. B.

	Angligenas quasi cælicolas splendore nitentes, Gregorius cives perhibet esse poli. Stirpe Deirorum, vultu, forma decorati, Anglis hi causant inde salutis opem.	165
	Hæc Eboracensis regioque Deira vocata, Ex Humbre fluvio tenditur usque Tynam. Elle Deirorum regnum rexit populorum, Nominibus quorum Gregorius cecinit.	
	Edwynum genuit rex hic, regemque futurum, Fortem, præcipuum catholicæ fidei.	170
The con- version of England.	Anno quingento bino simul octuageno, Anglorum populum copulat ipse Deo. Sanctos doctores Anglis misit ¹ pater almus, Duris errores tollere pectoribus.	175
	Hic Augustino ² Paulinum consociavit, Protinus ut valeant subdere regna Deo. Anglos ad Christum vertunt, pietate magistra, Multiplicant fidei semina gente nova.	
Augustine at Canter- bury.	Tunc Augustinus convertens Cantuaritas, Fabricat et fundat primitus ecclesiam. Dorobernensis archipræsul fuit ille, Ipsam qui primus dat fore metropolim.	180

*De conversione Northumbrorum et quarta renovatione
ecclesiæ Eboracensis per Beatos Edwi[n]um et
Paulinum.*³

Northum- bria con- verted. A.D. 627.	Anno sexcento vicens addito septem, Gens Northumbrana fidei capit ipsa salutem. Sedem Gregorius Eboracensem renovando, Ut pridem statuit sistere metropolim, Pontificum numerum sibi limitat et duodecim Quos suffragantes ecclesiæ subiecit.	185
---	--	-----

¹ *Anglis misit*] mittit Anglis,
B.

² *Augustino*] Augustinum, B.

³ *Beatos Edwinum et Paulinum*]
Edwynum regem, B.

Inter metropoles priorem jure sacratum,	190	
In reliquisque pares Gregorius statuit.		
Rex Northumbrorum cunctis præfulsit honore		
Princeps Edwynus, rex pius atque potens;		The glo- rious rule of Edwin.
Anglis, Britonibus, Pictis, Scottis, Meneveis,		
Præfuit Orchadibus gentibus, et reliquis.	195	
Mœchus, prædo, dolus, homicidia sæva silebant,		
Pax et justitia basia grata dabant.		
Nupta viro, vidua, virgo, quicunque viator,		
Absque timore mali proficiunt et iter.		
Providens et prudens fidei secreta requirit,	200	
Fervidus, applaudens suscipit et retinet.		
Sanctus Paulinus reserans oracula vitæ,		Paulinus converts and bap- tizes him.
Edwino regi prædicat ipse fidem.		
Sunt data per Christum proles victoria regum;	205	
Firmat Paulinus, dat sibi signa manus.		
Æde sacra Petri baptizat et hunc Eboraci;		
Archipontificis sic cathedram renovat.		
Mox combinantur Petrus, Virgoque Beata,		
Alma Dei mater, claviger æthereus.	210	
Cælorum domina, Petrus princeps Apostolorum, ¹		
Hi sunt patroni basilicæ gemini.		
Summus et ille Cophy, prothoflumen tunc Eboraci,		
Credidit armatus, conterit ipse fana.		
Regis ad exemplum, ruptis aris idolorum,	215	
Innumerus populus confluit ad lavacrum:		
Reges invitat, subeant baptismatis undam,		
Ecclesiis, cleris ampliat ille fidem.		
Honorius papa Paulinum palliat ipse,		
Officii signum plenius esse notat.	220	
Rex prius Edwynus jecit fundamina templi,		Edwin begins a minster, which Oswald finished.
Sanctus et Oswaldus perficit egregie.		
O quam præclara, quam candida, quam veneranda ²		
Regum basilica sanguine purpurea!		

Death of
Edwin.

Hi reges sancti pro Christo morte perempti 225
Martyrio clarent aureolaque nitent.
Edwini regis sacrum caput hic tumultatur,
Porticus hoc Sancti Gregorii retinet.

*De defensione sedis et ecclesiæ per magnum¹ Wil-
fridum archiepiscopum.*

Fluctu jactatur navis firmissima Petri,
Sed non quassatur, Petri meritis solidatur. 230
Archipontifices elegit nobiliores,
Fortes, magnanimes, magnificosque viros.
Wilfrid I., and inci-
dents in
his life. Magnus Wilfridus meritis cum nomine magnus,
Doctrina magnus catholicæ fidei.
Hunc lux cælestis sanctum designat ab ortu, 235
Ecclesiæque basim fata beata notant.
Hic pro sede sua passus discrimina multa,
Perstitit invictus robore justitiæ.
Carcere conclusus pœnis variis cruciatur,
Post propulsatur, pellitur a patria: 240
Regis, reginæ tyrannide, pontificumque
Exulat invidia; Roma recepit eum.
Jure reformantur in Concilio Generali
Omnia præsumpta, præsulis atque status.
Ecclesias ditat, fundat collegia celsa, 245
Pontificum cathedras erigit atque sacrat:
Convertit gentes Divina laude carentes,
Salvat credentes a nece, peste, fame.
Scotos correxit errantes tempore Paschæ,
Illos instruxit canonicis monitis. 250
Magna facit et magna docet tam magnificus vir,
Magnificatque solum, magnificatque polum.²

¹ *magnum*] sanctum, B.

² After this, in B., follow four
lines from Wilfrid's epitaph:

Wylfridus sanctus, meritis et
nomine dignus,

Mactatus (*sic*) multis per tem-
pora longa periculis,
Quindecies ternos postquam egit
episcopus annos,
Transiit et gaudens cælestia
regna potiri.

*De recuperatione pallii per Sanctum Egbertum
archiepiscopum.*

Egbertus Sanctus, regali germine natus,		Egbert
Regis germanus, et eodem nomine clarus,		recovers
Præsulis et sedis geminumque statum renovavit,	255	the pall.
Neglectum pallium [et] reparavit idem. ¹		
Difficiles partes, omnes conclusit et artes; ²		
Præstans ingenio, clarus et eloquio.		
Scripta Prophetarum, veracia carmina vatum,		
Pectore sincero condidit ille suo.	260	
Hortum conclusum, doctorum florida scripta,		
Archivo stabili congregat atque locat.		
Anglia, Francia, sic Alemannia suscipiebant		
Doctrinam sanam præsulis eximiam.		
Instruit Alquinum Karoli Mag[n]i monitorem,	265	
Doctor et egregius discipulum solidum :		
Doctus et Alquinus mores imitando magistri,		
Instituit studium Parisius celebre,		
Nunc metit Egbertus cælestia semina certus,		
Fructum centenum congregat ipse Deo.	270	

*De libertatibus et possessionibus datis per Adelstanum
et alios.*

Per varios reges dispersum mobile regnum		
Suscipit unitum regem diademate dignum :		
Primus Adelstanus regni fuit ipse monarcha,		Athel-
Nam reliquos reges subdidit ille sibi.		stan's gifts
Ipsius imperio subjecta est insula quæque,	275	and privi-
Et parent pariter obsequio proceres.		leges.
Perdomuit Scotos fundens pia vota Johanni,		
Pontifici gladio saxa cavata docent.		

¹ A doubtful passage, illegible in B. | ² Om. B.

	Hic libertates, regalia, juraque celsa, Prædia nobilia contulit ecclesiæ.	280
	Dum flatu naris, dum visu gaudet ocellus, Regia donata perpetuare jubens.	
Other benefac- tors, such as Ulf. His horn.	Edwysus, ¹ Edgarus, Etheldredus, quoque Knutus Multiplicat ² dona tempore quisque suo.	
	Consul et insignis Eboracensis, comes Ulfus, Prædia præbendis præbuit ille sua.	285
	Tradens ex ebore cornu Petrique sigillum, Investituram constituit solidam.	
	Cornea buccina, candida, lucida testificatur Munus et eximium largiflui comitis.	290
Edward the Con- fessor.	Sanctus et Edwardus rex, confessor venerandus, Omnia confirmat, ac recitando probat.	
	Summi pontifices cathedra Petri residentes, Censuris gravibus singula consolidant.	
	Ornant pontifices nostros primatis honore, Legatos statuunt sedis Apostolicæ.	295

Causæ translationis et mutationis regni Anglorum.

Why the English fell.	Anglorum mores perversi, deteriores Causant errores, regni tollunt et honores.	
	Mutus prælatus, fastu, cultu variatus, Negligit elatus pauperis esse pater,	300
	Officium peragit pro quæstu non animarum, Clerum clade ferit censibus insolitis.	
	Clerus fœdatus luxu, vitiis maculatus, Sacrificando male displicet ille Deo.	
The gene- ral decay of law and religion.	Regula recta ruit reverendæ religionis, Verus claustralis vix reperitur ibi.	305
	Voto, voce piger, Divinis laudibus æger, Tabellis fortis, potibus ille vigil.	
	Princeps prædator, defensor, depopulator, Judex injustus, furibus ipse favens,	310

¹ *Edwysus*] Edwynus, B.

| ² *Multiplicat*] multiplicant, B.

Non timet ille Deum, leges nec ipse veretur,
 Elatus, cupidus, durus, iniquus, atrox.
 Perfidus est populus patrator prodicionum,
 Crapula, rixa, Venus præcipitant et eum.
 Sunt variæ vestes mentis, variæ sibi testes 315
 Excidium regni, dissidiumque probant.
 Edwardo Sancto cælestia regna petente,
 Desiit Anglorum rex, genus, et regimen.
 Haraldus fastu regnum rapit atque coronam,
 Infausto bello mox cariturus eis. 320
 Propter peccata completaque, multiplicata,
 Anglorum populus ensibus occubuit.

*De adventu ducis Normannorum et coronatione
 ejusdem.*

Dux Normannorum nothus, conquæstor honorum,
 Intrans Anglorum terras, dominatur eorum,
 Anno milleno sexageno quoque seno, 325
 Anglia Normannis subdita primo fuit.
 Hunc Eboracensis Aldredus præsul et urbis
 Jure coronavit sceptrigerumque dedit ;
 Confestimque plagam subdit sibi meridianam,
 Non sic Humbranam perdomuit patriam ; 330
 Sed clerum, populum prosternens undique dire,
 Sæpius adversas protulit ipse vices.
 Dacis, Normannis prædonibus atque tyrannis,
 Continuis annis præda fuit patria.
 Hinc surgunt cædes, flagrantur et ignibus ædes, 335
 Omnia prædoni præda fuere malo.
 Flamma vorat villas, agros, ædesque sacratas,
 Sic est prostrata nobilis ecclesia.

William
 crowned
 by Aldred.

York
 burnt.

*De reformatione ecclesiæ, dignitatum, et præbendarum
 per primum Thomam archiepiscopum.*

Præsul præclarus Thomas hoc nomine Primus,
 Diruta, dilapsa singula restituit. 340

- Præbendas, dignitates hic ordine recto
 Dignis distribuit officiique gradus.
 Ecclesiam reparat, simul ornamenta decorat;
 Sedulus officium perficit ipse Dei.
- Epitaph of Thomas. *Qualia vix uni persona, scientia, vita,* 345
Contigerat Thomæ nobilis, alta, bona,
Hæc domus et clerus sub tanto præsule felix
Pæne quod est et habet muneris omne sui est.
 Vir vere sapiens, et parte beatus ab omni,
 Qui cælos anima, corpore ditat humum. 350

*De sententia pro libertate ecclesiæ optenta per Sanctum
 Thurstanum archiepiscopum.*

- Devictis Dacis, Anglos sub fœdere pacis
 Subdunt Normanni, gaudentes culmine regni;
 Sed primo reges odio velut inveterato
 Vexant Humbranos censibus atque jugo;
 Ecclesiam spoliant mox clero Lindicolino, 355
 Et populum subdunt, pontificique novò.
 Stow cum Newercha, simul et Lincolnia, Luda,
 Tolluntur rapide, pro pudor, et pretio!
 Pontificis cathedram dotat direpta rapina,
 Cæli regina non puto laudat eam. 360
 Trans Humbrum cuncta rapiunt, et singula tollunt,
 Ecclesias, clerum, sic populum, patriam.
 Sic effrænata regum processerat ira,
 Ardens pontificum livor et invidia.
 Utque novam veteri, primævam posteriori 365
 Præponant, subdant metropolimque pari.
 Sanctus Thurstinus præsul sua jura tenetur,
 Et libertates ecclesiæ protegit.
 Hic maris et terræ diversa pericula passus,
 Regum, pontificum pertulit ipse minas. 370
 Pontificalia juraque, prædia diripiuntur,
 Et confiscantur quæ bona sunt reliqua:
- York is robbed of Lincoln, &c.
- Thurstan defends the rights of his church.

- Proscriptus¹ præsul Petri sedem petit [atque],
 Decretum papæ Concilique cupit.
 Sicque pater patrum, generalis concio fratrum 375
 Pro libertate iudicium dederant.
 Fas, canon, jura, patrum decreta priorum,
 Horrent et prohibent talia posse pati.
 Hunc sacris manibus sacravit papa Kalixtus,
 Et suffragantes jussit habere patrem. 380
 Reges, pontifices interdictoque ligati
 Parent mandatis principis ecclesiæ.
 Improbis exactor compellitur ore silere,
 Et contentari limitibus propriis.
 Sic confirmata, sic ecclesia solidata, 385
 Eximius præsul fata beata subit.
 Laus populi, plebis, cleri lex, ecclesiæ lux,
 Pauperibusque pater, pax erat et patriæ.
 Viginti quinque pastor bene rexerat annis,
 Post obiit: *quid ob id? justus abit, nec obit,* 390
Vivere carne mori fuerat, sed carne resolvi,
Est modo vera salus, vita beata sibi. Vita Tur-
 stini, p. 268.

De suffraganeis et provincia ecclesiæ Eboracensis.

- Ecclesiæ primis patronis enumeratis,
 Archipræsulibus nonnullis commemoratis,
 Pontificum numerum suffragantum patriarchæ 395
 Nomina, sicque loca congruit exprimere.
 Plenius ut pateant, repeto primordia templi,
 Apto principio convenient reliqua.
 Ebraucus² primo fundat metropole templum,
 Archiflaminibus instituitque locum. 400
 Albanie struxit³ urbem quæ dicitur Acclud,
 Atque puellarum sic locat arce locum:
 Acclud Dumbrecana⁴ castrum nunc Burgus Edini,
 Nomina nunc alia, sic variata gerunt.

¹ *Proscriptus*] Prædictus, B.

² *Ebraucus*] Ebrauctus, C.

³ *struxit*] construxit, B.

⁴ *Dumbrecana*] Dunbrethana, B.

	Ille monarcha fuit, nam tunc Britannica proles	405
	Incoluit patriam, Pietus abestque Scotus.	
	Sic Eboracensis prothoflumen præfuit amplis	
	Albaniae patriæ flaminibus, populis.	
	Rex Britonum Lucius fidei primordia sumens,	
	Instituens archipontificem solidat.	410
	Sic templum, sedes, populus, provincia dantur,	
	Primitus ut prothoflaminibus suberant.	
	Hujus metropolis provincia congrua constat,	
	Omnis et Albania metra priora notat.	
	Pictorum populus, animosus, fervidus, audax,	415
	Extremos fines occupat Albaniae.	
	His dono Britonum plaga Cathanesia cedit,	
	Qua sic obtenta viciniora petunt.	
	Planaque montana transcendunt, meridiana	
	Mixti Britonibus optinere loca.	420
St. Ninian.	Ex Britonum gente genitus præsul Ninianus,	
	Pictorum populis prædicat ipse fidem.	
	Ecclesiam struxit quæ Candida Casa vocatur,	
	Ad morem Britonum præsul et ipse Brito.	

*De adventu Scotorum in Britanniam.*¹

The Scots come to Britain.	Pervaga Scotica gens, Hibernica rura relinquens,	425
	Occiduis residet partibus Albaniae.	
	Occiduo primo, sed post Ergadia ² juncta,	
	Cesserunt Scotis, pristina scripta ferunt.	
	Fœdere cum ferro Picti Scotis ³ sociantur,	
	Ficta fides fuerat, exitus acta probant.	430
	Mensa funesta Picti cum fraude Scotorum	
	Artis non Martis deperiere dolo.	
	Expulsis Pictis damnanda calliditate	
	Ad loca montana præripuere Scoti.	
	Montes prædicti fines sunt Berniciorum,	435
	Juris et Anglorum, scribit ut inde Beda.	

¹ Om. B.

² *Ergadia*] Argadia, B.

³ *Picti Scotis*] Pictis Scotti, B.

Ultero citroque Scoticum mare Berniciorum Transalpes sola Scotia dicta fuit.	Who and where they were.
In cunctis planis Anglorum lingua coruscat, Ast in montanis barbara Scota sonat.	440
Gregorius sedem decrevit sic renovandam, Ut perseveret metropolis et honor.	
Gentes finitimas, duodenos pontificesque, Gregorius statuit metropoli subici.	
Omnibus Edwynus populis quos jure regebat Pastor Paulinus præfuit ille pater.	445
Sicque Deirorum, Scotorum, Berniciorum, Primas Orchardibus et patriarcha fuit.	
Hos pater Egbertus Anglus, sermone disertus, Ecclesiæ ritum catholicæ docuit.	450
Reges Scotorum, Kalixtus, pontificesque Metropoli pariter obsequiare jubet.	Yörk the metropolis of the Scots.
Sic Eboracensem Scotorum metropolitam Declarant summi pontifices varii.	
Damnant electos sacrari posse vicissim Archipontificis sed proprii manibus.	455
Regum Scotorum, Maniæ simul, et Noricorum Singula præmissa, signaque scripta probant.	

*Ponuntur nomina quorundam suffraganeorum pro-
fessorum.*

Quosdam pontifices professos, sicque sacratos, Exempli causa monstrant sequentia scripta.	460	Durham and Car- lisle suffra- gans of York.
Lindisfarnenses Gaufridus et ipse Ranulphus, Thomam, Thurstinum concoluere patres.		
Nunc Dunolmensis sedes et Karleolensis, Quod suffragantur res manifesta docet.		
Nam Dunolmensis Walterus, post Nicholaus, Waltero præstant obsequium solitum.	465	
Sic et Silvester, Walterus Karleolensis Profitebantur ei; scripta docent propria.		
Ast Eboracensem matrem devota colebat, Paruit et semper Candida Casa sibi.	470	Whithern also.

	Ecclesiis Scotiæ cunctis antiquior extat, Sanctorum miris Candida pro meritis, Quæ vox, quæ poterit, qualisve retexere lingua, Quot recipit patres Candida Casa ¹ sacros. Nam Gamelinum Rogerus pater, atque Johannem ^f 475 Henricus sacrant ordine canonico.
St. Andrews.	Andreæ Sancti præsul Fothad cathedratus, Mox primo Thomæ præstitit ille fidem. Post quem Thurgotus succedens, postque Robertus, Thomæ, Thurstino paruerant patribus. 480
Glasgow and the Orkneys.	Thomas Glasguensem post ordinat, et Michaellem, Parendi formam voce manuque capit. Atque rebellantem successoremque Johannem Thurstinus revocat metropoli propriæ. Sic Orchardensis Radulphi, Rogeriusque, 485 Thomæ, Girardo, supposuere manus. Dictum Wymundum Thomas sacrat ille Secundus, Sacratum recipit insula quæque patrem.
Other suffragans.	Primas Willelmus hic tertius Ergadiensis ² Et Dunkeldensis obsequiis fruitur. 490 Plurima nomina cognita, barbara promere posse Præfero tollere fastidia pentametris. Nominibus varii, variis ³ primatibus astant, Professique Petri ferre suave jugum. Sacrant, perficiunt altaria basilicasque 495 Nutu primatum cætera quæque sacra. Hæc reperire potes quarumvis religionum Archivis, si vis quærere quando placet.

*Conclusio.*⁴

An address to SS. Peter and An- drew.	Princeps Petre, pater patriæ, patroneque, pastor, Scotos confractos consolidare stude. 500
--	---

¹ This is an error. These were
bishops of Man and the Isles.

² *Ergadiensis*] *Archadiensis*, B.

³ *variis*] *varibusque*, C.

⁴ *Conclusio*] *Om. C.*

Errantes revoces, humeris reddens et ovili,
Ecclesiæque tuæ metropoli Scotiæ.
Mitis et Andreas coapostolus, ipseque frater
Petri germanus, paruit ille Petro.
Miror ut Andreas, cur non mitescere discis, 505
Filius ipse precor hunc imitare patrem.
Dum colis Andream, Petro servabis honorem;
Sint sine livore colla subacta Petro.
Guerrarum gladium vagina, Petre, reconde,
Clavibus æternis nos rege pacificis. 510
Reges et cleri, populi, provincia, regna,
Sint unita tibi fœdere perpetuo. Amen.¹

¹ Explicit *ins.* B.

ALIUD CHRONICON METRICUM ECCLESIAE EBORACENSIS.

John de Alhalowgate has previously written on the earlier bishops.

The author will add to his work,

and will record the British bishops.

Reserante nobis in scriptis suis tabulatis quodam prædecessore nostro, Johanne de Alhalowgate,¹ felicis antiquitatis memoriam ad posteritatis notitiam, de ordinatione et quorundam successione episcoporum Eboracensium, qui fuerunt a tempore et² principio Christianitatis hujus regni Angliæ tempore Anglorum inhabitantium, id est a Sancto Paulino dictæ sedis episcopo, et qui eidem successerunt, usque ad Wilfridum Juniorem, quintum ejusdem sedis episcopum; ego, simplex in eadem ecclesia presbyter,³ succedendo, super idem opus superædificare gestiens, plures ibidem digne succedentes archiepiscopos superaddere proposui memoriæ commendandos; sed pro eo quod diversi archiepiscopi in eadem sede fuerunt ante dictum Paulinum, de quibus multis legentibus est incertum, in tempore videlicet Britonum ibidem regnantium; ideo, propter hujusmodi scrupulosas et dubitationis⁴ opiniones omnino deponendas, et viam veritatis rei gestæ scire volentibus cognoscendam, ne posteris veniat in dubium quosdam ibidem archiepiscopos ante tempus prædictæ⁵ Christianitatis tempore Britonum, in præsentī rubrica

¹ *Alhalowgate*] Alhabigate, A.

² *tempore et*] om. A.

³ *presbyter*] om. A.

⁴ *dubitationis*] dubitantias, A.

⁵ *prædictæ*] prædictum, A.

seriosè recitabo. Et propter majorem dictæ sedis anti-
 quitatis et auctoritatis prærogativam, primo de pri-
 maria ordinatione et fundatione templi metropolitici¹
 ibidem in tempore gentilitatis Britonum; deinde de
 originali erectione sedis archiepiscopalis per regem
 Lucium in eadem; et postea de successione omnium
 archiepiscoporum catholicorum reverendæ dictæ sedis
 Eboracensis, scilicet² a præfato Paulino successive
 usque ad venerabilis memoriæ³ Willelmum, quinquæ-
 gesimum primum dictæ sedis archiepiscopum, jam
 instantem, prout tam ex Legendis Sanctorum, Historiis
 Anglorum, diversorum annotationibus Cronicorum ex-
 cerpsi, et in quandam brevem summam præsentem
 tabulam continentem simpliciter studui compilare;
 eorum omnium saltem nomina episcoporum seriusè
 cum quorundam eorum actibus relatione dignis, et
 ubicunque gesta notabilia contigerint immorando, et
 alias succincto sermone brevius percurrando, cum datis
 et etiam⁴ prælationis suæ pro majori parte, et ubi
 post mortem eorum corpora reconduntur, in quantum
 mea imbecillitas, scriptorum obscuritas, et temporum
 varietates permiserint, annotando, ad laudem Dei,
 præcipue Sancti Wilfridi senioris, ac cæterorum sanc-
 torum confessorum, dictorumque omnium⁵ venerabilium
 archiepiscoporum nostrorum dignam memoriam per-
 petue recolendam, licet a norma metrorum versuum
 decurrendo,⁶ pro faciliiori scrupulosæ materiæ declara-
 tione simul et explanatione facienda cujusdam metri
 vel rithmi iambici et spondaici formam sequendo,
 quandoque certas rubricas prosaice inter diversorum
 tempora præsulum fortassis intimando,⁷ prout, Deo
 dante, melius et efficacius videbitur expedire.

The author
 will carry
 down his
 account to
 William
 Booth, who
 is now
 living.

His plan
 and design.

¹ *metropolitici*] metropolis, A.

² *scilicet*] om. A.

³ In marg. "Will. Bothe, anno
 " 1453 promotus, et anno 1464
 " mortuus."

⁴ *etiam*] om. A.

⁵ *omnium*] om. A.

⁶ *decurrendo*] divertendo, A.

⁷ *fortassis intimando*] fortasse
 intitulado, A.

DE ORIGINALI FUNDATIONE TEMPLI METROPOLIS EBOR.

Ebrauc in
York.

Three
cities in
Britain,
London,
York, and
Caerleon.

Occupaverant autem Britones Britanniam istam, prout legitur in historia eorundem, per MCCCXXX. annos ante adventum Christi, dum rex David in Judæa regnavit,¹ quidam vir strenuus nomine Ebraucus, quintus a Bruto rex, fundavit et construxit civitatem Eboracensem illustrem et formosam;² deinde fundavit et erexit in eadem civitate templum metropole, instituens in eodem archiflaminem, qui cæteris flaminibus et ministris præesset jure suo et ritu phanatico. Præterea sciendum est quod fuerunt³ in ista eadem Britannia viginti octo flamines et tres archiflamines, quorum ditioni cæteri phanatici submittebantur. Sedes vero archiflaminum in tribus nobilioribus civitatibus Britanniae tunc fuerunt, scilicet Londoniis, Eboraci,⁴ et in Urbe Legionum; et sic ille gentilitatis ritus phanaticus perduravit⁵ in dicta Britannia per MCC. annos, id est ad annos clxii. post incarnationem Domini nostri Jhesu Christi usque ad tempus Lucii Britonum regis illustris.

DE FUNDATIONE ECCLESIAE EBORACENSIS ET CONSECRATIONE ARCHIEPISCOPI IN EADEM.

King
Lucius
baptized.

Britanniae itaque⁶ rex præfatus Lucius lxxxviii^{us}, tempore quo regnavit audiens cæteras nationes fidem Christi suscepisse, misit per literas ad papam Romæ Eleutherium, undecimum post Petrum, ut ejus mandato baptizaretur. Quam vero gratiam est consecutus, et sic ipse Lucius cum universis regulis Britanniae fidem Christi suscepit, et baptismi sacramentum per

¹ *regnavit*] regnaret, A.

² *formosam*] famosam, A.

³ *fuerunt*] fuerint, A.

⁴ *Eboraci*] Eboraco, A.

⁵ *perduravit*] perduratur, A.

⁶ *itaque*] namque, A.

ministerium doctorum venerabilium Fagani et Damiani. Deinde præfatus rex, eliminata mox idolatria, cultum veræ religionis in regno suo dilatare¹ curavit, unde præfati doctores ex præcepto dicti domini papæ pro flaminibus episcopos, pro archiflaminibus archiepiscopos ordinabant in sedibus archiflaminum supradictorum, videlicet Eboraci, London', et in Urbe Legionum.

The arch-
bishops
instead of
archfla-
mens.

Evacuata superstitione pristina, ut præfertur, his tribus archiepiscopis, sic noviter ordinatis, xxviii. episcopi subduntur cum diversis parochiis. Subjacent enim metropolitano Eboracensi Deira et Albania, quas magnum flumen Humbriæ a Loegria secernit; Londonensi vero metropolitano submissa est Loegria et Cornubia. Has duas provincias sejungit Sabrina a Cornubia et Wallia, quæ metropolitano urbis Legionum subjacent. Confirmatis ita Britonibus in fide Catholica, viam veritatis quam acceperant nunquam deseruerunt, juxta versus: ²

Albania.

Cf. p. 449.

Quem susceperunt cultum non deseruerunt,
Nec successores catholici Britones.

De quatuor archiepiscopis Eboracensibus tempore Britonum revera sciendum est quod isti sequentes fuerunt³ archiepiscopi sedis metropolis Eboracensis tempore quo perduravit dicta Christianitas per papam Eleutherium, ut præfertur, id est usque ad expulsionem eorum per Anglos et Saxones, ut parum inferius patefiet. Primus in ea sede fuit archiepiscopus Faganus prædictus in tempore Lucii regis. Secundus ibidem archiepiscopus fuit Samson in tempore Aurelii Ambrosii⁴ regis. Tertius archiepiscopus Piramus, alias Priamus,⁵ in tempore Arthuri regis. Quartus et ultimus ibidem archiepiscopus fuit venerabilis Tadiacus, pluribus ibidem regibus subregnantibus. Omnes isti præ-

The four
British
archbis-
hops of
York.

¹ *dilatare*] directare, A.

² *juxta versus*] ut in versibus,
A.

³ *fuerunt*] fuerint, A.

⁴ *Ambrosii*] om. A.

⁵ *alias Priamus*] om. A.

fati fuerunt in eadem sede archiepiscopi successive per multos annos ante tempus Beati Gregorii, Augustini, vel Paulini, ut patet in historiis.¹

Persecution of Diocletian and flight of Tadiacus.

Tandem vero post cxlii. annos, in tempore Dioc[et]iani imperatoris, supervenientibus Anglorum et Saxonum populis hostiliter in hanc² Britanniam sub duce Gormundo Africanorum regis filio, Britonibusque cum suo metropolitano Eboracensi Tadiaco in Walliam per ipsos effugatis, tota Christianitatis gloria, quæ prius hic multos annos³ floruerat, extincta est penitus et deleta, quia ipsi Angli, qui tunc terram istam inhabitabant, erant Pagani idolatriæ sordibus dediti et Divini cultus prorsus ignari.

Mission of Augustine.

Ulterius vero evoluta tempore magno, in anno videlicet Dominicæ Incarnationis cccclxxxii., Mauriti tunc imperatoris⁴ anno decimo, Beatus Gregorius pontificatum⁵ Apostolicæ sedis sortitus, Divino admonitus instinctu, anno xiiii^{mo} dicti principis, adventus vero Anglorum in Britanniam anno circiter clo, misit servum Dei Augustinum et alios cum eo prædicare verbum Dei genti Anglorum. Postea vero idem Augustinus eidem genti Anglorum archiepiscopus ordinatus est in sede Dorovernensi,⁶ ex donatione regis Canciæ Edelberti, quia London non erat infra regnum suum nec sui juris. Quo comperto præfatus Gregorius misit ei plures verbi Dei prædicatores, scilicet Mellitum, Justum, Paulinum, et Rufinum, et duas Angliæ metropolitan' archiepiscopatus sedes habere decrevit secundum Bedam, scilicet London et Eboracum, ubi nullam fecit de Cantuaria mentionem, cujus reor esse causam quod⁷ London antiquitatis prærogativa nobilissima et famosissima totius Angliæ civitas dice-

¹ *in historiis*] cuilibet intuenti, A.

² *hanc*] istam, A.

³ *multos annos*] om. A.

⁴ *imperatoris*] imperantis, A.

⁵ *pontificatum*] Romanæ et, ins. A.

⁶ *Dorovernensi*] vel Cantuariæ

A.

⁷ *quod*] quia, A.

batur, sicut¹ auribus dicti patris Gregorii insonuit, et in eadem sedem metropolitanam fore censuit esse dignum, licet aliter de sede Cantuariensi postea contigisset, venerabili sede metropolitana Eboracensi semper firma et stabili in sua gloria permanente ut in his versibus continetur.

Cf. p. 448.

“Deficiunt reliquæ: primo frustrantur honore;

“Ast Eboracensis sola manet stabilis.”

DE ORDINATIONE PAULINI.

Siquidem anno Dominicæ Incarnationis DCXXV^o. præfatus Paulinus archiepiscopus Eboracensis consecratus est a Sancto Justo Dorovernensi archiepiscopo, et a domino papa Honorio pallium accepit, et a rege Edwino sedem metropolitanam in dicta civitate Eboracensi; et sic per sex annos continuos genti Northanhimbrorum nobilissime prædicavit usque videlicet ad mortem regis Edwini, ut in sequentibus patefiet.

Mission of
Paulinus.

Jam vero omnium scrupulosa dubitatione ex prædictis² sic deleta, ad dictum Paulinum, primum archiepiscopum Eboracensem tempore Anglorum, et ad cæteros sibi succedentes, ut provisimus, debite redeamus.

DE EODEM PAULINO.

Benedicam Dominum, mundi plasmatorem;
Regem regum omnium, nostrum Salvatorem,
Recolendo pariter stylo cum veraci
Dignos archipræsules sedis Eboraci.

Anno sexcentesimo Christi Incarnati

5

Quinto cum vicesimo sunt novo creati;

Paulinus.

Quorum pastor nobilis primus est Paulinus, i.

Gregem pascit utilis dum regnat Edwinus.

¹ *sicut*] ut, A.

| ² *prædictis*] lucide, ins. A.

	Septem annis regimen digne gubernavit, Tunc ad Austrum rediit, dum gens regem stravit.	10
	Sic pastore proprio sedes viduatur, Triginta continuis annis occupatur Tres per suffraganeos, scilicet Colmannum, Aidanum insimul, atque Finianum ; Sed post Strenshall synodo pie celebrata,	15
Wilfrid.	A clero cum populo lite jam sedata, Wilfridus eligitur, abbas Riponensis, . Atque præsul dicitur jam Eboracensis :	ii.
Ceadda.	Sed dum hic in Galliis præsul consecratur, Cedda de Hiberniis mox intronizatur ; Fere per triennium curam ministravit, Donec per Theodorum monitus cessavit, Et Wilfrido præsuli digne sedem cessit, Fraudis factæ nescius in Litchfeld secessit.	20
Wilfrid restored.	Tunc Wilfridus pontifex sede sublimatur, Dignus in operibus cunctis prædicatur. In Ripon ecclesiam de novo fundavit, Et in Hexam alteram pie renovavit. Anno terno-decimo sui præsulatus, A rege nequissimo fuit exulatus.	25 30
	Post hæc per Theodorum Bosa consecratur, In Wilfridi cathedram cito sublimatur.	iii.
Bosa holds his see for ten years.	Deirorum interim curam ministravit, Fere per decennium sedem occupavit ; Alfridi principio regis expiravit ; Eboracus mortuum corpus tumulavit. Wilfridus a patria exul fugitavit, Damna sic opprobria multa toleravit.	35
Wilfrid's troubles.	Alii antistites procul venientes Ejus intrusorie sedem sunt regentes. Tunc ad Apostolicam sedem appellavit, . Victis adversariis papa remandavit. Annis quinque postea rursum exulabat, Et per annos tresdecim pulsus evagabat.	40

In multis periculis sæpe circumseptus,	45	
Tandem Romam adiit honore receptus.		
Labori compatitur pontifex Romanus,		
Ejus detractoribus tum fit labor vanus. ¹		
A summo pontifice præsul properavit,		
Cum multis reliquiis jam repatriavit :	50	
Dum venit per Gallias Sanctus infirmatur,		
Ibidem per angelum Dei visitatur ;		
Pax sibi promittitur, et donum quietis,		
Et post quadriennium, ærumnis expletis,		
Pro labore requies in æterna luce :	55	
Sic domum revertitur, sanitate duce.		
Juxta Nide in synodum simul convenerunt,		
Reges et pontifices pacem inierunt.		
In Ripis cœnobium Wilfrido quam gratum,		
Et de ² Hexham offerunt sibi præsulatum :	60	Peace at last, after the synod on the Nid.
Tunc Wilfridus recipit sponte jam oblata,		
Et sic inter singulos pax est reformata.		
Tunc per quadriennium Wilfridus fundavit,		
In Southwell ecclesiam quam pie dotavit.		
Sic per dictum terminum pace firma vivit,	65	
Demum apud Undalum hanc vitam finivit.		Wilfrid dies at Oundle, and is buried at Ripon.
Ad villam Riponiæ corpus est delatum,		
In Petri basilica quiescit humatum.		
Sic per multa tempora in imo pausavit,		
Signis et miraculis hunc ³ Deus ornavit.	70	
Anno ducentesimo septuageno primo,		
Post decessum præsulis jacentis in imo,		
Tunc Oswaldus pontifex de terra levavit		Oswald translates his re-
Ossa sacratissima, in capsam locavit,	75	mains.
Quam auratam cupream fecit fabricari,		
Mandans per provinciam diem celebrari.		
Per viginti quatuor annos numerales,		
Odo postquam viserat partes boreales.		

¹ *tum fit labor vanus*] labor est | ² *de*] in, A.
in vanus, A. | ³ *hunc*] se, A.

Also Wal- ter Gray.	Gray Walterus postea de novo paratam	
	In capsam argenteam transfert deauratam:	80
	Osse vel articulo nullo tunc carebat,	
	Sic caput exterius fore disponebat.	
	Dierum indulgencias triginta concessit,	
	Ut per suas literas patentes expressit,	
	Diem prothomartyris in Natalis festo	85
	Locum visitantibus cum corde modesto.	
	Ergo nulli dubium ossa præsentantur,	
	Licet per contrarium plures obloquantur.	
The au- thor's opinion about Bosa, &c.	Bosa sive cæteri sedem occupantes,	
	Quasi suffraganei curam ministrantes,	90
	Forte sunt obnoxii fraudem non tendentes,	
	Sed gregem Dominicam devote pascentes.	
	Non audemus dicere tales intrusores	
	In curam alterius, nec veros pastores.	
	Sed Deo committimus hoc Qui cuncta noscit,	95
	Quique dignos recipit, non indignos quos scit.	
	Johannes episcopus dictus Beverlaci, iiij.	
	Tunc suscepit regimen sedis Eboraci;	
John of Beverley comes next.	Et rexit nobiliter ipsam multis annis,	
	Fama per provinciam crescebat Johannis.	100
	Post vicenum tertium annum præsulatus,	
	Per labores plurimos senio gravatus,	
	Nequit per diocesim ultra laborare,	
	Nec curam episcopi lassus ministrare.	
	Tunc Wilfridus Junior ejus capellanus	105
	Crevit in virtutibus, in doctrina sanus;	
	Sedis celsitudinem sibi resignavit,	
	Gregis multitudinem necnon ¹ commendavit.	
Wilfrid Junior his deputy.	Sic ad monasterium Beverlac secessit,	
	Quod ipse fundaverat, ubi jam quiescit.	110
	Monachali habitu ibidem indutus,	
	De laboris præmio cælo fuit tutus.	
	Et post quadriennium in pace defunctus,	
	Cæli scandit gloriam Deo suo junctus.	

¹ *necnon*] atque, A.

Corpus in ecclesia Johannis humatur,	115	John is buried at Beverley.
Ibidem miracula multis operatur.		
Pretioso serinio ossa reconduntur,		
Et a multis finibus devote coluntur.		
Sic Wilfridus Junior sede sublimatus,	v.	Wilfrid Junior.
Vita sua claruit gestis honoratus.	120	
Ivit per provinciam curam ministrando,		
Salutis scientiam plebi suæ dando.		
Et post annos quindecim in pace quievit ;		
Post laborem corporis merces sua crevit.		
Egbertus episcopus sedem tunc suscepit,	vi. 125	Egbert.
Post Paulinum pallium primus hic recepit,		
Anno sedis postea triceno secundo		
Eboraci ponitur sublatus de mundo.		
Albertus in cathedram tunc est sublimatus,	vii.	Albert.
Hic suscepit pallium honore dotatus.	130	
Anno quartodecimo sui præsulatus		
Obiit catholicus, est in Burgh humatus.		
Embaldu post sequitur qui Primus vocatur,	viii.	Eanbald I.
Ibidem episcopus rite consecratur.		
Dum Albertus viveret eidem successit ;	135	
Sedes Apostolica pallium concessit.		
Anno sextodecimo post vitam finivit,		
Eboracus corporis glebam sepelivit.		
Tunc suscepit cathedram Embaldus Secundus,	ix.	Eanbald II.
Ejusdem ecclesiæ capellanus mundus.	140	
Post acceptum pallium de sede Romana,		
Congregata synodus cleri fuit sana ;		
De fide catholica vera jam tractavit,		
Anglorum Historia Beda recitavit.		
Post Embaldum Wlsius in sede pastoris	x. 145	Wlsius.
Implevit officium ad finem laboris.		
Wymundus regimini sedis jam successit,	xi.	Wymund.
Anno sextodecimo laboris decessit.		
Est adeptus cathedram postea Wlferus,	xii.	Wlfere.
Multis annis regimen rexit ille verus.	150	

The Danes.	Illius temporibus manus infinita Barbarorum plurimos privaverunt vita. Eboraci civitas per eos vastatur, Ibidem et alibi turba conculcatur. Wlferus pro tempore pulsus est a sede, Sed redit ad cathedram jam finita cæde. Obiit a sæculo præsul prælibatus, Quadrageno septimo anno præsulatus.	155
Ethelbald.	Athelbaldus postea præsul consecratur, Sedem regens pallio dignus honoratur. Et postquam acceperat ¹ pallium honoris, Mors concludens omnia dat finem laboris.	xiii. 160
Lodeward.	Lodeward in cathedram postea succedens, Præsul quartusdecimus, hinc demum recedens: ²	xiii.
Oskitel.	Oskitellus apicem cepit præsulatus, Et post annos sedecim ³ fit mundo sublatus.	xv. 165
Ethelbald.	Ethelbaldus cathedræ postea successit, Sed mox illam alteri ille sponte cessit.	xvi.
Oswald.	Oswaldus in apicem ipsam tunc ⁴ intravit, Romam ivit, pallium illic impetravit. Hic instinctu Domini de terra levavit Wilfridi sanctissimi corpus, et locavit In capsellam ligneam ⁵ cupro deaurato In sui memoriam loco prænotato. Hic Oswoldus obiit dignus et beatus, Sepultus Wigornia fit glorificatus. Auro cujus infula et gemmis ornata Beverlaci remanet digne reservata.	xvii. 170 175
Adulph.	Tunc Adulphus regimen cepit cum honore, Et regit ⁶ nobiliter cum Dei timore. Hic Oswoldi præsulis ossa sublevavit, Et in novum scrinium pie collocavit.	xviii. 180

¹ *acceperat*] *receperat*, A.² *In marg.* Omittitur hic Wulstanus Primus qui male inseritur pagina sequente.³ *sedecim*] sit mundo oblatus, MS.⁴ *tunc*] om. MS.⁵ *ligneam*] scilicet in Ripon, *in marg. MS.*⁶ *regit*] *rexit*, A.

Is non multo postea hanc vitam finivit,
 Ibidem Wigorniae corpus sepelivit.
 Tunc Oswaldus alius¹ ad sedem ascendit, xix. 185 Oswald II.
 Qui gregem Dominicum fidelis defendit.
 Quo defuncto cathedræ successit Wlstanus, xx. Wlstan I.
 Quem rex ipse statuit pius Adelstanus,
 Cui totum Amundrenes pie confirmavit,
 Quod et a paganica gente comparavit. 190
 Ab Edmundo capitur furore repleto,
 Sepultus in Undalum labore completo.
 Et post illum sequitur secundus Wlstanus xxi. Wlstan II.
 Ac præsul efficitur, in doctrina sanus;
 Qui rexit ecclesiam virtute suffultus, 195
 Et postquam defungitur fit Elye sepultus.
 Tunc Alfricus cathedram honoris accepit, xxii. Elfric.
 A summo pontifice pallium recepit.
 Cum multis episcopis hic Edwardum unxit,
 Sanctum regem Angliæ, onus sibi junxit. 200
 Hic Johannis præsulis capsam fabricavit,
 In hanc cum reliquiis ossa collocavit.
 Quinto cum vicesimo anno præsulatus,
 Apud Southwelle obiit, in Burgh tumulatus.
 Huic successit Kynsius, capellanus regis, xxiii. 205 Kinsius.
 Rexit per diocesim curam sui gregis;
 Hic turri lapidea, libris, ornamentis,
 Campanis præcipuis soni quam decentis,
 Beverlak ecclesiam digne decoravit,
 Southwellæ similiter signa destinavit. 210
 Vulgi fit opinio quod non fuit natus,
 Sed de matris utero defunctæ secatus.
 Anno nono moritur suæ dignitatis,
 Et in Burghe reponitur corpus gravitatis.
 Aldredus episcopus cathedræ successit, xxiiii. 215 Aldred.
 Anno suo decimo hic Romam accessit.
 Papa sibi pallium dedit pro vigore,
 Remittens in Angliam laudis cum honore.

¹ An error, and not the only one committed by the writer in this list

Crowns
Wm. I. and
his queen.

Hic Willelmum nobilem ducem Normanorum,
Unxit regem Angliæ, voce Cronicorum; 220
Et Matildam conjugem reginam sacravit,
Utrumque Londoniis digne coronavit.
Quem Willelmum postea coram se prostratum,
Pro offensa corripit, levat emendatum.
Terras suis sumptibus multas hic emebat, 225
Et suis ecclesiis digne dividebat.
Unum refectorium in Yorke statuebat,
Et in Southwell alterum idem faciebat.
Hic archiepiscopus dignus Eboraci
Plura suis sumptibus fecit Beverlaci. 230
Hic Aldredus ultimus præsul fit Anglorum,
Nam post ipsum sequitur genus Normannorum.
Anno sexto decimo de mundo recessit,
Eboraci tumulo jam corpus quiescit.

The En-
glish suc-
cession
ends, the
Norman
begins.

Finita successione pontificum qui, de natione Anglo-
rum oriundi, post primum Paulinum usque ad ultimum
Angligenam beatæ memoriæ præfatum Aldredum
Eboracensi ecclesiæ præfuerunt, venerabilis capellanus¹
Willelmi Conquæstoris, de Normannia oriundus, Thomas
electus est, et solemniter consecratus, prout sequitur.²

Thomas I.
and his
work at
York.

Thomas regis Angliæ dignus capellanus, xxv. 235
Ascendit in cathedram sedis jure sanus,
A Lanfranco præsule digne consecratus,
Per Urbanum pallio fuit honoratus.
Hic Petri basilicam quam Norman cremabat,³
Totam suis sumptibus pie reparabat; ³ 240
Ornamentis, clericis, libris hanc ornavit,
Magistrum scholarum primus ordinavit.
Et decanus præsidens, cantor honorati,
Per hunc thesaurarius primo sunt creati.
Singulorum statui large dividebat, 245
Largos sibi redditus sagax providebat.

¹ *capellanus*] regis, *ins.* A.

² *sequitur*] seriose, *ins.* A.

³ *cremabat . . . reparabat*] cre-
mavit . . . reparavit, A.

In anno tricesimo labor jam finitur,
 In Petri basilica corpus sepelitur.
 Successit ecclesiæ Gerardus honoris, xxvi. Gerard.
 Regis fuit clericus, in gradu pastoris. 250
 Usque Romam transiit dignanter receptus,
 Et a papa pallium mox fuit adeptus.
 Multa necessaria sibi procuravit,
 Atque privilegia secum reportavit.
 Hic multas ecclesias de rege quæsivit, 255
 Quas Petri basilicæ firme communivit.
 Et postquam septennium curæ terminatur,
 Apud Sowthwell obiit, in Yorke tumulatur.
 Scandit Thomas cathedram voce junioris, xxvii. Thomas II.
 Nepos fuit nobilis Thomæ senioris, 260
 Beverlak præpositus, capellanus regis,
 Hic rexit ecclesiam norma Dei legis.
 In Hexam canonicos ponit regulares,
 Ubi prius vixerant viri sæculares.
 Et recepit pallium hic a cardinali, 265
 Qui ad Anglos mittitur de jussu papali.
 Is post annum septimum apud Beverlacum,
 Diem clausit ultimum, fertur Eboracum.
 Capellanus regius Thurstinus electus, xxviii. Thurstin.
 Ad culmen regiminis successit erectus, 270
 Multis obsistentibus nondum consecratur,
 Quia Cantuariæ non profiteatur.
 Rex, archiepiscopus, primas dictæ sedis,
 Clerus cum baronibus damnis vexant ædis.
 Apud Sarisburiam cogunt refutare 275
 Pastoralem baculum, simul exulare.
 Ab Anglorum finibus atque Normanniæ
 Exulit egregius sine duce viæ;
 Usque Romam graditur papæ præsentatus;
 Tandem summus pontifex sui miseratus, 280
 Pro eo sententiam pie promulgavit,
 Pastorem cum pallio ipsum consecravat.

The events of his life.	Multa privilegia secum destinavit, Sibi regem Angliæ reconciliavit. Et sub anathemate dat monitionem, Ne sedi Cantuariæ det professionem. Et sic domum rediit, lite jam sedata, Gregem pascit jugiter, pace reformata, Et juxta Riponiam fundat abbathiam, Et vocem de Fontibus ponit sibi piam. Is per annum statuit post mortem præbendas, Ut defunctus habeat sibi retinendas.	285
	Senex pastor nobilis hic Eboracensis, Ad Pontifractum monachus fitque Cluniacensis: Post annum vicesimum sextum dignitatis, Nonis Februarii, cunctis jam paratis, Die quadragesimo postquam fit professus, Hic carnis omnimodæ viam est ingressus. Corpus honorifice suum est sepultum In eodem oppido ad Divinum cultum.	290
	Est ad sedem postea Willelmus electus, xxix. Per summum pontificem sed post est ejectus. Tunc Henricus sequitur, Murdock vocitatus, xxx. Abbas monasterii Fontens, vir beatus, Dictam scandit cathedram, mox intronizatur, Per papam Eugenium præsul consecratur. Reversus in Angliam rege molestatur, Passus est injurias, per cives vexatur. Carnem mirabiliter suam affligebat, Cilicinis vestibus ipsam induebat.	295
	Dat exemplum populo conversationis, Piæ verbis instruit exhortationis. Anno curæ septimo in Shereburne defunctus, Eboraci ponitur virtute perunctus.	300
	Post quem cepit regimen Willelmus præfatus, Electus a fratribus Romæ confirmatus; Mox commissum populum pastor visitavit, Eboracum. veniens hanc lætificavit,	305
		310
St. Wil- liam.		
Henry Murdak.		
St. Wil- liam.		

Grege occurrit præsuli cum devotione, Illam pie recreat benedictione :	320	
Magna multitudine secum comitante, Summa cum lætitia post illum et ante, Urbem dum ingreditur Usam transmeavit, Pons ruit præ pondere, plebem magnam stravit :		
Conversus episcopus miræ sanctitatis, Benedixit populum signo sanitatis ; Ibi per miraculum hic ¹ oratione Cunctum salvat populum a submersione :	325	The miracle at the bridge. William's death.
Mox ut festum celebrat Sanctæ Trinitatis, Gravis ipsum corripit vis infirmitatis.	330	
Redit ad palatium ; cœpit fatigari, Præcepit hospitibus escas ministrari. In die tricesimo post urbem intravit, Valedicens fratribus lætus exspiravit.	335	
Corpus in ecclesia Petri tumulatur, Ubi plebs innumera Sanctum veneratur. Tumba fluit oleum morbis gratiosum, Hunc multa miracula reddunt gloriosum.		
Hunc archidiaconus Cantiae, Rogerus,	xxx. i.	Roger.
Capellanus regius, fit successor verus.	340	
Anno sextodecimo regem coronavit, Dum primas ab Anglia Thomas exulavit. Hic archiepiscopus honore reluxit, Ipsius palatium de novo construxit.		
Et capellam condidit Sepulcri vocatam, Et ministris tresdecim per ipsum dotatam.	345	
In viceno septimo anno præsulatus, Apud Sherburne moritur, in York tumulatus. Et post ejus obitum sedes Eboraci Vacat per decennium scriptura veraci.	350	
Post hæc regis filius Henrici Minoris ² Galfridus in cathedram successit honoris.	xxx. ii.	Geoffrey.

¹ *hic*] is, A.| ² *Minoris*] Junioris, A.

	Fuit abstinentiæ vir et pietatis, Reliquit Lincolnæ sedem suam gratis. Ad Romanam curiam mox adire cœpit, A summo pontifice pallium recepit. Divertit in Angliam, fratre jam regnante, Et multas injurias sibi perpetrante, Quia præsul noluit malis consentire, Johannes ab Anglia cogit hunc exire. Et ipsius omnia bona confiscantur, Et ad usum regium integre servantur. Summus Innocentius pastor ut audivit, Interdixit Angliam dum non obedivit Rex iniquus legibus suis ut deberet, Sed multas injurias regno sustineret. Transmarinis partibus Galfridus moratur, Ibidem defungitur atque tumulatur.	355
Peter of Blois and his Life of Wilfrid.	Huic Petrus rhetoricus Blesensis honoris, Transumpsit historiam Wilfrid Senioris. Quo defuncto cathedra pastore vacavit, Et per annos quatuor sola perduravit, Usque regis ultimum Johannis ad annum, Qui regnandi tempore fecit grave damnum.	360
Walter Gray.	Gray Walterus postea, præsul Wigornensis, xxxiii. Tunc archiepiscopus fit Eboracensis. Ille suis sumptibus villam adoptavit Thorpe, et successoribus suis assignavit. Tres parat presbyteros sacra ministrantes, Michaelis porticu diu celebrantes. Capas dedit sericas Indii coloris Viginti sex optimas et magni valoris. Ivit per provinciam curam ministrando, Et sic per Riponiam locum visitando, Wilfridi reliquias de theca levavit, In capsam argenteam digne collocavit. Triginta continuis atque novem annis, Hanc rexit ecclesiam post mortem Johannis.	[375 380 385

Obiit catholicus præsul et fidelis,		
Ad altare ponitur Sancti Michaelis.	390	
Sewallus, ecclesiæ ejusdem decanus,		Sewall.
Ad sedem eligitur, dignus capellanus.	xxxiii.	
Rex Henricus noluit sibi consentire,		
Nec ad temporalia sua se venire.		
Tunc de sede taliter per regem ejectus,	395	
Ad Romanam curiam mittebat electus.		
Ipsum in episcopum papa confirmavit,		
Et honoris pallium sibi remandavit.		
Sic intravit cathedram sui præsulatus,		
Et a suffraganeis fuit consecratus.	400	
Et sic temporalibus cum clero gaudebat,		
Licet rex principiis non consentiebat.		
Supra gregem vigilat, agens sui curam,		
Oves suas jugiter ducit ad pasturam.		
In capella primitus Sepulcri vocata	405	
Reformavit omnia prius ordinata.		
His gestis et aliis sedi profuturis,		
Anno vero tertio ab humanis curis,		
Devotus exuitur suæ dignitatis,		
Eboraci suscipit ¹ jus humanitatis.	410	
Pastorali cathedræ successit Godfridus,	xxxv.	Godfrey de
Decanus ecclesiæ dignus atque fidus ;		Ludham.
Hic suo cognomine de Ludham vocatur,		
In Romana curia digne consecratur.		
Anno curæ tertio pastoralis dicto,	415	
Hic suam supposuit urbem interdicto.		
Anno sexto terminus erat suæ vitæ,		
Eboraci ponitur corpus suum rite.		
Willelmus canonicus, ejusdem decanus,	xxxvi.	William de
In sedem eligitur, sed fit labor vanus. ²	420	Langton.
In Romana curia causa fit prolata,		
Et ejus electio fit ibi cassata ;		

¹ *suscipit*] recipit, A.² *sed . . . vanus*] sed labor inanus, A.

Walter Giffard.	Quia beneficia plura jam recepit Quam legis canonicæ scriptura præcepit. Walterus ¹ Bathoniæ præsul tum successit, xxxvii. Gifford suo nomine, ad honorem crescit, [425 In Sanctorum Omnium festo consecratur, Et in sedis apicem digne sublimatur. Anno duodecimo curæ pastoralis, Eboraci ponitur sarcina mortalis. 430
	Wm. Wykwane. Tunc Willelmus alius, Wyckwan vocitatus, xxxviii. Chori cancellarius sede sublimatus, Successit in apicem jure jam electus, In Romana curia præsul est effectus. Ad cujus instantiam, ut vere refertur, 435 Corpus sancti præsulis Willelmi transfertur.
	Translates St. Wm.'s remains. In Petri basilica theca pretiosa Locatur cum gaudio gleba gloriosa. Et de Beck Antonium idem ordinavit, In Dunelmi præsulem ipsum consecravit. 440 Et dum per provinciam præsul peragravit, Permultas ecclesias sponte dedicavit. Anno sexto postea curæ suæ cessit, Hinc ad Pontiniacum devotus accessit, Ibi vitæ spatium ² lætus exulavit, 445 Et fidelis populus ipsum tumulavit.
	John Romanus. Johannes eligitur, Romanus vocatus, xxxix. Ejusdem canonicus chori veneratus. In Romana curia causa ventilatur, Per summum pontificem præsul consecratur. 450 Reversus ecclesiam Petri digniorem Incepit construere de novo majorem. Anno curæ decimo præsul exspiravit, In dicta basilica clerus hunc humavit.
	Henry de Newark. Successit in cathedram de Newark Henricus, xl. 455 Decanus ecclesiæ dignus et pudicus; Ad Romanam curiam fecit destinari, Ut posset canonicè domi consecrari.

¹ *Walterus*] Robertus, A.| ² *spatium*] spiritum, A.

Et sic per Antonium patrem Dunelmensem		
Consecratur præsulem in Eboracensem.	460	
Suscepti regiminis in anno secundo		
Eboraci ponitur, sublatus de mundo.		
Thomas cancellarius, Corbrigge, vir sophiæ,	xli.	Thomas Corbridge.
Qui doctor egregius est theologiæ,		
Electus ad apicem Romam transfretavit,	465	
Quem in mense Martii papa consecravat.		
Et per annos quatuor curam sui gregis		
Hic perfecit jugiter norma Dei legis.		
Ad Lanum in Domino præsul obdormivit,		
In Southwell humanitas corpus sepelivit.	470	
Tunc successit oneri Willelmus honoris,	xlii.	Wm. de Greenfield.
Regis cancellarius Edwardi prioris;		
Electus a fratribus est et confirmatus,		
A summo pontifice Lugduni sacratus;		
Post annum undecimum sui præsulatus,	475	
Eboraci moritur ibidem humatus.		
Tunc Willelmus alius eidem successit		William de Melton.
De Melton, ¹ per Cronica scriptor ut expressit,	xliii.	
Hic chori canonicus erat Eboraci,		
Et idem præpositus dignus Beverlaci.	480	
Ille dum eligitur sedis in pastorem		
Ad Romanam curiam it superiorem.		
Fere post biennium ad Avinionem ²		
A Johanne recipit consecrationem.		
Reversus in cathedram pastor elevatus,	485	
Post annum undecimum sui præsulatus,		
Decanum ecclesiæ primo visitavit,		
Et ejus capitulum, ut prius optavit,		
Et post thesaurarius fit Edwardi regis,		
Per normam justitiæ servat jura gregis.	490	
Et Petri basilicæ finem ampliavit,		
Atque suis sumptibus digne consummavit.		
Post annum regiminis vicesimum secundum,		
Apud Cawood obiit, relinquendo mundum.		

¹ *Melton*] Grenefelde, MS.| ² *Avinionem*] amotionem, A.

William Zouche.	Corpus in ecclesia ¹ Petri tumulatur,	495
	Ante baptisterium vere comprobatur.	
	Tunc Willelmus sequitur, Souch cognominatus, xliiii.	
	Decanus ecclesiæ virtute dotatus.	
	Ad Romanam curiam sacrandus paravit,	
	Decanatum primitus papæ resignavit.	500
	A Clemente domino papa confirmatus,	
	Divertit in Angliam præsul consecratus.	
	Anno quinto postea, rege demorante	
	Transmarinis partibus, Calys occupante,	
Thomas Neville.	Præsul cum baronibus ad Dunelmum tendit,	505
	Contra David Scotiæ regem nōs defendit.	
	Inter nos et Scoticos bellum fit commissum,	
	David regem cepimus, Anglis tunc submissum.	
	Per ejus exercitum multi perierunt,	
	Multi cadunt mortui, multique fugerunt.	510
	Sic captivi Scotici juxta nostram legem	
	Ducti sunt Londonias ad Edwardum regem.	
	Hic Willelmus pontifex anno suo nono,	
	Quievit a laboribus suis fine bono	
John Thoresby.	Apud villam propriam Cawood vocitatum;	515
	Eboracus habuit glebam tumulatam.	
	Tunc archidiaconus Dunelmi effectus	
	Thomas Nevel strenuus post hunc est electus, ² xlv.	
	Consentire noluit huic electioni,	
	Prout bene placuit suæ rationi.	520
	Pro quo tunc eligitur Johannes præclarus xlv.	
	Regis cancellarius et amore carus,	
	De Thursbye cognomine, præsul Wigornensis,	
	Tunc archiepiscopus fit Eboracensis.	
	Hic novum ecclesiæ chorum inchoavit,	525
	Et sic domus Domini decorem amavit.	
	Vixit in regimine pastoralis curæ	
	Ad annum vicesimum binum prælaturæ.	

¹ *ecclesia*] basilica, A.{ ² *electus*] effectus, A.

Apud Thorpe defungitur, mundanis exutus,		
Eboraci ponitur scenosis indutus	530	
In capella Virginis matris gratiosæ,		
Inter coepiscopos præsul gloriose,		
Quos de fundis operis fecit hic levare		
Et sic honorifice ibi tumulari. ¹		
Tunc archidiaconus Durem venerandus,	xlvi.	535 Alexander
Alexander nobilis Neville vocitandus,		Neville.
Successit in cathedram rite jam electus,		
Per papam Gregorium ad onus erectus.		
Et ejus electio sane confirmatur,		
Tunc præsul Londoniis digne consecratur	540	
A multis episcopis, Durem præsidente,		
Norwicensi pariter cum Ely præsente.		
Tunc Robertus ordinis frater Augustini,	xlvi.	Robert de
Ascendit in cathedram primatis Paulini.		Waldby.
Lingua scientificus sermonis Latini,	545	
Anno primo proximat vitæ suæ fini.		
De carnis ergastulo præsul evocatur,		
Gleba sui corporis Westminster ² humatur.		
Ricardus eligitur le Scrope nuncupatus,	xlix.	Richard
Generosi germinis stirpe procreatus.	550	Scrope.
Tunc pastor Bathoniæ mox Bowet Henricus	l.	Henry
In patrem eligitur, ut regis amicus.		Bowett.
Sic translatus cathedram scandit, ut est moris,		
Papa misit præsuli pallium honoris,		
Ut gregem Dominicum sane custodiret	555	
Ne luporum rabies in agnos sæviret.		
Aulam novam sumptibus in Cawod erexit,		
Ex polito lapide et plumbo contextit.		
In Ripon vicariis pastor probitatis		
Parcellam manerii assignavit gratis.	560	
Erexit dum viveret novam his bedernam,		
Fere suis sumptibus, laudant hinc lucernam:		

¹ *tumulari*]. The MS. ends here
with, "Sequantur Alex. Nevel,
" Arundell, Walby, Scroop, etc."

² *Westminster*] Westmerland,
MS

	Annualetn obitum pro se ministrantes, Austrobertæ virginis festo celebrantes, Placebo cum Dirige Missamque cantantes, 565 Hi sunt imperpetuum pro se deprecantes. Si tenens vel famulus pastorem offendit, Ut pater misericors pium se ostendit. Ipsius temporibus ævo se gravante, Normanniæ partibus rege demorante, 570 Berwicum obsiderant Scoti rebellando, Quibus noster pontifex senex obviando, Cum archidiacono Richmund elegante, Scrope cum suis Stephano secum comitante, Cum clero et populo rebelles fugavit, 575 Solo visu fugiunt: rex iter laudavit. Post in Cawod obiit Austrobertæ festo, Eboraci tumulo clauditur honesto Puris ex lapidibus quadris et politis. Donet sibi requiem Christus, vera vitis! 580 Fere per triennium sedes jam vacavit, Et rex temporalia solus occupavit. Tunc Johannes nobilis Kemp vociferatus, Prius in Londoniis præsul installatus, Et erectus pontifex metropolitanus. 585 Præsul archipræsulem confirmat Romanus, li. Mandans sibi pallium Martinus erectus, Sagax cancellarius regis est effectus. Cardinalis-presbyter digne sublimatur, Sub Balbinæ titulo; sic laus cumulatur. 590 In Suthwell manerium fecit pretiosum, Multis artificibus valde sumptuosum. Annis multis prospere curam sui gregis Rexit per justitiam et per normam legis. Tandem usque Cantiam præsul est translatus, 595 Illic archiepiscopus est intronizatus. Apud Lambeth obiit, labor jam finitur, Et in Cantuaria corpus sepelitur.
Bowett's valour against the Scots.	
John Kempe.	

Licet prohibuerit abbas rigorse,	
Jacet ibi condita gleba gloriose.	600
Tunc Willelmus Cestriæ præsul honoratus,	lii. William
Ex præclaro germine, Both cognominatus,	Booth.
Sedis celsitudinem, quam digne conscendit,	
Gregis multitudinem per jura defendit.	
Augmentat ecclesias suas principales	605
Ministros per singulas suos speciales.	
Oratores efficit mercedis securos,	
Sic egenos reficit Deo servituros.	

APPENDIX.

I.

VITA S. OSWALDI.

*Incipit de Sancto Oswaldo Eboracensi archiepiscopo
et confessore.*

Eadmer, p. 2. Gloriosus Christi confessor Oswaldus Eboracensis Early edu-
 archiepiscopus, exordium nativitatis ex nobilissima progenie cation.
 nactus, eleganti forma enituit. Qui ubi pueriles ac
 juveniles annos diligenti cura nutritus excessit, patruo suo
 Sancto Odoni, tunc archiepiscopo Cantuariensi, ejus
 doctrinis imbuendus, ejus exemplis instruendus a parenti-
 bus suis commendatus est. Spiritus namque sapientiæ et
 intellectus super Oswaldum quiescebat, inspirans ei gratiam
 Suam, et cor intelligens ad singula quæ discenda audiebat.
 Sæcularium ergo librorum [scientia] ad plenum imbutus,
 Divinarum paginis literarum sedula intentione animum
 tradit. Ex quibus sancto caritatis igne in Deum proximumque
 succensus, in contemptum mundi totus erigitur, et qualiter
 servitio Dei mereretur omnimodo ascisci et singulis horis
 meditatur.

Id. p. 6. Inter hæc Wyntoniam a patruo suo supranominato, glorioso Goes to
 Odone archiepiscopo, dirigitur, quatenus ibi degens, si Winches-
 quem forte in canonicis qui tunc ibi in ecclesia cathed-
 drali habebantur viam vitæ imitandæ reperiret, disceret
 et imitaretur. Quid amplius? Fit canonicus inter canonicos
 ipsos. Si quæritur qualis inter quales, regularis inter
 irregulares. Ipse etenim quid institutio vitæ canonicorum
 docet et præcipit indefessus exequatur: illi, sprete institu-
 tione ordinis sui, juxta cordium suorum desideria gradie-
 bantur Unde admirandus cunctis effectus ob plenitudinem

His life
at Win-
chester.

gratiæ Dei, quæ in moribus ejus enitebat, decanus factus, adolescens præponitur senibus; quatenus canities sensus illius et immaculata vita illius maculatam senum vitam emacularet, ac pueriles sensus illorum studio disciplinæ cælestis evacuaret. Sed illi magis antiqua pravæ senectutis itinera tenere volentes, licet eum bonum beneque agentem blando favore debitoque honore venerarentur, tamen illum nullo pacto se in talibus audituros affirmabant. At ille, de laudis ipsorum ventositate nihil curans, gemebat cotidie, et ut sibi ad salutem suam Deus consuleret, precabatur nocte ac die.

CAPITULUM SECUNDUM.

Oswald
returns to
Odo.

Verum ubi perpendit illos propter eum nequaquam velle Eadmer, a veteri vita emendari, seque per illos, si non absentaretur a pp. 6-8.
suo proposito, posse depravari, spreta qua cingebatur pompa sæculari, spretis quoque divitiis quarum copia redundabat, relictis quoque canonicis quorum conversatione eatenus usus fuerat, redit ad archipræsulem, patrum suum, negotium salutis animæ suæ cum eo tractaturus. Quid multa? De ipsius consilio et assensu monachus apud Floriacum, ubi Sancti patris Benedicti reliquiæ requiescunt, fieri anhelavit. Et quidem hæc patriæ denunciatio ea re tunc ita utriusque voluntati complacuit, quoniam per id temporis religio monachici ordinis, quæ tum propter barbarorum frequentes irruptiones, tum propter quorundam malignantium turbulentas seditiones dudum in Anglia pæne tota aboleverat, necdum sui vigoris statu reformata claruerat.

Oswald is
sent to
Fleury.

Mittitur ergo juvenis Floriacum, illic floribus fulciendus virtutum. Mittantur quoque literæ commendatitiæ juvenem abbati et monachis commendantes. Suscipitur, et, monachus habitu factus, vita quoque monachi in ipsis primordiis est decoratus. Qui igitur venerat ab aliis doceri, alios imitari, talem se illis exhibuit, ut satis haberent in eo quo docerentur quod imitarentur. Quantæ autem perfectionis et sanctitatis dum ibi extitit fuerit, vitam suam perlegens cognoscere poterit.

CAPITULUM TERTIUM.

Odo sum-
mons Os-
wald home.

Postquam autem supra memoratus pontifex, venerabilis Id. p. 1.2
Odo, certo relatu cognovit nepotem suum Oswaldum in

Eadmer, p. 13. bonorum operum culmen excrevisse, Omnipotenti Deo gratias agens, diebus ac noctibus Eum precabatur, quatenus illum et jugiter ad meliora proficere, et in via perfectionis consummatum concederet post hanc vitam se Deum deorum in Syon videre. Missis præterea diversis muneribus abbati ac monachis, pro suo Oswaldo, quas noverat convenire, cum precibus grates exsolvit. Indicavit etiam illis se illius præsentia magnopere velle potiri, tum quia senio confinis mortem sibi propinquam sciebat, tum quia regulari conversatione suæ gentis viros per eum instituere disponebat. Quæ ubi monachis relata sunt, gravi mœrore dejecti, asseruerunt se sine illo nequaquam, si fieri posset, in vita vivere velle; propterea quod ejus conversationem sibi et in animam et in cor sensissent valde profuisse. Non audentes tamen voluntati antistitis obviare, parent, ac Domini servum debito cum honore ad nutum præsulis dirigunt. At ille citato itinere Angliam petens, terra marique ab omni periculo protectus est. Et hilari vultu, mente jocunda Doveriæ appulsus, extemplo ingenti est dolore percussus. Illum Odo being dead, Oswald lives with Os-
etenim, sanctum scilicet archiepiscopum Odonem, patruum suum, qui pro eo miserat, quem præ cæteris arctius kytel.
amabat, ab hac vita jam cognovit transmigrasse. Quapropter ad venerabilem virum Oschethel, Dorcestrensem tunc episcopum, consanguinitate sibi propinquantem adiit, et secum per aliquot tempora permanebat.

CAPITULUM QUARTUM.

Id. p. 14. Postea vero cum prædicto Oschethel facto Eboracensi archiepiscopo Romam pro pallio habendo ivit, et revertendo versus Angliam, archiepiscopum dimittens, Floriacum divertit. Ubi aliquamdiu demorans, tandem versus Angliam iter repetit, et quendam sibi karissimum, Germanum nomine, ut monachus fieret in Floriaco dimisit. Perveniens itaque ad archiepiscopum prædictum, solito more in omni sanctitate et religionis mansuetudine juxta eum conversabatur; et ideo a cunctis pio affectu, magno amore, summo studio amplectebatur, fovebatur, venerabatur. Inter hæc præclarus et gloriosus Dei amicus, Dunstauus, in cathedra pontificatus Cantuariensis Revisits Fleury.

Becomes acquainted with Dunstan. prædicto Sancto Odoni, licet non immediate, successit. Eadmer, p. 15.
 Hic audita eximie sanctitatis fama, quæ Beatum Oswaldum circumquaque magnificabat, mittens accersivit eum; ex conversatione illius pleniter ediscere gestiens, vulgata opinio verane extiterit, necne. Post autem aliquot dies comperto quod investigabat, multum præstare illis quæ fama disperserat, gavisus est, et in gratiarum actiones pio Deo corde et ore solutus. Hæc inter Beatus Dunstanus, adito rege Edgardo, venerandum Oswaldum secum adduxit, eumque pro meritis suis ipsi commendatum familiaritati illius induxit. Et paulo post, præcipiente rege, volente clero, et populo confirmante, et consecrante eum Sancto Dunstano, in episcopatum Wigorniensem sublimatus est.

Is made bishop of Worcester.

CAPITULUM QUINTUM.

Oswald rectitudinis exorbitantem in viam justitiæ reducere ges- Id. pp. 16-17.
 tians, directo in Galliam nuntio, Germanum, cujus supra meminimus, et alios timore Domini præditos viros fecit venire ad se, ipsorum videlicet ope ac religiositate illorum cupiens irreligiositatem corrigere. Itaque Germanus ad pontificem veniens, honorifice susceptus est. Erat enim bene religiosus, sacris litteris et piis studiis apprime imbutus. Venerant præterea ad Beatum Oswaldum ante ejus adventum nonnulli ex Anglorum prosapia nati, sacro ipsius magisterio se subdentes, et eum sibi patrem atque rectorem in via quæ ducit ad vitam constituentes. Inter hos erat quidam, Ednothus nomine, qui, gradu sacerdotii functus, ob sagacitatem et industriam suam Senior ab aliis cognominabatur. Collecti itaque monachi duodenarii summam complent. Quos pater Oswaldus, ut juxta sancti propositi normam Domino Christo die noctuque servirent, in villa sui pontificatus quæ Westbury dicitur collocavit; instituens eis præfatum Germanum præpositum et institutorem, necnon delegans ex suis quæ illis sufficerent ad eorum sustentationem. Degebant ergo illo in loco servorum Dei per omnia et in omnibus vitam agentes. Quorum studiis sanctus vir eximie delectatus, eos frequenter visitare, eis monita salutis æternæ ministrare, eos consolari, inter eos conversari, et divinis operibus, in psalmis, hymnis, jejuniis, vigiliis, orationibus,

Founds Westbury.

sanctis quoque meditationibus solebat operam dare, seque ab exterioribus curis, ac sæcularibus negotiis per internam mentis quietem magnifice recreare.

CAPITULUM SEXTUM.

Eadmer,
pp. 18-20.

Sed quia locus prædictus de Westburi monachorum conversationi nimis strictitudinis erat, præsertim cum pæne cotidie in numerum eorum quidam currerent quos eo quod Dominum quærebant repellendos non judicabat, egit apud ducem Agelwynum, summa familiaritate sibi conjunctum, quod locus quidam, Rameseia dictus, monachorum conversationi congruus, eorum ab ipso usui condonaretur. Quod cum factum esset, tam multiplicibus rerum impensis sanctissimi patris, quam etiam ejus instantissimis orationibus, monasterium monachorum inibi mira celeritate perficitur. Ad quorum victum atque vestitum necnon ad Dei servitium celebrandum, plurimæ terrarum possessiones, plurimæ diversorum onamentorum donationes loco eidem ab utroque collatæ sunt. Facta est ibi decens et habilis habitatio monachorum, quibus ibidem adunatis venerabilis Ednothus supra nominatus perficiebatur in pastorem.

The foundation of Ramsey.

CAPITULUM SEPTIMUM.

Id. p. 20.

Per idem tempus, ex sanctione et auctoritate Johannis papæ, Beatus Dunstanus archiepiscopus Cantuariensis et primas totius Britanniæ, cujus paulo superius mentionem fecimus, coacto Generali Concilio statuit, et statuendo decretum confirmavit, videlicet ut canonici omnes, presbyteri omnes, diaconi, et omnes subdiaconi, aut caste viverent, aut ecclesias quas tenebant una cum ad eas pertinentibus perderent. Habebat autem regem Edgarum in hoc negotio fidelem fautorem, constantem adiutorem, firmum defensorem. Qui rex, ipsius patris consilio utens, curam exequendi decreti hujus fere [super] totum regnum duobus viris injunxit, Oswaldo scilicet episcopo Wygorniensis, et Athelwoldo episcopo Wyntoniensi. Quod illi zelo domus Dei succensi, et Divinitatis amore subnixi, et insuper prædicta auctoritate injuncti strenuissime sunt executi. Nam, ut de aliis taceam, Beatus Oswaldus septem monasteria in

The council against the married clergy.

The decrees carried out by Oswald and Ethelwold.

sua dioecesi regulari disciplina, ejectis clericis feminarum consortium ecclesiis anteponentibus, instituit; delegato eis super ea quæ ecclesiæ prius habebant tanto ex munificentia regis, et aliorum principum regni subsidio rerum, ut cohabitantibus sufficeret ad victum et vestitum.

CAPITULUM OCTAVUM.

The vision
of abbat
Foldberht.

Wyncelcumbensi vero monasterio, quod de septem unum Eadmer, p. 21.
erat, supra-memoratum Germanum in abbatem ordinavit, et aliis singulis singulos in religione probatos abbates præposuit. De quibus quidam, Folbertus nomine, Perscorensi ecclesiæ, quæ una de septem abbathiis, prælatus est; vir moribus gravis et ferventissimus cultor monachicæ institutionis, sed in subditos, quod valde in eo reprehendebatur, nimia et indiscretæ severitatis. Iste in extrema perductus, et huic vitæ subductus, atque in feretro mortuorum more locatus, recepto spiritu trepidantibus cunctis erexit se. Igitur fugientibus aliis, præfatus Germanus accessit, sciscitans quo vel a quo ductus sit, quid viderit, quid illi contigerit, et ob quid reversus sit. At ille, se a beato Benedicto in visionem Dei perductum fuisse, et Deum sua peccata meritis dilectoris Sui Oswaldi sibi indulsisse, atque ad intimandam sanctitatem ipsius patris se revixisse respondit. Rursus quænam forma, qui habitus, quis patris Benedicti comitatus extiterit percunctatus, formam ejus ultra humanam æstimationem decoram, habitum gemmarum nitore præfulgidum, comitatum innumereis candidatorum millibus monachorum, et speciosissimarum sanctimonialium respondit esse compositum. Quo dicto conticuit, et accepto viatico Dominici corporis dimidium diem supervixit, itaque vitam obitu iterato finivit.

CAPITULUM NONUM.

The monasteries
reformed
by Oswald.

Præter hæc in aliis Angliæ partibus ad parochiam suam Id. pp. 21-
non pertinentibus insignes ecclesias ob præfixam causam 2.
clericis evacuavit, et eas memorata auctoritate subnixus viris monasticæ institutionis sublimavit. Sunt autem hæ, ecclesia pretiosi martyris Christi Albani, ecclesia Sanctæ Etheldrithæ virginis in Hely, et illa quæ apud Beamfleam constituta honorabilis habebatur. Prælati quoque et istis per eum sunt singuli patres, Alfricus scilicet, quem ecclesia

Cantuariensis pastorem postmodum habuit, Albanensi, Brithnothus Heliensi, Beamflitensi Godemanus. Cœnobium vero Ramisiense, ut descripsimus, ejus instinctu et operatione a fundamentis ædificatum est. Aucta est ergo per Angliam observantia disciplinæ regularis in tantum, ut quadraginta octo monasteria partim viris, partim feminis stabilirentur per hos viros, Dunstanum videlicet Cantuariensem, Oswoldum [Wigornensem, Athelwoldum] Wyntoniensem.

CAPITULUM DECIMUM.

admer,
. 23.

Post hoc Beatus Oswaldus correctioni clericorum Wygorniensium intromittere aggressus est. At ipsi advertentes in quas, quantum suos mores attinebat, eos angustias vellet detrudere, statim verbis ejus aditum sui cordis occluserunt, nec ea sensum suum penetrare ulla ratione passi sunt. Qua de re sumpto a patre Dunstano cujus consueverat inniti prudenti consilio, annuente jam sæpe memorato glorioso rege Edgaro, monasterium monachorum infra ipsam sedem episcopalem cum quibus conversaretur construxit, et ipsius monasterii ecclesiam in honore sanctæ Dei genetricis dedicavit. Videntes vero clerici post hoc monachorum ecclesiam propter eorum sanctitatem a populo frequentari, eorum vero a multis minus solito propter eorum insolentiam in honore haberi, consilium contra Deum non esse perpendentes, nonnulli spreto sæculo, spreta omni pompa sæculari, jugo se Christi subjiciunt, et inter monachos, quos paulo ante nimium execrabantur, monachi fiunt. Hoc itaque modo a Beato Petro in matrem Domini Salvatoris, a clericis in monachos translata est sedes pontificalis honoris.

Oswald's
reforms at
Worcester.

CAPITULUM UNDECIMUM.

d. pp. 25-
5.

His ita se habentibus, præfatus Eboracensis civitatis archiepiscopus vitæ præsentis adimitur, et Oswaldus in eandem dignitatem subrogatur. Qui quanvis Eboracensi pontificatu sublimatus extiterit, præcipiente hoc auctoritate summi pontificis Beato Dunstano curam episcopatus Wygorniensis non amisit. Exin tractans vir Dei secum Oswaldus illud sapientis, quia cui plus committitur, plus ab eo exigitur, omni hora sollicite curabat ita sibi commissa dispensando tractare et tractando dispensare, ut nihil a se in futuro quod

Oswald
becomes
archbishop
of York.

His energy. detrimentum gigneret exigeretur, sed quod beata remuneratione donaretur. Quamobrem idem qui fuit in visitatione monasteriorum quæ instituerat, semper extitit; idem in consolatione fratrum inibi degentium perstitit; idem in sustentatione illorum omniumque sua ope indigentium mansit. In nullo igitur sanctitatis opere defectum passus est propter onus sacerdotale, sed aut idem qui fuerat perstitit, aut ipso sublimior in hujusmodi opere factus, ad videndum Deum deorum in Syon aciem suæ mentis indeficienti contemplatione dirigebat.

CAPITULUM DUODECIMUM.

The miracle of the boat at Ramsey.

Quodam tempore post hoc vir Dei Oswaldus apud Ramesiam in diebus Rogationum fuit, et monachi pro more nominatorum dierum procedunt in processione ad ecclesiam Beatæ Mariæ, quæ ob interjacentem paludem non nisi longo circuitu per siccum adiri valebat. Ubi celebrata Missa, et a pontifice solemniter peracto prædicationis officio, monachi longitudinem viæ qua venerant compendio mutare volentes, navem ascendunt, ad monasterium per fluvium qui interfuit redituri. Verum dum major numerus hominum in navem fugeret, quam navis ferre valeret, onerata navis mergi cœpit. Turbantur in navi consistentes, et mori metuunt. Exclamant, opem Beati Benedicti ac sui patris Oswaldi affore sibi postulantes. Nam ipse pater in ripa fluminis adhuc stans, his qui secum erant utilia quædam ac necessaria disponebat. Ut autem auribus ejus clamor insonuit, stupore attonitus, mox illuc lumina flexit; et videns filios suos in mortis periculo positos, cor ad Deum, dexteram tetendit ad illos. Quo signo cunctis edito, illico navis ab aquarum profunditate emergens, quasi nihil oneris ferret, in ulteriorem fluminis ripam prosperrimo lapsu cum omnibus quæ portabat evecta est. Magno timori securitas magna succedit; at pro re quæ acciderat, Dei laus ex corde omnium et ore procedit.

Eadmer, pp. 28-9.

CAPITULUM TERTIUMDECIMUM.

The accident at Ely.

Dein aliquanto tempore ibi, ut suæ consuetudinis erat, Id. p. 29. inter monachos degens, ædificationi vitæ illorum diebus ac noctibus intendebat. Ubi dum esset, nuntius quidam

Eadmer,
op. 29-30.

a monachis Eliensibus directus adveniens, innotuit unum ex illis de maceria ecclesiæ præcipitatum subita morte occubuisse. Ad quod Oswaldus vehementi mærore dejectus, cognoscens hominem non usquequaque vitam duxisse felicem, pro eo igitur orando missasque celebrando ei officium caritatis impendit, atque ab aliis impendi præcepit. Quæ dum fierent, una noctium pontifice in oratione Christo apud Eboracum intendenti defunctus idem visibiliter apparuit; a quo percunctatus quis esset, illum se pro quo et ipse per se, et alii per ipsum Deum interpellabant esse respondit. At ille suspirans: "Qualiter," inquit, "frater, tibi fuit vel "qualiter nunc est." "Hactenus," ait, "valde male, nunc "autem valde bene. Tuis quippe meritis et precibus a "poenis quibus cruciabar, per angelum Suum me die "hesterna eripuit Deus. Quod et tibi insinuando veni, "gratias agere, et ut adverteres, licet id optime scias, "quam gratosus pro hoc et aliis jure debeas Deo existere." His dictis non comparuit. Vir autem Domini, magno gaudio repletus, benedixit Deum super ineffabili misericordia Ejus. Facto mane, quid factum sit, quid viderit, quid audierit, suis retulit, atque idem Ramisiensibus et Heliensibus monachis denuntiavit.

CAPITULUM QUARTUMDECIMUM.

Id. pp. 30-
1.

Post hæc cum dyœcesim suam visitando, corrigendo, The relics
corripiendo, prædicando, informando peragraret, con- at Ripon.
tigit venisse Rypun ubi beatus quondam Wilfridus nobile
construxerat templum, in quo ipse mundo sublatus scitur
fuisse sepultus. Hoc templum ante tempus Beati Oswaldi
barbarorum irruptioni patuit; qui illud magna ex parte
diruptum, non ministeriis Divinis sed latibulis ferinis
fecerunt accomodum. Hujus templi conceptum vir Dei
subintrans, noctu pervigil in orationibus inibi mansit.
Illic ergo Divina revelatione lustratus, didicit ipso loco
Sanctorum corpora condita esse, quæ investigans cum no-
minibus singulorum dubio procul inveniret. Facto mane
suos convocat, quid nocte acceperit eis enarrat. Ad audita
cuncti exultant. Igitur ad jussum pontificis pavementum
semirutæ ecclesiæ effoditur, promissus thesaurus sancta
curiositate investigatur; Sanctorum corpora cum tabula hæc
continente reperuntur. "Hic requiescit Sanctus Wilfridus

“antistes Eboracensis, et reverendi abbates, Tidbertus, “Botwinus, Albertus, Sigredus atque Wildengus.” Ex his servus Dei Omnipotentis gaudens, hilarisque effectus, repertasque reliquias loco interim apto collocavit.

CAPITULUM QUINTUMDECIMUM.

Some
relics
taken to
Worcester.

Postmodum vero ad corpus Sancti Wilfridi feretro convenienter aptato, illud in eo magna cum reverentia condidit utpote quem magno Wilfrido fundatori videlicet loci illius consanguinitate junctum noverat; quem in regimine ecclesiæ Eboracensis, sicut Venerabilis Beda prope finem Historiæ gentis Anglorum refert, ei successisse sciebat; quemque uti nominis ejus consortem, ita et vitæ morumque hæredem fuisse acceperat. Corpus siquidem illius majoris Wilfridi, quod semotum ab aliis per se et in eminenti loco in ipsa ecclesia tumbam habuerat, quam et epitaphium, ut idem Beda in eadem Historia narrat, digniter decoraverat, a glorioso Cantuariorum antistite Odone, translatum Cantuariam fuerat. Levatis ergo reliquiis, et convenienter, ut dixi, locatis, aliud ab illo quod fecerat post par omnimodis et æquale Beatus Oswaldus feretrum fabricavit, ipsumque a se consecratum Wygorniam destinavit. In cujus consecratione rogatus ad quarumnam reliquiarum conditionem illud aptaret, hoc se ad honorem Dei respondit composuisse, et Illi cujusnam reliquiæ forent in eo condendæ notissimum esse. Servatum est itaque Wygornia feretrum idem, ac reliquiæ ipsius patris Oswaldi post multos annos a terra levatæ, ut postea dicetur, magno cum honore sunt in eo collocatæ.

CAPITULUM SEXTUMDECIMUM.

Oswald's
last sickness.

Post hoc cum tempus dissolutionis beati patris Oswaldi immineret, Wygorniam veniens, mansit ibi diebus ac noctibus Deo intendens, et iter suum eundi ad Deum toto conamine purum ab omni obstaculo faciens. Ob quæ labore et insuper senio fessus languore corripitur gravi, per quem se [intellexit alias de ista vita vocari]. In usu habebat idem antistes singulis diebus, præter alios quos cotidie innumeros alebat, et duodecim pauperum pedes ablueri, deosculando crine ac lintheo tergere, manibus aquam fundere,

Id. pp. 35-6.

denarios præbere, et ipsis apposita mensa cibum et potum sufficienter ministrare, eosque in Pascha vestibibus novis indutos per aliquot dies ipsius festivitatis in curia sua honorifice secum habere. Nulla eum infirmitas corporalis ab istis retardavit, sed quo se corpore sentiebat debiliorem, eo sibi ad serviendum eis ingessit vim validiorem.

CAPITULUM SEPTIMUM-DECIMUM.

Eadmer,
pp. 36-8.

Et jam Dei regnum ascendere cupidus, die quodam oratorium, quo continue in Die servitio tenebatur, cum suis egreditur; et sub aere stans, acies oculorum cælo intentissime fixit; Christum ad Quem anhelabat pio corde et ore intentius orans. Nec erecta lumina, ut fit, cito deflexit, sed quasi aliquid novi ac delectabilo contemplaretur, ubi ea defixerat diutissime fixa tenebat. Unde præsentibus admodum admirati, quid tanto opere intueretur sciscitanti sunt. Quibus ipse ait: "Considero quo tendo. Quapropter, filii, sustinete, quæso, quatenus juxta quod mihi conceditur prægustem gaudia quæ exspecto. Attamen quod percunctamini, si quid sibi velit nosse vultis, cras vobis et me tacente res ipsa notabit. Salus etenim æterna, pro qua hucusque laboravi in terra, instat, nec ante transibit crastina dies, quam me in eam Dominus meus, sicut pollicitus est, introducat." Dixit; et unde fuerat egressus, in oratorium reversus est, et communionem sanctam cum extrema unctione recepit devote. Nocte sequente, prout suæ consuetudinis erat, horam nocturnæ laudis præveniens, ecclesiam petiit, ibique noctis officium explens, residuum spatii quod diem usque tendebatur Divinis laudibus pro more pervigil expendit. Mane vero facto Psalterium, quod singulis diebus cum floribus inde excerptis dicere solebat; Missam audivit et communionem recepit, et totius diei Horis persolutis, quasi de infirmitate convalesceret, surrexit, lintheoque præcinctus, pedes pauperum more solito lavit, crine, lintheoque deterisit. Quibus lotis, et quindecim graduum Psalmis, quos inter ipsum mi(n)sterium psallere semper moris habebat, percantatis, subjunxit "Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto." Ad quod cum pauperes ei assurrexissent, ac solitas gratias exsolvisset, ipse dicendo "Spiritui Sancto" sanctam resolutus est in mortem; emittens spiritum suum ante pauperum pedes in manus Christi, Cui in ipsis pauperibus ipse ministrarat. Ipso denique teste sibi fit, quod uni ex minimis suis fit.

Oswald's
death.

CAPITULUM OCTAVUM-DECIMUM.

Oswald's
funeral.

Miracles.

Transiit autem venerandus pater et Deo dilectus antistes Eadmer, p. 40.
Oswaldus ab hac vita ad vitam æternam pridie kalendas Martii, transactis ab episcopatu, quo primo functus erat, triginta vel amplius annis; conditumque est venerabile corpus illius Wygorniaë in ecclesia beatissimæ Dei genetricis Mariæ, quam, ut prædictum est, a fundamentis ipse construxerat. Ad quam ecclesiam cum corpus prædictum deferretur, viderunt qui convenerant niveam columbam de superis venientem, expansis alis lento volatu protegere corpus antistitis. Igneam quoque speram instar scuti una cælo delapsam supra feretrum intuebantur. Interim venerabile corpus oratorio infertur, cœptæ protectionis præfati ignis, atque columbæ continuatione comitatum. At ipso deposito coram altare, visio quæ apparuit in australem ecclesiæ partem prope altare divertit, quasi locum designans corporis sepeliendi. Quo facto intuentium oculis cælum remeans elapsa est.

CAPITULUM NONUM-DECIMUM.

Transla-
tion of
Oswald's
remains.

A para-
lysed
woman
cured.

Post hæc a sepultura gloriosi confessoris Oswaldi Id. p. 46.
anno duodecimo venerabilis Ealdulfus, vir strenuus, professione monachus, utriusque ecclesiæ, scilicet Eboracensis et Wygorniensis, episcopatum tenens, et cognoscens quanta in miraculis Deitatis opera per eum cotidie gerebantur, Divina revelatione præmonitus, coadunata innumera multitudo prælatorum, nobilium, aliorumque clerico-
rum et laicorum, levata dicti sancti patris ossa,—nam carnem humana conditio et temporis longitudo in pulverem redegerat,—levata, inquam, ossa et diligentissime lota, in feretro quod ipsummet olim fecisse et Wygorniam ad reliquias Dei scientiæ notas transmisisse suprameminimus, decenter collocavit. Et ipso eodem die quo dicta hæc translatio Id. p. 48.
facta fuit, mulier ex incolis una, diutino membrorum cruciatu afflicta, et insuper unius manus officio, quæ paralysis morbo aruerat, penitus destituta, tumbæ propior accedens, fixa manebat. Hoc quippe ut ei facere liceret, et partim nobilitas generis ejus, partim nota cunctis probitas ejus, partim recuperatio sanitatis ejus quam multi summo-
pere de-

siderabant, comparaverat. Flexis itaque genibus ante beati viri venerabile corpus, fuisque ad Deum devoto corde humillimis precibus, medelam quam petivit recepta sanitate in præsentia omnium mox obtinuit.

CAPITULUM VICESIMUM.

Eadmer, p. 48. Alius etiam eadem die in medium deferebatur ærum- Another miracle.
nis plenus,—hoc est utriusque pedis officio carens, et horrida

lepra in toto corpore squalens. Hic talis juxta corpus benignissimi patris Oswaldi deponeretur, et a præsentibus pro eo supplices preces fundebantur. Et nulla mora, nulla subveniendi pium patrem impedit hora: scilicet quidem pedes ægroti, subito omni debilitate sublata, integerrimæ soliditati restituuntur, et cuncta corporis membra contagio immundissimæ lepræ destituuntur.

Id. p. 49. Aqua insuper ipsa, qua ossa sancta viri Dei lota fuerunt, diverso languore obsessis certam medicinam subministravit. Quicumque enim ea usi sunt, confestim liberati a malo quo gravabantur, gaudio magno gavisii sunt. Nam cæcis visus, surdis auditus, claudis incessus, et quibuscunque debilibus sua integritas, vigor solitus, proprius usus restitutus est.

Id. p. 50. Præter hæc quod his est mirabilis quam rarius Oswald's chasuble.
accidere consuevit, casula, infra quam corpus viri Dei cum aliis indumentis sepeliebatur, carne corporis cum cæteris indumentis in pulverem redactis, integerrima manens, pulveri nequaquam fuit obnoxia. Casula eadem in secretario Wygorniensi servatur, et ad Missæ officium, cum res exigit, sumministratur. Res nota est: ipse eam vidi, et manibus tenens, mirabilia Dei et merita Sancti Oswaldi non parum miratus expavi.

Explicit de Sancto Oswaldo Eboracensi archiepiscopo et confessore.

II.

VITA SANCTI OSWALDI,
A JOANNE CAPGRAVE CONSCRIPTA.

The parentage
and early
life of St.
Oswald.

1. Sanctus enim Oswaldus archiepiscopus,¹ nobilissima Eadmer, progenie ortus, eleganti forma enituit. Hic puer factus, p. 2, etc. pueriles ineptias devitare, et ad sanctitatis opera semetipsum informare cœpit. Frater enim patris sui erat² Sanctus Odo Cantuariensis archiepiscopus, discretionē sublimis, moribus gravis, justitiæ cultor, et omni actione sua circumspectus. Huic enim nepos suus Oswaldus doctrinis imbuendus, et bonis exemplis et moribus instruendus, a parentibus commendatur. Sæculari demum scientia et Scriptura sacra ad plenum informatus, a Sancto Odone apud Wintoniam canonicus effectus, cum cæteri, spreta institutione ordinis sui, desideria cordis sui³ sequerentur, institutionem vitæ canonicorum indefessus exequabatur. Decanus itaque in brevi factus, maculatam senum vitam emendare, et pueriles eorum⁴ sensus studio disciplinæ cælestis evacuare adhuc ipse juvenis curavit. Illi vero magis antiqua pravæ consuetudinis itinera tenere volentes, nullo pacto illum in talibus se audituros affirmabant.

Becomes
dean of
Winchester.

Goes to
Fleury.

2. Quo intellecto, spreta sæculari pompa necnon divitiis, Floriacum, ubi corpus Sancti Benedicti requiescit, pergere decrevit. Missis enim a Sancto Odone

¹ archiepiscopus] episcopus, A.

² erat] om. A.

³ sui] om. A.

⁴ eorum] illorum, A.

Eadmer, pp. 8-9. commendatitiis literis, et donis plurimis, juvenem dicto commendavit et facto. Idem vero Sanctus Odo, in juventute constitutus, mari transito habitum monasticum apud eundem Floriacum susceperat. Suscepto itaque habitu sacro, qui ab aliis doceri venerat, talem se exhibuit, ut satis in eo quo docerentur quod imitarentur haberent. Erat enim somno parvus, cibo sobrius, in loquendo discretus, in oratione assiduus. Oswald's exemplary conduct at Fleury. Quam patiens, humilis, benignus, mansuetus extiterit et benevolus, ex sincera caritate, qua supra æstimationem humanam enituit, perpendi potest. Secretum ab abbate in ecclesia accepit locum, in quo Deo familiarius adhæreret. Illic enim orationi, meditationi, contemplationi vitæ perennis, ab aliorum inquietudine remotus, operam dare solitus, magnum humani generis hosti fomitem livoris et odii ministravit.

3. Unde nocte quâdam, dum contemplationi et orationi vacaret, affuit spiritus malignus, et sonos horribiles edens, ut cœpto desisteret, et segnius aut nullatenus talia attemptaret, hominem Dei terrere moliebatur. The evil spirit tries to frighten him. At ille, fidei scuto protectus, non magis ad fremitum leonis, vel sibilum serpentis, quam ad balatum ovis exterritus est. Harum et aliarum bestiarum ei improbus ille voces ingessit; sed imperterritus cuncta cum suo auctore derisit. Quod dæmon advertens disparuit; sed in angelum lucis evestigio transfiguratus eidem Sancto apparuit; sed vir Dei signo crucis se munivit, sciens exinde angelum lucis non irritandum; angelum autem tenebrarum minus effugandum. Et factum est ita. Nam malignus ille temptator, viso crucis signaculo, velut fumus ab oculis ejus evanuit.

Id. pp. 12-13. 4. Audita tandem sancta conversatione nepotis sui Oswaldi, immensas Omnipotenti Deo gratias egit Sanctus Odo, et missis diversis muneribus abbati et monachis, pro suo nepote gratias exsolvit. Odo brings Oswald back to England. Indicavit etiam illis se ipsius præsentia magnopere velle potiri, tum quia senio fessus mortem sibi propinquam sciebat, tum quia regulari conversatione suæ gentis viros per eum instituere disponebat. Quo audito, gravi mærore dejecti, non audentes tamen voluntati antistitis obviare, parent, et debito cum honore ad nutum præsulis dirigunt. Antequam tamen Cantuariam venire potuit, Sanctus Odo debitum carnis humanæ exsolvit.

Præsidebat illis diebus Dorcestrensi ecclesiæ quidam, Osketilus nomine, qui, audito nepotis sui Oswaldi ad-

- Oswald is made bishop of Worcester. ventu, benigne suscepit illum, et sincere dilexit, et sui secreti consciu¹ fecit. Assumpto tandem ad archiepiscopatum Eboracensem Osketillo, Sanctus Dunstanus Oswaldum regi Edgaro commendatum familiarem effecit, et jussu regio Wigorniensis ecclesiæ præfecit. Eadmer, p. 15.
- Establishes monks at Westbury. 5. Congregavit autem Oswaldus duodecim monachos in villa, nomine Westbyri, quos frequenter visitare, monita salutis æternæ ministrare, et consolari, et jejuniis, vigiliis, et orationibus solebat operam dare. Id. p. 17.
- Wlget's miraculous draught of fishes in Rammesere. 6. Accidit enim ut Ailwinus comes diuturno ac laborioso cruciatu podagræ pedum suorum multis laboraret annis, et cum piscator quidam,² nomine Wlget, cum navicula sua aquam, Ramesmere nuncupatam, piscandi gratia ad usum domini sui comitis ingressus esset; et diu frustra laborans, nimio tædio fatigatus, tandem obdormire cœpit, cui Sanctus Benedictus apparens dixit: "Aurora cum surrexerit,³ tuum ejice tragum, et multitudini copiosæ voti compos obviabis piscium. Captorum quoque piscium majorem, *hækel*, id est lucium, vocatum, Ailwino, domino tuo, mea ex parte offerens, dices ei, ut meam donationem benigne suscipiens, piæ matri misericordiæ Mariæ, mihi, omnibusque sacris virginibus monasterium in hac insula monachorum sine dilatione studeat fabricare; scruteturque quomodo nocte in insula animalia sua incumbunt, et ubi taurum surgentem dextro pede viderit terram percutere, ibi aram erigere festinet: utque certius meis credat mandatis, hunc tuum tibi exteriorem incurvo digitum, quem et ipse mox a nexu podagræ solutus, tibi erigat reparandum." Evigilans autem copiosam piscium multitudinem conclusit, majoremque domino suo ex parte Sancti obtulit, quæ viderat et audierat replicans, ut digitum suum incurvatum erigat obnixe
- Benedict appears to him.

¹ *consciūm*] consortem, A.² *piscator quidam*] piscatori cui-dam, A.; piscatorum quidam, Text.³ *surrexerit*] surrexeris, A.

rogavit. Tunc Ailwinus digitum viri manui¹ hærentem erexit, et ad insulam, ut potuit, properavit. Cumque in insulam ingressus, a suo morbo perfecte curatus fuisset, taurus de medio animalium exsurgens, terram pede percutiendo locum altaris construendi Divinitus significavit. Comes ergo Deum laudans, confestim truncatis lignis capellam ibi construxit. Non multo vero post, comite Ailwino amplas possessiones concedente, Sanctus Oswaldus infra quinquennium ædificavit insigne ibidem monasterium, et anno Domini nongentesimo septuagesimo quarto sollemniter dedicavit, Ednothum monachum² abbatem constituit.

Ailwin
begins a
chapel at
Ramsey.

Which
precedes
Oswald's
monastery.

Eadmer,
p. 20.

7. Per idem tempus auctoritate Joannis papæ Dunstanus archiepiscopus, coacto generali concilio, statuit et decreto firmavit, ut canonici omnes, presbyteri, diaconi, subdiaconi aut caste viverent, aut ecclesias quas tenebant dimitterent. Habebat autem regem Edgarum in hoc negotio fidelem adiutorem, et firmum defensorem. Hujus enim decreti executio Oswaldo Wigorniensis episcopo, et Ethelwoldo Wintoniensis episcopo commissa est. Beatus ergo Oswaldus septem monasteria in sua diocesi, ejectis clericis insolenter viventibus, construxit, et monachos introduxit, et abbates eis præfecit.

Pope
John's
decree
against
married
clergy.
Oswald and
Ethelwald
carry it
out.

Id. p. 21.

8. Interea abbas Persorensis quem instituerat, nomine Fudbertus,³ morigeratus, et fervens religionis monasticæ zelator, sed in subditos, quod valde in eo reprehendebatur, nimie et indiscretæ severitatis fuit. Is ad extrema perductus, et huic vitæ sublatus, et in feretro locatus, recepto spiritu trepidantibus cunctis erexit se, dicens, a beato Benedicto in visionem Dei se perductum fuisse, et Deum sua peccata meritis dilectoris Sui Oswaldi indulsisse, atque ad intimandum sanctitatem ejus se revixisse asseruit. Quo dicto conticuit, et accepto viatico Dominici corporis dimidium diem supervixit, et vitam obitu iterato finivit.

Abbot
Fudbert
rises from
the dead.

9. In aliis enim Angliæ partibus insignes ecclesias ob præfixam causam clericis evacuavit, et eas viris monasticæ religionis sublimavit, quorum hæc nomina sunt; ecclesia

Monas-
teries esta-
blished at
St. Albans,

¹ manui] in manu, A.

² monachum] suum ins. A.

³ Fudbertus] Fuldbertus, A.

Ely, and
Bentfleet.

Sancti Albani, Sanctæ Etheldre[dæ] virginis in Hely, et ea quæ apud Beamfledam constituta honorabilis habebatur. Instituit enim in ecclesia Sancti Albani Elfricum abbatem, qui ad archiepiscopatum Cantuariensem postea sublimatus fuit; in ecclesia Eliensi Brithnotum abbatem; Beamfletensi ecclesiæ Godmannum constituit abbatem. Monasteria quæ ædificaverat circuire, verbo simul et opere, quæ salutis erant paterno quodam¹ affectu ministrare curavit.

Abbot
comes from
Fleury to
teach the
monks of
Ramsey.

10. Posuit quoque in monasterio Rameseie Abbo Floriacensem monachum, morum sanctitate præclarum, literarum scientia excellenter instructum, qui monachos doceret, scholas regeret, et in disciplina regulari et scientia literali prodesset. Dunstani insuper hortatu passionem Beati Edmundi regis et martyris idem Abbo laudabiliter scripsit. Postea Floriacum regressus, et abbas effectus, a monachis suis occiditur.

The story
of the great
stone at
Worcester.

11. Cum autem monasterium in Wigornia infra ipsam Eadmer, pp. 23-4.
sedem episcopalem construere cœpisset, in quo cum monachis conversaretur, non longe ab opere ipso quidam lapis quadrus jacebat, ad operis fabricam omnino necessarius; quem cum artifices levare vellent, quasi radicitus terræ inhæsit, et nullo conatu moveri potuit. Stupor ingens omnes occupat. Mandatur de negotio patri Oswaldo; qui veniens, et multitudinem magnam circa lapidem casso labore sudantem aspiciens, miratus est, et attonitus stans, Deumque silentio deprecans, aspexit in lapide illo Æthiopem quendam sedere, et obscœnis motibus laborantes² subsannando deridere. Et statim contra dæmonem signum crucis intorsit, et terribilem illum fugam sibi consulere compulit. At lapis, quem octoginta movere nequibant, a paucis hominibus facillime levatus, in opere collocatur. Perfecta itaque ecclesia in honore Beatæ Mariæ, et congregatis ibidem quibusdam monachis, clerici³ in sede episcopali nonnulli, spreto sæculo, monasticum habitum susceperunt; et ab ecclesia Beati Petri ad ecclesiam Beatæ Mariæ, a clericis ad monachos episcopalis sedes translata est.

¹ quodam] om. A.

² laborantes] laborando, A.

³ clerici] cleri, A.

Eadmer,
p. 28.

12. Mortuo Eboracensi archiepiscopo, cogentibus rege Oswald is made archbishop of York, retaining Worcester.
Edgaro et Sancto Dunstano, omniumque clericorum assensu, ad archiepiscopatum assumptus est. Et ne monachi, quos instituerat, aliqua, ultra quam ferre valerent, temptatione concuterentur, si pastoralis cura destituti, non haberent quo inniterentur, auctoritate Sancti Dunstani episcopatus Wigorniensis curam una cum archiepiscopatu sollicitè rexit.

13. Cum autem monachi Rameseiae, episcopo Oswaldo The boat-load saved at Ramsey.
in ripa stante, aquam navigio transire vellent, navis nimis onerata mergi cœpit. Turbati monachi, et mori metuentes opem sancti pontificis implorabant: quod videns Sanctus signum crucis edidit, et navis ab aquarum profunditate emergens, quasi nihil oneris ferret, ad ripam prospero lapsu evecta est.

Id. pp. 29-30.

14. Cum enim nuntiaretur ei, quendam monachum The miracle of the monk of Ely who is killed.
Eliensem ab opere ecclesiae præcipitatum subita morte occubuisse, vehementi mærore turbatur. Noverat enim¹ illum non usquequaque vitam duxisse felicem. Convocatis autem Rameseiae monachis, rei eventum retulit, et ut pro anima defuncti Dominum studiosius orarent, admonuit. Vigiliis igitur vacant, psalmis et lachrymis; et ad januam misericordiae Redemptoris pulsant. Et, ecce! nocte quadam episcopo orationibus insistenti, idem defunctus visibiliter apparuit, et percunctatus quis esset, illum se esse pro quo Deum rogaverat, respondit. At ille suspirans: "Qua-
" liter," inquit, "frater, tibi fuit,² vel qualiter nunc est?"
"Hactenus," ait,³ "valde male, nunc autem valde bene.
"Tuis quippe meritis et precibus a pœnis quibus cruciabar
"per angelum Suum me die hesternæ eripuit Dominus.
"Quod et tibi insinuando veni gratias agere, et, quam⁴ gra-
"tiosus⁵ pro hoc et aliis jure debeas Deo existere merito,
"insinuare." Quo dicto non comparuit.

15. Diœcesim suam opportunis temporibus peragrans, quid- Oswald discovers at Ripon the remains of Wilfrid
quid elicere poterat in moribus suorum oculos summi Dei offendere, paterna castigatione corripere atque corrigere satagebat. Hæc agentem contigit vice quadam venisse Ripum, ubi

¹ enim] Not in Text, *ins.* from A.

² fuit] fuerit, A.

³ ait] om. A.

⁴ quam] A.; quoniam, Text.

⁵ gratiosus] gratiosius, A.

and several abbats. beatus quondam Wilfridus, nobili constructo monasterio, Eadmer, meruit sepeliri. Locus tamen ille a barbaris olim¹ magna pp. 30-2.

ex parte dirutus, latibulis tunc ferarum fuit accommodus. Illic enim pervigil in orationibus noctu persistens, Divina revelatione didicit ipso loco Sanctorum corpora condita esse, quæ investigans, cum nominibus singulorum procul dubio inveniret. Facto autem mane, cum terram foderent, Sanctorum corpora cum tabula hæc continente reperta sunt. "Hic requiescit Sanctus Wilfridus antistes Eboracensis, et rendi abbates, Tilbertus, Botwinus, Albertus, Sigredus,² atque Wildenus." Reliquias autem repertas interim loco apto collocavit. Postmodum vero corpus Sancti Wilfridi in feretro decenter aptato cum reverentia condidit, utpote quem magno Wilfrido illius loci fundatori consanguinitate junctum noverat. Corpus namque majoris Wilfridi a Sancto Odone Cantuariensi archiepiscopo dudum Cantuariæ translatum fuerat. Locatis itaque in feretro reliquiis, Wigorniam cum magno honore transmisit.

He translates them.

A man cured of a fever by a piece of panis benedictus.

16. Vir quidam potens, valida febre correptus, per nuntium viro Dei se infirmari insinuavit. At ille benedicens panem, eique transmittens, ut cum fide sanitatis consequendæ comederet jussit. Quod cum fecisset, perfectæ saluti se restitutum sensit.

A mouse dies after eating some crumbs of the same bread.

Sedens autem ad mensam episcopus, et panem benedicens, et consistentibus distribuens, forte micas decedentes sorex superveniens avido morsu colligere cœpit, et statim suffocatus periit, et quod in ore voraverat, nullatenus evomere quibat. Et ne suæ laudi quivis hoc ascriberet, exanimem bestiam a conspectu intuentium abjici vir sanctus jussit.

Demons assault the monk who sleeps in Oswald's seat.

17. Monachus quidam, post balneum, in loco ubi episcopus frequentius sedere consueverat, somnum capere cœpit. Et ecce! astant illi plures spiritus teterrimi, Id. p. 33-4. et ab eo districta examinatione perquirunt, cur in loco tanti pontificis quiescere non timeret; ipsum invadunt, torquent, laniant, hac et illac trahunt, ab imo sursum rapientes, de sursum ad ima dejicientes. Horrido tandem clamore vociferans, quid sibi contigerat, omnibus palam enarravit.

His custom of washing

18. Singulis diebus, præter alios, quos quotidie innumeros Id. p. 36. alebat, duodecim pauperum pedes ablucere, deosculando crine

¹ olim] om. A.

| ² Sigredus] Sigdenus, A.

et lintheo tergere, manibus aquam fundere, denarios præbere, the feet of twelve poor men. cibum et potum apposita mensa ministrare, in Pascha vestibus novis indutos, per aliquot dies in curia sua secum habere consuevit. Nulla eum¹ infirmitas corporis ab istis retardabat, sed quo se corpore sentiebat debiliorem, eo sibi ad serviendum eis vim validiorem ingressit.

Eadmer,
p. 36.

19. Die quadam cum suis oratorium egressus, et sub Oswald announces his decease. aere stans, acies oculorum cælo intentissime fixit, Christum ad Quem anhelabat pio corde et ore intentius orans. Nec erecta lumina, ut fit,² cito deflexit, sed quasi aliquid novi ac delectabile contemplaretur, ubi ea fixerat, diutissime fixa tenebat. Sciscitatus autem quid vidisset, ait ; “ Considero quo tendo, et eras vobis, et me tacente, res ipsa notabit. Salus enim æterna, pro qua hucusque laboravi in terra, instat, nec ante transibit crastina dies, quam me in eam Dominus meus, sicut pollicitus est, introducat.” Et regressus in oratorium, convocatis fratribus, hortatur eos impendere sibi ministerium sacræ unctionis cum viatico Dominici corporis.

Id. pp. 37-9.

20. Nocte sequenti, languoris sui oblitus, ecclesiam intrans, officium explevit, et residuum noctis spatium Divinis laudibus expendit. Mane autem solito more lintheo præinctus, pedes pauperum lavit, et osculans eos et tergens, quindecim psalmis, quos inter ipsum ministerium psallere solebat decantatis, subjunxit, “ Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto.” Et cum pauperes solitas gratias assurgentes exsolvisset, ipse dicendo “ Spiritui Sancto,” ante pauperum pedes in manus Christi spiritum emisit. Cum- Oswald's death. que ad ecclesiam quam construxerat deferretur corpus ejus, nivea columba de cælo descendens, expansis alis The white dove and the sphere of fire. lento volatu protegere corpus antistitis visa est. Igneam quoque spheram, instar scuti, de cælo lapsam super fere- trum intuebantur. Deposito autem coram altari corpore sancto, visio quæ apparuit, quasi locum designans sepul- turæ, in australem ecclesiæ plagam prope altare divertit, et ab oculis intuentium evanuit. Ailwinus vero comes, post obitum sancti viri nimia cordis angustia et dolore pressus, universæ carnis viam ingrediens, Ram- eseie cœnobio sepultus est.

¹ eum] tamen, A.

| ² fit] om. A.

The miracle at Fleury of the Real Presence, and the angel assisting Oswald.

21. Cum autem Sanctus Oswaldus in juventute sua Eadmer, PP. 11-12.
in cenobio Floriacensi vitam monasticam in omni
duceret sanctitate, juxta locum in quo orare solebat,
erat crypta quædam, præ foribus cujus duodecim pauperes
conversantes, quotidianum victum a monasterio percipie-
bant, de quibus viro Dei sacras hostias offerenti
unus ministrare solebat.¹ Quadam enim die dum Sanctus
post Evangelium oculis in cælum erectis orationem præ-
mitteret, vidit minister ejus reverendi vultus personam,
candidissimum panem, sed quantitate modicum, inter
manus, quas usque ad caput suum porrectas habebat, digno
cum honore tenentem, et licet nimio terrore perterritus
obstupisset, sustinuit tamen, nec subitam arripere fugam
voluit. Verum cum eundem panem secundum sacer-
dotis in Missa processum paulatim crescere, ac insolitæ
magnitudinis crescendo fieri conspexit, ultra residere non
ausus, extra ostium fuga lapsus est. Remansit itaque pres-
byter solus, et qui videbatur in dextra stans angelus ejus.
Minister vero per vices ostio caput ingerebat, et quid circa
altare gereretur, trepidus explorabat. Cumque Dei servus,
“ Per omnia sæcula sæculorum,” et alia, diceret, nec ulla-
tenus respondere² auderet, audivit angelum ad singula re-
spondentem, et obsequium ei deferentem. Peracta autem
Missa, minister introspectiens, et angelum non videns,
trepidus ad virum Dei accessit, et causam fugæ suæ
ei exposuit, sciscitans ab eo utrum et ipse angelum
vidisset. Et ille : “ Bene,” inquit, “ vidi et quæ dicis³
“ audivi, sed benedictum sit nomen Dei Omnipotentis, quia
“ licet a te sim relictus, in sacro tamen Dei mysterio non
“ sum ab Eo desertus.” Interdixit enim ei, modis quibus
potuit, ne dum viveret cuiquam rem illam innotesceret.
Obiit autem Sanctus Oswaldus anno gratiæ nongen-
tesimo nonagesimo secundo, et episcopatus sui trice-
simo, pridie Kalendas Martii.

Archbish-
op Aldulf
translates
Oswald's
remains.

22. Post obitum vero ejus anno⁴ duodecimo, Aldulfus
Eboracensis archiepiscopus, revelatione Divina admo-
nitus, Wigorniam, ubi Sanctus Oswaldus sepulturam

¹ solebat] consuevit, A.

² respondere] valeret vel ins. A.

³ dicis] dicit, A.

⁴ anno] om. A.

elegerat, properans, ossa sancti antistitis de terra levavit, et in scrinio cum maximo honore collocavit. Aqua vero cum qua ossa lavata sunt, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, et quibuscumque debilibus sanitatem restituit. Vestimenta enim omnia integra et illibata in sepulchro, odore suavissimo fragrantia, reperta sunt.

Eadmer,
pp. 53-4.

23.¹ Monachus quidam Ramesiæ cancri ulcere in maxilla ita percussus erat, ut consumpta cute et carne nuda mandibula, nudi dentes cum gingivis apparent. Hic in festo Sancti Oswaldi de cipro, in quo idem Sanctus bibere solebat, cum magna devotione et fide bibens, assumpto potu, vas vacuum tabescenti maxillæ statim apposuit, et strictius junxit: et amoto post modicum a maxilla vasculo, ita totius morbi sanies atque putredo vasi adhæsit, ut redintegrata a languore maxilla nullum præteriti mali indicium deprehendi posset in illa. In testimonium autem tanti miraculi et virtutis Dei, maxilla illa paulo semper rubicundior erat altera.

A monk of
Ramsey is
cured of a
cancer.

24. Quidam mutus ab infantia in quadam Sancti Oswaldi festivitate vidit quendam sibi ignotum reverendi vultus hominem, decora canitie fulgidum, sacerdotali veste amictum, baculum manu gestantem, quasi a loco sepulchri sancti episcopi ad se properantem. Cui coram se transeunti, dum caput humiliter inclinaret, ipse levato baculo eum in collo percussit, et disparuit. Ad quem ictum ille territus, illico magna coagulati sanguinis massa ex ore illius in terram cadente, clamare cœpit: "Succurrite, quæso, succurrite, et ne sanguine meo ecclesia Domini violetur, hinc me festinanter ejicite." Eductus extra ecclesiam ubertim sanguinem emisit, et modum suæ curationis circumstantes edocuit.

A dumb
man is
cured at St.
Oswald's
tomb.

Id. p. 55.

25. Voraci flamma urbem Wigornię vice quadam conflagrante, mox ut ad feretrum Sancti flamma accessit, ignis elanguit, nec ulterius aliquid assumpturus in se defecit. Stabat enim pauperis cujusdam domus arundine texta, a sui medio integra et sana; altera ejus medie-

His shrine
stays a
fire at
Worcester.

¹ Paragraphs 23-27 all om. A.

tate, quasi ad perpendicularum a summo usque in terram conflagrata.

Another
fire at
Worcester
stopped.

26. Alio in tempore memorata ardente urbe, cum Eadmer, monachi feretrum Sancti ad villam deferrent, occurrit p. 56.

quidam qui nuper domum pulchram ædificaverat, et exclamans dixit: "O sancte pater et pastor Oswalde, " ecce! domum meam voracibus flammis obnoxiam tibi dono, " et jure perpetuo possidendam sub tuo dominio pono: " tu eam, si placet, a præsentis periculo liberare digneris." Introducto itaque in domum illam feretro, et domo vicina igne penitus consumpta, aula patri Oswaldo commendata nec ab igne contingi potuit, nec ullum vestigium ignis in ea resedit.

A great
pestilence
brought to
an end.

27. Sæva pestilentia Wigorniensem provinciam vice qua- Id. p. 57.
dam depopulans, viros ac mulieres, juvenes et parvulos interitu repentino involvit. Ambulantes quandoque¹ aut stantes subito cadebant, et impœnitentes inconfessi exspirabant. Monachi vero cum feretro sancti antistitis per circuitum urbis, lætanas cantantes, pro salute populi devote supplicabant. Et ecce! confestim pestilentia tota non solum Wigorniam penitus² reliquit, sed et villas circumjacentes, de quibus incolæ, opem Sancti implorantes, advenerant.³

¹ *quandoque*] quoque, A.

² *penitus*] om. A.

³ *advenerant*] et cetera *ins.* A.

III.

CHRONICA DE ARCHIEPISCOPIS
EBORACENSIBUS,

AUCTORE ANONYMO.

~~~~~

Beda, H.E. ii. 9. Quo tempore gens Northanh[ymbro]rum cum suo rege Edwin and Ædwino, accepta in conjugem Æthelburga, filia Æthelbercti, Ethelburga. regis Cantiae, prædicante Paulino fidem Christi suscepit, hujus consortium cum primo ipse missis procis a fratre ejus Ethelbaldo, qui tunc regno Cantiae præerat, peteret, dixit non esse licitum Christianam pagano dari, ne fides ejus consortio profanaretur regis, qui veri Dei cultus prorsus esset ignarus. Quæ cum Edwino verba nuntii referrent, promisit se permissurum virgini et omnibus qui secum venirent, cultum suæ religionis servare. Nec negavit etiam se subiturum eandem religionem, si sua sanctior a sapientibus judicaretur religione. Itaque virgo promittitur et mittitur.

Beda, ut supra. Anno igitur ab incarnatione Domini DC.XXV. Paulinus, Mission of Paulinus. A.D. 625, &c. vir Deo dilectus, a Justo archiepiscopo ordinatur episcopus, eum ea ad regem Edwinum, quasi comes copulæ carn[al]is, (sed potius gentem quam adibat ad agnitionem veritatis vocare) advenit.

Anno sequenti venit quidam a Quichelmo, rege West Saxonum, qui regem Edwinum regno et vita privaret. Intravit igitur ille quasi nuntium domini sui secrete annuntians, et evaginata sub veste sica bicipiti, impetum fecit in regem. Quod cum Lilla, minister regis, viderit, interposuit corpus suum ante ictum pungentis, sed tanta vi hostis ferrum infixit, ut per corpus occisi etiam regem vulneraret. Eadem nocte peperit regina filiam, cui nomen Eanfled, pro qua Paulinus Deo gratias egit. Cujus verbis delectatus rex,

- promisit se abrenuntiatis idolis Christo servitutum, si vitam et victoriam sibi donaret pugnanti adversum regem, a quo homicida ille præfatus mittebatur; et filiam suam, in pignus promissi, Paulino episcopo consecrandam assignavit. Quod ita contigit. Baptizata est igitur illa prima de gente North[anhymbrorum] cum undecim aliis de familia regis. Habito itaque consilio cum pontificibus et primatibus suis, uno consensu omnium accepit rex Edwinus, cum cunctis gentis suæ nobilibus et plebe plurima, fidem et lavacrum regenerationis in civitate Eboraci, ubi sedem archiepiscopatus, suscepto pallio a papa Honorio, Paulinus accepit. Baptizatus est itaque Edwinus anno regni sui xi., qui est annus Dominicæ incarnationis DC.XXVII. Paulinus autem vi. annis continuis ex eo tempore, id est usque ad finem regni Edwini, in ea [provincia] prædicabat. At rege interfecto, rebusque Northimbrorum turbatis, Cantiam navigio rediit, atque ab Honorio archiepiscopo et rege Ethelbaldo honorifice susceptus, eorumque invitatione præsulatum Rofensis ecclesiæ, mortuo Romano, suscepit. In qua moriens pallium, quod ab Honorio papa susceperat, reliquit.
- Interfecto in pugna Edwino, suscepit pro illo regnum Deirorum Osric, filius patris sui Alfrici, qui prædicante Paulino fidei sacramentis imbutus erat. Regnum vero Berniciorum suscepit Eanfridus filius Ethelfridi, qui ante Edwinum regnaverat, sed regnante post eum Eadwino, Eanfrid apud Scottos et Pictos exulans, baptizatus est. Quibus post Edwinum regnantibus, sacramenta regni cælestis anathematizando, ac se priscis idolatriæ sordibus polluendos restituendo prodiderunt. Quos non multo post, impia manu, sed justa ultione peremit rex Britonum, Cedwalla. Unde cunctis placuit tempora regum computantibus, ut ablata de medio perfidorum regum memoria, idem annus regno assignaretur Oswaldi. Qui, adepta in pugna de Cedwalla victoria, regnavit super Deiram et Berniciam totam. Regnante itaque Oswaldo, totam cui præfuit gentem desiderans fidei gratia imbui, misit ad majores natu Scottorum, apud quos dum exularet baptizatus fuerat tempore fratris sui qui ante eum regnavit, petens ut sibi episcopus, a quo gens ejus fidei sacramentis imbuta baptizaretur, mitteretur; sicque consensu et consilio
- The baptism of Edwin and his people. H.E. ii. 13. Id. ii. 14.
- Flight of Paulinus. H.E. ii. 20.
- Osric succeeds Edwin. H.E. iii. 1.
- Oswald's reign. H.E. iii. 3.

ordinatus et missus a Scottis Aidanus accepta sede in Mission of Aidan.
 insula Lindisfarnensi, ubi petebat, qui locus accedente et re-
 cedente reumate bis quotidie instar insulæ maris circumluitur
 undis, bis renudato littore contiguus terræ redditur, ubi
 Christi ecclesiam ædificavit, et jam gentem insulæ Lindis-
 farnensis et North' convertens baptizavit. Hic, cum His death.

H.E.iii.17. dies mortis e corpore egredi cogeret, completis annis episco-
 patus sui xvi., vitam in villa regia, non longe ab Bebbor-
 ria, finivit. Cujus corpus modo translatum ad insulam
 Lindisfarnensem, et in cimiterio sepultum est.

Successit vero in episcopatum Finanus, ab insula Hii Bishop Finan.
 H.E.iii.25. destinatus et missus, ut prædecessor ejus fuerat. Qui
 in insula Lindisfarnensi ecclesiam de ligno, ut suæ genti
 mos est, sedi episcopali congruam construxit.

Defuncto autem Finano, cum Colmannus in episcopatum Bishop Colman.
 et a Scottis ordinatus et missus successisset, mota est
 quæstio de observatione Paschæ, quam non catholice, ut
 prædecessores ejus, quamquam illi[s] humiliter obser-
 vabat. Australes vero Scotti et Aidan et Finan non
 recte sollempne Pascha observabant, sed tamen isto
 humiliter. Unde hæc quæstio movit sensus et corda pluri-
 morum. Pervenit etiam ad aures Os' regis, baptizati a
 Scottis, et filii ejus Alfridi habentis magistrum Wilfridum,
 virum sanctum. Cujus socius, magister, et Alfridi amicus,
 Agilbertus, Occidentalium Saxonum episcopus, eo tempore
 illo venerat. Qui etiam Wilfridum Hripensi ecclesiæ or- The Synod at Whitby.
 dinavit presbyterum. Mota igitur quæstione de Pascha,
 dispositum est ut in monasterio quod dicitur ad Streoneshale,
 id est, Sinus Fari, cui tunc Hilda abbatissa præfuit, synodus
 fieret, et hæc quæstio terminaretur. Venerunt illo reges
 ambo, pater scilicet Os', et filius ejus Alfrid, Colman et
 Agilbertus episcopi, cum presbyteris et clericis suis. Jacobus,
 diaconus Paulini, et Romanus, in parte Agilbereti et pres-
 byterorum suorum fuerunt. Hilda abbatissa cum suis in
 parte Scottorum, in qua etiam erat venerabilis Ceda jam
 dudum ordinatus a Scottis, qui etiam interpretes in illo concilio
 vigilantissimus utriusque partis extitit. Convictus
 itaque in concilio illo a Wilfrido Colmannus, dimisso

H.E.iii.26. præsulatu secessit in patriam suam: pro quo suscepit Bishop Tuda.
 episcopatum Northymbrorum Tuda, vir per omnia catho-
 licus, sed per modicum tempus ecclesiam regens. Obiit

itaque Tuda anno Dominicæ incarnationis DC.LXIII., et in H.E.iii. 27.
monasterio quod dicitur Penalegh honorifice sepultus est.
Hi quatuor soli suis temporibus fuerunt pontifices per
triginta annos in tota Northanh'.

Anno Dominicæ incarnationis DC.LXIII., et circa
ætatis suæ xxx., ab Alfrido mittitur Wilfridus Gallias
ad episcopatum Eboracensem ordinandus. Quo ab
Agilberto, tunc Parisiæ civitatis episcopo, in Compendio
ordinato, et ibidem demorante, interim, rege Oswio ju- H.E.iii. 28.
bente, eodem anno ad eandem ecclesiam Cedda ordi- v. 19.
natur, sed post triennium, jubente Theodoro archiepi-
scopo, Cedda dimisso episcopatu ad cœnobium suum in
Lestingæ rediit, Wilfrido suscipiente prædictæ ecclesiæ
et omnium Northanh' episcopatum curam, et circa ann'
iii. regni Ecgridi regis Haugustaldensem episcopatum
fundavit. Ric. of
Hexhām,
Hist. Eccl.
Hexham,
c. 6.

Wilfrid
and
Ceadda.

Wilfrid's
fortunes.
Eata and
Cuthbert.

Anno autem Dominicæ Incarnationis DC^oLXX^oVIII., et
sui pontificatus xv., ab Ecgrido rege, accusatione re-
ginæ suæ Ermenburgis, de episcopatu suo pulsus est, et
in loco ejus a Theodoro duo episcopi ordinantur, Bosa ad Ebo-
racensem, et Eata ad Hagustaldensem, pariterque ad Lindis-
farnensem, et utrosque simul iii. annos rexerunt. Sed
postea ad solam Lindisfarnensem remansit, in qua et in
Mailros pariter abbas antea extiterat, et ad Hagustalden- Id. c. 9.
sem ordinatus est pro eo Tunbertus. Cui cum iii. annis præ- Id. c. 10.
fuisset, depositus est; et pro eo anno proximo circa hiemem
ad eandem ecclesiam electus est Sanctus Cuthbertus. Sed
quia ille maluit ei præfici in qua conversatus fuerat, Eata
reverso ad Hagustaldensem, ad quam primo ordinatus fuerat,
in Paschali solempnitate ad Lindisfarnensem ecclesiam ordi-
natur. Quam sullimiter biennio gubernans, rediit pos-
tea ad insulam Farne, ubi solitariam vitam ducere sole-
bat, in qua post non multum tempus defunctus, sed
in monasterio Lindisfarnensi sepultus est. Cui suc-
cessit vir magnificus Eadbertus.

At vero rege Ecgrido a Pictis in pugna interfecto,
suscepit mox pro eo regnum Northanhimbrorum Alfri-
dus frater ejus. Hujus autem regni principio defuncto H.E. v. 2
Eata, Johannes, vir sanctus, episcopatum Hagustaldensis and 6.

Ric. of
Hexham,
c. 11.

ecclesiæ suscepit, sed non multo post, expletis viii. annis primæ expulsionis suæ, a Roma reversus Britanniam Sanctus Wilfridus, auditis epistolis Agathonis papæ, sedem et episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ recepit, et Sanctus Johannes, de Hagustaldensi translatus, Eboracensem ecclesiam regendam pro defuncto Bosan suscepit, eamque laudabiliter xxxiii. annos rexit. Dein cum præ majore senectute episcopali officio minus sufficeret, ordinato in episcopatu Eboracensis ecclesiæ Wilfrido presbytero suo, ipse ad monasterium suum, quod apud Beverlie in Silva Derorum est, secessit, ibique Deo digna conversatione iii. annos in pace vivens, anno ab incarnatione Domini dcc.xxi., nonas Maii, beato fine quievit in Domino, sepultusque est in eodem monasterio in porticu Sancti Petri.

Wilfrid
and John
of Bever-
ley.

Id. c. 12.

At beatæ recordationis supradictus Wilfridus, post v. annos præfato rege Alfrido, et plurimis episcopis eum falso de transgressione decretorum Theodori archiepiscopi accusantibus, iterum de præsulatu suo pulsus est, sed postquam xiiii. annos secundo exulavit, a Romana sede iterum Angliam remeans, lectis literis Johannis papæ, Alfrido mortuo et Osredo filio suo pro eo regnante, primo anno regni ipsius præsulatum Hagustaldensis ecclesiæ honorifice recuperavit, sicque iii. annis in pace transactis, xlv. annos in episcopatu habens, in provincia Undalum beato fine quievit; sed in monasterio suo quod est in Hripum sepultus est. Pro quo suscepit episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ Acca, presbyter ejus, vir et ipse strenuissimus, et coram Deo et hominibus magnificus.

Restora-
tion of
Wilfrid,
and his
death.

Beda, H.E.
v. 20.

Qui cum xxiiii annos illam sullimiter rexisset, xiii. kalendas Novembris æterna felicitate temporalem mutavit. Cui successit Sanctus Freothebertus, qui cum xxxiiii. annos ecclesiam gubernasset, migravit ad Dominum, habuitque successorem Sanctum Alemundum, qui xiii. episcopatus sui anno decedens, habuit successorem virum magnificum Tilbertum, quibus per ordinem isti successerunt, Æthelbertus, Headredus, Eanbertus, Tidferthus.

Bishops of
Hexham.

Symeon de
arch. Ebor.
p. 253.

At vero supradictus Wilfridus junior Eboracensis antistes xv^o episcopatus sui anno decedens, virum magnificum Egbertum de regali semine ortum successorem habuit, qui primus post Paulinum a Romano pontifice pallium suscepit.

Archbish-
op Egbert.

De hoc Egbereto aliquid breviter dicatur. Eata quidam de stirpe regia, Ceowlfī regis patruus, iii. filios habuit, Eadbertum, Ecgbertum, Ecgredum. Ceowlfus intrans monasterium Lindisfarnense monachus factus est, filio patruī sui Eadberto regnum derelinquens. Ecgbertus vero, ejusdem regis frater, in infantia traditus a patre in monasterium, proveciore ætate cum fratre Ecgredo profectus Romam, pro sanctitate vitæ diaconus ibidem ordinatus est; mortuoque ibi fratre patriam reversus, regnante Ceowlfo atque compellente, primus post Paulinum, ut prædictum est, accepto pallio, in archiepiscopatum est confirmatus, et per xxx. annos tenuit, mortuusque in porticu ecclesiæ sepultus est. Cujus pontificatus anno xxii. Eadbertus rex, frater ejus, regni sui anno xxi., relinquens regnum filio suo Osulfo, se in clericatu Dei servitio mancipavit, et in eo usque ad finem vitæ perseveravit, defunctusque in eadem porticu cum fratre conditus est. Porro archiepiscopus Ecgbertus successorem habuit Albertum, qui vii^o accepti episcopatus anno ab Adriano papa accepit pallium.

Symeon,
Hist. Eccl.
Dunelm.
ii. c. 18.

Albert and
Eanbald I.

Quo xiiii^o anno sui præsulatus obeunte, Eanbaldus ordinatur pro illo, regnante Elfwaldo. Eanbaldus vero xvii^o sui archiepiscopatus anno moriens, alterum Eanbaldum, qui ejusdem ecclesiæ presbyter fuerat, successorem reliquit, regnante Eardulfo.

Symeon de
arch. Ebor.
p. 254-5.

Succession
of arch-
bishops.

Post Eanbaldum Wlsius rexit archiepiscopatum, Eanredo regnante. Moriens autem Wlsius, Wimundum habuit successorem, præfato rege regnante. Cui xvi^o episcopatus sui anno morienti Wlfere successit in archiepiscopatum. Qui xl^ovii^o accepti episcopatus anno vita decedens, successorem Æthelbaldum habuit, qui quarto pontificatus sui anno pallium accepit. Defuncto autem Æthelbaldo successit Lothewardus. Post quem Wlstanus rexit ecclesiam. Cui successit Oschytellus, et per xvi. annos ecclesiam regens, habuit successorem Ethelwoldum, regnante Eadgaro, Eadmundi regis filio.

Oswald.

Sed cum idem Ethelwoldus quietiorem vitam magis diligeret, Oswald Wigornensis episcopus, cognatus Oschitelli, suscepit ecclesiæ regimen anno incarnationis Dominicæ DCCC^olxx^oii^o. Sequenti autem anno Romam veniens a papa Benedicto pallium suscepit. Sanctus Oswaldus archiepiscopus, Dominicæ incarnationis DCCCCL, et

Chron.
Ebor. p.
341.

archiepiscopus sui xxi., indictione v., ii. kalendas Martii, feria ii., transiens ex hac vita, regni cælestis gaudia conscendit, et Wigornæ in ecclesia Sanctæ Mariæ, quam ipse a fundamentis construxerat, requiescit. Ipse etiam monasterium Ramesege, quod ille cum Æthelwino duce Orientalium Anglorum construxit, vi. idus Novembris, feria iii., consecravit.

Chron.
Ebor. pp.
341-2.

Cui venerabilis Medeshamstadensis¹ abbas, Aldulfus, suc-
cessit. Hic vero, Dominicæ incarnationis anno M^ol^o,
coepiscopis, abbatibus, presbyteris, monachis, religiosis-
que viris aggregatis, Sancti Oswaldi archipræsulis ossa,
anno regis Anglorum Æthelredi xxv., indictione xv., xvii.
kalendas Maii, feria iii., e tumulo levavit, et in scrinio
quod paraverat honorifice locavit, et non multo post, id
est ii. nonas Maias, ipse defunctus in ecclesia Sanctæ Mariæ
Wigornæ est sepultus.

Cui successit abbas Wlstanus. Hic anno incarnati
Verbi M^oxx^oiii^o Eboraci, v kalendas Junii, feria iii., de-
functus, sed corpus ejus Hely defertur et ibi sepelitur. Wulstan
and Alfric.

Cui successit Alfricus Wintoniensis præpositus. Hic
anno M^oxx^ovi^o Romam ivit, et a Johanne papa pallium
suscepit. Anno M^ol^o, et episcopatus sui xxv, Suthwelle
defunctus, in monasterio Burg sepelitur.

Cui regis Edwardi capellanus Kinsius successit. Anno
M^ol^ox^o, et archiepiscopus sui vi^o, xi. kal, Januarii,
Eboraci obiit. Cujus corpus ad monasterium quod Burg
dicitur delatum honorifice est tumultatum. Kinsius.

Pro quo Wigornensis episcopus Aldredus ad archi-
episcopatum in Nativitate Domini eligitur, et Herefor-
densis præsulatus, qui ei propter suam industriam fuerat
commissus, capellano Edgithæ reginæ, Waltero Lotharingo
est datus. Anno M^ol^oxi^o Aldredus Eboracensis archiepis-
copus cum Tostio comite Romam ivit, et a Nicholao papa
pallium suscepit. In loco vero suo ad Wigornensem
ecclesiam quendam monachum suum, nomine Wlstanum,
ordinavit episcopum, et xii. villas sibi retinuit, reliquas
vero Wlstano tanquam vicario suo reliquit. Præterea
de terra emptitia quam sua probitate acquisierat, in
ecclesiis Sancti Petri Eboraci, et Sancti Johannis Be-

¹ Medeshamstadensis] id est Burch interl.

- verlaci et Sancti Wilfridi de Ripun plurimas præbendas
 He crowns fecit. Anno Dominicæ Incarnationis M^oLX^oVII, in die
 William I. Nativitatis Domini, qui illo anno ii. feria evenit, Willel-
 mus dux Normannorum in regem Anglorum ab eodem
 Aldredo venerabili archiepiscopo Eboracensium in
 Westmonasterio honorifice consecratus et coronatus
 est, prius, ut idem archipræsul ab eo exigebat, ante Chron.
 altare Sancti Petri Apostoli coram clero et populo jureju- Ebor. p.
 rando promittens se velle sanctas Dei ecclesias ac rectores 349.
 earum defendere, necnon et cunctum populum sibi sub-
 jectum juste ac regali providentia regere, rectam legem
 statuere et tenere, rapinas injustaque judicia penitus in-
 terdicere. In primo vero anno sequente, hoc est
 M^oLX^oVIII^o, Mahtildem comitissam, uxorem ejusdem
 sui Willelmi ducis, idem archipræsul die Pentecostes in re-
 ginam consecravit. Hic anno M^oLX^oIX^o et archiepiscopatus
 x^oiii^o, idus Septembris, feria vi, ut Deum rogaverat, vitam
 finivit, et in ecclesia Sancti Petri Eboracensis sepultus est.
 Thomas I. Rex vero anno M^oLXX^o, die Pentecostes, apud Winde- Hugh, p.
 shoram, dedit archiepiscopatum cuidam capellano suo, clerico 99.
 quidem eleganti, et plurima scientia pollenti, honesto et
 honestatis amico, Thomæ Baiocensis ecclesiæ thesaurario,
 cujus scientiæ et honestatis et elegantiae præconium per
 omnes Galliarum provincias et longe ultra frequens resonabat.
 Qui eodem anno a Lanfranco Cantuariensi archiepi-
 scopo est consecratus, et ab Urbano papa pallium
 accepit. Quando vero archiepiscopatum suscepit, cuncta Id. pp.
 hostili vastatione vastata et depopulata invenit. De vii. 107-8.
 canonicis, non enim plures fuerant, iii. in civitate, ecclesia
 combusta et destructa, repperit. Reliqui illorum mortui erant,
 vel metu et desolatione exulati. Ecclesiæ vero recooptatæ,
 et juxta facultatem suam restructæ, canonicos quos invenerat
 restituit, dispersos revocavit, ad Deo serviendum et ecclesiæ
 aliquos addidit, refectorium refecit et dormitorium. Præpo-
 situm constituit qui cæteris præsetter, et eos procuraret.
 Villas aliquas et terras et ecclesias dedit, et ab aliis ablatas
 reddidit. Plurima de suo proprio canonicis necessaria
 amministrabat. Archidiaconos quoque sapientes et industrios
 viros per diocesim divisit. Ipse vero de dono regis ali-
 quamdiu villas habuit xii., quas Aldredum prædecessorem
 suum de Wigornensi episcopatu sibi retinuisse supradiximus,

Thomas'
 great
 works and
 reforms at
 York.

Hugh, pp. 108-9. sed eas, molimine et instinctu Lanfranci archiepiscopi, idem rex ei abstulit. Annis pluribus canonicis communiter vescentibus consilio quorundam placuit archiepiscopo de terra Sancti Petri, quæ multum adhuc vasta erat, singulis præbendas partiiri. Ita enim et canonicorum numerus crescere posset, et quisque, sicut pro se, partem suam studiosius et ædificaret et excoleret. Quod et sic factum est. Tunc quidem statuit decanum, thesaurarium, cantorem, dans cuique possessiones digne, et ecclesiæ, et suo, et personarum honore. Magistrum scholarum jam antea statuerat. Ecclesiam, quæ nunc est, fundavit et fecit, et eam pro posse suo clericis, libris, ornamentis ornavit et munivit, non tam cuiuslibet rei quam bonos et honestos clericos habendi cupidus fuit. Vixit autem in archiepiscopatu annis fere xxx., quo nec alter episcopus tempore suo persona decentior, nec magnis et minimis magis unanimiter dilectus, quia nec magis liberalis, nec minus austerus, neque quibuslibet in seriis et jocis honestis magis consentaneus. Postremo in omnibus fere et amabilis, et laudabilis, et reverendus.

Henrico rege nonas Augusti consecrato, et non multo post Anselmo archiepiscopo mandato regis ab exilio revocato, Thomas archiepiscopus, xiiii. kalendas proximi Decembris, die Dominica, m^{co} anno, Eboraci obiit, et in ecclesia Sancti Petri Eboraci sepultus est. Cujus epitaphium hoc est : Death and epitaph of Thomas.

Orba pio, viduata bono pastore, patrono,
 Urbs Eboraca dolet, vix habitura parem.
 Qualia vix uni, persona, scientia, vita,
 Contigerant Thomæ nobilis, alta, bona.
 Canities, hilaris facies, statura venusta,
 Angelici vultus splendor et instar erat.
 Hic numero atque modo doctrinæ seu probitatis
 Clericus omnis erat, vel magis omnis homo.
 Hæc domus et clerus sub tanto præsule felix,
 Pæne quod est et habet, muneris omne sui est.
 Octavis Sancti Martini transiit ille,
 Cui pietate Dei sit comes in requie !

Hugh, p. 109.

Sede usque ad proximam Epiphaniam vacante, translatus Archbis-
 est in eam Girardus Herfordensis episcopus, qui fuerat Wil- hopGerard.
 lelmi Primi et Secundi regum cancellarius, clericus quidem
 scientia et eloquentia tempore suo nulli aut paucis secundus,
 et qui Virgilio in metro, et Tullio in prosa parum cessisset.
 Hic igitur vir sapiens et disertus ad requirendum pal-

lium Romam profectus est et aliquot dies ibi moratus est. Ubi in pluribus causarum actionibus scientia et facundia ejus laudata et approbata, a reverendo papa Paschali, et a tota curia honoratus est et magnifice laudatus. Unde reversus ab Apostolica sede pallium cum privilegiis sibi necessariis susceptum secum Eboraci deportavit.

His gifts
to his
churches.

Hic idem archiepiscopus ecclesiam de Laxtona ecclesiae nostrae in praeendam dari a rege obtinuit, et vi. ecclesiarum, quas de villis suis rex ei dedit, Driffeld, Killum, Pockelinton, Pikeringe, Borch, Sneid, quinque Sancto Petro, sextam vero, scilicet Sneid, dedit Sancto Germano de Selebi.

Death and
burial.

Vixit autem in archiepiscopatu annis vii. et mensibus fere v., et M^oC^oVIII^o anno, xii. kalendas Junii, apud Suthwellam obiit, et ad ecclesiam Sancti Petri Ebor. delatus, ibi sepultus est.

Thomas II.

Septima autem die successit ei Thomas regis capellanus, Sancti Johannis Beverlacenensis ecclesiae praepositus, nepos Thomae reverendi Senioris, cui rex eodem die, vel in proximo, Lundoniensem episcopatum daturus, requisitione Hugonis decani et quorundam de nostris, qui tunc erant ad curiam, consilium mutavit, et ei Eboracensem ecclesiam tradidit. Multorum desideriis dies ille desideratus advenit, quando in metropolitum metropolis nostra illum suscepit, quibus si antea elegisse licuisset, Thomae Thomas, patruo nepos, quasi jure hereditario proxime successisset. Erat enim apud nos sub patruo suo amabili et amicabili educatus, et decenter eruditus, moribus et conversatione gratus, ipseque archiepiscopus factus pro consanguinitate et nominis similitudine, et aliqua morum consuetudine patrum suum nobis in se ex parte reddidisse visus est.

Hugh, pp.
111-12.

Pater hujus Thomae Samson fuit de nobilissima Nor- mannorum prosapia oriundus, vir et ipse magnificus et primo Henrici regis Anglorum capellanus, et Baiocensis ecclesiae thesaurarius, cui etiam Ricardus, filius ejusdem Samsonis, postea pontificali dignitate praefuit, deinde idem Samson Wigornensis episcopus extitit.

Ric. of
Hexham,
c. 5.

Parentage
and cha-
racter of
Thomas.

In hoc igitur Secundo Thoma, filio supradicti Samsonis, Id. c. 6. viro perspicuo, laudabilem naturae dotem multimoda virtutum insignia affatim exornabant. Ingenii naturalem vivacitatem litterarum scientia et sermonis facundia commendabant. Largiendi dapsilitatem, grata vultus hilaritas, et prompta animi benignitas magnificabant. Super egenorum inopia, maestorum tristitia, afflictorum miseria, quam ineffabiliter

totus visceribus compassionis et caritatis effluebat, ac de eximia morum ejus elegantia æstimavi potius silere quam parum dicere.

Cumque præpotentum et prædivitum parentum et amicorum non modica copia præemineret, et dulci juventutis gratia floreret, ac dignitatum et honorum ingenti gloria præluceret, et divitiarum magna abundantia præpolleret, super graves His disease. et frequentes epatis molestias, quas longo tempore patiebatur, prudentiam medicorum consuluit. At illi complexionis ejus conspectionem, et causam, et modum morbi diligentissime explorantes, nisi, pudicitiae fræno soluto, naturalem carnis explendo voluptatem frequentaret, eum nullo modo sanitatem recuperare posse constanter confirmabant. Quorum consilium prorsus abiciens, et ne quis tale quid ei amplius suggerere auderet cum anathemate interdicens, tale responsum memoria dignum eis cum magna mentis constantia reddidisse fertur: “ Absit,” inquit, “ absit a me ut pro hac momentanea corruptibilis carnis salute æternæ salutis Auctorem ac Datorem scienter offendam. Non enim per offensionem ad iram est provocandus, sed potius per bonam operationem ad misericordiam inclinandus, ut Suae creaturæ misereatur propitiatus.” Tunc præcepit largas elemosinas dari; et ipse, copiosissimo lacrymarum imbre faciem perfusus, ad orationem cum magna devotione se convertit, quod et more solito facere consuevit; et toto mentis affectu quem inter sanctos Dei præcipue diligebat et excolebat, in suum auxilium, Sanctum Johannem confessorem, Beverlacensis ecclesiæ patronum, sæpius iterando invocavit. In hac autem præposituræ dignitate eo tempore fungebatur, apud quam tunc eum ægrotasse contigerat. Sed mox, per intercessionem His cure. sanctissimi confessoris, Deo auxiliante, sanitatem recuperavit. Sicque, pudicitia conservata, in virginitatis puritate de hac vita migrasse pro certo creditur. Cum prædictis autem virtutum insignibus, tantam gratiam illi propitia Dei pietas contulerat, ut tam divitibus quam pauperibus gratissimus et carissimus esset. Unde, quocunque adveniebat, miro favore et gaudio suscipiebatur, venerabatur, diligebatur.

Anno igitur Dominicæ incarnationis M^oC^oVIII^o, et regni Henrici ix^o, quo desiderante, et unanimi consensu et desiderio cleri et populi, in Eboracensem archiepiscopatum, ut supradictum est, electus, pontificalis officii dignitatem, quantum potuit, bonis operibus implere cum magna cura et

Thomas
visits
Hexham.

diligentia satagebat. Cumque archiepiscopatus monasteria frequenter visitaret, et in eis, pro suis viribus, et pro loco- rum congruentia Dei servitium exaltaret, contigit quoque eum sæpius, visitandi gratia, ad Hagustaldense monasterium devenire. Unde, Deo inspirante, cœpit crebrius ad memoriam reducere, illud quondam possessionum et dignitatum magnificentia opulentissimum, et cultu religionis notissimum, ad quam miserrimum statum eo tempore devenisset. Igitur, ob Sanctorum ibi quiescentium merita declaranda, Deo miserante, ejusdem dejectione magno compassionis dolore condoluit, ac de ipsius resurrectione ipse sedulo excogitare, et cum suis diligenter tractare ac retractare cœpit. Cognita autem ipsius voluntate, quamplures, et maxime quidam de suis clericis ei dilectissimi et familiarissimi, omnibus modis quibus poterant, ad hoc perficiendum ipsius animum accenderunt.

He re-
founds the
church and
helps it in
various
ways.

Anno igitur ab incarnatione Domini m^oc^oxii^o, et Henrici regis xiii^o, qui est archiepiscopatus ipsius quintus, sæpèdictus Thomas, consilio et auxilio capituli sui, videlicet ecclesiæ Sancti Petri Eboracensis, de manu Ricardi de Maton præfatam ecclesiam Hagustaldensem liberavit. Consensu quoque ipsorum canonicorum, in prædicta Eboracensi ecclesia, unam portionem de communi eorum, pro liberatione ipsius, illi dedit. Nec mora. Eodem anno, ad kalendas Novembris, duxit illuc canonicos regulares, quibus, cum suis consuetudinibus, et cum omnibus ad eam pertinentibus, quietam et liberam, sicut ipse eam in suo dominio habuerat, ecclesiam, cum quibusdam terris et aliis possessionibus, in perpetuam elemosinam dedit, ut privilegia eorum, facta ab ipso archiepiscopo, et a capitulo ecclesiæ Sancti Petri Eboracensis testantur.

Ric. of
Hexham,
c. 8.

Concessit quoque eis, ad vestitum eorum, c. solidos per annum. Dedit quoque eis libros, vestimenta, et plurima alia ad decorem domus Dei necessaria; et si diutius vivere posset, multo plura dedisset. Quippe eos, et ecclesiam eorum, quantum ratione poterat, ardenti desiderio sullimare proponebat.

Ric. of
Hexham,
c. 10.

Iste præsentē Ulrico presbytero-cardinali, qui a domino Paschali papa in legationem Angliæ directus ei pallium suum attulerat, in ecclesia Sancti Petri Eboracensi, Turgotum qui fuerat prior Dunelmensis ecclesiæ episcopum Sancti Andreae de Scotia consecravit. Michaelē

Hugh, pp.
127-8.

quoque, hominem sanctum, Glesguensi ecclesiæ, canonicam obedientiam sibi scripto profitentem, episcopum consecravit. Præbendis quoque canonicorum Sanctæ Mariæ de Suthwelle eandem libertatem a rege Henrico obtinuit, quam ecclesiæ Sancti Petri Ebor, et Sancti Johannis Beverlacen-^{Thomas's good deeds.}sis, et Sancti Wilfridi de Ripun præbendæ habent, et, quod ad ipsum pertinebat, ab omni episcopali consuetudine et exactione in ecclesiis et terris liberas eas et quietas concessit et confirmavit. Aldredus bonæ memoriæ ultimus Angligena archiepiscopus præbendas illas, ut supradictum est, de terra emptitia fecit, sed regias consuetudines vel exactiones ab illis emere non potuit, quibus vendere non licebat. Anno Dominicæ incarnationis M^oC^oXIII^o, et regni Henrici xv^o, et archiepiscopatus sui vii^o, piæ memoriæ Secundus Thomas Eboracensis ecclesiæ archipræsul, xiiii. kalendas Martii, feria iii^a, apud Beverlacum defunctus est, et in ecclesia Sancti Petri apud Eboracum digno honore sepultus.

Eodem vero anno, die Assumptionis Sanctæ Mariæ, apud Wintoniam, Turstinus, Henrici regis capellanus, in Eboracensi archiepiscopatu illi successit. Hic vero, ecclesiæ suæ pristinam dignitatem omni studio reparare cupiens, quam plures de antecessoribus suis Cantuariensibus archiepiscopis fecerant professionem nullo modo facere voluit, unde et a rege Henrico, et a Radulfo Cantuariensi archiepiscopo, et ab omnibus fere Angliæ episcopis, et a pluribus baronibus qui illi favebant, sæpissime et gravissime in tantum vexatus est, ut semel in quodam Concilio apud Salasbiris pastorem baculum reddere, et multotiens non solum præsulatum suum, sed et fines Angliæ et Normanniæ relinquere cogeretur. Exit ergo exul egregius, et per insignia monasteria Galliæ, Burgundiæ, Italiæ transiens tandem præsentia dompni papæ Calixti præsentatur, a quo ejus causa cognita magno cum honore suscipitur, et quanto magis a suis compatriotis infestatur, et a sua patria elongatur, tanto honorabilius in peregrina ab alienis suscipitur, veneratur, prædicatur. Nec immerito, quoniam inter omnia adversa constantissimum et invictissimum animum gerebat.

Arch-
bishop
Turstin.

Is perse-
cuted by
Canter-
bury.

He is consecrated at last by Calixtus II.

His igitur causis consecratio ejus per plurimos annos dilata est. Tandem vero Divina clementia ejus tribulationem miserante, in quodam magno concilio Remis celebrato a laudabilis memoriæ viro Calixto summo pontifice, absque omni professione Cantuariensis ecclesiæ et cum libero pallio gloriosissime consecratur. Deinde, eodem papa intercedente, Henrico regi reconciliatus, cum libero pallio, quod paucis antecessorum suorum contigit, et cum magno honore ad suam, hoc est Eboracensem, ecclesiam rediit. Attulit quoque secum privilegia in quibus dompnus Apostolicus sub anathemate prohibet ne Cantuariensis ab Eboracensi amplius exigat, vel Eboracensis Cantuariensi amplius professionem faciat, et ne ab aliqua laica persona ad hoc cogatur.

How he administered his diocese.

Tandem vero cessante adversitatum immanitate atque aridente pacis serenitate, clerum ac populum sibi commissum diligenter instruens, ecclesiasticæ districtiōis negotia cum magna instantia exercere cœpit. Ecclesiam quoque suam, hoc est Eboracensem, tam reliquiarum quam librorum et ornamentorum donariis plurimis honoravit et ditavit. Præterea reliqua monasteria, quibus præerat, variis ornamentis et beneficiis multiplicare procuravit. Inter quæ Hagustaldensem ecclesiam specialiter dilexit, unde non solum pretiosas reliquias et quasdam terras et bona et plurima ecclesiastica scemata cum multis aliis beneficiis, sed et insuper unam præbendam in ecclesia Sancti Petri Eboracensi in perpetuam elemosinam illi ecclesiæ et canonicis in ea perseverantibus donavit.

Ric. of Hexham, c. 11.

Fountains abbey begun.

Anno autem Dominicæ incarnationis M^oC^oXXXII^o, et archiepiscopatus sui x^oviii^o, haud procul a Ripun, quoddam nobile cœnobium, quod Fontes vocatur, fundavit. Cui quendam Ricardum, magnæ probitatis et sanctitatis virum, et in sacris literis eruditissimum, et in causis ecclesiasticis strenuissimum, abbatem præfecit. Hic cum in abbazia Sanctæ Mariæ Eborac' multo

tempore prioris officio functus fuisset, gratia arctioris vitæ et desiderio majoris perfectionis accensus, cum xii. aliis monachis monasterium exivit. Unde mox Bernardo abbati Clarævallensi se tradentes, Cister-tiensium monachorum observantias susceperunt, quas usque hodie cum suis sequacibus diligenter observant.

Instituit quoque et privilegiis suis confirmavit in ecclesia Sancti Petri Eboracensis et in cæteris monas-teriis suæ potestatis in quibus conversantur canonici sæculares, ut, cum morerentur, pro animabus eorum per unum annum redditus præbendarum suarum ex-penderentur. Terras autem ad mensam Sancti Petri pertinentes, quæ vel penitus ablatae vel inutiliter occupatae vel dispersæ erant, recuperavit et recollegit. Prædia quoque et terras et redditus archiepiscopatus restaurare, emendare, multiplicare, ædificiis, agriculturis, bonis legibus magno studio procuravit. Quam crebro præmissa confessione pro peccatis suis et corporalem vindictam subierit, et quam assiduus et intentus privatas orationes frequentaverit, et quam ordinate et studiose diurnas et nocturnas Horas persolverit, et quam diligenter et quam devote cum cordis contritione et lacrymarum effusione sacrosancta Missarum sol-lemnia celebraverit, excedit modum et vires nostræ parvitatatis enuntiare. Luxuriei colluviem persequens, quantum in se et in aliis castitatis munditiam dilexerit, quanta benignitate et humanitate cujusque generis religiosos suscepit, protexerit, honoraverit, et quam accurate quibuslibet advenientibus hospitalitatem exhibuerit, et quam firmus et constans in amicitia fuerit, et quam largas quotidie indigentibus elemosinas distribuerit, et de cæteris ejus virtutibus melius ju-dicavi silere quam parum dicere. Erat namque orphano-rum mitis pater, et viduarum mansuetus patronus, oppressorum protectio, desolatorum consolatio, indi-gentium recreatio, pravorum confusio, et bonorum exultatio.

His acti-
vity and
generosity.

His piety.

The invasion of the Scots in A.D. 1139.

Turstin takes the lead against them.

Turstin's energy and courage.

Anno igitur Dominicæ incarnationis M^o C^oXXXIX^o, postquam David rex Scotiæ Northanhymbriam et terram Sancti Cuthberti devastaverat cum nephando exercitu suo, non solum Ebor' schiram, sed et alias provincias Angliæ destruere properabat. Quod ubi cognoverunt, omnes pariter, tam divites quam pauperes, timor ineffabilis et horror inexplicabilis invasit. Unde quid consilii in hac tempestate haberent musitantes, potius ad fugiendum quam ad resistendum parati erant. Cernens ergo Turstinus archiepiscopus crudelissimum lupum gregem Domini sibi commissum jam-jam invadentem, super ejus interitu immenso compassionis dolore sauciatus, ingemuit. Nec, sicut solet mercenarius, in fuga sibi præsidium speravit, sed potius de Summi Pastoris misericordia præsumens, ac sese periculo objiciens, quomodo filios suos ab imminente morte eriperet, ac protegeret, excogitavit. Barones itaque et principales ac sapientiores viros suæ potestatis in unum congregatos exhortatoriis verbis animavit, et optimis exemplis confortavit, et ad sanctæ ecclesiæ et suæ patriæ defensionem animos eorum vehementer accendit. Quin etiam si ejus consilium sequi perfecte vellent, certam victoriam eis prænuntiavit, nec in hac causa eis mortem fore formidandam affirmavit. Igitur pro peccatis suis facta diligenter confessione et poenitentia suscepta, cum magna devotione tanti patris absolutione exhilarati et benedictione lætificati, hostibus sanctæ ecclesiæ cum ingenti multitudine occurrere festinant. Cum autem præ nimia et ætatis et infirmitatis debilitate quo eum ire oportebat, in lecto gestatorio portaretur, ipse tamen ad illorum consolationem cum eis in prælium ire voluit. At illi, non permittentes, eum obsecraverunt, ut in vigiliis, et jejuniis, in orationibus et elemosinis, et in cæteris quæ sint ad Deum pro illis Divinæ pietatis supplicaret, quatinus eventum belli prosperaret. Presbyteros quoque et illorum clericos suas cruces secum ferentes singulos cum suis parochianis

Ric. of Hexham, de Gestis Stephani, p. 87.

ad eos in prælium misit. Igitur commisso gravi prælio, et innumera multitudine Scottorum perempta, et cæteris captis, vel cum suo rege fugatis, Deo auxiliante, Angli victoriam obtinuerunt, et, ut evidentissime comprobaretur non ex humana virtute sed ex Divina pietate hæc victoria provenire, vix per unius horæ spatium illud bellum duravit. Sicque prudentia et probitate strenui pastoris et ab hac et a multis aliis cladibus patria ejus sæpius liberata est.

A great defeat of the Scots.

Nec multo post eodem anno nimia valetudinis et senectutis molestia sentiens se prægravari, curis sæculi omnino relictis, cœnobialem vitam arripere, Deo adjuvante, proposuit. Nam dum juvenis erat, monachum se voverat sub observatione Cluniacensium. Unde dispositis rebus suis, prout ei placuit, absque spe revertendi ab Eboraco discessit. Sed quia clero et populo suo inconsulto hoc agere cœpit, a clericis suis eum persequentibus ad sedem suam revocatus est. Reversus igitur cum religiosis et sapientibus viris de vitæ suæ emendatione, et quomodo in archiepiscopatu sanius et utilius conversare posset diligentissime tractavit. Itaque quæ merite abstulit restituens, et servientibus suis quæ promeruerant reddens, et ab his quos offenderat humiliter veniam postulans, cætera quæ habuit in usus pauperum erogavit. Presbyteros etiam Eboracensis civitatis in capella sua congregari fecit, et in præsentia omnium facta confessione, et suscepta ab eis absolutione, non sine magna cordis contritione et lacrymarum effusione, vestimentis suis exspoliatus, et toto corpore humi prostratus, a singulis etiam corporalem vindictam sustinere gavisus est.

Turstin's failing health.

He gives up his see, but having done so without leave, he returns to York for a while.

The scene in his chapel at York.

Crescente autem morbo de die in diem magis vitalem calorem in se deficere sentiens, votum suum adimplere properavit. Igitur rebus suis quæ ei supererant ordinatis, et omnibus quæ ad sæculum pertinent abrenuntiatis, ad quoddam oppidum diœcesis suæ, quod Pons Fractus vocatur, magna tam laicorum quam cleri-

Turstin becomes a monk at Pontefract.

eorum turba comitante, profectus est, ibique in quadam cella Cluniacensi, in Conversione Sancti Pauli, habitum et benedictionem monachi suscepit, et postea xi. diebus supervixit.

He dies
and is
buried
there,
A.D. 1140.

Anno igitur ab incarnatione Domini M^oC^oXL^o., et ab adventu Normannorum in Angliam lxxv., et regni Stephani v., et archiepiscopatus sui anno xxvi., et mense vi., viii. idus Februarii, feria v., piæ recordationis Turstinus Eboracensis archiepiscopus, fratribus suis astantibus et orantibus, viam universæ carnis ingressus est, et in Sancti Johannis Evangelistæ ecclesia prædicti oppidi, ante magnum altare, cum honore tanto patri condigno, sepultus est.

IV.

MIRACULA QUÆDAM SANCTI WILLELMI.

*Out of a table in the Revestry in the Cathedral
Church of York.*

[MS. Dodsworth, cxxv., f. 131.]

Hæc sunt miracula quæ Dominus noster Jhesus Christus, meritis Beati Willelmi archiepiscopi Eboracensis, anno ab incarnatione Domini 1177, in ecclesia Beati Petri Eboracensis ad sepulchrum ejusdem sanctissimi pontificis, multis astantibus, operari dignatus est.

1. Puella quædam de parochia de Leedes, cum trium
esset annorum, cæcitate percussa est . . . . exinde
septem annis cæca permanens, in die Pentecostes,
pridie scilicet idus Junii, ad sepulchrum Beati Wil-
helmi aliquamdiu vexata, tandem meritis ejusdem sancti
pontificis visum recepit, dormiens vel soporata. Visum-
que fuerat puellæ, sicut ipsa palam referente cognitum
est, hominem venerandi habitus et miri candoris ad
eam accessisse, et manu oculos tetigisse, sicque visum
recepit. Cæcitatibus autem testes sunt Paulinus¹ presbyter
de Leedes, in persona viri boni testimonii et conver-
sationis, et parochiani, ac mater ipsius puellæ.

A girl
cured of
blindness.
Lives at
Leeds.

2. Quædam etiam de Fulford mulier, quæ nervis in
poplite contractis usum dextri pedis amiserat, ad se-

Woman
from Ful-
ford with

¹ This person occurs as a witness to one of the Kirkstall charters in A.D. 1180.

anchylosed right knee. pulchrum Beati Willelmi baculo subnixa, et a duobus hominibus eam sustentantibus adducta, ibidem meritis ejusdem sanctissimi pontificis sanitatem, feria secunda Pentecostes, recepit: sic ad propria, sine omni, vel baculi, vel hominis; adminiculo, sana rediit.

Man with anchylosed knee. 3. Eodem etiam die quidam Gaufridus, ab annis novem similiter nervis contractis adeo infirmabatur, ut duobus baculis subnixus, et uno pede suspenso incurvus valde semper incederet. Hic in Eboraco annis plurimis conversatus, et ab omnibus fere civitatis ejusdem infirmitate hujusmodi visus et cognitus, meritis Beati Willelmi ad sepulchrum ejus pietate Divina sanitatem recepit; et subjectis baculis ad altare Beati Petri Apostoli, gratias agens Deo et Beato Willelmo, nemine sustentante, rectus et erectus, tam clero quam populo astante et Deum collaudante, accessit.

Woman from Heworth, blind, and with swollen body. 4. Item secunda feria Pentecostes femina quædam de Heword, ab annis, sicut ipsamet asseruit, fere decem visu orbata, et nimio ventris tumore et dolore gravata, ibidem sanitatem recepit.

A deaf woman from Helmsley. 5. Femina quædam de parochia de Hemelsay, etiam a nativitate surda, sicut, ipsa post receptam sanitatem asserente, et convocandis ejus testantibus, cognovimus, feria iii. Pentecostes, ad sepulchrum Beati Willelmi auditum clarissimum recepit.

A woman, hump-backed, from York. 6. Eodem etiam die altera quædam ab annis fere viginti gibbosa et . . . valde incedens, in Eboraco diu conversata, et in infirmitate hac visa et diu cognita, ibidem sanata fuit; ita ut corpore omnino recto, aliquanto tamen gibbi vestigio quasi ad infirmitatis indicium remanente, abierit.

A dropsical woman from Harewood. 7. Nocte vero proxima sequente hydropica quædam de Harwod cum ventre valde tumido ad sepulchrum Sancti Willelmi adveniens, ibidem sanata fuit.

A youth with club-foot. 8. Juvenis etiam, Henricus nomine, a pueritia pedibus tortis, et eos post se trahendo ubicunque incedens, in Eboraco diu in hac infirmitate conversatus

est, cognitus, hic ad sepulchrum Sancti Willelmi, feria iiii. Pentecostes, xvii. scilicet calendas Julii, post diu curvam et nimiam vexationem, rectum gressum recepit.

9. Quædam etiam puella de Auctona super flumen de Derwent, visu dextri oculi omnino privata, ibidem ejusdem oculi visum eadem feria iiii. recepit, sicut certo postea experimento probatum est. Nam videntibus illis qui extiterant, cum quidam ejus sinistrum oculum clausisset, ipsa altero quæ coram se fiebant veraciter inspiciens discernebat.

A girl from Aughton, blind of an eye.

10. Item feria secunda, puella quædam de Eboraco cum collo valde inflato, et filo rubro circumligato . . . , ad recipiendam, juxta erroneam æstimationem gentilium, infl . . . ; ad sepulcrum Sancti Willelmi advenit, ibique celerem tam de inflatione colli, quam de dolore pedis unius, quo a media Quadragesima usque tunc cruciabatur, curationem accepit, sicut ex circumstantium testimonio et fili circumligati laxatione.

A girl from York with enlarged throat.

11. Vir etiam quidam de Louesdale, cum Paulino presbytero de Ledes diu conversatus, et ex longo tempore, sicut idem Paulinus attestando asseruit, cæcus effectus, ibidem, feria iiii., illuminatus est.

A blind man from Lonsdale?

12. Item eodem die puer de Ulskelf, ab annis plurimis surdus factus, ibi etiam auditum recepit.

A deaf boy from Ulskelf.

13. Puella quædam de Rokesburgh, casu Eboracum cum vitrico et matre adveniens, linguam a nativitate adeo impeditam habuit, ut verba formare, vel ad intellectum proferre, omnino fere non posset. Hæc ibidem eodem die diu vexata, tandem loquelam impeditam, multis astantibus et testimonium sanitatis ejus cum vitrico et matre ejus, meritis beatissimi Confessoris, et aliis perhibentibus, gratiose recepit.

A dumb girl from Roxburgh?

14. Femina etiam quædam de Haxeby, infirmitate nimia in interioribus vex . . . etiam femore anno integro adeo infirmabatur, ut nusquam sine baculo sese incedendo movere posset, sicut a Johanne de Routhclyve (?) clerico, viro honesto et boni testimonii, cui illa

A diseased woman from Haxby.

in infirmitate aliquamdiu . . . . et aliis de Haxeby testantibus, cognovimus. Hæc ibidem eodem die sanitatem recepit, et abjecto baculo ad propria rediit.

A youth
from
Sedgefield,
co. Dur-
ham.

15. Juvenis etiam quidam de Seggefeld, villa quædam trans Teyse, infirmitate nimia tribus fere, prout juvenis asserebat, annis in interioribus graviter vexatus, auditis in die Pentecostes hujus miraculis Eboraci, adiit (forestam) de Galtres tabem multam evomens, vix quarta feria Eboracum venit; et ad sepulcrum Sancti Willelmi accedens, sanitatem integram nocte sequente se ibidem accepisse asseruit.

A deaf
woman
from
Helmsley.

16. Eadem etiam nocte femina quædam de Hemelsay, quæ passione nimia annis plurimis in capite vexabatur, et unius auris auditum, sicut pater ejus et alii ejusdem villæ testabantur, amiserat, ibidem passionis levamen cum auditu recuperavit.

A blind
woman
from
Pickering.

17. Feria quinta sequente, femina quædam de Pickering, duodecim annis, sicut ipsa asseruit, cæcitate percussa, et in Eboraco diu in hac cæcitate conversari cognita, visum ibidem recepit.

A woman
with a stiff
right arm,
from
Walmgate,
in York.

18. Alia etiam quædam de civitate Eboraco, manens in via quæ vocatur Walmcate, manum dextram cum brachio annis tredecim in tantum contractam habuit, ut usu manus et brachii omnino careret. In parte etiam dextra gressum adeo amiserat, ut pedem post se trahens vix etiam baculo quodam incedere valeret. Loquelam etiam impeditam habuit, ita ut ad intellectum verba proferre non posset. Hæc eodem die rectum gressum, abjecto baculo, manumque (et) brachium directa, et flexibus, sicut a domino archiepiscopo Eboracensi manum illius attractante et flectente, et aliis similiter quamplurimis probatum fuit, ibidem recepit. In loquela aliquantulum meliorata est.

A sick
man from
Leeds.

19. Alter etiam quidam de parochia de Ledes, ab annis septem ipso asserente, et Paulino presbytero de Ledes cujus parochianus fuit testimonium infirmitatis ejus perhibente, in interioribus gravissime et fere

continue vexatur. Eodem die ad sepulcrum Beati Willelmi post tabem multam vomitam, etiam sanitatem recepit.

20. Feria vero sexta femina quædam de Eboraco A blind woman from York. satis cognita, annis septem cæca effecta est, et in inferioribus infirmitate gravissima annis plurimis vexata, ibidem recepto visu de infirmitate exteriori et interiori convaluit.

21. Alia quædam de Morton, terra videlicet Sancti Petri, cum panem vitæ quadam [die] sumeret, ranam unam in ipso pane sibi caritative dato nescienter decoctam invenit in pane isto. Venenata annis duobus adeo ægrotabat, ut nec latere dextro quiescere, nec unquam panem comestam retinere posset, sed sumptam statim evomit. Internis etiam torsionibus gravissimis cruciabatur, in tantum ut sæpius quasi statim moritura, presbytero et aliis ejusdem villæ testantibus, putaretur. Hæc cum eadem feria ad ecclesiam appropinquavit, pedibus ejus et manibus ejus, ventreque subito, prout ipsa asserebat, tumescentibus, via genibus incedens, ad sepulcrum Sancti Willelmi pervenit, ibique nocte sequente aliquam tabem evomens, sanitatem continuo recepit.

22. Alia quædam de Middelton in Tyisdale annis A woman from Middleton in Teesdale. duobus tanta ægritudine interius laborans ut ventrem in modum prægnantis tumidum haberet, ibi tabem multam eadem feria evomens sanata est.

23. Alia quædam de Helperby, anno dimidio in re- A hump-backed woman from Helperby. nibus gibbosa, et nervis poplitum contractis gressu adeo privata, ut se nusquam movere posset, nisi manibus reptando, et a renibus totum corpus inferius post se trahendo, sabbato Pentecostes, tam gibbi quam contractionis sanitate integra ibidem recepta, gressum pristinum omnino recuperavit.

24. Quædam etiam de shira de Richmond annis A woman out of Richmond. tribus surda effecta, et pedem dexterum annis fere

shire with
a swollen
foot.

A lame
woman
from
Haxby.

A sick
woman
from
Rawcliffe?

Another
woman
from Tad-
caster.

A girl
from Flax-
ton.

A deaf and
dumb man

septem inflatum valde habens, eodem Sabbato et auditum et tumoris sedationem obtinuit.

25. Femina quædam de Haxeby manuum et tibiarum, pedumque dolore, immo et ardore annis quinque cruciata, gressu tandem uno anno fere privabatur, hac etiam festivitate Sancti Willelmi sanata est.

26. Alia etiam de Bandoclyve (?) ab infantia in ore stomachi inferius in interioribus tanta ægritudine et dolore torquebatur, ut in partes illas ægritudinis manum durius attrectando apponere non sustineret, multisque tam ustionibus quam alterius modi remediis attemptatis, nullatenus curari potuit. Hæc etiam eodem Sabbato sanitatem se recepisse asseruit.

27. Alia quædam de Tadkaster, dextra fauce ex dentium extractione confracta, anno dimidio eandem faucem adeo inflatam habuit, ut, quasi mamilla grandis feminea deorsum pendens, inflatio humerum dexterum attingeret. Hæc etiam eodem Sabbato, cum ad sepulchrum Sancti Willelmi recumberet, inflatio illa miseratione Divina exterius crepuit, et sanie multa affluente, os etiam faucis putrefactum et solutum, lingua palpitante in ore. Sentiens illud in gremio suo, expuit, quod et his qui astiterant statim postea ostendit; sicque putredine illa evacuata, inflatio illa pœne sedata apparuit. Et, sicut ipsa asseruit, licet prius ex inflatione eadem sanies non modica per os ejus affluxisset, nunquam tamen nisi ad sepulchrum Sancti Willelmi venisset, inflatio illa sedari potuit.

28. Puella quædam de Flaxton, annis quatuor, juxta ipsius et aliorum qui eam noverant assertionem, hydropisis morbo, et imo ventris et tibiarum pedumque dolore et tumore gravata, eadem etiam festivitate tabe multa vomita [et] ejecta, ibidem, tumore sedato, sanitatem recepit.

29. Quidam de Wartre, aliquot annis surdus et mutus effectus, eadem similiter festivitate cum auditu

loquelam ad Sanctum Willelmum recuperasse dinoscitur. from Wartre.

30. Femina quædam de Wilton, annis sex, sicut de quibusdam de eadem villa testantibus certum habitum est, visu orbata, eadem festivitate visum ibidem recuperavit. A blind woman from Wilton.

31. Alia quædam de Nuby, annis duobus paralytica facta, hac eadem festivitate ad Sanctum Willelmum sanitate recepta sui compos effecta est. A paralysed woman from Newby.

32. Item alia quædam, Albreda nomine, de Gysburne, lapide diutius vexata, eundem lapidem de se abscidi fecerat, eique ex hac abscissione accidit, ut annis septem urinam nullatenus deinceps retinere posset. Cum igitur annis plurimis hac importunitate vexaretur, tandem, sicut ipsamet asseruit, dormienti apparuit sanctus Martyr Thomas, monens eam ut cum præparata sibi cruce ad eum veniret. Illa vero, visione non neglecta, Cantuariam, sine cruce tamen, festinavit; ibique sanitate non recepta domum cogente inopia rediit. Audiens vero tandem plurimos apud Eboracum per Beatum Willelmum ad sanitatem restitui, illo venire non distulit, factaque sacerdoti peccatorum suorum confessione, et infirmitate ejusdem certitudinis causa visu sacerdotis a feminis legitimis secreto inquisita et cognita, eadem festivitate meritis sanctissimi patris Willelmi sanitatem recuperavit, plurimisque diebus cum aliis similiter sanatis in obsequio infirmorum ad tumulum Sancti Willelmi recumbentium sanissima ministravit. Albreda, a woman from Gysburne.

33. Puer etiam, Ricardus nomine de Lepyington, filius cujusdam militis de Carpecotis, annis sex gibbosus existens, et incurvus superincedens, eadem iterum festivitate, gibbo tamen in dorso remanente, erectus est, seseque, ac si nihil mali habuisset, facillime curvare et erigere visus est. A hump-backed boy from Carl-cotes. (?)

34. Accidit itaque anno Verbi incarnati millesimo trecentesimo octavo, in sancta septimana Pentecostes, Oil flows from the tomb in 1308.

feria quinta, quod tumba gloriosi Confessoris prædicti olei resudavit liquorem, antidotum ad diversorum morborum genera pretiosum. Quod cum a fidelibus circumstantibus et ibidem quibusdam causa orandi jacentibus majoribus ipsius ecclesiæ fuisset nuntiatum. illi præ nimia ipsius liquoris claritate, si veram olei substantiam prætendisset hæsitaverunt. Ipso itaque bonitate (*sic*) collecto, lichino inde facto et accenso, mirabiles flammæ inde procedentes, ac si oleum fuisset, commune mirum cernentibus intulerunt. Tunc voces audiuntur psallentium, ac campanarum sonitus per civitatem. Undique iste rumor expanditur. Audito itaque, ut dictum est, per civitatem tam desiderabili, licet solito sancto Dei, miraculo, fideles diversi qui a languoribus tenebantur, tam per ipsius olei inunctionem, quam per ejusdem sancti Confessoris solam invocationem, eodem die, Christo largiente, sanitatis gaudia recipere meruerunt.

William
the clerk
of Wors-
brough?
cured of
paralysis
in 1318.

35. Aliud quoque miraculum factum ibidem vidimus in quodam paralytico, Willelmo clerico de Weshburgh, qui tam diu et fortiter ab umbilico inferius universali paralyti percussus erat, quod nec ipsa membra movere poterat, nec etiam nisi modicum sentire. Qui dum anno Domini nostri millesimo trecentesimo decimo octavo tota nocte diem ipsius Sancti Willelmi præcedente ad tumultum vigilaret, soporè parvulo deditus fuit in aurora. Et, ecce! lux (?) inæstimabilis, ut sibi visum est, tumuli replevit ipsum locum: qui perterritus, et a sopore taliter excitatus, coepit ire, sanitati plene restitutus.

A woman
from
Beccles in
Suffolk is
cured in
1319.

36. Istud quoque non est sub silentio prætereundum, quod anno gratiæ M^o. trecentesimo decimo nono, nocte proxima sequente diem ipsius gloriosi Confessoris, accidit, quod etiam oculis nostris vidimus, et nostris in Domino linguis attestamur. Venit siquidem eo tempore Eboracum quædam mulier de partibus Angliæ australibus, videlicet de villa quæ dicitur Beccles

juxta Yarmuth, nomine Alicia, quæ in plurimis annis transactis totam manum cum brachio habuit in tantum paralyticam, quod in eis nec erat sensus nec motus voluntarius. Quæ cum nocte illa ad tumultum ipsius Sancti sanitatis gratia recuperandæ orationibus et vigiliis instanter vacasset, in sequentis diei aurora sopor modicus eam arripuit. Quo elato sopore, manum ipsam cum brachio mirabatur pristinae restitutam subito sanitati, ad laudem et gloriam nominis Dei.

37. Vir quidam, Radulphus nomine, appellatus de pace domini regis fracta, victus in duello, et ab adversario suo, Besing nomine, fuit exoculatus uno oculo; alio oculo fuit exoculatus postmodum quia victus fuerat. Traditus fuit executori justitiæ, qui alium oculum extraxit, et quidam garcio, nomine Hugo, ambos oculos extractos recollegit, et portavit in manu sua; et aliquot diebus elapsis, idem Radulphus, accedens ad tumbam Beati Willelmi, factis jejuniis et orationibus, recuperavit duos alios oculos minores prioribus, et visum clarum et acutum, sed priores oculos habuit alterius coloris, scilicet vitro similes.

A man
vanquished
in a duel,
has his
eyes re-
stored to
him.

38. Cum Sanctus Willelmus rediret ab exilio ad ecclesiam suam Eboracensem cum maximo clero et populo, et venisset ad pontem Usæ, et omnes transissent pontem cum Sancto Willelmo equites et pedites; pons autem, qui erat tunc temporis ligneus, cecidit et confractus est præ multitudine tum sequentium, nullusque inde læsus est nisi quod tibia cujusdam equi fracta fuit. Omnes autem qui ibi aderant hoc maximum miraculum et virtutem per merita Sancti Willelmi intellexerunt.

The break-
ing down
of Ouse
bridge.

39. Quidam homo simplex, civis Eboracensis, Robertus de Lewes nomine, frustum cæmenti fracti de tumba Beati Willelmi fregerat, et ad domum suam propter infirmitatem uxoris suæ, quæ ægrotabat, deportans, cum ascendisset pontem Usæ, aperiens manum invenit idem cæmentum conversum in panem. Obstupefactus

Cures
wrought by
some lime
from the
tomb,
which
becomes
bread.

est de miraculo, et gaudens venit domum, et eventum rei familiæ suæ, et cuidam vicino suo, Roberto de Cleve nomine, indicavit, et partem ejusdem panis dedit; et postea accesserunt ambo ad ecclesiam, ostendentes palam miraculum quod contigerat; et uxor prædicti Roberti de Lewes gustu ipsius panis curata fuit a febre, et plures alii febricitantes.

A cure by
a rose leaf
dipped in
the oil at
the tomb.

40. Quidam Regnaldus capellanus fere duobus annis elapsis circa festum Sancti Johannis Baptistæ laborabat vehementer febre tertiana, ita quod medicis mirum visum fuit quod posset incedere. Quadam vero die accessus suæ, post nonam, sedit in ecclesia Beati Petri, prope tumbam Sancti Willelmi; et ecce! clamatum fuit a pluribus quod oleum deflueret a tumba. Accurrens ille cum aliis invenit rosam; et folium rosæ illius intinxit in oleo decurrente et comedit, et postea nunquam accessionem illius febris sensit.

A shoe-
maker,
deaf, dumb,
and blind.

41. Thomas Scottus, cum ipse pararet filii sui solutales in vigilia Sancti Laurentii, amisit visum, et auditum, et loquelam; et os ejus versum fuit ad sinistram aurem, et dextra auris ad locum oris. Sic veniens ad tumbam Sancti Willelmi, et ibidem a nativitate Beatæ Mariæ usque ad festum Sancti Michaelis demoratus, et sanitatem omnimodam recepit.

A crippled
boy cured.

42. Puer vero curvatur ab infantia, quem pater et mater adduxerunt ad tumbam Sancti Willelmi, et ibidem recepit erectionem: ille vero eodem die quo accidit ambulavit, et, ludens ante nunquam, ambulavit.

An indul-
gence of a
year and
40 days
to those
who visit
St. Wil-
liam's
tomb,
from Ni-
cholas IV.

Nicholaus episcopus, servus servorum Dei, universis Christi fidelibus præsentis literas inspecturis salutem et Apostolicam benedictionem. Vitæ perennis gloria, qua mira benignitas Conditoris omnium beatam coronat aciem civium supernorum a redemptis pretio sanguinis fusi de pretioso corpore Redemptoris, meritorum debet acquiri virtute. Inter quæ illud esse prægrande dinoscitur, quod ubique, sed præcipue in Sanctorum eccle-

siis, majestas Altissimi collaudetur. Cupientes itaque ut cathedralis ecclesia Eboracensis congruis honoribus frequentetur, de Omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum Ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui eandem ecclesiam devote visitaverint annuatim in festo Guillelmi, cujus corpus in eadem ecclesia requiescere dicitur, et per octo dies festum ipsum immediate sequentes, unum annum et quadraginta dies injunctæ sibi pœnitentiæ misericorditer relaxamus. Datum apud Urbem Veterem, quinto Idus Augusti, pontificatus nostri anno quarto.

Istam indulgentiam præscriptam impetravit dominus Stephanus Mauley, archidiaconus Clivelandiæ, ad laudem ad honorem Dei et Beati Willelmi.

Hæ sunt indulgentiæ archiepiscoporum Eboracensium et aliorum episcoporum qui Translationi Beati Willelmi interfuerunt, concessæ omnibus qui dictum Sanctum visitaverint, videlicet ccccxliiij^o dies.

This was procured by Stephen de Mauley, archdeacon of Cleveland. Indulgences for 444 days are given by the bishops present at the Translation.

O Willelmi, pastor bone,
Cleri pater et patrone,
Mundi nobis in agone
Confer opem, et depone
Vitæ sordes, et coronæ
Cælestis da gaudia.

Ora pro nobis, Beate Willelmi, ut:

Deus, Qui nos beati Willelmi, Confessoris Tui atque pontificis intercessionem lætificas, concede propitius ut qui ejus beneficia poscimus, dono Tuæ gratiæ consequamur.

Prayers, etc., from the service for St. William's day.

Ihesu, nostra fiducia, honor noster et gloria, amor, virtus, lætitia, vita, virtus, et via justorum, et patria, Tua nos clementia Willelmi per suffragia de mundi miseria transfer ad cælestia. Ora pro nobis, Beate Willelmi, ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Omnipotens et misericors Deus, Qui gloriosi Confessoris Tui Willelmi corpus in imo reconditum digna sublimatione monstrasti, concede nobis translationem ejus celebrantibus ab hac valle miseriæ ad cælestia transferri. Per Dominum nostrum Filium, etc.

Two women are charged with homicide. One dies in prison.

The other is obliged to carry the hot iron.

A swelling like a walnut on her hand, and she is sentenced to be burned.

The swelling disappears at the tomb of St. William.

She is released.

43. Duæ mulieres accusatæ super homicidio captæ fuerunt secundum consuetudinem regni et incarceratæ; quarum altera processu temporis naturali morte defuncta, reliqua mulier viva in carcere remansit. Tandem in adventu justitiariorum domini regis producta et accusata fuit super dicto homicidio. Et cum negaret se interfuisse illi homicidio, adjudicata fuit et purgatio ferri candentis, secundum consuetudinem regni quæ tunc fuit, ut appareret utrum esset rea ejus homicidii vel non. Quod cum tulisset, reperta fuit in manu mulieris vesica quædam ad quantitatem medietatis unius juglandis, quare fuit adjudicata morti a xii. militibus ad hoc missis, tanquam rea prædicti homicidii, et igni concremanda. Quæ dum nuntiarentur justitiariis principalibus, dicta mulier extenta licentia orandi accessit ad tumbam Beati Willelmi. Statim ut intravit clausuram, quæ est circa tumbam, evanuit vesica, ita quod nullum vestigium v. . . . vesica remansit. Quo facto nuntiato justitiariis, missi fuerunt xii. milites ad manum ipsius mulieris inspiciendam; quæ cum appareret sine omni læsione et vestigio dictæ vesicæ, et cujuslibet alius infirmitatis, reportaverunt hoc justitiariis prædictis principalibus, qui, eandem mulierem absolutam et innoxiam judicantes, dimiserunt liberam, dicentes: "Ex quo Deus et Beatus [Willelmus] absolverunt, item nolumus eam condemnare;" et dictos milites, qui eam condemnauerunt, in misericordia domini regis adjudicantes, quia falsum perhibuerunt testimonium, et iniquum judicium tulerunt. Quæ vero ferrum candens portavit in ecclesia cathedrali Eboracensi coram altare Beati Michaelis; et

prædicti xii. milites qui eam observabant et manum ipsius, eandem mulierem, tanquam ream homicidii, voluerunt extrahere ab ecclesia, sed noluit sacerdos custos tumbæ permittere eam abduci, quæ curata fuit per miraculum Beati Willelmi.

The keeper
of the tomb
prevents
her being
dragged
from the
church.

V.

LECTIONES IN FESTO TRANSLATIONIS
SANCTI WILLELMI E BREVIARIO
EBORACENSI. CIRCA ANN. MCCCC.

The translation takes place in 1283.

LECTIO I. Gloriosus antistes Eboraci Willelmus, postquam migravit a sæculo, multis ac magnis coruscavit miraculis. Unde et decreto summi pontificis et fratrum suorum assensu decalogo Sanctorum assumptus est. Anno igitur ab incarnatione Domini millesimo ducentesimo octogesimo tertio, et venerabilis patris Willelmi Wykwane Eboracensis archiepiscopi anno tertio, nobili viro Antonio Bek electo ad regimen episcopatus Dunelmensis, archiepiscopus et electus prædictus ad hoc consenserunt, ut translatio Sancti Willelmi et consecratio ipsius electi concurrerent, et eodem die celebrarentur.

The king, queen, and nobles are invited to be present.

LECTIO II. Firmato itaque proposito, invitantur illustres rex Angliæ Edwardus, et serenissima regina Elienora, necnon et magnates Angliæ, tam personæ ecclesiastici quam sæculares, ut tantæ solempnitati ad honorem Sancti et ad intercessionem electi cum devotione debita suam præsentiam exhiberent, licet enim crederetur a multis quod aeris temperies quæ post tropicum hyemalem solet ingruere (et rex cum proceribus regni circa dispositionem Walliæ, quæ nunc de novo fuerat adquisita,) eorum adventum impediret, ex insperato tamen rex est cælitus inspiratus ut firmo proposito solempnitati interesset.

LECTIO III. Appropinquante vero tempore quo sanctum corpus debuit sublimari, prævenit diem ipsum venerabilis pater Willelmus Eboracensis archiepiscopus, necnon et Menevensis episcopus, frater electi Dunelmensis, similiter et idem electus. Et intempestæ noctis silentio intrantes ecclesiam, decano comitante et canonicis, lætanas concinunt, orationes fundunt, et ad tumbarum Sancti Willelmi ejus implorantes auxilium humiliter se prosternunt.

The archbishop and others open the tomb before-hand.

LECTIO IIII. Tandem ab oratione surgentes, amoto lapide sarcophago supposito, reperiunt sancti pontificis corpus sacris vestibus involutum. Amotis igitur patena et calice, qui juxta corpus in sepulcro fuerant collocati, archiepiscopus et episcopus, una cum aliis qui meritis præcellere credebantur, incipientes a capite, sanctas reliquias cum reverentia debita levantes, in quadam capsula locaverunt, et sigillis appositis cum maturitate debita recesserunt.

They remove the remains for the morrow.

LECTIO V. Mane autem facto redeuntes, clara luce sacras Sancti reliquias, quas prius convolverant, evolventes, et cum exacta reverentia pertractantes, ipsas vestes sacras, in quibus gloriosi Confessoris corpus involutum fuerat, in partem ponebant. Ea vero quæ ad corporis substantiam pertinebant, in capsula ad hæc diligentius præparata devotissime collocabant, signantes capsam, et custodiam adhibentes.

They arrange the relics.

LECTIO VI. Sequenti vero die dum matutinæ de Sancti Willelmi translatione solempniter cantarentur, unus de servientibus canonicorum caput suum (sub) basim pulpiti in quo legi solet Evangelium reclinavit. Et ecce! dum tertia Lectio legeretur, lapis¹ columnaris super caput quiescentis cecidit, ita quod caput ipsius

A stone falls on the head of a servant of one of the canons without hurting him.

¹ Some years ago a stone was found in the Close at York, and is now preserved in the Vestry, bearing the following inscription, *Hic est lapis qui cecidit supra*

caput Rogeri de Ripon. There is an account of this and of everything connected with St. William in the Journal of the Yorkshire Archaeological Society.

inter lapidem cadentem et basim jacebat compressum. Accurrentes cæteri ut lapidem amoverent, putantes caput ejus irrecuperabiliter esse confractum. Surgens vero ille qui dormierat nihil mali sentiebat, Deoque ac Beato Willelmo gratias egit.

The cere-
mony.

The king
helps to
carry the
remains.

LECTIO VIII. Sequenti vero die, convenientibus in unum ad ecclesiam prælatis præsentibus, et rege ac regina, et maxima comitiva comitum et baronum, rex ipse cum episcopis qui aderant, capsam in qua erant sanctæ reliquiæ in humeris suis circa partem unam chori ad locum ubi nunc corpus Sancti requiescit solempniter bajulabant. Non enim in corpus ecclesiæ descendere poterant, præ multitudine maxima populi.

Antony
Bek, bis-
hop of
Durham,
conse-
crated
afterwards.

LECTIO IX. Sic igitur corpus Sancti Willelmi cum gaudio et solempnitate qua decuit ab imo in altum, a communi loco in chorum solempniter est translatus. Translationis autem officio jam peracto, archiepiscopus consecrationis Dunelmensis electi mysteria solempniter peragebat. Quilibet autem episcopus qui intererant, cum essent undecim numero præter archiepiscopum, quadraginta dies indulgentiæ omnibus vere confessis et contritis et Translationem ejus visitantibus, metropolitano ratificante, relaxabat.

VI.

LECTIONES DIE TRANSLATIONIS
SANCTI WILLELMI E BREVIARIO¹
EBORACENSI ASSUMPTÆ.

LECTIO I.—Gloriosus antistes Eboraci Willelmus, Canonization of William. postquam migravit a sæculo, multis et magnis coruscavit miraculis. Unde et decreto summi pontificis et fratrum assensu, cathalogo Sanctorum ascriptus est. Dies etiam obitus sui in tota provincia Eboracensi a cunctis fidelibus celeberrime est custoditus. Verum licet a clero et populo ita gloriosus habebatur, hoc tamen ad cumulum gloriæ et laudis ipsius Sancti desse videbatur, quod sanctissimum corpus ejus, de quo per lapidis durtiem oleum frequentius resudabat, in imo tenebatur inclusum.

LECTIO II.—Unde ad laudis et gloriæ consummationem ipsius Sancti corporis Translatio a prælati- The translation of his remains determined on. bus Eboracensis ecclesiæ desiderio ardenti affectabatur. At ubi venit plenitudo temporis, quo Deus in Sui secreti sinu Sanctum suum decreverat sublimari, erexit in archipræsulem Eboracensem venerabilem pier Willelmum, qui prius per multa tempora in eadem ecclesia cancellariæ officio fungebatur, cujus ministerio gloriosi Confessoris Sui corporis Translationem præordinaverat consummari.

---

¹ Taken from the York Breviary, printed at Venice in 1493.

Arrange-
ments
made for
it.

LECTIO III.—Anno igitur ab incarnatione Domini millesimo ducentesimo octogesimo tertio, et præfati patris Willelmi anno tertio, nobili viro Antonio Beck electo ad regimen episcopatus Dunelmensis, cum esset electio ejus confirmata, archiepiscopus et electus eodem Spiritu inspirati, ad hoc vota sua unanimiter direxerunt ut Translatio Sancti Willelmi et consecratio ipsius electi eodem die celebrarentur. Firmato ita proposito invitantur illustris rex Angliæ Edwardus, ac serenissima regina Elianora, necnon et magnates Angliæ, tam personæ ecclesiasticæ quam sæculares, ut tantæ solennitati interessent.

The king,
who is to
be present
has a fall,
but is
unhurt.

LECTIO IIII.—Cum autem in tam sancto proposito idem rex permaneret, accidit ut quadam die in eminentem locum ascenderet, et cum esset in loci cacumine, lapso pede cecidit ab alto; unde et ab assistentibus confractus et quassatus putabatur. Statim vero rex ipse consurgens de terra absque læsione Deo Omnipotenti et Sancto Willelmo gratias egit, casum suum inimico humani generis imputans, et salvationem suam meritis gloriosi Confessoris quem honorare disposuerat constanter ascribens. Ex eo autem die ad honorandum Sanctum Willelmum quamcitius ad civitatem Eboracensium de die in diem properavit.

The re-
mains are
examined
before-
hand.

LECTIO V.—Appropinquante vero tempore quo sanctum corpus debuit sublimari, prævenit diem ipsum venerabilis pater Willelmus archiepiscopus Eboracensis, necnon et Menevensis episcopus, frater electi Dunelmensis, similiter et idem electus: et intempestæ noctis silentio intrantes ecclesiam, decano comitante et canonicis, lætancias cantant, orationes fundunt, et ad tumbam Sancti Willelmi humiliter se prosternunt. Tandem ab oratione surgentes, amoto lapide sarcophago supposito, reperiunt sancti pontificis corpus sacris vestibus oleo pinguiissimo quod de sancti patris corpore resudaverat infusus multipliciter involutum.

LECTIO VI.—Amotis igitur patena et calice qui Everything is carefully arranged. juxta corpus in sepulero fuerant collocati, archiepiscopus et episcopus præfati una cum aliis qui meritis præcellere videbantur, incipientes a capite sanctas reliquias cum debita reverentia convolventes in quadam capsula locaverunt; et ad locum secretum cum summa devotione portantes, sigillis appositis et custodia deputata recesserunt. Mane autem facto redeuntes clara luce sacras Sancti reliquias quas prius involverant, cum reverentia evolventes, ipsas vestes quibus gloriosum corpus involutum fuerat in partem ponebant. Ea vero quæ ad corporis substantiam pertinebant, in capsula ad hoc diligenter præparata collocabant, signantes capsam et custodiam adhibentes.

LECTIO VIII.—Sequenti vero die dum Matutinæ de The accident to Roger de Ripon. Sancti Willelmi Translatione cantarentur, dormientibus in ambone quibusdam canonicorum servientibus qui cum dominis suis ad ecclesiam venerant, unus ibidem quiescentium caput suum sub basim pulpiti, in quo legi solet Evangelium, reclinavit. Et ecce! dum tertia Lectio legeretur, lapis columnaris non modici ponderis super caput quiescentis cecidit. Quod videntes qui præsentibus fuerant, putabant caput ipsius irrecuperabiliter esse confractum, accurrentes ut lapidem erigerent. Surgens vero ille qui dormiebat, nihil mali sentiebat; tenam suam quam habebat in capite dissolvens, advertit ex utraque parte capitis a superiori lapide et inferiori corrasam, et quasi dentibus mordicatam. Videns vero prædictus serviens se a tanto periculo liberatum, Deo Omnipotenti et Sancto Willelmo gratias egit.

LECTIO IX.—Eodem vero die circa horam primam The ceremony of the translation. convenientibus ad ecclesiam prælatis, præsentibus etiam rege et regina, ac maxima comitiva comitum et baronum, proposito prius verbo Dei per venerabilem Willelmum tunc temporis archiepiscopum, rex ipse una

cum episcopis qui aderant capsam in qua sanctæ reliquię erant cum summa devotione in humeris suis circa unam partem chori ad locum ubi nunc corpus Sancti requiescit bajulabant. Sic igitur Sancti Wilhelmi corpus, cum solennitate qua decuit, ab imo in altum, a communi loco in chorum venerabiliter est translatum, ad laudem Domini nostri Jesu Christi.

ERRATA.

VOL. I.

- Page 462, line 7 from end. For "diacones" read "dracones."
,, 477 and 531. For "MS. Harl. 436" read "MS. Lansdowne."
-

VOL. II.

- Preface, page xiii, line 8 from top. The inscription is, "Sottavagine
" cognomine cognitus Hugo."
Page 1. Title. For "Confesorsis" read "Confessoris."
,, 175, line 2 from top. After "Gregorium Senem" insert "(et)."
,, " line 19. For "Liburtinus" read "Tiburtinus."
,, 200. Side-note. For "William Canterbury" read "William of
" Canterbury."
,, 267, last line but one. For "præsul" read "præsulem." The pas-
sage is corrupt. The two verses in the note are probably
intended to be substituted for the first four in the text.
-

LONDON: Printed by EYRE and SPOTTISWOODE,
Printers to the Queen's most Excellent Majesty.
For Her Majesty's Stationery Office.
[11422,—750,—11/86.]

